

กลวิธีสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน

วิทยานิพนธ์เสนอมหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย

มีนาคม 2560

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

กลวิธีสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน

พยงค์ มุลวาปี

วิทยานิพนธ์เสนอมหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย

มีนาคม 2560

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

กลวิธีสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน

ของ พยงค์ มุลวาปี

ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

ของมหาวิทยาลัยพะเยา

.....ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักริน จุลพรหม)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สถาพร พันธุ์มณี)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยา กุลสุวรรณ)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จารุวรรณ เบญจาทิกุล)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรสวรรค์ สุวรรณธาดา)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวรรณ ศรียาภัย)

อนุมัติ

.....
(รองศาสตราจารย์พูนพงษ์ งามเกษม)

คณบดีคณะศิลปศาสตร์

มีนาคม 2560

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลือทุกสิ่งสรรพอย่าง
ดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรวัชรณ์ ศรียามัย ประธานที่ปรึกษาซึ่งได้ให้ความเมตตา
ความรู้ กระบวนการศึกษา คำแนะนำเรื่องการทำวิทยานิพนธ์จนผลงานสำเร็จลุล่วง จึงขอ
กราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยา กุลสุวรรณ และผู้ช่วยศาสตราจารย์
ดร.จาวรรณ เบญจาทิกุล กรรมการที่ปรึกษา ที่คอยชี้แนะอันเป็นประโยชน์และให้กำลังใจตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักริน จุลพรหม ประธานสอบวิทยานิพนธ์
ที่ให้ความความรู้และแนวทางในการทำวิทยานิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์
ดร.สถาพร พันธุ์มณี และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรสวรรค์ สุวรรณธาดา กรรมการสอบที่ให้
ความเมตตากรุณาเสียสละเวลามาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และเมตตาชี้แจงข้อความรู้อัน
เป็นประโยชน์ต่องานวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.สมทรง บุรุษพัฒน์ และ ดร.สิงห์คำ รักป่า ที่กรุณา
เป็นกรรมการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์และให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ยิ่ง ทั้งขอกราบ
ขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญยเสนอ ตริวิเศษ ที่อนุเคราะห์เรื่องการตีพิมพ์บทความ
ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.บุญยงค์ เกศเทศ และผู้ช่วยศาสตราจารย์
ดร.ชมพูนุท เมฆเมืองทอง ที่ให้ความอนุเคราะห์ในบางประการพร้อมกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อตัน มุลวาปี คุณแม่พรม มุลวาปี บิดา-มารดา ชาวนา
ที่เห็นคุณค่าการศึกษาส่งเสริมบุตร ให้ความเมตตาทุกด้าน ญาติพี่น้องทุกคน ประโยชน์ใดจาก
วิทยานิพนธ์นี้ อันจะก่อประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาของการศึกษาของประเทศไทย
ขอมอบเป็นคุณงามความดีเพื่อบูชาแด่บิดา มารดา และครู อาจารย์ ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอน
ให้ความรู้ จนทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสทำการวิจัยจนประสบความสำเร็จ

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามที่สนับสนุนทุนการศึกษาระดับปริญญาเอก

ขอขอบคุณอาจารย์ Dr. Craig J. Whewey รวมทั้งเพื่อนคณาจารย์ผู้ร่วมงานทุกคนที่
ช่วยเหลืองานทุกกิจกรรมด้วยดีเสมอมา และขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นคณะศิลปศาสตร
มหาวิทยาลัยพะเยาที่ส่งกำลังใจกันตลอดเวลา และขอขอบคุณนักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชา
ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารทุกคนด้วย

พยงค์ มุลวาปี

เรื่อง: กลวิธีสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน

ผู้วิจัย: พยงค์ มุลวาปี วิทยานิพนธ์: ศศ.ด. (ภาษาไทย), มหาวิทยาลัยพะเยา, 2560

ประธานที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวรรณ ศรียาภัย, **กรรมการที่ปรึกษา:** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยา กุลสุวรรณ,
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จารุวรรณ เบญจาทิกุล

คำสำคัญ: กลวิธีการสื่อสาร, หมอลำ, อารมณ์ชั้น, ภาษาไทย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสานจากบทแสดงหมอลำอีสาน 10 คณะ เช่น คณะประถมบ้านเทิงศิลป์ คณะเสียงอีสาน และคณะระเบียบวาทศิลป์ จำนวน 20 เรื่อง เช่น อิเหนา, กิงฟ้า กาหลงคอน, เจ้าหญิงแดงอ่อน โดยใช้แนวคิดการประกอบสร้างภาษาและกลวิธีการสื่อสารในระดับสัมพันธสาร ผลการวิจัยโดยสรุป มี 2 ประการ

1. การประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ 3 ประการ องค์ประกอบทางเนื้อเรื่องของการสื่ออารมณ์ชั้น พบเนื้อหาที่ทำให้เกิดอารมณ์ชั้น 3 ตอน คือ ตอนเปิดเรื่อง ระหว่างเสนอเนื้อเรื่อง และตอนจบเรื่อง โดยตอนเปิดเรื่องมี 3 ลักษณะ คือ การสนทนา การใช้บทเพลง และการแสดงท่าทาง ระหว่างการดำเนินเรื่องมี 2 ลักษณะ คือ เนื้อหาขัดแย้งกัน และเนื้อหาคล้อยตาม และตอนจบเรื่อง มี 3 ลักษณะ คือ การสนทนา บทบรรยาย และเพลงกลอนลำ สำหรับการประกอบสร้างวัจนภาษาสื่ออารมณ์ชั้น เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบของระดับในภาษา 3 ระดับ ในระดับมีคำที่ใช้ประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ชั้น 7 ลักษณะ คือ คำมูล คำประสม คำซ้อน คำซ้ำ คำประสม คำทับศัพท์ และคำย่อ ในระดับความหมายจะพบคำที่ประกอบสร้างเพื่อสื่ออารมณ์ชั้น 2 ลักษณะ คือ คำเน้นความหมายสื่อสาระ และคำเน้นความหมายสอดคล้องคม ส่วนในระดับสัมพันธสาร มีลักษณะของการสื่อสารแล้วก่อให้เกิดอารมณ์ชั้น 2 ลักษณะ คือ การเริ่มต้นและการลงท้าย และการแสดงหัวเรื่องและการเปลี่ยนหัวเรื่อง และประการที่สามการประกอบสร้างอวัจนภาษาสื่ออารมณ์ชั้น พบว่าคณะหมอลำอีสานใช้อวัจนภาษา 7 ลักษณะ คือ เทศภาษา กาลภาษา เนตรภาษา สัมผัสภาษา อากาษา วัตุภาษา และปริภาษาในการประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ชั้น

2. กลวิธีการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน มี 8 กลวิธี ได้แก่ การใช้ภาษาไม่เป็นทางการ, การใช้ท่วงทำนองและภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาญี่ปุ่น และภาษาจีน, การใช้ภาษาอุทาน มี 10 ลักษณะ เช่น แสดงความน้อยใจ แสดงความดีใจ และแสดงความเสียใจ, การใช้ภาษาเฉพาะกิจ มี 10 กลวิธี เช่น ภาษาพวน ภาษาหยาบ และภาษาแก้งผิด, การขยายความ มี 4 กลวิธี เช่น การไขความ การให้ตัวอย่าง และการให้เหตุผล, การสมมุติมี 3 กลวิธี คือ การสมมุติคนเป็นยาสีฟันและสินค้าอื่น ๆ ทางสื่อมวลชน การตั้งฉายา ตำแหน่งหรือหน้าที่ และสมมุติฟ้าเป็นมุ้ง, การอ้างอิง มี 3 กลวิธี คือ การอ้างอิงรายการทางสื่อมวลชน สัตว์มงคลในเทพนิยาย และอ้างอิงภูมิปัญญาไทย และการหักมุม เป็นการจบเรื่องแบบผู้ชมคาดไม่ถึง

Title: STRATEGIES OF HUMOR IN THE NORTHEASTERN THAI MOLUM

Author: Payang Moonvapee Thesis: Ph.D. (Thai), University of Phayao, 2017

Advisor: Assistant Professor Dr.Warawat Sriyabhaya, **Co–advisor:** Assistant Professor Dr.Kanlaya Kunsuwan,
Assistant Professor Dr.Charuwan Benjathikul

Keywords: Humor Strategies, Molum, Thai Language

ABSTRACT

The objective of this research aimed to analyze the strategies of humor in the Northeastern Thai Molum. The data were transcribed from the 20 video discs, those are coming from the 10 popular Esan–style singing groups (e.g. Phathum Bantensin group, Saeng Esan group and Rabeang Vatasin group). The research study applied the language construction approach and a discourse analysis of communication approach. Thus, why, the study found:

1. The construction of language for humor communication took place in three different stages, for instance, at the beginning of the Molum story, during the Molum story and at the ending of the Molum story. During the beginning of the story, it found out that the Molum humor communication occurred within the conversations, songs and non–verbal language communications. Through the Molum story, the language construction of humor communication was relayed via conflicting story and non–conflicting story. Moreover, at end of Molum story, the construction of language for humor communication is involved with conversation, narrative and song.

For the construction of verbal communication, it was separated into three different levels, this research also found that it involved with seven language construction of humor communication such as simple word, compound word, synonymous compound, repeated word, complex word, transliterated word and abbreviation word. For the meaning level of the construction of language in humor, it consisted of two types such as meaning of words and meaning of social/societies. For the discourse analysis, the construction of language in humor was mostly found in a) the beginning and the end and b) the heading of the performances and between the heading changes from one point to another point. For the construction of non–verbal communication in humor, it demonstrated in ‘Molum Isan’ group into seven types such as proxemics, chronemics, oculosics, haptics, kinesics, objects and vocalic.

2. The strategies of humor use in the ‘Molum Isan’ groups could be grouped in eight ways such as a) non–official language; b) intonation and words from foreign languages (e.g. English, Japanese and China); c) interjection words (e.g. upset and happy); d) specific purpose language (e.g. word–reversed, impolite and fake words)); e) explanation word (e.g. interpret, example and give the reasons); f) supposition word (e.g. nickname); and g) reference language (e.g. via mass communication, Thai wisdom and unexpected ending).

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
ประโยชน์ที่จะได้รับการจากการวิจัย.....	8
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ขัน.....	12
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรม.....	31
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหมอลำ.....	42
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	69
ข้อมูลการวิจัย.....	69
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	70
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	75
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	77
4 องค์ประกอบทางเนื้อเรื่องการสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน.....	79
การสื่ออารมณ์ขันตอนเปิดเรื่อง.....	79
การสื่ออารมณ์ขันระหว่างการดำเนินเรื่อง.....	92
การสื่ออารมณ์ขันตอนจบเรื่อง.....	100
5 การประกอบสร้างวัจนภาษาสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน.....	124
องค์ประกอบในระดับคำ.....	124

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
องค์ประกอบในระดับความหมาย.....	168
องค์ประกอบในระดับสัมพันธ์สาร.....	181
6 การประกอบสร้างอวัจนภาษาสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน.....	189
เทศภาษา.....	189
กาลภาษา.....	194
เนตรภาษา.....	200
สัมผัสภาษา.....	206
อาการภาษา.....	211
วัตถุภาษา.....	216
ปริภาษา.....	222
7 กลวิธีสื่อสารเพื่อสร้างอารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน: ภาษาไม่เป็น	
ทางการ ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศ ภาษาอุทาน และภาษาเฉพาะกิจ.....	229
กลวิธีการใช้ภาษาไม่เป็นทางการ.....	229
กลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศ.....	233
กลวิธีการใช้ภาษาอุทาน.....	249
กลวิธีการใช้ภาษาเฉพาะกิจ.....	262
8 กลวิธีสื่อสารเพื่อสร้างอารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน:	
การขยายความ การสมมุติ การอ้างอิง และการหักมุม.....	293
กลวิธีในการขยายความ.....	293
กลวิธีในการสมมุติ.....	308
กลวิธีในการอ้างอิง.....	313
กลวิธีในการหักมุม.....	318

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
9 บทสรุป.....	323
สรุปผลการวิจัย.....	324
อภิปรายผลการวิจัย.....	326
ข้อเสนอแนะ.....	330
บรรณานุกรม.....	332
ภาคผนวก.....	342
ภาคผนวก ก ตัวอย่างแผ่นซีดีและการสัมภาษณ์ผู้แสดงหมอลำ.....	343
ประวัติผู้วิจัย.....	346

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 ตัวอย่างคำมูลที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน.....	125
2 ตัวอย่างคำประสมที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน.....	128
3 ตัวอย่างคำประสมสมาสที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน.....	131
4 ตัวอย่างคำซ้อนที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน.....	134
5 ตัวอย่างคำซ้ำที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน.....	137
6 ตัวอย่างคำประสมที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน.....	141
7 ตัวอย่างคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน.....	144
8 ตัวอย่างคำทับศัพท์ภาษาจีนที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน.....	149
9 ตัวอย่างคำทับศัพท์ภาษาญี่ปุ่นที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน.....	153
10 ตัวอย่างคำทับศัพท์ฝรั่งเศสที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน.....	155
11 ตัวอย่างคำทับศัพท์เขมรที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน.....	157
12 ตัวอย่างคำทับศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำ อีสาน.....	160
13 ตัวอย่างคำย่อที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน.....	164
14 ตัวอย่างคำเน้นความหมายสื่อสาระที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำ อีสาน.....	169
15 ตัวอย่างคำเน้นความหมายสอดสัจคมที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำ อีสาน.....	175

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย.....	9
2 แสดงตัวอย่างเครื่องมือเก็บข้อมูล.....	72
3 แสดงตัวอย่างการเก็บข้อมูลการประกอบสร้างภาษา.....	76
4 แสดงตัวอย่างการเก็บข้อมูลกลวิธีการใช้ภาษา.....	77
5 แสดงตัวอย่างแผ่นซีดี เรื่อง “พ่อเฒ่าทำเลยลูกเขยคนหล่ง” ของ คณะรัฐทิวาอำนวยศิลป์.....	343
6 แสดงตัวอย่างแผ่นซีดี เรื่อง “พระสุธน มโนราห์” ของ คณะประถมนันเทิงศิลป์.....	343
7 แสดงตัวอย่างแผ่นซีดี เรื่อง “เงินคือพระเจ้า...ข้าวเลี้ยงชีวิต” ของ คณะเสียงอีสาน.....	344
8 แสดงตัวอย่างแผ่นซีดี เรื่อง “อิเหนา” ของคณะอนุภาาร วิเศษศิลป์.....	344
9 แสดงการสัมภาษณ์ผู้แสดงหมอลำเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยเพิ่มเติม 1.....	345
10 แสดงการสัมภาษณ์ผู้แสดงหมอลำเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยเพิ่มเติม 2.....	345

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาษาเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารระหว่างกัน ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติของชาวไทยซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ที่ใช้สืบทอดต่อกันมายาวนานหลายยุคหลายสมัย มีความคงอยู่และเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม ในแต่ละท้องถิ่นจะมีภาษาถิ่นเพื่อใช้ติดต่อสื่อสารกัน อาทิ ภาษาถิ่นเหนือ ภาษาถิ่นใต้ ภาษาถิ่นตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิริธร สยามบรมราชกุมารี (2529, หน้า 9) ทรงกล่าวไว้ว่า ภาษากับสังคมเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ มนุษย์ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ในการเปลี่ยนแปลงสังคม ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม

มนุษย์ใช้ภาษาเพื่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน ในลักษณะการแสดงความรอบรู้ ความรู้ ความคิด ตลอดจนอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ภาษานั้นอาจแบ่งกว้าง ๆ ได้ 2 ลักษณะ คือ วัจนภาษา และอวัจนภาษา โดยเมื่อจะสื่อสารไปยังผู้รับสาร ผู้ส่งสารก็จะเลือกสรรภาษา อาจเป็นวัจนภาษา อย่างเดียว อวัจนภาษาอย่างเดียวหรือทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษาประกอบกัน เพื่อสื่อสารตามที่ตนต้องการ

สารประเภทสื่ออารมณ์ขันเป็นสิ่งที่อยู่ควบคู่อยู่กับสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต ในสมัยโบราณก่อนที่จะมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร จะปรากฏในรูปของวรรณกรรมมุขปาฐะ จะเห็นได้ว่าวรรณคดีไทยหลายเรื่องเกี่ยวข้องกับอารมณ์ขันโดยเฉพาะ อาทิ ระเด่นลันไดของพระมหามนตรี (ทรัพย์) พระมเหสีของขุนสุวรรณ บางเรื่องจะมีบางบทบางตอนเกี่ยวข้องกับอารมณ์ขัน อาทิ **เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน**ของกวีรัตนโกสินทร์ **พระอภัยมณี**ของสุนทรภู่ นอกจากนี้วรรณกรรมท้องถิ่นภาคต่าง ๆ ของไทยมีหลายเรื่องที่สอดแทรกอารมณ์ขันเอาไว้ อย่างน่าสนใจ เช่น **แก้วหน้าม้า**ของภาคกลาง **สรรพสิทธิ์**ของภาคใต้ หรือ**เชียงเมี่ยง**ของภาคเหนือและอีสาน

หมอลำเป็นการแสดงสำคัญอย่างหนึ่งของภาคอีสานและลาวที่อยู่คู่กับสังคมมาตั้งแต่โบราณมาจนถึงปัจจุบัน เรื่องที่คณะหมอลำนิยมนำมาแสดงในทางคติชนและวรรณกรรมจะเรียกว่า “นิทาน” ส่วนในทางภาษาศาสตร์จะเรียกว่า “เรื่องเล่า” (Narrative) เนื้อหาสำคัญที่คณะหมอลำนิยมนำมาแสดงมี 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ เนื้อหาทั่วไป และเนื้อหาที่สื่ออารมณ์

ชั้น โดยเนื้อหาทั่วไปใช้เพื่อดำเนินเหตุการณ์ไปตามท้องเรื่อง ส่วนเนื้อหาอารมณ์ชั้นจะแทรกเข้ามา เพื่อให้เรื่องราวมีความสนุกสนานเพลิดเพลินจำเริญใจและทำให้เรื่องที่คณะหมอลำกำลังแสดงอยู่นั้นน่าติดตามตลอดทั้งเรื่อง

บทแสดงที่สื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสานประกอบขึ้นมาจากภาษาที่เป็นวัจนและอวัจนภาษา โดยคณะหมอลำจะอยู่ในฐานะผู้ส่งสาร ส่วนผู้ชมอยู่ในฐานะผู้รับสาร บทกลอนหมอลำส่วนมากจะกล่าวถึงวิถีชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ ของชาวอีสาน ภาษาที่ใช้สื่อสารในการแสดงหมอลำนั้น เมื่อได้รับชมหรือฟังแล้วจะรู้สึกซาบซึ้งและมีเสียงหัวเราะไปพร้อมกัน ตัวอย่างเช่นบทตัดตอนการแสดงหมอลำของคณะคำพูนร่วมมิตร เรื่องกิ้งฟ้ากาหลงคอน ดังต่อไปนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ตลกคนที่ 1	“ไอ้ป้าด...กูสะออน”	“ไอ้ฉันรู้สึกชื่นชมเธอเหลือเกิน
ตลกคนที่ 2	“ชะออนอีหยัง”	“ชื่นชมอะไรฉัน”
ตลกคนที่ 1	“สะออนสร้อยอยู่คอ”	“ก็ชื่นชมสร้อยอยู่ที่คอเธอนั่น”
ตลกคนที่ 2	“จั่งซี้ละ ได้ลูกเขยฝรั่ง”	“ใช่สิ ได้ลูกเขยฝรั่ง”
ตลกคนที่ 1	“เผ็นคือได้ลูกเขยฝรั่ง”	“เธอ ทำอย่างไรจึงได้ลูกเขยฝรั่ง
ตลกคนที่ 2	“โตกะได้ลูกเขยฝรั่งดิ”	“เธอก็มีลูกเขยฝรั่งหรือ
ตลกคนที่ 1	“บ่เฮาได้ลูกเขยญี่ปุ่น...เว้ากับลูกเขย ม่วนคือหยังอีหยังนี่”	“ไม่หรรอ เราได้ลูกเขยญี่ปุ่น...พูดกับลูกเขย สนุกมาก”
ตลกคนที่ 2	“เว้าเป็นบ่”	“พูดเป็นมัย”
ตลกคนที่ 1	“เว้าเป็นอยู่”	“พูดเป็นอยู่”
ตลกคนที่ 2	“มาเก่งแท้”	“ทำไมเก่งจังเลย”
ตลกคนที่ 1	“สู่เว้าให้ฟังแน...อีอันนี่”	“เธอพูดให้ฟังหน่อย”
ตลกคนที่ 2	“ฮู้ชี่กูนิคะ ฮู้ชี่กูนี่”	“รูทวานฉันนี่... รูทวานฉันนี่”
ตลกคนที่ 1	“ถามอีหลีเด้อ เป็นภาษาอีหยังกันแน”	“ถามจริง ๆ เอะ เป็นภาษาอะไรกันแน”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ง, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวมีการประกอบสร้างและกลวิธีการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ชั้น 2 ลักษณะ คือ การประกอบสร้างภาษาในด้านวัจนภาษา เป็นการประกอบสร้างภาษา 5 หน่วย คือ คำ วลี ประโยค ความหมาย และสัมพันธสาร โดยการประกอบสร้างคำที่สร้างขึ้นเพื่อสื่ออารมณ์ชั้นมี 2 ชนิด คือ คำมูล และคำประสม โดยคำมูล มี 4 ประเภท ได้แก่ คำนาม คือ ฮู้ชี่, คำสรรพนาม คือ อีอันนี่, กู, สู่, เผ็น, โต, คำกริยา คือ เว้า, ออนซอน, ม่วน และคำวิเศษณ์ คือ อีหลีเด้อ, ดิ และคำประสม มี 3 คำ ได้แก่ ลูกเขยฝรั่ง, ลูกเขยญี่ปุ่น, ฮู้ชี่

ส่วนการประกอบสร้างประโยคและวลี เห็นได้ว่าการใช้ประโยคเริ่มที่เป็นอุทานวลีว่า “โอ้ปาด...กุสะออน” เพื่อเริ่มต้นการสนทนาที่สื่ออารมณ์ขัน นอกจากนี้ยังใช้ประโยคสื่ออารมณ์ขันที่เป็นประโยคสามัญ เช่น สะออนอิหยัง, สะออนสร้อยอยู่คอ, จั่งซี่ละได้ลูกเขยฝรั่ง และ ประโยคผสม เช่น บ่เฮาได้ลูกเขยญี่ปุ่น...เว้ากับลูกเขยม่วนคือหยั่งอิหยังนี่, ฮู้ชู้กุนีคะ ฮู้ชู้กุนี, ถามอิหลีเต้อว่าเป็นภาษาอิหยังกันแน

ในด้านการประกอบสร้างความหมาย จากการวิเคราะห์พบว่าเป็นการใช้ความหมายสื่ออารมณ์ขัน 2 ลักษณะ คือ ความหมายปริลักษณ์ (Connotation) เป็นความหมายที่ชวนให้ระลึกถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยประโยคว่า “ฮู้ชู้กุนีคะ ฮู้ชู้กุนี” ชวนให้ระลึกถึงความเป็นญี่ปุ่น นอกจากนี้ยังใช้ความหมายสอด้สังคม (Social Meaning) สื่อให้เห็นสังคมอีสานโดยใช้คำภาษาถิ่นอีสาน เช่น “โอ้ปาด, สะออน, อิหยัง, จั่งซี่, เฝิน, โต, กะได้, เฮา, เว้า, ฮู, อิหลี, เต้อ

สำหรับการประกอบสร้างอวัจนภาษาพบ 5 ลักษณะสำคัญ คือ เนตรภาษา เป็นการใช้สายตาที่คู่สนทนากำลังพูดคุยกันอยู่โดยใช้สายตาออกไปที่สร้อยคอว่ามีความน่าสนใจขนาดไหน หากสนใจอาจหมายถึงความร่าเริงแต่ในที่นี้บ่งบอกว่าร่าเริงไม่ได้จริง แต่น่าจะได้เงินมาจากลูกเขยมากกว่าจึงมีเงินซื้อสร้อยคอเส้นใหญ่ขนาดนี้ ส่วนสัมผัสภาษา คือ การที่คู่สนทนาไม่ได้ยืนอยู่ใกล้กันมาก อาจกล่าวได้ว่าทั้งคู่ไม่ได้มีความสนิทสนมกันเกินไป แต่เป็นการสื่อสารแบบคนรู้จักที่พยายามคุยโม้หรือความร่าเริงทำให้ผู้ฟังนึกหัวเราะและตลกเมื่อทั้งคู่ได้สนทนากัน ในด้านอาการภาษา คือ การเคลื่อนไหวของร่างกายขณะที่ทั้งคู่พูดคุยกัน ทั้งการเดิน การมองสายตาที่มองทำให้เกิดอารมณ์ขัน นอกจากนี้ยังมีวัจนภาษา คือ วัตถุที่คู่สนทนาใส่มานั้นก็คือสร้อยคอทองคำ “สะออนสร้อยอยู่คอ” ผู้ชมมองเห็นแล้วสร้อยเส้นใหญ่มาก จะรู้สึกผิดปกติ และมีอารมณ์ขันไปด้วย และปริภาษา คือ น้ำเสียงที่คู่สนทนาเปล่งออกมาที่มีเสียงต่ำ เสียงสูงขณะสื่อสารทำให้ผู้รับสารหรือผู้ชมหัวเราะกับเสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ ที่ได้รับฟัง “โอ้ปาด” เสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ ทำให้ผู้รับสารหัวเราะไปขณะรับฟัง

ในส่วนของกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่ออารมณ์ขัน ด้านกลวิธีการใช้คำนั้น คำที่ใช้ในการสนทนามีคำมูล ในการสื่อสารผู้รับสารจะมีรู้สึกมีอารมณ์ร่วมขณะที่คู่สนทนาสื่อสารกัน กลวิธีการใช้วลี เป็นวลีสั้น ๆ แต่เน้นอารมณ์ขันจากวลีที่คู่สนทนาสื่อออกมาขณะสนทนากัน กลวิธีการใช้ประโยค ใช้ประโยคในการสนทนาเพื่อให้ผู้รับสารเข้าใจในสิ่งที่ผู้ส่งสารต้องการ ประโยคที่สื่อสารไม่มีลักษณะที่ยาวเกินไป จะสั้นกะทัดรัดได้ใจความที่สื่อถึงอารมณ์ความสนุกสนาน กลวิธีการใช้ความหมาย ความหมายจากบทสนทนานั้นเป็นการให้ความหมายทั้งที่เป็นภาษาท้องถิ่นอีสานและภาษาท้องถิ่นอีสานแต่สำเนียงเป็นภาษาต่างประเทศเพื่อให้เกิดความตลกสนุกสนานเวลาที่มีการสื่อสารระหว่างคณะหมอลำที่กำลังแสดง และกลวิธีการใช้สัมพันธสาร กลวิธีนี้เน้น

ที่ประโยคหลาย ๆ ประโยครวมกันที่สื่อสารเพื่อสร้างอารมณ์ให้ผู้รับสารหรือผู้ชมมีเสียงหัวเราะ ขณะที่มีการแสดงตลกหมอลำ

กลวิธีการใช้อวัจนภาษาที่พบมี 3 ลักษณะ คือ กลวิธีการใช้เนตรภาษา ใช้สายตามองไปยังสร้อยคอของคู่สนทนาเกิดเป็นบทสนทนาโอ้อวดความร่ำรวยกันระหว่างคู่สนทนา กลวิธีการใช้วัตถุภาษาโดยใช้สร้อยคอที่คู่สนทนาใส่อยู่ทำให้เกิดการสนทนานำไปสู่อารมณ์ขันและบทตลกในที่สุด และกลวิธีการใช้ปริภาษา ใช้น้ำเสียงสื่อสารที่มีเสียงสูง ๆ ต่ำทำให้ผู้รับสารมีอารมณ์ขันอยากติดตามเรื่องราวที่คณะหมอลำกำลังทำการแสดงอยู่

ตามที่กล่าวมาในข้างต้นเห็นได้ว่า กลวิธีการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานมีลักษณะโดดเด่นน่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง หากได้ศึกษาวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีวิจัยให้ครอบคลุมประเด็นทั้งการประกอบสร้างภาษาและกลวิธีการใช้ภาษา ก็จะได้ชุดความรู้ที่มีประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาสื่ออารมณ์ขันและหมอลำแล้วพบว่า ยังไม่มีนักวิจัยใดศึกษากลวิธีการสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานอย่างเป็นรูปธรรม ทั้ง ๆ ที่ข้อมูลการเล่นหมอลำอีสานเป็นวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของภูมิภาค

งานวิจัยในกลุ่มที่ศึกษาเกี่ยวกับอารมณ์ขันในภาพรวมนั้น เป็นการศึกษาอารมณ์ขันในวรรณกรรมและการแสดงของภาคกลาง อาทิ เรื่องวิเคราะห์เนื้อหาและกลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน ในบทกวีชั้นนิพนธ์สารยาหัวเราะฉบับกระเป๋าท่วยฉบับพิศอกเกิดบุศ ปี พ.ศ. 2530 ของกัญญา นาคสิทธิวงษ์ (2533) มุ่งศึกษาอารมณ์ขันในวรรณกรรมการ์ตูน, ร้อยแก้วแนวขบขันของไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ของไกล่รุ่ง อามระดิษ (2533) เน้นการศึกษาอารมณ์ขันในวรรณกรรมร้อยแก้วในช่วงเวลาหนึ่ง, อารมณ์ขันในพล นิกร กิมหงวนของ ป.อินทรปาลิต ของสุรพล บัณฑุเศรณี (2539) เป็นการนำผลงานวรรณกรรมแนวขำขันของนักเขียนมาศึกษาอารมณ์ขัน, การวิเคราะห์วาทกรรมเรื่องตลกภาษาไทย ของกาญจนา เจริญเกียรติบวร (2548) ศึกษาโดยใช้แนวคิดทางภาษาศาสตร์ด้านวาทกรรม, การใช้ภาษาในการแสดงตลก: การศึกษาวิเคราะห์ ของธิดิสรณ์ ศรีธาดา (2542) เป็นการศึกษาข้อมูลการใช้ภาษาของการแสดงตลก และลักษณะการแสดงของตัวตลกหมอลำหมู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ของวราพร แก้วใส (2544) เป็นการศึกษาการแสดงบทบาทตลกของตัวละครในหมอลำ จะเห็นได้ว่าผลงานของกัญญา นาคสิทธิวงษ์ (2533), ไกล่รุ่ง อามระดิษ (2533), สุรพล บัณฑุเศรณี (2539) และกาญจนา เจริญเกียรติบวร (2548) ศึกษาอารมณ์ขันในวรรณกรรมแต่ต่างแง่มุมกัน ส่วนธิดิสรณ์ ศรีธาดา (2542) ศึกษาอารมณ์ขันใน

การแสดงซึ่งเน้นการพูด ผลงานของวราพร แก้วใส (2544) แม้จะศึกษาซึ่งเกี่ยวข้องกับหมอลำ และอารมณ์ขัน แต่ก็ยังเป็นประเด็นที่แคบเพียงด้านเดียว

ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับหมอลำนั้นเป็นการศึกษาในด้านอื่นที่มีเกี่ยวข้องกับกลวิธีการสื่ออารมณ์ขัน เช่น จิราวัลย์ ชาเหลา (2546) ศึกษาเรื่องกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดศิลปะการแสดงของหมอลำอาชีพ, พรสวรรค์ พรดอนก้อ (2551) ศึกษาเรื่องการพัฒนาการจัดการศิลปะการแสดงหมอลำกลอนในจังหวัดอุดรธานี, นำใจ อุทร์ักษ์ (2552) ศึกษาเรื่องการศึกษาและแนวทางการพัฒนาหมอลำเรื่องต่อกลอนในภาคอีสาน, พร ยงดี (2555) ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์การลำของศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ) ในประเทศไทย และสมคิด สุขเอิบ (2555) ศึกษาเรื่องตลกอีสาน: การดำรงอยู่และการจัดการเชิงพาณิชย์ จะเห็นได้ว่าจิราวัลย์ ชาเหลา (2546), พรสวรรค์ พรดอนก้อ (2551), นำใจ อุทร์ักษ์ (2552) ศึกษาทางด้านการศึกษาเรียนรู้ การพัฒนาการจัดการ และแนวทางพัฒนา ส่วนพร ยงดี (2555) เน้นศิลปะการขับที่เป็นอัตลักษณ์ และสมคิด สุขเอิบ (2555) ศึกษาไปในทางการจัดการเชิงพาณิชย์

จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่ากลวิธีสื่ออารมณ์ขันเป็นกลวิธีสำคัญยิ่งของคณะหมอลำ และเป็นปัจจัยต่อชื่อเสียงและการยอมรับ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าหากได้ศึกษาถึงกลวิธีการสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ในประเด็นการประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ขัน ว่าภาษาที่ใช้ประกอบสร้างเรื่องราวเพื่อการสื่อสารในการแสดงหมอลำที่แฝงอารมณ์ขันมีลักษณะเป็นอย่างไร และกลวิธีการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ขันนั้น ผู้แสดงหมอลำใช้กลวิธีได้อย่างไร จะก่อให้เกิดประโยชน์ที่สำคัญ เช่น ทำให้ทราบลักษณะการประกอบสร้างและกลวิธีการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ขัน ทั้งยังเป็นการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการด้านกลวิธีสื่ออารมณ์ขันและเป็นการสืบสาน ภูมิปัญญาหมอลำอีสาน ตลอดจนเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมการสื่ออารมณ์ขันในประเภทการแสดงหมอลำอีสานให้กว้างขวางยิ่งขึ้นทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้ผู้สนใจยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์กลวิธีการสื่ออารมณ์ขันในงานอาชีพลักษณะอย่างอื่น เช่น งานเขียน งานสอน และการพูดเพื่อการสื่อสาร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษากลวิธีสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานในประเด็นดังต่อไปนี้

1. การประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน
2. กลวิธีการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ 3 ด้าน คือ ขอบเขตด้านข้อมูล ขอบเขตด้านการวิเคราะห์ข้อมูล และขอบเขตด้านเวลา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านข้อมูล

ขอบเขตด้านข้อมูลในการวิจัยนั้น ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเกณฑ์ในการคัดเลือกข้อมูล และข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย กล่าวรายละเอียดดังนี้

1.1 เกณฑ์การคัดเลือกข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่เป็นตัวบทซึ่งใช้ในการแสดงหมอลำของคณะหมอลำในภาคอีสาน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกข้อมูลดังนี้

1.1.1 เรื่องที่แสดงนั้นต้องมีลักษณะเป็นเรื่องเล่า (Narrative Discourse) โดยอาศัยหลักเกณฑ์ 2 ประการ ของลองเอเคอร์ (Longacre Robert E., 1983, p. 25) มาพิจารณา ได้แก่ ลำดับเวลา (Contingent Temporal Succession) คือ การที่เหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นในเวลาต่อเนื่องกับอีกเหตุการณ์หนึ่ง ผู้เล่าจะเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นอันดับแรกก่อน แล้วจึงเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในลำดับถัดไปและแนวโน้มผู้กระทำ (Agent Orientation) คือแนวโน้มอ้างอิงถึงผู้กระทำตลอดเรื่อง

1.1.2 ภาษาที่ใช้ในการแสดงต้องเป็นภาษาในบริบทของภาษาถิ่นอีสาน

1.1.3 ข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิจัยต้องเป็นบทหมอลำที่มีการบันทึกลงในแผ่นซีดี-รอม (CD-ROM)

1.1.4 เป็นเรื่องที่ได้รับคามนิยมที่ปรากฏอยู่ฐานข้อมูล 10 อันดับแรก ประจำปี พ.ศ. 2556-2557 จากอีสานไกด์ ดอทคอม (www.esanguide.com)

1.2 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย เป็นบทแสดงของคณะหมอลำตามเกณฑ์ข้างต้นจำนวน 20 เรื่อง โดยคัดมาจากหมอลำ 10 คณะ ดังนี้

1.2.1 คณะประถมบ้านเทิงศิลป์ ได้แก่ เรื่อง**พระสุนทรโมรธา** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2543, ซีดี)

1.2.2 คณะเสียงอีสาน ได้แก่ เรื่อง**เงินคือพระเจ้าข้าเลี้ยงชีวิต** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2550, ซีดี) และ**น้ำตาเมีย** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2556ค, ซีดี)

1.2.3 คณะระเปียบวาทศิลป์ ได้แก่ เรื่อง**สายเลือดกตัญญู** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2554ก, ซีดี)

1.2.4 คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ได้แก่ เรื่อง**ข้าวนอกจาน มารคนละท้อง** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2553, ซีดี)

1.2.5 คณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ ได้แก่ เรื่อง **4 ยอด कुमार** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ง, ซีดี) **แรงรักแรงแค้น** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ค, ซีดี) และ **เจ้าหญิงแดงอ่อน** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556จ, ซีดี)

1.2.6 คณะรุ่งทิวา อำนวยการศิลป์ ได้แก่ เรื่อง **แม่ย่าจัญไรลูกไก่กะเหรี่ยง** (วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2550, ซีดี) **หมากพร้าวหล่นแข่งหมากแดงหล่นค้าง** (วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี) **ป่วงกรรม** (วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2552, ซีดี) และ **พ่อเฒ่าทำเลยลูกเขยคนหลวง** (วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2553, ซีดี)

1.2.7 คณะสมจิตร บ่อทอง ได้แก่ เรื่อง **อ้อมอกแม่** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ข, ซีดี) และ **แรงรักริษยา** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2552, ซีดี)

1.2.8 คณะหนุมการ วิเศษศิลป์ ได้แก่ เรื่อง **กาหลิมดงหงส์ลิ้มเฒ่า** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ก, ซีดี) **อิเหนา** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2546, ซีดี) และ **ลูกยักษ์ลูกช้าง** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2554ข, ซีดี)

1.2.9 คณะคำพูน ร่วมมิตร ได้แก่ เรื่อง **กึ่งฟ้ากาหลงคอน** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ง, ซีดี)

1.2.10 คณะสวน้อย เพชรบ้านแพง ได้แก่ เรื่อง **รักนี้มีกรรม** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ก, ซีดี) และ **รักทรมาน** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ข, ซีดี)

2. ขอบเขตด้านการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์ 2 ประเด็น คือ การประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ขัน และกลวิธีการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ขัน ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 การประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ขัน เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบของภาษาที่ใช้ในการสื่ออารมณ์ขัน 2 ประเด็น ได้แก่

2.1.1 การประกอบสร้างวจนภาษา ผู้วิจัยปรับประยุกต์ใช้แนวคิดของพระยาอุปกิตศิลปสาร (2511, หน้า 59–63), พระยาอนุমানราชชน (2522, หน้า 127–123), บรรจบพันธุ์เมธา (2545, หน้า 169–179), กัลยา กุลสุวรรณ (2553, หน้า 82–115), วรวรรณ์ ศรียาภัย (2556, หน้า 137–171) เป็นการประกอบคำ วลี ประโยค ความหมาย และสัมพันธสารในการสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน

2.1.2 การประกอบสร้างอวจนภาษา ผู้วิจัยปรับประยุกต์ใช้แนวคิดของสวนิต ยมาภัย (2549, หน้า 32–37) และกาญจนา โชคเหรียญสุขชัย (2550, หน้า 1–19) อวจนภาษา

เป็นภาษาที่มีใช้ภาษาพูดหรือภาษาเขียนมี 7 ประเภท คือ เทศภาษา (Proxemics) กาลภาษา (Chronemics) เนตรภาษา (Oculesics) สัมผัสภาษา (Haptics) อากาภาษา (Kinesics) วัตถุภาษา (Objectics) และปริภาษา (Vocalie หรือ Paralanguage)

2.2 กลวิธีการสื่อสารเพื่อสร้างอารมณ์ขัน เป็นการวิเคราะห์กลวิธีการสื่อสารเชิงวจนภาษาโดยปรับประยุกต์ใช้แนวคิดของจันทิมมา อังคพณิกิจ (2557, หน้า 133-171), วรวรรธน์ ศรียาภัย (2557, หน้า 137-171) และกัลยา กุลสุวรรณ (2553, หน้า 82-115) เป็นการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในระดับเสียง คำ วลีและประโยค ความหมาย และสัมพันธสารเพื่อสื่ออารมณ์ของคณะหมอลำอีสาน

3. ขอบเขตด้านเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตด้านเวลา ดังนี้

3.1 เวลาของข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย อยู่ในประมาณช่วง พ.ศ. 2556-2557

3.2 เวลาของการทำวิจัย เริ่มตั้งแต่ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2555 ถึงภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2558 ตามปฏิทินการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยารวมเป็นเวลา 3 ปี 6 เดือน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. กลวิธีการสื่ออารมณ์ขัน คือ เทคนิคการสื่ออารมณ์และภาษาที่คณะหมอลำอีสานใช้ในการแสดงทั้งที่เป็นวจนภาษาและอวัจภาษา

2. คณะหมอลำอีสาน คือ คณะหมอลำที่ได้รับความนิยมประจำ พ.ศ. 2556-2557 จากอีสานไกด์ ดอทคอม (www.esanguide.com) 10 คณะแรก ได้แก่ คณะประถมบันเทิงศิลป์, คณะเสียงอีสาน, คณะระเปียบวาทศิลป์, คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์, คณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์, คณะรุ่งทิวา อำนวยศิลป์, คณะสมจิตร บ่อทอง, คณะหนูमार วิเศษศิลป์, คณะคำพูนร่วมมิตร, และคณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง

3. การสื่อสารเชิงอวัจภาษา คือ การสื่อสารที่ไม่ใช้กฎเกณฑ์ตามหลักภาษาศาสตร์ซึ่งเป็นกระบวนการที่ได้รับคำสั่งจากสมองด้านขวาและแสดงออกโดยธรรมชาติของแต่ละบุคคล

4. การสื่อสารเชิงวจนภาษา คือ การสื่อสารที่ได้รับคำสั่งจากสมองด้านซ้ายและต้องอาศัยความจำเป็นหลัก

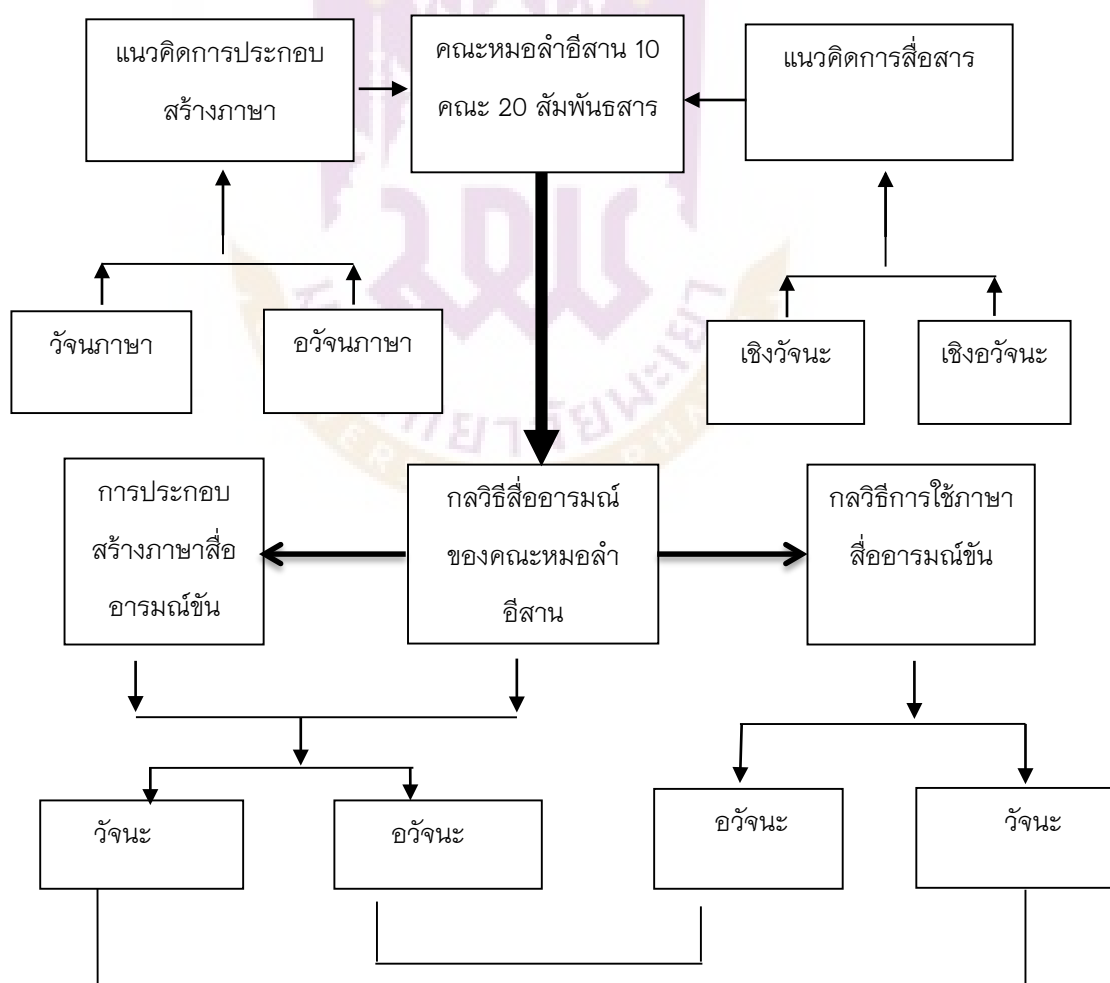
ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องนี้ ผู้ศึกษาวิจัยคาดว่าจะเกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมดังนี้

1. จะทำให้ทราบลักษณะการประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ชั้น
2. จะทำให้ทราบกลวิธีการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ชั้น
3. เป็นการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการด้านกลวิธีสื่ออารมณ์ชั้นและเพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานประเภทหมอลำ
4. เป็นการสรุปให้เห็นรูปแบบการสื่อสารเพื่อสร้างอารมณ์ชั้น อันจะเป็นแนวทางในการนำมาใช้ในการพูดหรือเขียนในชีวิตประจำวันและการทำงานเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด
5. เป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมการสื่ออารมณ์ชั้นในประเภทการแสดงหมอลำอีสานให้กว้างขวางยิ่งขึ้นทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่องกลวิธีสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสานมีกรอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพต่อไปนี้

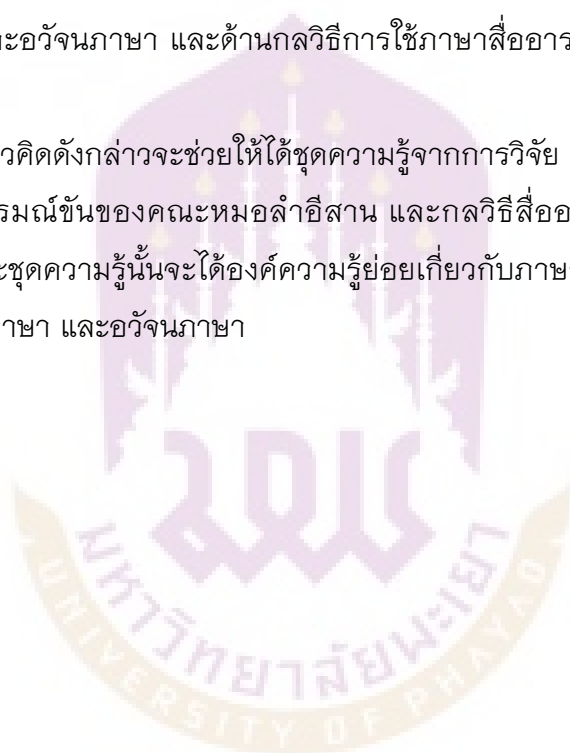

ภาพ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดในการวิจัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่ากรอบแนวคิดหลักที่ใช้วิเคราะห์ กลวิธีการสื่อสารอารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานมี 2 กรอบแนวคิด ประกอบด้วยกรอบ แนวคิดแรกเป็นกรอบแนวคิดการประกอบสร้างภาษาทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา ส่วนกรอบ แนวคิดที่สอง คือ กรอบแนวคิดการสื่อสารเชิงวัจนและเชิงอวัจน ผู้วิจัยนำกรอบแนวคิด ดังกล่าวไปวิเคราะห์กลวิธีการสื่อสารอารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน 10 คณะ โดยวิเคราะห์จาก ข้อมูลสัมภาษณ์ซึ่งใช้แสดงหมอลำ 20 สัมภาษณ์

ผลที่จะได้จากการวิเคราะห์เป็นไปตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ข้างต้น โดยจะได้ กลวิธีสื่อสารอารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน 2 ด้าน คือ ด้านการประกอบสร้างภาษาสื่อสารอารมณ์ขันทั้ง ที่เป็นวัจนภาษาและอวัจนภาษา และด้านกลวิธีการใช้ภาษาสื่อสารอารมณ์ขันทั้งที่เป็นอวัจนภาษา และวัจนภาษา

กรอบแนวคิดดังกล่าวจะช่วยให้ได้ชุดความรู้จากการวิจัย 2 ชุดหลัก คือ การประกอบ สร้างภาษาสื่อสารอารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน และกลวิธีสื่อสารอารมณ์ขันของคณะหมอลำ อีสาน โดยในแต่ละชุดความรู้นั้นจะต้องมีความรู้ย่อยเกี่ยวกับภาษาที่ใช้ในการแสดงหมอลำ 2 ประเภท คือ วัจนภาษา และอวัจนภาษา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง **กลวิธีสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน** ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นฐานความรู้ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามจุดประสงค์วิจัย โดยมีประเด็นการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ชั้น
 - 1.1 มโนทัศน์เกี่ยวกับอารมณ์ชั้น
 - 1.1.1 แนวคิดและทฤษฎีอารมณ์ชั้น
 - 1.1.2 กลวิธีการสร้างอารมณ์ชั้น
 - 1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ชั้น
 - 1.2.1 กลุ่มศึกษาอารมณ์ชั้นเชิงวรรณกรรม
 - 1.2.2 กลุ่มศึกษาอารมณ์ชั้นเชิงภาษาศาสตร์
 - 1.2.3 กลุ่มศึกษาอารมณ์ชั้นเชิงคติชน
 - 1.2.4 กลุ่มศึกษาอารมณ์ชั้นด้านอื่น ๆ
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรม
 - 2.1 มโนทัศน์เกี่ยวกับวาทกรรม
 - 2.1.1 นิยามของวาทกรรม
 - 2.1.2 การประกอบสร้างวาทกรรม
 - 2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรม
 - 2.2.1 กลุ่มศึกษาโครงสร้างวาทกรรม
 - 2.2.2 กลุ่มศึกษาการใช้ภาษาและการนำเสนอวาทกรรม
 - 2.2.3 กลุ่มศึกษานัยของวาทกรรม
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหมอลำ
 - 3.1 มโนทัศน์เกี่ยวกับหมอลำ
 - 3.1.1 นิยามของหมอลำ
 - 3.1.2 ประวัติความเป็นมาของหมอลำ
 - 3.1.3 ประเภทของหมอลำ

3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหมอลำ

3.2.1 กลุ่มศึกษาหมอลำในแง่ภาษาและการใช้ภาษา

3.2.2 กลุ่มศึกษาหมอลำในแง่วรรณกรรม

3.2.3 กลุ่มศึกษาหมอลำในแง่ศิลปะการแสดง

3.2.4 กลุ่มศึกษาหมอลำในแง่อื่น ๆ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ขัน

ผู้วิจัยจำแนกประเด็นการศึกษาค้นคว้าให้ได้ซึ่งความรู้เกี่ยวกับกลวิธีสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน อันจะเป็นความรู้พื้นฐานสำหรับการวิจัย โดยแบ่งประเด็นเนื้อหาที่จะกล่าวถึง 2 ประเด็น ได้แก่ 1) มโนทัศน์เกี่ยวกับอารมณ์ขัน และ 2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ขัน กล่าวดังนี้

1. มโนทัศน์เกี่ยวกับอารมณ์ขัน

มโนทัศน์เกี่ยวกับอารมณ์ขันที่จะกล่าวถึงเพื่อเป็นความรู้พื้นฐานในการวิเคราะห์กลวิธีสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานประกอบด้วยสาระสำคัญ 2 ประเด็น ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอารมณ์ขัน และกลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน กล่าวดังนี้

1.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอารมณ์ขัน

การศึกษาเรื่องอารมณ์ขันเริ่มมีการศึกษามาตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 และช่วงแรกของศตวรรษที่ 20 โดยนักปราชญ์คนสำคัญ อาทิ ไอ์แซนค์ (Einsenck) คาร์ล กุสตาฟ จุง (Karl Gustav Jung) กาญจนา เจริญเกียรติบรร (2548, หน้า 41-47) และปราชญา กล้าผจญ (2553, หน้า 41-55) ได้กล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับอารมณ์ขันของนักปราชญ์ตะวันตกข้างต้นเมื่อประมวลแล้วจะมี 8 ทฤษฎี ดังนี้

1.1.1 ทฤษฎีความเหนือกว่า (Superiority Theory) ทฤษฎีความเหนือกว่าได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของโทมัสฮ็อบส์ (Hobbs) ได้กล่าวไว้ในหนังสือชุด “Leviathan” เล่ม 1 บทที่ 6 ความว่า “The passion of laughter is nothing else but a sudden glory arising from a sudden conception of some eminency in ourselves by comparison with the infirmity of others” กล่าวคือ มนุษย์เราจะรู้สึกขำในความด้อยกว่าของผู้อื่น หรือขำต่อเมื่อเราเป็นฝ่ายที่เหนือกว่า

ผู้ที่มีความคิดตรงกับทฤษฎีนี้ ได้แก่ เพลโต (Plato) อริสโตเติล (Aristotle) โจนาธาน สวิฟต์ (Jonathan Swift) และอังรี แบร์กซอง (Henri Bergson) แบร์กซองได้เน้นว่าเรามีความรู้สึกเหนือกว่า เมื่อเราเห็นความเป็นเครื่องจักรกลอยู่ในชีวิตและกล่าวถึงความรู้สึกของฮอบบ์ ว่าคลุ้มไปถึงการหัวเราะที่ตั้งใจจะทำให้เกิดความอับอายและมีผลในการแก้ไข ปรับปรุง

ตนเองของผู้ที่ถูกหัวเราะแต่ก็มีผู้คัดค้านทฤษฎีนี้ แมกซ์อีสต์แมน (Max Eastman) ยังปอล ริชเตอร์ (Jean Paul Richter) โดยเฉพาะวอลเตอร์ (Voltaire) กล่าวว่า การหัวเราะเกิดจากความรื่นเริงของการจัดการอะไรบางอย่างที่ไปด้วยกันไม่ได้ กับความรู้สึกดูถูกหรือความขุ่นเคือง การมีชัยชนะเหนือคนอื่น เป็นต้น

1.1.2 ทฤษฎีความผ่อนคลาย (Relief of Tension and Release from Inhibition) ทฤษฎีความผ่อนคลาย จะเน้นอารมณ์ขึ้นเกิดจากความกดดันในชีวิตของมนุษย์นั่นเองเนื่องด้วยชีวิตของคนเรานั้นเต็มไปด้วยความกดดันจากปัญหาและข้อต่อห้ามมากมายทางสังคม ความรู้สึกกดดันเหล่านี้ถูกปลดปล่อยออกมาในรูปของเสียงหัวเราะ เฮอร์เบิร์ต สเปนเซอร์ (Spencer) นับเป็นคนแรก ๆ ที่เสนอความคิดนี้ ต่อมาความคิดของเขาได้รับการขยายความต่อโดยซิกมันด์ ฟรอยด์ (Freud) ฟรอยด์ซึ่งกำลังศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความฝันในขณะนั้น มองว่าอารมณ์ขึ้นก็ไม่ได้ต่างอะไรกับความฝันซึ่งเป็นกระบวนการคิดแบบจิตไร้สำนึก (The Unconscious) นักปรัชญาที่มีความคิดตรงกับทฤษฎีนี้ ได้แก่ จอห์น ดีวีย์ (Jonh Dewey) ชาร์ล เบอร์นาร์ด รีโนเวีย (Charles Bernard Rencuvier) และอออกุสต์ เพนจอน (Augusto Penjon) ทั้งสามคนเชื่อว่าการหัวเราะเป็นสัญญาณว่าความพยายามได้สิ้นสุดลงแล้วอย่างสมหวังทำให้เกิดความโล่งใจ

1.1.3 ทฤษฎีความไม่เข้ากันหรือความไม่ลงรอย (Incongruity Theory, Frustration of Expectation and Bisociatio) ทฤษฎีความไม่เข้ากันมองปรากฏการณ์ตลกขบขันใด มักประกอบไปด้วยสิ่ง 2 อย่าง ที่ไม่เข้ากัน คนเราจะรู้สึกขำได้ก็ต่อเมื่อเรามองเห็นความไม่เข้ากันของสองสิ่งนี้ นักคิดคนแรก ๆ พูดถึงอารมณ์ขึ้นในลักษณะนี้ คือ อิมมานูเอลคานท์ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งในผลงานที่ชื่อว่า “The Critique of Judgment” (Kant) “Laughter is an affection arising from the sudden transformation of a strained expectation into nothing” กล่าวคือ เมื่อเราได้ฟังเรื่องตลก ในช่วงแรกเรามักจะเกิดความคาดหวังอย่างจริงจังกับเนื้อเรื่อง แต่แล้วความคาดหวังดังกล่าวก็หายไปทันทีเมื่อถึงตอนจบของเรื่อง ความรู้สึกชอบใจกับการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันนี้ทำให้เราหัวเราะออกมา และทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ในทางภาษาศาสตร์นั้น กาญจนา เจริญเกียรติบรร (2548, หน้า 19) กล่าวว่าแนวคิดและทฤษฎีที่ศึกษาเกี่ยวกับตลกจัดอยู่ในกลุ่มภาษาศาสตร์ปริชาน (Cognitive Linguistics) ที่มีได้แบ่งแยกความรู้ทางโลกออกจากความรู้ทางภาษานักภาษาศาสตร์กลุ่มนี้ได้นำความรู้ทางไวยากรณ์ธรรมเนียมปฏิบัติที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาความรู้ทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ จูดิธ ไวเนอร์ (Weiner เรียกความรู้ทางภาษาแบบนี้ว่า ความรู้เชิงวัจนปฏิบัติ (Pragmatic Knowledge) แสดงว่าความไม่เข้ากันที่มีมาจากการละเมิดความรู้เชิงวัจนปฏิบัตินั่นเอง ส่วนไวเนอร์ (Weiner) กล่าวว่าความไม่เข้ากันในหลายกรณีดูเหมือนเป็นสิ่งบังเอิญ เพราะสร้างความประหลาดใจแก่เราได้ทุกครั้ง แต่ก็มี

บางครั้งที่มีความประหลาดใจมาพร้อมกับความตกใจ (Shock) แทนที่จะเป็นอารมณ์ขัน แสดงว่าความไม่เข้ากันจะทำให้ทั้งประหลาดใจและฮาได้

1.1.4 ทฤษฎีจิตวิทยาสัญชาตญาณวิวัฒนาการ (Biological, Instinct and Evolution Theories) ทฤษฎีดังกล่าวจะเน้นอาการขบขัน และศักยภาพของอารมณ์ขันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในตนเองต่อกลไกของระบบประสาท และทำหน้าที่ในด้านการปรับตัว อารมณ์ขบขัน และอารมณ์ขันกลายเป็นปรากฏการณ์สากลที่ทำให้ระบบต่าง ๆ ของร่างกาย ทั้ง 11 ระบบ ได้รับการผ่อนคลายและสร้างความรู้สึก ระบบดังกล่าวได้แก่ ระบบประสาท ระบบหายใจ ระบบย่อยอาหาร ระบบต่อมไร้ท่อ ระบบสืบพันธุ์ ระบบวงจรโลหิต ระบบขับถ่าย ระบบกล้ามเนื้อ ระบบสืบพันธุ์ ระบบวงจรโลหิต ระบบขับถ่าย ระบบกล้ามเนื้อ ระบบกระดูก ระบบผิวหนัง และระบบต่อมน้ำเหลือง

1.1.5 ทฤษฎีประหลาดใจ (Surprise Theory) ทฤษฎีความประหลาดใจเป็นองค์ประกอบของอาการช็อก ความทันทีทันใด หรือความไม่คิดไม่คาดฝันมาก่อนว่าจะเกิดขึ้นได้ แสดงว่าความขบขันเกิดจากอาการความขบขันนั้นเป็นผลที่เกิดมาจากความสนุกสนานร่าเริงที่ไม่มากจนเกินไปนัก ความประหลาดใจบางครั้งครั้งอาจคิดว่าเป็นอาการตื่นตกใจไปกับความรู้สึกอยากจะทำอะไรด้วย ผู้ล่อไม่มีเจตนาร้ายใด ๆ ทั้งสิ้นที่ล่อนั้น หากใครชื่นชมก็ขอบคุณ หากโกรธเคือง ก็ขอโทษโปรดให้อภัยซึ่งกันและกัน

1.1.6 ทฤษฎีความขัดแย้งกันอยู่ในตัว (Ambivalence Theories) ทฤษฎีความขัดแย้งกันอยู่ในตัว หรือส่วนผสมของสิ่งที่ขัดแย้งกัน และความมีสองจิตสองใจ หรือความลังเลสงสัยใจ ดังที่เกรกอรี่เป็นผู้ตั้งชื่อให้ขึ้นเชื่อว่าอารมณ์ขบขันเป็นผลมาจากบุคคลมีประสบการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นลำดับโดยประสบการณ์นั้นไม่สอดคล้องกับอารมณ์ความรู้สึก มอนโรกล่าวถึงแนวความคิดนี้ว่า “เราหัวเราะกันต่อเมื่อได้มีการไตร่ตรองถึงสถานการณ์อย่างรอบด้านแล้ว และคนเรามีอารมณ์ตรงข้ามขัดแย้งอยู่ในตัวเราเอง และจะเน้นหนักที่การแสดงออกซึ่งแนวความคิด หรือความหยิ่งรู้เสียมากกว่า ในขณะที่ทฤษฎีความขัดแย้งในตัวเองนั้น แสดงออกซึ่งอารมณ์หรือความรู้สึกเสียเป็นส่วนมาก”

1.1.7 ทฤษฎีการศึกษาพฤติกรรมส่วนรวมของมนุษย์ (Fonfiguratinal Theories) ทฤษฎีการศึกษาพฤติกรรมส่วนรวมของมนุษย์ซึ่งจะเน้นไปที่ “พุทธปัญญา” และ “ความหยิ่งรู้” ต่ออารมณ์ขัน แต่ความแตกต่างระหว่างสองทฤษฎีนี้ อยู่ตรงจุดที่อารมณ์ขันได้เปลี่ยนแปลงไปตามทฤษฎีความไม่ลงรอยกันนั้นเป็นเพราะความหยิ่งรู้ของ “ความเข้ากันไม่ได้” ว่าบางที่รู้สึกขบขัน พฤติกรรมโดยรวมของมนุษย์ที่ทำให้เกิดประสบการณ์อารมณ์ขันนั้นที่สำคัญ คือ ไม่มีการเตรียมการมาก่อน เกิดขึ้นโดยทันทีทันใดและนำความเปลี่ยนแปลงมาสู่เรื่องนั้นสร้าง

ขึ้นมาด้วยองค์ประกอบ ซึ่งเกิดมีประสบการณ์ขึ้นอย่างจงใจประกอบไปด้วยข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในเรื่องนั้นและมีคุณสมบัติที่น่าหวัระะโดยมีการผสมผสานกลมกลืนกันเป็นอย่างดี

1.1.8 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์มีผู้เสนอไว้ คือ ซิกมันด์ ฟรอยด์ กล่าวถึงความเกี่ยวข้องและความแตกต่างกันเห็นได้อย่างชัดเจน สิ่งนำขบขัน ความรอบรู้ และอารมณ์ขัน การหัวเราะเยาะนั้นมักจะแสดงให้เห็นถึงความประหยัดพลังงานจิตใจ เมื่อมีพลังงานในจิตวิญญาณ ก็อาจจะทำให้ต้องหลุดปากหัวเราะออกมาโดยไม่ต้องตั้งใจความเพลิดเพลินในสิ่งที่น่าขันนั้น เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ในแง่ของค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับความคิดเรื่องขบขัน อาจเน้นไปที่หลักการแห่งความสนุกสนานเพลิดเพลินด้วย

1.2 กลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน

กาญจนา เจริญเกียรติบวร (2548, หน้า 47-64), สิทธา พินิจภูวดล (2530, หน้า 503-509), วราพร แก้วใส (2549, หน้า 98-121), หนึ่งฤทัย ชวนะลิขิกร (2556, หน้า 27-40) กล่าวถึงกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันที่สำคัญมี 3 กลวิธี คือ กลวิธีการเล่นคำ กลวิธีทางปริศนาและกลวิธีทางภาษาเพื่อการสื่อสาร กล่าวดังนี้

1.2.1 กลวิธีการเล่นคำ กาญจนา เจริญเกียรติบวร (2548, หน้า 47-64) กล่าวว่าการเล่นคำสามารถแบ่งประเภทย่อยได้เป็น 3 วิธี ดังนี้

1) การเล่นคำที่ลวงให้เกิดการตีความผิด คือ การเล่นคำที่ลวงให้เกิดการตีความผิดเป็นการเล่นคำที่มีการนำเสนอตัวบทในช่วงแรกให้มีความเหมาะสมแก่การตีความคำสำคัญเป็นความหมายอย่างหนึ่งก่อน หรือทำให้ผู้อ่านเกิดความคาดหวังต่อมโนทัศน์บางอย่างเป็นสำคัญจากนั้นจบลงด้วยความหมายอื่นที่ต่างออกไป ซึ่งในตอนจบผู้อ่านจะต้องย้อนกลับไปตีความสำคัญดังกล่าวใหม่ว่าไม่ใช่ความหมายแรกอย่างที่คิดไว้ และกลวิธีนี้ยังแบ่งออกแบ่งเป็น 2 วิธีคือการเล่นคำที่มีความกำกวมทางความหมายและโครงสร้าง กับการเล่นคำที่มีการสร้างคำใหม่ที่ไร้ความหมายอ้างอิง

2) การเล่นคำที่ทำให้เกิดการตีความที่ต่างไปจากปกติ คือ การให้ความหมายปริบทแก่คำสำคัญเพื่อทำให้เกิดการตีความแบบอื่นที่เป็นไปได้ อีก การเล่นคำประเภทนี้จะไม่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกวุ่นวายใจอะไรผิดไป หรือไม่ ทำให้รู้สึกว่าการคาดหวังกับความหมายใดเป็นพิเศษแล้วต้องผิดหวังในตอนท้าย และกลวิธีการเล่นคำที่ทำให้เกิดการตีความที่ต่างไปจากปกติ ยังแบ่งย่อยออกเป็น 2 วิธี คือ การให้ปริบทเพื่อการตีความใหม่และ การละเล่นทางเสียงเพื่อให้เกิดคำใหม่

3) การเล่นคำที่มีการตอกย้ำความกำกวม คือ การเล่นที่แตกต่างไปจากสองแบบแรกตรงที่ตัวบทมีการเผยให้เห็นถึงความกำกวมหรือความขัดแย้งทางความหมายในตัว

บทตั้งแต่ต้น มิใช่เป็นการเก็บำความกำกวมนั้นไว้เผยในตอนท้ายเรื่อง ซึ่งผู้อ่านจะสังเกตเห็นความกำกวมหรือเห็นความขัดแย้งทางความหมายตั้งแต่เนิ่น ๆ จากนั้นตัวบทจะจบลงด้วยการเน้นย้ำให้เห็นถึงความขัดแย้งมากยิ่งขึ้น

1.2.2 กลวิธีทางปริศนา สามารถแบ่งย่อยได้เป็นอีก 6 วิธี คือ

1) การทำให้หลงทาง คือ กลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านตีความผิดในช่วงแรก หรือทำให้คิดเชวไปอีกทางหนึ่งก่อนหรือคิดไปอย่างอื่น โดยมีการสร้างตัวบทในช่วงแรก ๆ ที่ก่อให้เกิดความโน้มเอียงที่จะตีความหมายอย่างหนึ่งก่อน แต่สุดท้ายกลับกลายเป็นอย่างอื่นไป เหมือนกับผู้อ่านถูกหลอกให้เข้าใจผิด การทำให้เข้าใจผิดพบอีกสองลักษณะ คือ เกิดจากการให้ปริบทที่มากหรือให้ข้อมูลในรายละเอียดเพื่อเน้นย้ำจนเกิดความโน้มเอียงในการตีความเป็นอย่างหนึ่งอย่างใดก่อน แต่แล้วก็เกิดการหักมุมตอนจบ และเกิดจากการให้ปริบทที่จำกัดหรือให้ข้อมูลในช่วงแรกที่น้อยมากจนเกิดการเข้าใจผิดได้

2) การนำเสนอเหตุการณ์ที่เหนือความคาดหมาย กลวิธีนี้จะตรงกันข้ามกับการทำให้หลงทาง เนื่องจากไม่มีการลงให้ผู้อ่านเข้าใจผิดหรือตีความตอนต้นเรื่องผิดแต่อย่างใดจึงไม่จำเป็นต้องตีความใหม่ เพราะตัวบทในช่วงแรกมิได้กำกวม แต่มีลักษณะเด่นตรงที่เน้นการสร้างความประหลาดใจด้วยการนำเสนอเหตุการณ์ที่แปลกแหวกแนว หรือเหตุการณ์ที่เกินขอบเขตที่คนเราคาดเดาได้

3) การละเมิดธรรมเนียมปฏิบัติ คือ กลวิธีที่ไม่ปฏิบัติตามขนบหรือบรรทัดฐานรวมถึงค่านิยมทางสังคม ทั้งในด้านความพฤติกรรมและด้านวาจาที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยึดถือตัวบทในช่วงแรกจะทำให้ผู้อ่านคิดหรือคาดหวังบางอย่างที่น่าจะเป็นไปตามบรรทัดฐานในโลกปกติแต่แล้วเรื่องก็จบลงด้วยการไม่ปฏิบัติตามบรรทัดฐานดังกล่าวจึงทำให้เกิดการผิดคาดและสร้างความประหลาดใจแก่ผู้อ่าน แต่ตัวบทก็มิได้กำกวมโดยตัวของมันเองจนถึงลงให้เกิดการตีความผิดและย้อนกลับไปตีความใหม่เช่นกลวิธีทำให้หลงทางซึ่งกลวิธีนี้สามารถแบ่งย่อยออกเป็น 2 กลวิธี คือ การละเมิดบรรทัดฐานด้านพฤติกรรมและการละเมิดบรรทัดฐานด้านวาจาซึ่งการละเมิดธรรมเนียมในการใช้ภาษา ทั้งในด้านการสนทนาการสื่อสาร การละเมิดดังกล่าวแยกย่อยออกเป็น 4 กลวิธีย่อย คือ การละเมิดหลักในการสนทนา การเปรียบเทียบที่ผิดแบบแผน การละเมิดลักษณะที่เป็นแบบแผนของประเภทปริศนา และการใช้เหตุผลแบบผิดวิธี

4) การใช้ข้อมูลบทเป็นเครื่องมือ คือ ความเชื่อที่คนเชื่อถือหรืออาจมีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง และไม่จำเป็นต้องพูดทุกเรื่องหรือทุกอย่างออกมาอย่างละเอียดในการกล่าวถ้อยคำ แต่สามารถละไว้ได้ในฐานที่เข้าใจในการภาษาศาสตร์

เรียกว่ามูลบททางวัจนปฏิบัติศาสตร์ (Pragmatic Presupposition) พบเครื่องมือหรือสิ่งที่ทำให้เกิดความตลก คือ การอ้างอิงมูลบทอย่างอ้อม การอ้างอิงมูลบทอย่างชัดเจน และการปฏิเสธมูลบท

5) การประชด คือ การประชดด้านด้านวาจา (Verbal Irony) และการประชดด้านสถานการณ์ (Situational Irony) การประชดทางวาจาคือการกล่าวคำคำหนึ่ง แต่หมายความว่าอีกอย่างหนึ่ง ความหมายที่ต้องการจะสื่อมันมักจะตรงข้ามกับถ้อยคำที่กล่าวออกไป ส่วนการประชดด้านสถานการณ์ คือ การประชดที่มีลักษณะขัดแย้ง (Ironical Event)

6) การซ้อนมุข (Meta-Humor) คือ การอาศัยรูปแบบหรือเนื้อหาของเรื่องตลกที่มีอยู่ก่อนแล้วเป็นกรอบรูปแบบหรือเนื้อหาแบบใด ๆ ที่เป็นที่นิยมกล่าวถึงกันมาก จนเป็นที่คุ้นเคยกันดีจะทำให้ผู้ฟังเกิดความคาดหวังว่าข้อความที่ตามมาอาจไม่ธรรมดา เกิดการพลิกความคาดหมายเรื่องจบลงด้วยเรื่องธรรมดาตรงกับตรรกะในโลกของความเป็นจริง

1.2.3 กลวิธีทางภาษาเพื่อการสื่อสาร ลิขิตา พินิจภูวดล (2530, หน้า 503-509) แบ่งเป็น 4 ลักษณะ คือ

1) การเล่นคำ (Plays Upon Words) คือ การใช้ถ้อยคำมาดัดแปลงด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดอารมณ์ขัน อาทิ การการดัดแปลงส่วนประกอบของคำ เป็นการดัดแปลงพยางค์สระต้น สระ ตัวสะกด การันต์ และวรรณยุกต์ การเปลี่ยนคำโดยวิธีนำคำที่รู้จักแพร่หลายมาเปลี่ยนแปลงใหม่ การสลับที่ของพยางค์ การสลับที่ของสระและตัวสะกด โดยการยืมพยางค์สระต้นคำพวน (Spoonerism) การพูดไม่ชัด การพูดติดอ่างการใช้คำกำกวม การใช้ภาษาถิ่น การบรรยายอย่างผิดธรรมชาติการพูดโพล่ง ๆ การแสดงนัยกลับคือการย้อนทางกับสิ่งปกติวิสัย

2) การใช้โวหารยั่วล้อ (Irony) คือ ศิลปะการใช้ถ้อยคำเพื่อเสียดสี (Satire) ผู้อื่นโดยการยั่วล้อเล่นโดยไม่ก่อให้เกิดการล่วงเกินการสบประมาท การใช้โวหารประชดประชันที่ขาดศิลปะ จะกลายเป็นการเยาะเย้ย แดกดัน ถากถาง และก้าวร้าวซึ่งก่อให้เกิดความน่ารังเกียจ วิธีที่น่าสนใจ คือ วิธีการเขียนโดยใช้โวหารยั่วล้อ จะใช้ในการเขียนสารคดี และบันเทิงคดีก็ได้ ส่วนลีลา (Style) คือ การเขียนวรรณกรรมประเภทเสียดสี มักจะใช้โวหารต่าง ๆ

3) การใช้โวหารขัดแย้ง (Paradox) การใช้โวหารขัดแย้งกัน คือ การนำถ้อยคำที่มีความหมายตรงกันข้ามมาเทียบเคียงเข้าคู่ขนานกัน อาทิ การขัดแย้งระหว่างคำสองคำ ระหว่างสำนวนสองสำนวน ระหว่างความคิดสองนัย ระหว่างประโยคสองประโยค ระหว่างกวีนิพนธ์สองบท ระหว่างวรรณกรรมสองเรื่อง

4) การใช้โวหารที่กล่าวเกินจริง (Hyperbole) คือ การใช้ถ้อยคำเหลือเชื่อ พิลึกกึกกือ ดูราวกับเป็นไปไม่ได้ ใช้สำหรับแสดงอารมณ์ต่าง ๆ รวมทั้งอารมณ์ขันเพื่อเน้นความสำคัญและชี้ให้เห็นชัดเจนขึ้นไปโดยไม่ต้องอธิบาย

1.2.4 กลวิธีสร้างอารมณ์ขัน วราพร แก้วใส (2549, หน้า 98-121) แบ่งออกเป็น 4 กลวิธี คือ กลวิธีในการแสดงโดยผูกเป็นเรื่อง กลวิธีการแสดงโดยใช้ศิลปะทางภาษา กลวิธีในการแสดงโดยการยั่ว ล้อ เสียดสีสังคม และกลวิธีการแสดงโดยอาศัยภูมิหลังและบุคลิกภาพ

1) กลวิธีในการแสดงโดยผูกเป็นเรื่อง คือ การผูกเรื่องราวและเหตุการณ์ขึ้นเรื่องหนึ่งโดยใช้เหตุการณ์นั้นทำให้เกิดอารมณ์ขัน เรื่องที่ผูกโยงขึ้นเป็นเรื่องสั้นประมาณ 10-20 นาที จบลงในแสดงครั้งนั้นเลย กลวิธีในการแสดงผูกเป็นเรื่องนี้จะแบ่งออกเป็น 5 ประเด็นหลัก คือ การผูกเรื่องที่เป็นเรื่องเหลวไหล การผูกเรื่องให้เป็นเรื่องตลปัตร การผูกเรื่องให้ตัวละครขัดแย้งกัน การผูกเรื่องให้เป็นเรื่องสัปดน และการผูกเรื่องโดยให้ตลกเจรจวนออกเรื่อง

2) กลวิธีการแสดงโดยใช้ศิลปะทางด้านภาษา คือ การแสดงตลกเพื่อสื่ออารมณ์ขันที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากปัจจัยหลายอย่าง กล่าวคือ นอกจากภาษาหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ แล้วจะมีวิธีการเล่นคำให้ผิดปกติที่ใช้กันทั่วไปมี 3 ประเด็น คือ การพวนคำเป็นการให้ตัวละคร เป็นตัวละครพูดคำพวนออกมาโดยพูดออกมาเอง การใช้คำผิด คือ การให้ตัวละครตัวละครพูดภาษาที่ผิดไปจากความเป็นจริง และการออกเสียงให้เพี้ยน คือ การให้ตัวละครซึ่งเป็นตัวละครพูดด้วยสำเนียงภาคกลางแต่เป็นภาษาอีสาน โดยเป็นพูดให้เหมือนปกติ ทำเหมือนตนไม่ได้พูดผิด

3) กลวิธีในการแสดงโดยการยั่วล้อเสียดสีสังคม กลวิธีนี้เป็นการพูดที่เอาเรื่องที่คาดการณ์ว่าจะเกิดขึ้นอีกไม่นานในอนาคต กำลังเกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นแล้ว มาพูดให้เป็นเรื่องล้อเลียน เสียดสี ทำนองที่ว่าพูดเรื่องจริงแต่ทำเป็นเล่น พบว่ากลวิธีในการแสดงโดยการยั่วล้อเลียนเสียดสีสังคม แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ การยั่ว เป็นการแสดงที่ตัวละครหมอลำตัวใดตัวหนึ่งสื่ออารมณ์ขันให้ตลกที่แสดงด้วยกันเกิดความไม่พอใจขึ้นมา แล้วเข้าใจว่าตนถูกทำร้ายหรือสบประมาท การล้อเป็นการนำเอาเรื่องที่เกิดขึ้นในสังคมมาพูดให้เรื่องเป็นเรื่องเล็กหรือเรื่องที่เป็นปัญหาใหญ่ในปัจจุบัน ให้ดูมีเหตุผลและฟังสบายใจ เป็นการทำให้ปัญหาอ่อนลงและการเสียดสี เป็นการสื่ออารมณ์ขันที่ตัวละครหมอลำพูดถึงสภาพปัญหาในสังคม แต่ลักษณะการพูดถึงสภาพปัญหาในสังคมของตลกนั้นไม่ได้พูดอย่างตรงไปตรงมาแต่เป็นการพูดอย่างกระทบกระเทือนแบบ ประชดประชัน

4) กลวิธีในการแสดงโดยอาศัยภูมิหลังและบุคลิกภาพ คือ การที่ตลกหมอลำไปแสดงที่ไหนต้องหาข้อมูลของที่นั้น เมื่อเวลาแสดงก็นำข้อมูลที่ได้ไปพูดแสดง โดยการ

นำข้อมูลนั้น ๆ มาประยุกต์เข้ากับการแสดงตลก อาจนำชื่อผู้ใหญ่นบ้าน กำนัน อ.บต. ปลัด หรือคนดังในหมู่บ้าน มาประกอบการแสดง

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ขัน

จากการศึกษาเชิงสำรวจผลงานวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีสื่ออารมณ์ขัน นั้นพบว่ามี การวิจัยกันอย่างกว้างขวางและหลากหลาย เช่น กลวิธี การสื่ออารมณ์ขัน บริหารให้ สดสวยต้องร่ายอารมณ์ขัน เพลงซ้ำขั้นแบ่งสมบัติ อย่างไรก็ตาม ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ กลวิธี การสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำคณะที่มีชื่อเสียงไม่เป็นที่ปรากฏ ดังนั้นในการศึกษา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน จำแนกได้เป็น 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มศึกษาอารมณ์ขันเชิงวรรณกรรม 2) กลุ่มศึกษาอารมณ์ขันเชิงภาษาศาสตร์ 3) กลุ่ม ศึกษาอารมณ์ขันเชิงคติชน และ 4) กลุ่มศึกษาอารมณ์ขันด้านอื่น ๆ ดังนี้

2.1 กลุ่มศึกษาอารมณ์ขันเชิงวรรณกรรม

งานวิจัยที่ศึกษาอารมณ์ขันเชิงวรรณกรรมนี้ เป็นการนำเอาตัวบทวรรณกรรม สื่ออารมณ์ขันมาศึกษาโดยใช้แนวคิดทางวรรณกรรม งานวิจัยที่จะกล่าวถึง ได้แก่ ผลงานของ ชำนาญ รอดเหตุภัย (2517), ทศนีย์ กระต่ายอินทร์ (2521), นงลักษณ์ แซ่มโซติ (2521), บุษดี อรสิริวรรณ (2551), ศิลป์ศุภา แฉ่งสว่าง และอาทิตย์ ชีวณิชย์กุล (2558) ตามลำดับดังนี้

ผลงานวิจัยเล่มแรก คือ ผลงานของชำนาญ รอดเหตุภัย (2517) เรื่อง **วรรณกรรม ไทยลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดเชียงราย** มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อรวบรวม รวบรวมวรรณกรรมพื้นเมืองของชาวไทยลื้อในตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดเชียงราย เพื่อ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมพื้นเมืองกับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยลื้อ เพื่อ ส่งเสริมความเข้าใจในวัฒนธรรมประเพณี และชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยลื้อ ซึ่งยังคงดำรง “เอกลักษณ์” ของคนไทยไว้ได้มากที่สุดพวกหนึ่ง และเพื่ออ้างและเผยแพร่วรรณกรรมพื้นเมือง อันมีค่าของชาวไทยลื้อไว้มิให้สูญหายไปตามกาลเวลา และเป็นที่หวังได้ว่าจะเป็นประโยชน์แก่ การศึกษาเปรียบเทียบวรรณคดีท้องถิ่นของไทยหรือคติชาวบ้านถิ่นต่าง ๆ ในโอกาสหน้า ข้อมูล ที่นำมาศึกษาได้แก่ วรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัด เชียงราย (ปัจจุบันคือจังหวัดพะเยา) ศึกษาเฉพาะวรรณกรรมมุขปาฐะ “ประเภทนิทาน” ที่เล่า สืบต่อกันมาบางเรื่องอาจมีการบันทึกเสียงเอาไว้แต่ในงานวิจัยชิ้นนี้จะนำมาจากปากคำของ ชาวบ้านในท้องถิ่นโดยตรงในตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดเชียงราย จำนวน 9 หมู่บ้าน คือ บ้านหย่วน บ้านม่วง บ้านทุ่งมอก บ้านเชียงบาน บ้านแพด บ้านเชียงคาน บ้านใหม่ บ้านงุ่น และบ้านแวน

ผลการศึกษาพบว่า ในด้านเนื้อหาามีหลายประเภท ที่เด่น ๆ มี 6 ประเภท คือ นิทานคติ นิทานทรงเครื่อง นิทานปริศนา นิยาย นิทานเรื่องผี และนิทานมุกตลก เมื่อพิจารณา

ตามประเภทของนิทานแล้ว มีลักษณะคล้ายคลึงกับนิทานของชาวไทยกลุ่มอื่น ส่วนลักษณะของนิทานมุกตลก เป็นนิทานที่มีเนื้อหาส่วนใหญ่ในชีวิตประจำวัน การเล่านิทานประเภทนี้นับว่าเป็นการระบายออกทางหนึ่งของมนุษย์ เป็นวิธีหาอิสรภาพจากกรอบของกิจวัตรและชนบประเพณี ซึ่งตรึงความคิดและความประพฤติของบุคคลในสังคมให้ออกมาในรูปของความสนุกสนานเฮฮา เนื้อหาของเรื่องจึงตั้งอยู่ทั้งบนรากฐานแห่งความจริง และบนรากฐานที่แปลกพิสดารไปจากปกติ ซึ่งก่อให้เกิดความบันเทิงใจ คลายความเคร่งเครียดในชีวิตจริง ซึ่งรวบรวมไว้หลายเรื่อง เช่น มุกตลกคนโง่ มุกตลกแก้ปัญหามุกตลกเกี่ยวกับเรื่องไม้ และมุกตลกคนแก้ปัญหามุกตลก

ผลงานการวิจัยวรรณกรรมเชิงอารมณ์ขันอีกเล่มที่น่าสนใจคือวิทยานิพนธ์ของทัศนีย์ กระจ่างอินทร์ (2521) เรื่อง **อารมณ์ขันในวรรณกรรมร้อยแก้วของไทย ระหว่าง พ.ศ. 2453-2516** มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจุดหมายในการสร้างอารมณ์ขัน ศึกษาเนื้อหาและโครงเรื่อง ศึกษารูปแบบของวรรณกรรมร้อยแก้วประเภทที่ให้อารมณ์ขัน และศึกษากลวิธีในการสร้างอารมณ์ขัน ใช้วิธีวิจัยจากเอกสาร และเสนอผลงานวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ และวิเคราะห์กลวิธีในการสร้างอารมณ์ขันตามแนววรรณศิลป์ (Literary Art) และวิเคราะห์จุดที่ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ขันตามแนวคิดพินิจเชิงสังคมวัฒนธรรม (Socio-Cultural Approach)

จากการศึกษาพบว่า นักเขียนมีความรับผิดชอบต่อสังคมโดยใช้อารมณ์ขันเป็นสื่อในการแสดงออกอย่างมีศิลปะ ด้วยกลวิธีต่าง ๆ กล่าวคือ กลวิธีสร้างตัวละครให้มีบุคลิกพฤติกรรมน่าขัน มีลักษณะเป็น “ตัวตลก” วางโครงเรื่องง่าย ๆ ที่ผู้อ่านมักจะคาดคิด สร้างเนื้อเรื่องจากสภาพสังคมและพฤติกรรมของบุคคลในสังคม ด้วยวิธีเหน็บแนมเสียดสี ล้อสังคม สร้างเรื่องสัปดน สร้างเรื่องให้เกินจริง นำวรรณคดีหรือรูปแบบทางฉันทลักษณ์มาเขียนในแนวขำขัน นำเรื่องของตนเองมาแทรกไว้ในเรื่อง สร้างเนื้อเรื่องหรือเหตุการณ์ไม่ให้สัมพันธ์กัน ใช้สัญลักษณ์ใช้ภูมิหลังทางสังคมประกอบเรื่อง เรื่องจบแบบผิดความคาดหมาย กำหนดให้บุคคลในเรื่องตีความประสบการณ์ผิด สร้างความขัดแย้งในตัวเอง ลงงให้คิด ใช้ตรรกวิทยาผิด ๆ และใช้ความรู้ความสามารถทางภาษาวิพากษ์วิจารณ์การใช้ภาษาอย่างมีศิลปะ

ผลงานการวิจัยในทำนองเดียวกันกับของทัศนีย์ กระจ่างอินทร์ (2521) คือวิทยานิพนธ์ของนางลักษณณ์ แซ่มไซติ (2521) เรื่อง **หาสรสในวรรณกรรมร้อยกรองไทยสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325-2475** การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงบันดาลใจ (Inspiration) ในการสร้างหาสรส ศึกษาจุดหมายในการสร้างหาสรส กลวิธี (Techniques) ในการสร้างหาสรส และศึกษาความสัมพันธ์ของการสร้างหาสรสกับสภาพสังคมข้อมูลที่น่าสนใจในการศึกษา ได้แก่ วรรณกรรมร้อยกรองของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งแต่งใน พ.ศ. 2325-2475 เป็นวรรณกรรมร้อยกรองประเภทบทละคร นิทานคำกลอน เสภา ร่ายยาว ลิลิต

และวรรณกรรมที่อยู่ในรูปเรื่องเสียดสีเหน็บแนม (Satire) และล้อเลียน (Parody) และเป็นวรรณกรรมไทยที่ไม่ได้แปลโดยตรงจากวรรณกรรมต่างประเทศ คือ สมัยราชกาลที่ 1 (พ.ศ. 2325-2352) พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และคณะกวี คือ บทละครเรื่องรามเกียรติ์ บทละครเรื่องอุณรุทสำนักวัดสังข์กระจาย ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์ชูชก สมัยราชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และคณะกวี คือ บทละครเรื่องอิเหนา บทละครเรื่องรามเกียรติ์ เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน บทละครเรื่องไชยเชษฐา คาวิ ไกรทอง มณีพิชัย และสังข์ทอง พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ คือ บทละครนอกเรื่องสังข์ศิลป์ชัย สุนทรภู่ คือ นิทานคำกลอนเรื่อง พระอภัยมณี โคบุตร ลักษณะวงศ์ สิงห์ไกรภพ กาพย์ พระไชยสุริยา และบทละครเรื่องพระอภัยนุราช สมัยรัชกาลที่ 3 พระมหามงกุฎ (ทรัพย์) คือ เพลงยาวว่าจหมื่นราชามาตย์ และบทละครเรื่องระเด่นลันได สมัยรัชกาลที่ 4 คุณสุวรรณ คือ เพลงยาวเรื่องหม่อมแปดสวรรค์ บทละครเรื่องพระมะเหลเถไถ และบทละครเรื่องอุณรุทร้อยเรื่อง คุณพุ่ม คือ คำอธิบายของ คุณพุ่ม สมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ บทจักรบาตลก นิราศรัตนะ บทละครเรื่องวงศ์เทวราช และบทละครเรื่องเงาะป่า พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ คือ บทละครเรื่องพระลอ และบทละครเรื่อง “ปรีดาแลย์” เรื่องบรมหึง โฉมเบ๊ แระท่อมดินเปี้ยะ น้ำสบถ จ๊ะกะเหล่น ส่วนของ “ตลกโวหาร” นามแฝง คือ นิทานคำกลอนเรื่อง เองตั้งห้าว สมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2453-2468) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ นิราศพระมะเหลเถไถ โคลงโลกนิติจำแลง และบทละครเรื่องตั้งจิตคิดคั่ง พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ คือ ลิลิตสามกรุง

ผลการวิจัยเรื่องดังกล่าวพบว่า กลวิธีในการสร้างหายรสนในวรรณกรรมร้อยกรองในสมัยนี้ มีหลายวิธี คือ การใช้บรรยายลักษณะพฤติกรรมของตัวละครหรือบุคคล และสภาพเหตุการณ์ออกมาตรง ๆ การเลียนเสียงและความหมายของคำ มีน้ำเสียงหรือให้ภาพนัย ประหวัดไปในทางน่าขัน การสร้างภาพพจน์ การใช้สัญลักษณ์ การสร้างยกย่อง การสร้างลักษณะขัดแย้ง การพรรณนาแบบผิดธรรมเนียมนิยม การเขียนให้แปลกหรือแฝงออกไป การเขียนแบบปริวิว และการดำเนินเรื่องให้ผู้อ่านประหลาดใจ หรือพลิกความคาดหมาย

นอกจากนี้บุษดี อรสิริวรรณ (2551) ศึกษาเรื่อง **กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในการ์ตูนสามก๊กฉบับบรรลือสาส์น** โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในการ์ตูนสามก๊กฉบับบรรลือสาส์น ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา คือ การ์ตูนสามก๊กฉบับบรรลือสาส์น ตั้งแต่ต้นจนกระทั่งจบเรื่อง มีทั้งหมด 179 ตอน และเอกสารงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องอารมณ์ขันและงานวิจัยที่ศึกษาการ์ตูนในแง่มุมต่าง ๆ

ผลการศึกษากล่าวโดยสรุปได้ว่าการดูสามก๊กฉบับบรสิสสาสน์มีกลวิธีการสร้างอารมณ์ชั้น 3 วิธี ได้แก่ กลวิธีการสร้างอารมณ์ชั้นด้วยเนื้อหาโดยการนำเรื่องของสังคมปัจจุบันแทรกเข้าไปในเรื่องสามก๊ก การเพิ่มตัวละครที่ไม่ได้อยู่ในเรื่องสามก๊กการเพิ่มฉากสมัยปัจจุบันการเบี่ยงเบนพฤติกรรมของตัวละครและการเพิ่มน้ำเสียงของผู้เขียนการดูนอกจากนี้ยังมีกลวิธีการสร้างอารมณ์ชั้นด้วยภาษา ประกอบไปด้วย การสร้างอารมณ์ชั้นด้วยการเล่นกับการตีความของคำและสำนวน และการใช้ภาษาต่างยุคสมัยในคำพูดของตัวละคร ส่วนกลวิธีสร้างอารมณ์ชั้นด้วยภาพ เป็นการสร้างอารมณ์ด้วยการสร้างภาพที่มีความขัดแย้งกับคำบรรยาย กลวิธีการสร้างอารมณ์ชั้นทั้ง 3 วิธี เกิดจากการที่ผู้เขียนการดูดัดแปลงเนื้อหาของวรรณกรรมสามก๊ก รวมทั้งภาษาและภาพการดูให้ “เบี่ยงเบน” หรือ “แหวก” ไปจากสิ่งที่เป็นมาตรฐานปกติ หรือสิ่งที่ดีควรจะเป็น ส่วนใหญ่เป็นการนำสิ่งที่อยู่ในสมัยปัจจุบันเข้าไปไว้ในเรื่องสามก๊ก มีการล้อเลียนบุคคลและสังคมปัจจุบัน ทำให้การดูสามก๊กฉบับบรสิสสาสน์อุดมด้วยอารมณ์ชั้น

ศิลปศึกษา แจ่มสว่าง และอาทิตย์ ชีวณิชย์กุล (2558) เสนอบทความวิจัยเรื่อง “กลวิธีและบทบาทของการสร้างบทตลกในการดูรามเกียรติ์ ฉบับรามาวตาร” ไว้ในเอกสารประกอบการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 6 บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีและบทบาทของการสร้างบทตลกในการดูรามเกียรติ์ฉบับรามาวตารโดยข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา คือ บทตลกในการดูรามเกียรติ์ ฉบับรามาวตาร

ผลการศึกษาโดยสรุปกล่าวได้ว่ามีกลวิธีสร้างบทตลกอยู่ด้วยกัน 4 แบบ คือ กิริยาท่าทางตลก คำพูดตลก บทบาทของตัวละครเวตาล และสิ่งของที่ผิดจากยุคสมัย บทตลกในการดูชุดนี้เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงผู้อ่าน และมีบทบาทในการรักษาขนบเดิมของรามเกียรติ์โดยการเลือกใช้บทตลกเพียงบางส่วนกับตัวละครที่เป็นราชวงศ์อโยธยา

2.2 กลุ่มศึกษาอารมณ์ชั้นเชิงภาษาศาสตร์

นอกจากกลุ่มศึกษาอารมณ์อารมณ์เชิงวรรณกรรมตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว งานวิจัยกลุ่มศึกษาอารมณ์ชั้นเชิงภาษาศาสตร์ มุ่งใช้ภาษาศาสตร์ในการอธิบายอารมณ์ชั้นในหลายมุมมอง และมีการวิจัยได้อย่างกว้างขวาง แต่ในงานวิจัยนี้คัดสรรมาเฉพาะเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยเท่านั้นผลงานการวิจัยในกลุ่มนี้ที่เกี่ยวกับการวิจัยกลวิธีสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสานที่น่าสนใจ ได้แก่ ผลงานของชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต (2527), วรรณรินทร์ วิณิชกิจเจริญ (2547), จันทิมา หวังสมโชค (2549), หนึ่งฤทัย ชวนะลิขิกร (2551), ฐานิตย์ เอี่ยมอุดม (2551) และธีรยุทธ เกณบุตร (2555) กล่าวรายละเอียดโดยสรุปได้ดังนี้

ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต (2527) เสนอรายงานวิจัยเรื่อง **อักขรวิธีและการใช้ภาษาของฮิวเมอริสต์** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อักขรวิธีและการใช้ภาษาของฮิวเมอริสต์

ผลการวิจัยที่พบกล่าวโดยสรุปได้ว่า ฮิวเมอริสต์มีอักขรวิธีและการใช้ภาษาทั้งในด้านเหมือนและแตกต่างจากผู้อื่น ลักษณะที่แตกต่างจากผู้อื่นนับเป็นลักษณะเด่นของภาษาของฮิวเมอริสต์ทำให้เกิดเป็นภาษาเฉพาะของฮิวเมอริสต์ กลวิธีการเขียนและใช้ภาษาทำให้ภาษาของเขาอ่าน ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินและให้อารมณ์ขัน และในบางครั้งยังมีเนื้อหาที่ให้ความรู้เป็นประโยชน์แก่ผู้อ่าน สะท้อนให้เห็นชัดเจนว่าฮิวเมอริสต์มีความรอบรู้เรื่องภาษาไทยเป็นอย่างดีในเรื่อง คำ สำนวน และการใช้ภาษาในรูปแบบต่าง ๆ แสดงถึงความตั้งใจมั่นอันที่จะอนุรักษ์ภาษาไทยให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ และสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ภาษาไทย นับเป็นแบบอย่างของผู้ที่สามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างมีศิลปะ

นอกจากการศึกษาวรรณกรรมประเภทเรื่องเล่าหรือนิทานนิยายเชิงขำขันที่มีผู้วิจัยศึกษาในแง่การใช้ภาษาแล้ว ผลงานวิจัยของวรรณรินทร์ วนิจกิจเจริญ (2547) เรื่อง **การใช้ภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ขันในเพลงตลกคำเมืองการศึกษาตามแนววรรณศาสตร์และวัจนปฏิบัติศาสตร์** เป็นการนำเพลงตลกคำเมืองมาศึกษาในเชิงภาษาและการใช้ภาษา โดยตั้งวัตถุประสงค์ในการศึกษาว่าเพื่อศึกษาเพื่อวิเคราะห์การใช้ภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ขันในเพลงตลกคำเมืองการศึกษาตามแนววรรณศาสตร์และวัจนปฏิบัติศาสตร์

ผลการศึกษากล่าวโดยสรุปได้ว่า จากบทพูดในเพลงตลกคำเมือง 660 บท มีการใช้ภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ขัน 542 ครั้ง เป็นการใช้ภาษาตามแนววรรณศาสตร์ 142 ครั้ง เป็นการใช้ภาษาตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์ 400 ครั้ง ในการใช้ภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ขันตามแนววรรณศาสตร์ พบการใช้ความหมายตามบริบทมากที่สุด รองลงมา คือ การใช้คำพ้องเสียง คำพ้องความหมาย ความหมายประจำรูป คำเกิดคู่กัน คำรวมกลุ่ม และคำแย้งความหมาย พบน้อยที่สุด คือ การใช้คำหลายหน้าที่ ไม่พบเลยคือการใช้คำขัดกัน ส่วนการใช้ภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ขันตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์ พบการใช้ความหมายบ่งชี้เป็นนัยมากที่สุด รองลงมา คือ การใช้การเป็นไปตามคาด วัจนกรรมตรง วัจนกรรมความหมายนัย หลักการร่วมมือในการสนทนาด้านคุณภาพ วัจนกรรมอ้อม หลักการร่วมมือในการสนทนาด้านปริมาณและวัจนกรรมตามตัวอักษร พบน้อยที่สุด คือ การใช้หลักการร่วมมือสนทนาด้านความสัมพันธ์ไม่พบเลย

จันทิมา หวังสมโชค (2549) ศึกษาเรื่อง **กลวิธีสื่ออารมณ์ขันในละครตลกสถานการณ์ของไทย** มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการใช้วัจนกรรม (Speech Act) เพื่อสื่ออารมณ์ขัน รวมทั้งเพื่อศึกษาการสื่ออารมณ์ขันด้วยความหมายบ่งชี้เป็นนัย (Implicature) ที่แฝงอยู่ในถ้อยคำ และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์ขันกับความสุขภาพ ตามแนวคิดเรื่อง

หน้า โดยเก็บข้อมูลจากจากบทสนทนาในละครตลกสถานการณ์ของไทย จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ “โคกคุณตระกูลไข” “สามแยกจางเจริญ” “เฮง เฮง เฮง” “บางรักซอย 9” และ “ช่างสำรวจกับสาวร้านชำ”

จากการศึกษาพบว่า ละครตลกสถานการณ์ของไทยปรากฏว่ามีการใช้วัจนกรรมเพื่อสื่ออารมณ์ขัน 6 ประเภท ได้แก่ วัจนกรรมโอ้อวด วัจนกรรมดูถูก แบ่งเป็นการพูดดูถูกอย่างชัดแจ้ง และการกล่าวถึงความล้มเหลวในอดีต วัจนกรรมตำหนิ แบ่งเป็นการพูดตำหนิอย่างชัดแจ้ง และการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ วัจนกรรมข่มขู่ แบ่งเป็น การพูดข่มขู่อย่างชัดแจ้ง การสั่งห้าม การอ้างถึงบุคคลหรือสิ่งที่มีอำนาจ และการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ วัจนกรรมเย้าแหย่ แบ่งเป็น การพูดเย้าแหย่อย่างชัดแจ้ง การพูดให้ตกอยู่ในสถานการณ์ที่ยากลำบาก การพูดเกี้ยวพาราสี และการพูดเชิงเปรียบเทียบ และวัจนกรรมเสียดสี แบ่งเป็นการพูดเสียดสีอย่างชัดแจ้ง การพูดประชดประชัน การพูดกระทบ การพูดล้อเลียนในเชิงขบขัน การให้สมญานามแง่ลบ การใช้คำพูดเชิงเปรียบเทียบ และการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ จากที่กล่าวมาแสดงถึงการนำเสนอความตลกของไทยมักเป็นการตีแผ่ “ความดิบ” ของมนุษย์ เช่น การเหยียบย่ำซ้ำเติม การเยาะเย้ยถากถาง ความก้าวร้าว เป็นการใช้วัจนกรรมที่สะท้อนถึงการแสดงควมมีอำนาจของตนเหนือกว่าบุคคลอื่นเป็นวิธีการสื่ออารมณ์ขันประเภทหลักของการแสดงตลกของไทย

นอกจากนี้บทความวิจัยเรื่อง **อารมณ์ขันในข้อความท้ายรถ: เสน่ห์ทางภาษาที่ไม่ควรมองข้าม** ของหนึ่งฤทัย ชวนะลิขิกร (2551) โดยมุ่งศึกษากลวิธีทางภาษาที่สร้างอารมณ์ขันในข้อความท้ายรถประเภทขบขันโดยรวบรวมข้อความท้ายรถที่ปรากฏอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของยานพาหนะจำนวน 400 ข้อความ วิเคราะห์กลวิธีทางภาษาด้วยแนวคิดทฤษฎีความไม่เข้ากันในมุมมองทางภาษาศาสตร์

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ข้อความท้ายรถประเภทขบขันมีกลวิธีทางภาษาที่สร้างอารมณ์ขัน 7 กลวิธี คือ กลวิธีการล้อเลียน กลวิธีการใช้เหตุผลผิดแบบ กลวิธีทำให้เรื่องจบแบบผิดความคาดหมาย กลวิธีการบังชี้โดยนัย กลวิธีการใช้คำกำกวม กลวิธีการเสียดสีและกลวิธีผสมนอกจากกลวิธีทางภาษาจะช่วยสร้างอารมณ์ขันแล้วยังสะท้อนให้เห็นความรู้สึกนึกคิดและความคิดเห็นของบุคคลบางกลุ่มในสังคมอันเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอารมณ์ขันในวัฒนธรรมไทยให้มากยิ่งขึ้น

การใช้ภาษาสื่ออารมณ์ขันในสื่อสารมวลชนประเภทเกมโชว์ในรายการวิทยุโทรทัศน์ก็มีผู้ศึกษาวิจัยเช่นเดียวกัน ผลงานในลักษณะดังกล่าวได้แก่ผลงานการศึกษาของฐานันต์ เอี่ยมอุตุมะ (2551) เรื่อง **กลวิธีและการใช้ภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ขันในละครคั่นรายการวาไรตี้เกมโชว์ “ชิงร้อยชิงล้าน”** มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีและการใช้ภาษาเพื่อสร้าง

อารมณ์ขันในละครคั่นรายการวไรตี้เกมโชว์ “ชิงร้อยชิงล้าน” โดยการศึกษารวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ แล้วนำมาบันทึกการแสดงละครคั่นรายการวไรตี้เกมโชว์ “ชิงร้อยชิงล้าน” จำนวน 130 ตอน มาแปลงเป็นตัวอักษรเพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลและเขียนรายงานการวิจัยวิธีวิจัยเริ่มจากการทดสอบผู้รับสารโดยการคัดสรรละครตอนที่สามารถบ่งชี้หรือมีนัยสำคัญต่อการวิจัยมาให้กลุ่มผู้รับสาร จำนวน 30 คน ชมพร้อมกับผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเพื่อสังเกตปฏิกิริยาและสอบถามความคิดเห็นจากผู้ชมเพิ่มเติมเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ของผู้วิจัย จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลแล้วเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

จากการศึกษาพบว่า ละครคั่นรายการวไรตี้เกมโชว์ “ชิงร้อยชิงล้าน” มีกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันโดยการการกลั่นแกล้งการเปี่ยงเบนการหักมุมและการใช้บุคลิกของผู้แสดงโดดเด่นเป็นพิเศษแล้วยังมีการใช้กลวิธีอื่น ๆ ได้แก่ การกลั่นแกล้ง การเปี่ยงเบน การหักมุม การใช้บุคลิกของผู้แสดง การใช้ความผิดพลาด การใช้ความเจ้าชู้และความลามก การใช้ความเข้าใจผิด การดัดแปลงความรุนแรงของสถานการณ์ให้ผิดไปจากความเป็นจริง การล้อเลียน การสลับบทบาทของตัวละคร การให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในการแสดง การใช้ความผิดพลาดทล่ะ การใช้ความมีชื่อเสียง การจี๋ใจผู้ชม การเทียบเคียง การดำเนินเรื่องและการสนับสนุนเสริมกลวิธีอื่น ส่วนการใช้ภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ขัน ใช้การเล่นคำโดดเด่นเป็นพิเศษนอกจากนั้นยังมีการใช้ภาษาผิดจากแบบแผน การใช้ภาษาที่แสดงน้ำเสียงต่าง ๆ การใช้ภาษาขัดแย้ง การใช้ภาษาเฉพาะกลุ่ม การใช้ปริศนาคำทาย การใช้ความเปรียบ การกล่าวเกินจริง การละคำหรือข้อความ การสร้างคำหรือสำนวนขึ้นใหม่ และการใช้จังหวะในการพูดอารมณ์ขันในละครคั่นรายการวไรตี้เกมโชว์ “ชิงร้อยชิงล้าน” ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดสารผ่านกลวิธีต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมลงตัว

ธีรยุทธ์ เกณบุตร (2555) ศึกษาเรื่องการใช้ภาษาแสดงอารมณ์ขันในการตลกตลกการเมืองไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้ภาษาแสดงอารมณ์ขันในการตลกตลกการเมืองไทยจากหนังสือพิมพ์รายวันในประเด็นกลวิธีการใช้ภาษาและบริบทที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษา ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ คอลัมน์การ์ตูนตลกการเมืองไทยจากหนังสือพิมพ์ 4 ฉบับ ฉบับละ 1 คอลัมน์ ได้แก่ หนูนากับป้าแจ่ม ใน “ข่าวสด”, เกาเหลาขามเล็ก ใน “มติชน”, เหตุเกิด...แยกบางนา ใน “คมชัดลึก” และผู้ใหญ่มาอยู่กับหมาเหม็น ใน “ไทยรัฐ”

ผลการศึกษากล่าวโดยสรุปได้ว่า กลวิธีการใช้ภาษาแสดงอารมณ์ขันในการตลกตลกการเมืองไทย พบว่ามี 17 กลวิธี คือ กลวิธีการใช้ภาษาทางศัพท์ การเล่นคำ การใช้คำย่อ การใช้อักษรย่อ การใช้คำต้องห้าม การใช้คำเลียนเสียง การใช้คำต่างประเทศ การใช้คำสแลง การกล่าวเกินจริง การใช้สำนวนสุภาษิต การทำให้เป็นเรื่องสัปดน การเล่นกับความกำกวมทาง

ภาษา การใช้อุปลักษณ์แบบแหวกแนวขนบนิยม การใช้ถ้อยคำนัยผกผัน การใช้คำตั้งสมญานามให้กับบุคคลแบบแหวกแนวขนบนิยม การหักมุม การล้อคำพูดนักการเมือง และการผูกเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกันโดยตรงเข้าด้วยกัน ส่วนบริบทที่เกี่ยวกับการใช้อารมณ์ขันพบ 6 บริบท คือ บุคลิกส่วนตัวหรือลักษณะทางกายภาพของนักการเมือง นิสัยหรือพฤติกรรมของนักการเมือง นิสัยหรือพฤติกรรมของข้าราชการประจำ การบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล เหตุการณ์หรือประเด็นสำคัญทางการเมือง และเหตุการณ์หรือประเด็นสำคัญทางสังคม

2.3 กลุ่มศึกษาอารมณ์ขันเชิงคติชน

จากการศึกษาจากกลุ่มศึกษาอารมณ์ขันเชิงวรรณกรรม กลุ่มศึกษาอารมณ์ขันเชิงภาษาศาสตร์ กลุ่มหนึ่งที่น่าสนใจอีก คือ กลุ่มศึกษาอารมณ์ขันเชิงคติชนที่มุ่งเน้นศึกษาอารมณ์ขันในแง่มุมคติชนเพื่อวิเคราะห์เชิงลึกด้านวิชาการมีผู้ศึกษาไว้ ได้แก่ สเปน ตันโสภณ (2538), ศิริพร ศรีวรกานต์ (2542), วราพร แก้วใส (2544), พุ่มพวง อภิวงศ์ (2550) มีสาระสำคัญโดยละเอียดดังนี้

กลุ่มที่สนใจศึกษาอารมณ์ขันเชิงคติชนของสเปน ตันโสภณ (2538) เรื่อง **วิเคราะห์เนื้อหาและกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งแนวชาวนา** จุดมุ่งหมายของการวิจัย คือ การวิเคราะห์เนื้อหาและกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งแนวชาวนาจากบทเพลงของผู้ขับร้อง 4 คน คือ สุรพล สมบัติเจริญ, เพลิน พรหมแดน, ไวก้อน เพชรสุวรรณ และสังข์ทอง สีใส โดยศึกษาจากบทเพลง 161 เพลง

ผลการศึกษาพบว่าเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งออกเป็น 6 ประเภท คือ เรื่องเกี่ยวกับความรัก เรื่องเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง เรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจ เรื่องเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม เรื่องที่มีนัยเชิงเพศ และเรื่องอื่น และกลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน แบ่งเป็น 6 กลวิธีที่สำคัญ คือ การล้อเลียนเสียดสี การใช้ภาษา การสร้างเรื่องให้เกินจริง การหักมุมหรือพลิกความคาดหมาย การกล่าวถึงข้อบกพร่องของผู้ขับร้อง และกลวิธีอื่นพบว่า เนื้อหาที่นำมากล่าวถึงในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งแนวชาวนามากที่สุด คือ เรื่องเกี่ยวกับความรัก ส่วนเนื้อหาที่นำมากล่าวถึงน้อยที่สุด เรื่องการเมืองการปกครอง ส่วนทางด้านกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันนั้นพบว่า กลวิธีที่ใช้มากที่สุด คือ การล้อเลียนเสียดสี และกลวิธีที่ใช้น้อยที่สุดคือ การกล่าวถึงข้อบกพร่องของผู้ขับร้องเพลง

ผลงานของศิริพร ศรีวรกานต์ (2542) เรื่อง **การศึกษาเปรียบเทียบทิลล์ฮอยเลนเซปีเกิลกับศรีธนญชัยในฐานะนิทานมุขตลก** มีจุดมุ่งหมายการวิจัย 2 ประการ คือ เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบทิลล์ฮอยเลนเซปีเกิลกับศรีธนญชัยในฐานะนิทานมุขตลก และเพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบตัวละครเอกและคู่กรณีในเรื่องทิลล์ฮอยเลนเซปีเกิลกับศรีธนญชัย

ผลการศึกษาโดยสรุปกล่าวได้ว่า นิทานทั้งสองเรื่องมีลักษณะร่วมกัน 2 ประการ คือ ประวัติของตัวบทซึ่งเริ่มต้นจากการเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ ต่อมาเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์ และในภายหลังมีการนำเสนอในรูปแบบอื่น ประการที่สอง คือ อนุภาค ได้แก่ อนุภาคเรื่องการใช้ภาษาอย่างเถรตรงตามรูปคำ อนุภาคเรื่องการใช้อุบายอนุภาคเรื่องการทำเรื่องเหลือเชื่อและอนุภาคเกี่ยวกับสิ่งสกปรก ประการที่สาม คือ กลวิธีการนำเสนอมุขตลก ได้แก่ การเล่นคำ จำแนกเป็นการเล่นคำจากการใช้คำอย่างคลุมเครือและการเล่นคำพ้องเสียงส่วนการใช้ไหวพริบ จำแนกเป็นการใช้อุบายทางจิตวิทยา การใช้เหตุผลผิดที่และการใช้ไหวพริบสร้างคำถามที่ตอบไม่ได้ นิทานมุขตลกไม่เพียงแต่ให้ความบันเทิง นิทานมุขตลกจึงมีคุณค่าแก่การศึกษาในฐานะที่นิทานมุขตลกเป็นผลผลิตของการสร้างสรรค์เชิงปัญญาที่มีความเป็นสากล

วรารพร แก้วใส (2544) ศึกษาเรื่อง**ลักษณะการแสดงของตัวตลกหมอลำหมู่ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น** มีจุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาลักษณะการแสดงกระบวนการและขั้นตอนในการแสดง การฝึกหัดและกระบวนการถ่ายทอดของตัวตลกหมอลำหมู่ ทั้งตลกหน้าม่านและตลกในเรื่อง และเพื่อศึกษาการแสดงของตัวตลกหมอลำหมู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

จากการศึกษาพบว่า กลวิธีต่าง ๆ ที่ตลกหมอลำได้พยายามสร้างขึ้นมาก็เพื่อให้เกิดอารมณ์ขันนั้นก็แสดงให้เห็นถึงการไม่อยู่นิ่งของผู้แสดง ซึ่งให้เห็นการพัฒนาที่ดี และต่อเนื่องที่ผูกพันกับการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมตามยุคตามสมัย มหรสพใดก็ตามถ้าสามารถปรับเปลี่ยนให้เข้ากับค่านิยมของผู้ชมและสนองความต้องการของผู้ชม ซึ่งความต้องการหลักคือการได้ผ่อนคลายความตึงเครียดของอารมณ์นั่นเอง ตลกหมอลำจึงได้ทำหน้าที่สองอย่างในเวลาเดียวกัน คือ ในฐานะมหรสพที่เป็นศิลปะ และในฐานะมหรสพที่เป็นตัวแปรช่วยลดปัญหาของสังคมอีกทางหนึ่ง

นอกจากนี้ พุ่มพวง อภิวงศ์ (2550) ศึกษาเรื่อง**คติชนกับการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยลื้อ บ้านห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน** มีวัตถุประสงค์ในงานวิจัยเพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลภาคสนามทางคติชนประเภทต่าง ๆ ของชาวไทยลื้อ บ้านห้วยโก๋น รวมทั้งวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของคติชนประเภทต่าง ๆ ในการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยลื้อ บ้านห้วยโก๋น และวิเคราะห์ปัจจัยและบริบททางสังคมที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยลื้อบ้านห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน

จากการศึกษาพบว่าชาวไทยลื้อ คือ กลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในเขตดินแดนสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีนตอนใต้ ปัจจุบันพบว่ามียุทธศาสตร์การตั้งที่อยู่

อาศัยกระจายอยู่ทั่วไป ทั้งในเขตจีน พม่า ลาว และบริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยใน แถบจังหวัดพะเยา ลำพูน ลำปาง เชียงราย เชียงใหม่ แพร่ และน่าน ในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน มีชาวไทยลื้อตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านห้วยโก้นซึ่งเป็นชาวไทยลื้อที่อาศัยอยู่ดั้งเดิม และอีกส่วนหนึ่งอพยพมาจากเมืองเงิน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อาชีพหลักของชาวไทยลื้อ บ้านห้วยโก้น คือ การทำไร่ข้าวโพด ทำไร่ข้าว และการทอผ้า ภายในหมู่บ้านมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยมีพระเทพพร กัลยาณสิริ ผู้เป็นลูกเป็นหลานชาวไทยลื้อเป็นเจ้าของวัด มีอาจารย์ (ปู่จ๋าน) เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา พิธีกรรมเกี่ยวกับเรื่องเคราะห์และเรื่องขวัญ มี “ข้าวจ๋าน” เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี

2.4 กลุ่มศึกษาอารมณชั้นด้านอื่น ๆ

จากการศึกษาจากกลุ่มศึกษาอารมณเชิงวรรณกรรม กลุ่มศึกษาอารมณชั้นเชิงภาษาศาสตร์ กลุ่มศึกษาอารมณชั้นเชิงคติชน แล้วนั้นอีกกลุ่มการศึกษาที่น่าสนใจ คือ กลุ่มการศึกษาอารมณชั้นด้านอื่น ๆ มีนักวิชาการหลายคนให้ความสนใจศึกษาผลงานที่สำคัญ คือ ผลงานของกัญญา นาคสิทธิวงษ์ (2533), พรนิภา สีสระนาถฤกษ์ (2542), สุภาพร โพธิ์แก้ว (2544), ภารดี ตั้งแต่ง (2545), พงศกร บัวทอง (2545) และมานิช ชุ่มเมืองปัก (2547) สารสำคัญของผลงานแต่ละเล่มมีดังนี้

ผลงานของกัญญา นาคสิทธิวงษ์ (2533) เรื่องวิเคราะห์เนื้อหาและกลวิธีการสร้างอารมณชั้นในบทกวีจากนิยายสารชาวยุทธระบับกระเป๋ และด้วยตุนระบับพ็อกเก็ตบุค ปี พ.ศ. 2530 มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเนื้อหาของบทกวีจากนิยายสารชาวยุทธระบับกระเป๋ และนิยายสารด้วยตุน ระบับพ็อกเก็ตบุค พ.ศ. 2530 และเพื่อศึกษากลวิธีการสร้างอารมณชั้นในนิยายสารชาวยุทธระบับกระเป๋ และนิยายสารด้วยตุน ระบับพ็อกเก็ตบุค การศึกษาจากนิยายสารสองชื่อ คือ นิยายสารชาวยุทธระบับกระเป๋ และนิยายสารด้วยตุน ระบับพ็อกเก็ตบุค พิมพ์จำหน่ายใน พ.ศ. 2530 จำนวน 36 ฉบับ ประกอบไปด้วยนิยายสารชาวยุทธระบับกระเป๋ จำนวน 24 เล่ม และนิยายสารด้วยตุน ระบับพ็อกเก็ตบุค จำนวน 12 เล่ม มีบทกวีเพื่อวิเคราะห์จำนวน 1,087 เรื่อง ในบทกวีหลายรูปแบบ คือ ปริศนาคำทาย เรื่องเล่าตลก เรื่องล้อเลียน เรื่องสั้น บทความ บทกวีสั้น ภาพล้อ การ์ตูน ซึ่งผู้วิจัยใช้เฉพาะบทกวีเท่านั้น

ผลการศึกษาโดยสรุปกล่าวได้ว่าบทกวีมีเนื้อหาครบทั้ง 5 ประเภท ซึ่งเรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ เรื่องสังคมและวัฒนธรรม เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องเพศ เรื่องเศรษฐกิจ และเรื่องการเมือง กลวิธีการสร้างอารมณชั้นพบ 14 ประเภท เรียงจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ การทำให้เรื่องจบแบบผิดความคาดหมาย การล้อสังคม การกำหนดให้

บุคคลในเรื่องตีประสบการณ์ผิด การทำให้เป็นเรื่องเพศ การบรรยายหรือพรรณนาอย่างตรง ๆ การสร้างเรื่องให้เกินจริง การลงให้คิดอื่น ๆ การใช้ภูมิหลังทางสังคมที่ต่างกันประกอบเรื่อง การใช้ตรรกวิทยาผิด การเสียตลิ่ง การใช้คำแปลก การใช้สัญลักษณ์ และการนำวรรณคดีหรือรูปแบบทางฉันทลักษณ์มาเขียนแนวซ้ำซ้อน

พรนิภา สีสระนาถฤกษ์ (2542) มีผลงานการศึกษาเรื่อง**ผลการใช้สื่ออารมณ์** **ชั้นที่มีต่อความเจ็บปวดและความเครียดของผู้ป่วยหลังผ่าตัดระบบทางเดินอาหาร** ผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยความเจ็บปวดและความเครียดของผู้ป่วยหลังผ่าตัดระบบทางเดินอาหารภายหลังใช้สื่ออารมณ์ชั้นต่ำกว่าก่อนใช้สื่ออารมณ์ชั้นในวันแรกและวันที่สอง หลังการผ่าตัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนเฉลี่ยความเจ็บปวดและความเครียดของผู้ป่วยหลังผ่าตัดระบบทางเดินอาหารของกลุ่มที่ใช้สื่ออารมณ์ชั้นต่ำกว่ากลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามปกติในวันแรกและวันที่สองหลังผ่าตัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ต่อมาสุภาพร โพธิ์แก้ว (2544) ศึกษาเรื่อง**การแสดงตลกและการสื่อสาร** **อารมณ์ขันนักแสดงตลกในรายการก่อนบ่ายคลายเครียด** การวิจัยพบว่ารายการก่อนบ่ายคลายเครียดใช้รูปแบบละครตลก นำเสนอโดยใช้ละคร ลิเก โขน ล้อเลียนละคร, ภาพยนตร์, เกมโชว์ที่กำลังอยู่ในกระแสความนิยม ล้อเลียน การสื่อสารอารมณ์ขันมีองค์ประกอบ คือ การเล่าเรื่อง การแสดงบทสนทนาของนักแสดงตลกในการแสดง นอกจากนี้ยังมีการประยุกต์ และที่สำคัญในการทำรายการโทรทัศน์ คือ เครื่องแต่งกาย ฉาก และอุปกรณ์การแสดง ดนตรีและเสียงประกอบเพื่อสร้างอารมณ์ขันให้แก่ผู้ชม

ในขณะที่ภารดี ตั้งแตง (2545) ศึกษาเรื่อง**การศึกษาการกลวิธีการแปรมุขตลก** **อเมริกันเป็นภาษาไทย: กรณีศึกษาละครโทรทัศน์เรื่อง Friends** ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ด้วยลักษณะเฉพาะของการแปลบทละครโทรทัศน์เพื่อใช้เป็น บทบรรยายใต้ภาพ ผู้แปลต้องเลือกใช้คำที่สั้นกระชับแต่สามารถสื่อความได้อย่างครบถ้วน สมบูรณ์ หรือใกล้เคียงกับต้นฉบับ เนื่องจากเนื้อหาบนจอภาพมีจำกัด การจำกัดจำนวนคำแปล จึงเป็นสิ่งจำเป็น ผู้แปลได้ใช้กลวิธีในการแปลมุขตลกอเมริกันประเภทต่าง ๆ ได้แก่ การแปลโดยการตีความคำหรือวลีต้นฉบับ การแปลโดยใช้คำสแลง การแปลโดยใช้สำนวนไทย การใช้คำสรรพนามตามบริบทสังคมไทย การแปลโดยใช้น้ำเสียงพูด และการแปลโดยเติมคำ โดยการใช้กลวิธีต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้เพื่อจะเลือกสรรคำเหมาะสมที่สามารถสื่ออารมณ์ขันได้ตรงตามต้นฉบับ และเพื่อประหยัดเนื้อหาบนจอภาพนั่นเอง

ส่วนพงศกร บัวทอง (2545) ศึกษาเรื่อง**การแปลเรื่องซ้ำซ้อนในนิยายสารสาร** **สาระ** สรุปจากการศึกษาแนวทางการแสดงอารมณ์ขันพบว่า มุกตลกในต้นฉบับเรื่องซ้ำซ้อน

ภาษาอังกฤษ มีลักษณะเป็นการไม่ปฏิบัติตามเกณฑ์ความร่วมมือในการสนทนา ประกอบด้วย สร้างบทสนทนาที่ ผิดจากความเป็นจริง ให้ข้อมูลมากหรือน้อยเกินไป เสนอประเด็นที่ไม่ สอดคล้องกัน ตลอดจนเสนอประเด็นกำกวม จากการศึกษาแนวทางการปรับบทแปลพบว่า ผู้ แปลได้ปรับบททั้งระดับคำและระดับประโยค เพื่อแก้ไขข้อจำกัดที่พบในการแปล รวมทั้งปรับ การเสนอมุขตลกให้สอดคล้องกับบริบททาง ภาษาและวัฒนธรรมของผู้อ่าน การเลือกแนว ทางการถ่ายทอดความหมายที่เหมาะสม ตลอดจนความเข้าใจบริบท ทางภาษาและวัฒนธรรม ของผู้แต่งมีผลต่อระดับความเข้าใจของบทแปล หากผู้แปลเห็นว่าไม่ สามารถรักษาความหมาย เดิมตามต้นฉบับ หรือเห็นว่าเมื่อแปลแล้วอาจไม่สามารถสื่ออารมณ์ขึ้น ได้ดีพอก็สามารถปรับ บทเพื่อเน้นอารมณ์ขึ้นของเรื่องโดยไม่จำเป็นต้องรักษาความหมาย ตามต้นฉบับ

มานิช ชุ่มเมืองปัก (2547) ได้วิจัยเรื่อง **การเล่าเรื่องของภาพยนตร์ตลก ไทยยอดนิยมชุด “บุญชู” กับการสร้างสรรคของผู้กำกับภาพยนตร์** พบว่าภาพยนตร์ชุด “บุญชู” เกิดจากการสร้างสรรคด้วยแนวทางการทำภาพยนตร์เอาใจตลาดผสมผสานกับแนว ทางการทำภาพยนตร์คุณภาพ กล่าวคือ มีการนำเสนอที่ เน้นความเรียบง่ายไม่ซับซ้อน แต่มี ความเข้มข้นของการดำเนินเรื่องจากความชำนาญของผู้กำกับภาพยนตร์ในฐานะมือเขียนบท คุณภาพ โดยใช้สูตรการเล่าเรื่องแบบภาพยนตร์ชีวิต (Drama) ผสมผสานกับรสชาติครบรสแบบ ไทย ๆ และสร้างอารมณ์ที่หลากหลาย ทั้งด้วยบทภาพยนตร์ เทคนิคทางภาพยนตร์ และ องค์ประกอบทางการแสดงของนักแสดง อาทิ อารมณ์ขันแบบเอะอะมะเทิง อารมณ์ขันจาก โครงเรื่องและตัวละคร จนถึงอารมณ์ขันจากคำพูดและความคิดเชิงเสียดสี

กนกพร แสนแก้ว (2547) ศึกษาเรื่อง **อารมณ์ขันในความเรียงเชิง สร้างสรรคของศศิวิมล** จุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ความเรียงเชิงสร้างสรรค์ของ ศศิวิมล ใน 3 ประเด็น คือ เนื้อหาและแนวคิด กลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน และการใช้ภาษาจาก ความเรียงเชิงสร้างสรรค์ในหนังสือรวมความเรียงของศศิวิมล โดยศึกษาจากความเรียงของ ศศิวิมลเชิงสร้างสรรค์ของศศิวิมลในหนังสือรวมความเรียงของศศิวิมลที่ตีพิมพ์เผยแพร่ระหว่าง พ.ศ. 2537-2542 รวม 7 เล่ม เลือกเรื่องที่มีลักษณะเด่นชัดเจนในการสื่ออารมณ์ขันเล่มละ 3 เรื่อง รวมความเรียงทั้งหมด 21 เรื่อง

จากการศึกษาพบว่า เนื้อหาและแนวคิดที่ผู้เขียนนำเสนอในความเรียงเชิง สร้างสรรค ได้แก่ เรื่องสังคมและเศรษฐกิจ เรื่องศาสนา เรื่องความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม เรื่องค่านิยมเกี่ยวกับการเลือกคู่ครอง ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ คุณค่าของสติปัญญา ความ ทนสมัย การมีอำนาจ ความรักสวयรักงาม การรู้คุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ความเห็นแก่ได้ และเรื่อง ภาษาและศิลปะ ด้านกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันจำแนกได้เป็น 5 วิธี เรียงลำดับจากมากไปน้อย

ได้แก่ การล้อเลียนเสียดสี การทำให้เป็นเรื่องเพศหรือเรื่องลับตม การสร้างเรื่องให้เกินจริงหรือให้เรื่องผิดความเป็นจริง การลงให้คิดหรือพลิกความหมาย และการสร้างตัวละครที่บกพร่องหรือผิดปกติ สำหรับการใช้ภาษาด้านการใช้คำพบว่ามีการใช้คำเพื่อสื่ออารมณ์ชั้น 9 ชนิด คือ คำซ้อน คำซ้ำ คำพ้อง คำสัมผัส คำต่างศักดิ์ คำยืมภาษาอังกฤษ สแลง คำภาษาปาก และคำพวน การใช้สำนวนพบว่ามีสำนวนที่ใช้ทั่วไปและมีความหมายเป็นที่เข้าใจกันดี ส่วนภาพพจน์ที่ใช้ในความเรียงสร้างสรรค์มี 3 ประเภท คือ อุปมา อุปลักษณ์ และบุคลาธิษฐาน โดยอุปมาเป็นภาพพจน์ที่ใช้มากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความเรียงเชิงสร้างสรรค์ของคหวิมลนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันโดยเลือกใช้กลวิธีสร้างอารมณ์ชั้นได้อย่างเหมาะสมกับเนื้อหา ทั้งยังมีสาระแนวคิดที่สร้างสรรค์ทำให้ผู้อ่านเกิดปัญญาและแนวคิดนอกจากนี้ยังพิถีพิถันในการเรียบเรียงถ้อยคำ สำนวน ภาพพจน์ทำให้ผู้อ่านเกิดความขบขัน จินตนาการ และความประทับใจในการอ่าน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรม

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรม เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานสำคัญในการวิเคราะห์กลวิธีการสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน โดยจะศึกษาใน 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) มโนทัศน์เกี่ยวกับวาทกรรม และ 2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรม ดังนี้

1. มโนทัศน์เกี่ยวกับวาทกรรม

มโนทัศน์เกี่ยวกับวาทกรรมจะกล่าวถึงเพื่อเป็นความรู้พื้นฐานในการวิเคราะห์กลวิธีสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสานประกอบด้วยสาระสำคัญ 2 ประเด็น คือ นิยามของวาทกรรม และการประกอบสร้างวาทกรรม ดังนี้

1.1 นิยามของวาทกรรม

พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ประยุกต์) ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2553, หน้า 135) กล่าวว่า วาทกรรม หมายถึง การศึกษาความเกี่ยวพันร้อยเรียงประโยคในภาษาพูดและภาษาเขียนขึ้นเป็นหน่วยที่ใหญ่กว่าระดับประโยค คือ ระดับย่อหน้า หรือเป็นบทสนทนา บทสัมภาษณ์ต่าง ๆ

มิเชล ฟูโกลต์ (Michel Foucault, 1970, pp. 1–5) เป็นบุคคลแรกที่ใช้คำว่า “วาทกรรม” สรุปว่าวาทกรรม หมายถึง ภาษาพูดหรือภาษาเขียนที่สะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ ความเชื่อของกลุ่มคนในสังคม

ฟาน ไดก์ (Van Dijk, 2011 pp. 379–380) กล่าวว่า “วาทกรรม” คือ ความคิด เป็นสิ่งที่ทุกคนคิดขึ้นมา ใช้ในชีวิตประจำวันทั้งส่วนตัวและส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคม

ดีโบรา ซชิฟฟริน (Deborah Schiffrin, 1994, p. 23) กล่าวว่า คำว่า วาทกรรม คือ ภาษาเหนือระดับประโยค

จันทิมา เอี่ยมมานนท์ (2549, หน้า 2) กล่าวถึงวาทกรรม หมายถึง เครื่องมือ ทางภาษาในการพิจารณาสังคม โดยการศึกษาเชิงวิพากษ์เพื่อมุ่งการตีความหมายและการ อธิบายตามแนวคิดที่แฝงเร้นอยู่ในตัวของมนุษย์

วรวรรณ ศรีวิทย (2552, หน้า 19) กล่าวถึงความหมายของคำว่า วาทกรรม หรืออาจเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าสัมพันธสาร (Discourse) คือ หน่วยภาษาในระดับที่สูงกว่าประโยค เกิดจากการนำหน่วยประโยคตั้งแต่ 2 ประโยค ขึ้นไป มาสร้างเป็นชุดสื่อสารที่สมบูรณ์ สัมพันธสาร แต่ละชุดมีขนาดไม่เท่ากัน อาจมีตั้งแต่ 2 ประโยค หรือหลายประโยค รวมกันเป็น 1 ย่อหน้า หรือชุดหนึ่ง ประกอบด้วยหลายย่อหน้าก็ได้ หรือจากหลายย่อหน้าเป็นบทหรือตอนก็ได้หรือ จากหลายตอนรวมกันเป็น 1 เล่ม หรือเรื่องก็ได้

โดยสรุป วาทกรรม หมายถึง วัจนภาษาและอวัจนภาษาที่ร้อยเรียงกันขึ้นเป็น เรื่องราวซึ่งผู้ส่งสารต้องการสื่อความรู้ ความคิด ความรู้สึก ไปยังผู้รับสารเพื่อให้เกิดความ เข้าใจตรงกัน

1.2 การประกอบสร้างวาทกรรม

การประกอบสร้างวาทกรรมที่เกี่ยวกับอารมณ์ขันที่จะกล่าวถึงเพื่อเป็นความรู้ พื้นฐานในการวิเคราะห์ กลวิธีสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานประกอบด้วยสาระสำคัญ 4 ประเด็น ตามที่สมทรง บุรุษพัฒน์ (2537, หน้า 95–102) กัลยา กุลสุวรรณ (2553, หน้า 82–115) จันทิมา อังคพนิชกิจ (2557, หน้า 133–171) กล่าวไว้ ได้แก่ 1) โครงสร้างข้อความประเภทเรื่องเล่า 2) โครงสร้างข้อความประเภทปฏิบัติ 3) โครงสร้างข้อความประเภทโน้มน้าว และ 4) โครงสร้าง ข้อความประเภทพรรณนา ดังนี้

1.2.1 คำโครงข้อความประเภทเรื่องเล่า มีลักษณะเด่น 7 ประการ คือ 1) การ นำเรื่อง (Exposition, Lay It Out) คือ เรื่องเล่าจะเริ่มต้นด้วยการแนะนำตัวแสดง เวลา สถานที่ หรือสถานการณ์ที่จะโยงไปถึงเหตุการณ์ย่อยต่อไป 2) เหตุการณ์ย่อย (Inciting Moment, Get Something Going) เรื่องจะเริ่มตื้นตันขึ้นเมื่อมีบางสิ่งบางอย่างผิดปกติจากที่เคยเป็นอยู่ 3) การ เพิ่มความขัดแย้ง (Developing Conflict/Tention, Keep The Heat On) เรื่องดำเนินมาถึงความ ขัดแย้ง ความตึงเครียดเริ่มต้นขึ้นและดำเนินไปเรื่อย ๆ 4) จุดตึงเครียด (Climax, Knot It All Up Proper) เรื่องดำเนินมาถึงความขัดแย้งและความตึงเครียด ทุกสิ่งทุกอย่างมาขมวดปมกันอยู่ที่นี่

ไม่มีทางออก ตัวแสดงไม่สามารถหลีกเลี่ยงการประจันหน้ากันได้ 5) การคลี่คลายปัญหา (Denouement, Losen It) เรื่องมาถึงจุดที่มีทางออก ปัญหาเริ่มคลี่คลายมองเห็นจุดจบ 6) เหตุการณ์ต่อเนื่อง (Final Suspense, Keep Uptangling) ตอนนี่ของเรื่องจะเป็นการให้รายละเอียดข้อสรุปต่อปัญหาที่เกิดขึ้นสืบต่อเนื่องมาจากการคลี่คลาย และ 7) การสรุป (Conclusion, Wrap it up) คือ การสรุปเรื่องทั้งหมด

1.2.2 โครงสร้างข้อความประเภทปฏิบัติ จะมีองค์ประกอบและโครงสร้างที่แตกต่างจากข้อความประเภทเรื่องเล่าเนื่องจากมีปัจจัยหลักที่ต่างกัน ข้อความปฏิบัติเน้นที่ขบวนการและวิธีการทำไม่เน้นที่ตัวบุคคล ที่สำคัญคือการเรียงลำดับเวลาของการกระทำ มีลักษณะเด่น 2 ประการ คือ 1) ส่วนนำเรื่อง (Introduction) เป็นส่วนที่เน้นการแสดงรายละเอียด และ 2) วิธีทำหรือวิธีการ (Prodedure) เป็นส่วนที่อธิบายหรือกระบวนการในการปฏิบัติมักจะเรียงลำดับก่อนหลัง บางครั้งอาจจะมีการกระทำและขั้นตอนพร้อมกันส่วนประกอบอื่นอาจจะไม่มีก็ได้ ซึ่งส่วนใหญ่มักเรียกว่าองค์ประกอบที่มีหรือไม่มีก็ได้นี้ว่าโครงสร้างผิว (Surface Structure) เพราะไม่ได้เป็นส่วนประกอบของโครงสร้างหลักองค์ประกอบที่เสริมเข้ามาใหม่ เช่น ชื่อเรื่อง การเกริ่นเรื่อง การจบเรื่อง การแนะนำ เป็นต้น

1.2.3 โครงสร้างข้อความประเภทโน้มน้าว ข้อความประเภทโน้มน้าว บางครั้งอาจเรียกว่าข้อความประเภทปราศรัย ซึ่งส่วนใหญ่จะพบในการหาเสียงของนักการเมือง จุดสำคัญจะเน้นที่ตัวบุคคลที่เป็นผู้ปราศรัย หรือบางครั้งอาจรวมพรรคการเมืองที่ผู้ปราศรัยสังกัดด้วยก็ได้ และตัวบุคคลที่เป็นผู้ฟังการปราศรัย ส่วนใหญ่จะเป็นประชาชนที่จะต้องเป็นผู้ไปเลือกตั้ง ส่วนการเรียงลำดับเวลาของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ใช่เรื่องสำคัญ ที่สำคัญคือผู้ปราศรัยอาจจะกล่าวถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่คิดว่าจะน่าสนใจ และเมื่อไรก็ได้ตลอดการปราศรัยนั้น จากการศึกษาคำปราศรัยหาเสียง ก็พบว่าโครงสร้างของข้อความประเภทนี้ มักจะมีองค์ประกอบหลัก คือ คำทักทายผู้ฟัง คำเรียกขานผู้ฟัง การแนะนำตัวผู้พูด (หรือผู้สมัคร) ส่วนนี้จะเป็นส่วนที่มีขนาดใหญ่ที่สุด เพราะจะต้องแสดงรายละเอียดประกอบการปราศรัย ต่อไปคือส่วน การสรุป และการกล่าวลา เป็นส่วนสุดท้ายของการปราศรัยหาเสียง ซึ่งบางครั้งอาจกล่าวลาด้วยการขอบคุณผู้ฟังที่ร่วมฟังการปราศรัย หรือขอบคุณผู้ฟังที่จะไปลงคะแนนเสียงให้ตนเองก็ได้

1.2.4 โครงสร้างข้อความประเภทพรรณนา คือ ข้อความที่เน้นการแสดงรายละเอียดของเนื้อหา ดังนั้นทั้งตัวบุคคลและการเรียงลำดับเหตุการณ์จึงไม่ใช่ปัจจัยสำคัญ ที่สำคัญคือองค์ประกอบของข้อความประเภทแสดงพรรณนาที่จะต้องมี ได้แก่ ชื่อเรื่อง การบอกวัตถุประสงค์ การบอกหัวข้อ การให้นิยาม การให้รายละเอียด การให้ตัวอย่าง การเปรียบเทียบ

การสนับสนุน การโต้แย้ง การแจงเหตุ การชี้ผล การสรุปผล การสรุปผล การอภิปราย และการเสนอแนะ

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรม

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรม เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานสำคัญในการวิเคราะห์กลวิธีการสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน จากการศึกษาเชิงสำรวจผลงานวิจัยประเด็นที่เกี่ยวข้องสามารถจำแนกได้ 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มศึกษาโครงสร้างวาทกรรม 2) กลุ่มศึกษาการใช้ภาษาและการนำเสนอวาทกรรม และ 3) กลุ่มศึกษานัยของวาทกรรม ดังนี้

2.1 กลุ่มศึกษาโครงสร้างวาทกรรม

งานวิจัยกลุ่มที่ศึกษาโครงสร้างของวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากลวิธีการสื่อสารอารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานครั้งนี้ ผลงานที่สำคัญและเกี่ยวข้องซึ่งกล่าวถึงในที่นี้ ได้แก่ ผลงานการศึกษาของมัณชูลา อังคะนาวิณ (2547), กัลยา กุลสุวรรณ (2553), เพ็ญภา คล้ายสิงห์โต (2553), สาวิตรี คทวณิช (2553), สุริยกานต์ ยี่เก็งเอี่ยม และรังสรรค์ นัยพรม (2556) ดังนี้

วิทยานิพนธ์ของมัณชูลา อังคะนาวิณ (2547) เรื่อง **ปริเจตสารคดีท่องเที่ยวในอนุสาร อ.ส.ท.** มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสารคดีท่องเที่ยวใน 2 ประเด็นหลัก องค์ประกอบและกลวิธีการเล่าเรื่องในสารคดีท่องเที่ยว และการเชื่อมโยงความในปริเจตสารคดีท่องเที่ยว การวิเคราะห์ คือ วิเคราะห์ตามแนวคิดของลองเอเคอร์ คือ มีการเล่าไปตามลำดับเวลาและมีการอ้างอิงตัวผู้กระทำในที่นี้หมายถึงผู้เขียน

จากการศึกษาพบว่า สารคดีท่องเที่ยวในอนุสาร อ.ส.ท. แสดงความสัมพันธ์กันด้วยองค์ประกอบหลัก 4 อย่าง คือ บทนำ เนื้อเรื่อง บทสรุป และบทส่งท้าย ซึ่งสามารถแยกองค์ประกอบออกจากกันโดยตัดสินการแสดงลำดับเวลาและรูปภาพที่ใช้ มีกลวิธีการเรื่องด้วยการใช้คำบอกเวลาเป็นแกนในการดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ โดยมีผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องราวการท่องเที่ยวผ่านมุมมองของตนเอง สังเกตได้จากคำสรรพนามแทนตัวเองที่ปรากฏตลอดทั้งเรื่อง ส่วนการเชื่อมโยงความพบ 3 ประเภท คือ การเชื่อมโยงความด้วยการอ้างถึง การเชื่อมโยงความด้วยการใช้คำเชื่อม และการเชื่อมโยงความด้วยการใช้คำศัพท์ จากการศึกษาพบว่าการเชื่อมโยงความด้วยการอ้างถึง มี 2 ลักษณะ ได้แก่ การอ้างถึงด้วยการใช้สรรพนามและการอ้างถึงด้วยการชี้เฉพาะ การเชื่อมโยงความด้วยการใช้คำเชื่อม พบ 8 ประเภท ได้แก่ คำเชื่อมแสดงลำดับเวลา คำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์แบบเพิ่มข้อมูล คำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์แบบขัดแย้ง คำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์แบบเป็นเหตุ คำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์

แบบเป็นผล คำเชื่อมแสดงความมุ่งหมาย คำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์แบบต่างต่อกัน และ คำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์แบบเงื่อนไข การเชื่อมโยงความด้วยการใช้คำศัพท์ พบการเชื่อมโยงความด้วยคำศัพท์ 6 ประเภท ได้แก่ การใช้คำสัมพันธ์กัน การกล่าวซ้ำหรือซ้ำคำเดิม การใช้คำจากกลุ่ม คำลูกกลุ่ม การใช้คำตรงกันข้าม การใช้คำพ้องความหมาย และการใช้คำที่เป็นส่วนประกอบของหน่วยใหญ่

วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตของกัลยา กุลสุวรรณ (2553) เรื่อง **วาทกรรมคำสอนของพุทธทาสภิกขุ** กำหนดประเด็นวิจัยอย่างชัดเจนเพื่อวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาด้านการนำเสนอการเชื่อมโยงความ และรูปภาพที่ใช้สื่อความนึกเปรียบเทียบในวาทกรรมคำสอนของท่านพุทธทาสภิกขุ และวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับศาสนาและสังคมในวาทกรรมคำสอนของท่าน

จากการศึกษาพบว่า โครงสร้างโดยรวมมีลักษณะที่ประกอบด้วยชื่อเรื่อง การขึ้นต้น การลงท้าย เนื้อหาและเนื้อหารอง ในวาทกรรมคำสอนของท่านพุทธทาสภิกขุจะใช้คำว่า การนำเรื่องและการปิดความ ประโยชน์สูงยิ่งที่พบ คือ ทำให้ทราบแนวทางการดำรงและสืบทอดพุทธศาสนา และการนำสารัตถธรรมไปปรับใช้ในการสร้างความสงบสุขให้แก่มวลมนุษย์ในสังคม

ส่วนผลงานของเพ็ญภา คล้ายสิงห์โต (2553) เรื่อง **อุดมการณ์ทางเพศสภาพในพาดหัวข่าวอาชญากรรมในหนังสือพิมพ์ไทย: การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์** จุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์รูปภาพที่ปรากฏในพาดหัวข่าวอาชญากรรมในระดับข้อความและระดับคำตามเพศผู้กระทำและผู้ถูกกระทำและเพื่อวิเคราะห์อุดมการณ์ทางเพศสภาพที่แฝงอยู่ในพาดหัวข่าวอาชญากรรม ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา คือ พาดหัวข่าวอาชญากรรมจำนวน 1,815 ข่าวจากหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม 4 ชื่อฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด และคมชัดลึก ในช่วง พ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2550

จากการศึกษาพบว่า การศึกษาระดับข้อความพาดหัวข่าวอาชญากรรมมีรูปแบบโครงสร้างพาดหัวข่าวทั้งหมด 13 รูปแบบ รูปแบบโครงสร้างพาดหัวข่าวที่ปรากฏมากที่สุดในการนำเสนอพาดหัวข่าวอาชญากรรมของทุกกลุ่มคือการนำเสนอเฉพาะเหตุการณ์ความรุนแรง รูปแบบโครงสร้างพาดหัวข่าวที่ปรากฏมากเป็นอันดับสองแสดงถึงการเลือกนำเสนอข้อมูลรองในอนุภาคแรกของการพาดหัวข่าวต่างกันตามเพศผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ผลการศึกษาระดับคำพบว่า ในกรณีอ้างถึงผู้ชาย หนังสือพิมพ์เลือกใช้ประเภทของคำแทนบุคคลแตกต่างกันตามสถานะและเพศผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ต่างกับการอ้างถึงผู้หญิงที่หนังสือพิมพ์เลือกใช้คำแทนบุคคลประเภทเดียวกันไม่ว่าจะอยู่ในสถานะผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ และจากรูปภาพที่ต่างกันตามเพศผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ สะท้อนให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์ยังทำหน้าที่ที่ตอกย้ำ ผลิตซ้ำอุดมการณ์ทางเพศสภาพในพาดหัวข่าวอาชญากรรม

เช่น การตกย่ำเรื่องคุณลักษณะพฤติกรรม บทบาททางเพศ และอำนาจที่ไม่เท่าเทียมระหว่างผู้ชายและผู้หญิง

สำหรับรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องวาทกรรมวิทยาศาสตร์สำหรับบุคคล

ทั่วไป: กรณีศึกษาการสื่อสารวิทยาศาสตร์สุขภาพในประเทศไทย (ระยะที่ 2) ของสาวิตรี ศุภวณิช (2553) มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารวิทยาศาสตร์สุขภาพ โดยเฉพาะบทบาทของสื่อมวลชนและชุมชนวิทยาศาสตร์ (Scientific Community) และการตอบรับของประชาชนทั่วไปเพื่อแสวงหาแนวทางในการสร้างการสื่อสารวาทกรรมวิทยาศาสตร์ที่เหมาะสมและสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทสังคมไทย

ผู้วิจัยพบว่า ชาวทั้ง 4 เรื่อง คือ วัตถุประสงค์ตกลงมาจากฟ้า การประกาศให้พืช 13 ชนิด เป็นวัตถุอันตราย ไข้หวัดใหญ่ 2009 และที่จี 200 ตามกรอบแนวคิดวาทกรรมวิพากษ์ใน 3 ระดับ ระดับตัวบท ทัศนคติทางวาทกรรม และวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม พบว่าสื่อมวลชนมีอิทธิพลอย่างมากในกระบวนการสื่อสาร เป็นผู้ควบคุมกระแสและทิศทางของข่าว ให้ความสำคัญกับ “การขายข่าว” ตอบสนองวัตถุประสงค์ด้านการตลาดของธุรกิจสื่อ มากกว่าการใช้สื่อในเชิงการศึกษาเพื่อปลูกฝังความคิด/เนื้อหาที่เป็นวิทยาศาสตร์ โดยข่าวจะถูกนำเสนอแบบตั้งคำถาม สร้างปมให้คนติดตาม มากกว่าจะตอบคำถามของสังคม และหลายกรณีที่สื่อไม่ได้ให้ความสำคัญกับนักวิทยาศาสตร์เท่าที่ควร ทำให้ชุมชนวิทยาศาสตร์เสียโอกาสในการแบ่งปันความรู้กับประชาชน ในสังคมไทยวิทยาศาสตร์มีสถานะเป็นเรื่องราวที่ผู้รับสารให้ความสนใจต่อข่าวการเมืองและความเชื่อดั้งเดิม การสื่อสารวิทยาศาสตร์ย่อมเกิดขึ้นได้ยาก จำเป็นต้องปรับฐานความรู้ของคน และทำให้คนมีทัศนคติที่เปิดรับวิทยาศาสตร์มากกว่านี้ การสื่อสารวิทยาศาสตร์จึงจะประสบความสำเร็จได้

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างวาทกรรมในการประกอบสร้างวาทกรรมที่จะกล่าวถึงลำดับต่อมา คือ ผลงานการศึกษาของสุริยกานต์ ยี่เก็งเอี่ยม และรังสรรค์ นัยพรม (2556) ที่เสนอเป็นบทความวิจัยเรื่องวิธีทางภาษาและการประกอบสร้างอำนาจของวาทกรรมในรายการภาษา “PLAZA” ไว้ในผลงานวิจัยและสื่อสร้างสรรค์สังคมบทความวิจัยนี้ศึกษากลวิธีการใช้ภาษาและการประกอบสร้างอำนาจของวาทกรรมในรายการภาษา “PLAZA”

ผลการศึกษาโดยสรุปกล่าวได้ว่า กลวิธีการใช้ภาษาประกอบด้วยวัจนภาษา ได้แก่ การใช้คำพ้อง 9 ลักษณะ คือ การแปลงรูปการลดรูปการเพิ่มรูปการใช้ศัพท์จน การสร้างคำใหม่ คำสัมผัส คำซ้ำ คำทับศัพท์ และคำที่มีความหมายตรงกันข้ามการใช้สำนวน พบ 2 ลักษณะ คือ การใช้สำนวนเดิมและการใช้สำนวนโดยการเปลี่ยนสำนวนใหม่การใช้ประโยคพบ 3 ลักษณะ คือ การแจ้งให้ทราบการถามให้ตอบและการบอกให้ทำ ส่วนรูปเรียงทางภาษาพบ 2

ลักษณะ คือ ภาษาแบบเคียงรูปและภาษาแบบบิดรูปอวัจนภาษาพบ 3 ลักษณะ ได้แก่ การใช้
 กิริยาท่าทาง การแต่งกายและการใช้ภาษาภาพที่เป็นสัญลักษณ์ด้านการประกอบสร้างอำนาจ
 ของวาทกรรมพบ 5 ลักษณะ ได้แก่ วาทกรรมความรู้ วาทกรรมชนชั้น วาทกรรมเรื่องเพศวาทกรรม
 บริโภคนิยม และวาทกรรมความงาม

2.2 กลุ่มศึกษาการใช้ภาษาและการนำเสนอวาทกรรม

นอกจากงานวิจัยในกลุ่มศึกษาโครงสร้างวาทกรรมแล้วงานวิจัยกลุ่มศึกษา
 การใช้ภาษาและการนำเสนอวาทกรรม มุ่งเน้นการใช้ภาษากันอย่างกว้างขวาง แต่ในงานวิจัยนี้
 คัดสรรมาเฉพาะเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยเท่านั้น ผลงานการวิจัยในกลุ่มนี้ที่สำคัญ ได้แก่
 ผลงานของกาญจนา เจริญเกียรติบวร (2548), วรวรรธน์ ศรียาภัย (2551), วนิดา ตาลอำไพ
 (2551), สุภาวรรณ ฤกษ์กำลัง (2554) และชนิดา พันธุ์โสณ (2555) กล่าวสรุปสาระสังเขปได้
 ดังนี้

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษร
 ศาสตร์ ของกาญจนา เจริญเกียรติบวร (2548) เรื่อง **การวิเคราะห์วาทกรรมเรื่องตลก
 ภาษาไทย** มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในเรื่องตลกภาษาไทย วิเคราะห์
 ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาที่พบในเรื่องตลกภาษาไทยกับเงื่อนไขความตลกที่ถือเป็น
 สาขกล และวิเคราะห์นัยทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นเรื่องตลกภาษาไทย

ผลการวิจัยในประเด็นกลวิธีทางภาษาที่สรุปได้ว่า กลวิธีทางภาษาที่ก่อให้เกิด
 ความตลกมี 2 กลวิธี คือ กลวิธีการเล่นคำ และกลวิธีทางปริเฉท กลวิธีการเล่นคำสามารถ
 แบ่งย่อยออกไปได้อีก 3 กลวิธี คือ การเล่นคำที่ลงให้เกิดการตีความผิด การเล่นคำที่ทำให้
 ตีความที่ต่างไปจากปกติ และการเล่นคำที่มีการตอกล้ำคำกำกวม ส่วนกลวิธีทางปริเฉท
 แบ่งย่อยได้เป็น 6 วิธี คือ การทำให้หลงทาง การนำเสนอเหตุการณ์ที่เหนือความคาดหมาย
 การละเมิดธรรมเนียมปฏิบัติ การใช้ข้อมูลบทเป็นเครื่องมือ การประชด และการซ่อนนัย

บทความวิจัยเรื่อง **วาทกรรมเครื่องเพศของชาวไทยทรงดำ** ของวรวรรธน์
 ศรียาภัย (2551, หน้า 65–66) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วาทกรรมเครื่องเพศของชาวไทยทรงดำ
 โดยข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ตัวบทวาทกรรม กลวิธีการสร้างสรรควาทกรรม และ
 อุดมการณ์ที่ปรากฏในวาทกรรม ของชาวไทยทรงดำที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

ในประเด็นกลวิธีนำเสนอวาทกรรมที่ค้นพบ กล่าวโดยสรุปได้ว่า การ
 สร้างสรรคในวาทกรรมเครื่องเพศของชาวไทยทรงดำ เมื่อพิจารณาแล้วพบลักษณะเด่น 4
 ประการ คือ การใช้คำให้สัมผัสคล้องจอง การใช้คำซ้ำ การใช้กลวิธีความหมาย และการใช้คำ
 ให้เกิดภาพพจน์ กล่าวตามลำดับ

นอกจากผลงานการศึกษาลักษณะดังกล่าวแล้ว วิธิดา ตาลอำไพ (2551) ศึกษาเรื่องกระบวนการสร้างวาทกรรมกษัตริย์ประชาธิปไตย โดยมีวัตถุประสงค์การศึกษาเพื่อศึกษากระบวนการสร้างวาทกรรมกษัตริย์ประชาธิปไตยของกลุ่มการเมืองกลุ่มต่าง ๆ และเพื่อศึกษาถึงผลของกระบวนการสร้างวาทกรรม โดยการศึกษาเป็นการศึกษาจากเอกสารชั้นต้น เอกสารชั้นรอง ใช้กรอบแนวคิดว่าด้วยการวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis)

ผลการศึกษาโดยสรุปกล่าวได้ว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงเตรียมการนำเอาระบอบประชาธิปไตยมาสู่สังคมไทย เป็นผลมาจากกระบวนการสร้างขึ้นของกลุ่มการเมือง ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2490-2520 โดยกลุ่มการเมืองดังกล่าวนี้มีทั้งกลุ่มอนุรักษนิยม กลุ่มกองทัพที่นำโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขบวนการนักศึกษา ปัญญาชน โดยผลของการสร้างวาทกรรมดังกล่าว จะเห็นได้จากการเกิดขึ้นของพระบรมราชานุสาวรีย์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว การสถาปนามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช การจัดตั้งสถาบันพระปกเกล้า การรัฐประหาร พ.ศ. 2490 เป็นเงื่อนไขภายนอกที่นำไปสู่การจบสิ้นบทบาททางการเมืองของผู้นำทางการเมืองจากคณะราษฎรและเปิดทางให้กลุ่มพลังทางการเมือง 2 กลุ่ม ขึ้นมามีบทบาททางการเมืองคือ กลุ่มอนุรักษนิยม กลุ่มเจ้า และกลุ่มผู้นำทหารจากคณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 เป็นนายทหารที่เป็นผลผลิตจากการศึกษาภายในประเทศ โดยผู้นำทางการเมืองทั้ง 2 กลุ่ม ได้เป็นผู้สร้างวาทกรรมว่าด้วยกษัตริย์นักประชาธิปไตยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2490 กระบวนการสร้างวาทกรรมกษัตริย์ประชาธิปไตยของกลุ่มการเมืองกลุ่มในสังคมไทยตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2490-2520 ล้วนแต่มีผลตอกย้ำวาทกรรมดังกล่าวนี้ให้ดำรงอยู่ในสังคมไทย จนกระทั่งกลายเป็นวาทกรรมกระแสหลักของสังคมไทยว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำรงสถานะภาพเป็น “พระบิดา” ผู้ให้กำเนิดระบอบประชาธิปไตย

การวิจัยนัยของวาทกรรมนอกจากที่นำเสนอไว้ในข้างต้นแล้ว ผลงานที่น่าสนใจอีกเล่มหนึ่งคือผลงานของสุภาวรรณ ฤกษ์กำลัง (2554) เรื่อง **วาทกรรมและการสร้างอุดมการณ์ทางสังคมในสื่อโฆษณาสิ่งพิมพ์ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ** มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อวิเคราะห์การสร้าง ความหมายในเชิงวาทกรรมของสื่อโฆษณาสิ่งพิมพ์ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพประเภทอาหาร และวิเคราะห์วาทกรรมและการสร้างอุดมการณ์ทางสังคมในสื่อโฆษณาสิ่งพิมพ์ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพประเภทอาหารในการถ่ายทอดมายาคติและอุดมการณ์ โดยเชื่อมโยงกับบริบทแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย คือ โฆษณาผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพประเภทอาหารจากนิตยสาร 3 ชื่อ จำนวน 48 ฉบับ

ผลการศึกษาโดยสรุปกล่าวได้ว่า โฆษณาผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพประเภทอาหาร ทั้งสิ้น 68 ชิ้น มีกลวิธีนำเสนอความหมายว่าด้วยวาทกรรมโฆษณาผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพประเภทอาหารประกอบด้วย พาดหัวโฆษณา พาดหัวรองโฆษณา เนื้อความโฆษณา คำขวัญโฆษณา และสรุปโฆษณา พาดหัวโฆษณาแบบสัญญาหรือคำเสนอผลประโยชน์แบบเร้าอารมณ์แบบทำให้อยากรู้ อยากเห็นหรือหัวเรื่องที่เร้าใจแบบสั่งหรือชี้ชวนแบบกึ่งโอ้อวด แบบคำขวัญหรือชื่อผลิตภัณฑ์ และแบบเจาะจงผู้บริโภคบางกลุ่ม จากการวิเคราะห์พบว่า พาดหัวโฆษณาแบบคำขวัญหรือชื่อผลิตภัณฑ์พบมากที่สุด พาดหัวรองโฆษณาขยายความพาดหัว พบมากที่สุดอาจเนื่องมาจากช่วยให้พาดหัวโฆษณามีความชัดเจนขึ้น เนื้อความโฆษณา พบแบบพรรณนาแบบเหตุผล แบบภาพและคำบรรยายใต้ภาพ แบบสนทนา และแบบมีพยาน จากการวิเคราะห์พบว่าเนื้อความโฆษณาแบบภาพและคำบรรยายใต้ภาพทุกชิ้น จะแสดงให้เห็นภาพและข้อความโฆษณามีความเกี่ยวพันกันและกัน คำขวัญโฆษณา พบว่าคำขวัญโฆษณาสร้างมาเพื่อหวังผลให้ผู้บริโภคจดจำและระลึกถึงผลิตภัณฑ์ให้ง่ายขึ้น ส่วนสรุปโฆษณา พบว่าคำสรุปโฆษณาสร้างมาเพื่อหวังผลให้ผู้บริโภคมีปฏิกริยาในทางบวกหรือทางลบต่อผลิตภัณฑ์

สำหรับผลงานการวิจัยของชนิดา พันธุ์โสภณ (2555) เรื่อง **วาทกรรมความรักในชุมชนกลอนออนไลน์** มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อวิเคราะห์อุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในวาทกรรมรักที่ปรากฏจากชุมชนกลอนออนไลน์ และเพื่อวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับวาทกรรมความรักที่ปรากฏในชุมชนกลอนออนไลน์ ศึกษาจากกลอนที่ปรากฏใน <http://www.Klonthai.com> ตั้งแต่เดือนมกราคม-ธันวาคม พ.ศ. 2551 จำนวนทั้งสิ้น 656 บท ในประเด็นการใช้ภาษาและการนำเสนอวาทกรรม

จากการศึกษาพบว่า การนำเสนอกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับความรักในชุมชนกลอนออนไลน์นั้นมีกลวิธีอยู่ 3 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกด้านการใช้คำ ได้แก่ การเล่นคำมีการใช้กลวิธีการเล่นคำซ้ำ และการเล่นเสียงของคำ ซึ่งได้รับความนิยมมากที่สุดที่ผู้สร้างเลือกมานำมาใช้สร้างสรรค์กลอนเพื่อเป็นการเน้นความหมายคำรวมทั้งให้เกิดความไพเราะของเสียง เป็นกลวิธีที่ช่วยให้คำหรือกลอนมีอรรถรสดึงดูดความสนใจเพิ่มมากขึ้น ด้านการใช้คำคำกระทุ้ง ด้านการใช้คำหยาบ ด้านการใช้คำภาษาต่างประเทศ ได้แก่ เขียนคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย และเขียนคำทับศัพท์เป็นภาษาอังกฤษ ส่วนการใช้ภาพพจน์นั้น ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ อติพจน์บุคลาธิษฐาน ปฏิพจน์ และสัญลักษณ์ ซึ่งการใช้โวหารดังกล่าวจะทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนเพิ่มมากขึ้น เกิดจินตนาการ อารมณ์ความรู้สึก และการใช้สำนวนที่สร้างขึ้นใหม่ ส่วนลักษณะสุดท้ายคือด้านการสื่อความหมาย ได้แก่ การสื่อความหมายโดยตรง และการสื่อความหมายโดยนัย สะท้อนให้เห็นว่า ผู้สร้างพยายามนำเสนอ

วาทกรรมความรักที่ถูกสร้างและผลิตซ้ำผ่านสื่อออนไลน์ทำให้ผู้เสพเข้าใจถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้สร้างได้ง่ายโดยกลวิธีทางภาษาช่วยสื่ออุดมการณ์ได้ชัดเจน นอกจากนี้ยังค้นพบประเด็นที่น่าสนใจว่า ผู้สร้างสรรค์กลอนออนไลน์พยายามสะท้อนบางมุมมองสื่อให้เห็นถึงค่านิยมของสังคมและวัฒนธรรมไทยกับความคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ความรักที่ปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลาในบางส่วน อย่างเช่น หญิงหรือชายสามารถมีรักได้หลายคนในเวลาเดียวกัน หรือแย่งคนรักผู้อื่นโดยไม่รู้สึกผิดศีลธรรม ในปัจจุบันสังคมกลับมองว่าเป็นเรื่องธรรมดาไม่ผิดแปลกแต่อย่างใด การรักเดียวใจเดียวเหมือนสังคมสมัยก่อนเริ่มลดน้อยลง เพศหญิงในสมัยใหม่สามารถแสดงความรัก หรือบอกความรู้สึกของตนเองกับเพศชายได้ โดยไม่มองว่าแปลก แต่กลับมองว่าเป็นเรื่องธรรมดาของสังคมที่มีเพิ่มมากขึ้น เป็นปรากฏการณ์ใหม่ของสังคมที่จะเริ่มทวีคูณมากขึ้นเรื่อย ๆ สังเกตได้จากวาทกรรมความรักผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ในทุกรูปแบบของสังคม

2.3 กลุ่มศึกษานัยของวาทกรรม

นอกจากงานวิจัยในกลุ่มศึกษาโครงสร้างวาทกรรม และงานวิจัยกลุ่มศึกษาการใช้ภาษาและการนำเสนอวาทกรรม แล้วยังมีงานของกลุ่มที่ศึกษานัยของวาทกรรมซึ่งในงานวิจัยนี้เสนอเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยเท่านั้นกล่าวคือผลงานการศึกษาของจันทิมา เอี่ยมมานนท์ (2549), วรวรรณ ศรียาภัย (2551), กัลยา กุลสุวรรณ (2553), สุภาวรรณ ฤกษ์กำลัง (2554) และชนิดา พันธุ์โสภณ (2555) กล่าวโดยสรุปตามลำดับดังนี้

จันทิมา เอี่ยมมานนท์ (2549) **เรื่องการศึกษาวาทกรรมเกี่ยวกับผู้ติดเชื้อเอดส์ในสังคมไทยตามวิเคราะห์เชิงวิพากษ์** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ใช้นำเสนอผู้ติดเชื้อเอดส์ในวาทกรรมสาธารณะภาษาไทยของผู้ติดเชื้อเอดส์และของบุคคลอื่นระหว่าง พ.ศ. 2527-2547 วิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ใช้นำเสนอผู้ติดเชื้อเอดส์ในวาทกรรมภายในชุมชนที่จัดตั้งโดยผู้ติดเชื้อเอดส์และชุมชนที่จัดตั้งโดยบุคคลอื่นเปรียบเทียบการนำเสนอเกี่ยวกับผู้ติดเชื้อเอดส์ในวาทกรรมสาธารณะทั้งสองประเภทในข้อ 1 และวาทกรรมภายในชุมชนทั้งสองชุมชนในข้อ 2 วิเคราะห์ลักษณะความสัมพันธ์ของวาทกรรมเอดส์ในสื่อสาธารณะกับวาทกรรมเอดส์ภายในชุมชน และอภิปรายแนวคิดทางสังคมเกี่ยวกับผู้ติดเชื้อเอดส์ที่แฝงอยู่ในวาทกรรมเอดส์ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา คือ ข้อมูลเอกสารวาทกรรมเอดส์ภาษาไทยที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในสื่อสาธารณะตั้งแต่ พ.ศ. 2527-2547 เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารจากห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดสำนักโรคเอดส์ วัณโรคและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ กระทรวงสาธารณสุข เอกสารจากกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนที่ดำเนินงานด้านเอดส์และเอกสารจากเครือข่ายผู้ติดเชื้อเอดส์ ข้อมูลจากการประชุมเรื่องโรคเอดส์ ทั้งการประชุมระดับชาติ และระดับนานาชาติ ซึ่งประเทศไทยเป็นเจ้าภาพเมื่อวันที่ 11-16 กรกฎาคม 2547 และข้อมูลภาคสนามเป็นบทสนทนา

ของผู้มีเชื้อเอดส์ภายในชุมชนผู้มีเชื้อเอดส์สองชุมชน ได้แก่ โครงการธรรมรักษ์นิเวศน์ วัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี และศูนย์สุขภาพชุมชนดอนแก้ว จังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษากล่าวเฉพาะประเด็นเนื้อหาของวาทกรรมสรุปได้ว่า กลวิธีทางภาษาในวาทกรรมสาธารณะมี 3 กลวิธี ได้แก่ กลวิธีทางศัพท์ กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม และกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมภายในชุมชนพบ 2 กลวิธี ได้แก่ กลวิธีทางศัพท์ และกลวิธีวัจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม การศึกษาทางชาติพันธุ์วรรณา ทำให้เห็นว่าผู้มีเชื้อเอดส์สองชุมชนนำเสนอตนเองต่างกันตามวาทกรรมและวิถีปฏิบัติภายในชุมชนต่างกัน ผู้มีเชื้อเอดส์ในโครงการธรรมรักษ์นิเวศน์สื่อความหมายผู้มีเชื้อเอดส์ด้านลบ ในขณะที่ผู้มีเชื้อเอดส์ในศูนย์สุขภาพชุมชนดอนแก้วสื่อความหมายผู้มีเชื้อเอดส์ด้านบวก และทางด้านการตีความภาษากับอุดมการณ์พบว่า อุดมการณ์วิทยาศาสตร์การแพทย์ ศาสนา การพัฒนาของรัฐ และสิทธิมนุษยชนเป็นอุดมการณ์ที่แฝงอยู่และมีผลต่อการสื่อความหมายของผู้มีเชื้อเอดส์แตกต่างกันไปในวาทกรรม

บทความวิจัยเรื่องวาทกรรมเครื่องเพศของชาวไทยทรงดำ ของวรวรรณ ศรียาภัย (2551, หน้า 65–66) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วาทกรรมเครื่องเพศของชาวไทยทรงดำ โดยข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ตัวบทวาทกรรมของชาวไทยทรงดำที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรีในประเด็นอุดมการณ์นั้นศึกษาโดยใช้แนวคิดของพาน ไค้ เช่นเดียวกับที่จันทิมา เอี่ยมามนต์ (2549) ใช้ศึกษาผลการวิเคราะห์อุดมการณ์ที่ปรากฏในวาทกรรมเครื่องเพศของชาวไทยทรงดำ สรุปได้ว่า วาทกรรมเครื่องเพศของชาวไทยทรงดำจำแนกได้ 5 ประการ คือ คำทำขวัญ คำสอน ปรีศนาคำทาย สุภาษิตและคำพังเพย และคำขลัง วาทกรรมดังกล่าวมีกลวิธีในการสร้างสรรค์ 4 ประการ คือ การใช้คำให้ล้นผลคล่องจอง การใช้คำซ้ำ การใช้กลวิธีทางความหมาย และการใช้คำให้เกิดภาพพจน์ นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องแสดงถึงอุดมการณ์ 2 ลักษณะ คือ อุดมการณ์แห่งความศรัทธาต่อแถน และอุดมการณ์การรักษาวลสงวนตัว

นอกจากนี้วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตของกัลยา กุลสุวรรณ (2553) เรื่องวาทกรรมคำสอนของพุทธศาสนิกชน มีวัตถุประสงค์การวิจัยตลอดจนข้อมูลและแนวคิดในการวิจัยดังที่กล่าวแล้วข้างต้น กล่าวเฉพาะผลการวิจัยประเด็นเนื้อหาสาระในวาทกรรมของพุทธศาสนิกชน กล่าวโดยสรุปได้ว่า ทำให้ทราบแนวทางการธำรงและสืบทอดศาสนา และการนำสารัตถธรรมไปปรับใช้ในการสร้างความสงบสุขให้แก่มวลมนุษย์ในสังคม

ในงานวิจัยเรื่องวาทกรรมและการสร้างอุดมการณ์ทางสังคมในสื่อโฆษณาสิ่งพิมพ์ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพของสุภาพรณ ฤกษ์กำลัง (2554) โดยวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อมูลการวิจัย และแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยตามที่กล่าวแล้วในข้างต้น กล่าวเฉพาะเนื้อหาของวาทกรรม

ประเด็น อำนาจโดยสรุปได้ว่า โฆษณาผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพประเภทอาหารได้ผลิตซ้ำเรื่องสุขภาพที่ไม่แตกต่างไปจากความหวังของสังคมผ่านการผลิตซ้ำมายาคติสุขภาพดีให้อยู่ภายใต้กรอบในการมองและการประเมินค่าสุขภาพ

การนำบทกลอนในชุมชนกลอนออนไลน์มาวิเคราะห์เนื้อหาของวาทกรรมก็ยังมีผู้ศึกษาวิจัย ผลงานดังกล่าว คือ เรื่องวาทกรรมความรักในชุมชนกลอนออนไลน์ ของชนิตา พันธุ์โสภณ (2555) วัตถุประสงค์การวิจัยตลอดจนข้อและแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยตามที่กล่าวไว้แล้วในข้างต้น กล่าวไว้ 4 ลักษณะ คือ อุดมการณ์ทางเพศผ่านกลอนในชุมชนออนไลน์ ได้แก่ เพศหญิง และเพศชาย ผ่านกลอนในชุมชนกลอนออนไลน์ ได้แก่ ทางธรรม และทางโลก ผ่านกลอนในชุมชนกลอนออนไลน์ ได้แก่ ชนชั้นล่าง ชนชั้นสูง และอุดมการณ์ทางสังคมผ่านกลอนในชุมชนกลอนออนไลน์ จากที่กล่าวมาจะเห็นอุดมการณ์ที่สะท้อนให้เห็นมุมมองแนวคิดผ่านวาทกรรมความรักสื่อถึงอุดมการณ์เหล่านั้นในรูปแบบของกลอนออนไลน์ กลอนถึงกลายเป็นช่องทางเลือกใหม่ของผู้ยุคไอทีที่ผู้สร้างกลอนพยายามจะใช้วาทกรรมเหล่านั้นสะท้อนให้เห็นภาพดังกล่าวที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสังคมวัฒนธรรมตามกระแสโลกที่เปลี่ยนไป

สรุปประเด็นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมดังกล่าวได้ว่า วาทกรรมคือ ข้อความที่สื่อสารผ่านมนุษย์เป็นอุดมการณ์ แนวคิดที่เกิดจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารแล้วเกิดผลทั้งบวกและลบขึ้นขึ้นอยู่บริบทหรือสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยนำมาประกอบเป็นข้อมูลเพื่อวิจัยกลวิธีสื่ออารมณ์ของคณะหมอลำอีสาน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหมอลำ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหมอลำผู้วิจัยได้รวบรวมไว้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาการกลวิธีสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสานกำหนดเป็น 2 ประเด็นหลักคือ 1) มโนทัศน์เกี่ยวกับหมอลำ และ 2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหมอลำ ดังนี้

1. มโนทัศน์เกี่ยวกับหมอลำ

หมอลำเป็นการแสดงประจำของท้องถิ่นอีสานซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัวที่เน้นบูรณาการจากองค์ความรู้ในสังคมเพื่อสื่อถึงคนในสังคมหรือสื่อถึงกลุ่มอื่นที่มีการติดต่อสื่อสารกันในการวิจัยนี้แบ่งประเด็นศึกษาใหญ่ ๆ ที่เกี่ยวกับมโนทัศน์ของหมอลำ แบ่งเป็น 4 ประเด็น คือ 1) นิยามของหมอลำ 2) ประวัติความเป็นมาของหมอลำ 3) ประเภทของหมอลำ และ 4) ปรัชญาของหมอลำกระเต็น ดังนี้

1.1 นิยามของหมอลำ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 (2556, หน้า 1296) ให้ความหมายของหมอลำว่า หมอลำ หมายถึง ผู้ชำนาญขับร้องแบบอีสาน

วิกิพีเดีย (2558, สืบออนไลน์) ให้ความหมายของคำว่า “หมอลำ” หมายถึง รูปแบบของเพลงลาวโบราณในประเทศลาวและภาคอีสานของประเทศไทย คำว่า “หมอลำ” มาจากคำ 2 คำ มารวมกัน ได้แก่ “หมอ” คือ ผู้มีความชำนาญ และ “ลำ” คือ การบรรยายเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยทำนองอันไพเราะ

ธวัช ปุณโณทก (2546, หน้า 46–50) ได้ให้นิยามลำหรือหมอลำ ว่าเป็นเพลงพื้นบ้านที่นิยมมากในภาคอีสานที่มีการฝึกหัดเป็นคณะ และเจ้าภาพจ้างมาแสดง มีเนื้อร้องทำนองร้องลำ

วรางคณา ศรีภูวงษ์ (2556, หน้า 18–20) กล่าวว่าคำว่า “ลำ” มีความหมาย 2 ประการ คือ เป็นชื่อของเรื่อง อีกอย่างหนึ่งเป็นชื่อของการขับร้อง หรือการลำ ที่เป็นชื่อของเรื่อง ได้แก่ เรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องนกจอกน้อย เรื่องท้าวทักดา เรื่องขูลุนางอ้ว เป็นต้น เรื่องเหล่านี้ได้แต่งขึ้นเป็นกลอนในสมัยก่อน แทนที่จะเรียกว่า “เรื่อง” ก็เรียกว่า “กลอนลำ” ที่นำมาจากหนังสือลำเรียกว่า “กลอนลำ” อีกอย่างหนึ่งหมายถึง “การขับร้อง” หรือการลำ การนำเอาเรื่องในวรรณคดีอีสานมาขับร้อง หรือมาลำ เรียกว่า “ลำ” ผู้ที่มีความชำนาญในการขับร้องวรรณคดีอีสาน โดยการท่องจำกลอนมาขับร้องหรือผู้ที่ชำนาญในการเล่นนิทานเรื่องนั้น เรื่องนี้หลายเรื่องเรียกว่า “หมอลำ”

บุษกร ปิณฑสันต์ และชาคม พระประสิทธิ์ (2553, หน้า 39–42) กล่าวถึงหมอลำไว้ว่า “หมอลำ” คือ ผู้ดำรงบทบาทสำคัญในการขับร้องและทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ อย่างเป็นท่วงทำนองให้แก่ผู้ชมโดยใช้ “การลำ” เป็นการขับร้องเปล่งเสียงหรือถ้อยคำให้เป็นท่วงทำนองต่าง ๆ ตาม “กลอนลำ” ที่เป็นบทร้องประพันธ์ขึ้นในลักษณะบทร้อยกรองไม่มีจังหวะตายตัว ใช้สำหรับลำให้ผู้ฟังได้รับรู้ถึงเนื้อความ ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรมพื้นบ้าน นิทานชาดก คติสอนใจ คุณธรรม จริยธรรม จาริต ประเพณี ค่านิยม รวมไปถึงความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่น

จากที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่าหมอลำ หมายถึง การร้องรำขับร้องแบบลาวในประเทศลาวและอีสานเพื่อส่งสารไปยังผู้รับสารในเรื่องความเชื่อ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และประเพณี

1.2 ประวัติความเป็นมาของหมอลำ

หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรเก่าแก่สุดที่สามารถเชื่อมโยงกับประวัติความเป็นมาของหมอลำได้ น่าจะพิมพ์ขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า

เจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวใน พ.ศ. 2409 ดังหนังสือประเภทประกาศ ณ วันศุกร์ เดือน 12 แรม 14 ค่ำ ปีฉลู สัปตศก ความว่า

“...มีพระบรมราชโองการดำรัสแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แลทวยราษฎร์ชาวสยามทุกหมู่ทุกเหล่าในกรุงแลหัวเมืองให้ทราบกระแสพระราชดำริว่า เมืองไทยเป็นที่ประชุมชาวต่างเพศต่างภาษาใกล้เคียงมากด้วยกันมานานแล้วการเล่นพ่อนรำขับร้องของภาษาอย่างต่าง ๆ เคยมีมาปะปนเป็นที่ดูเล่นฟังเล่นต่าง ๆ สำราญ เป็นเกียรติยศบ้านเมืองก็ได้อยู่ แต่ถ้าของเหล่านั้นคงอยู่ตามเพศตามภาษาของคนนั้น ๆ ก็สมควรหรือไทยจะเลียนเอามาเล่นได้บ้าง ก็เป็นดีอยู่ว่าไทยเลียนใครเลียนได้ เหมือนหนึ่งพระเทศนามหาชาติว่าอย่างลาวก็ได้ ว่าอย่างมอญก็ได้ ว่าอย่างพม่าก็ได้ ว่าอย่างเขมรก็ได้ ก็เป็นดี แต่จะเอามาเป็นพื้นไม่ควรต้องเอาอย่างไทยเป็นพื้นอย่างอื่น ๆ ว่าเล่นได้แต่แหล่งหนึ่งสองแหล่ง

ก็การบัดนี้เห็นแปลกไปนัก ชาวไทยทั้งปวงละทิ้งการเล่นสำหรับเมืองตัว คือ ปี่พาทย์มโหรี เสภาเครื่องท่อนปรบโก่ ลักรวา เพลงโก่ป่า เกี่ยวข้าว แลละครร้องเสียหมดพากันเล่นแต่ลาวแคนไปทุกหนทุกแห่งทุกตำบล ทั้งผู้ชายผู้หญิง จนท่านที่มีปี่พาทย์มโหรีไม่มีผู้ใดหา ต้องบอกขายเครื่องปี่พาทย์เครื่องมโหรี ในที่มืองานโจนจุกบวชนาคก็หาลาวแคนเล่นเสียหมดทุกแห่งราคาหางานหนึ่งแรงถึงสิบตำลึง สิบสองตำลึง

การที่เป็นอย่างนี้ ทรงพระราชดำริเห็นว่าไม่สู้งามไม่สู้ควรที่การเล่นอย่างลาวจะมาเป็นพื้นเมืองไทย ลาวเป็นข้าของไทย ๆ ไม่เคยเป็นข้าลาว จะเอาอย่างลาวมาเป็นพื้นเมืองไทยไม่สมควร

ตั้งแต่พากันเล่นลาวแคนมาอย่างเดียวก็น่าเสียดายมาแล้ว จนการตกเป็นพื้นเมือง แลสังเกตดูการเล่นลาวแคนซุกซุมที่ไหน ฝนก็ตกน้อยรวงไรไป ถึงปีนี้ข้าวในนาอดตัวก็เพราะน้ำป่ามาช่วย

เมืองที่เล่นลาวแคนมาก เมื่อฤดูฝน ๆ ก็น้อยทำนาก็เสียไม่ออกงาม ทำขึ้นได้บ้างเมื่อปลายฝน น้ำป่ากระโชกมาก็เสียหมด เพราะฉะนั้นทรงพระราชวิตกอยู่ โปรดให้ขออันวอนแก่ท่านทั้งหลายทั้งปวงที่คิดถึงพระเดชพระคุณจริง ๆ ให้งดการเล่นลาวแคนเสีย อย่าหามาดูแลฟังแลอย่าให้เล่นเองเลย ลองดูสักปีหนึ่งสองปี การเล่นต่าง ๆ อย่างเก่าของไทย คือ ละครพ่อนรำ ปี่พาทย์มโหรีเสภา เครื่องท่อน ปรบโก่ ลักรวา เพลงโก่ป่า เกี่ยวข้าวและอะไร ๆ ที่เคยเล่นมาแต่ก่อนเอามาเล่นเอามากู้ขึ้นบ้างอย่าให้สูญ เล่นลาวแคนขอให้งดเสียเลิกเสียสักปีหนึ่งสองปี ลองดูฟ้าฝนจะงามไม่งามอย่างไรต่อไปข้างหน้า

ประกาศอันนี้ถ้ามีฟังยังขึ้นเล่นลาวแคนอยู่จะให้เรียกภาษีให้แรง ใครเล่นที่ไหนจะให้เรียกแต่เจ้าของที่แลผู้เล่นถ้าลักเล่นจะต้องจับปรับให้เสียภาษีสองต่อสามต่อ...” (ไพบูลย์ แพงเงิน, 2534, หน้า 3)

หมอลำกับการบันทึกเสียง แผ่นเสียงที่มีการบันทึกเสียงหมอลำเท่าที่ค้นพบและเหลืออยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ แผ่นเสียงตรากระต่ายของบริษัท ต. เจ็กชวน เริ่มบันทึกตั้งแต่ พ.ศ. 2481 และยังมีแผ่นเสียงตรา “แมจิด โน้ต” ของบริษัทโคลัมเบีย กราโฟโฟน จำกัด แผ่นเสียงตราตึก (โอเดียน เรคคอร์ด) ตราฟิลิปส์ ตราสิงโต ห้างเพนนคร ตรามงกุฏ ตราประตูลอย และตราแคน ไพบูลย์ แพงเงิน (2532, หน้า 13-15) ได้สรุปเรื่องราวเกี่ยวกับหมอลำ-หมอแคน ไว้ 4 รุ่น คือ หมอลำรุ่นโบราณ หมอลำรุ่นแรก หมอลำรุ่นกลาง และหมอลำรุ่นปัจจุบัน หมอลำรุ่นโบราณ ยังไม่ปรากฏรายชื่อใครเป็นครั้งแรกที่บันทึกเสียงลงในแผ่นเสียง แต่แผ่นเสียงรุ่นเดียวกับเพลง “ชุดมะโดดหนีเมียไปบวช” และอาจจะให้ “หมอลำเคน บ้านพระคือ” และ “นางผัด” กับ “นางอ้อ” เป็นหมอลำที่ได้รับการบันทึกเสียงนำไปเผยแพร่ในภาคอีสานช่วง พ.ศ. 2463 หมอลำรุ่นแรก คือ หมอลำที่ได้บันทึกแผ่นเสียงเป็นรุ่นต้น ๆ ตัวอย่างที่สำคัญคือแผ่นเสียง “ตรากระต่าย” ของบริษัท ต. เจ็กชวน หมอลำที่ได้บันทึกเสียงมีหลายท่านด้วยกัน คือ หมอลำชายคุณ ถาวรพงษ์, หมอลำคำพอง บุญเรือง, หมอลำหญิงจอมศรี บรรลูลศิลป์, ชันทอง ทองใบ ส่วนแผ่นเสียง “ตราฟิลิปส์” รายชื่อหมอลำที่ได้บันทึกแผ่นเสียง คือ หมอลำชายคำพอง สมศรี, หมอลำหญิงทองมี คำนาง และแผ่นเสียง “ตราสิงโต” ของห้างเพนนคร รายชื่อหมอลำที่ได้บันทึกแผ่นเสียง คือ หมอลำชายคำพอง สมศรี, หมอลำหญิงทองมี คำนาง มีหมอแคน คือ นายถนอม งามชัด

ไพบูลย์ แพงเงิน (2532, หน้า 13-15) กล่าวรายละเอียดอีกว่า หมอลำรุ่นกลางนั้นเป็นหมอลำที่เป็นรุ่นรองลงมาจากหมอลำรุ่นแรก ส่วนใหญ่ยังมีชีวิตอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ หลักฐานที่ปรากฏชัด คือ การบันทึกเสียงลงในแผ่นเสียง “ตราโคลัมเบีย” หมอลำที่ได้บันทึกลงในแผ่นเสียง คือ หมอลำชายอัมพร สง่าจิตต์, หมอลำหญิงนาคแก้ว แสนทวีสุข ส่วนหมอแคนที่เป่าแคนประกอบกลอนลำในแผ่นเสียง “ตราโคลัมเบีย” คือ นายคำเขียน มุ่งสิน, นายทองสา ครองทรัพย์ และนายสุนทร ผลงาม อีกแผ่นเสียงหนึ่งที่มีชื่อเสียงคือ “ตราประตูลอย” ของห้างแผ่นเสียงเสียงไทย มีหมอลำที่ได้บันทึกเสียงในแผ่นเสียง คือ หมอลำชายทองลา สายแวว, หมอลำหญิงมาลา สุตถนอม ซึ่งมีนายคำเขียน มุ่งสิน เป็นผู้เป่าแคน แผ่นเสียง “ตรามงกุฏ” หมอลำที่ได้บันทึกเสียง คือ หมอลำชายทองคำ เพ็งดี, เคน ดาเหลา, สุวรรณ สร้อยฟ้า, อัมพร สว่างจิตต์ หมอลำหญิงทองใบ หมื่นกุล, บุญเพ็ง ไผ่ผิวยัย, คำปุ่น พุ่งสุข โดยมีหมอแคน คือ นายประเทือง แพทย์เพียร เป่าแคน และแผ่นเสียง “ตราแคน” ของคณะรวมมิตร มีหมอลำที่บันทึกเสียง คือ

หมอลำชายทองคำ เพ็งดี, หมอลำหญิงบุญยัง สุภาพ นอกจากนั้นยังมีอีกหลายท่านที่ยังต้องค้นหาข้อมูลต่อยอดเพื่อวงการหมอลำที่ได้ทราบถึงพัฒนาการของหมอลำ เช่นหมอลำลำวังสิงห์ธรรม บางคนเรียกว่า “หมอลำวังสถาน” ส่วนมากจะบันทึกเสียงคู่กับหมอลำหญิง บุญเพ็ง ไผ่ผิวชัย ส่วนหมอลำหญิงที่เคยบันทึกเสียงในแผ่นเสียง “ตรากระต่าย” ชื่อหมอลำหญิง ทองย่น พอบันทึกเสียงยังไม่เสร็จสมบูรณ์ก็เสียชีวิต ถือได้ว่าเป็นผู้มีเสียงดีอีกคนหนึ่งในวงการหมอลำ ปัจจุบัน การบันทึกเสียงมีความทันสมัย สะดวกรวดเร็วมากกว่าแต่ก่อน มีวงหมอลำเกิดขึ้นมากมาย จากหมอลำกลอนล้วนกลายเป็นหมอลำเรื่อง หมอลำหมู่ หมอลำเพลิน จนมีการพัฒนาต่อยอดอีกหลากหลายกลายเป็นหมอลำประยุกต์ที่มีหมอลำ นักร้อง นักดนตรี และหางเครื่องจำวง หมอลำที่ได้บันทึกเสียงช่วงรอยต่อระหว่างรุ่นกลางมารุ่นปัจจุบัน คือ หมอลำชายทองคำ เพ็งดี, สุนทร ชัยรุ่งเรือง, ป. ฉลาดน้อย, ทองมัย มาลี, พรศักดิ์ ส่องแสง, หมอลำหญิงฉวีวรรณ คำเนิน, สุภาพ ดาวดวงเด่น, บานเย็น รากแก่น, บานเย็น ศรีวงษา, อังคนางค์ คุณไชย, มลฤดี พรหมจักร และพิมพ์า พรศิริ เป็นต้น

พระอริยานุวัตร เขมจารี (2515, หน้า 81-84) กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของหมอลำ หมอแคนว่าเกิดจากการท่องจำเรื่องราวในคัมภีร์โบราณและหนังสือผูก จะเน้นเรื่องราวเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน นอกจากนั้นได้กล่าวถึงหมอลำที่มีชื่อเสียง เช่น หมอลำทองมาก จันทะลือ, นายมหันต์ นครไชย, นายพรหมมา ดั่งแพง, นายเจน จันทรงกุล, นายไพโรจน์ ดลแมน, นายพิมพ์ รัตนคุณาสาน และนายสุทธิสมพงษ์ สาทันอาจ งานกลุ่มที่สองเขียนโดยครูอาจารย์ตามวิทยาลัยครู (ปัจจุบัน คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏ) และมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค เป็นงานของนักวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ เช่น นายเจริญชัย ชนไพโรจน์, นายพรชัย ศรีสารคาม, นายสิริวัฒน์ คำวันสา และนายจารุบุตร เรื่องสุวรรณ ผลงานส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้จัดงานนิทรรศการด้านวัฒนธรรม และเผยแพร่บทความวิชาการเกี่ยวกับหมอลำ

1.3 ประเภทของหมอลำ

ธวัช ปุณโณทก (2537, หน้า 34-35) กล่าวไว้ในวรรณกรรมอีสาน ไว้ว่าภาคอีสานเป็นแหล่งรวมกลุ่มชน 3 วัฒนธรรม คือ กลุ่มวัฒนธรรมไทย-ลาว กลุ่มวัฒนธรรมเขมร-ส่วย (กูย) และวัฒนธรรมไทยโคราช หมอลำจัดอยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมไทย-ลาว หากพิจารณาธรรมเนียมการเล่น และเนื้อร้อง ทำนองร้องแล้ว แบ่งได้เป็น 5 ประเภท คือ

1.3.1 หมอลำกลอน คือ การแสดงพื้นบ้าน ที่ตั้งเป็นวง คณะ มีการฝึกฝนนักร้องจนชำนาญสามารถร้องลำได้ ประกอบไปด้วย หมอลำชาย หญิง 2 คน เป็นอย่างน้อย และดนตรีมีหมอแคน 1 คน อาจจะมีซึงหรือพิณด้วย หมอลำกลอนจะรับจ้างไปแสดงตามงานต่าง ๆ เนื้อหา

ที่ร้องล่ำจะเป็นเรื่องเกี่ยวพาราสีกัน ระหว่างหนุ่ม สาว และใช้โวหารลูกเล่น เพื่อความสนุกสนานของผู้ฟัง นิยมเล่น 3 ทาง คือ ลำโจทย์ ลำแก้ เป็นการลำโต้ตอบของหมอลำฝ่ายชาย-หญิง เพื่อลองปัญญาโวหารกันส่วนใหญ่เป็นปัญหารธรรม การเมือง หรือความรอบรู้ ลำชิงชู้ เป็นการลำที่ประกอบไปด้วยหมอลำฝ่ายชาย 2 คน และฝ่ายหญิง 1 คน ชายจะแสดงฝีมือในการเกี่ยวฝ่ายหญิง ซึ่งไหวพริบกันเพื่อจะให้ฝ่ายหญิงมีใจรักใคร่ และลำเกี่ยว เป็นการเกี่ยวระหว่างหนุ่มสาว โดยนำคำผญาพื้นบ้านมาร้องลำด้วยหากตอนดึก มักจะร้องลำโวหารเชิงหยาบโลน และผู้ฟังอาจมีส่วนในการเล่นด้วยคือร้องเสริมมาจากข้างเวทีเรียกว่า “สอย”

1.3.2 หมอลำพื้นหรือลำเรื่อง เป็นการลำเรื่องนิทานพื้นบ้าน เช่น เรื่องสินไซ จำปาสีตัน นางผมหมอม และไก่แก้ว บางครั้งก็อ่านจากหนังสือผูกโบราณการลำพื้นหรือลำเรื่องนี้โดยทั่วไปไม่มีดนตรี (แคน) ประกอบ ผู้ฟังมุ่งที่จะฟังนิทานที่อ่านเป็นทำนองเสนาะ คือ ลำนิทานพื้นบ้าน แต่บางครั้งพบว่าหมอลำที่แสดงบนเวที ก็นำทำนองลำพื้นไปลำด้วย เพื่อเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศ หรือผู้ฟังเรียกร้อง

1.3.3 หมอลำหมู่ เป็นหมอลำที่ปรับปรุงการเล่นเป็นเรื่อง แต่งกายเหมือนลิเก มีฉากประกอบ และมีดนตรี ธรรมเนียมการแสดงได้ปรับปรุงให้มีการเจรจา แสดงท่าพ้องรำ

1.3.4 หมอลำเพลิน เป็นหมอลำที่ได้วิวัฒนาการเป็นการแสดงใหม่ โดยมีคณะเล่นเหมือนดนตรีลูกทุ่ง มีการแต่งกายเด่นเป็นทางเครื่อง ใช้แคนเป็นดนตรีหลัก แต่ก็มีทางเครื่องดนตรีสมัยใหม่เพิ่มเติมอีกมาก ทำนองร้องใช้เพลงหลายแบบ และปรับเนื้อร้องใหม่ โดยหลีกเลี่ยงคำโบราณท้องถิ่น เช่น คณะของบ้านเย็น รากแก่น และคณะของพรศักดิ์ ส่องแสง เป็นต้น

1.3.5 หมอลำผีฟ้าหรือลำผีฟ้าผีเถน เป็นการลำในพิธีกรรมรักษาโรค โดยปกติประกอบด้วยหมอลำ หมอแคนหมอลำและลูกมือหมอลำ ตัวหมอลำเองต้องมีครูคือต้องขึ้นครูเป็นหมอรักษาโรค และต้องทำพิธีไหว้ครูประจำปี เมื่อลูกหลานผู้ป่วยไปหาหมอรักษาหมอลำจะเครื่องบูชา (คาย) มาเชิญผีฟ้ามาช่วยคนป่วย และในเนื้อร้องนั้น จะกล่าวเชิญผีฟ้าให้มารักษาโรคด้วย พิธีลำผีฟ้ามักจะทำตอนกลางคืน

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหมอลำ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหมอลำจำแนกได้ 4 กลุ่ม คือ กลุ่มศึกษาหมอลำในแง่ภาษาและการใช้ภาษา กลุ่มศึกษาหมอลำในแง่วรรณกรรม กลุ่มศึกษาหมอลำในแง่ศิลปะการแสดง และกลุ่มศึกษาหมอลำในแง่อื่น ๆ ดังนี้

2.1 กลุ่มศึกษาหมอลำในแง่ภาษาและการใช้ภาษา

ผลงานวิจัยเกี่ยวกับหมอลำในด้านภาษาและการใช้ภาษามีการศึกษากันอย่างกว้างขวาง แต่ผลงานสำคัญที่น่าสนใจและนำเสนอในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผลงานของกฤษฎา

ศรีธรรมมา (2534), อาทิตย์ คำหงส์ศา (2555), คงฤทธิ์ แข็งแรง (2537), วรรณิกา นาโสก (2556) และบุญจันทร์ เพชรเมืองเลย (2557) มีรายละเอียดดังนี้

กฤษฎา ศรีธรรมมา (2534) ศึกษาเรื่อง**วิเคราะห์องค์ประกอบทางวรรณกรรมของเพลงหมอลำในรอบทศวรรษ (พ.ศ. 2522-2531)** มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบทางวรรณกรรมเพลงหมอลำในช่วง พ.ศ. 2522-2531 มีรูปแบบลักษณะใดบ้าง มีท่วงทำนองการเขียนอย่างไร ถ้อยคำภาษาที่นำมาใช้นั้นมีศิลปะในการเรียบเรียงตลอดจนการใช้โวหาร รวมทั้งเนื้อหาสาระได้สะท้อนอะไรไว้บ้าง การดำเนินการวิจัยได้เก็บรวบรวมจากเพลงหมอลำที่ดีพิมพ์ในช่วง พ.ศ. 2522-2531 จำนวน 327 เพลง และวิเคราะห์รูปแบบ จังหวะ จำนวนพยางค์ จำนวนบทและลักษณะสัมผัส วิเคราะห์ท่วงทำนองการเขียน วิเคราะห์ศิลปะการใช้ภาษา การเรียบเรียงถ้อยคำ และศิลปะการใช้โวหาร และได้วิเคราะห์เนื้อหาด้านครอบครัว การศึกษาอบรม การประกอบอาชีพ ความเชื่อ ค่านิยมและประเพณี

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบทางวรรณกรรมของเพลงหมอลำในช่วงดังกล่าวพบว่าด้านรูปแบบวรรณกรรมหมอลำในด้านทำนอง จังหวะ จำนวนพยางค์ จำนวนบทและลักษณะสัมผัสพบว่า เรื่องทำนองเพลงหมอลำมีที่มาจากเพลงพื้นบ้านอีสาน 4 ลักษณะ คือ ทำนองลำเต้ย ลำเพลิน ลำแพน และลำเดิน จังหวะของเพลงหมอลำในวรรณคดีหนึ่ง แบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ วรรณคดีหนึ่งมี 2 จังหวะ 3 จังหวะ และจังหวะผสมในแต่ละวรรคมีจำนวนพยางค์ไม่แน่นอน

ส่วนกลวิธีการนำเสนอในรูปแบบพบว่า วรรณกรรมเพลงหมอลำมีกลวิธีการนำเสนอด้านรูปแบบ 2 รูปแบบ คือ การนำเอาคำร้องที่แต่งด้วยภาษาถิ่นอีสานกับคำร้องที่แต่งด้วยภาษากลางมาเรียบเรียงเนื้อเพลงให้มีเนื้อความต่อเนื่องกันตลอด และวัตถุประสงค์ของการนำเสนอของวรรณกรรมเพลงหมอลำพบว่า วรรณกรรมเพลงหมอลำมีการนำเสนอ 3 ประการ คือ การที่วรรณกรรมเพลงหมอลำเอาภาษาไทยภาคกลางมาใช้แทรกสลับกับภาษาถิ่นอีสาน นำเสนอหลายรูปแบบนอกจากจะเสนอความแปลกใหม่ของวงการธุรกิจเพลงแล้วน่าจะเป็นหนึ่งวิธีที่จะดึงดูดความสนใจของผู้ฟังให้มาสนใจเพลงมากขึ้น และสุดท้ายคือการที่เพลงหมอลำนำเอาทำนองเพลงพื้นบ้านอีสาน

ผลงานของอาทิตย์ คำหงส์ศา (2555) เรื่อง**การศึกษาทำนองลำของหมอลำเรื่องต๋อกลอนในภาคอีสานตอนกลาง** มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษาทำนองหมอลำเรื่องต๋อกลอนในเขตพื้นที่อีสานกลาง และเพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะทางดนตรีของหมอลำเรื่องต๋อกลอนในเขตพื้นที่อีสานกลาง ซึ่งได้ใช้ข้อมูลเอกสารและศึกษาภาคสนามจากการแสดงของหมอลำ 8 คณะจากภาคอีสานตอนกลาง คือ คณะนกเอี้ยงโม่ง คณะดอกฟ้าสารคาม คณะรัตน

ศิลป์อินตาไทยราษฎร์ คณะประมณบัณฑิตศิลป์ คณะเกศาเกตแก้ว คณะแฮ้งคอคำ คณะฟ้าลึศคราม และคณะวีระพงษ์วงศ์ศิลป์

จากการศึกษาพบว่า การนำทำนองลำที่มีอยู่ในท้องถิ่นของภาคอีสานมาใช้ในการแสดงหลากหลาย ทำนองที่คณะหมอลำเรื่องต่อกลอนนำมาใช้ในการแสดงนั้นปรากฏอยู่ในการลำประเภทต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 7 ทำนอง คือ 1) ลำทางยาว 2) ลำเต้ย 3) ลำเดิน 4) ลำเพลิน 5) ลำแพน 6) ลำซิ่ง และ 7) เพลงลูกทุ่ง โดยแต่ละคณะจะเลือกเอาทำนองที่เหมาะสมกับเนื้อเรื่องที่แสดง ในการแสดงจะใช้เวลาประมาณ 5-8 ชั่วโมงจึงทำให้มีการใช้ทำนองที่ซ้ำกันในการแสดง แต่เนื้อหาในกลอนลำบางทำนองไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับเนื้อหาก็คได้ เว้นแต่ทำนองลำทางยาวเท่านั้น ที่มีเนื้อหาจำเพาะเจาะจงที่ต้องสอดคล้องกันตามเนื้อเรื่องที่แสดง

ด้านฉันทลักษณ์ของกลอนลำพบว่า ในกลอนลำของหมอลำเรื่องต่อกลอนใช้ฉันทลักษณ์แบบกลอนเย็นมีสัมผัสในและสัมผัสนอกตามรูปแบบของการประพันธ์แบบกลอนเย็น และบางคณะมีสัมผัสไม่ตรงตามรูปแบบ การประพันธ์ยึดตามรูปแบบ คือ จำนวนคำ 7-12 พยางค์ วรรคหนึ่งแบ่งเป็น 4 จังหวะ

ด้านโครงสร้างรูปแบบพบว่า ทำนองการลำของคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนเกิดจากศิลปะในการใช้ถ้อยคำ ลำนวน การสัมผัสคำ มาประพันธ์กลอนลำ ตามรูปแบบและฉันทลักษณ์ของบทกลอนซึ่งกลอนลำของหมอลำเรื่องต่อกลอนเป็นกลอนเย็น วลีของทำนองและทิศทางการเคลื่อนที่ของทำนอง เกิดขึ้นจากการแบ่งตามจำนวนคำหรือพยางค์ในกลอน 1 วรรค ลักษณะการเดินทำนอง ทิศทางการเคลื่อนที่ของทำนอง มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน (Conjunct) ตัวโน้ตเริ่มต้นด้วยเสียงโด (C) ทำนองเป็นลักษณะทำนองเดี่ยว (Monophony) กระสวนจังหวะพบกระสวนจังหวะมี 32 ลักษณะ และมีการเข้าไปเข้ามาของกระสวนจังหวะ กลุ่มเสียงที่ใช้ในการลำเรื่องต่อกลอนมีกลุ่มเสียงที่ไม่ซับซ้อน มีเพียง 5 เสียง ที่เรียกตามบันไดเสียงดนตรีสากลเรียกว่า เพนทาโทนิค และอาจจะมีการเอื้อนเสียงตามสำเนียงภาษาถิ่นของผู้ลำทำให้เกิดเป็นเอกลักษณ์

ผลงานงานของคงฤทธิ แข็งแรง (2537) เรื่อง **กลอนลำของหมอลำสุทธิสมพงษ์ สะท้านอาจ** มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลอนลำของหมอลำสุทธิพงษ์ สะท้านอาจใน 2 ลักษณะ คือ ศึกษารูปแบบและศิลปะการใช้ถ้อยคำ และศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับภาพสะท้อนทางสังคมและคติความเชื่อ ศึกษาและวิเคราะห์กลอนลำของหมอลำสุทธิพงษ์ สะท้านอาจที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่ที่บันทึกเสียงและกลอนสด วิเคราะห์ 2 ลักษณะ คือ ภาพสะท้อนสังคม และคติความเชื่อ

จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ลักษณะภาพสะท้อนสังคมเน้นการให้เห็นสภาพสังคมชาวอีสานในการดำเนินชีวิต แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ภาพสะท้อนด้านสภาพแวดล้อม

ภาพสะท้อนลักษณะชีวิตส่วนบุคคล และภาพสะท้อนลักษณะสังคมอีสาน พบว่าในด้านรูปแบบหมอลำสุทธิพงษ์ สะท้อนอาจ ได้นำรูปแบบที่เป็นที่นิยมมาใช้ โดยจะเริ่มด้วยบทไหว้ครู ลักษณะคำประพันธ์นั้นจะนิยมแต่งเป็นกลอนหรือในภาษาถิ่นอีสานเรียกว่า “กลอนลำ” บทกลอนที่ใช้แต่งมี 4 ลักษณะ คือ กลอนเจ็ด กลอนแปด กลอนเก้า และกลอนสิบ ที่พบมากที่สุดเป็นการแต่งกลอนเก้าและมีกลอนอีกชนิดหนึ่งที่ใช้แต่งเป็นส่วนน้อย คือ กลอนโรสัสมัฬ ฉันทลักษณ์ที่ใช้แต่งกลอนลำมี 3 ลักษณะ คือ กลอนตัด หรือกลอนลำ กลอนเย็น กลอนเตี้ย ส่วนการส่งสัมผัสของหมอลำสุทธิสมพงษ์ สะท้อนอาจ อาจมีการส่งสัมผัส คือ สัมผัสสระ คือ การสัมผัสแบบเคียง แบบเทียบเคียง แบบเทียบเคียงและเทียบนอก สัมผัสพยัญชนะ คือ การสัมผัสแบบคู่ แบบเทียบคู่ โดยการส่งสัมผัสทั้งสองลักษณะเป็นการสัมผัสใน ส่วนการสัมผัสนอกนั้นส่งสัมผัสสระจากคำสุดท้ายของบาทหนึ่งไปยังคำที่ 3 คำใดก็ได้ในบาทต่อไป ด้านศิลปะการใช้ถ้อยคำ พบว่ามีศิลปะการใช้ถ้อยคำของหมอลำสุทธิสมพงษ์ สะท้อนอาจ ได้นำมาใช้ 13 ลักษณะ คือ การใช้ถ้อยคำในการเปรียบเทียบ การใช้คำอุปมาอุปไมย การใช้คำอุปลักษณ์ การใช้คำสาธกหรือทำความ การใช้คำสัญลักษณ์ การใช้คำอธิพจน์ การใช้คำบุคลาธิษฐาน การใช้คำแบบสะกิด การใช้คำแบบให้รสความเชิงพรรณนาให้รู้สึกถึงสิ่งสัมพันธ์กัน และการพรรณนาให้เกิดความรู้สึกสะท้อนใจ ศิลปะการใช้ถ้อยคำดังกล่าวนี้มีคุณค่าด้านการใช้ภาษา และยังแสดงให้เห็นไหวพริบและความสามารถของผู้ประพันธ์

สิ่งที่ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาอีก คือ คติความเชื่อ พบว่ามี 3 ลักษณะ คือ 1) คติความเชื่อเรื่องผีแถน ความเชื่อเรื่องเทวดา ความเชื่อเรื่องพระอินทร์ความเชื่อเรื่องผีปู่ตา ความเชื่อเรื่องนางธณิ ความเชื่อเรื่องผีหลักเมือง ความเชื่อเรื่องผีตาแฮก 2) ด้านโหราศาสตร์ คือ การใช้วิธีทางโหราศาสตร์รักษาผู้ป่วย การใช้คาถาเวทมนต์ การใช้นามนัต การต่อชะตา เครื่องรางของขลัง ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม ความเชื่อเรื่องโชคชะตา ความเชื่อเรื่องความฝัน 3) ความเชื่อคติทางพุทธ คือ ความเชื่อเรื่องบาปบุญ กรรมเวร ความเชื่อนรกสวรรค์ ความเชื่อเรื่องอนิจจัง ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการศึกษากลอนลำของ หมอลำ สุทธิสมพงษ์ สะท้อนอาจทำให้ทราบถึงรูปแบบ และศิลปะการใช้ถ้อยคำ ทำให้ทราบถึงสภาพสังคมและคติความเชื่อเป็นการส่งเสริมเผยแพร่ผลงานของศิลปินพื้นบ้านสาขาวัฒนธรรมและกลอนลำยังเป็นการเผยแพร่ความรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศสืบต่อไป

วรรณิกา นาโสก (2556) เรื่องหมอลำกลอนดั้งเดิม: บรรจง นิตะอินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและผลงานของหมอลำบรรจง นิตะอินทร์ และเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและผลงานของหมอลำบรรจง นิตะอินทร์ และเพื่อศึกษาองค์ประกอบ

การแสดงของหมอลำบรรจง นิตะอินทร์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์และสรุปผลแบบพรรณนาวิเคราะห์

จากการศึกษาพบว่าหมอลำบรรจง นิตะอินทร์ เกิดวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2501 บ้านสำโรงน้อย ตำบลบัวทอง อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 49 หมู่ที่ 2 บ้านท่าวังหิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีชื่อเสียงด้านการลำกลอน ตั้งแต่ พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา แต่งงานกับหมอลำเดชา นิตะอินทร์ และรับงานคู่กับหมอลำเดชา นิตะอินทร์ จนมีชื่อเสียงโด่งดัง ส่วนหมอลำแคน คือ พ่อทวนหรือหมอลำแคน ทองพูล ตาพันธ์ รูปแบบการลำของหมอลำบรรจง นิตะอินทร์ มีเอกลักษณ์ประจำตัว คือ การแต่งกลอนลำเกี่ยวกับการประเพณี นิทาน และกลอนลำที่ส่งเสริมความสามัคคี ขั้นตอนการลำ ได้แก่ กลอนลำไหว้ครู กลอนประกาศศรัทธา กลอนลำสามัคคี กลอนลำโต้ตอบกัน กลอนสุดท้าย กลอนลา กลอนลำกลอนลำสามารถแยกประเภทได้ คือ กลอนลำประเภทนิทาน และวรรณคดี กลอนลำประเภทประเพณีและวัฒนธรรม กลอนลำประเภทเบ็ดเตล็ดทั่วไป และกลอนลำवादพ้องของหมอลำบรรจง นิตะอินทร์ คือ ท่าจับจะใช้นิ้วหัวแม่มือกดนิ้วชี้ และนิ้วกลางลงไป พร้อมวาดมือออกไป ทำตั้งวงคือวาดวงขึ้นสูงสุดแขน เหมือนวงพิเศษ ส่วนการใช้เท้าเดินตามจังหวะแคน จะตบเท้าข้างใดข้างหนึ่งเพื่อให้ได้จังหวะและเดินสับเท้าเหมือนท่าโย้ลำเพลินบางจังหวะ จะย่อเท้าช้ากว่าจังหวะแต่ส่วนมากจะตบเท้าข้างใดข้างหนึ่งให้จังหวะมากกว่า และได้ถ่ายทอดท่าพ้อง แบบโบราณของลำเพลินโบราณหรือลำเพลินกนกขาขาวที่มีเอกลักษณ์ เครื่องแต่งกายจะเป็นการนำเอาเสื้อผ้าพื้นบ้านมาประยุกต์ โดยยังคงรูปแบบชุดลำเพลินสมัยโบราณ เป็นเสื้อคอบัว แขนตุ๊กตา กระโปรงจีบรอบ ใช้แคนเป็นดนตรีหลัก จะแสดงในงานทั่วไป

ส่วนบุญจันทร์ เพชรเมืองเลย (2557) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์วรรณกรรมลำเรื่องต่อกลอนทำนองขอนแก่น: กรณีศึกษาหมอลำอร่าม มุ่งคำภา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติของหมอลำอร่าม มุ่งคำภา และวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องต่อกลอนทำนองขอนแก่น ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์

จากการศึกษาพบว่าภูมิหลังของหมอลำอร่ามไม่ได้เกิดมาในครอบครัวที่มีอาชีพเป็นหมอลำ แต่ด้วยฐานะทางบ้านลำบากยากจนทำให้หมอลำอร่าม มุ่งคำภา ได้เรียนรู้ด้านหมอลำจนประสบผลสำเร็จและมีความเชี่ยวชาญ เป็นเวลามากกว่า 47 ปี มาแล้วที่หมอลำอร่ามเป็นศิลปินหมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองขอนแก่น โดยเป็นทั้งผู้แสดงและผู้กำกับการแสดงจนกระทั่ง พ.ศ. 2548 หมอลำอร่ามได้รับยกย่องให้เป็นศิลปินร่วมสมัยจังหวัดขอนแก่นทำให้เกิดความภาคภูมิใจต่อวงการละออเรื่อยมา จากวรรณกรรมลำเรื่องต่อกลอนทำนองขอนแก่น เรื่องปริญา

ไม่เลื่องงานของหมอลำอร่าม มุ่งคำภา ทำให้ค้นพบว่าแก่นเรื่องเน้นการสร้างคุณงามความดี ส่วนโครงเรื่องมีเรื่องเดียวโดยเข้าใจง่ายไม่ซับซ้อน ตัวละครมีนิสัย 2 ลักษณะ คือ ฝ่ายดี และ ฝ่ายไม่ดี ซึ่งตัวละครฝ่ายดีจะมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ส่วนตัวละครฝ่ายไม่ดีมีนิสัยขี้เกียจ และเลื่องงาน ส่วนฉากจะแสดงถึงวิถีชีวิตชนบทกับเมืองหลวงในปัจจุบัน และฉากที่เป็น นามธรรมนั้นจะพรรณนาเกี่ยวกับจารีตประเพณีของอีสาน

2.2 กลุ่มศึกษาหมอลำในแง่วรรณกรรม

ผลงานวิจัยเกี่ยวกับหมอลำในแง่วรรณกรรมมีการศึกษากันอย่างกว้างขวาง แต่ผลงานสำคัญที่น่าสนใจและนำเสนอในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผลงานของราตรีศรีวิไล บงลิตธิพร, เจริญชัย ชนไฟโรจน์ และสุภณ สมจิตศรีปัญญา (2554), แก้วตา จันทรานุสรณ์ (2546), ราชันย์ เจริญแก่นทราย (2544), ปริญญา บัณฑิต (2544), อภิสิทธิ์ เบื้องบน (2555) และสุจิตใจ สุนทรส (2535) มีรายละเอียดโดยสรุป ดังนี้

ราตรีศรีวิไล บงลิตธิพร, เจริญชัย ชนไฟโรจน์ และสุภณ สมจิตศรีปัญญา (2554) ทำวิจัยเรื่อง **สุนทรียภาพในกลอนลำของหมอลำกลอน: องค์ประกอบและปัจจัยเกื้อหนุนต่อการสร้างสรรค์** มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงองค์ประกอบทางสุนทรียภาพในกลอนลำของหมอลำกลอน และเพื่อศึกษาปัจจัยเกื้อหนุนต่อการสร้างสรรค์หมอลำที่มีสุนทรียภาพ การวิจัยโดยเก็บข้อมูลเอกสาร และข้อมูลภาคสนาม เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบสนทนากลุ่ม ซึ่งได้ทำการเก็บข้อมูลภาคสนามระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2552 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2553 โดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม ข้อมูลภาคสนาม ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม จากผู้ 15 คน ผู้ปฏิบัติ 15 คน ผู้ให้ข้อมูลทั่วไป 10 คน ในเขตพื้นที่จังหวัดหนองคาย อุดรธานี ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด อำนาจเจริญ และอุบลราชธานี ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ นักวิชาการ หมอลำ นักแต่งกลอนลำ และผู้จัดรายการวิทยุด้านหมอลำ นำข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องวิธีการแบบสามเส้าวิเคราะห์ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ นำเสนอผลงานแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลวิจัยพบว่า องค์ประกอบทางสุนทรียภาพในกลอนลำของหมอลำกลอน ด้านเนื้อหา ได้แก่ เรื่องความรัก ความเชื่อ คำสอน ความงามของธรรมชาติ วิถีชีวิต และขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านรูปแบบหรือองค์ประกอบของกลอนลำ ได้แก่ กลอนร่าย กลอนกาพย์ กลอนเย็น และกลอนเพลง ด้านศิลปะในการใช้ถ้อยคำ ได้แก่ การใช้ถ้อยคำที่สื่อความหมายได้ตรง ชัดเจน กระชับ การใช้สัมผัส คำอุปมาอุปมัย คำที่เป็นสุภาพิต คำคม และโวหารที่ก่อให้เกิดความสะเทือนอารมณ์แก่ผู้อ่าน หรือผู้ฟัง

นอกจากนี้ ปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการสร้างสรรค์กลอนลำที่มีสุนทรียภาพนั้น ผู้แต่งกลอนลำแต่ละคนนั้น จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับ 1) ความรู้ด้านเนื้อหา 2) ความรู้ด้านรูปแบบและฉันทลักษณ์ และ 3) ความรู้ด้านศิลปะการใช้ถ้อยคำ ทั้ง 3 ทักษะนี้ได้จากการสั่งสมประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตของนักแต่งกลอนลำแต่ละคน ประสบการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นจาก 1) การศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน 2) การมีอาชีพศิลปินหมอลำ 3) ประสบการณ์พิเศษในชีวิต 4) การเรียนรู้จากครู 5) การมีประสบการณ์ทางภาษาและวรรณกรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีจากการบวชเรียน 6) การศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง 7) การมีใจรักและขยันหมั่นเพียรด้านการแต่งกลอน และ 8) ความรักในการอ่าน การคิดการสังเกต และการใฝ่ฝันของนักแต่งกลอนลำ ประสบการณ์ทั้งหลายเหล่านี้ต่างก็มีส่วนช่วย กลอนลำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งส่วนหนึ่งที่ช่วยให้หมอลำมีชื่อเสียง เป็นที่นิยมในหมู่ผู้ฟัง การที่ผู้แต่งกลอนลำจะแต่งกลอนให้มีสุนทรียภาพได้นั้นต้องเป็นผู้มีความรู้และทักษะทั้งสามด้าน คือ ด้านเนื้อหา ด้านรูปแบบและฉันทลักษณ์ และศิลปะในการใช้ถ้อยคำ ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงสมควรที่จะมีหลักสูตรการประพันธ์วรรณกรรมท้องถิ่นทุกระดับการศึกษา เพื่อส่งเสริมให้เกิดผู้ประพันธ์กลอนลำที่มีความรู้ความสามารถจำนวนมากขึ้น อันจะช่วยส่งเสริมให้หมอลำที่มีสุนทรียภาพมาใช้ลำเพื่อความรู้และความบันเทิงแก่ผู้ฟังสืบไป

แก้วตา จันทรานุสรณ์ (2546) ศึกษาเรื่อง**การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ในกลอนลำเรื่องร่วมสมัย (พ.ศ. 2537-2543)** มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์และปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ในกลอนลำเรื่องร่วมสมัย โดยศึกษาจากกลอนลำเรื่องแนวใหม่ที่แต่งขึ้นใน พ.ศ. 2537-2543 จำนวน 19 เรื่อง ด้วยกรอบแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมและระบบความคิดของนิธิ เอียวศรีวงศ์ และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ พบว่าเรื่องที่แต่งขึ้นใหม่แตกต่างจากเรื่อง แนวเดิมทั้งในด้าน ขนบหรือแบบแผนในการแต่ง ด้านองค์ประกอบของเรื่องเล่า ได้แก่ แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก บทสนทนาหรือภาษาที่ใช้ในการแต่งและท่วงทำนองหรือท่าทีในการเล่าเรื่อง

จากการศึกษาสรุปได้ว่า กลอนลำเรื่องแนวใหม่ที่แต่งร่วมสมัยกันนอกจากจะสะท้อนสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคมแล้วยังสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และโลกทัศน์ของคนในสังคมลักษณะงานของกลุ่มแรก จะเขียนถึงประวัติของการเล่นหมอลำ ประวัติการฝึกฝนและการศึกษาของตนเอง งานที่เกี่ยวข้องในกลุ่มนี้ เช่น พ.ศ. 2519 สหพันธ์สมาคมหมอลำแห่งประเทศไทยได้พิมพ์หนังสืออนุสรณ์สหพันธ์หมอลำแห่งประเทศไทย ผลการวิจัยกลอนลำเรื่องที่แต่งขึ้นใหม่ ในฐานะวรรณกรรมที่สื่อความหมาย ความรู้สึกนึกคิดของคนร่วมสมัยและบันทึกความภาวะความเคลื่อนไหวทางสังคมวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านสื่อพื้นบ้าน

ผู้วิจัยยังพบความพยายามในการสืบทอดการแสดงหมอลำเรื่องไปพร้อม ๆ กับการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของศิลปินพื้นบ้านอีสานอีกด้วย และผลงานการสร้างสรรค์วรรณกรรมของผู้ประพันธ์กลอนลำหลายท่านมีความน่าสนใจ ควรได้รับการพิมพ์เผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง นอกจากนี้แนวทางการศึกษาระบบความคิดยังมีประโยชน์ต่อการศึกษาสื่อพื้นบ้านประเภทอื่นอีกด้วย เพื่อนำความเข้าใจที่ถูกต้องในการสืบสานศิลปะท้องถิ่นให้สามารถดำรงบทบาทหน้าที่ได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

งานวิจัยของราชันย์ เจริญแก่นทราย (2544) เรื่อง **กลวิธีการกลอนหมอลำฉวีวรรณ พันธุ** มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทที่เกี่ยวกับการขับร้องหมอลำ ศึกษากลวิธีการตกแต่งทำนอง โอกาสที่นำไปใช้และเพื่อศึกษาระเบียบวิธีการแสดงหมอลำของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลภาคสนาม จากหมอลำฉวี พันธุ และผู้เชี่ยวชาญ เป็นเวลา 1 ปี 4 เดือน

ผลการวิจัยพบว่า การกำเนิดหมอลำของหมอลำนั้นกำเนิดได้เป็น 3 แนวคิด คือ หมอลำเกิดจากการนั่งเทศน์ เกิดจากพิธีกรรม และเกิดจากการเกี่ยวพาราสี ระหว่างหนุ่มสาว ประเภทของหมอลำแบ่งออกได้เป็น 6 ประเภท คือ หมอลำผีฟ้า หมอลำพื้น หมอลำกลอน หมอลำหมู่ หมอลำเพลิน และหมอลำซิ่ง ทำนองหมอลำของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ ที่ใช้ในการแสดงลำมี 6 ทำนอง คือ ทำนองลำทางสั้น ทำนองลำทางยาว ทำนองเต้ยธรรมดา ทำนองเต้ยโขง ทำนองเต้ยพม่ารำชวาน และทำนองเต้ยหัวโนนตาล ซึ่งเป็นทำนองที่ใช้ประกอบการแสดง การแสดงหมอลำกลอนของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ แบ่งขั้นตอนที่สำคัญ คือ การแสดงหมอลำกลอน และการแสดงเฉพาะกิจ ขั้นตอนการแสดงหมอลำนั้นพบว่าเริ่มจาก การไหว้ครู ยกที่ 1 เริ่มการแสดงด้วยการลำทำนองทางสั้นบทไหว้ครู ยกที่ 2 ลำทำนองทางสั้นบทศรัทธา ยกที่ 3 ลำทางสั้น ยกที่ 4 ลำทางยาว แล้วต่อด้วยการลำเต้ย ประกอบด้วยเต้ยโขง เต้ยพม่ารำชวาน เต้ยธรรมดา ส่วนลำเฉพาะกิจนั้นจะขับร้องบทที่เกี่ยวข้องกับงานนั้น ๆ โครงสร้างเด่นของทำนองลำทางยาวพบมีการ “โอ” ดำเนินทำนอง และลงจบ ลำทางสั้นพบการ “โอ” ดำเนินทำนอง ลงจบด้วย “สินานวล” ลำเต้ยธรรมดา พบคำขึ้นต้นด้วย “โอ้ยพี่หมอลำ” หรือไม่ร้องคำขึ้นต้นก็ได้ เต้ยหัวโนนตาล พบคำขึ้นต้น “โอเด” ส่วนด้านกลวิธีการกลอนของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ พบทั้งหมด 9 วิธี คือ การผันเสียง การร้องรวบคำ การร้องกระทบเสียง การใช้ลูกคอ การร้องสะบัดเสียง การร้องยืดคำ การเติมคำบุพบท การร้องเน้นเสียง และการรวบสองวรรคใช้ลมหายใจที่ยาว ช่วงเสียงของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ นั้นพบว่ามีช่วงเสียงที่ห่างกัน 10 เสียง เมื่อร้องเสียงลงต่ำสามารถร้องได้โดยไม่อด โทนเสียงต่ำ

ส่วนผลงานวิจัยของปริญญา ป๋องรอด (2544) เรื่องการวิเคราะห์บทหมอลำเรื่องตอกลอน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศิลปะการแต่งบทหมอลำเรื่องตอกลอนในด้านลักษณะคำประพันธ์การใช้ภาษา และโวหารเปรียบเทียบ เพื่อศึกษาบทบาทหมอลำเรื่องตอกลอนในด้านแก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละครและฉาก ประการสุดท้ายเพื่อศึกษาค่านิยม ความเชื่อ วิถีชีวิต และประเพณีที่ปรากฏในบทหมอลำเรื่องตอกลอน ข้อมูลที่นำมาศึกษาจากการถอดความจากแถบบันทึกเสียงเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลของบริษัท ราชบุตรเอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด จำนวน 8 เรื่อง คือ ซายสามโบสถ์ คณะหงส์ฟ้ามหาธาตุ ลำทำนองอุบล สองดองปากปลาแดก คณะแดนดอกบัว ลำทำนองอุบล สะไ้คองมูล คณะดอกฟ้าสารคาม ลำทำนองสารคาม อำนาจเงินอำนาจรัก คณะ ส. แสงรวมดาว ลำทำนองสารคาม หญิงสองร่างนางสองชาติ คณะชุมแพคอมพิวเตอร์ ลำทำนองขอนแก่น มหาภูมิลิน คณะประถมบันเทิงศิลป์ ลำทำนองขอนแก่น ฮั่วกินกล้า ปลาย่างกินแมว คณะเด่นนภาพาลินธุ์ ลำทำนองกาฬสินธุ์ และนาหมานข้าวสาวหมานคู่ คณะฟ้าไหม้สารคาม ลำทำนองกาฬสินธุ์ การวิเคราะห์ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะบทบรรยาย บทขับ บทเจรจา ของตัวละครต่าง ๆ

ปริญญา ป๋องรอด (2544) พบว่าหมอลำพัฒนาการมาจากการพูดจาสนทนากันด้วยภาษาพูดธรรมดา และพัฒนามาเป็น “ตงโตย” หรือ “โตงโตย” เป็นบทร้อยกรองสั้น ๆ ต่อมาตงโตยมีวิวัฒนาการเป็นภาษา “ยาบ” หรือ “คำยาบ” เป็นคำพูดสั้น ๆ ที่ตกแต่งแล้วนำมาใช้พูดเพื่อให้ไพเราะและกินใจ ต่อมายาบหรือคำยาบนี้ได้วิวัฒนาการเป็น “ผญา” มีคำพ้องจองให้สัมผัสเพื่อความไพเราะ ผญานั้นต่อมาได้นำมาขับร้องเป็นลำเนียงและทำนองสูงต่ำประกอบเสียงแคนเรียกว่า “ลำพิ่น” เป็นการลำคนเดียว หลังจากนั้นก็มีผู้คิดดัดแปลงวิธีการแสดงหมอลำพื่นจากการแสดงเพียงคนเดียว มาเป็นการลำสองคนเรียกว่า “หมอลำกลอน” จำนวนผู้แสดงเพิ่มมากขึ้น โดยมีตัวละครเพิ่มมากขึ้นเรียกว่า “หมอลำหมู่” หมอลำหมู่แบ่งออกเป็น หมอลำเวียง และหมอลำเรื่องตอกลอน เรื่องที่ใช้ลำเป็นเรื่องเกี่ยวกับนิทานอีสานที่เป็นที่รู้จักกันดี หมอลำเรื่องตอกลอนใช้ทั้งเครื่องดนตรีอีสานและเครื่องดนตรีสากล

ผลการศึกษาแบ่งทำนองลำออกเป็น 2 อย่าง คือ ทำนองประจำคณะ เป็นทำนองหลักและเป็นเอกลักษณ์ประจำคณะ ประกอบด้วย ทำนองอุบล ทำนองขอนแก่น ทำนองกาฬสินธุ์ และทำนองมหาสารคาม ทำนองการลำอีกอย่างหนึ่งคือทำนองเสริม ซึ่งใช้ใช้ลำสอดแทรกทำนองหลักหรือทำนองประจำคณะ ประกอบด้วยทำนองลำเพลิน ทำนองลำแพน ทำนองลำเต้ย และทำนองอื่น เรื่องที่หมอลำตอกลอนใช้แสดงคือหรือใช้ลำ คือ เรื่องจากวรรณคดี หรือนิทานชาดก เช่น พระเจ้าอชาตศัตรู เรื่องพระเวสสันดรชาดก เรื่องสังข์ทอง เรื่องนิทานพื้นบ้าน เรื่องขูลุนางอ้ว เรื่องลิลาวดี เรื่องนางคำกลอง และเรื่องที่แต่งขึ้นใหม่ เช่น เรื่อง

แม่ย่าปากไว สะใภ้ปากม่อ เรื่องลูกเขยเหล้าต่อนกทา บทหมอลำเรื่องตอกลอน ประกอบด้วย บทบรรยาย บทลำหรือกลอนลำ และบทเจรจา ส่วนเครื่องแต่งกายของหมอลำเรื่องตอกลอนมี 2 ลักษณะคือ เครื่องแต่งกายแบบปกติซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากลิเกและเครื่องแต่งกายตามเนื้อเรื่องเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง ตัวแสดงสำคัญในการแสดงหมอลำเรื่องตอกลอน คือ ตัวพระ ตัวนาง ตัวพระรอง นางรอง ตัวพ่อ ตัวแม่ ตัวตลก และตัวประกอบอื่น

ผลงานการวิจัยของอภิสิทธิ์ เปื่องบน (2555) เรื่อง**การพัฒนาหมอลำกลอนในยุคโลกาภิวัตน์** มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาเกี่ยวกับหมอลำกลอนในกระแสโลกาภิวัตน์และเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาหมอลำกลอนในกระแสโลกาภิวัตน์ ศึกษาพื้นที่ในภาคอีสาน ประสานสมาคมหมอลำและให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้อง ในจังหวัดอุบลราชธานี ร้อยเอ็ด มหาสารคาม กาฬสินธุ์ ขอนแก่น และจังหวัดอุดรธานี วิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาเอกสาร และภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต

จากการศึกษาพบว่า กลอนลำส่วนใหญ่มีเนื้อความจากเนื้อเรื่องวรรณกรรมอีสาน นิทานพื้นบ้าน ประวัติศาสตร์ โดยแทรกคติธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ สุภาษิต ธรรมชาติ ตลอดจนสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในท้องถิ่นเอาไว้ ซึ่งมีผลต่อจิตใจของผู้ฟัง สามารถโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟัง สามารถโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟังให้เกิดความเชื่อมั่นศรัทธาในสิ่งนั้น เช่น เชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษ หรืออาจเป็นเครื่องมือโฆษณา ประชาสัมพันธ์ นอกจากนั้นอาจแทรกเนื้อหาโวหารไว้ในกลอนลำ เช่น บทโต้ตอบ ปะทะคารม ปัจจุบันกระแสโลกาภิวัตน์มีอิทธิพลในการดำรงชีวิต ทั้งด้านการงาน และด้านการคิด สิ่งเก่าในอดีตถูกพัฒนาให้เหมาะสมกับยุคกับสมัยบางสิ่งถูกเปลี่ยนแปลงเนื่องจากไม่ได้มีการพัฒนาปรับปรุง และผู้แต่งกลอนลำได้ลดน้อยลงเนื่องจากนักประพันธ์หลายท่านได้เสียชีวิตหรือบางท่านอายุมากได้เลิกแต่งอันเนื่องมาจากปัญหาสุขภาพ

ผลงานการวิจัยของสุดใจ สุนทรส (2535) เรื่อง**ลำเต้ย** มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบทางวรรณกรรมของลำเต้ยในด้านรูปแบบการประพันธ์ การใช้ภาษาและเนื้อหาและมุ่งศึกษาองค์ประกอบทางดนตรีของลำเต้ยด้านท่วงทำนอง จังหวะลีลา การประสานทำนอง อัดลักษณะและกระแสเสียงโดยศึกษาจากกลอนลำเต้ยของหมอลำกลอนจำนวน 20 คน หมอลำฝ่ายชายจำนวน 10 คน หมอลำฝ่ายหญิง 10 คน แยกเป็นหมอลำชั้นครูผู้มีความสามารถในการแต่งกลอนลำและมีศิษย์มาเรียนจนสำเร็จไปประกอบอาชีพหมอลำจำนวน 10 คน หมอลำกลอนที่ยึดอาชีพหมอลำกลอนเป็นอาชีพหลักและรับงานตลอดระยะเวลาที่เป็นหมอลำกลอนไม่ต่ำกว่า 50 งาน จำนวน 5 คน การเก็บข้อมูลใช้วิธีบันทึกเสียงลำเต้ยจากหมอลำ 20 คน โดยจับคู่ระหว่างหมอลำฝ่ายชายและฝ่ายหญิงที่เคยลำคู่กันมาก่อน หรือวัยใกล้เคียงกัน ศึกษา

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับลำเตี้ยการวิจัยเริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2534-ตุลาคม 2534 นำข้อมูลนำเสนอในลักษณะพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาโดยสรุปกล่าวได้ว่า กลอนลำเตี้ยมี 4 ประเภท มีรูปแบบประพันธ์ตามขนบธรรมเนียมต่างกัน แต่ยธรรมดาขึ้นต้นด้วยการทักทายหมอลำ ที่คุ้นแล้วลงท้ายข้อความว่า “นั่นละนานวลนา” หรือข้อความในลักษณะใกล้เคียงกัน อาจลำดับวรรคลงท้ายในลักษณะคล้ายใจความ ผู้วิจัยเรียกข้อความที่หมอลำต่อวรรคลงท้ายนี้ว่า “ข้อความปิดท้าย” ส่วนเตี้ยโขงและเตี้ยพม่าไม่มีขนบธรรมเนียมในด้านรูปแบบการขึ้นต้นและลงท้ายกลอนลำ

ส่วนรูปแบบคำประพันธ์ที่ใช้ในกลอนลำเตี้ยผู้ศึกษาชี้ให้เห็นว่ารูปแบบคำประพันธ์ลำเตี้ยกลุ่มที่ใช้ภาษาอีสาน คือ เตี้ยธรรมดาและเตี้ยหัวโนนตาล มีรูปแบบคำประพันธ์สามลักษณะ คือ 1) รูปแบบกลอนเย็น หรือโคลงสารมีการนำมาใช้ 2) ลักษณะ คือ นำมาทั้ง 4 บาทและนำมาเฉพาะ 2 บาทสุดท้าย 2) รูปแบบกลอนเย็นไร้สัมผัส 3) รูปแบบกาพย์ การนำรูปแบบทั้ง 3 ลักษณะ มาใช้ในกลอนลำจะเป็นแบบผสมผสานกันระหว่างรูปแบบที่ 1, 2, 3, ส่วนลำเตี้ยแบบไม่ใช่พื้นบ้าน คือ เตี้ยพม่า และเตี้ยโขงจะมีรูปแบบคำประพันธ์แบบกาพย์ของไทยพายัพ เตี้ยพม่า 1 บท จะเท่ากับกาพย์ของไทยพายัพ 2 บท บทหนึ่งบทมี 4 บาท บาทละ 2 วรรค วรรคละ 5-8 พยางค์การส่งสัมผัสนั้น คำสุดท้ายของวรรคที่ 1 บาทที่ 1 และบาทที่ 3 จะส่งสัมผัสไปยังคำที่ 3 หรือเลื่อนมาเป็นคำที่ 1 หรือ 2 ก็ได้ คำสุดท้ายของวรรคที่ 2 บาทที่ 2 และบาทที่ 4 ส่งสัมผัสไปยังคำสุดท้ายของวรรคที่ 3 ส่วนเตี้ยโขง 1 บท เทียบได้กับกาพย์พายัพ 1 บท กับอีก 1 วรรค เตี้ยโขง 1 บท มี 2 บาท กับอีก 1 วรรค วรรคละ 4-8 พยางค์ มีการส่งสัมผัสเช่นเดียวกับเตี้ยพม่า ยกเว้นวรรคสุดท้ายของบาทที่ 2 จะส่งสัมผัสไปยังคำที่ 3 ของวรรคสุดท้าย การส่งสัมผัสในกลอนลำเตี้ย มีการส่งสัมผัสสองลักษณะ คือ สัมผัสสระ มีการส่งสัมผัสแบบเคียง เทียบเคียง ทบเคียง และเทียบสลับ ซึ่งเป็นการสัมผัสในร้อยกรองแบบท้องถิ่นอีสาน สัมผัสพยัญชนะ มีการส่งสัมผัสแบบคู่ เทียบคู่ เทียบมรด ทบคู่ แทรกคู่ และแทรกทรุด ด้านการใช้ภาษา กลอนลำเตี้ยมีการใช้ภาษา 2 ลักษณะ คือ การใช้ภาษาท้องถิ่นอีสาน พบในกลอนลำเตี้ยแบบพื้นบ้าน และการใช้ภาษาไทยภาคกลาง พบในลำเตี้ยแบบไม่ใช่พื้นบ้าน คือ เตี้ยโขงและเตี้ยพม่า การใช้ภาษาทั้งสองลักษณะปรากฏการใช้คำและการใช้โวหารดังนี้ 1) การใช้คำ การใช้คำที่พบในกลอนลำเป็นการเรียบเรียงถ้อยคำเพื่อง่ายต่อความเข้าใจโดยมีการใช้คำง่าย การใช้คำแสดงอารมณ์โกรธ อารมณ์รัก อารมณ์เศร้า การใช้คำซ้ำ การใช้คำซ้อน การใช้คำย่อ การใช้คำสุภาพการใช้คำภาษา ต่างประเทศ การใช้คำหลกคำ 2) การใช้โวหาร พบว่ากลอนลำเตี้ยมีการใช้โวหาร 7 ลักษณะ คือ บรรยายโวหาร พรรณาโวหาร เทคนาโวหาร อุปมาโวหาร สาธกโวหาร โวหารอธิพจน์ และโวหารบุคลาธิษฐาน

2.3 กลุ่มศึกษาหมอลำในแง่ศิลปะการแสดง

ผลงานวิจัยเกี่ยวกับหมอลำในแง่ศิลปะการแสดงมีการศึกษากันอย่างกว้างขวางเช่นเดียวกัน แต่ผลงานสำคัญที่น่าสนใจและนำเสนอในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผลงานของพรสวรรค์ พรตอณก่ (2551), จิราวัลย์ ซาเหลา (2546), อธิกมาส ศรีโพนทอง (2557), พรเทพ วีระพูล (2535) และศิริพงษ์ ประยูรหาญ (2555) ดังต่อไปนี้

พรสวรรค์ พรตอณก่ (2551) ทำวิจัยเรื่อง**การพัฒนาการจัดการศิลปะการแสดงหมอลำกลอนในจังหวัดอุดรธานี** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติหมอลำศิลปะการแสดงและการถ่ายทอดภูมิปัญญาหมอลำกลอนในจังหวัดอุดรธานี เพื่อศึกษาภูมิปัญญาในการบริหารจัดการการแสดงหมอลำกลอนในจังหวัดอุดรธานี และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศิลปะการแสดงหมอลำกลอนในจังหวัดอุดรธานี การศึกษาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 42 คน ประกอบด้วยผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะการแสดงหมอลำ จำนวน 6 คน ผู้ให้ข้อมูลผู้ปฏิบัติซึ่งเป็นหมอลำกลอนในจังหวัดอุดรธานี จำนวน 6 คน และผู้ให้ข้อมูลทั่วไปซึ่งเป็นผู้สนับสนุนหรือผู้ชมศิลปะการแสดงหมอลำกลอน จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง แบบสังเกตชนิดมีส่วนร่วม แบบสังเกตชนิดไม่มีส่วนร่วมและแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม จัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลวิจัยพบว่าประวัติหมอลำ ศิลปะการแสดงและการถ่ายทอดภูมิปัญญาหมอลำกลอน ศิลปินหมอลำกลอนในจังหวัดอุดรธานีประกอบไปด้วย หมอลำบุญช่วง เด่นดวง, หมอลำทองหล้า ทองพระจันทร์, หมอลำยุภาพร สายลมเย็น, หมอลำทองเจริญ ดาเหลา, หมอลำทองพูน หนองเหล็ก และหมอลำสำรอง สาธูการ โดยส่วนใหญ่ชีวิตความเป็นอยู่ในวัยเด็กล้วนประสบกับความลำบากเนื่องจากฐานะทางบ้านยากจน แต่ได้ฝึกด้วยตนเอง และจดจำศิลปะในการร้องลำฝึกหัดจนกระทั่งได้ฝากตัวเป็นลูกศิษย์กับครูหมอลำ การดูแลของครูหมอลำอาจแตกต่างกันแต่จุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ ความสำเร็จของผู้เป็นศิษย์ ด้านศิลปะการแสดง กลอนลำที่ปรากฏในปัจจุบันมีเนื้อหาจำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ ประเภทแรกกลอนนิทาน กลอนสารคดี มีทั้งทางคติโลกและคติธรรม และกลอนเกี่ยว สีสการพ่อนเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ชม ชอบผลงานด้านศิลปะการแสดงหมอลำกลอน ที่มีทั้งแบบมาตรฐานและคิดประดิษฐ์ขึ้นให้เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

ผู้ศึกษายังเน้นศึกษาลายแคนที่หมอแคนเป่าเป็นทำนองประกอบการลำที่มีสำคัญมี 3 ประเภท คือ ลายทางสั้น ลายทางยาวและลายทางเตี้ย การเจรจาโต้ตอบของหมอลำกลอนลำใช้ภาษา 2 ลักษณะ คือ การใช้ภาษาถิ่นอีสาน และการใช้ภาษากลาง บางครั้งใช้

เจรจาโต้ตอบกันใช้ภาษาต่างประเทศ เพื่อให้ผู้ชมสนุกสนานรวมทั้งการล้อเลียนภาษารวมทั้งนำเอาคำอุปมา อุปมัย ผญามาใช้ในการเจรจาโต้ตอบ ส่วนเครื่องเสียงที่ใช้ในการแสดงหมอลำมีการพัฒนาไปตามยุคสมัย บุคลิกภาพที่มีความมั่นใจ อ่อนน้อมถ่อมตนและมีเหตุผลเข้ากับผู้อื่น ได้ง่ายถือว่าเป็นบุคลิกภาพต้นแบบของหมอลำกลอน

ประเด็นที่สำคัญอีกประเด็นหนึ่งที่ใช้ให้เห็นอย่างชัดเจน คือ ภูมิปัญญาหมอลำในการบริหารจัดการแสดงหมอลำกลอน หมอลำกลอนส่วนใหญ่มีสำนักงานเป็นของตนเอง ในการรับงานแสดงนั้นจะเริ่มจากการพิจารณาเส้นทางที่ใช้เดินทาง ตกลงค่าจ้างแล้วจึงทำสัญญาระหว่างหมอลำกับเจ้าภาพ จากนั้นหมอลำจะติดต่อหมอลำที่จะเป็นคู่ลำ และหมอลำแคนเพื่อฝึกซ้อมการแสดง ส่วนแนวทางการพัฒนาศิลปะการแสดงหมอลำกลอน การดำรงอยู่เพื่อความอยู่รอดถือเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้หมอลำกลอนต้องปรับปรุงกลอนลำของตนเอง โดยให้เข้ากับยุคสมัยตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคม สิ่งหนึ่งที่น่าสนใจคือบุคลิกภาพของหมอลำกลอนเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ส่งเสริมให้หมอลำประสบความสำเร็จเป็นที่ประทับใจผู้ชม บุคลิกภาพที่มีความมั่นใจ อ่อนน้อมถ่อมตนและมีเหตุผลเข้ากับผู้อื่นได้ง่ายถือเป็นบุคลิกภาพต้นแบบที่ดีของหมอลำกลอน

สำหรับผลงานวิจัยของจิราวัลย์ ซาเหลา (2546) เรื่อง**กระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดศิลปะการแสดงของหมอลำอาชีพ** มีจุดประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ศิลปะการแสดงของหมอลำอาชีพ เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดศิลปะการแสดงของหมอลำอาชีพ และเพื่อเสนอแนวทางกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดอย่างมีประสิทธิภาพ การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาเอกสารและการลงภาคสนามพื้นที่วิจัย คือศิลปินหมอลำอาชีพที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดร้อยเอ็ดโดยศึกษาจากศิลปินหมอลำอาชีพที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ 3 แขนง คือ ศิลปินหมอลำเพลินคือนายประสาน เวียงลิมา ศิลปินหมอลำกลอนคือนางรัญจวน ดวงเด่น ศิลปินหมอลำซิ่งคือนางกฤษณา บุญแสน และศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง คือ นางฉวีวรรณ ดำเนิน รวมเป็นจำนวน 4 คน และลูกศิษย์ของศิลปินหมอลำ จำนวน 4 คนรวมเป็น 8 คน

จากการศึกษากล่าวโดยสรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ของหมอลำประสาน เวียงลิมา, หมอลำฉวีวรรณ ดำเนิน, หมอลำรัญจวน ดวงเด่น และหมอลำกฤษณา บุญแสน จะมีกระบวนการเรียนรู้ที่คล้ายคลึงกัน คือ การเริ่มต้นการเรียนรู้ตั้งแต่ฝึกท่องกลอน ฝึกน้ำเสียง การโอ้ การเอื้อน ฝึกท่าพ้องประกอบการลำ ฝึกกลอนลำ ท่าพ้องให้เข้ากับเสียงแคน และเสียงดนตรี และการเลียนแบบจากต้นฉบับ (ตัวครูผู้สอน) และหมอลำยังคงเป็นเพลงพื้นบ้าน

อีสานที่วิวัฒนาการมาช้านานเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังได้ทั้งทางโลกและทางศีลธรรมสามารถรับใช้สังคม ในด้านความบันเทิง และเป็นสื่อพื้นบ้านได้อย่างดีที่ควรอนุรักษ์สืบต่อไป

ส่วนผลงานการวิจัยของอภิกมาส ศรีโพนทอง (2557) เรื่อง **กระบวนการถ่ายทอดการแสดงด้านหมอลำของหมอลำสมลี อาจวิชัย** มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดการแสดงด้านหมอลำของนางสมลี อาจวิชัย โดยมีขอบเขตการศึกษา คือ การศึกษาประวัติผลงานของการแสดงด้านหมอลำของหมอลำสมลี อาจวิชัย ศึกษากระบวนการถ่ายทอดศิลปะการแสดงด้านหมอลำของนางสมลี อาจวิชัย วิธีการดำเนินการวิจัย คือ ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดศิลปะการแสดงของหมอลำ องค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและดนตรีพื้นบ้านอีสาน เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติผลงานของหมอลำสมลี อาจวิชัย ศึกษาภาคสนาม การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ทั้งสัมภาษณ์ด้วยตนเองและใช้แบบสัมภาษณ์ เพื่อให้ทราบข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติและผลงานและกระบวนการถ่ายทอดศิลปะด้านหมอลำ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ แบบสัมภาษณ์ กล้องถ่ายรูป สมุดจดบันทึก และเทปบันทึกเสียง

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ด้านหมอลำของหมอลำสมลี อาจวิชัย เกิดเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2484 อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 1 หมู่ 8 บ้านหนองโธ ตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร บิดาชื่อ นายศูนย์ อาจวิชัย มารดาชื่อ นางจันทร์หอม อาจวิชัย มีพี่น้อง 7 คน ชาย 5 คน หญิง 2 คน นายสมลี อาจวิชัย เป็นบุตรคนที่ 2 หมอลำสมลี อาจวิชัย สมรสกับนางบัวเรียม อาจวิชัย เมื่อ พ.ศ. 2503 มีบุตร-ธิดา 5 คน เริ่มเป็นหมอลำครั้งแรกเมื่ออายุ 11 ปี ในรูปแบบการลำแบบลำภูไทในวิธีการลำแบบลำเรื่อง หมอลำสมลี อาจวิชัย ยังเคยดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและรับงานแสดงแบบลำภูไทเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน มีชื่อเสียงด้านหมอลำคือ ได้ทำการบันทึกแผ่นเสียงกับห้องบันทึกเสียงบ้านไผ่ สตูดิโอชุด ภูไทโกสอน บันทึกเสียงหนองห้าง สตูดิโอ ชุด เมดเลย์ลำผญาภูไท ได้เข้าร่วมการขับร้องลำภูไทในงานภูไทนานาชาติ ครั้งที่ 1 ณ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ส่วนกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการแสดงด้านหมอลำของหมอลำสมลี อาจวิชัยนั้นได้รับการถ่ายทอดมาจากบิดา โดยอาศัยหลักความเหมือน การเลียนแบบ บิดาให้หมอลำสมลี อาจวิชัยฝึกร้องตะโกนดัง ๆ ตามแบบที่บิดาเคยทำมา การทำซ้ำ หมอลำสมลี อาจวิชัยได้ฝึกปฏิบัติกำภูไทซ้ำ ๆ บ่อย ๆ เพื่อความแม่นยำดังจะเห็นได้จากการท่องกลอนลำ หลักความแตกต่าง การแหกคอก ของหมอลำสมลี อาจวิชัย เป็นการแหกคอกในทางที่ดี มีการพัฒนากลอนลำคิดต่อยอดขึ้นเอง มีการคิดดัดแปลงและแต่งกลอนลำเอง หลักความเป็นฉัน มี

การแสดงเอกลักษณ์เฉพาะตัว ดังจะเห็นได้จากน้ำเสียงที่ลำ การใช้คำ การออกเสียงตามอักขระชัดเจนตามภาษาถิ่นชาวภูเก็ต เสียงดังฟังชัด การแต่งกาย ยึดการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์พื้นบ้านของชาวภูเก็ต และมักแต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองเมื่อมีการแสดงทุกครั้ง และการวางตัวได้รับการถ่ายทอดจากบิดาในเรื่องเกี่ยวกับการวางตัว ความสุภาพเรียบร้อย

ผลงานการวิจัยของพรเทพ วีระพูล (2535) เรื่อง**การแสดงทางเครื่องหมอลำ**หม่ม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงทางเครื่องหมอลำหม่ม ศึกษาองค์ประกอบการแสดงทางเครื่องหมอลำหม่มในด้านผู้แสดง การฝึกซ้อม การแสดง ดนตรีและเพลงประกอบ การแต่งหน้า การแต่งกาย ค่าตอบแทน และศึกษาทัศนคติของผู้ชมที่มีต่อการแสดงทางเครื่องหมอลำหม่ม โดยศึกษาจากเอกสาร และศึกษาภาคสนามจากการแสดงทางเครื่องหมอลำหม่มที่เข้าประกวดหมอลำชิงแชมป์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือประจำปี พ.ศ. 2532 ของสถานวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดมหาสารคาม ร่วมกับบริษัท อีสานบันเทิง จำกัด และบริษัทดอกบัวคู่ จำกัด คณะหมอลำที่ผู้วิจัยศึกษาจำนวน 12 คณะ คือ ประเภทหมอลำเพลิน 6 คณะ คือ คณะดวงเดือนเพ็ญ คณะร้อยเอ็ดเพชรใหม่ คณะอีสานแรงสูง คณะสวน้อยบ้านแพง คณะขวัญใจดาวชมพู คณะจุ่มจุ่มรุ่งลำเพลิน ประเภทหมอลำเรื่องต่อกลอน 6 คณะ คือ ไทยยืนยง คณะไทรทองบันเทิงศิลป์ คณะเพชรประพันธ์ คณะรุ่งทิวาอำนวยการศิลป์ คณะนกยูงทอง คณะแก่นนครบันเทิงศิลป์ เก็บรวบรวมข้อมูลจากหัวหน้าคณะ 12 คนครูฝึกสอนการแสดงทางเครื่องหมอลำหม่ม 9 คน ทางเครื่อง 243 คน ผู้ชมที่เคยชมการแสดงทางเครื่องหมอลำหม่มอย่างน้อย 1 ครั้ง 384 คน หัวหน้าสำนักงานหมอลำ 4 คน วิทยากรผู้หลายคน

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ประวัติความเป็นมาของการแสดงทางเครื่องหมอลำหม่ม ในระยะเริ่มแรกยังไม่มีการแสดงทางเครื่อง ก่อนการแสดงหมอลำเป็นเรื่องราวหมอลำหม่มจะออกกระบี่หรือออกพ่อนคล้ายการออกแขกของลิเก โดยให้ผู้แสดงหมอลำแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายที่จะแสดงหมอลำออกพ่อนประกอบการบรรเลงดนตรีการร้องเพลงออกกระบี่หรือออกพ่อนแสดงเพียง 1 เพลง ประมาณ 1-2 นาที ก็จบต่อมาได้เกิดหมอลำเพลินขึ้นตามอิทธิพลความชอบในการแสดงรำวงหมอลำเพลินได้จัดให้หมอลำหญิงแต่งกายด้วยชุดกระโปรงสั้นเหมือนนางรำวง หมอลำเพลินได้จัดให้มีหมอลำหญิงแต่งกายด้วยชุดกระโปรงสั้นเหมือนนางรำวงออกพ่อนประกอบการบรรเลงดนตรี แสดงประมาณ 2-3 นาที ก็หยุด จากนั้นจะแสดงหมอลำเป็นเรื่องราวจนสว่าง

นอกจากนี้ศิริพงษ์ ประยูรหาญ (2555) ทำวิจัยเรื่อง**พัฒนาการการบรรเลงดนตรีประกอบการแสดงหมอลำหม่มในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** โดยมีจุดมุ่งหมายในการวิจัยเพื่อพัฒนาการพัฒนาดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบหมอลำหม่มในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใน

ด้านบุคลากร เครื่องดนตรี การประสมวงดนตรี ขั้นตอนการบรรเลง ประเภทของบทเพลงที่ใช้บรรเลง และองค์ประกอบของดนตรี และเพื่อศึกษาการพัฒนาดนตรีประกอบหมอลำห่มุ และขั้นตอนการแสดง กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดงหมอลำ คณะหมอลำห่มุ 3 คณะ คือ คณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ลำในวาทขอนแก่น คณะเพชรอุบล ลำในวาทอุบล คณะวีระพงษ์วงศ์ศิลป์ ลำในวาทกาฬสินธุ์-สาคาม การเก็บรวบรวมข้อมูลได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การบันทึกภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว การบันทึกเสียง การสัมภาษณ์ การจดบันทึก และการสังเกต

ผลการศึกษารูปได้ว่า บุคลากรของหมอลำห่มุแต่ละคณะได้จัดบุคลากรออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ มีหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจนคือ นักดนตรี โฆษก นักร้อง หมอลำ ตัวตลก หางเครื่อง ผู้ควบคุมระบบแสงสีเสียง และคนชนเครื่อง เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบหมอลำห่มุที่ใช้ คือ แคน ซอ กลองชุด กีตาร์เบส คีย์บอร์ด อัลโตแซ็กโซโฟน เทเนอร์แซ็กโซโฟน ทรัมเป็ต ทรอมโบน กลองทอมบา กลองไฟฟ้า และเครื่องดนตรีคอมพิวเตอร์ การประสมวงดนตรีประกอบหมอลำห่มุ มีลักษณะคล้ายกับวงสตริงคอมโบเล่นร่วมกับเครื่องดนตรีพื้นเมืองอีสาน อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดงหมอลำห่มุมีเวที ฉาก ระบบแสง สี เสียง หมอลำแต่ละคณะได้ใช้เวทีที่จัดหามาเอง อาจเช่าหรือจ้างมา โดยได้แบบอย่างมาจากการแสดงคอนเสิร์ตวงสตริง และวงดนตรีลูกทุ่ง

ส่วนขั้นตอนการบรรเลงดนตรีประกอบหมอลำห่มุ คือ การใช้วงดนตรีประกอบ หางเครื่องเล่นเพลงเข้าประกอบการแสดงจินตลีลา เล่นเพลงเข้าตามสมัยนิยม 2 เพลง เล่นเพลงเร็วประกอบการเดินทางเครื่อง มีช่วงค้นรายการแสดงตลก เวลา 23.30 น. เริ่มลำเรื่องขณะลำมีดนตรีประกอบฉาก เวลา 5.00 น. มีการบรรเลงประกอบเตี้ยลา-6.00 น. จึงปิดการแสดง บทเพลงที่ใช้ประกอบหมอลำห่มุประกอบด้วย กลอนลำ หมอลำประเภทต่าง ๆ เพลงลูกทุ่ง เพลงลูกทุ่งหมอลำ เพลงสตริงและเพลงแดนซ์ เพลงพื้นเมืองภาคเหนือ เพลงพื้นเมืองภาคใต้ และเพลงสากล องค์ประกอบดนตรีของหมอลำห่มุ ด้านเสียง จังหวะ และทำนองยึดตามแผ่นเสียงต้นฉบับ การประสานเสียงเครื่องเป่ามี 3 ลักษณะ คือ การประสานเสียงแบบเสียงเดียวกันทุกเครื่องมือ (Unison) การประสานเสียงโดยใช้ทรอมโบนประสานเสียงขึ้นคู่ 5 กับเครื่องเป่าอื่น ๆ และการประสานเสียงตามหลักการทางดนตรีสากล การบรรเลงไม่มีการเน้นน้ำหนักเสียง (Dynamic) การพัฒนาดนตรีประกอบหมอลำห่มุ ได้พัฒนาตามกระแสความนิยมในแต่ละยุคสมัย และขั้นตอนการแสดงดนตรีประกอบหมอลำห่มุ แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ บรรเลงประกอบการเดินทางเครื่อง บรรเลงประกอบการแสดงลำเรื่อง และบรรเลงประกอบ การเตี้ย

ลาที่เน้นความสนุกสนาน ตามที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นชี้ให้เห็นพัฒนาการการบรรเลงดนตรี ประกอบการแสดงหมอลำหมู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างชัดเจน

2.4 กลุ่มศึกษาหมอลำในแง่อื่น ๆ

ผลงานวิจัยเกี่ยวกับหมอลำในแง่อื่น ๆ ที่น่าสนใจและนำเสนอในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผลงานของราเชษฐ์ ไตรยสุทธิ์ (2555), สิทธิศักดิ์ จำปาแดง (2548), นาใจ อุทรักษ์ (2553), นงคราญ อนุกุล (2538) และสุภาพ ติณรัตน์ (2553) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ราเชษฐ์ ไตรยสุทธิ์ (2555) ทำวิจัยเรื่อง **การประยุกต์กิจกรรมนันทนาการ หมอลำโบราณและกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เพื่อลดภาวะโลกซึมเศร้าในผู้สูงอายุ อำเภอ กุดชุม จัหวัดยโสธร** วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคะแนนความซึมเศร้าของผู้สูงอายุในกลุ่มทดลองระยะก่อนการทดลอง และระยะหลังการทดลองเสร็จสิ้น และเพื่อเปรียบเทียบคะแนนความซึมเศร้าของผู้สูงอายุหลังการทดลองเสร็จสิ้นระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60-69 ปี มีสถานภาพสมรสคู่ นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ที่มาของรายได้จากบุตรหลาน รายได้ของครอบครัวไม่เพียงพอกับรายจ่าย ผู้ดูแลเป็นบุตรหลาน ไม่มีประวัติการเจ็บป่วย และการจ่ายค่ารักษาพยาบาลด้วยบัตรประกันสุขภาพบัตรทอง ส่วนผู้สูงอายุกลุ่มเปรียบเทียบ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60-69 ปี สถานภาพสมรสคู่ นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่มาของรายได้จากบุตรหลาน รายได้ของครอบครัวไม่เพียงพอกับรายจ่าย ผู้ดูแลเป็นบุตรหลาน ไม่มีประวัติการเจ็บป่วยและการจ่ายพยาบาลด้วยบัตรประกันสุขภาพบัตรทอง และผู้สูงอายุในกลุ่มทดลอง ระยะก่อนการทดลองและระยะระหว่างการทดลองมีระดับความซึมเศร้าอยู่ในระดับน้อย แต่ระยะหลังการทดลองผู้สูงอายุทุกคนมีระดับความซึมเศร้าอยู่ในระดับปกติ ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบ ระยะก่อนการทดลองและระยะหลังการทดลองมีระดับความซึมเศร้าอยู่ในระดับน้อยและระดับปานกลาง ผู้สูงอายุกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความซึมเศร้าในระยะหลังการทดลองน้อยกว่าระยะระหว่างการทดลอง และระยะก่อนการทดลองตามลำดับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความซึมเศร้าในระยะหลังการทดลองเสร็จสิ้นน้อยกว่าผู้สูงอายุกลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และภายหลังการทดลองเสร็จสิ้นผู้สูงอายุกลุ่มทดลองทุกคนมีความซึมเศร้าอยู่ในระดับปกติโดยที่ผู้สูงอายุร้อยละ 100.00 พอใจกับชีวิตความเป็นอยู่ของตนนี้ หวังว่าจะมีสิ่งที่ดีเกิดขึ้นในวันหน้า ส่วนใหญ่รู้สึกมีความสุข รู้สึกว่าชีวิตนี้ยังมีเรื่องสนุกอีก

มากมาย รู้สึกสดชื่นเวลาตื่นนอนตอนเช้า ตัดสินใจอะไรได้เร็วไม่รู้สึกกังวลมากเกี่ยวกับชีวิตที่ผ่านมา ไม่รู้สึกสิ้นหวัง ไม่รู้สึกอยากร้องไห้บ่อยและอยากพบปะพูดคุยกับคนอื่น

ส่วนสิทธิศักดิ์ จำปาแดง (2548) ศึกษาเรื่อง**บทบาทของหมอลำในการแก้ปัญหาสังคม** มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาแรงผลักดันที่ทำให้มีการใช้สื่อกลอนลำแก้ปัญหาสังคม เพื่อศึกษาบทบาทของหมอลำในการแก้ปัญหาของสังคม และเพื่อศึกษาผลการรณรงค์กับการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและพฤติกรรมของผู้รับสื่อ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการศึกษาโดยลงสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมอีสานเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว คือ นโยบายที่กำหนดจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-9 และบทบาทของหมอลำกับการแก้ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น บทบาทเด่นของหมอลำในภาคอีสานคือ บทบาทในด้านความบันเทิงและ ด้านพิธีกรรม ส่วนบทบาทที่สำคัญของหมอลำในการแก้ปัญหาของสังคม ผู้วิจัยได้นำเสนอโดยนำบทบาทเด่นของศิลปินหมอลำ 11 คน เช่น หมอลำสุทธิสมพงษ์ สะท้านอาจ มีบทบาทในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ตั้งแต่ พ.ศ. 2498 นอกจากนั้นการวิจัยยังเน้นศึกษาบทบาทของหมอลำทองมาก จันทะลือ ท่านเป็นศิลปินหมอลำคนแรกที่ได้รับเชิดชูเกียรติให้เป็นศิลปินแห่งชาติ บทบาทเด่นของท่าน คือ รณรงค์แก้ปัญหาของสังคมด้านความมั่นคงของประเทศ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านการแก้ปัญหาล้างแควลุ่มด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด บทบาทของหมอลำเคน ดาเหลา บทบาทเด่น คือ แก้ปัญหาด้านความมั่นคงประเทศ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการป้องกันประเทศและแก้ไขยาเสพติด บทบาทของหมอลำบุญเพ็ง บทบาทเด่น คือ การแก้ปัญหาด้านสังคม การส่งเสริมการศึกษา การรณรงค์ประชาธิปไตย การรณรงค์ไม่กินปลาดิบ การป้องกันโรคเอดส์ บทบาทของหมอลำทองเจริญ ดาเหลา บทบาทเด่น คือ การใช้สื่อหมอลำในงานพัฒนาและงานโฆษณาประชาสัมพันธ์งานของทางราชการหลายโอกาส ส่งเสริมกลอนลำ ด้านส่งเสริมสาธารณสุข ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการศึกษาหมอลำบุญช่วง เด่นดวง บทบาทเด่น คือ ด้านสาธารณสุข ด้านความมั่นคงของประเทศ ด้านการศึกษา ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ผลงานการวิจัยของนงาใจ อุทรักษ์ (2553) เรื่อง**การศึกษาและแนวทางการพัฒนาหมอลำเรื่องต่อกลอนในภาคอีสาน** มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของหมอลำเรื่องต่อกลอนในภาคอีสาน และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาหมอลำเรื่องต่อกลอนในภาคอีสาน ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยคือ นักวิชาการทางด้านการแสดงพื้นบ้าน ศิลปินหมอลำ และผู้ที่

สนใจทั่วไป ผู้ประกอบการสำนักงานหมอลำ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร แผ่นเสียง แถบบันทึกเสียง รวมทั้งเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกต

จากการศึกษาพบว่า ความเป็นมาของหมอลำเรื่องตอกลอนอีสาน พัฒนามาจากการนำกลอนลำมาผูกเป็นเรื่องเป็นกลอน ถือกำเนิดมาจากการลำพื้น มี 3 ทำนองหลัก ทำนองขอนแก่น ทำนองอุบล และทำนองกาฬสินธุ์ ถือว่าเป็นทำนองของแต่ละท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นลำเรื่องตอกลอนและอาจกล่าวได้ว่าเป็นการผสมผสานระหว่างลำพื้น และลิเกของภาคกลาง โดยรับเอาด้านเนื้อเรื่องหรือเรื่องที่แสดงจากลำพื้นซึ่งเป็นนิทานพื้นบ้าน นิทานชาดก และนิยายที่แต่งขึ้นใหม่มาทำการแสดงให้เหมาะสมกับงานหรือความต้องการของเจ้าภาพที่จ้างคณะหมอลำไปทำการแสดง ในช่วงแรกมีเฉพาะตัวละครหลักของเรื่อง นอกจากนี้ยังรับเอาการแต่งกาย ฉากและเวที จากลิเกแล้วประยุกต์ให้เหมาะสม และสวยงาม จุดประสงค์หลักของการแสดงหมอลำเรื่องตอกลอน นอกจากจะมุ่งเน้นความบันเทิงให้แก่ผู้ชมแล้ว ยังได้เสนอเนื้อหาสาระทั้งทางคติโลกและทางคติธรรมแก่ผู้ชมอีกด้วย ทางคติโลกได้แก่ การเสนอเนื้อหาสาระในด้าน เศรษฐกิจ สภาพสังคม อาชีพการงาน ความรู้ด้านต่าง ๆ ส่วนทางคติธรรม ได้แก่ การให้ความรู้และอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับด้านศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม และการประพฤติปฏิบัติตน

นอกจากนั้นยังพบว่าครั้งกรุงรัตนโกสินทร์เป็นช่วงที่หมอลำได้รับความนิยมสูงสุด โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร จนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวต้องออกประกาศห้ามเล่น ห้ามฟังและห้ามจ้างไปแสดง ผู้ฝ่าฝืนจะมีโทษอย่างหนักตามประกาศที่ 267 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2408 จ.ส. 1227 ตรงกับ ร.ศ. 84 จากนั้นหมอลำได้หายไปจากเมืองกรุง เมื่อ พ.ศ. 2443 ได้มีผู้ใจกล้าออกแสดงหมอลำอีกที่หนึ่ง จนถูกใส่ความและกลายเป็นกบฏผีบุญใน พ.ศ. 2444 ช่วงนี้หมอลำถูกควบคุม เพราะถูกทางการปราบปรามอย่างหนัก ส่วนการแสดงหมอลำเรื่องตอกลอนที่แสดงครบบทบาทชายจริงหญิงแท้เกิดขึ้นประมาณ พ.ศ. 2480 และมีการดัดแปลงลำพื้นมาเป็นหมอลำหมู่หรือลำเรื่องตอกลอนเริ่มมีความชัดเจน เมื่อ พ.ศ. 2485 โดยหมอลำชาวขอนแก่น 3 คน คือ หมอลำทองคำบ้านสีฐาน อำเภอมือทอง จังหวัดขอนแก่น หมอลำคำกลอง บ้านกุดบกเห็ด อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น หมอลำอินตา บ้านเหล่านาคี อำเภอมือทอง จังหวัดขอนแก่น ได้ออกนำการแสดงในภาคอีสาน การพัฒนาการด้านรูปแบบการแสดงให้สอดคล้องกับความนิยมของผู้ชมและภาวะแวดล้อมทางสังคม ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดง เรื่องที่ใช้ประกอบการแสดงลำเรื่องแบบเดิมกับแนวเรื่องที่แต่งขึ้นใหม่ แนวเรื่องเดิมจากการที่หมอลำเรื่องตอกลอนมีการพัฒนาการมาจากการอ่านหนังสือผูก แนวเรื่องที่แต่งขึ้นใหม่จากเรื่องที่ดัดแปลงจากโครงเรื่องแนวจักร ๆ วงศ์ ๆ เรื่องที่แต่งขึ้นใหม่ซึ่งได้รับแนวคิดจากสื่อบันเทิง เรื่องที่แต่งขึ้นจากประสบการณ์ของผู้แต่ง

ผลงานการวิจัยของนงนราญ อนุกุล (2538) เรื่องการสร้างบทเรียนภาษาอังกฤษเพื่อจรรโลงวัฒนธรรมและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Eco-Tourism) ในจังหวัดมหาสารคามเน้นเนื้อหาด้านการแสดงหมอลำหมู่บ้านโนนค้อ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างบทเรียนภาษาอังกฤษที่เหมาะสมสำหรับประชาชนในท้องถิ่นที่ประกอบอาชีพการแสดงหมอลำ และมีศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อศึกษาแนวทางในการสอนภาษาอังกฤษที่มีประสิทธิภาพสำหรับประชาชนในท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเพื่อศึกษาผลกระทบจากการใช้บทเรียนภาษาอังกฤษเพื่อจรรโลงวัฒนธรรม และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยศึกษาจากกลุ่มประชากรในเขตจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 5 หมู่บ้าน ที่ประกอบอาชีพการแสดงหมอลำ และกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในหมู่บ้านโนนค้อพัฒนาที่ประกอบอาชีพการแสดงจำนวน 20 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบสอบถามบทเรียนภาษาอังกฤษ 6 บท แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

จากการศึกษาพบว่า การสร้างบทเรียนภาษาอังกฤษที่เน้นเนื้อหาการแสดงหมอลำสำหรับประชาชนในท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้สร้างบทเรียนประกอบไปด้วย ขั้นตอนในการสร้างบทเรียน องค์ประกอบของบทเรียน และกลวิธีสอนและสื่อ ขั้นตอนในการสร้างบทเรียน แบ่งออกเป็น 7 ขั้นตอน คือ วิเคราะห์จุดมุ่งหมาย เลือกเนื้อหาจัดทักษะให้เหมาะสมกับเนื้อหา สร้างเนื้อหาและแบบฝึกหัด ปรับปรุงเนื้อหาของบทเรียน กำหนดสื่อ กิจกรรม เทคนิคการสอน และกำหนดวิธีและรูปแบบการประเมินผล ส่วนองค์ประกอบของบทเรียนภาษาอังกฤษที่ผู้วิจัยเน้น คือ คำศัพท์ และประโยค บทสนทนา แบบฝึกหัด กลวิธีสอนและสื่อ คือ บัตรคำและแถบประโยค รูปภาพ การใช้สื่อที่เป็นของจริง กลอนลำภาษาอังกฤษและเทปบันทึกเสียง และบทบาทสมมุติ แนวทางในการสอนภาษาอังกฤษ คือ สอนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของความต้องการของผู้เรียน สอนเนื้อหาด้านภาษาอังกฤษและสอดแทรกกิจกรรมที่ปลูกฝังให้เกิดความรักความภูมิใจในวัฒนธรรมและถิ่นฐานของตน สอนโดยให้ฝึกปฏิบัติจริงและนำไปใช้ได้ ดำเนินการสอนตามแนวการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารโดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเสนอเนื้อหา ขั้นการฝึก ขั้นการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ในด้านแนวทางการสอนภาษาอังกฤษสำหรับการสื่อสารเป็นแนวทางที่มีความเหมาะสมกับหมู่บ้านโนนค้อ เพราะผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ รวมทั้งทัศนคติของผู้เรียนที่มีต่อภาษาอังกฤษ การอนุรักษ์วัฒนธรรม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อนสอนและหลังสอนต่างกัน ซึ่งพบว่า เมื่อการสอนสิ้นสุดลง

ผู้เรียนมีทัศนคติต่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ การอนุรักษ์วัฒนธรรม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมดีขึ้น

สำหรับสุภาพ ตินรัตน์ (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง **การสื่อสารทางการเมือง: กรณีศึกษาบทบาทของหมอลำต่อการเลือกตั้งทางการเมือง ระหว่างปี พ.ศ. 2544-2552 เขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดร้อยเอ็ด** มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการทางการเมืองต่อการเลือกตั้งทางการเมือง ระหว่าง พ.ศ. 2544-2552 เขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดร้อยเอ็ด ศึกษาสาเหตุที่หมอลำเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมือง ในการเลือกตั้งทางการเมือง ระหว่าง พ.ศ. 2544-2552 เขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดร้อยเอ็ด และศึกษาองค์ประกอบของการสื่อสารทางการเมืองผ่านกลอนลำ ในการเลือกตั้งทางการเมืองระหว่าง พ.ศ. 2544-2552 เขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการศึกษาจากนักการเมืองในฐานะผู้ส่งสาร หมอลำในฐานะผู้ทำหน้าที่ในการสื่อสารทางการเมือง และประชาชนในฐานะผู้รับสาร มีการใช้แบบสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา สรุป และตีความหมาย

ผลการศึกษาโดยสรุปกล่าวได้ว่า กระบวนการสื่อสารทางการเมืองในการเลือกตั้ง หมอลำมีบทบาทในฐานะเป็นผู้ทำหน้าที่สื่อสารทางการเมืองไปยังประชาชน ด้วยเหตุผลหลายประการ คือ เป็นการส่งเสริมให้เกียรติหมอลำ เป็นหมอลำที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป เป็นศิลปะที่คู่กับคนอีสาน เป็นวัฒนธรรมเดียวกับผู้ฟัง ประชาชนได้รับความรู้และความบันเทิง กลอนลำมีความไพเราะในการสื่อสาร ประชาชนสนใจรับฟัง ท่องถิ่นนิยมฟังหมอลำ หมอลำจึงเข้าถึงประชาชนได้ง่าย และเนื้อหาของหมอลำสื่อสารเข้าใจง่าย หมอลำใช้ทำหน้าที่สื่อสารทางการเมืองในฐานะ “ผู้ส่งสาร” โดยให้หมอลำเป็น “สื่อ” ไปยังประชาชนที่เป็น “ผู้รับสาร” เป็นเพราะประชาชนคุ้นเคยเป็นความรู้สึกที่เป็นแนววัฒนธรรมเดียวกัน โดยผู้ฟังได้ทั้งความรู้ ความบันเทิงในเวลาเดียวกัน ประกอบด้วยการได้สัมผัส ชื่นชมหมอลำที่ตนเองชื่นชอบอย่างใกล้ชิด ทำให้ประชาชนให้ความสนใจมากส่งผลต่อความสำเร็จของการรณรงค์หาเสียงสนับสนุนนักการเมืองซึ่งเป็นผู้ว่าจ้าง ในการทำหน้าที่สื่อสารทางการเมืองของหมอลำเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในหน้าที่ของตนเองในฐานะศิลปินของท้องถิ่นและของชาติที่ต้องทำหน้าที่ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่สืบต่อไป

นอกจากนี้ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่า องค์ประกอบหลักของการสื่อสารทางการเมืองผ่านกลอนลำในการเลือกตั้งทางการเมือง หมอลำ คือ ผู้ที่ได้รับการว่าจ้างจากนักการเมืองให้ทำหน้าที่รณรงค์ หาเสียงให้กับนักการเมืองในระหว่าง พ.ศ. 2544-2552 หากนักการเมืองรู้ว่าหมอลำคนใดที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ก็จะติดต่อให้มาทำหน้าที่รณรงค์หาเสียง

ให้กับตนเอง เพื่อสร้างจุดแข็งให้กับตนเอง เมื่อประชาชนมีความชอบหมอลำท่านนั้น เมื่อหมอลำแนะนำตัว ฝากฝังให้เลือกนักการเมืองก็มีแนวโน้มที่จะได้รับการตอบรับจากประชาชน ส่วนในการแต่งกลอนลำมี 2 ลักษณะ ที่สำคัญ คือ หมอลำแต่งขึ้นเอง และแหล่งที่สอง คือ นำมาจากคนอื่นที่เป็นผู้แต่งให้ อาจเป็นหมอลำท่านอื่น หรือผู้ที่มีความรู้ความสามารถพิเศษด้านนี้ เป็นผู้แต่งขึ้นหรืออาวสุในวงการหมอลำที่มีอายุมากกว่า 50 ปี และที่สำคัญอีก คือ โครงสร้างเนื้อหาที่ใช้ ในการสื่อสารทางการเมืองให้กับนักการเมืองของผู้แต่ง จะนำเนื้อหาเกี่ยวกับการแนะนำตัวนักการเมือง นโยบายของผู้สมัคร นโยบายของพรรคการเมืองที่สังกัด ผลงานของผู้สมัคร ส่งเสริมประชาธิปไตย สิทธิหน้าที่ของประชาชนในระบบประชาธิปไตย เสนอประวัติชื่อเสียง ยกย่องคุณความดีของผู้สมัคร เสนอแนะการไปใช้สิทธิการเลือกตั้งและรณรงค์ไม่ให้ซื้อสิทธิขายเสียง

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดที่กล่าวมาผู้วิจัยนำมาเป็นแนวทางในการวิจัย เรื่องกลวิธีสื่ออารมณ์ของคณะหมอลำอีสาน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง **กลวิธีสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน** เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และวิเคราะห์ วิจารณ์ และอรรถาธิบายจากลีลาการแสดง จากเนื้อหาของเรื่องเล่าและบริบทด้านการสื่ออารมณ์ชั้น ผ่านกิริยาท่าทางมีวิธีดำเนินการ 4 ประเด็น ดังนี้

1. ข้อมูลการวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่เป็นตัวบทซึ่งใช้ในการแสดงหมอลำขอคณะหมอลำในภาคอีสาน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกข้อมูลและข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. เกณฑ์ในการคัดเลือกข้อมูล มี 4 ประการ ได้แก่

1.1 เรื่องที่แสดงนั้นต้องมีลักษณะเป็นเรื่องเล่า (Narrative Discourse) โดยอาศัยหลักเกณฑ์ 2 ประการ ของลองเอเคอร์ (Longacre Robert E., 1983, p. 25) มาพิจารณาได้แก่ ลำดับเวลา (Contingent Temporal Succession) คือ การที่เหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นในเวลาต่อเนื่องกับอีกเหตุการณ์หนึ่ง ผู้เล่าจะเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นอันดับแรกก่อน แล้วจึงเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในลำดับถัดไปและแนวโน้มผู้กระทำ (Agent Orientation) คือแนวโน้มอ้างอิงถึงผู้กระทำตลอดเรื่อง

1.2 ภาษาที่ใช้ในการแสดงต้องเป็นภาษาในบริบทของภาษาถิ่นอีสาน

1.3 ข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิจัยต้องเป็นบทหมอลำที่มีการบันทึกลงในแผ่นซีดี-รอม (CD-ROM)

1.4 เป็นเรื่องที่ได้รับคามนิยมที่ปรากฏอยู่ฐานข้อมูล 10 อันดับแรกประจำ พ.ศ. 2556-2557 จากอีสานไกด์ ดอทคอม (www.esanguide.com)

2. **ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย** เป็นบทแสดงของคณะหมอลำตามเกณฑ์ข้างต้นจำนวน 20 เรื่อง โดยคัดมาจากหมอลำ 10 คณะ ดังนี้

2.1 คณะประณบบันเทิงศิลป์ ได้แก่ เรื่อง**พระสุธนโมราห์** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

2.2 คณะเสียงอีสาน ได้แก่ เรื่อง**เงินคือพระเจ้าข้าเลี้ยงชีวิต** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี) และ**น้ำตาเมีย** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ค, ซีดี)

2.3 คณะระเบียบวาทศิลป์ ได้แก่ เรื่อง**สายเลือดกตัญญู** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2554ก, ซีดี)

2.4 คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ฯ ได้แก่ เรื่อง**ข้าวนอกจาน มารคนละท้อง** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

2.5 คณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ ได้แก่ เรื่อง **4 ยอดกุมาร** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ง, ซีดี) **แรงรักแรงแค้น** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ค, ซีดี) และ**เจ้าหญิงแดงอ่อน** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556จ, ซีดี)

2.6 คณะรุ่งทิวา อำนวยการศิลป์ ได้แก่ เรื่อง**แม่ย่าจัญไรลูกไก่กะเจิง** (วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2550, ซีดี) **หมากพร้าวหล่นแข่งหมากแดงหล่นค่าง** (วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี) **บ่วงกรรม** (วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2552, ซีดี) และ**พ่อเฒ่าทำเลยลูกเขยคนหลวง** (วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2553, ซีดี)

2.7 คณะสมจิตร บ่อทอง ได้แก่ เรื่อง**อ้อมอกแม่** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ข, ซีดี) และ**แรงรักริษยา** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2552, ซีดี)

2.8 คณะหนุมาร วิเศษศิลป์ ได้แก่ เรื่อง**กาลิมาตงหงส์ลิ้มเฒ่า** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ก, ซีดี) **อิเหนา** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2546, ซีดี) และ**ลูกฮักลูกซัง** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2554ข, ซีดี)

2.9 คณะคำพูน ร่มมิตร ได้แก่ เรื่อง**กิ้งฟ้ากาหลงคอน** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ง, ซีดี)

2.10 คณะสาวน้อย เพชรบ้านแพง ได้แก่ เรื่อง**รักนี้มีกรรม** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ก, ซีดี) และ**รักทรมาน** (บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ข, ซีดี)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้มีเครื่องมือ 2 ลักษณะ คือ เครื่องมือเก็บข้อมูล และเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

1. เครื่องมือเก็บข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เครื่องมือเก็บข้อมูลมี 2 ชนิด ประกอบด้วยเครื่องมือเก็บข้อมูลการประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ชั้น และเครื่องมือเก็บข้อมูลกลวิธีการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ชั้น เครื่องมือดังกล่าวมีกระบวนการสร้างเครื่องมือ การประเมินคุณภาพเครื่องมือ และการพัฒนาเครื่องมือ ดังนี้

1.1 การสร้างเครื่องมือเก็บข้อมูล เครื่องมือเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ชุด ได้แก่เครื่องมือเก็บข้อมูลการประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ชั้น และเครื่องมือเก็บข้อมูลเครื่องมือเก็บข้อมูลกลวิธีการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ชั้น โดยออกแบบในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ไมโครซอฟต์เวิร์ด (Microsoft Word) เครื่องแต่ละชุดมีรายละเอียดการสร้าง ดังนี้

1.1.1 ชุดเครื่องมือเก็บข้อมูลการประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ชั้น ประกอบด้วยเครื่องมือ 2 ชุด ได้แก่

1) ชุดเครื่องมือเก็บข้อมูลการประกอบสร้างวจนภาษาสื่ออารมณ์ชั้น มี 3 ชุด คือ เครื่องมือเก็บข้อมูลคำ เครื่องมือเก็บข้อมูลวลีและประโยค เครื่องมือเก็บข้อมูลสัมพันธสาร

2) ชุดเครื่องมือเก็บข้อมูลการประกอบสร้างอวจนภาษาสื่ออารมณ์ชั้น มี 7 ชุด คือ เครื่องมือเก็บข้อมูลเทศภาษา เครื่องมือเก็บข้อมูลกาลภาษา เครื่องมือเก็บข้อมูลเนตรภาษา เครื่องมือเก็บข้อมูลสัมพัสภาษา เครื่องมือเก็บข้อมูลวัตฤภาษา เครื่องมือเก็บข้อมูลเทศภาษา และเครื่องมือเก็บข้อมูลปริภาษา

1.1.2 ชุดเครื่องมือเก็บข้อมูลกลวิธีการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ชั้น ประกอบด้วยเครื่องมือ 2 ชุด ได้แก่

1) เครื่องมือเก็บข้อมูลกลวิธีการใช้วจนภาษาสื่ออารมณ์ชั้น มี 3 ชุด คือ เครื่องมือเก็บข้อมูลการใช้คำ เครื่องมือเก็บข้อมูลการใช้วลีและประโยค และเครื่องมือเก็บข้อมูลการใช้สัมพันธสาร

2) เครื่องมือเก็บข้อมูลกลวิธีการใช้อวจนภาษาสื่ออารมณ์ชั้น มี 7 ชุด คือ เครื่องมือเก็บข้อมูลการใช้เทศภาษา เครื่องมือเก็บข้อมูลการใช้กาลภาษา เครื่องมือเก็บข้อมูลการใช้เนตรภาษา เครื่องมือเก็บข้อมูลการใช้สัมพัสภาษา เครื่องมือเก็บข้อมูลการใช้วัตฤภาษา เครื่องมือเก็บข้อมูลการใช้เทศภาษา และเครื่องมือเก็บข้อมูลการใช้ปริภาษา

1.2 การประเมินคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือเก็บข้อมูลทั้ง 2 ชุดหลัก ที่จัดทำไว้นั้น ผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ได้ตรวจสอบเพื่อหาคุณภาพเครื่องมือ มีดังนี้

1.2.1 รองศาสตราจารย์ ดร.บุญยงค์ เกศเทศ ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปัจจุบันเป็นผู้ทรงคุณวุฒิประจำสาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

1.2.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมพูนุท เมฆเมืองทอง สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารทางธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

1.2.3 อาจารย์ ดร.สมัย วรรณอุตร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 คน ได้ประเมินคุณภาพเครื่องมือ แล้วมีความเห็นโดยสรุปว่า เครื่องมือดังกล่าวสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังนำเครื่องมือที่ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินให้ความเห็นแต่ละชุดทดลองเก็บข้อมูล ผลพบว่าสามารถใช้เก็บข้อมูลได้ แต่ต้องออกแบบให้มีความยืดหยุ่นในโปรแกรมคอมพิวเตอร์

1.3 การพัฒนาเครื่องมือ จากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิและการทดลองใช้เครื่องมือเก็บข้อมูลของผู้วิจัย และเครื่องมือดังกล่าวผู้วิจัยก็พัฒนาเป็นเครื่องมือชุดสมบูรณ์สำหรับเก็บข้อมูลต่อไป

เครื่องมือเก็บข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ดังที่ปรากฏในภาคผนวกของวิทยานิพนธ์นี้ ส่วนตัวอย่างเครื่องมือวิจัย ดังภาพจำลองต่อไปนี้

เครื่องมือเก็บข้อมูลคำสัมภาษณ์ของคณะหมอลำอีสาน						
หมอลำคณะ.....						
เรื่อง.....						
ลำดับ	รายการคำ	ชนิดไวยากรณ์ ของคำ	ชนิดการ สร้างคำ	หมายถึง	ชนิด ความหมาย	ที่มา-หน้า
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						

ภาพ 2 แสดงตัวอย่างเครื่องมือเก็บข้อมูล

2. เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล 2 ชนิด คือ แนวคิดการประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ชั้น และแนวคิดกลวิธีการสื่อสารเพื่อสร้างอารมณ์ชั้น ดังนี้

2.1 แนวคิดการประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ชั้น เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบของภาษาที่ใช้ในการสื่ออารมณ์ชั้น 2 ประเด็น ได้แก่

2.1.1 การประกอบสร้างวัจนภาษา ผู้วิจัยปรับประยุกต์ใช้แนวคิดของพระยาอุปกิตศิลปสาร (2511, หน้า 59–63), พระยาอนุมานราชธน (2522, หน้า 127–132), บรรจบ พันธุเมธา (2545, หน้า 169–179), กัลยา กุลสุวรรณ (2553, หน้า 82–11), วรวรรณ ศรียาภัย (2556, หน้า 137–171) 4 ประเด็น ดังนี้

1) คำ คือ การสร้างคำขึ้นมาใหม่ซึ่งพบว่ามี 2 วิธี คือ สร้างมาจากหน่วยคำหรือคำที่ประกอบแล้ว ได้แก่ คำอิสระ คำประสม คำซ้อน คำซ้ำ และคำประสม ส่วนการสร้างโดยวิธีการทับศัพท์ เป็นการนำคำในภาษาอื่นที่มีอยู่แล้ว เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต มาใช้โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำ แล้วออกเสียงให้ใกล้เคียงคำในภาษาเดิมมากที่สุด

2) วลีและประโยค วลี คือ หน่วยทางภาษาซึ่งอาจเป็นคำเพียง 1 คำหรือกลุ่มคำก็ได้ วลีในภาษาไทยแบ่งเป็น 6 ชนิด คือ นามวลี ปริมาณวลี กริยาวลี บุพบทวลี วิเศษณ์วลี และวลีซ้อนวลี ส่วนประโยคต้องสื่อความหมายได้ครบถ้วนสมบูรณ์ประโยคมักจะประกอบด้วยนามวลีและกริยาวลี บางครั้งอาจมีเฉพาะกริยาวลีก็ได้ ประโยคภาษาไทยแบ่งได้ 3 ชนิด คือ ประโยคสามัญ ประโยคซ้อน และประโยครวม

3) ความหมาย คือ ความหมายของภาษาไม่ว่าจะเป็นหน่วยคำหรือหน่วยอื่น ๆ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือความหมายตรง ความหมายแฝงหรือความหมายนัยประหวัด แต่ในภาษาศาสตร์แบ่งเป็น 4 ชนิด คือ ความหมายประจำรูปภาษาและความหมายอ้างอิง ความหมายสื่อสาร ความหมายสังคมและความหมายสื่ออารมณ์ความหมายอุปลักษณ์ และความหมายปริลักษณ์ และความหมายหลักและความหมายเปรียบเทียบ เป็นต้น

4) สัมพันธสาร คือ หน่วยหน่วยภาษาในระดับสูงกว่าประโยค มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตั้งแต่เริ่มต้นไปจนจบ มนุษย์ใช้ในการสื่อสารจริง มีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ทั้งภาษาที่พูดคนเดียวและพูดโต้ตอบกันซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้โดยการเริ่มต้นและการลงท้าย (Starting and Ending) การแสดงหัวเรื่องและการเปลี่ยนหัวเรื่อง (Topic and Topic Shift) การแสดงเนื้อหาเก่าและเนื้อหาใหม่ (Given Information and New Information) และสุดท้ายคือการเชื่อมโยงความ (Cohesion) เพื่อประกอบสร้างสัมพันธสาร

2.1.2 การประกอบสร้างอวัจนภาษา ผู้วิจัยปรับประยุกต์ใช้แนวคิดของสวานิต ยมาภัย (2549, หน้า 32-37) และกาญจนา โชคเหรียญสุขชัย (2550, หน้า 1-19) อวัจนภาษา เป็นภาษาที่ไม่ใช่ภาษาพูด หรือภาษาเขียนมี 7 ประเภท ดังนี้

1) เทศภาษา (Proxemics) คือ เป็นกลวิธีการใช้ภาษาของผู้ทำการที่สื่อสาร กันอยู่ รวมไปถึงสถานที่และช่วงระยะจะแสดงถึงความหมายบางประการที่อยู่ในจิตสำนึกของผู้ ที่กำลังสื่อสารกันอยู่

2) กาลภาษา (Chronemics) เป็นกลวิธีการใช้เวลาในการสื่อสารเพื่อแสดง เจตนาของผู้ส่งสาร ในภาษาไทยที่ใช้ในชีวิตประจำวันจะมีวลี คำว่า ผิดเวลา หรือ ไม่รู้จักเวลา หรือ ได้เวลาแล้ว

3) เนตรภาษา (Oculistics) เป็นกลวิธีการการใช้สายตา หรือดวงตาเพื่อสื่อ อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ความประสงค์ และทัศนคติบางประการในตัวผู้ส่งสาร

4) สัมผัสภาษา (Haptics) เป็นกลวิธีเพื่อสื่อความรู้สึกและอารมณ์ ตลอดจนความปรารถนาที่ฝังลึกอยู่ในใจของผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร

5) อากักรภาษา (Kinesics) เป็นกลวิธีอวัจนภาษาในรูปแบบของการ เคลื่อนไหวร่างกายเพื่อสื่อสาร อาทิ การเคลื่อนไหว ศีรษะแขน ขา และลำตัว เป็นต้น

6) วัตถุภาษา (Objectics) เป็นกลวิธีที่เกิดจากการเลือกวัตถุมาใช้เพื่อแสดง ความหมายบางประการให้ปรากฏ วัตถุหรือสิ่งของทุกลักษณะสามารถใช้ส่งสารบางประการได้ อาทิ เสื้อผ้า เครื่องประดับและของใช้ติดตัวและวัตถุต่าง ๆ

7) ปริภาษา (Vocalie หรือ Paralanguage) เป็นกลวิธีที่ใช้น้ำเสียงในการ สื่อสารเพื่อสื่อความหมาย ความดังของระดับเสียง ความทุ้มแหลม ความเร็ว จังหวะ ความ ชัดเจน เป็นต้น

2.2 แนวคิดกลวิธีการสื่อสารเพื่อสร้างอารมณ์ขัน เป็นการวิเคราะห์กลวิธีการ สื่อสารเชิงวัจนภาษาและอวัจนภาษาในการสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานในประเด็น กลวิธีการสื่อสารเชิงวัจนภาษา ผู้วิจัยปรับประยุกต์ใช้แนวคิดของจันทิมา อังคพณิชกิจ (2557, หน้า 133-171), วรวรรณ ศรียาภัย (2557, หน้า 137-171) และกัลยา กุลสุวรรณ (2553, หน้า 82-115) เป็นการวิเคราะห์ ดังนี้

2.2.1 กลวิธีการใช้เสียง คือ กลวิธีที่ใช้น้ำเสียงในการสื่อสาร นักภาษาศาสตร์ให้ ความเห็นไม่ตรงกันว่า เสียงมีความหมายหรือไม่ บ้างบอกว่ามีบ้างบอกว่าไม่มีความหมาย ขึ้นอยู่กับบริบทของการสื่อสารในครั้ง ๆ ผู้ส่งสารและผู้รับสารจะเป็นผู้ให้ความหมายหรือแปล ความหมายของการใช้ภาษาในระดับเสียง

2.2.2 กลวิธีการใช้คำ คือ คำเป็นหน่วยภาษาที่มีความหมาย และความหมายต้องปรากฏตามลำพังได้ด้วย ความหมายของคำจำแนกได้ 2 ประเภท คือ ความหมายของคำที่จัดแบ่งตามความหมายและความหมายของคำประกอบสร้าง ซึ่งความหมายของคำที่จัดแบ่งตามความหมาย แบ่งได้เป็น 7 ประเภท คือ คำพ้องความ (Synonyms) คำตรงข้าม (Antonyms) คำพ้อง (Homonyms) คำหลากหลายความหมาย (Polysemes) คำลูกกลุ่ม (Hyponyms) คำปรากฏรวมเฉพาะ (Collocation) และคำขัดกัน (Incongruity) เป็นต้น

2.2.3 กลวิธีการใช้วลีและประโยค คือ การใช้วลีและประโยคที่ต้องคำนึงถึงความถูกต้องในเรื่องเสียงและตัวอักษร ความถูกต้องในเรื่องความหมาย ความถูกต้องตามโครงสร้าง ความถูกต้องในเรื่องหน้าที่ไวยากรณ์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึง ความเหมาะสม กาลเทศะผู้ส่งสาร ผู้รับสาร ผู้ถูกกล่าวถึง รวมทั้งเนื้อเรื่องในการสื่อสาร

2.2.4 กลวิธีการใช้ความหมาย วิธีการใช้ความหมายเป็นกลวิธีที่อาจกล่าวได้ว่ามี 2 วิธี คือ การจัดกลุ่มความหมาย (Semantic Field) และการวิเคราะห์อรรถลักษณะ (Semantic Feature หรือ Semantic Component) สามารถเลือกคำที่มีความหมายสัมพันธ์กัน การลงรายการคำ การวิเคราะห์ความหมายย่อย การวิเคราะห์ความหมายประจำคำ การตรวจสอบข้อมูล และการพิจารณาความหมายย่อยของคำทุกคำที่มีร่วมกัน

2.2.5 กลวิธีการใช้สัมพันธ์สาร คือ การสื่อสารในภาษาพูดหรือเขียนของคนเรา 1 เรื่อง หรือวาระหรือการเรียน 1 เรื่อง เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งมีค่าเท่ากับ 1 สัมพันธสาร ซึ่งใช้สื่อสารระหว่างผู้ร่วมสื่อสารและชุมชนปฏิบัติการ เริ่มจากกลวิธีทางศัพท์ (Lexicalization) แบ่งเป็น 4 ประเด็น คือการใช้ชื่อและการเรียกชื่อ การเรียกขาน การอ้างถึงและการใช้คำกริยา ส่วนกลวิธีการขยายความมีเพียงกลวิธีเดียว ส่วนกลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม แบ่งย่อยออกเป็น 8 อย่าง คือ การใช้มูลบท การปฏิเสธ การกลบเกลื่อน การใช้วัจนกรรม การใช้อุปลักษณ์ การประชดขัน การใช้เรื่องเล่า การใช้สหบทและสุดท้ายการใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ แบ่งออกเป็น 2 ข้อ คือ การใช้คำขวัญ และการใช้บทประพันธ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากผู้วิจัยได้ถ่ายทอดบทแสดงหมอลำทั้ง 10 คณะ เป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้เครื่องมือแบ่งเป็น 2 ชุด คือ เครื่องมือการเก็บข้อมูล การประกอบสร้างภาษา และเครื่องมือการเก็บข้อมูลกลวิธีการใช้ภาษา การเก็บรวบรวมข้อมูลมีวิธีการดังนี้

1. การเก็บข้อมูลการประกอบสร้างภาษา

ข้อมูลการประกอบสร้างภาษาเพื่อสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสานแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ข้อมูลวัจนภาษา และข้อมูลอวัจนภาษา การเก็บข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยมีวิธีการ ดังนี้

1.1 ข้อมูลวัจนภาษา ผู้วิจัยใช้เครื่องมือเก็บข้อมูล 3 ชุด คือ เครื่องมือเก็บข้อมูลคำสื่ออารมณ์ชั้น เครื่องมือเก็บข้อมูลวลีและประโยคสื่ออารมณ์ชั้น และเครื่องมือเก็บข้อมูลสัมผัสสารสื่ออารมณ์ชั้น ข้อมูลดังกล่าวจัดทำลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์โปรแกรมไมโครซอฟต์ เวิร์ด เมื่อผู้วิจัยพิจารณาข้อมูลตัวบทหมอลำที่ถ่ายทอดไว้แล้ว จะบันทึกลงในเครื่องมือแต่ละประเภทอย่างละเอียดจนครบถ้วน

1.2 ข้อมูลอวัจนภาษา ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ 7 ชุด คือ เครื่องมือเก็บข้อมูลเทศภาษา สื่ออารมณ์ชั้น เครื่องมือเก็บข้อมูลกาลภาษาสื่ออารมณ์ชั้น เครื่องมือเก็บข้อมูลเนตรภาษา สื่ออารมณ์ชั้น เครื่องมือเก็บข้อมูลสัมผัสภาษาสื่ออารมณ์ชั้น เครื่องมือเก็บข้อมูลวัตถุภาษาสื่ออารมณ์ชั้น เครื่องมือเก็บข้อมูลเทศภาษาสื่ออารมณ์ชั้น และเครื่องมือเก็บข้อมูลปริภาษาสื่ออารมณ์ชั้น ข้อมูลดังกล่าวจัดทำลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์โปรแกรมไมโครซอฟต์ เวิร์ด เมื่อผู้วิจัยพิจารณาข้อมูลตัวบทหมอลำที่ถ่ายทอดไว้แล้ว จะบันทึกลงในเครื่องมือแต่ละประเภทอย่างละเอียดจนครบถ้วน

ตัวอย่างการเก็บข้อมูลวัจนภาษาโดยใช้เครื่องมือเก็บข้อมูล มีดังภาพจำลองต่อไปนี้

เครื่องมือเก็บข้อมูลคำสื่ออารมณ์ของคณะหมอลำอีสาน						
หมอลำคณะ.....คำคุณรวมมิตร.....						
เรื่อง.....กิ่งฟ้ากาหลงคอน.....						
ลำดับที่	รายการคำ	ชนิดไวยากรณ์ ของคำ	ชนิดการ สร้างคำ	หมายถึง	ชนิด ความหมาย	ที่มา- หน้า
1.	ฮูซึ	คำนาม	คำประสม	รูทวาน	ตรง	1
2.	อีอันนี่	คำสรรพนาม	คำประสม	สิ่งนั้น	ตรง	1
3.	กู	คำสรรพนาม	คำมูล	ผู้พูด	ตรง	1
4.	ลู	คำสรรพนาม	คำมูล	ผู้ฟัง	ตรง	1
5.	อีหลีเคือ	คำวิเศษณ์	คำประสม	จริง ๆ	ตรง	1

ภาพ 3 แสดงตัวอย่างการเก็บข้อมูลการประกอบสร้างภาษา

2. การเก็บข้อมูลกลวิธีใช้ภาษา

ข้อมูลกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสานมีประเภทเดียว คือ ข้อมูลวัจนภาษา การเก็บข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยมีวิธีการ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ 3 ชนิด คือ เครื่องมือเก็บข้อมูลคำสื่ออารมณ์ชั้น เครื่องมือเก็บข้อมูลลีและประโยคสื่ออารมณ์ชั้น และ เครื่องมือเก็บข้อมูลสัมพันธสารสื่ออารมณ์ชั้น

ผู้วิจัยนำข้อมูลสัมพันธสารสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำที่ถ่ายทอดเป็นอักษรไทย ทั้ง 20 เรื่อง จากคณะหมอลำ 10 คณะ คณะละ 2 เรื่อง โดยแต่ละเรื่องจะเก็บข้อมูลกลวิธีการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ชั้นเกี่ยวกับ คำสื่ออารมณ์ชั้น วลีและประโยคสื่ออารมณ์ชั้น และ สัมพันธสารสื่ออารมณ์ชั้น โดยแต่ละประเด็นจะใช้เครื่องมือวิจัยซึ่งจัดทำไว้ในโปรแกรม คอมพิวเตอร์โปรแกรมไมโครซอฟต์ เวิร์ด แล้วผู้วิจัยบันทึกข้อมูลกลวิธีการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ชั้นทั้ง 3 ระดับลงในเครื่องมือดังกล่าวจนครบทุกเรื่องจากทุกคณะหมอลำ

ตัวอย่างการเก็บข้อมูลกลวิธีการใช้วัจนภาษาโดยใช้เครื่องมือเก็บข้อมูลคำสื่ออารมณ์ชั้น มีดังภาพจำลองต่อไปนี้

เครื่องมือเก็บข้อมูลสัมพันธสารสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน						
หมอลำคณะ.....คำคุณรวมมิตร.....						
เรื่อง.....ถึงฟ้ากาหลงคอน.....						
ลำดับที่	คำ	กลวิธีทางศัพท์	กลวิธีทางขยายความ	กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม	กลวิธีทางวาทศิลป์	ที่มา-หน้า
1.	ลูกเขยฝรั่ง	✓				
2.	ฮูฮูญนิคะ ฮูฮูญนี่				✓	

ภาพ 4 แสดงตัวอย่างการเก็บข้อมูลกลวิธีการใช้ภาษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากวัตถุประสงค์การวิจัยที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ว่าจะศึกษากลวิธีสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสานใน 2 ประเด็น คือ การประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ชั้น และกลวิธีการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ชั้นนั้น แต่ละประเด็นจะมีการวิเคราะห์ดังนี้

1. การวิเคราะห์การประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ชั้น

การประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน เป็นการวิเคราะห์การประกอบสร้างวัจนภาษาและอวัจนภาษา ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์การประกอบสร้างวัจนภาษา ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดของ พระยาอุปกิตศิลปสาร (2511, หน้า 59-63), พระยาอนุমানราชชน (2522, หน้า 117-123), บรรจบ พันธุเมธา (2545, หน้า 169-179), กัลยา กุลสุวรรณ (2553, หน้า 82-115), วรวรรณ์ ศรียาภัย (2556, หน้า 137-171) 4 ประเด็น คือ การประกอบสร้างคำ การประกอบสร้างวลี และ ประโยค การประกอบสร้างความหมาย และการประกอบสร้างสัมพันธสาร ตามที่ระบุไว้ใน เครื่องมือการวิเคราะห์ข้อมูล

1.2 การประกอบสร้างอวัจนภาษา ผู้วิจัยปรับประยุกต์ใช้แนวคิดของสวณิต ยมาภัย (2549, หน้า 32-37) และกาญจนา โชคเหรียญสุขชัย (2550, หน้า 1-19) อวัจนภาษาเป็นภาษาที่ไม่ใช้ภาษาพูดหรือภาษาเขียนมี 7 ประเภท คือ เทศภาษา กาลภาษา เนตรภาษา สัมผัสภาษา อาการภาษา วัตุภาษา และปริภาษา ดังที่ได้ระบุไว้ในเครื่องมือการวิเคราะห์ข้อมูล

2. การวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ชั้น

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ 2 ประเด็น คือ กลวิธีการใช้วัจนภาษาและกลวิธีการใช้อวัจนภาษาโดยปรับประยุกต์ใช้แนวคิดของจันทิมา อังคพณิชกิจ (2557, หน้า 133-171), วรวรรณ์ ศรียาภัย (2557, หน้า 137-171) และกัลยา กุลสุวรรณ (2553, หน้า 82-115) เป็นกลวิธีการใช้ภาษาในระดับเสียง คำ วลีและประโยค ความหมาย และสัมพันธสาร

บทที่ 4

องค์ประกอบทางเนื้อเรื่องการสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน

ในบทที่ 4 นี้ เป็นผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1. โดยมุ่งศึกษาทฤษฎีการประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน การศึกษาในประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยใช้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ได้จากการถอดเทปการแสดงหมอลำของคณะหมอลำอีสาน จำนวน 10 คณะ ได้ข้อมูลสัมภาษณ์ รวมเป็น 20 เรื่อง หรือ 20 สัมภาษณ์ แล้วจึงวิเคราะห์การประกอบสร้างวัจนภาษา

ในประเด็นองค์ประกอบทางเนื้อเรื่องการสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสานนี้ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดของกัลยา กุลสุวรรณ (2553, หน้า 82-115) และวรวรรณ ศรียากัย (2556, หน้า 137-171) เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ เมื่อพิจารณาเนื้อเรื่องของคณะหมอลำอีสานที่ปรากฏในขณะที่ทำการแสดงแล้ว จะเห็นได้ว่าการแสดงจะดำเนินการโดยนำนิทานพื้นบ้านหรือเรื่องราวที่แต่งขึ้นมาเพื่อประกอบ การแสดงลำเรื่องต่อกลอน ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรมของชาวอีสาน ซึ่งเรื่องที่นำมาแสดงของคณะหมอลำอีสานจะมีการเริ่มต้นของเนื้อเรื่อง เนื้อเรื่อง และบทสรุปของแต่ละเรื่องที่ทำมาแสดงในแต่ละครั้ง ที่สำคัญเนื้อเรื่องที่ทำมาแสดงจะมีข้อคิด คติเตือนใจ ผู้รับชม สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้ และในการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนในแต่ละเรื่องที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง คือ มีภาษาที่สื่ออารมณ์ชั้นแทรกกระหว่างที่ทำการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน การแสดงตลก หรือมีเนื้อเรื่องตลกแทรกในนิทาน หรือเรื่องต่าง ๆ ที่คณะหมอลำนำมาแสดงเพื่อให้เรื่องราวน่าติดตาม มีความสนุกสนานระหว่างที่ทำการแสดง

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของเนื้อเรื่องในองค์ประกอบของภาษาสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน พบเนื้อเรื่องที่ก่อให้เกิดอารมณ์ชั้น 3 ลักษณะ ได้แก่

1. การสื่ออารมณ์ชั้นตอนเปิดเรื่อง
2. การสื่ออารมณ์ชั้นระหว่างการดำเนินเรื่อง
3. การสื่ออารมณ์ชั้นตอนจบเรื่อง

การสื่ออารมณ์ชั้นตอนเปิดเรื่อง

จากการศึกษาการเปิดเรื่องเวลาที่คณะหมอลำทำการแสดงอยู่บนเวทีมีกลวิธีที่เปิดเรื่อง 3 ลักษณะ คือ การสนทนา การใช้บทเพลง และการแสดงท่าทาง

1. การสนทนา

การเปิดฉากเริ่มต้นด้วยบทสนทนา เพื่อเริ่มต้นแสดง ขณะที่เปิดฉากในช่วงแรก หากบทสนทนาดังกล่าวปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขึ้น แต่ถ้าปรากฏในการแสดงหมอลำที่มีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขึ้นได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างการเปิดเรื่องด้วยบทสนทนาเพื่อสื่ออารมณ์ขึ้นของคณะหมอลำอีสาน คณะประจักษ์บันเทิงศิลป์ เรื่องพระสุธนมโนราห์ มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
พระสหาย	“ถวายเป็นมงคลชัยพระเจ้าค่ะ”	“ถวายเป็นมงคลชัยพระเจ้าค่ะ”
องค์ชาย	“ตอนนี้เรากีย่าง 21 พรรษา เข้าไปแล้ว เราก็คิดไว้วาอยากมีลูกมีเมีย”	“ตอนนี้เราอายุย่าง 21 ปี แล้วสมควรที่จะมีครอบครัวแล้ว”
พระสหาย	“นี่ก็แสดงว่าองค์ชายอยากมีลูกมีเมียแมนแล้วไซ้บ่”	“แสดงว่าองค์ชายอยากอภิเษกสมรสแล้วไซ้ไม”
องค์ชาย	“ก็คิดว่าอยู่นั้นแหละ”	“ก็คิดว่าอยู่นั้นแหละ”
พระสหาย	“แล้วสาว ๆ ในรั้วในวังเนี่ย องค์ชายพอสิมองเห็นไผ่มั่งบ่พระเจ้าค่ะ”	“ผู้หญิงสาวบริสุทธิ์ ในพระราชวัง องค์ชายพอสนพระราชหฤทัยไหมพระเจ้าค่ะ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

ข้อความข้างต้นเป็นบทสนทนาที่ใช้เริ่มต้นแสดงหมอลำ ซึ่งคำพูดของพระสหายที่ว่า “นี่ก็แสดงว่าองค์ชาย อยากมีลูกมีเมียแมนแล้วไซ้บ่” ทำให้เกิดอารมณ์ขึ้นเพราะใช้ภาษาถิ่นอีสานพูดกับองค์ชาย ซึ่งในความเป็นจริงควรพูดด้วยภาษาราชการ

ส่วนหมอลำคณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่องข้านอกลานมารคนละท้องมีการเปิดเรื่องด้วยบทสนทนาเพื่อสื่ออารมณ์ขึ้นดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
วีระพงษ์	“เฒ่าราตรีเอ๋ย”	“เฒ่าราตรีเอ๋ย”
แม่ราตรี	“ว่าจั่งได้ละเฒ่าวีระพงษ์”	“อะไรหรือตาเฒ่าวีระพงษ์”
วีระพงษ์	“เอาจั่งซี้ข่อยคึดห่านอวังเห็น”	“มีอะไรหรือ”
แม่ราตรี	“เอาจั่งได้ละ”	“จะเอาอย่างไรดีละ”
วีระพงษ์	“แล้วเป็นลูกไผ่กะตามที่คิดว่า ดีจั่งจำตาน แล้วไปโรงพยาบาลแต่วันนี้คงมีหวังคือข่อยว่า”	“เป็นลูกของใครก็ได้ที่เป็นคนดี ไปโรงพยาบาลดีกว่าอาจมีหวัง”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะหมอลำคณะวีระพงษ์วงศ์ศิลป์ฯ คำพูดโต้ตอบของคู่สนทนาแต่ละประโยคทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“เฒ่าราตรีเอ๋ย” แสดงการถามให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“ว่าจั่งไต่ละเฒ่าวีระพงษ์” ตอบกลับด้วยน้ำเสียงสูงและเน้นการถาม ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“เอจั่งซี่ซ้อยคิดห่านอวังเห็น” น้ำเสียงอ่อนลง แสดงความเห็นด้วย ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“เอจั่งไต่ละ” ตอบกลับด้วยน้ำเสียงสูงพร้อมแสดงสีหน้า ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“แล้วเป็นลูกไผ่กะตามทีคิดว่าดีจั่งจำด้าน แล้วไปโรงบาลแต่วันนี้คงมีหวังคือซ้อยว่า” อธิบายความด้วยน้ำเสียงเรียบ ๆ แต่ก็ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

ส่วนหมอลำรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง 4 ยอดกุมาร มีการเปิดเรื่องด้วยบทสนทนาเพื่อสื่ออารมณ์ขัน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
อำมาต	“วาบ ๆ วูป ๆ ตะเวนลิตกดินมีดซ้ำ”	“วาบ ๆ วูป ๆ พระอาทิตย์จะลาลับขอบฟ้าแล้วความมืดจะเข้ามาแทนที่”
ขุนนาง	“อ้ายเอน อ้ายจั่งซี่ละบพากันเล่นเพลนมันค้ำมีดจั่งไต่ลิกกลับไต่ละที่เนี้ย”	“พี่เอน พี่จั่งซี่ อ้ายมั่วแต่เล่นเพลนกันไป พระอาทิตย์จะลาลับขอบฟ้าแล้วหากมีดแล้วจะทำอย่างไร”
อำมาต	“เอจั่งซี่เอจั่งซี่ แม่ยิงไปนอนนำพระองค์ไป ไปนอนไกล ๆ พระองค์”	“เอออย่างนี้นะขอให้พระองค์หญิง ทรงบรรทมไกลกับพระองค์”
ขุนนาง	“ชั้นจั่งลั่นดอกไม้ที่หมู่เฮาหอบมาแล้วหมู่เฮาส่งไปหาน้ำต๋อเด้อ”	“ถ้าอย่างนั้นดอกไม้ที่พวกเรานำมาจากป่าแล้วพวกเราจะนำไปหาน้ำต๋อนะ”
อำมาต	“เอ้อ”	“เอ้อ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ง, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะหมอลำคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ คำพูดโต้ตอบของคู่สนทนาแต่ละประโยคทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“วาบ ๆ วูป ๆ ตะเวนลิตกดินมีดซ้ำ” แสดงการบอกเล่าให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“อ้ายเอน อ้ายจั่งซี้ละบ่พากันเล่นเพลินมันคำมีดจั่งได้ลิกลับได้ละที่เนีย” แสดงคำถามด้วยน้ำเสียงสูงเสียงต่ำทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“เออจั่งซี้เออจั่งซี้ แมย้งไปนอนนำพระองค์ไป ไปนอนไกล ๆ พระองค์” แสดงการให้ทำตามเน้นน้ำเสียงสีหน้าท่าทางทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“ชั้นจั่งลั่นดอกไม้ที่หมู่เฮาหอบมาแล้ว หมู่เฮาสีเอาไปหาบน้ำต่อเด้อ” แสดงการทำตามเพื่อทำงานหลายอย่างทำให้เกิดเสียงสูงต่ำในการสื่อสาร ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“เอ้อ” คำตอบรับด้วยสีหน้าท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

ส่วนหมอลำรุ่งทิวา อำนวนยศิลป์ เรื่องหมากพร้าวหล่นแซง หมากแดงหล่นค้าง มีการเปิดเรื่องด้วยบทสนทนาเพื่อสื่ออารมณ์ขัน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
คนที่ 1	“พูดว่าแม่นหยั่งเพิ่นซี้ข้างัววดีพีน้อง แรงเชียรแรงใจพีน้อง อ้าว มามีแต่แนวมากวนแท้มนี่”	“พูดว่าอะไรนะ จะฆ่าวัวหรือพีน้อง วันนี้มีลักษณะออกแนวกวนนะ”
คนที่ 2	“มันคือแลนไวดายมันแท้ปอบ เผลอแปบเดียวลักกางเกงใน 3 โต ยืมอีหยั่งบ่เคยเห็นคนหล่อดิ”	“มันวิ่งเร็วมากเหมือนปอบ เผลอแปบเดียวขโมยกางเกงใน 3 ตัว ยืมทำไมไม่เคยคนหล่อหรือ”
คนที่ 1	“โอยอย่าว่าหล่อเถาะประสาสำนี้”	“อย่าพูดว่าหล่อเลยแค่หน้าตาธรรมดาอย่างนี้”
คนที่ 2	“อันสุรานี้หรือคือเพื่อนแท้ ไม่ต่อแหล่ลับลับเหมือนกับหญิง ไม่มีเงิน ไม่มีทางมันรักจริง มันจะทิ้งเมื่อเราจน”	“อันสุรานี้หรือคือเพื่อนแท้ ไม่ต่อแหล่ลับลับเหมือนกับหญิง ไม่มีเงิน ไม่มีทางมันรักจริง มันจะทิ้งเมื่อเราจน”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะหมอลำรุ่งทิวา อำนวนยศิลป์ คำพูดโต้ตอบของคู่สนทนาแต่ละประโยคทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“พูดว่าแม่นหยั่งเพิ่นซี้ข้างัววดีพีน้อง แรงเชียรแรงใจพีน้อง อ้าว มามีแต่แนวมากวนแท้มนี่” แสดงการตอบให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“มันคือแลนไวดายมันแท้ ปอบเผลอแปบเดียว ลักกางเกงใน 3 โต ยืมอีหยั่งบ่เคยเห็นคนหล่อดิ” ตอบกลับด้วยน้ำเสียงสูงและเน้นการถามกลับที่ว่าไม่เคยเห็นคนหล่อหรือ ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“โอ้ยอย่าว่าหล่อเถาะประสาสำนึ” ตอยกลับพร้อมอธิบายด้วยน้ำเสียงสูง ต่ำ และ เน้นคำ ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“อันสุรานี้หรือคือเพื่อนแท้ ไม่ต่อแหล่ลับลับเหมือนกับหญิง ไม่มีเงิน ไม่มีทางมัน รักจริง มันจะทิ้งเมื่อเราจน” ใช้สำนวนสุภาษิตระหว่างที่พูดสื่อสาร กล่าวถึงสุราว่าเป็นเพื่อนแท้ นำมาเปรียบเทียบกับผู้หญิงไม่จริงใจ ไม่รักจริงที่รักจริง คือรักเงินของฝ่ายชาย หากฝ่ายชายจน ฝ่ายหญิงก็จะทิ้ง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

และคณะหมอลำสมจิตร บ่อทอง เรื่อง **อ้อมอกแม่** มีการเปิดเรื่องด้วยบทสนทนา เพื่อสื่ออารมณ์ขัน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
กำไล	“น้ำเชียวให้กำไลถามแน ป้าต ! ให้ถามแน”	“น้ำเชียวขอกำไลถามหน่อย ป้าต ! ให้ถามให้หน่อย”
น้ำเชียว	“ถามว่า”	“ถามว่า”
กำไล	“ไปเฮ็ดอีหยังมาคือผู้ดีผู้งามแท้ มีอันนี้ เว่าสู่พี่น้องสกลนคร พังแน”	“ไปทำอะไรมาทำไมหน้าตาดีจังเลย วันนี้ให้คุยให้พี่น้องชาวสกลนครฟังหน่อย”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ข, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะหมอลำคณะสมจิตร บ่อทอง คำพูดโต้ตอบของคู่สนทนาแต่ละประโยคทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“น้ำเชียวให้กำไลถามแน ป้าต ! ให้ถามแน” กำไลเป็นคนถามแสดงการถามให้น่าสนใจ เน้นคำอุทานเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ พร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“ถามว่า” แสดงคำถามด้วยน้ำเสียงสูง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“ไปเฮ็ดอีหยังมาคือผู้ดีผู้งามแท้ มีอันนี้ เว่าสู่พี่น้องสกลนคร พังแน” แสดงการตอบเชิงอธิบายว่าไปทำอะไรมาถึงจะหน้าตาสวยงาม เน้นน้ำเสียงและสีหน้าท่าทางทำให้เกิดอารมณ์ขันเมื่อรับชมการแสดง

2. การใช้บทเพลง

การเปิดฉากเริ่มต้นด้วยเพลง เพื่อเริ่มต้นแสดง ขณะที่เปิดฉากแรก หากบทเพลงดังกล่าวปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในการแสดงหมอลำที่มีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างการเปิดเรื่องด้วยบทเพลงเพื่อสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานคณะ หนูการวิเศษศิลป์เรื่อง **อิเหนา** มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
สร้อย	“ปะดูปะดูบับปุปะดัดปาตัดดา ปะดูปะดูบับปุปะดัดปาตัดบดสา ลาลาลา ฮูวี่ฮูวี่ฮูวี่ฮูฮา”	“ปะดูปะดูบับปุปะดัดปาตัดดา ปะดูปะดู บับปุปะดัดปาตัดบดสา ลาลาลา ฮูวี่ฮูวี่ฮูวี่ฮู ฮา”
ซู่	“หยุดนะสร้อย มึงอย่าฮามาทาง นี้เด็ดขาด”	“หยุดนะสร้อยแกอย่าหัวเราะมาทางนี้ เด็ดขาด”
สร้อย	“มันเป็นหยั่งอีนี้”	“มันเป็นอะไรหรือซู่”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2546, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะกรรมการวิเศษศิลป์ การใช้บทเพลงเปิดฉาก ซึ่งเนื้อหาของบทเพลงทำให้เกิดอารมณ์ขัน คือ

“ปะดูปะดูบับปุปะดัดปาตัดดา ปะดูปะดูบับปุปะดัดปาตัดบดสา ลาลาลา ฮูวี่ฮูวี่ฮูวี่ฮูฮา” การร้องเพลงที่เลียนเสียงดนตรี ประกอบการใช้สีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“หยุดนะสร้อย มึงอย่าฮามาทางนี้เด็ดขาด” แสดงคำตอบกลับที่ได้ยินเสียงเพลงด้วยน้ำเสียงสูง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“มันเป็นหยั่งอีนี้” แสดงการตอบเชิงอธิบายว่ามันเป็นอะไรหากร้องเพลง ซึ่งเน้นน้ำเสียงและสีหน้าท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

ส่วนหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **ขำวนอกกลานมารคนละห้อง** มีการเปิดเรื่องด้วยบทเพลงเพื่อสื่ออารมณ์ขันดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
วีระพงษ์	“ละอุกพอตายบ่อายเว้า แนว หลงมักเมียเขามั่นอุกเอาในใจพี่ หล่านางเอ้ยผัวเจ้ามีอายบ่เว้า ลี ขอเข้าแมนป่าหนามไอยคนงาม โอไอยนอไอยละนา โอ้ยเด็นาง ความฮักคนมันวนมาหาหม่อง”	“ละอุกพอตายบ่อายเว้า แนวหลงมักเมีย เขามั่นอุกเอาในใจพี่ หล่านางเอ้ยผัวเจ้ามี อายบ่เว้า ลีขอเข้าแมนป่าหนามไอยคน งาม โอไอยนอไอยละนา โอ้ยเด็นาง ความฮักคนมันวนมาหาหม่อง”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ การใช้บทเพลงเปิดฉาก ซึ่งเนื้อหาของบทเพลงทำให้เกิดอารมณ์ขัน คือ

“ละอุกพอตายบ่อายเว้า แนวหลงมักเมียเขามั่นอุกเอาในใจพี่ หล่านางเอ้ยผัวเจ้ามีอายบ่เว้า ลีขอเข้าแมนป่าหนามไอยคนงาม โอไอยนอไอยละนา โอ้ยเด็นาง ความฮักคนมันวนมาหาหม่อง”

หาหม่อม” การร้องเพลงเปิดฉาก ความหมายของเนื้อเพลงที่เกี่ยวกับการหลงรักภรรยาคนอื่น ในบทเพลงใช้คำว่าเมีย เนื้อหาของบทเพลงประกอบการใช้สีหน้าและท่าทางขณะที่ขับร้องเพลง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

ส่วนหมอลำคณะรัตนศิลป์ เรื่อง 4 ยอดกุมาร มีการเปิดเรื่องด้วยบทเพลงเพื่อสื่ออารมณ์ขัน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
อัคนี	“ข้า ฉันทเสีย แล้วค่อยมีเมียใหม่ อย่าหยามน้ำใจในเมื่อฉันอยู่ทั้ง คน ขอร้องเถิดหนอย่าให้น้ำตา ร่วง หล่น เพราะผู้ชายหนึ่งคน ที่ ฉันรักปาน ดวงใจข้าฉันได้ใหม่ ให้ตายดีกว่า ความเลวความบ้า แล้วคุณจึงค่อย ทำตอน ที่มีชีวิต ฉันไม่อยากจะจำ กับความ เจ็บช้ำ เพราะคนที่มาลื้ม ลอง บ่ หมายปอง ไผ่มาเป็นนอยบ่หวัง คอย เป็นหลวง ซิงจ้าว ตำแหน่ง ผัวช้อยแพง อย่าให้เห็นที่อื่น เมีย นอยฮักหอมใจบ่พร้อม เบ็ดปอง ลองรักซัพดับยังดี บ่เห็นความ ห้าย ยอมตายเสียดีกว่าอยู่”	“ข้า ฉันทเสีย แล้วค่อยมีเมียใหม่ อยู่ อย่าหยามน้ำใจในเมื่อฉันอยู่ทั้งคน ขอร้อง เถิดหนอย่าให้น้ำตาาร่วง หล่น เพราะ ผู้ชายหนึ่งคน ที่ฉันรักปาน ดวงใจข้าฉัน ได้ใหม่ ให้ตายดีกว่า ความเลวความบ้า แล้วคุณจึงค่อย ทำตอน ที่มีชีวิต ฉันไม่ อยากคิดอยากจำ กับความเจ็บช้ำ เพราะ คนที่มาลื้ม ลอง บ่หมายปอง ไผ่มาเป็น นอยบ่หวังคอย เป็นหลวง ซิงจ้าว ตำแหน่งผัวช้อยแพง อย่าให้เห็นที่อื่น เมีย นอยฮักหอมใจบ่พร้อม เบ็ดปองลองรักซัพ ดับยังดี บ่เห็นความห้ายยอมตายเสียดีกว่า อยู่”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ง, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ การใช้บทเพลงเปิดฉาก ซึ่งเนื้อหาของบทเพลงทำให้เกิดอารมณ์ขัน คือ

“ข้า ฉันทเสีย แล้วค่อยมีเมียใหม่ อย่าหยามน้ำใจ ในเมื่อฉันอยู่ทั้งคน ขอร้องเถิด หนอย่าให้น้ำตาาร่วง หล่น เพราะผู้ชายหนึ่งคน ที่ฉันรักปานดวงใจข้าฉันได้ใหม่ ให้ตายดีกว่า ความเลวความบ้าแล้วคุณจึงค่อย ทำตอนที่มีชีวิต ฉันไม่อยากจะจำ กับความเจ็บช้ำ เพราะคนที่มาลื้ม ลอง บ่หมายปอง ไผ่มาเป็นนอยบ่หวังคอยเป็นหลวงซิงจ้าว ตำแหน่งผัวช้อยแพง อย่าให้เห็นที่อื่น เมียนอยฮักหอมใจบ่พร้อม เบ็ดปองลองรักซัพดับยังดี บ่เห็นความห้ายยอมตายเสียดีกว่าอยู่” การร้องเพลงเปิดฉาก ความหมายของเนื้อเพลงที่อัคนี ร้องเกี่ยวกับ

ความรักที่ภรรยาไม่ต่อสามี หากอยากมีภรรยาใหม่ไม่ใช่เรื่องง่ายต้องฆ่าภรรยาหลวงก่อนเป็น
ทำนองเชิงเสียดสี เนื้อหาของบทเพลงประกอบการใช้สีหน้าและท่าทางขณะที่ขับร้องเพลง ทำให้
เกิดอารมณ์ขัน

ส่วนหมอลำคณะเสียงอีสาน เรื่องเงินคือพระเจ้าข้าเลี้ยงชีวิต มีการเปิดเรื่อง
ด้วยบทเพลงเพื่อสื่ออารมณ์ขัน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บุญทัน	“น้อยใจน้อยใจจั่งเลยเห็นกะเทย กะเทยบ้านนอกบ่เหมือนกะเทยมี แฟนคลับ กะเทยลิเก กะเทย เศรษฐี กะเทยซี้ทุ๊กซี้แวมาละอุก ใจหลายไทบ้านเอ็นกะเทยควาย หุ่บ่ค่อยให้แต่ใจเป็นสาว ยามแลง มาละแต่งหน้าแต่งตาเลาะหาผู้บ่าว บ้านนั้นบ้านนี้ เป็นกะเทยมันละอด ผู้ชายบ่ตกท้องละตั้งมาหลายปี ไค แห่ยามมีหมอลำ”	“น้อยใจน้อยใจจั่งเลยเห็นกะเทยกะเทย บ้านนอกบ่เหมือนกะเทยมี แฟนคลับ กะเทยลิเก กะเทยเศรษฐี กะเทยซี้ทุ๊กซี้แว มาละอุกใจหลายไทบ้านเอ็นกะเทยควาย หุ่บ่ค่อยให้แต่ใจเป็นสาว ยามแลงมาละ แต่งหน้าแต่งตาเลาะหาผู้บ่าวบ้านนั้นบ้าน นี้ เป็นกะเทยมันละอดผู้ชายบ่ตกท้องละตั้ง มาหลายปี ไคแห่ยามมีหมอลำ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะเสียงอีสาน การใช้บทเพลงเปิดฉาก ซึ่งเนื้อหาของ
บทเพลงทำให้เกิดอารมณ์ขัน คือ “น้อยใจน้อยใจจั่งเลยเห็นกะเทยกะเทยบ้านนอกบ่เหมือน
กะเทยมีแฟนคลับ กะเทยลิเก กะเทยเศรษฐี กะเทยซี้ทุ๊กซี้แวมาละอุกใจหลายไทบ้านเอ็นกะเทย
ควายหุ่บ่ค่อยให้แต่ใจเป็นสาว แต่อยู่จั่งสิยังติดหนี้เฝ้ากะเทยบ้านนอกอย่างเราไปไสหมาเห่า
มันนี้กว่าเฮาแมนผี เกิดเป็นกะเทยบ้านนอกกลางเว็นละออกเฮ็ดให้เฮ็ดนายามแลงมาละแต่งหน้า
แต่งตาเลาะหาผู้บ่าวบ้านนั้นบ้านนี้ เป็นกะเทยมันละอดผู้ชายบ่ตกท้องละตั้งมาหลายปี ไคแห่
ยามมีหมอลำ ไคแห่แต่ยามมีหมอลำพอได้ตูดได้กินนาแถว ๆ หน้าเวที” การร้องเพลงเปิด
ฉาก ความหมายของเนื้อเพลงที่บุญทัน ร้องเกี่ยวกับกะเทย เนื้อหาของบทเพลงสื่อออกมาใน
ทำนองตลก ที่พูดถึงกะเทยบ้านนอกไม่เหมือนกะเทยในเมือง กะเทยบ้านนอกไปไหน ๆ นึก
ว่าเป็นผีหมาเห่ามาหอน หากเห็นกะเทยบ้านนอกจะได้แต่งเนื้อแต่งตัวสวยงามเฉพาะเวลาที่มี
งานบุญ มีหมอลำในหมู่บ้าน พอได้แต่งตัวสวยงามมีความมั่นใจแล้วจะไปล่าผู้ชาย จากเนื้อหา
ของเพลงประกอบการใช้สีหน้าและท่าทาง ขณะที่ขับร้องเพลง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

และหมอลำคณะสาวน้อยเพชรบ้านแพ้ว เรื่องรักนี้มีกรรม มีการเปิดเรื่องด้วยบทเพลงเพื่อสื่ออารมณ์ขึ้น ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เชียงคำมี	“โอ้ยเดื่อน้อย การกินเหล้าดื่มสุรานี้หนา ขอเล่าให้เจ้าฟัง จำได้มันเป็นเซ ๆ บ่สมคำเว้า เมามาแล้วแซวกันเป็นหมู่ โบกแท็กชี้ทั้งหมู่ หกกรรมกร เมมาแล้วนอนตามถนน บางคนบ่มีบ้าน ขอได้บ่เรื่องเล่า เมมาแล้วเจ้าเสีย ลูกเราตั้งตารอคอย ลูกน้อยร้องไห้คอยหา ไม่เห็นพ่อกลับมา ก็นอนผวาทั้งคืน กลืนลงท้องแล้วความเมาแตกต่าง กลืนลงท้องแล้วความเมาแตกต่าง เมียปาก้อนไส้หนู”	“โอ้ยเดื่อน้อย การกินเหล้าดื่มสุรานี้หนา ขอเล่าให้เจ้าฟัง จำได้มันเป็นเซ ๆ บ่สมคำเว้า เมามาแล้วแซวกันเป็นหมู่ โบกแท็กชี้ทั้งหมู่ หกกรรมกร เมมาแล้วนอนตามถนน บางคนบ่มีบ้าน ขอได้บ่เรื่องเล่า เมมาแล้วเจ้าเสีย ลูกเราตั้งตารอคอย ลูกน้อยร้องไห้คอยหา ไม่เห็นพ่อกลับมา ก็นอนผวาทั้งคืน กลืนลงท้องแล้วความเมาแตกต่าง กลืนลงท้องแล้วความเมาแตกต่าง เมียปาก้อนไส้หนู”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2556ก, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะสาวน้อยเพชรบ้านแพ้ว การใช้บทเพลงเปิดฉาก ซึ่งเนื้อหาของบทเพลงทำให้เกิดอารมณ์ขึ้น คือ

“โอ้ยเดื่อน้อย การกินเหล้าดื่มสุรานี้หนา ขอเล่าให้เจ้าฟัง จำได้มันเป็นเซ ๆ บ่สมคำเว้า เมามาแล้วแซวกันเป็นหมู่ โบกแท็กชี้ทั้งหมู่ หกกรรมกร เมมาแล้วนอนตามถนน บางคนบ่มีบ้าน ขอได้บ่เรื่องเล่า เมมาแล้วเจ้าเสีย ลูกเราตั้งตารอคอย ลูกน้อยร้องไห้คอยหา ไม่เห็นพ่อกลับมา ก็นอนผวาทั้งคืน กลืนลงท้องแล้วความเมาแตกต่าง กลืนลงท้องแล้วความเมาแตกต่าง เมียปาก้อนไส้หนู” การร้องเพลงเปิดฉาก ความหมายของเนื้อเพลงที่เชียงคำมีร้องเกี่ยวกับความเมาของคนใช้เวลาเมาเหล้าแล้วจะเดินเซ ๆ แม้กระทั่งกรรมกรหากเมมาแล้วบางครั้งก็นอนกันตามถนน ส่วนครอบครัวเวลาสามีเมาภรรยาและลูก ๆ จะรอการกลับมาของพ่อ ภรรยาบางคนก็ไม่พอลูกพบเจอคนเมาก็จะเอาค้อนปาใส่ จากเนื้อหาของเพลงประกอบการใช้สีหน้าและท่าทางขณะที่ขับร้องเพลง ทำให้เกิดอารมณ์ขึ้น

3. การแสดงท่าทาง

การแสดงท่าทางตอนเปิดฉากบนเวทีหมอลำประกอบ การสนทนา การลำ การร้องเพลง เพื่อสื่ออารมณ์ขึ้น

ตัวอย่างการเปิดเรื่องด้วยการแสดงท่าทางเพื่อสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **ขำนอกกลาน มารคนละทอง** มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
วีระพงษ์	“แม่นหยั่งหลอดนิ”	“เป็นอะไรหรือหลอด”
หลอด	“เฝ้า ท่าทางนี่กะท่า ไส้มึงว่าผู้หญิงเปิด”	“เฝ้า ทางนี้ก็ผู้ชาย ไหนมึงว่าเป็นผู้หญิงหมด”
หนวย	“แม่นหยั่ง เอากะผู้หญิงเปิดนั่นตัวเนาะ ผู้หญิงเปิดมันกะเลยเหลือแต่ผู้ชายมันตะ จั่งแม่นซี้ปีกคัก”	“ก็ ผู้หญิงหมดแล้วก็เหลือแต่ผู้ชาย ถูกต้องที่สุดแล้วทำไม ไม่ฉลาดเลย”
หลอด	“ห่วย กูบเข้าใจได้เดี๋ยวนี”	“ห่วย กูไม่เข้าใจนะตอนนี้”
หนวย	“บ่เข้าใจจั่งได้เดี๋ยวนีมึงบ่เคยซื่อ เบ็ดน้อยจักเทียติ”	“ไม่เข้าใจอะไรตอนนี้ มึงไม่เคยซื่อ เบ็ดน้อยสักครั้งหรือ”
หลอด	“เขาวาจังได้”	“เขาวาอย่างไร”
หนวย	“เบ็ดแม่เบ็ด ๆ มันกะเหลือแต่ เบ็ดเทิกนั้นละ”	“เบ็ดตัวเมียหมดเหลือแต่เบ็ดตัวผู้”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะหมอลำคณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ การแสดงท่าทางของคู่สนทนาทำให้เกิดอารมณ์ชั้นต่าง ๆ กัน คือ

“แม่นหยั่งหลอดนิ” วีระพงษ์ตั้งคำถามกับหลอด ยกมือ ซี้ไปที่หลอด ประกอบคำถาม การแสดงท่าทางทำให้เกิดอารมณ์ชั้น

“เฝ้า ท่าทางนี่กะท่า ไส้มึงว่าผู้หญิงเปิด” หลอดยกไม้ยกมือประกอบคำตอบกลับ การแสดงท่าทางทำให้เกิดอารมณ์ชั้น

“แม่นหยั่ง เอากะผู้หญิงเปิดนั่นตัวเนาะ ผู้หญิงเปิดมันกะเลยเหลือแต่ผู้ชายมันตะ จั่งแม่นซี้ปีกคัก” หนวยใช้ภาษาทางทักยกมือ ซี้ไปมาทำท่าตลก การแสดงท่าทางทำให้เกิดอารมณ์ชั้น

“ห่วย กูบเข้าใจได้เดี๋ยวนี” หลอดยกมือประกอบการตอบกลับ ทำให้เกิดอารมณ์ชั้น

“บ่เข้าใจจั่งได้เดี๋ยวนีมึงบ่เคยซื่อ เบ็ดน้อยจักเทียติ” หนวยยกมือไปมา ประกอบการตอบ การแสดงท่าทางทำให้เกิดอารมณ์ชั้น

“เขาวาจังได้” หลอดถามและแสดงท่าทางยกมือประกอบการคำถาม การแสดงท่าทางทำให้เกิดอารมณ์ชั้น

“เปิดแม่เปิด ๆ มันกะเหลือแต่เปิดเทิกนั้นละ” หนวย ยกมือพร้อมตอบ การแสดงท่าทางทำให้เกิดอารมณ์ขัน

ส่วนหมอลำคณะสาวน้อย เพชรบ้านแพง เรื่องรักทรมาณ มีการเปิดเรื่องด้วยการแสดงท่าทาง เพื่อสื่ออารมณ์ขัน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
พญาสีลราช	“เอ่อไหว้พ่อ อีชกงกชั๊กกัก”	“เอ่อไหว้พ่อ อีชกงกชั๊กกัก”
เหา	“พ่อ พ่อจำพ่อ มือได้ลิหาผัวให้ เหาเดียวหนี”	“พ่อ พ่อจำพ่อ มือได้ลิหาผัวให้เหาเดียวหนี”
พญาสีลราช	“อยากได้สันติผัวอะ หั่นเต๋ บัก เบิร์ต กะหมั้นบักเบิร์ตไว้แล้วเด กะจั่งแต่งกันกะได้ตัว”	“อยากได้จริง ๆ หรือสามี ก็ไ้เบิร์ต ก็ หมั้นไว้แล้วเดี๋ยวก็แต่งงานกัน”
เหา	“บ่ อ้ายเบิร์ตเหาบ่เอาดอก”	“พี่เบิร์ตเหาไม่แต่งงานด้วยหรอก”
เบิร์ต	“พ่อพ่อ ความสุขจงมีแก่เบิร์ต”	“พ่อพ่อ ความสุขจงมีแก่เบิร์ต”
เหา	“พ่อมือได้เห็นอ้ายเบิร์ตนั่นคือจั่ง มีหม้ายมาทั้งตาเหาหนีละค่า”	“พ่อช่วงไหนพี่เบิร์ตนั่นถึงจะมีหม้ายมา เหย่ลูกตาเหาคะ”
พญาสีลราช	“โอ้ย! มันเป็นฮ้ายปานนั้นดิเหา”	“โอ้ย ! มันแย่นขนาดนั้นหรือเหา”
เหา	“เหาบ่รักดอกอ้ายเบิร์ตนั่นนะ”	“เหาไม่ชอบหรอกพี่เบิร์ตนั่นนะ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ข, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะหมอลำคณะสาวน้อย เพชรบ้านแพง การแสดงท่าทางของคู่สนทนาทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“เอ่อไหว้พ่อ อีชกงกชั๊กกัก” การแสดงท่าทาง ยกมือชี้ไปมา ของพญาสีลราช ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“พ่อ พ่อจำพ่อ มือได้ลิหาผัวให้เหาเดียวหนี” การแสดงท่าทางของเหาประกอบการสนทนา ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“อยากได้สันติผัวอะ หั่นเต๋ บักเบิร์ต กะหมั้นบักเบิร์ตไว้แล้วเดกะจั่งแต่งกันกะได้ตัว” การแสดงท่าทางตอบกลับของพญาสีลราช ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“บ่ อ้ายเบิร์ตเหาบ่เอาดอก” การแสดงท่าทางของเหา ประกอบการสนทนา ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“พ่อพ่อ ความสุขจงมีแก่เบิร์ต” การแสดงท่าทางของเบิร์ต ประกอบการสนทนา ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“พอเมื่อได้เห็นอายเบิร์ตนั่นคือจึงมีญามาทั้งตาเหาหนีละค่า” การแสดงท่าทางของเหา ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“โอ้ยยย มันป็นฮ้ายปานั้นดิเหา” การแสดงท่าทางของพญาสีลราช ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“เหาบั้มกดอกอายเบิร์ตนั่นนะ” การแสดงท่าทางของเหา ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

ส่วนหมอลำคณะคำผูน ร่วมมิตร เรื่องกึ่งฟ้ากาหลงคอนมีการเปิดเรื่องด้วยการแสดงท่าทางเพื่อสื่ออารมณ์ขัน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
อายมาน	“ฝันเห็นงู”	“ฝันเห็นงู”
แม่	“เออ”	“เออ”
อายมาน	“เนียเพื่อนว่า โบราณว่าถ้าเจ้าฝันเห็นงูเจ้าจะได้เปิดบริษัทตอนอายุ 60 ปี”	“เนียเพื่อนว่า โบราณว่าถ้าเจ้าฝันเห็นงูเจ้าจะได้เปิดบริษัทตอนอายุ 60 ปี”
อายดาว	“แม่นอีหีลีสิมาน”	“จริง ๆ หรือมาน”
อายมาน	“แม่น”	“ใช่แล้ว”
อายดาว	“พี่ อายดีใจแทนพี่อยู่นะเนีย แต่ว่าคุณของเจ้านี้ว่าคุณของเจ้านีเป้งไว้แล้วนะพี่เน้อ”	“พี่ ผมดีใจแทนพี่อยู่นะ แต่ว่าคุณของเจ้านี้ดูไว้เนพี่”
อายมาน	“ใคร”	“ใคร”
อายดาว	“บักกีวีนะอายมาน”	“บักกีวีนะอายมาน”
อายมาน	“เสียใจเด้อ อีส้มโอของแล้วเด้อ”	“เสียใจเด้อ อีส้มโอของแล้วเด้อ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2555, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะหมอลำคณะคำผูน ร่วมมิตร การแสดงท่าทางของคุณสนนาทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“ฝันเห็นงู” การแสดงท่าทางของอายมาน ประกอบการสนทนา ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“เออ” การแสดงท่าทางของแม่ประกอบการสนทนา ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“เนียเพื่อนว่า โบราณว่าถ้าเจ้าฝันเห็นงูเจ้าจะได้เปิดบริษัทตอนอายุ 60 ปี” การแสดงท่าทางของอายมาน ประกอบการสนทนา ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“แม่นอีหีลีสิมาน” การแสดงท่าทางของอายดาว ประกอบการสนทนา ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“แม่น” การแสดงท่าทางของอายมาน ประกอบการสนทนาทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“พี่ อ้ายดีใจแทนพี่อยู่นะเนี่ย แต่ว่าคู่ของเจ้าเนี่ยเบ๊งไว้แล้วนะพี่เน้อ” การแสดงท่าทางของอ้ายดาว ประกอบการสนทนา ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“ใคร” การแสดงท่าทางของอ้ายมาน ประกอบการสนทนา ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“บักกีวีนะอ้ายมาน” การแสดงท่าทางของอ้ายดาว ประกอบการสนทนาทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“เสียใจเด้อ อีส้มโอของแล้วเด้อ” การแสดงท่าทางของอ้ายมาน ประกอบการสนทนา ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

ส่วนหมอลำคณะประถมบันเทิงศิลป์ เรื่อง**พระสุรน มโนราห์** มีการเปิดเรื่องด้วยการแสดงท่าทาง เพื่อสื่ออารมณ์ขันดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เพ็ญโฉม	“โอ้ย ห่าจิกหน้ามึงเอ้ย บักจืด”	“โอ้ย ห่าจิกหน้ามึงเอ้ย บักจืด”
บักยีน	“แม่นหยั่งอีเบ็ด”	“เป็นอะไรหรืออีเบ็ด”
เพ็ญโฉม	“มึงย่างมาทำหยั่งบักจืด”	“มึงเดินมาทำอะไรอีจืด”
บักยีน	“โป้ย โป้ย โป้ย มึงนั่นแหละย่าง มาหาๆเอง อีหน้าปากดอกดวง”	“โป้ย โป้ย โป้ย มึงนั่นแหละย่างมาหาๆ เอง อีหน้าปากดอกดวง”
เพ็ญโฉม	“จืด...มึงจะว่าจั้งลั่นจืด”	“จืด...มึงจะว่าจั้งลั่นจืด”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะหมอลำประถมบันเทิงศิลป์การแสดงท่าทางของคู่สนทนาทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“โอ้ย ห่าจิกหน้ามึงเอ้ย บักจืด” การแสดงท่าทางของเพ็ญโฉม ประกอบการสนทนา ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“แม่นหยั่งอีเบ็ด” การแสดงท่าทางของบักยีน ประกอบการสนทนาทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“มึงย่างมาทำหยั่งบักจืด” การแสดงท่าทางของเพ็ญโฉมประกอบการสนทนา ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“โป้ย โป้ย โป้ย มึงนั่นแหละย่างมาหาๆเอง อีหน้าปากดอกดวง” การแสดงท่าทางของบักยีนประกอบการสนทนา ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“จืด...มึงจะว่าจั้งลั่นจืด” การแสดงท่าทางของเพ็ญโฉมประกอบการสนทนา ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

และหมอลำคณะรุ่งทิวาอำนวยการศิลป์ เรื่อง**บ่วงกรรม** มีการเปิดเรื่องด้วยการแสดงท่าทาง เพื่อสื่ออารมณ์ขัน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ศรีโว	“พี่คมสันต์”	“พี่คมสันต์”
คมสันต์	“อย่ามานั่งใกล้หลายแม่หละ”	“อย่ามานั่งใกล้หลายแม่หละ”
ศรีโว	“นั่งใกล้ ๆ มันกะสิเป็นหยั่งนั่งใกล้ ๆ นิหละมันจ้งเว้ากันรู้เรื่อง”	“นั่งใกล้ ๆ มันกะสิเป็นหยั่งนั่งใกล้ ๆ นิหละมันจ้งเว้ากันรู้เรื่อง”
คมสันต์	“โอย ! นั่งไกล ๆ กะไยยคือเก่านั่นละคุณนาย”	“โอย ! นั่งไกล ๆ กะไยยคือเก่านั่นละคุณนาย”
ศรีโว	“พี่คมสันต์ ศรีโว อยากกินลูกชิ้นเอ็นฮ้าย อี ๆ อี ๆ”	“พี่คมสันต์ ศรีโว อยากกินลูกชิ้นเอ็นฮ้าย อี ๆ อี ๆ”
คมสันต์	“อยากกินลูกชิ้นเอ็น”	“อยากกินลูกชิ้นเอ็น”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ก, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะหมอลำรุ่งทิวาอันวยศิลป์การแสดงท่าทางของคุณสนทนาทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“พี่คมสันต์” การแสดงท่าทางของศรีโว ประกอบการสนทนาเมื่อแสดงหมอลำ ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“อย่ามานั่งใกล้หลายแม่หละ” การแสดงท่าทางของคมสันต์ ประกอบการสนทนาทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“นั่งใกล้ ๆ มันกะสิเป็นหยั่งนั่งใกล้ ๆ นิหละมันจ้งเว้ากันรู้เรื่อง” การแสดงท่าทางของศรีโวประกอบการสนทนา ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“โอย ! นั่งไกล ๆ กะไยยคือเก่านั่นละคุณนาย” การแสดงท่าทางของคมสันต์ประกอบการสนทนา ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“พี่คมสันต์ ศรีโว อยากกินลูกชิ้นเอ็นฮ้าย อี ๆ อี ๆ” การแสดงท่าทางของศรีโวประกอบการสนทนา ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“อยากกินลูกชิ้นเอ็น” การแสดงท่าทางของคมสันต์ประกอบการสนทนาทำให้เกิดอารมณ์ขัน

การสื่ออารมณ์ขันระหว่างการดำเนินเรื่อง

เนื้อหาที่ผู้แสดงนำมาใช้สนทนากันระหว่างการแสดงอยู่บทรบเวที จากการศึกษาพบกลวิธีสร้างอารมณ์ขันระหว่างเรื่อง 2 ลักษณะ คือ เนื้อหาขัดแย้งกันสื่ออารมณ์ขัน และเนื้อหาคล้ายตามกันสื่ออารมณ์ขัน

1. เนื้อหาขัดแย้งกันสื่ออารมณ์ขัน

เนื้อหาระหว่างเรื่องและผู้แสดงสนทนาขัดแย้งกัน หากเนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกัน ดังกล่าวปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในการแสดงหมอลำที่มีความเกี่ยวเนื่องถึง ความหมาย การออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างเนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกัน สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานคณะ ประถมบ้านเทิงศิลป์ เรื่องพระสุธน มโนราห์ มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เพ็ญฉาย	“บั๊กกระจอก”	“บั๊กกระจอก”
บั๊กไผ่	“อินกเอี้ยง”	“อินกเอี้ยง”
เพ็ญฉาย	“ว้าย ! บักหน้าหมา”	“ว้าย ! บักหน้าหมา”
บั๊กไผ่	“มึงแหละหน้าหมา”	“มึงแหละหน้าหมา”
เพ็ญฉาย	“มึงนั่นแหละหน้าหมา”	“มึงนั่นแหละหน้าหมา”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะประถมบ้านเทิงศิลป์ เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกัน ของคู่สนทนาทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“บั๊กกระจอก” แสดงการถามเน้นเนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกันทำให้น่าสนใจ พร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“อินกเอี้ยง” ตอบกลับด้วยน้ำเสียงสูง เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกัน ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“ว้าย ! บักหน้าหมา” ตอบกลับด้วยคำอุทาน น้ำเสียงสูงและมีคำถามต่อจาก คำตอบเน้นเนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกัน ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“มึงแหละหน้าหมา” แสดงคำตอบกลับ เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกัน ทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

ส่วนหมอลำคณะเสียงอีสาน เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกัน สื่ออารมณ์ขันของคณะ หมอลำอีสาน เรื่องเงินคือพระเจ้าข้าเลี้ยงชีวิต เพื่อสื่ออารมณ์ขัน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บุญทัน	“สวัสดีครับเสีย”	“สวัสดีครับเสีย”
เสี้ยว	“เอาเงินมา”	“เอาเงินมา”

เล็ก	“เอามา นี่ นำอีเต๋านำ เสียครับ สัญญาครับเสีย”	“เอามา นี่ นำอีเต๋านำ เสียครับสัญญาครับเสีย”
ใหญ่	“สัญญาเฮ็ดกันใหม่ สะมันลับสน วุ่นวาย ภูอ่านแล้วมันบ่รู้เรื่อง เฮ็ดใหม่ สะบาดนี้เริ่มต้นใหม่ เซ็นชะ”	“สัญญาทำกันใหม่ มันลับสน อ่านไม่รู้เรื่อง ให้ทำใหม่ แล้วเซ็นชื่อ”
วันเพ็ญ	“เอาแค่นี้ก่อนเสีย นีกว่าสงสารเถอะ ตอนนีกำลังพาหลานหัดล่า ลีไปขอขานำพีน้องได้ท้อได้สิ”	“เอาแค่นี้ก่อนเสีย นีกว่าสงสาร ตอนนีกำลังพาหลานไปหัดล่า เพื่อได้ไปขอขานำพีน้องได้ท้อได้สิ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ , 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะเสียงอีสาน เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกัน ของคู่สนนาทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“สวัสดิ์ครับเสีย” แสดงการทักทายเพื่อเข้าสู่เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“เอาเงินมา” ตอบกลับด้วยน้ำเสียงสูง เรียกร้องขอเงินคืน เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้ง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“เอามา นี่ นำอีเต๋านำ เสียครับสัญญาครับเสีย” ตอบกลับด้วยน้ำเสียงสูง เรียกร้องขอสัญญาเงินกู้ เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้ง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“สัญญาเฮ็ดกันใหม่ สะมันลับสน วุ่นวาย ภูอ่านแล้วมันบ่รู้เรื่อง เฮ็ดใหม่ สะบาดนี้เริ่มต้นใหม่ เซ็นชะ” ตอบกลับด้วยน้ำเสียงสูง เรียกร้องขอทำสัญญาเงินกู้ใหม่ เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้ง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“เอาแค่นี้ก่อนเสีย นีกว่าสงสารเถอะ ตอนนีกำลังพาหลานหัดล่า ลีไปขอขานำพีน้องได้ท้อได้สิ” ตอบกลับด้วยน้ำเสียงราบเรียบน่าสงสาร แต่ เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้ง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

ส่วนหมอลำคณะระเปียบวาทศิลป์ เรื่อง **สายเลือดกตัญญู** เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกัน สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานเพื่อสื่ออารมณ์ขัน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
วิน	“ต้องลำเหย้ม ๆ อยู่กับผู้มีอิทธิพล”	“ต้องลำเหย้ม ๆ อยู่กับผู้มีอิทธิพล”
ก้านัน	“ไผขวางทางอย่างหวังพั้น เลี้ยงนักเลงไว้เป็นหมู่”	“ใครขวางทาง ระวัง เพราะเลี้ยงนักเลงไว้เป็นกลุ่ม”

นายอำเภอ “นายอำเภอโคกเสือโฮม” “นายอำเภอโคกเสือโฮม”

วิไลศ

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2554ก, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะระเบียบวาทศิลป์ เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกัน ของ
คู่สนนาทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“ต้องลำเอียง ๆ อยู่กับผู้มีอิทธิพล” แสดงการสนทนาโต้ตอบกับคู่สนนา เนื้อหา
ระหว่างเรื่องขัดแย้งกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“ไขว่ทางอย่างหวังพัน เลี้ยงนกเลงไว้เป็นหมู” แสดงคำตอบกลับบอกกล่าวของ
กำนัน เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกัน ทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทางทำให้เกิด
อารมณ์ขัน

“นายอำเภอโคกเสือโฮม” แสดงคำตอบกลับของนายอำเภอแสดงตัวตน เนื้อหา
ระหว่างเรื่องขัดแย้งกัน ทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

ส่วนหมอลำคณะวีระพงษ์ วงษ์ศิลป์ เรื่อง **ขำนอกกลาน มารคนละท้อง** เนื้อหา
ระหว่างเรื่องขัดแย้งกัน สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานเพื่อสื่ออารมณ์ขัน มีตัวอย่าง
ดังต่อไปนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
หลอด	“ป้าด ข่อยกะลืมตัวละพ่อ”	“โอ้ ฉันก็ลืมเหมือนกันนะพ่อ”
วีระพงษ์	“ลืมหยั่งหลอด”	“ลืมอะไรหลอด”
หลอด	“บ่ลืมจั่งได้มือเข้านี้ ผมอุ้มโกไป หาซ่อมกันมะ”	“ลืมอะไร ตอนเช้า ผมยังอุ้มโกไปฝึกซ่อม อยู่นะ”
วีระพงษ์	“ซ่อมโก”	“ซ่อมโก”
หลอด	“พ่อเอ๋ย ชื่นเจ้าบ่เว้าความนี้ผม บ่คิดพ่อเลย”	“พ่อ เอ๋ย หากพ่อไม่พูดผมจะไม่คิดถึงเลย”
แม่ราตรี	“คิดพ่อหยั่งหลอด”	“คิดถึงอะไรหรือหลอด”
หลอด	“พ่อใหญ่ชาญกับแม่ใหญ่่า”	“พ่อใหญ่ชาญกับแม่ใหญ่่า”
วีระพงษ์	“เป็นหยั่ง”	“เป็นอะไร”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะวีระพงษ์ วงษ์ศิลป์ เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกัน
ของคู่สนนาทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“ปาด ข่อยกะลิมตัวละพ่อ” แสดงการสนทนาโต้ตอบกับคู่สนทนา เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“ลิมหยั่งหลอด” แสดงคำตอบกลับบอกกล่าวของวีระพงษ์ เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกัน ทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“บ่ลิมจั่งได้มือเข้านี้ ผมอุ้มโกไปหาซอมกันมะ” แสดงคำตอบกลับของหลอดแสดงเนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกัน ทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“ซอมโก” แสดงการสนทนาโต้ตอบกับคู่สนทนา เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“พ่อเอ๋ย ช่นเจ้าบ่เว้าความนี้ผมบ่คิดพ้อเลย” แสดงการสนทนาโต้ตอบกับของหลอด เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียง ท่าทางทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“คิดพ้อหยั่งละหลอด” แสดงการสนทนาโต้ตอบกับคู่สนทนาของแม่ราตรี เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียง ท่าทางทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“พ้อให้ญ่าญากับแม่ใหญ่่า” แสดงการสนทนาโต้ตอบกับของหลอด เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“เป็นหยั่ง” แสดงการสนทนาโต้ตอบกับของวีระพงษ์ เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

และหมอลำคณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง เรื่องรักทรามาน เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกัน สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานเพื่อสื่ออารมณ์ขัน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เบิร์ด	“ยืนหล่อ ๆ บ่เห็นดิ”	“ยืนหล่อ ๆ ไม่เห็นหรือ”
เหา	“หล่อมาตะไล ปานว่าชุดได้เอา โลด ชื่อว่าจั่งได้เกาะคะ”	“หล่อมาจากไหน ยังกะชุดได้ ชื่ออะไร หรือคะ”
อ้ายมิตร	“ชื่อว่ามิตร”	“ชื่อว่ามิตร”
เหา	“บู้ย ชื่อมิตรคนจั่งได้มาชื่อม่วนแท้ ชื่องามแท้ มาเป็นตาฮักจั่งพ้อมันแท้”	“โอ ชื่อมิตรคนอะไรชื่อไพเราะจั่ง ชื่องาม จริงน่ารักน่าชังเหมือนพ้อมันจั่ง”
อ้ายมิตร	“ฮียอืหาท่าทางที่เขี้ยวจริงแท้”	“ฮียอืหาท่าทางที่เขี้ยวจริงแท้”
เหา	“ว้าย ผุบ่าวฮียยังมาว่ามวนจั่ง พ้องจั่งแม่มั่นแท้วะ”	“ว้าย ผุชายอะไรพูดไพเราะจั่ง เหมือนพ้อ แม่มั่นจริงแท้”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2556ข, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะสวน้อย เพชรบ้านแพง เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกัน ของคู่สนทนาทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“ยื่นหล่อ ๆ บ่เห็นดิ” แสดงการสนทนาโต้ตอบของเบิร์ด เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“หล่อมมาตะไล ปานว่าซุดได้เอาโลด ชื่อว่าจ้งได้เกาะคะ” แสดงการสนทนาโต้ตอบของเหา เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน “ชื่อว่ามิตร” แสดงการสนทนาโต้ตอบของอ้ายมิตร เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“บู๊ ๆ ชื่อมิตรคนจ้งได้มาชื่อม่วนแท้ ชื่องามแท้ มาเป็นตาฮักจ้งพ้อมันแท้” แสดงการสนทนาโต้ตอบของเหา เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“ฮื้อฮือท่าทางที่เซียวจริงแท้” แสดงการสนทนาโต้ตอบกับคู่อ้ายมิตร เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“ว้าย ผุ่บ่าวอียังมาเว่วมวนจ้งพ้องแม่มันแท้วะ” แสดงการสนทนาโต้ตอบของเหา เนื้อหาระหว่างเรื่องขัดแย้งกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียง ท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

2. เนื้อหาคล้อยตามกันสื่ออารมณ์ขัน

เนื้อหาระหว่างเรื่องที่ผู้แสดงสนทนากันคล้อยตามกัน หากเนื้อหาระหว่างเรื่องคล้อยตามกัน ดังกล่าวปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในการแสดงหมอลำที่มีความเกี่ยวเนื่องถึง ความหมาย การออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างเนื้อหาระหว่างเรื่องคล้อยตามกัน สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **ขำนอกลานมารคนละทอง** มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
หลอด	“ฮ่า ฮ่า ฮ่า ฮ่า โอ้ย”	“ฮ่า ฮ่า ฮ่า ฮ่า โอ้ย”
แม่ราตรี	“มานั่งซุ่มเสาเว้ากันให้มันพังยุตะเหิงบู”	“มานั่งพวกเราพูดกันให้มันพังตั้งแต่ตอนไหน”
วีระพงษ์	“หัวหยังเดียวนิ”	“หัวเราะอะไร”

หloed “เฒ่าพอแสงแล้วมาคุยกันอิมซิม ๆ “แกแล้วมาคุยกันเจียบ ๆ เหมือนเด็ก ๆ
คือ เต็กน้อยบ่อยากอายบ้าน ไม่อายบ้านอายเมืองอื่น”
อยากอายเมืองเพิ่นเนาะ”

วีระพงษ์ “เถ้ากะคนบ่มีลูกเนาะ” “เถ้าก็คนไม่มีลูกนี่”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เนื้อหาระหว่างเรื่องคล้อยตาม
กัน ของคู่สนทนาทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“ฮ่า ฮ่า ฮ่า ฮ่า โอ้ย” แสดงการสนทนาโต้ตอบของหloed เนื้อหาระหว่างเรื่องคล้อย
ตามกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“มานั่งซุ่มเฮาเว้ากันให้มันพังยุตะเหิงบู” แสดงการสนทนาโต้ตอบของแม่ราตรี
เนื้อหาระหว่างเรื่องคล้อยตามกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิด
อารมณ์ขัน

“หัวหยั่งเดียวนิ” แสดงการสนทนาโต้ตอบของวีระพงษ์ เนื้อหาระหว่างเรื่องคล้อย
ตามกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“เฒ่าพอแสงแล้วมาคุยกันอิมซิม ๆ คือ เต็กน้อยบ่อยากอายบ้านอยากอายเมือง
เพิ่นเนาะ” แสดงการสนทนาโต้ตอบของหloed เนื้อหาระหว่างเรื่องคล้อยตามกันทำให้น่าสนใจ
พร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“เถ้ากะคนบ่มีลูกเนาะ” แสดงการสนทนาโต้ตอบของวีระพงษ์ เนื้อหาระหว่างเรื่อง
คล้อยตามกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

หมอลำคณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **ข่าวนอกกลาน มารคนละท้อง** เนื้อหา
ระหว่างเรื่องคล้อยตามกัน สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานเพื่อสื่ออารมณ์ขัน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
หนวย	“ข่มขึ้นเปิดเลย”	“ข่มขึ้นเปิดเลย”
ลักชัย	“กูกะผ่านมาแล้ว หมาดหมาด มีอวานนี้หวย”	“กูกะผ่านมาแล้ว หมาดหมาดมีอวานนี้ หวย”
หนวย	“มีอวานกะไปเอาอีก”	“มีอวานกะไปเอาอีก”
ลักชัย	“เอ้อ”	“เอ้อ”
หนวย	“เอาไผหละ”	“เอาไผหละ”
ลักชัย	“ผู้เฒ่าบ่มีแซ่วกูอะเฮา”	“ผู้เฒ่าบ่มีแซ่วกูอะเฮา”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะวิระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เนื้อหาระหว่างเรื่องคล้อยตามกัน ของคู่สนทนาทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“ข่มขืนเปิดเลย” แสดงการสนทนาโต้ตอบของหนหวย เนื้อหาระหว่างเรื่องคล้อยตามกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“กูทะผ่านมาแล้ว หมาดหมาดมี้อวานนี้หวย” แสดงการสนทนาโต้ตอบของลักชัย เนื้อหาระหว่างเรื่องคล้อยตามกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“มี้อวานกะไปเอาอีก” แสดงการสนทนาโต้ตอบของหนหวย เนื้อหาระหว่างเรื่องคล้อยตามกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“เอ้อ” แสดงการสนทนาโต้ตอบของลักชัย เนื้อหาระหว่างเรื่องคล้อยตามกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“เอาไผละ” แสดงการสนทนาโต้ตอบของ หนหวย เนื้อหาระหว่างเรื่องคล้อยตามกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“ผู้เฒ่าบ่มีเข่วกอะเอา” แสดงการสนทนาโต้ตอบของลักชัย เนื้อหาระหว่างเรื่องคล้อยตามกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

ส่วนหมอลำรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง 4 ยอดกุมาร เนื้อหาระหว่างเรื่องคล้อยตามกัน สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานเพื่อสื่ออารมณ์ขัน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
องค์จุลมนี	“อิยังกันวะ ฮี”	“อะไรกันวะ”
ขุนเอน	“มันห่วยไ้”	แปลตรงตามข้อความในหมอลำ
องค์จุลมนี	“ฮ่วยมันมีไ้อยู่ติวะ”	“ฮ่วยมันมีไ้จริงหรือวะ”
ขุนเอน	“มี”	แปลตรงตามข้อความในหมอลำ
องค์จุลมนี	“เจ้าฮู้แม่นบ่ แม่นหยังกัน”	“แกรู้ใช่ไหม มันคืออะไร”
ขุนเอน	“ฮู้จัก”	“รู้จัก”
องค์จุลมนี	“มองอัน กุดจีชี”	“จงไปที่กุดจีชี” (แมลงที่อาศัยอยู่ใต้ซี้วัวควาย”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ง, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เนื้อหาระหว่างเรื่องคล้อยตามกัน ของคู่สนทนาทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“อิหยังกันวะ ฮี” แสดงการสนทนาโต้ตอบขององค์เจ้าจุลมนี เนื้อหาระหว่างเรื่อง คล้อยตามกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขึ้น

“มันห่วยโซ่” แสดงการสนทนาโต้ตอบของขุนเณร เนื้อหาระหว่างเรื่องคล้อยตามกัน ทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขึ้น

“ช่วยมันมีไข้อยู่ดิวะ” แสดงการสนทนาโต้ตอบขององค์เจ้าจุลมนี เนื้อหาระหว่างเรื่องคล้อยตามกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขึ้น

“มี” แสดงการสนทนาโต้ตอบของขุนเณร เนื้อหาระหว่างเรื่องคล้อยตามกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทางทำให้เกิดอารมณ์ขึ้น

“เจ้าผู้แม่บ่ แม่หยังกัน” แสดงการสนทนาโต้ตอบขององค์เจ้าจุลมนี เนื้อหา ระหว่างเรื่องคล้อยตามกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขึ้น

“ฮู้จัก” แสดงการสนทนาโต้ตอบของขุนเณร เนื้อหาระหว่างเรื่องคล้อยตามกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทางทำให้เกิดอารมณ์ขึ้น

“มองอัน กุดจี๊” แสดงการสนทนาโต้ตอบขององค์เจ้าจุลมนี เนื้อหาระหว่างเรื่อง คล้อยตามกันทำให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า น้ำเสียงและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขึ้น

การสื่ออารมณ์ขั้นตอนจบเรื่อง

การจบเรื่องเวลาที่คณะหมอลำทำการแสดงอยู่บนเวทีมีกลวิธีที่จบเรื่อง 3 ลักษณะ คือ การสนทนา บทบรรยาย และเพลงกลอนลำ

1. การสนทนา

การจบเรื่องในตอนท้ายสุดสื่ออารมณ์ขึ้น ที่ผู้แสดงหมอลำอีสาน สนทนากันในช่วงท้ายของเรื่องที่ทำแสดง

ตัวอย่างการสนทนาของคณะประถมนันเทิงศิลป์ เรื่องพระสุธน มโนราห์ที่ปรากฏ ตอนจบเรื่องเพื่อสื่ออารมณ์ขึ้น มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
องค์ปรีชาพร	“นี่ละพ่อหนุ่ม ถ้าเจ้าบอกว่าเจ้า ชื่อสุธนเข้ากับเชื้อที่เดียวดอก เขาก็อยากลองพิสูจน์คือกันว่า เจ้าคือสุธนแท้บ่ ไปเรียกลูกสาว ทั้ง 7 คน ออกมาให้เจ้าเลือกเบิ่ง	“นี่ละพ่อหนุ่ม ถ้าเจ้าบอกว่าเจ้าชื่อสุธน เข้ากับเชื้อที่เดียวดอก เขาก็อยากลอง พิสูจน์คือกันว่าเจ้าคือสุธนแท้บ่ ไปเรียก ลูกสาวทั้ง 7 คน ออกมาให้เจ้าเลือกเบิ่ง

	ว่าไผ่คือมโนราห์ แต่ว่าถ้าเจ้าเลือกบ่ถึก พวกเจ้าทั้งหมดต้องคอยขาดเข้าใจบ่”	ว่าไผ่คือมโนราห์ แต่ว่าถ้าเจ้าเลือกบ่ถึก พวกเจ้าทั้งหมดต้องคอยขาดเข้าใจบ่”
สุธน	“มโนราห์”	“มโนราห์”
มโนราห์	“พี่จ๋ามโนราห์ได้บ่พี่”	“พี่จ๋ามโนราห์ได้ไหมพี่”
สุธน	“เป็นมโนราห์อิหลี”	“คือมโนราห์จริง ๆ หรือ”
บรรยาย	มโนราห์และพระสุธนมาพบกัน	มโนราห์และพระสุธนมาพบกันเรียบร้อย
	เรียบร้อยที่นี้ก็เลยพามโนราห์ผู้เป็นลูกสะใภ้กลับไป	ที่นี้ก็เลยพามโนราห์ผู้เป็นลูกสะใภ้กลับไป
	เป็นลูกสะใภ้กลับไปอยู่กับปู่กับย่า	อยู่กับปู่กับย่า

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะประมณบัณฑิตศิลป์ ตอนจบเรื่องสี่อารมณ์ขัน ของคู่สนทนาทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“นี่ละพ่อหนุ่ม ถ้าเจ้าบอกว่าเจ้าชื่อสุธนเข้ากับเชื้อที่เดียวดอก เขาก็อยากลองพิสูจน์คือกันว่าเจ้าคือสุธนแท้ไปเรียกลูกสาวทั้ง 7 คน ออกมาให้เจ้าเลือกเบ่งว่าไผ่คือมโนราห์ แต่ว่าถ้าเจ้าเลือกบ่ถึก พวกเจ้าทั้งหมดต้องคอยขาดเข้าใจบ่” แสดงการถามให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“มโนราห์” แสดงตอบกลับให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“พี่จ๋ามโนราห์ได้บ่พี่” แสดงการถามให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“เป็นมโนราห์อิหลี” แสดงการตอบกลับให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“มโนราห์และพระสุธนมาพบกันเรียบร้อยที่นี้ก็เลยพามโนราห์ผู้เป็นลูกสะใภ้กลับไปอยู่กับปู่กับย่า” เป็นข้อความสนทนากับผู้ชมตอนท้ายให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

ส่วนหมอลำคณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **ข่าวนอกจานมารคนละท้อง** การสนทนาที่ปรากฏตอนจบเรื่องเพื่อสี่อารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
พ่อวีระพงษ์	“พลเปิดโทษมือได้ พ่อสิจัดงานรับขวัญของลูก เด้อลูกเด้อ”	“พันโทษออกจากคุกเมื่อใด พ่อจะจัดงานรับขวัญลูก นะลูก”

นิพล	“ครับ พ่อกับแม่ดูแลตัวเองให้ดี เด้อครับ”	“ครับพ่อแม่ขอให้รักษาสุขภาพให้ดีนะ ครับ”
ตำรวจ	“เอ้ย ลั้งเสียกันพอหรือยังครับ”	“เอ้ย ลั้งเสียกันพอหรือยังครับ”
นิพล	“อานนท์ อ้ายใจ พ่อ แม่”	“อานนท์ อ้ายใจ พ่อ แม่”
ตำรวจ	“ไป ผมขออนุญาตนำตัวนายนิ พลไปโรงพัก”	“ไป ผมขออนุญาตนำตัวนายนิพลไป โรงพัก”
นิพล	“นิพลลาก่อน”	“นิพลลาก่อน”
พ่อวีระพงษ์	“พล พลลูก”	“พล พลลูก”
ตำรวจ	“อย่าอ้อยอ่อยนี่คือ ผู้พิทักษ์สันติ ราช จบบริบูรณ์”	“อย่าอ้อยอ่อยนี่ คือ ผู้พิทักษ์สันติราช จบ บริบูรณ์”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ตอนจบเรื่องสื่ออารมณ์ขันของ
คณะหมอลำอีสาน ของคู่สนทนาทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“พลเปิดโทษมือได้ พ่อลิจัดงานรับขวัญของลูก เด้อลูกเด้อ” แสดงการถามให้
น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“ครับ พ่อกับแม่ดูแลตัวเองให้ดีเด้อครับ” แสดงการตอบกลับให้น่าสนใจพร้อม
แสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“เอ้ย ลั้งเสียกันพอหรือยังครับ” แสดงการถามให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและ
ท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“อานนท์ อ้ายใจ พ่อ แม่” แสดงการตอบกลับให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและ
ท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“ไป ผมขออนุญาตนำตัวนายนิพลไปโรงพัก” แสดงการถามให้น่าสนใจพร้อม
แสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“นิพลลาก่อน” แสดงการตอบกลับให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้
เกิดอารมณ์ขัน

“พล พลลูก” แสดงการถามให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิด
อารมณ์ขัน

“อย่าอ้อยอ่อยนี่ คือ ผู้พิทักษ์สันติราช จบบริบูรณ์” แสดงการตอบกลับให้น่าสนใจ
พร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

ส่วนหมอลำคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง 4 ยอดกุมาร บทสนทนาที่ปรากฏตอนจบเรื่องเพื่อสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ท้าวเพชรราช	“อีแม่ครับ แม่ พี่ครับแม่คำกอง จากเฮาแล้ว เอน้ำเต่าแก้ววิเศษของ พระฤๅษีมาหัดแม่ ถ้าบ่เช่นนั้นกะเอา นี้วิเศษของผมนะเฮาแม่คีนมา”	“อีแม่ครับ แม่ พี่ครับแม่คำกองจากเฮา แล้ว เอน้ำเต่าแก้ววิเศษของพระฤๅษีมา หัดแม่ ถ้าบ่เช่นนั้นกะเอานี้วิเศษของผมนะ เฮาแม่คีนมา”
คำกอง	“ลูกหล่า แม่บ่นี้กว่าผันว่าชาตินี้ แม่บ่นี้กับผันว่าชาตินี้แม่สิไคมา เห็นหน้าลูกแม่อีก”	“ลูกหล่า แม่บ่นี้กว่าผันว่าชาตินี้ แม่บ่นี้ กับผันว่าชาตินี้แม่สิไคมาเห็นหน้าลูกแม่อีก”
ท้าวอิฐราช	“เปิดเวรเปิดกรรมละแม่พรม ลิขิตชะตาชีวิตพวกเฮาสีได้มี ความสุขชะที่พวกผมนะไป กอบกู้เอาบ้านเมืองคีนมาสิบอให้ แม่ได้ลำบากอีกต่อไป”	“เปิดเวรเปิดกรรมละแม่พรมลิขิตชะตา ลิขิตชะตาชีวิตพวกเฮาสีได้มีความสุขชะที่พวกผมนะ ไปพาแม่ไปกอบกู้เอาบ้านเมืองคีนมาสิบอให้ แม่ได้ลำบากอีกต่อไป”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2556ง, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ ตอนจบเรื่องสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ของคู่สนทนาทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“อีแม่ครับ แม่ พี่ครับแม่คำกองจากเฮาแล้ว เอน้ำเต่าแก้ววิเศษของพระฤๅษีมาหัดแม่ ถ้าบ่เช่นนั้นกะเอานี้วิเศษของผมนะเฮาแม่คีนมา” แสดงการถามให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“ลูกหล่า แม่บ่นี้กว่าผันว่าชาตินี้ แม่บ่นี้กับผันว่าชาตินี้แม่สิไคมาเห็นหน้าลูกแม่อีก” แสดงการสนทนาให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“เปิดเวรเปิดกรรมละแม่พรมลิขิตชะตาชีวิตพวกเฮาสีได้มีความสุขชะที่พวกผมนะไปพาแม่ไปกอบกู้เอาบ้านเมืองคีนมาสิบอให้แม่ได้ลำบากอีกต่อไป” แสดงการพูดอธิบายในช่วงท้ายให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

ส่วนหมอลำคณะรุ่งทิวา อำนวยศิลป์ เรื่องแม่ย่าจัญไรลูกสะใภ้กะเริง การสนทนาที่ปรากฏตอนจบเรื่องเพื่อสื่ออารมณ์ขัน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
อ่อนสา	“ให้ผมไปนำแน่ด้อ”	“ขอให้ผมไปด้วยนะครับ”

จารย์วัน	“เอ้อ ไปลูก บ่กล้าใกล้กันเลย เนะสุณี ด่าจักบาดแน่เด้อแพง บักหน้าแหลมว่าจั้งซี้”	“เอ้อ ไปลูก บ่กล้าใกล้กันเลย เนะสุณี ด่าจักบาดแน่เด้อแพง บักหน้าแหลมว่าจั้งซี้”
แพงสี	“บักหน้าแหลม”	“บักหน้าแหลม”
เซียงคำไล	“โอ้ยสรุป ครับนิทานเรื่องแม่ย่า จัญไร ลูกไก่กะเริง กะจบบริบูรณ์ ลงเพียงแค่นี้ ฟั่น้องอีพ้ออีแม่เปิด สู้ผู้คนเลยคิดฮอดลูกหลายกะ ย่าลืมไปแะกัน แะลูกหลาน ที่สยามธุรกิจบันเทิงในนาม รุ่งทิวา ที่สยามธุรกิจบันเทิงในนามรุ่งทิวา อำนวยศิลป์ นิทานของเฮากะจบเพียงแค่นี้ ครับ”	“โอ้ยสรุป ครับนิทานเรื่องแม่ย่าจัญไร ลูกไก่กะเริง กะจบบริบูรณ์ลงเพียงแค่นี้ ฟั่น้องอีพ้ออีแม่เปิดสู้ผู้คนเลยคิดฮอดลูกหลายกะอย่าลืมไปแะกัน แะลูกหลาน ที่สยามธุรกิจบันเทิงในนาม รุ่งทิวา อำนวยศิลป์ นิทานของเฮากะจบเพียงแค่นี้ ครับ”

(วิวัฒน์ ไทวัฒนานนท์, 2550, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะรุ่งทิวา อำนวยศิลป์ ตอนจบเรื่องสื่ออารมณ์ขันของคณะ หมอลำอีสานของคู่สนทนาทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“ให้ผมไปนำแน่เด้อ” แสดงการถามให้หน้าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“เอ้อ ไปลูก บ่กล้าใกล้กันเลย เนะสุณี ด่าจักบาดแน่เด้อแพง บักหน้าแหลมว่าจั้งซี้” แสดงการตอบกลับให้หน้าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“บักหน้าแหลม” แสดงการพูดให้หน้าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“โอ้ยสรุป ครับนิทานเรื่องแม่ย่าจัญไรลูกไก่กะเริง กะจบบริบูรณ์ลงเพียงแค่นี้ ฟั่น้องอีพ้ออีแม่เปิดสู้ผู้คนเลยคิดฮอดลูกหลายกะอย่าลืมไปแะกัน แะลูกหลาน ที่สยามธุรกิจบันเทิงในนาม รุ่งทิวา อำนวยศิลป์ นิทานของเฮากะจบเพียงแค่นี้ ครับ” แสดงการพูดอธิบาย ตอนจบให้หน้าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

และหมอลำคณะรุ่งทิวา อำนวยศิลป์ เรื่อง **อิเหนา** การสนทนาที่ปรากฏตอนจบ เรื่องเพื่อสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ต้า	“ทรงพระเหล่ป้อ ๆ มาเนี้ยผมหนีละ”	“พระวรกายดำจริง ๆ ผมจะหนีแล้วละ”
โจ	“มันบ่แม่นพินใจร้าย”	“มันไม่ใช่ท่านใจร้าย”

อิเหนา	“อ้ายโจ อ้ายต้า”	“อ้ายโจ อ้ายต้า”
ต้า	“เฮาเฮ็ดผิดเอง มันผิดนำองค์ชายนั้นละ ชายนั้นละ เอาจิ้งซีชะ คั่นม็กกัน อีหลี ความฮักต้องสำเร็จจ๊กมือหนึ่ง”	“เฮาเฮ็ดผิดเอง มันผิดนำองค์ชายนั้นละ เอาจิ้งซีชะ คั่นม็กกันอีหลี ความฮักต้อง สำเร็จจ๊กมือหนึ่ง”
โจ	“รักแท้ต้องมีอุปสรรคธรรมดา”	“รักแท้ต้องมีอุปสรรคธรรมดา”
ต้า	“ไปนำชะผมว่า”	“ไปนำชะผมว่า”
อิเหนา	“ตามนางจนสุดทางเดินแล้วดิอ้าย”	“ตามนางจนสุดทางเดินแล้วดิอ้าย”
โจ	“เฮาต้องนำหาหัวใจเฮา พิสูจน์ให้ อัยการเห็นว่าองค์ชายอิเหนารัก องค์หญิงบุษบาแท้”	“เฮาต้องนำหาหัวใจเฮา พิสูจน์ให้อัยการ เห็นว่าองค์ชายอิเหนารักองค์หญิงบุษบาแท้”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2546, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะกรรมการวิเศษศิลป์ ตอนจบเรื่องสื่ออารมณ์ขันของคณะ
หมอลำอีสานของคู่สนทนาทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“ทรงพระเหล่ป้อ ๆ มาเนี้ย ผมหนีเดะ” แสดงการถามให้น่าสนใจพร้อมแสดงสี
หน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“มันบ่แม่นเพิ่นใจร้าย” แสดงการตอบกลับให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง
ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“อ้ายโจ อ้ายต้า” แสดงการถามให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิด
อารมณ์ขัน

“เฮาเฮ็ดผิดเอง มันผิดนำองค์ชายนั้นละ เอาจิ้งซีชะ คั่นม็กกันอีหลี ความฮักต้อง
สำเร็จจ๊กมือหนึ่ง” แสดงการตอบกลับให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิด
อารมณ์ขัน

“รักแท้ต้องมีอุปสรรคธรรมดา” แสดงการพูดอธิบายให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า
และท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“ไปนำชะผมว่า” แสดงการพูดเน้นข้อความให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและ
ท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“ตามนางจนสุดทางเดินแล้วดิอ้าย” แสดงการอธิบายให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้า
และท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“เฮาต้องนำหาหัวใจเฮา พิสูจน์ให้อัยการเห็นว่าองค์ชายอิเหนารักองค์หญิงบุษบา
แท้” แสดงสนทนาสรุป ให้น่าสนใจพร้อมแสดงสีหน้าและท่าทาง ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

2. การจับแบบบรรยาย

การจบเรื่องในตอนท้ายสุดของเรื่องสี่อามรณ์ชั้น ที่ผู้แสดงหมอลำอีสาน บรรยาย หรือโฆษกเป็นผู้บรรยายในช่วงท้ายของเรื่องที่ทำกรแสดง

ตัวอย่างคณะคำคุณร่วมมิตร เรื่อง **กึ่งฟ้ากาหลงคอน** การจับแบบบรรยาย สี่อามรณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
พรหมทัต	“รัตนาล้ำกัฏฐา เจ้าขอรองชีวิตว่าอย่าให้พ่อประหาร พ่อสียกโทษประหารอยู่แต่พ่อสียกบิดทหารไปจับตัวมันมาแล้วซังคูกพวกมันอย่าให้ได้ออกมาเห็นเดือนเห็นตะวันตลอดชีวิต พ่อก็รู้ว่าลูกทั้ง 5 คน จิตใจบ่คือกัน ผู้ที่จะฟังพาอาศัยได้ก็คือรัตนาล้ำกัฏฐา และกึ่งฟ้ากาหลงลูกสะใภ้ เมืองพาราณสีแห่งนี้ พ่อจะยกให้เจ้าทั้ง 2 คน ครอบครองโดยสมบูรณ์แบบ รัตนามีกึ่งฟ้ากาหลงคอน ภูผายังเป็นโสดดูแลนำกันอย่าคิดกบฏคดเคี้ยวกันนะลูกนะ ครอบครองให้บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุขทุก ๆ คนก็จะเจริญยิ่ง ๆ ขึ้น พ่อขออวยพรให้ลูกของพ่อ ครอบครองบ้านเมืองแทนพ่อให้ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์เจริญ ๆ นะลูกนะ”	“รัตนาล้ำกัฏฐา เจ้าขอรองชีวิตว่าอย่าให้พ่อประหาร พ่อสียกโทษประหารอยู่แต่พ่อสียกบิด ทหารไปจับตัวมันมาแล้วซังคูกพวกมันอย่าให้ได้ออกมาเห็นเดือนเห็นตะวันตลอดชีวิต พ่อก็รู้ว่าลูกทั้ง 5 คน จิตใจบ่คือกัน ผู้ที่จะฟังพาอาศัยได้ก็คือรัตนาล้ำกัฏฐา และกึ่งฟ้ากาหลงคอนลูกสะใภ้ เมืองพาราณสีแห่งนี้ พ่อจะยกให้เจ้าทั้ง 2 คน ครอบครองโดยสมบูรณ์แบบ รัตนามีกึ่งฟ้ากาหลงคอน ภูผายังเป็นโสดดูแลนำกันอย่าคิดกบฏคดเคี้ยวกันนะลูกนะ ครอบครองให้บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุขทุก ๆ คนก็จะเจริญยิ่ง ๆ ขึ้น พ่อขออวยพรให้ลูกของพ่อ ครอบครองบ้านเมืองแทนพ่อให้ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์เจริญ ๆ นะลูกนะ”
องค์ชาย รัตนาล้ำกัฏฐา	“ขอบพระทัยเสด็จพ่อ”	“ขอบพระทัยเสด็จพ่อ”
ผู้บรรยาย	เอาละครับพี่น้องครับกับนิทานเรื่องกึ่งฟ้ากาหลงคอนนะครับก็	เอาละครับพี่น้องครับ กับนิทานเรื่องกึ่งฟ้ากาหลงคอนนะครับก็ได้มาอวสานจบ

ได้มาอวสานจบลงตรงนี้ องค์ ลงตรงนี้ องค์ชายรัตนาแล้วก็องค์หญิง
 ชายรัตนาแล้วก็องค์หญิงกาหลง กาหลงได้ปกครองเมืองพาราณสีนะครับ
 ได้ปกครองเมืองพาราณสีนะ ส่วนองค์ชายดำชาและเมฆาก็ได้รับผล
 ครับ ส่วนองค์ชายดำชาและ กรรมที่กระทำไว้นะครับ ลูกหลานกับมีอิ
 เมฆาก็ได้รับผลกรรมที่กระทำไว้ หยั่งตอบบุญแทนคุณนะครับนอกจากคำ
 นะครับ ลูกหลานกับมีอิหยั่งตอบ กล่าวอวยพร ขอให้พ่อแม่พี่น้องนะครับมี
 บุญแทนคุณนะครับนอกจากคำ ความสุขความเจริญ คิดเงินก็ขอให้ได้เงิน
 กล่าวอวยพร ขอให้พ่อแม่พี่น้อง คิดทองก็ให้ได้ทองนะครับ สำหรับคำคิน
 นะครับมีความสุขความเจริญ นี้ลูกหลานขอกล่าวคำว่าสวัสดิ์เด้อ จบ
 คิดเงินก็ขอให้ได้เงิน คิดทองก็ให้ ได้ทองนะครับ สำหรับคำคินนี้ลูก
 หลานขอกล่าวคำว่าสวัสดิ์เด้อ จบ

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะคำพณรวมมิตร การจบแบบบรรยายสื่ออารมณ์ขันของ
 คณะหมอลำอีสาน ทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“รัตนาแล้วก็ภูผา เจ้าขอร้องชีวิตว่าอย่าให้พ่อประหาร พ่อสียกโทษประหารอยู่แต่พ่อสีย
 ขอลือไป ทหารไปจับตัวมันมาแล้วขังคุกพวกมันอย่าให้ได้ออกมาเห็นเดือนเห็นตะวันตลอดชีวิต
 พ่อก็รู้ว่าลูกทั้ง 5 คน จิตใจบ่คือกัน ผู้ที่จะฟังปาอาศัยได้ก็คือรัตนาและก็ภูผา และก็ถึงฟ้า
 กาหลงคอนลูกสะใภ้ เมืองพาราณสีแห่งนี้ พ่อจะยกให้เจ้าทั้ง 2 คน ครอบครองโดยสมบูรณ์
 แบบ รัตนามีกองฟ้ากาหลงคอน ภูผายังเป็นโสดดูแลนำกันอย่าคิดกบฏคดีเดียวกันนะลูกนะ
 ครอบครองให้บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข ทุก ๆ คน ก็จะเจริญยิ่ง ๆ ขึ้น พ่อขออวยพรให้ลูกของพ่อ
 ครอบครองบ้านเมืองแทนพ่อให้ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์เจริญ ๆ นะลูกนะ” ผู้แสดงสนทนา
 ตอนท้ายของเรื่อง ก่อนที่โฆษกจะออกมาบรรยายสรุปจบเรื่อง

“ขอบพระทัยเสด็จพ่อ” องค์ชายรัตนากล่าวขอบพระทัยเสด็จพ่อเรื่องก็จบ

“เอาละครับพี่น้องครับกับนิทานเรื่องถึงฟ้ากาหลงคอนนะครับก็ได้มาอวสานจบลง
 ตรงนี้ องค์ชายรัตนาแล้วก็องค์หญิงกาหลงได้ปกครองเมืองพาราณสีนะครับ ส่วนองค์ชายดำชา
 และเมฆาก็ได้รับผลกรรมที่กระทำไว้นะครับ ลูกหลานกับมีอิหยั่งตอบบุญแทนคุณนะครับ
 นอกจากคำกล่าวอวยพร ขอให้พ่อแม่พี่น้องนะครับมีความสุขความเจริญ คิดเงินก็ขอให้ได้เงิน
 คิดทองก็ให้ได้ทองนะครับ สำหรับคำคินนี้ลูกหลานขอกล่าวคำว่าสวัสดิ์เด้อ จบ”

จากที่กล่าวมาเป็นการบรรยายจบตอนท้ายสุดของเรื่อง ผู้บรรยายได้สื่อโดยตรงกับผู้ชมหรือผู้รับสาร ว่าเรื่องจบแล้วข้อคิดคติธรรมต่าง ๆ ที่แฝงไว้ในเรื่องเป็นประโยชน์ต่อผู้ชม การทำคุณงามความดี การถูกกลืนโทษจากการทำความไม่ดี หรือการทำความผิดไว้ ช่วงที่ผู้ชมได้ยินถึงผลกรรมที่นักแสดงได้รับในการทำความผิด ผู้ชมจะรู้สึกมีอารมณ์ขัน และยังได้รับคำอวยพรดี ๆ ที่ทางคณะหมอลำฝากถึงใจช่วงท้ายอีกด้วย

ส่วนหมอลำคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง**แรงรักแรงแค้น** การบรรยายที่ปรากฏตอนจบเรื่องเพื่อสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
สมเด็จย่า	“เชิดชัย แม่ดีใจเหลือเกินลูก ในที่สุดเย็นใจก็คือหลานของย่าอภิชิต”	“เชิดชัย แม่ดีใจเหลือเกินลูก ในที่สุดเย็นใจก็คือหลานของย่าอภิชิต”
อภิชิต	“เพคะเสด็จย่า”	“เพคะเสด็จย่า”
สมเด็จย่า	“ขอบใจมากนะลูกที่เจ้าดูแลน้ำหวานกลับมาได้อย่างปลอดภัย”	“ขอบใจมากนะลูกที่เจ้าดูแลน้ำหวานกลับมาได้อย่างปลอดภัย”
อภิชิต	“มือนี้อภิชิตก็ดีแล้วพระเจ้าคะ ในที่สุดความเป็นเพื่อนระหว่างอภิชิตกับองค์ชายเชิดชัยก็กลับคืนมาอีกน้าเก่า ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นเพราะความเข้าใจผิด นี่แหละแรงรักแรงแค้นที่มีต่อกันกับเจ้าชายพระเจ้าคะเสด็จย่า”	“มือนี้อภิชิตก็ดีแล้วพระเจ้าคะ ในที่สุดความเป็นเพื่อนระหว่างอภิชิตกับองค์ชายเชิดชัยก็กลับคืนมาอีกน้าเก่า ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นเพราะความเข้าใจผิด นี่แหละแรงรักแรงแค้น ที่มีต่อกันกับเจ้าชายพระเจ้าคะเสด็จย่า”
สมเด็จย่า	“ย่าดีใจเหลือเกินหมดเวรหมดกรรมเสียทีนะลูก หลานย่า ไก่ แก้ว ก้อง ย่าดีใจเหลือเกิน ขอบใจพวกเจ้ามากคอยดูแลเย็นใจพร้อมกับเอ็งไพรช่วยย่ามาโดยตลอด”	“ย่าดีใจเหลือเกินหมดเวรหมดกรรมเสียทีนะลูก หลานย่า ไก่ แก้ว ก้อง ย่าดีใจเหลือเกิน ขอบใจพวกเจ้ามากคอยดูแลเย็นใจพร้อมกับเอ็งไพรช่วยย่ามาโดยตลอด”
บรรยาย	จากนิทานการแสดงในนิทานในท้องเรื่องแรงรักแรงแค้นจากลูกหลานที่มงานรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ ก็เป็นอันว่าจบบริบูรณ์ครับ ขอบพระคุณพ่อแม่พี่น้องทุกท่านที่ติดตามผลงานการแสดงของ	จากนิทานการแสดงในนิทานในท้องเรื่องแรงรักแรงแค้นจากลูกหลานที่มงานรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ ก็เป็นอันว่าจบบริบูรณ์ครับ ขอบพระคุณพ่อแม่พี่น้องทุกท่านที่ติดตามผลงานการแสดงของ

พี่น้องทุกท่านที่ติดตามผลงาน ลูกหลานที่ม้งงานรัตนศิลป์อินตาไทย การแสดงของลูกหลานที่ม้งงาน ราษฎร์ มาโดยตลอดและที่จะลืมไปไม่ได้ รัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ มา ครับบริษัท EVS มิวสิก บริษัท EVS เอ็น โดยตลอดและที่จะลืมไปไม่ได้ เตอร์เทนเมนต์คลับ ร่วมสืบสาน ครับบริษัท EVS มิวสิก บริษัท วัฒนธรรมอีสานร่วมสืบสานวัฒนธรรมที่ EVS เอ็นเตอร์เทนเมนต์คลับ ร่วม ดึงมอยู่คู่กับพ่อแม่พี่น้องทุกท่าน อยู่คู่ สืบสานวัฒนธรรมอีสานร่วมสืบ กับบ้านคู่กับเมืองของเฮาร่วมกับลูก สานวัฒนธรรมที่ดึงมอยู่คู่กับ หลานที่ม้งงานรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ มาโดยตลอด อย่าลืมครับพี่น้องความ คุ้กับเมืองของเฮาร่วมกับลูก สนุกสนานแบบไม่มีขีดจำกัดต้อง EVS มิว หลานที่ม้งงานรัตนศิลป์อินตาไทย ติก EVS เอ็นเตอร์เทนเมนต์เท่านั้น ราษฎร์มาโดยตลอด อย่าลืมครับ ขอบพระคุณหลาย ๆ ครับ”

พี่น้องความสนุกสนานแบบไม่มี ขีดจำกัดต้อง EVS มิวสิก EVS เอ็นเตอร์เทนเมนต์เท่านั้น ขอบพระคุณหลาย ๆ ครับ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2555ค, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ การจบแบบบรรยายสื่อ อารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“เชิดชัย แม่ดีใจเหลือเกินลูก ในที่สุดเย็นใจก็คือหลานของย่าอภิชิต” กล่าวถึงบท สนทนาช่วงท้ายเรื่องก่อนบรรยายเพื่อสื่ออารมณ์ขัน

“เพคะเสด็จย่า” การตอบรับของผู้แสดงช่วงท้ายเรื่องก่อนบรรยายสื่ออารมณ์ขัน

“ขอบใจมากนะลูกที่เจ้าดูแลน้ำหวานกลับมาได้อย่างปลอดภัย” การกล่าวแสดงความรู้สึกของผู้แสดงช่วงท้ายเรื่องก่อนบรรยายที่สื่ออารมณ์ขัน

“มือนื้ออภิชิตก็ดีแล้วพระเจ้าคะ ในที่สุดความเป็นเพื่อนระหว่างอภิชิตกับองค์ชาย เชิดชัยก็กลับคืนมาอีกน้าเก่า ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นเพราะความเข้าใจผิด นี่แหละแรงรักแรงแค้น ที่มีต่อกันกับเจ้าชายพระเจ้าคะเสด็จย่า” การกล่าวแสดงความในใจของผู้แสดงช่วงท้ายเรื่อง ก่อนบรรยายที่สื่ออารมณ์ขัน

“อย่าดีใจเหลือเกินหมดเวรหมดกรรมเสียทีนะลูก หลานย่า ไก่ แก้ว ก่อง ยาดีใจ เหลือเกิน ขอบใจพวกเจ้ามากคอยดูแลเอ็นใจพร้อมทั้งเอื้อเฟื้อช่วยเหลือยามาโดยตลอด” การกล่าวแสดงความรู้สึกของผู้แสดงช่วงท้ายเรื่องก่อนบรรยายที่สื่ออารมณ์ขึ้น

“จากนิทานการแสดงในนิทานในท้องเรื่องแรงรักแรงแค้นจากลูกหลานที่มงานรัตน ศิลป์อินตาไทยราษฎร์ ก็เป็นอันว่าจบบริบูรณ์ครับ ขอบพระคุณพ่อแม่พี่น้องทุกท่านที่ติดตาม ผลงานการแสดงของลูกหลานที่มงานรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ มาโดยตลอดและที่จะลืมไป ได้ครับบริษัท EVS มิวสิก บริษัท EVS เอ็นเตอร์เทนเมนต์ครับ ร่วมสืบสานวัฒนธรรมอีสานร่วม สืบสานวัฒนธรรมที่ดีงามอยู่คู่กับพ่อแม่พี่น้องทุกท่าน อยู่คู่กับบ้าน คู่กับเมืองของเฮาร่วมกับ ลูกหลานที่มงานรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์มาโดยตลอด อย่าลืมครับพี่น้องความสนุกสนานแบบ ไม่มีขีดจำกัดต้อง EVS มิวสิก EVS เอ็นเตอร์เทนเมนต์เท่านั้น ขอบพระคุณหลาย ๆ ครับ” การบรรยายช่วงท้ายของเรื่องที่สื่ออารมณ์ขึ้น โฆษกจะกล่าวถึงชื่อเรื่องที่จะทำการแสดง และ ฝากให้ผู้ชมติดตามผลงาน ขอบคุณบริษัทที่ให้การสนับสนุน ช่วงที่ผู้รับสารได้ยินตอนท้ายของการบรรยาย จะรู้สึกมีความสุขมีอารมณ์ขึ้นร่วมไปด้วยขณะที่ผู้บรรยายสรุป

ส่วนหมอลำคณะหนุมารวิเศษศิลป์ เรื่อง **ลูกฮักลูกชัง** การบรรยายที่ปรากฏตอนจบเรื่องเพื่อสื่ออารมณ์ขึ้นของคณะหมอลำอีสาน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บัวลัย	“เอาไปแล้วแม่เฮาสักกินหยั่งละบักหล่า”	“เอาไปแล้วแม่เฮาสักกินหยั่งละบักหล่า”
สมรัก	“เอาข้าวไปแก้มเหล้า ไปละเอื้อย พวกผมสิเอาข้าวไปแก้มเหล้า คือสิเข้ากันดีวะ”	“เอาข้าวไปแก้มเหล้า ไปละเอื้อย พวกผมสิเอาข้าวไปแก้มเหล้า คือสิเข้ากันดีวะ”
บัวลัย	“ความทุกข์จนมาวนจนกลุ่ม พอ บั้นมรสุมเข้ามาร่วมในอก ชีวิตขาดความหวังความทุกข์มาแน่นอก ช่างมาเดือดร้อนอยู่บ่เซา ปานหนอชีวิตสิได้ชุ่มเย็น ความจำเป็นในครอบครัวมีพี่ชายคอยหาเลี้ยง บางวันเพียงหามาได้ พอได้กินสืบมือไป ทั้งสงสารผู้เป็นพ่อ แม่กะเจ็บหนอป่วยไข้ ความ	“ความทุกข์จนมาวนจนกลุ่ม พอ บั้นมรสุมเข้ามาร่วมในอก ชีวิตขาดความหวัง ความทุกข์มาแน่นอก ช่างมาเดือดร้อนอยู่บ่เซา ปานหนอชีวิตสิได้ชุ่มเย็น ความ จำเป็นในครอบครัวมีพี่ชายคอยหาเลี้ยง บางวันเพียงหามาได้ พอได้กินสืบมือไป ทั้งสงสารผู้เป็นพ่อ แม่กะเจ็บหนอป่วยไข้ ความ

ไปน้องหล่าปะ เฮ้าเข้าไปเบิ่งอีแม่เฮ้ากัน”

จนฮ้ายได้หลังงอม เอย ฟีน้อง
เอย ไปน้องหล่าปะ เฮ้าเข้าไปเบ็งอี
แม่เฮากัน”

บัวลย

“ผั่นให้เกลใจเกินร้อย คอยวันลี
ตั้งท่า อยารอวาสนาบงมือเข้า
เบ้า บ่คอยถ่าให้นั่งมองข้างซ้าย
นั้นน้องผัวแม่นพีลีเคียงขวัญ
หวนไปถึงการณ้ไกล ออย่าเพิงไผลี
มาช่วย บัดท่าช่วยยังมีน้อง อยู่
ห่างเพียงใดถ่าเราตั้งใจไม่ไกล
สุดกู่ เกิดมาเพื่อสู้กันอยู่ข้างเธอ
เสมอ อุปสรรคนานา ฉันรู้ว่า
หรรอกหนาวาเราต้องเจอ รู้ไว้เถิด
เธอว่าฉันพร้อมทุกกรณี น้ำตา
ริน ๆ พร้อมกันทุกเมื่อ กัดก้อน
เกล็ดออกอมกียอมพลี ใจดวงนี้
จริงจังตั้งต่อ มือได้หวนคิดพ้อกิน
เหล้านั่งเหงา หน้าเศร้า ๆ คือตั้ง
สับสน ออย่าแคร่สายตาคนที่เฝื่อน
มองหมางเย้ย ไอ้ออกเอ้ยผิซ้าด้าม
พลอย ๆ ออย่าท้อถอยยังมีน้องอีก
คน จนทางแบ่งเอาแรงใจให้อยู่
ขอให้พี่ได้รู้ว่าหญิงนี้บ่หนี จน
ว่าพี่เคียงไหล่กองหนุน ยามเจ้า
เดินชนเชลเดมือตั้งอ้าย ปัญหา
มากมายจนร้ายฉกรรจ์ข้างมัน
เราสู้ ใคร ๆ ลบหลู่เราทนเขาบ่น
ข้างเขา ไม่เกียวมือสามสู้ทุกยาม
มีเพียงเรา ตั้งใจสู้เขาเหมือนนก
น้อยทำรังพอดัว แสนล้าเค็ญ

“ผั่นให้เกลใจเกินร้อย คอยวันลีตั้งท่า
อยารอวาสนาบงมือเข้าเบ้า บ่คอยถ่าให้
นั่งมองข้างซ้ายนั้นน้องผัวแม่นพีลีเคียง
ขวัญ หวนไปถึงการณ้ไกล ออย่าเพิงไผลี
มาช่วย บัดท่าช่วยยังมีน้อง อยู่ห่างเพียง
ใดถ่าเราตั้งใจไม่ไกลสุดกู่ เกิดมาเพื่อสู้
กันอยู่ข้างเธอเสมอ อุปสรรคนานาฉันรู้
ว่าหรรอกหนาวาเราต้องเจอ รู้ไว้เถิดเธอ
ว่าฉันพร้อมทุกกรณี น้ำตาริน ๆ พร้อม
กันทุกเมื่อ กัดก้อนเกล็ดออกอมกียอม
พลี ใจดวงนี้จริงจังตั้งต่อ มือได้หวนคิด
พ้อกินเหล้านั่งเหงา หน้าเศร้า ๆ คือตั้ง
สับสน ออย่าแคร่สายตาคนที่เฝื่อนมอง
หมางเย้ย ไอ้ออกเอ้ยผิซ้าด้ามพลอย ๆ
ออย่าท้อถอยยังมีน้องอีกคน จนทางแบ่ง
เอาแรงใจให้อยู่ ขอให้พี่ได้รู้ว่าหญิงนี้บ่
หนี จนว่าพี่เคียงไหล่กองหนุน ยามเจ้า
เดินชนเชลเดมือตั้งอ้าย ปัญหา
มากมายจนร้ายฉกรรจ์ข้างมันเราสู้ใคร ๆ ลบหลู่
เราทนเขาบ่นข้างเขา ไม่เกียวมือสามสู้ทุก
ยามมีเพียงเรา ตั้งใจสู้เขาเหมือนนกน้อย
ทำรังพอดัว แสนล้าเค็ญ อยากเป็นขวัญ
ใจคนจน แดดก้ทน ถูกฝนเปียกจนตามัว
อย่ากลัวพีกกลัว เชื่อเถอะทูลหัวฟีน้องเป็น
แรงใจ ขอเพียงได้แรงใจยิ่งใหญ่ ๆ เติม
แรงใจให้พร้อมอย่ายอมแพ้ต่อมัน ขาดพี่
นั้นขาดที่ปักพิง หญิงนี้คือแรงใจหาก

อยากเป็นขวัญใจคนจน แดดก็ พี่ชายบ่หมายมั่ง หากพี่ชายบ่หมาย
 ทุน ถูกฝนเปียกจนตามัว อย่า มั่ง”
 กลัวพี่กลัว เชื่อเถอะทูลหัวพี่น้อง
 เป็นแรงใจ ขอเพียงได้แรงใจ
 ยิ่งใหญ่ ๆ เดิมแรงใจให้พร้อม
 อาย้อมแพ่ต่อมัน ขาดพิน่ขาด
 ที่พักพิง หญิงนี้คือแรงใจหาก
 พี่ชายบ่หมายมั่ง หากพี่ชายบ่
 หมายมั่ง”

โฆษก

“สาวบัวลัยได้นั่งเว้า ซินของโต “สาวบัวลัยได้นั่งเว้า ซินของโตคือบ่คือ
 คือบ่คือบ้านพื้น ความขาดเงิน บ้านพื้น ความขาดเงินมาตอกย้ำ ทำให้
 มาตอกย้ำ ทำให้เศร้าเก่าศรีแท้พี่ เศร้าเก่าศรีแท้พี่น้อง พี่นี่ยังว่าคนเฮานี้
 น้อง พี่นี่ยังว่าคนเฮานี้จนมีบ่คือ จนมีบ่คือกัน พอกำนันในตำบลมีแต่คน
 กัน พอกำนันในตำบลมีแต่คนยก ยกย่องมีข้าวของเงินทองใช้กะแจกจ่าย
 ย่อมมีข้าวของเงินทองใช้ กะ ชาวบ้าน อยู่ในศีลกินในทาน อยู่ทุกมี
 แจกจ่ายชาวบ้าน อยู่ในศีลกินใน ครอบครัวยุคใหม่”
 ทาน อยู่ทุกมี ครอบครัวยุคใหม่”
 มั่งมี”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2554ข, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะกรรมการพิเศษศิลป์ การจบบรรยายสื่ออารมณ์ขัน
 ของคณะหมอลำอีสาน ทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“เอาไปแล้วแม่เฮาสักกินยังละบักหล้า” กล่าวถึงบทสนทนาช่วงท้ายเรื่องก่อน
 บรรยายเพื่อสื่ออารมณ์ขัน

“เอาข้าวไปแก้มเหล้า ไปละเอื้อย พวกผมลิเอาข้าวไปแก้มเหล้า คือลิเข้ากันดีวะ”
 กล่าวถึงบทสนทนาช่วงท้ายเรื่องก่อนบรรยายเพื่อสื่ออารมณ์ขัน

“ความทุกข์จนมาจนจนกลุ่ม พอปั่นมรสุมเข้ามาร่วมในอก ชีวิตขาดความหวังความ
 ทุกข์มาแน่นอก ช่างมาเดือดร้อนอยู่บ่เซา ปานหนอชีวิตได้ชุ่มเย็น ความจำเป็นในครอบครัวมี
 พี่ชายคอยหาเลี้ยง บางวันเพียงหามาได้ พอได้กินสืบมือไป ทั้งสงสารผู้เป็นพ่อ แม่กะเจ็บหนอ
 บ่่วยใช้ ความจนฮ้ายได้หลังอม เอย พี่น้องเอย ไปน้องหล้าปะ เข้าเข้าไปเบิ่งอีแม่เฮากัน”
 กล่าวถึงบทสนทนาช่วงท้ายเรื่องก่อนบรรยายเพื่อสื่ออารมณ์ขัน

“ฝันให้ไกลใจเกินร้อย คอยวันสีดั่งท่า อัยารอวาสนาบงมือเข้าบัว บ่คอยถ่าให้หนึ่ง มองข้างซ้ายนั้นน้อง ผัวแมนพี่เลี้ยงขวัญ หวนไปถึงการณ้ไกล อย่าเพิงไผลิมาช่วย บัดท่าช่วย ยังมีน้อง อยู่ห่างเพิงใดถ่าเราตั้งใจไม่ไกลสุดกู่ เกิดมาเพื่อสู้ฉันอยู่ข้างเธอเสมอ อุปสรรคนานา ฉันรู้ว่าหอกหนาวาเราต้องเจอ รู้ไว้เถิดเธอว่าฉันพร้อมทุกกรณี น้ำตาริน ๆ พร้อมกันทุกเมื่อ กัดก่อนเกลือกอดอ้อมก็ยอมพลีใจดวงนี้จริงจังตั้งต่อ เมื่อได้หวนคิดพ้อกินเหล้านั่งเหงา หน้าเศร้า ๆ คือ ดั่งลับสน อย่าแค้นสายตาคนที่เดินมองหมางแย้ ไอ้ออกเอยีชี้อ่าด้ามพลอย ๆ อย่าทอดอวยยังมีน้องอีกคน จนทางแบ่งเอาแรงใจให้อยู่ ขอให้พี่ได้รู้ว่าหญิงนี้บ่หนี จนว่าพี่เลี้ยง ไหล่กองหนุน ยามเจ้าเดินชมเชลยเดมือตึงอ้าย ปัญหามากมายจนร้ายฉกรรจ์ช่างมันเราสู้ ใคร ๆ ลบ หลู่เราทนเขาบ่นช่างเขา ไม่เกี่ยวมือสามสู้ทุกยามมีเพียงเรา ตั้งใจสู้เขาเหมือนนกน้อยทำรังพอ ตัว แสนลำเค็ญ อยากเป็นขวัญใจคนจน แดดก็ทน ญกฝนเปียกจนตามัว อย่างกลัวพี่กลัว เชื่อเถอะทูลหัวพี่น้องเป็นแรงใจ ขอเพียงได้แรงใจยิ่งใหญ่ ๆ เติมแรงใจให้พร้อมอ่ายอ้อมแพ้อ้อมมัน ขาดพี่น้องขาดที่พักพิง หญิงนี้คือแรงใจหากพี่ชายบ่หมายมั่ง หากพี่ชายบ่หมายมั่ง” กล่าวถึง บทสนทนาช่วงท้ายเรื่องก่อนบรรยายเพื่อสื่ออารมณ์ขัน

“สาวบัวลัยได้นั่งเว้า ชินของโตคือบ่คือบ้านเพิ่น ความขาดเขินมาตอกย้ำ ทำให้เศร้าเก่าศรีแท้พี่น้อง เพิ่นยังว่าคนเฮานี้จนมีบ่คือกัน พอกำนันในตำบลมีแต่คนยกย่องมีข้าวของเงินทองใช้กะแจกจ่ายชาวบ้าน อยู่ในศีลกินในทาน อยู่ทุกมื่อ ครอบครัวย่านจึงมั่งมี” โฆษกบรรยายสรุปเรื่องราวทั้งหมดที่คณะหมอลำทำการแสดง ซึ่งเป็นภาพสะท้อนของสังคมภาคอีสานที่ที่ยกย่องคนทำคุณงามความดี ความดีความชั่ว เมื่อผู้รับสารหรือผู้ชมได้ฟังแล้ว รู้สึกมีรอยยิ้ม มีความสุข มีอารมณ์ขันร่วมกับผู้แสดงหมอลำ

ส่วนหมอลำคณะรุ่งทิวา อำนาจศิลป์ เรื่อง**บ่วงกรรม** การบรรยายที่ปรากฏตอนจบเรื่องเพื่อสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เตือนใจ	“กะแล้วแต่พ่อแต่แม่ดอก”	“กะแล้วแต่พ่อแต่แม่ดอก”
พ่อคำมาย	“อืม”	“อืม”
เตือนใจ	“กาลเวลา กาลเวลามันกะคงสิ พิสูจน์ได้อยู่ดอกพ่อ”	“กาลเวลา กาลเวลามันกะคงสิพิสูจน์ได้ อยู่ดอกพ่อ”
พ่อคำมาย บรรยาย	“นี่หละคมสันต์เอ๊ย เพิ่นว่าบ่วง กรรม ทำดีได้ดี เออ เอา พ่อกับ แม่เอ๊ยให้เด้อลูกเด้อ ต่อไปนี้กะ ตั้งใจให้ฮักลูกฮักเมียเลี้ยงพ่อ	“นี่หละคมสันต์เอ๊ย เพิ่นว่าบ่วงกรรม ทำ ดีได้ดี เออ เอา พ่อกับแม่เอ๊ยให้เด้อลูก เด้อ ต่อไปนี้กะตั้งใจให้ฮักลูกฮักเมีย เลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่อยู่ร่วมกันนี่หละ อืม พ่อ

เสียงแม้อยู่นำกันนี้แหละ อิม พ่อ แม่ให้อภัยให้ เพื่อนว่าบ่วงกรรมผู้ ได้ทำชั่วกะได้ชั่ว ทำดีกะได้ดี เพราะฉะนั้นขอให้พ่อแม่พี่น้องเขาทำแต่สิ่งกรรมดีเนาะ ครับเนาะสิ่งดี ๆ สิได้มามีแต่ความสุข ความเจริญเห็นว่า อะกะตั้งทุกซ์กะตั้ง เสโย โสว่าความชั่วนี้เฮนั่นอย่ากะทำ ครับ เพราะฉะนั้นให้พ่อแม่พี่น้องจงทำ แต่กรรมดี ครับบ่วงกรรมของเฮากะอวสาน ลงแค่นี้”

“อิม” พ่อแม่พี่น้องเขาทำแต่สิ่งกรรมดีเนาะ ครับเนาะสิ่งดี ๆ สิได้มามีแต่ความสุข ความเจริญเห็นว่า อะกะตั้งทุกซ์กะตั้ง เสโย โสว่าความชั่วนี้เฮนั่นอย่ากะทำ ครับ เพราะฉะนั้นให้พ่อแม่พี่น้องจงทำ แต่กรรมดี ครับบ่วงกรรมของเฮากะอวสาน ลงแค่นี้”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2552, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะอนุภาารวิเศษศิลป์ การจบแบบบรรยายสื่ออารมณ์ชั้น ของคณะหมอลำอีสาน ทำให้เกิดอารมณ์ชั้นต่าง ๆ กัน คือ

“กะแล้วแต่พ่อแต่แม่ดอก” กล่าวถึงบทสนทนาช่วงท้ายเรื่องก่อนบรรยายเพื่อสื่ออารมณ์ชั้น

“อิม” กล่าวถึงบทสนทนาช่วงท้ายเรื่องก่อนบรรยายเพื่อสื่ออารมณ์ชั้น

“กาลเวลา กาลเวลามันกะคงสิพิสูจน์ได้อยู่ดอกพ่อ” กล่าวถึงบทสนทนาช่วงท้ายเรื่องก่อนบรรยายเพื่อสื่ออารมณ์ชั้น

“นี่แหละคมสันต์เฮ้ย เพื่อนว่าบ่วงกรรม ทำดีได้ดี เออ เฮา พ่อกับแม่ให้อภัยให้ได้อลูกเด้อ ต่อไปนี่กะตั้งใจให้ฮักลูกฮักเมียเสียงพ่อเสียงแม้อยู่นำกันนี้แหละ อิม พ่อแม่ให้อภัยให้ เพื่อนว่าบ่วงกรรมผู้ได้ทำชั่วกะได้ชั่ว ทำดีกะได้ดีเพราะฉะนั้นขอให้พ่อแม่พี่น้องเขาทำแต่สิ่งกรรมดีเนาะ ครับเนาะสิ่งดี ๆ สิได้มามีแต่ความสุข ความเจริญเห็นว่า อะกะตั้งทุกซ์กะตั้ง เสโย โสว่าความชั่วนี้เฮนั่นอย่ากะทำ ครับ เพราะฉะนั้นให้พ่อแม่พี่น้องจงทำแต่กรรมดี ครับ บ่วงกรรมของเฮากะอวสานลงแค่นี้” ผู้แสดง คือ พ่อคำมาย บรรยายสรุปเรื่องราวทั้งหมดที่คณะหมอลำทำการแสดง ซึ่งเป็นภาพสะท้อนของสังคมภาคอีสานที่ที่ยกย่องคนทำคุณงามความดี ความดี ความชั่ว เมื่อผู้รับสารหรือผู้ชมได้ฟังแล้ว รู้สึกมีรอยยิ้ม มีความสุข มีอารมณ์ขันร่วมกับผู้แสดงหมอลำ

3. เพลงกลอนลำ

การจบเรื่องในตอนท้ายสุดของเรื่อง ที่ผู้แสดงหมอลำอีสาน ใช้เพลงกลอนลำในช่วงท้ายของเรื่องเพื่อสื่ออารมณ์ขึ้น

ตัวอย่างคณะลำสาวน้อยเพชรบ้านแพง เรื่องรักนี้มีกรรม เพลงกลอนลำที่ปรากฏตอนจบเรื่องเพื่อสื่ออารมณ์ขึ้น มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
มาลัยเพชร เตี้ยอีกเพลง	“คลิ่นคลิ่น มั่นดังคลิ่นก้องกอง ทัพขุนแผน เป็นคนแทนบอกสม คำदान พลวันก้องเตรียมโตตั้ง ท่า จับปืนชี้มาให้พร้อมสุแนว ส่วนว่าทางเจ้าพรายแก้วยังห่วง วันทองมองดูเดือน เือนไต้กลาง มาหาน้องวันทองเดี๋ย ก้อนทองพี คีนี่ลั้งนาง ว่าวันทองวันทองแม่ ยอดรัก พรุ่งนี้พี่ต้องจกเสนาหา ขอชิดชมงามชื่นให้เต็มตา แม่พิมพ์ลาไรเจ้าอย่าเศร้าใจ เศร้าใจ อันวันทองให้ ทองให้ จิตใจบ่ชื่น ใจยังตื่นโหยให้ยังไ น้องอย่าให้คอยอยู่นี้เด้อ วันทอง เอ๋ยเป็นเมียของอ้ายชั้นบ่ตาย ลิน ปีแล้ว ปีแล้ว ลิตินมาหาอุน คุณ พ่อเอ๋ยไกลหุงแล้ว หุงแล้วคีนี่ กะสิลา โอ้เมียจร้า เมียจร้า อย่า เศร้าโศก เห็นน้ำตาเมียดกัเสร้า หมอง ปะประโลมลูบไล่แม่วัน ทองเข้าหลับนอนในห้องกันสอง คน สองคน ต้องทนรออ้าย รอ อ้าย ขุนแผนนี้ก่อน ชั้นบ่ตายอ้าย ลีย่อน ลีย่อนละมาแท้นนอน	“คลิ่นคลิ่น มั่นดังคลิ่นก้องกองทัพ ขุนแผน เป็นคนแทนบอกสมคำदान พล วันก้องเตรียมโตตั้งท่า จับปืนชี้มาให้ พร้อมสุแนว ส่วนว่าทางเจ้าพรายแก้วยัง ห่วงวันทองมองดูเดือน เือนไต้กลาง มา หาน้องวันทองเดี๋ย ก้อนทองพีคีนี่ลั้ง นาง ว่าวันทองวันทองแม่ยอดรัก พรุ่งนี้พี่ ต้องจกเสนาหา ขอชิดชมงามชื่นให้เต็มตา แม่พิมพ์ลาไรเจ้าอย่าเศร้าใจ เศร้าใจ อัน วันทองให้ ทองให้ จิตใจบ่ชื่น ใจยังตื่น โหยให้ยังไ น้องอย่าให้คอยอยู่นี้เด้อ วัน ทองเอ๋ยเป็นเมียของอ้ายชั้นบ่ตาย ลินปี แล้ว ปีแล้ว ลิตินมาหาอุน คุณพ่อเอ๋ยไกล หุงแล้ว หุงแล้วคีนี่กะสิลา โอ้เมียจร้า เมียจร้า อย่าเศร้าโศก เห็นน้ำตาเมียดกั เสร้าหมอง ปะประโลมลูบไล่แม่วันทอง เข้าหลับนอนในห้องกันสองคน สองคน ต้องทนรออ้าย รออ้าย ขุนแผนนี้ก่อน ชั้น บ่ตายอ้ายลีย่อน ลีย่อนละมาแท้นนอน ขุนแผนตอนขึ้นชี้มาสิหมอกโตดี สิหาทัพ ตอนไปคราวนั้น วันทองให้ใส่หลังวอน วอน วอนวอน วอนวอน เห็นแต่ภาพเด้อ ละ แสงสะท้อน ฮ้องให้ ฮ้องให้ แม่นฮ้าโฮ โฮยนั้นละนาผูนางนา หลานวลละนาง

มาลัยเพชร
เตี้ยต่อ

ขุนแผนตอนขึ้นขี่ม้าสีหมอกโตดี
สีทาทัพ ตอนไปคราวนั้น วันทอง
ให้ใส่หลังวอนวอน วอนวอน วอน
วอน เห็นแต่ภาพเด้อละ แสง
สะท้อน ส่องให้ ส่องให้ แม่น้ำไฮ
ไฮย่นั่นละนาผู้ंना หลานवल
ละนางเอ๋ย ให้ปายนำพานาง
พ่อนแอ่น ให้แฟนบักอายลอง
พ่อนไล่กัน”

“อ้าวหั้นนี้ พังคนต่าว พังคนต่า
วละอย่าด่วนลืมโตยาวพอโต
ยาวพอตื่น ละว่าเป็นเด็กซึ่ง เกิด
หญิงเฮาควรให้ละจรรยา
มันคล่อง มันไหลย่นละกันให้
ถูกต้อง ถูกต้องเด้อเหล่าจ้งงาม
เพื่อนว่าน้ำละมีสี่เต้า มีเฮือนสาม
ละอย่าล่าเดอน้อง พวกกันทองวน
เอาไว้ละเฮือนสามน้ำสี่ มีน้นเด้อ
มีฮีดที่น้นเพิ่นเลี้ยง น้นเพิ่นน้น
เปียง น้นเพิ่นจ้วยหงว๋ขุ่นฮู้แต่ง
ตาง อย่าพากัน อย่าซุ่มซำม บ่ล่า
แลหลัง พวกกันพังตาสตริงว่าเป็น
เพลงดั่ง ซึ่งเข้าไปเอาแบบไหนกัน
ดี ซึ่งเข้าไปอะแบบไหนกันดี ซึ
งอีกที่เอาเกิดมี 2 คน โดนโดน
โดน ซึ่งกับคนเอาจิ้งโดนซาตา
ปะป่าไปไส ผู้ใด ผู้แหว อุ้แหว อุ้
แหว แวเต็มซึ่งจนริงเวียง เชียง
เอ๋ย เอ๋ย อุ้แหว อุ้แหว แวหวิง
เวียงเวียง จำไว้เวียงละอย่าหวิง

เอ๋ย ให้ปายนำพานาง พ่อนแอ่น ให้แฟน
บักอายลองพ่อนไล่กัน”

“อ้าวหั้นนี้ พังคนต่าว พังคนต่าวละอย่า
ด่วนลืมโตยาวพอโต ยาวพอตื่น ละว่า
เป็นเด็กซึ่ง เกิดหญิงเฮาควรให้ละจรรยา
มันคล่อง มันไหลย่นละกันให้ถูกต้อง
ถูกต้องเด้อเหล่าจ้งงาม เพื่อนว่าน้ำละมีสี่เต้า
มีเฮือนสามละอย่าล่าเดอน้อง พวกกัน
ทองวนเอาไว้ละเฮือนสามน้ำสี่ มีน้นเด้อ
มีฮีดที่น้นเพิ่นเลี้ยง น้นเพิ่นน้นเปียง น้น
เพิ่นจ้วยหงว๋ขุ่นฮู้แต่งตาง อย่าพากัน
อย่าซุ่มซำม บ่ล่าแลหลัง พวกกันพังตาส
ตริงว่าเป็นเพลงดั่ง ซึ่งเข้าไปเอาแบบ
ไหนกันดี ซึ่งเข้าไปอะแบบไหนกันดีซึ่งอีก
ที่เอาเกิดมี 2 คน โดนโดนโดน ซึ่งกับคน
เอาจิ้งโดนซาตา ปะป่าไปไส ผู้ใด ผู้แหว
อุ้แหว อุ้แหว แวเต็มซึ่งจนริงเวียง เชียง
เอ๋ย เอ๋ย อุ้แหว อุ้แหว แวหวิงเวียงเวียง
จำไว้เวียงละอย่าหวิง
ก่อนพากันซึ่ง ซุ่มหญิงน้นละจำเอาไว้เด
ไว้เด้อ ไว้เด้อ เด้อ เด้อ เดอนางเด้อ
เดอนาเด้อ เดอนางเด้อ เด้อเดอนางเด้อ
อย่าฟ่าวแวกันอย่าฟ่าวหวิง อย่าฟ่าวเวียง

เด้อสาวจดจำเอาละก่อนพากันชิง ชุมหญิงนั้นละจำเอาไว้เดไว้เด้อ ไว้เด้อ เด้อ เด้อ เดื่อนางเด้อ เดื่อนาเด้อ เดื่อนางเด้อ เด้อ เดื่อนางเด้อ อย่าฟ่าวแวกัน อย่าฟ่าวหนึ่ง อย่าฟ่าววังจริง แล้วจั่งเอาพวกหมู่เจ้าน้อยหนุ่มคุมมอญ่านว่าทองคำมันปนละวาเป็นสีย้อมหอมนำวังละเป็นสิงไลดแล่น ชั้นลีโปละคันเจ้าลีแล่นเด้อเหล่าคั่นอย่าป่อยใจโอ้ย ไปฮองของอ้ายนี้เอ้ย เอ็งเอ้ย เดื่อนางเด้อ เด้อเดื่อนางเด้อ พวกคุณเธอคั่นแม่มีซักซึ่งตาวังใสของ (สอย สอย อุ่มหลุ่ม อุ่มหลุ่ม นกขุ่มติดซึ่งเห็นวาเป็นพีหญิงกะน้อยกว่าน่องนี้หะสอย สอย สอย ฟั่น้อง ฟังสอย นกแดดแต่ บินข้ามกกแสงบงผู้ใด ได้หางเครื่องสาวน้อยเพชรบานแพงกะบุญหัวเจ้าแล้วเด้อนี้กะสอย)”

เหาล้าเต้ย

“ออกลายส่ายเป็นลีลา ออกลายส่ายเป็นลีลาลูกไก่แม่ย่าออกลายให้ดูหน้าแดงมือสั่นอย่างนี้ หน้าแดงละมือสั่นอย่างนี้ ไม่ใช่สั่นหนี เขาเรียกสั่นสู้ ขอเวลากันหน่อย ขอเวลากัน ข้าบาทผู้น้อยจะยกอ้อ ยกครูจะสั่งออกลายให้ดู จะซึ่งออกลายให้ดูส่วนให้หนูย่าฟังเข้ามาลูกไก่ย่าออกจังหวะกะ

จริงแล้วจั่งเอาพวกหมู่เจ้าน้อยหนุ่มคุมมอญ่านว่าทองคำมันปนละวาเป็นสีย้อมหอมนำวังละเป็นสิงไลดแล่น ชั้นลีโปละคันเจ้าลีแล่นเด้อเหล่าคั่นอย่าป่อยใจโอ้ย ไปฮองของอ้ายนี้เอ้ย เอ็งเอ้ย เดื่อนางเด้อ เด้อเดื่อนางเด้อ พวกคุณเธอคั่นแม่มีซักซึ่งตาวังใสของ (สอย สอย อุ่มหลุ่ม อุ่มหลุ่ม นกขุ่มติดซึ่งเห็นวาเป็นพีหญิงกะน้อยกว่าน่องนี้หะสอย สอย สอย ฟั่น้อง ฟังสอย นกแดดแต่ บินข้ามกกแสงบงผู้ใด ได้หางเครื่องสาวน้อยเพชรบานแพงกะบุญหัวเจ้าแล้วเด้อนี้กะสอย)”

“ออกลายส่ายเป็นลีลา ออกลายส่ายเป็นลีลาลูกไก่แม่ย่าออกลายให้ดูหน้าแดงมือสั่นอย่างนี้ หน้าแดงละมือสั่นอย่างนี้ ไม่ใช่สั่นหนี เขาเรียกสั่นสู้ ขอเวลากันหน่อย ขอเวลากัน ข้าบาทผู้น้อยจะยกอ้อ ยกครูจะสั่งออกลายให้ดู จะซึ่งออกลายให้ดูส่วนให้หนูย่าฟังเข้ามาลูกไก่ย่าออกจังหวะกะละแม่นลำซึ่งพสมเพลงสตริง เหล้ากลมนำแห่น นำแห่น นำแห่น นำ

ละแม่นำซึ่งพสมเพลงสดริงเหล้า
 กลมนำแห่น นำแห่น นำแห่น นำ
 แห่น โทษเถาะแม่อ่าถือน้องถือนขอ
 นขอพื่อนเมื่อเมาเหล้าจอกหนึ่งหุ
 วันของกินจอกสองกะยังย่านผัว
 ห้าม กินจอกสามมีนตาฮีบฮี้ ฮีบฮี้
 ฮอดจอกกะแม่นคิดอยากพื่อนละ
 มันแท้จังได้ แต่เป็นสาวมาอดลูก
 บ่เคยม่วนเหลาะหลายมีนี่กะละ
 แม่นคือสร้อยให้เพิ่นเห็นสาถ่อน
 การล่ำพื่อนละเป็นสิทธิ์ของหญิงซึ่ง
 งามออกไปอ่าวซึ่งออกไป บ่ให้ชาย
 หลั่นได้พอเสียวท่อน สอย สอย พี่
 น้องฟังสอย นกแดดแต่ แดดแต่ ตี
 วดกินของผิด หูดิดกระดุก กินของ
 ญุกหุใหญ่คีนมา เอายามาทากระหุ
 หนาสิ้นตีน อันนี้กะสอย ออกลาย
 เสื่อลายให้เบิ่งออกลายละเสื่อลาย
 ให้เบิ่ง มาเบิ่งใกล้ใกล้ ละมาเบิ่ง
 ใกล้ ใกล้ ละเบิ่งใกล้ใกล้ วันนี้ละ
 สนุก เสียจริง วันนะสนุกเสียจริง
 ฟังหมอลำวังดังมากวนใจ ชาวบ้าน
 เขาลำกันแน่น เราจะดับแค้นหลบ
 หลีกอยู่ไหน ชิงเลย ชิงเลย
 สุดเหวี่ยง ชิงเลยชิงเลยสุดเหวี่ยง
 ร้องจนสุดเสียงกันให้เพลินใจ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ก, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง การจับแบบเพลงกลอนลำ สื่อ
 อารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ทำให้เกิดอารมณ์ขันต่าง ๆ กัน คือ

“คลิ่นคลิ่น มันดับคลิ่นก้องก้องทัพบูณแผน เป็นคนแทนบอกสมคำตำนาน พลวันก้องเตรียมโตตั้งท่า จับปืนชี้มาให้พร้อมสลุแนว ส่วนว่าทางเจ้าพรายแก้วยังห้วงวันทองมองดูเดือนเสียนไต้ล่าง มาหาน้องวันทองเดี๋ย ก้อนทองพีคีนี่สิ่งนาง ว่าวันทองวันทองแม่ยอดรัก พรุ่งนี้พี่ต้องจกเสนาหา ขอชิดชมงามขึ้นให้เต็มตาแม่พิมพ์ลาไรเจ้าอย่าเศร้าใจ เศร้าใจ อันวันทองให้ ทองให้ จิตใจบ่ชื่น ใจยังตื่นโหยให้ยังโหย น้องอย่าให้คอยอยู่นี้เด้อ วันทองเอ๋ยเป็นเมียของอ้ายชั้นบ่ตาย ลีนปีแล้ว ปีแล้ว ลีคีนมาหาอู่ คุณพ่อเอ๋ยไกลหุงแล้ว หุงแล้วคีนนี้กะลิล่า โอ้เมียจรั๋ เมียจรั๋ อย่าเศร้าใดก เห็นน้ำตาเมียดกก็เศร้าหมอง ปะประโลมลูบไล้แม่วันทองเข้าหัลบนอนในห้องกันสองคน สองคนต้องทนรออ้าย รออ้ายขุนแผนนี้ก่อน ชั้นบ่ตายอ้ายลีย่อน ลีย่อนละมาแท้แน่นอน ขุนแผนตอนขึ้นขี่ม้าสีหมอกโตดี สีทาทัพ ตอนไปคราวนั้น วันทองให้ใส่หลังวอนวอน วอนวอน วอนวอน เห็นแต่ภาพเด้อละ แสงสะท้อน ฮ้องให้ ฮ้องให้ แม่นฮ้ำโฮ โหย่นนั้นละนาผู้นำนา หลานวลละนางเอ๋ย ให้ปายนำพานาง พ้อนแอ่น ให้แฟนบักอ้ายลองพอนใส่กัน” จากที่กล่าวมาเป็นบทเพลงกลอนลำที่ผู้ขับร้องได้นำวรรณคดีไทยมาแต่งเป็นบทเพลงเนื้อหาสะท้อนเรื่องวิถีชีวิต ความรัก สังคม ซึ่งเวลาที่ผู้รับสารได้รับฟังแล้วจะรู้สึกสนุกสนาน มีอารมณ์ขันร่วมกับผู้ขับร้องเพลงกลอนลำไปด้วย

“อ้าวหนี่ พังคนตาว พังคนตาวละอย่าด่วนลืมโดยาวพอโต ยาวพอตืน ละว่าเป็นเด็กซึ่ง เกิดหญิงเฮาควรให้ละจรรยาหมั่นคล่อง มันโหลย่อนละกันให้ถูกต้อง ถูกต้องเด้อเหล่าจ้งงาม เพ็นว่าน้ำละมีสีได้คำ มีเฮือนสามละอย่าล้าเดอน้อง พวกกันท่องวนเอาไว้ละเฮือนสามน้ำสี มีนั้นเด้อ มีฮิตที่นั่นเพ็นเลียง นั้นเพ็นนั้นเปียง นั้นเพ็นจ้วยห่วยชั้นฮู้แตงตาง อย่าพากัน อย่าซุ่มซาม บ่ล้าแลหลัง พวกกันฟังตาสตริงว่าเป็นเพลงดั่ง ซึ่งเข้าไปเอาแบบไหนกันดี ซึ่งเข้าไปอะแบบไหนกันดี ซึ่งอีกที่เฮาเกิดมี 2 คน โคนโดนโดน ซึ่งกับคนเอาจิงโดนซาตา ปะป่าไปไส ผู้ใด ผู้แหว อุ้แหว อุ้แหว แวเต็มซึ่งจนวนเวียง เชียงเอ๋ย เอ๋ย อุ้แหว อุ้แหว แหวหวิงเวียงน จำไว้เวียงนละอย่าหวิงเด้อสาวจดจำเอาละก่อนพากันซึ่ง ซุ่มหญิงนั้นละจำเอาไว้เด ไว้เด้อ ไว้เด้อ เด้อ เด้อเดอนางเด้อ เดอนาเด้อ เดอนางเด้อ เด้อ เดอนางเด้อ อย่าฟ่าวแวกันอย่าฟ่าวหนิง อย่าฟ่าวเวียงจริงแล้วจ้งเอาพวกหมู่เจ้าน้อยหนุ่มคุมมอย่านว่าทองคำมันปนละว่าเป็นลีย้อมหอมนำเวียงละเป็นลิงโลดแล่น ชั้นลีไปละคันเจ้าลีแล่นเด้อเหล่าคันอย่าปลอยใจไอย์ไปสองของอ้ายนี้เอ๋ย เอ็งเอ๋ย เดอนางเด้อ เด้อเดอนางเด้อ พวกคุณเธอคันแม่มีซึกซึ่งตาวิ่งใสของ(สอย สอย อุ่มหลุ่ม อุ่มหลุ่ม นกซุ่มติดซิงเห็นว่าเป็นพีหญิงกะน้อยกว่าน่องนี้หะสอย สอย สอย ฟีน้องฟังสอย นกแตดแต้ ปินขำมกกแสงผู้ใด ได้ทางเครื่องสาวน้อยเพชรบ้านแพงกะบุญหัวเจ้าแล้วเดอนี้กะสอย)” จากที่กล่าวมาเป็นบทเพลงกลอนลำที่ผู้ขับร้องได้นำวรรณคดีไทยมาแต่งเป็นบทเพลง

ถมถืดถมเถ ปลาหลดมุนาละ
 ได้มาครึ่งซาม ต้มใส่ใบมะขามกิน
 กันช่วยเซ น้ำพริกมีมะกอก จิ้ม
 ดอกสะเดา ข้าวคั่วลาบเทา ละใส่
 น้ำปลาพอเป๊ะเป๊ะ สาโทนาวาน
 ละทำกันสองตุ้ม ชุกไว้ในพุ่มกอ
 ใต้ใบโพพะพะ ไปตักมารินกินคน
 ละครบ่อง เอาจนพีละกะน่อง
 เมาชวนเมาเซ เอ้า ละตุ้มเป๊ะ ละ
 ละละละตุ้มเป๊ะละละละตุ้มเป๊ะ ละละ
 ละละละตุ้มเป๊ะ ละละละละตุ้มเป๊ะ ละ
 ละละละตุ้มเป๊ะ ละละละละตุ้มเป๊ะ
 ละละละละตุ้มเป๊ะ ใจ เอ้าใจใจใจ
 เอ้า ใจใจใจ เอ้า ใจใจใจเมื่อครั้ง
 นำอีนางวิ้งวาว ละจำได้ใหม่เล่า
 กะทุ่งหัวทะเล ให้พี่คนวังให้อีนาง
 คนสง พอถึงสายชงก็ติดลมถมเถ
 พี่สาวน้องซัก พี่ซักน้องสาว เอ้า
 สาวสาวสาว เอ้า ซักซักซัก อ้า
 ซักซักซักเอ้า สาวสาวสาว เอาจน
 ด้ายสายวาว ละพันกันมุ่นเม พี่
 เคยนำนางฟังเสียงธนู เสียงดัง
 เข้าหุยามลมหันเหว่วพู่ละธนูใบ
 ลาน เสียงดังสนั่นละมีมนต์มี
 เสน่ห์เอ้า เด็ดเด็ดเดิน ตะดี
 เด็ดเด็ดเดิน เอ้า สาวสาวสาว
 เอ้า ซักซักซักเอ้า สาวสาวสาว
 เอ้า ซักซักซักเอาจนวาวตกลักหัว
 ปักดินเต้ ก็หวนมาคิดว่าชีวิต
 คนเรา นี่มันคล้ายกันกะว่าวมี

เซ น้ำพริกมีมะกอก จิ้มดอกสะเดา ข้าว
 คั่วลาบเทา ละใส่น้ำปลาพอเป๊ะเป๊ะ สาโท
 นาวานละทำกันสองตุ้ม ชุกไว้ในพุ่มกอใต้
 ใบโพพะพะ ไปตักมารินกินคนละครบ่อง
 เอาจนพีละกะน่อง เมาชวนเมาเซ เอ้า
 ละตุ้มเป๊ะ ละละละละตุ้มเป๊ะละละละตุ้มเป๊ะ
 ละละละละตุ้มเป๊ะ ละละละละตุ้มเป๊ะ ละละ
 ละละละตุ้มเป๊ะ ละละละละตุ้มเป๊ะ ละละละละตุ้ม
 เป๊ะใจ เอ้าใจใจใจเอ้า ใจใจใจ เอ้า ใจใจ
 ใจเมื่อครั้งนำอีนางวิ้งวาว ละจำได้ใหม่
 เล่ากะทุ่งหัวทะเลให้พี่คนวังให้อีนางคน
 สง พอถึงสายชงก็ติดลมถมเถ พี่สาวน้อง
 ซัก พี่ซักน้องสาว เอ้า สาวสาวสาว เอ้า
 ซักซักซัก อ้า ซักซักซักเอ้า สาวสาวสาว
 เอาจนด้ายสายวาว ละพันกันมุ่นเม พี่เคย
 นำนางฟังเสียงธนู เสียงดังเข้าหุยามลม
 หันเหว่วพู่ละธนูใบลาน เสียงดังสนั่นละ
 มีมนต์มีเสน่ห์เอ้า เด็ดเด็ดเดิน ตะดี
 เด็ดเด็ดเดิน เอ้า สาวสาวสาว เอ้า ซักซัก
 ซักเอ้า สาวสาวสาว เอ้า ซักซักซักเอาจน
 วาวตกลักหัวปักดินเต้ ก็หวนมาคิดว่า
 ชีวิตคนเรา นี่มันคล้ายกันกะว่าวมีวอน
 มีเว เวลาที่มีลมนี้ก็เซ็งขึ้นลอยเวลาลมน้อย
 นี้ก็หมดนะเสน่ห์ เวลาเงินจางพวกนางนี้ก็
 จากแม่แต่คนรักมันยังมารวนเร ไม่มีหน้า
 ไหนละจะให้ญ่ยืนยง มีขึ้นมีลง เหมือนกับ
 ลำน้ำทะเลเอ้า เด็ดเด็ดเดิน ตะดี เด็ดเด็ด
 เดิน ใจใจใจใจใจ ใจใจใจใจ ใจใจใจใจ
 ขอบคุณเป็นอย่าสูงสำหรับมิตรรักแฟน
 เพลงสุขุสุขุคนนะครับ ที่มาให้กำลังใจ

สนั่นละมีมันต์มีเสน่ห์เ้า เด็ดเด็ดเดิน ตะดี เด็ดเด็ดเดิน เ้า สาวสาวสาว เ้า ชักชักชักเ้า สาวสาวสาว เ้า ชักชักชักเ้าจนว่าวตกลักหัวปักดินเด่ ก็หวนมาคิดว่าชีวิตคนเรา นี่มันคล้ายกันกะว่าวมีว่อนมีเว เวลาที่มีลมนี้ก็แข็งขึ้นลอยเวลาลมน้อยนี้ก็หมดนะเสน่ห์ เวลาเงินจางพวกนางนี้ก็จากแม้แต่คนรักมันยังมารวนเร ไม่มีหน้าไหนละจะใหญ่ยืนยง มีขึ้นมีลง เหมือนกับลำนํ้าทะเล เ้า เด็ดเด็ดเดิน ตะดี เด็ดเด็ดเดิน ใจใจใจใจใจ ใจใจใจใจใจ ใจใจใจใจใจชอบคุณเป็นอย่าสูงสำหรับมิตรรักแฟนเพลงสุขุสคนนะครับที่มาให้กำลังใจที่มงานเสียงอีสานคืนนี้เ้าะพี่น้อง โอกาสหน้าคงจะได้พ้อกันอีกนะครับขอให้พี่น้องเดินทางโดยความความภยันนะครับผม สวัสดีครับ”

จากที่กล่าวมาเป็นบทเพลงกลอนลำที่ผู้ขับร้องได้สิ่งเป็นบทเพลงเนื้อหาสะท้อนเรื่องวิถีชีวิต ความรัก สังคมซึ่งเวลาที่ผู้รับสารได้รับฟังแล้วจะรู้สึกสนุกสนาน มีอารมณ์ขันร่วมกับผู้ขับร้องเพลงกลอนลำไปด้วย

โดยสรุป องค์ประกอบของเนื้อเรื่องในองค์ประกอบของภาษาสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานจะมีเนื้อหาที่ก่อให้เกิดอารมณ์ขัน 3 ตอน ได้แก่ ตอนเปิดเรื่อง ระหว่างเสนอเนื้อเรื่อง และตอนจบเรื่อง โดยในตอนเปิดเรื่องนั้น จะใช้กลวิธีการเปิดเรื่อง 3 ลักษณะ คือ การสนทนา การใช้บทเพลง และการแสดงท่าทาง สำหรับระหว่างการดำเนินเรื่องนั้น จะใช้กลวิธีทางเนื้อหา 2 ลักษณะ คือ เนื้อหาขัดแย้งกัน และเนื้อหาคล้ายตาม และตอนจบเรื่อง จะมีกลวิธีสื่ออารมณ์ขัน 3 ลักษณะ คือ การสนทนา บทบรรยาย และเพลงกลอนลำ

อย่างไรก็ตาม หากการศึกษาในทำนองเดียวกันนี้ แต่ใช้แหล่งข้อมูลซึ่งเป็นการแสดงหมอลำของคณะอื่น ๆ ซึ่งมีเรื่องที่แสดงแตกต่างไปจากเรื่องที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาในครั้งนี้ ก็อาจพบองค์ประกอบในเปิดเรื่อง ระหว่างดำเนินเรื่อง และตอนจบเรื่องแตกต่างไปจากการศึกษาในครั้งนี้

สำหรับการประกอบสร้างวัจนภาษาสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ทั้ง 10 คณะ จำนวน 20 เรื่อง หรือ 20 สัมพันธสารนั้น จะกล่าวอย่างละเอียดในบทต่อไป คือ บทที่ 5

บทที่ 5

การประกอบสร้างวจนภาษาสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน

ในบทที่ 5 นี้ เป็นผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1. โดยมุ่งศึกษากลวิธีการประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน การศึกษาในประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยใช้ข้อมูลสัมพันธสารที่ได้จากการถอดเทปการแสดงหมอลำของคณะหมอลำอีสาน จำนวน 10 คณะ ได้ข้อมูลสัมพันธสาร รวมเป็น 20 เรื่อง หรือ 20 สัมพันธสาร แล้วจึงวิเคราะห์การประกอบสร้างวจนภาษา

ในประเด็นการประกอบสร้างวจนภาษาสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสานนี้ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดของพระยาอุปกิตศิลปสาร (2511, หน้า 59-63), พระยาอนุมานราชธน (2522, หน้า 117-123), บรรจบ พันธุเมธา (2545, หน้า 169-179), วรวรรณ์ ศรียาภัย (2556, หน้า 137-171) จากการศึกษาองค์ประกอบของวจนภาษาของคณะหมอลำอีสานที่สื่ออารมณ์ชั้นจำแนกได้ตามลักษณะโครงสร้างทางภาษาได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. องค์ประกอบในระดับคำ
2. องค์ประกอบในระดับความหมาย
3. องค์ประกอบในระดับสัมพันธสาร

องค์ประกอบในระดับคำ

คำ หมายถึง คำที่ใช้ระหว่างการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนของคณะหมอลำอีสาน จะมีลักษณะคำเป็นคำประเภทต่าง ๆ ที่ใช้เพื่อสื่อสารระหว่างการแสดงหมอลำอีสาน

จากการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะคำที่สื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสานมี 7 ลักษณะ ได้แก่ 1) คำมูล, 2) คำประสม, 3) คำซ้อน, 4) คำซ้ำ, 5) คำประสาน, 6) คำทับศัพท์ และ 7) คำย่อ มีรายละเอียดกล่าวตามลำดับดังนี้

1. คำมูล

คำมูล คือ คำที่สามารถปรากฏได้ตามเอกเทศมีความหมายชัดเจน บางกรณีอาจเรียกว่า “คำอิสระ” ก็ได้ คำมูลดังกล่าวหากปรากฏในบริบทการสื่อสารในขณะที่แสดงหมอลำก็จะช่วยให้เกิดอารมณ์ชั้น

ตัวอย่างคำมูลที่สื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสานมีดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 ตัวอย่างคำมูลที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน

ลำดับที่	คณะหมอลำ	เรื่อง	รายการคำ
1.	ประถมบันเทิงศิลป์	พระสุธน มโนราห์	โอย, เหียน
2.	เสียงอีสาน	เงินคือพระเจ้า ข้าวเลี้ยงชีวิต	เฮ็ด, มอง, โอย, เอา
3.	ระเบียบวาทศิลป์	สายเลือดกตัญญู	สด, บัก, ดอง, เลื้อ
4.	วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ฯ	ช้วนอกลาน มารคนละทอง	มัก, ไผ, กือ, มะ, ลาง
5.	รัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์	4 ยอดกุมาร	ยาน, แท, ปาก, ตูด
6.	รุ่งทิวา อำนวยศิลป์	หมากพร้าวหลนแซง หมากแดงหลนคาง	เฟิ่น, เว้า, ฟิ่น, ทอง
7.	สมจิตร บ่อทอง	อ่อมอกแม	เกา, ความ, มี, แซง
8.	หนูการ วิเศษศิลป์	อิเหนา	หาว, สะ, แดก, เช่า
9.	คำพูน รวมนิตร	กิงฟ้ากาหลงคอน	บ, เว้า, ไป, ทั่ว, ทีบ
10.	สาวน้อย เพชรบานแพง	รักนี้มีกรรม	ใหญ่, สาว, แลว, พ่อ, พอ, เอา, ผัว, พ่อ, เอา, ไหว, โอย

คำมูลดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ก่อนการแสดง ระหว่างการแสดง และตอนท้ายการแสดง ซึ่งอาจมีความเกี่ยวข้องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำอีสานที่ปรากฏการใช้คำมูลเพื่อสื่ออารมณ์ขัน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บักเย็น	“โอย อีหน้าเหียน”	“โอย อีหน้าสั้นสั้นจู้จู้”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น ของคณะหมอลำประถมบันเทิงศิลป์ เรื่องพระสุธน มโนราห์ คำว่า “โอย” เป็นคำมูลที่กล่าวถึงลักษณะหน้าของมนุษย์ เป็นภาษาท้องถิ่นอีสาน หมายถึง หน้าสั้น หน้าตาไม่ดีเลย จากนั้นคู่สนทนาได้เปรียบหน้าคนคล้ายหน้ากบกินเดือน หรือกบกินตะวัน รวมทั้งหน้าตาเหมือนสั้นมากกินตะวัน ผู้ฟังหรือผู้รับสารจะหัวเราะเมื่อได้ยินผู้แสดงหมอลำ

สื่อสารกัน แล้วเปรียบเทียบหน้าตาของมนุษย์เหมือน หรือคล้ายกับสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติทำให้ผู้รับสารเห็นภาพไปด้วยเวลาสื่อสารกัน

ส่วนหมอลำเสียงอีสาน คำมูลที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
พี่สาวของ บุญทัน	“ไป <u>เ็ดม</u> มองไต่กะมีแต่ <u>เซ่นซี</u> มี <u>อ</u> นี่ <u>บ</u> ไต่ฮอด <u>ค่า</u> ผง <u>ซูล</u> ”	“ไปทำงานที่ไหน ๆ ก็เป็นแบบนี้ ไม่พอซื้อ ผง <u>ซูล</u> ”
บุญทัน	“ <u>โ้ย</u> จ้ง <u>แม่น</u> ค้อย <u>ฟ้ง</u> ยาก <u>เว้ย</u> ”	“ <u>โ้ย</u> ฟ้งยากจริง”
พี่สาวของ บุญทัน	“ <u>เอ้า</u> สิไป <u>ฟ้ง</u> ยาก <u>อิ</u> หยัง <u>หุบ</u> มี <u>สะ</u> <u>เปาะ</u> ”	“ <u>เอ้า</u> จะไป <u>ฟ้ง</u> ยาก <u>ล่า</u> ปากอะไร ไม่มี <u>หุ</u> หรือ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะเสียงอีสาน เรื่องเงินคือพระเจ้า ข้าวเลี้ยงชีวิต คำว่า “เ็ดม, มอง, โ้ย, เอ้า” เป็นคำมูลที่กล่าวถึง การกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นภาษาท้องถิ่นอีสาน จากนั้นคู่สนทนาได้เปรียบพูดถึงไปทำงานไม่ค่อยได้เงินพอจะซื้อผงซูลเลย ผู้ฟังหรือผู้รับสารจะหัวเราะเมื่อได้ยินผู้แสดงหมอลำพูดออกมาผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยในเหตุการณ์นั้น แสดงถึงการเปรียบเทียบค่าแรงงานที่แสนต่ำ

ส่วนหมอลำคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ คำมูลที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
คนขายยา	“ <u>หลัก</u> โทร <u>ท</u> ศน์ <u>น้อย</u> ”	“เสอาอากาศโทร <u>ท</u> ศน์ <u>เล็ก</u> ”
ยายย่าอัยกา	“ <u>รับ</u> ไต่ <u>จัก</u> <u>ซ่ง</u> ลูก <u>หล่า</u> ”	“ <u>รับ</u> ไต่ <u>กั</u> ส <u>ถา</u> นี้หรือลูก <u>คน</u> เล็ก”
คนขายยา	“ <u>รับ</u> ไต่ <u>ซ่ง</u> เดียว”	“ <u>รับ</u> ไต่ <u>แค่</u> ซ่งเดียว”
ยายย่าอัยกา	“ <u>ซ่ง</u> ไต่ <u>ละ</u> ลูก”	“ <u>ซ่ง</u> อะไรนะ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ง, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง 4 ยอดกุมาร คำว่า “หลัก, รับ, ซ่ง” เป็นคำมูลที่กล่าวถึง สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มองเห็นด้วยตา แต่กรณีเป็นเสากล็กที่อยู่บนศีรษะของคู่สนทนา คือหลักรับส่งโทรทัศน์ จากนั้นคู่สนทนาได้พูดถึงว่าหลักโทรทัศน์สำคัญอย่างไร ที่สำคัญคือรับภาพรับเสียงได้หมอลำพูดของที่สุดคือการรับไต่ถึงซ่งคลอดของผู้หญิง ผู้ฟังหรือผู้รับสารจะหัวเราะเมื่อได้ยินผู้แสดงหมอลำพูดคำว่าซ่งคลอดออกมา ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเพราะคำพูดที่สื่อให้เห็นภาพตามไปด้วย

ส่วนหมอลำคณะอนุการวิเศษศิลป์คำมูลที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
โจ	“รับราชโองการ”	“รับราชโองการ”
กุเรปัน	“เฝ้าแม่ชีมาแล้วติดตามะหงต๋า”	“เฝ้ายังไม่มาหรือตามะหงต๋า”
ต้า	“เฝ้า แม่เน่เด็กน้อยบ้านโคกสีลีไป เข้าค่ายลูกเสียวทางไคนี้”	“แล้วเด็ก ๆ บ้านโคกสีจะไปเข้าค่าย ลูกเสือที่ไหน”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2546, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะหมอลำคณะอนุภาครวพิเศษศิลป์ เรื่อง **อิเหนา** คำว่า “เฝ้า, ลี” เป็นคำมูลที่กล่าวถึงลักษณะ เป็นภาษาท้องถิ่นอีสานหมายถึง รับตอบรับแสดงอาการ ง หรือเกิดคำถาม จากนั้นคู่สนทนาพยายามโยงเรื่องราวในการแสดงหมอลำไปเป็นเรื่องใกล้ ตัวของคนในหมู่บ้านโคกสีผู้รับสารจะเกิดมีอารมณ์ร่วมมีความสุขสนุกสนานไปด้วย

ส่วนหมอลำคณะสาวน้อยเพชรแพ่งคำมูลที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บัวลี	“ใหญ่เป็นสาวแล้วพ่อ พ่อเอาผัว ไปพ่อ”	“เติบโตเป็นสาวแล้วสมควรที่จะแต่งงาน มีสามีได้หรือยังคะพ่อ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ก, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าว ของคณะหมอลำเพชรบ้านแพ่ง เรื่องรักนี้มีกรรม เป็นการนำ คำมูลมาใช้ประกอบเป็นประโยคจากคำที่มีอยู่คือคำว่า “ใหญ่, สาว, แล้ว, พ่อ, พ่อ, เอา, ผัว, พ่อ” เมื่อนำมาใช้เพื่อการสื่อสารผู้รับสารจะรู้สึกตลก หัวเราะจากคำว่า “ใหญ่เป็นสาว” มีความ หมายถึงผู้หญิงที่โตเป็นสาวแล้ว อีกความหมายเป็นลักษณะเชิงล้อ หมายถึง อวัยวะเพศของ ผู้หญิงที่ใหญ่เต็มทีที่กล่าวคือสามารถ เอาผัว ก็คือสามารถแต่งงานมีสามีได้แล้ว เป็นประโยค ล้น ๆ แต่เวลาที่สื่อสารออกไปผู้รับสารจะหัวเราะมีความสุข มีอารมณ์ร่วมกับผู้แสดงตลกหมอลำไปด้วย

2. คำประสม

คำประสม คือ คำที่ประกอบด้วยหน่วยคำตั้งแต่ 2 หน่วย ขึ้นไป โดยหน่วยอิสระที่ นำมาประกอบกันจะต้องเป็นคนละหน่วย ไม่มีความสัมพันธ์กัน และความหมายก็ต่างกัน เมื่อ ประกอบกันจะเกิดความหมายใหม่ หรืออาจมีเค้าโครงความหมายเก่าอยู่บ้าง คำมูลดังกล่าว หากปรากฏในบริบทการสื่อสารในขณะแสดงหมอลำก็จะช่วยให้เกิดอารมณ์ขัน

ตัวอย่างประสมที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานซึ่งใช้ประกอบสร้างเรื่องราว ของการแสดงหมอลำ มีดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 2 ตัวอย่างคำประสมที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน

ลำดับที่	คณะหมอลำ	เรื่อง	รายการคำ
1.	ประถมบันเทิงศิลป์	พระสุธน มโนราห์	ตาเขียว, นางเอก, หน้าหวาน, ท้ายวัง, คาใจ, ดอกรัก
2.	เสียงอีสาน	เงินคือพระเจ้า ข้าวเลี้ยงชีวิต	ติดหนี้
3.	ระเบียบวาทศิลป์	สายเลือดดกตัญญู	แมนม, หลานหมา
4.	วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ฯ	ช้วนอกลาน มารคนละทอง	กินแสง, นอยใจ, หมกไสยวง กล้วย, ตั้งวง
5.	รัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์	แรงรักแรงแค้น	ลูกหลา
6.	รุ่งทิวา อำนวยศิลป์	แม่ย่าจัญไร ลูกสะใภ้กะเริง	ชีไฟ, คนหลอ
7.	สมจิตร บ่อทอง	แรงรักริษยา	คำสั่ง, เมียนอย, เมียใหญ่,
8.	หนูถาวร วิเศษศิลป์	อิเหนา	ตาซาง
9.	คำพูน รวมมิตร	กึ่งฟ้ากึ่งหลอน	เวรดีก, ตั้งหลัก, สายเลือด, หัวใจ
10.	สาวน้อย เพชรบานแพน	รักนี้มีกรรม	ใหญ่สาว, ผัวผอ

คำประสมดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำและออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างหมอลำคณะเสียงอีสานข้อความบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำอีสานที่ปรากฏการใช้คำประสมเพื่อสื่ออารมณ์ขัน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บานเย็น	“โอ้ย ว่ากะช่างแม่นแล้ว มัน แมนควมเลาหมา”	“โอ้ย ว่าก็ช่างมัน เขาพูดถูก”
เพื่อน บานเย็น	“คั่นแมนเอาที่นาที่ไฮไปจำแม่ นควมเลาอยู่เปาะเอื้อย”	“ถ้าเอาที่นาไปจำนำเป็นเรื่องจริงหรือพี่”

บานเย็น “แม่นั่ว กูเอาไปจาเปิดแล้วที่ไฮ “ใช้แล้วกูเอาไปจ่านำหมดแล้วละที่นา ที่
ที่น่านั้นนะ ที่สวนอยู่ใส่กะช่างกู สวนกูก็จะเอาไปจ่านำมาเล่นไฟเล่นไฮโล
เอาไปจาเปิดแอตแลดไปเล่นไฟ วันไหน วันไหนก็มีแต่เสีย เลยเป็นหนี้ทั่ว
เล่นไฮโลเปิดแล้ว มือได้กะมีแต่ บ้านทั่วเมือง”
เสียแต่เสีย อันติดหนี้อ้อมบ้าน
อ้อมเมือง”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

ตัวอย่างข้างต้นของคณะเสียงอีสาน เรื่องเงินคือพระเจ้า ข้าวเลี้ยงชีวิต คำว่า
“ติดหนี” เป็นคำประสมอิสระ กล่าวถึง การสนทนาระหว่างบานเย็นและเพื่อน เกี่ยวกับการเล่น
ไฟเล่นไฮโล จนเอาที่นาที่สวนไปจ่านำจนหมด ผู้ฟังหรือผู้ชมจะรู้สึกมีอารมณ์ขันร่วมขณะที่ผู้
แสดงสนทนากัน และได้ยินคำว่าติดหนียิ่งเพิ่มอารมณ์ขัน

หมอลำคณะหนุมการวิเศษศิลป์ข้อความบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำอีสานที่
ปรากฏการใช้คำประสมเพื่อสื่ออารมณ์ขัน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
กูเรปัน	“หูดเสียบ่คือตาข้าง”	“หูหนวกตาบอดเหมือนตาข้าง”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2546, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะหมอลำหนุมการวิเศษศิลป์ เรื่องอิเหนา คำว่า ตาข้าง เป็น
คำประสมอิสระ กล่าวถึงลักษณะหน้าตาว่าตาบอดหูหนวกเหมือนข้าง ผู้รับสารหรือผู้ชมจะ
หัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงพูดคำประสมอิสระออกมา เพราะความหมายที่นำมาเปรียบเทียบกับ
มนุษย์กับข้าง

ส่วนหมอลำคณะประถมบันเทิงศิลป์ข้อความบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำ
อีสานที่ปรากฏการใช้คำประสมเพื่อสื่ออารมณ์ขัน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เพ็ญฉาย	“พี่ว่าจะชวนน้องไปขอความรัก จากพระสุธนที่สวนดอกไม้ท้าย วัง เจ้าซีไปกะพี่บ่”	“พี่ว่าจะชวนน้องไปขอความรักจากพระ สุธนที่สวนดอกไม้ท้ายวัง เจ้าจะไปกับพี่ ไหม”
เพ็ญโฉม	“ไปขอความรัก”	“ไปขอความรัก”
เพ็ญฉาย	“ไปขอความรัก”	“ไปขอความรัก”

เพ็ญโฉม “ประเดี๋ยวพี่ไปขอความรักเนีย” “ประเดี๋ยวพี่ไปขอความรักนะ ถามหน้อย
ถามหน้อยพี่มัน**คาใจ**” **พี่มันคาใจ**”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะประมณบันเทิงศิลป์ เรื่อง**พระสุธน มโนราห์** คำว่า “ท้าย
วัง, คาใจ” เป็นคำประสมอิสระ กล่าวถึงบทสนทนาที่กำลังถึงความรัก ผู้รับสารหรือผู้ชมจะ
หัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงพูดคำประสมอิสระออกมาเพราะความหมายที่นำมาสื่อถึงการไป
ขอความรักถึงท้ายวัง หากไม่ไปมันยังคาใจอยู่ต้องไปผู้ชมหรือผู้รับสารจะรู้สึกตลกมีอารมณ์ขัน
ร่วมด้วยขณะที่ได้ยินคำดังกล่าว

ส่วนหมอลำคณะสาวน้อยเพชรบ้านแพ่งข้อความบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำ
ลำอีสานที่ปรากฏการใช้คำประสมเพื่อสื่ออารมณ์ขัน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บัวลี	“ใหญ่สาวแล้วพอพอเอา ผัวผ่อ ”	“เติบโตเป็นสาวแล้วสมควรที่จะแต่งงาน มีสามีได้หรือยังคะพ่อ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ก, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่าคณะหมอลำเพชรบ้านแพ่ง เรื่อง**รักนี้มีกรรม** คำว่า “ใหญ่สาว,
ผัวผ่อ” เป็นประสมอิสระที่กล่าวถึงประโยคที่ผ่านมาในบริบทเดียวกัน กรณีนี้พ่อพูดถึงเหา เหา
บ่นว่าเมื่อไหร่จะหาสามีให้ ผู้รับสารจะหัวเราะไปด้วยหากผู้หญิงเป็นฝ่ายถามเรื่องแต่งงาน หรือ
เรื่องไปสูขผู้ชาย เพราะประเพณีชาวไทยที่ถือเรื่องความรักนวลสงวนตัวเป็นสิ่งที่ผู้หญิงต้อง
ปฏิบัติ และระมัดระวังเป็นพิเศษ

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เชียงคำไส	“ถอดมาโลด ผมสึดัดให้ใหม่ เดี๋ยวนี้แม่ะ”	“ถอดมาโลด ผมสึดัดให้ใหม่ เดี่ยวนี้แม่ะ”
ทองใบ	“ถอดมาให้เขาซะ เลื่อไต๋น้อย ๆ”	“ถอดมาให้เขาซะ เลื่อไต๋น้อย ๆ”
จารอ้วน	“สิให้กูป่าซี้ไผ่ไปนั่นดี”	“สิให้กูป่าซี้ไผ่ไปนั่นดี”
เชียงคำไส	“ถอดมาโลดอ้าย ผู้สาวเขาบ่ว่า ดอก เจ้าคนหลออยู่แล้วแม่ะ”	“ถอดมาโลดอ้าย ผู้สาวเขาบ่ว่าดอก เจ้า คนหลออยู่แล้วแม่ะ”
จารอ้วน	“กูหลอซะ สะ แก่ชอยกูแน่ กูแก่ยาก”	“กูหลอ สะ สะ แก่ชอยกูแน่ กูแก่ยาก”
เชียงคำไส	“ถอดมาแล้วพาดไ้ไ้ละอ้ายเด้อ ถอดไ้ไ้ละเด้อ อ้ายเด้อ”	“ถอดมาแล้วพาดไ้ไ้ละอ้ายเด้อ ถอดไ้ ไ้ละเด้อ อ้ายเด้อ”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะรุ่งทิwa อำนวยศิลป์ เรื่องแม่ยารัญไร ลูกสะใภ้
กะเริง คำว่า “ชีโผ, คนหล่อ” เป็นประสมอิสระที่กล่าวถึงพฤติกรรมของลูกสาว ว่าทำตัวไม่
น่ารักสมเป็นสตรีเพศ ชอบไปดักผู้ชายที่วัดไม่ยอมกลับบ้านเรือน หากเรื่องราวลักษณะนี้เกิด
ขึ้นกับครอบครัวใดจะเกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดี ไม่สวยงาม ลูกสาวควรอยู่บ้านบ้าน หากจะไปไหน
ก็ควรมีญาติพี่น้องหรือเพื่อน ๆ ไปด้วย ผู้รับสารจะรู้สึกตกไปด้วยหากผู้แสดงกล่าวถึงลูกสาว
ไปดักรอผู้ชายที่วัด

นอกจากนี้ยังพบคำประสมที่เรียกว่า คำประสมสมาส คือ การนำคำที่หน่วยคำ
อิสระประกอบกันตั้งแต่ 2 หน่วย ขึ้นไป ในลักษณะโครงสร้าง คือ หน่วยคำอิสระ + หน่วยคำ
อิสระ (+) แต่หน่วยคำอิสระประกอบกันในลักษณะดังกล่าวเป็นคำภาษาบาลีและสันสกฤต เมื่อ
นำมาประกอบกันแล้ว ได้คำประสมที่มีลักษณะไม่มีการเปลี่ยนแปลงเสียงระหว่างรอยต่อของ
คำ เมื่อนำไปประกอบสร้างข้อความในการแสดงหมอลำก็จะช่วยให้เกิดอารมณ์ขัน

ตัวอย่างคำประสมสมาสที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานคณะต่าง ๆ
นำเสนอเป็นดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 3 ตัวอย่างคำประสมสมาสที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน

ลำดับที่	คณะหมอลำ	เรื่อง	รายการคำ
1.	ประถมบันเทิงศิลป์	พรสุณ มโนราห์	พระองค์
2.	เสียงอีสาน	เงินคือพระเจ้า ข้าวเลี้ยงชีวิต	คุณธรรม, จริยธรรม, วัฒนธรรม
3.	ระเบียบวาทศิลป์	สายเลือดกตัญญู	ไม่พบคำประสมสมาส
4.	วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์	ช้วนอกลาน มารคนละห้อง	ไม่พบคำประสมสมาส
5.	รัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์	4 ยอดกุมาร	พระองค์
6.	รุ่งทิwa อำนวยศิลป์	หมากพร้าวหลน แซง หมากแตก หลนค่าง	พระองค์
7.	สมจิตร บ่อทอง	อ่อมอกแม่	ไม่พบคำประสมสมาส
8.	หนูการ วิเศษศิลป์	กาลิมดงหงส์ลิ้มเผ่า	ไม่พบคำประสมสมาส
9.	คำพูน รวมนิตร	กิงฟ้ากาหลงคอน	ไม่พบคำประสมสมาส
10.	สาวน้อย เพชรบานแพน	รักนี้มีกรรม	ไม่พบคำประสมสมาส

คำประสมสมาสดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขึ้น แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำและออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขึ้นได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำอีสานที่ปรากฏการใช้คำประสมสมาสเพื่อสื่ออารมณ์ขึ้น มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ป้าที	“ไม่เป็นไรคะทงอี”	“ไม่เป็นไรคะทงอี”
อ้วน	“พิกุลทอง พระองค์ หญิงผักบุ้ง”	“พิกุลทอง พระองค์ หญิงผักบุ้ง”
ป้าที	“ฝนแม่ป้าไปก่อนเด้ออยู่เฝ้าอันผู้เดียว นั้นละเป็นบ่คือกะเซาชะชอด”	“ฝนแม่ป้าไปก่อนเด้ออยู่เฝ้าอันผู้เดียว นั้นละเป็นบ่คือกะเซาชะชอด”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรุ่งทิวา อำนวยศิลป์ เรื่อง**หมากพร้าวหล่นแข่งหมากแตกหล่นค่าง** คำว่า “พระองค์” เป็นคำประสมสมาส กล่าวถึงพระองค์หญิงผู้เลอโฉม ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงพูดถึงคำประสมสมาส เกิดอารมณ์ขึ้นเพราะพระองค์หญิงและมีบริบทต่ออีกว่าพระนามผักบุ้งยิ่งเพิ่มอารมณ์ขึ้นเข้าไปอีก

ส่วนหมอลำคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ คำประสมสมาสที่สื่ออารมณ์ขึ้นของคณะหมอลำอีสานเพื่อสื่ออารมณ์ขึ้น ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
น้ำหวาน	“กราบบังคมเพคะ เสด็จพี่ ”	“กราบบังคมเพคะ เสด็จพี่ ”
อัคคี	“อัคคีขอฝากท่านอำมาตไทยขุน ไฉนเพคะ นี่พวกอำมาตไทยขุน ให้พวกเจ้าทั้งหมดออกติดตาม พระองค์ ออกไปประพาสป่า รักษาพระองค์ อย่าให้มีภัย อันตรายเข้าใจบ่ฮี้ ถ้ากลับมา พระองค์ มีภัยอันตรายพวกเจ้า ทั้งหมด คอขาด เข้าใจบ่เหอะ”	“อัคคีขอฝากท่านอำมาตไทยขุนไฉนเพคะ นี่พวกอำมาตไทยขุนให้พวกเจ้า ทั้งหมดออกติดตาม พระองค์ ออกไป ประพาสป่า รักษาพระองค์ อย่าให้มีภัย อันตรายเข้าใจบ่ฮี้ ถ้ากลับมา ภัยอันตรายพวกเจ้าทั้งหมด คอขาด เข้าใจบ่เหอะ”
อำมาต	“เอาจเป็นประกันเลยครับ”	“เอาจเป็นประกันเลยครับ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2556ง, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง **4 ยอดกุมาร** คำว่า “พระองค์” เป็นคำประสมสมาส ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงพูดถึงคำ

ดังกล่าว แต่จะขึ้นอยู่กับบริบทที่สื่อออกมาแต่จะเน้นอารมณ์ขัน ความหมายที่สื่อออกมาให้อำมาตฤแลพระองค์ ให้ดีหากดูแลไม่ดีทุกคนจะคอขาด ส่วนหมอลำคณะประถมบันเทิงศิลป์คำประสมสมาสที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานเพื่อสื่ออารมณ์ขัน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บุโรหิต	“กระหม่อมขอเดื่อนสดีทั้ง 2 พระองค์ ไ้วว่า อย่าเห็นชู้ดีกว่า กว่าไส้ก็แล้วกัน”	“กระหม่อมขอเดื่อนสดีทั้ง 2 พระองค์ไ้ว ว่า อย่าเห็นชู้ดีกว่าไส้ก็แล้วกัน”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะประถมบันเทิงศิลป์ เรื่อง**พรสุธน มโนราห์** คำว่า “พระองค์” เป็นคำประสมสมาส ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงพูดถึงการเดื่อนสดีที่มีตำแหน่งต่ำกว่า มาสอนผู้มีตำแหน่งสูงกว่า เป็นความรู้สึกขัดแย้งกัน เวลาสื่อออกมา จะเน้นอารมณ์ขันเวลาที่ผู้แสดงเปล่งเสียงออกมาที่เป็นคำ และประโยคออกมา ผู้รับสารจะตีความหมายจากคำและประโยค พร้อมหัวเราะดัง ๆ ไปด้วยเวลารับชมการแสดงหมอลำ

และหมอลำคณะเสียงอีสาน คำประสมสมาสที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานเพื่อสื่ออารมณ์ขัน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
คนที่ 1	“บ้านเมืองเฮาทุกมื่อเนี น่องพีทุทุก ชุมชนให้ทุกคนเผ้าระวังข้างคุ่ม คุ่มกันไ้วข้าง คุณธรรม จริย- ธรรม วัฒนธรรม ประชาธิปไตย นั้นไ้วในครอบครัวให้เริ่มก่อนพ่อแม่ แม่เป็นคนสอนปลูกฝังลูกตั้งแต่ น้อย พาเข้าวัดวา ในมื่อนี้พ่อลุง และแม่ป้ามานั่งฟังกลอนเพื่อให้ เป็นอุทาหรณ์”	“บ้านเมืองเราทุกวันนี้ น่องพีทุทุกชุมชนให้ ทุกคนเผ้าระวังให้มีภูมิคุ้มกันให้สร้าง คุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรม ประชา- ธิปไตย ไ้วในครอบครัวให้เริ่มก่อนพ่อแม่ เป็นคนสอนปลูกฝังลูกตั้งแต่ยังเล็ก พา เข้าวัด ในวันนี้คุณคุณป้าได้มานั่งฟังกลอน ลำเพื่อเป็นอุทาหรณ์”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะเสียงอีสาน เรื่อง**เงินคือพระเจ้า ขาวเสียงชีวิต** คำว่า “คุณธรรม, จริยธรรม” “วัฒนธรรม” เป็นคำประสมสมาส ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงพูดถึงคำดังกล่าวที่ลงท้ายเสียงว่า ธรรม (ท่า) คือความหมายที่อยากสื่อคือสอนให้ผู้มาฟังหมอลำเป็นคนดีให้ปฏิบัติแต่สิ่งดีงาม

3. คำซ้อน

คำซ้อน คือ คำที่ประกอบด้วยหน่วยคำอิสระตั้งแต่ 2 หน่วยคำขึ้นไป ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกันหรือตรงกันข้าม เมื่อประกอบเป็นคำซ้อนแล้วจะได้ความหมายใหม่หรือมีความหมายกว้างกว่าเดิม จากการศึกษาการใช้คำซ้อนในภาษาสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน รายละเอียดตามลำดับดังนี้

ตาราง 4 ตัวอย่างคำซ้อนที่สื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน

ลำดับที่	คณะหมอลำ	เรื่อง	รายการคำ
1.	ประถมนันทศิลป์	พระสุธน มโนราห์	ไปง่ายมาง่าย, อย่าเห็นขี้ดีกว่าไส้
2.	เสียงอีสาน	เงินคือพระเจ้า ข้าวเลี้ยงชีวิต	บ้านเมือง, ชมนกชมไม้
3.	ระเปียบวาทศิลป์	สายเลือดกตัญญู	เลี้ยงดูปู่เลี้ยง, ถือกอกถักใจ
4.	วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ฯ	ชาวนอกกลาน มารคนละห้อง	ข้าวปลาอาหาร, บ้านนอกคอกนา
5.	รัตนศิลป์อินตาไทย ราษฎร์	4 ยอดกุมาร	มาหมุ่หมาเปิดไก่อ, ลูกบ้านหลานเมือง
6.	รุ่งทิวา อำนวยศิลป์	บวงกรรม	ถามลูกถามเต้า, กินเหล้าเมายา, คนดีเป็นคนดี
7.	สมจิตร บอทอง	ออมอกแม่	ผู้ดีผู้งาม
8.	หนูภากร วิเศษศิลป์	อิเหนา	ทุกวันทุกคืน
9.	คำพูน รวมนมิตร	กิงฟ้ากาหลงคอน	อาຍบ้านอาຍเมือง
10.	สวณอย เพชรบานแพน	รักนี้มีกรรม	จำพราดจากกัน,

คำซ้อนดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ชั้น แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำและออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ชั้นได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างการสื่อสารของคณะหมอลำอีสานที่ปรากฏการใช้คำซ้อนเพื่อสื่ออารมณ์ชั้นมีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
พรานบุญ	“ปะ ท่านพญานาคเนียไปง่ายมา ง่ายแทนอ”	“ปะ ท่านพญานาคเนียไปง่ายมาง่าย แทนอ”

พรานลีน “เราได้ของวิเศษ 3 สิ่งนี้มันสมควรค่า” “เราได้ของวิเศษ 3 สิ่งนี้ มันสมควรค่า
ตั้งใจของเราแล้วนะพรานบุญ” “ตั้งใจของเราแล้วนะพรานบุญ”
พรานบุญ “ไปจับเทพกษิณีกันเถอะ” “ไปจับเทพกษิณีกันเถอะ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นคณะประมณบัณฑิต เรื่อง **พระสุธน มโนราห์** คำว่า “ไป
ง่ายมาง่าย” เป็นคำซ้อน ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง เวลา
นักแสดงหมอลำสื่อสารบนเวทีขณะทำการแสดง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นคำที่สื่อถึงการ
เปรียบเทียบมนุษย์ที่มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ผู้ฟังรู้สึกสบายใจเวลาที่ได้ยินพร้อมมีรอยยิ้มและ
เสียงหัวเราะเวลาที่ได้ยิน

ส่วนหมอลำคณะประมณบัณฑิต พบกวีวิธีใช้คำซ้อนเพื่อสื่ออารมณ์ขัน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บุโรหิต	“อย่าเห็นขี้ดีกว่าไส้ พระองค์ขอ ถามแน่ว่าแต่งตั้งทำไมบุโรหิต”	“อย่าเห็นขี้ดีกว่าไส้ พระองค์ขอลา ว่าแต่งตั้งทำไมบุโรหิต”
จันทรา	“ท่านบุโรหิต”	“ท่านบุโรหิต”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะประมณบัณฑิต เรื่อง **พระสุธน มโนราห์** คำว่า
“อย่าเห็นขี้ดีกว่าไส้” เป็นคำซ้อนผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูด
ถึง เวลานั้นนักแสดงหมอลำสื่อสารบนเวทีขณะทำการแสดง และใช้คำดังกล่าว

ส่วนหมอลำคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เป็นคำซ้อนเพื่อสื่ออารมณ์ขันคณะ
หมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ท่านขุนหมื่น	“บักเชียงแหวได้ตายตามญาติพี่น้อง น้อง ตายเกลี้ยง”	“บักเชียงแหวได้ตายตามญาติพี่น้อง ตาย เกลี้ยง”
ท่านขุนวัง	“บักช้างและม้าหมาหมาเปิดไก่อ”	“บักช้างและม้า หมาหมาเปิดไก่อ”
เจ้าพญา	“ลูกบ้านหลานเมืองของเฮา 7	“ลูกบ้านหลานเมืองของเฮา 7 วัน
จักรขิน	วันอาทิตย์”	อาทิตย์”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าว คณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง **4 ยอดกุมาร** คำว่า
“หมาหมาเปิดไก่อ ลูกบ้านหลานเมือง” เป็นคำซ้อน ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่

นักแสดงหมอลำพูดถึง เวลานั้นนักแสดงหมอลำสื่อสารบนเวทีขณะทำการแสดง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นคำที่สื่อถึงการเปรียบเทียบมนุษย์กับสัตว์ ซึ่งในบทบาทการแสดงกำลังถึงจุดวิกฤต

ส่วนหมอลำคณะรุ่งทิวา อำนาจศิลป์กลวิธีการใช้คำซ้อนเพื่อสื่ออารมณ์ชั้นคณะหมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
มนตรี	“ลาวลิกับโตกับใจเป็นคนดี ผมกะพร้อมให้อภัยลาวเสมอ”	“เขาจะกลับเนื้อกลับใจเป็นคนดีผมยินดีและพร้อมให้อภัยเสมอ”
มนตรี	“ว่าลีเขาเล่นการพนันลีเขากินเหล้าเมายา”	“ว่าจะเลิกเล่นการพนันและหยุดดื่มเหล้า”
มนตรี	“เป็นคนดีคนดีให้แกลูกแกเมีย”	“เป็นคนดีคนดีให้แกลูกแกเมีย”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าว คณะรุ่งทิวาอำนาจศิลป์ เรื่องพ่อเฒ่าทำเลย ลูกเขยคนหลวง คำว่า “กับโตกับใจ, กินเหล้าเมายา, คนดีคนดี” เป็นคำซ้อน ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง เวลานั้นนักแสดงหมอลำสื่อสารบนเวทีขณะทำการแสดง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นคำที่สื่ออารมณ์ชั้นถึงการเป็นคนดี น่าเสียงสะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวอีสานที่ชอบดื่ม ชอบกิน ชอบเล่นการพนัน หากหยุดจริง ๆ ก็เป็นสิ่งที่ดี

ส่วนหมอลำคณะรุ่งทิวา อำนาจศิลป์ กลวิธีใช้คำซ้อนเพื่อสื่ออารมณ์ชั้นคณะหมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
พ่อคำมาย	“ถามลูกถามเต้าก่อน”	“ถามลูกถามเต้าก่อน”
กำนันสิง	“เว้าอยู่วัดอยู่วออยากอายุคนเนาะมีอื่นขอยสิให้เฒ่าแกไปสูขอหมู่เจ้าเด้อ”	“พูดอยู่ที่วัดอยู่วออยากอายุคนเลยพุงนี้จะให้เฒ่าแกไปสูขอสาวครับ”
แม่มองแพง	“ขอเชิญท่านได้จับจอง”	“ขอเชิญท่านได้จับจอง”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2552, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรุ่งทิวา อำนาจศิลป์ เรื่องบ่วงกรรม คำว่า “ถามลูกถามเต้า” เป็นคำซ้อน เมื่อใช้ประกอบสร้างเรื่องราวในการแสดงหมอลำ ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง เวลานั้นนักแสดงหมอลำสื่อสารบนเวทีขณะทำการแสดง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นคำที่สื่ออารมณ์ชั้น

4. คำซ้ำ

คำซ้ำ คือ คำที่ประกอบมาจากหน่วยคำอิสระ 2 หน่วยคำ โดยหน่วยคำอิสระนั้นแต่เดิมมีเพียง 1 หน่วยคำ และซ้ำหน่วยคำนั้น 2 ครั้ง ได้เป็น 2 หน่วยคำเมื่อรวมกันแล้วได้เป็นคำซ้ำ 1 คำ

ในการการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยค้นพบคำซ้ำที่สื่ออารมณ์ขันดังนี้

ตาราง 5 ตัวอย่างคำซ้ำที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน

ลำดับที่	คณะหมอลำ	เรื่อง	รายการคำ
1.	ประมบันเทิงศิลป์	พระสุธน มโนราห์	พาน้อง พาน้อง, ดี ๆ
2.	เสียงอีสาน	เงินคือพระเจ้าข้าวงเสียงชีวิต	ทั้งดาญ ๆ
3.	ระเบียบวาทศิลป์	สายเลือดกตัญญู	เหี่ยว ๆ, น้อย ๆ
4.	วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์	ขานนอกกลาน มารคนละทอง	หี ๆ
5.	รัตนศิลป์ อินตาไทยราษฎร์	4 ยอดกุมาร	ปะ ๆ
6.	รุ่งทิวา อำนวยศิลป์	พอเมาทำเลย ลูกเขยคนหลวง	อ่าว ๆ
7.	สมจิตร บ่อทอง	แรงรักริษยา	ซื่อ ๆ
8.	หนูภากร วิเศษศิลป์	กาลิมดงหงส์ลิ้มเฒ่า	แสง ๆ
9.	คำพูน รวมมิตร	กิ่งฟ้า กาลหลงคอน	น้อง ๆ
10.	สวนน้อย เพชรบานแพน	รักนี้มีกรรม	สุ ๆ

คำซ้ำสื่อความหมาย ดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำและออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขัน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ท้าวทุมราชา	“พาน้อง พาน้องไป คุมเชิงดี ๆ เข้าใจบ่”	“พาน้องไป ร่วมเพศดี ๆ นะเข้าใจไหม”
จ้อย	“ขอบคุณพ่อที่ไว้ว่างใจผมผมสิ ขอปฏิบัติตามที่เลยนะพ่อ”	“ขอบคุณพ่อที่ไว้ว่างใจผม ผมจะทำตามหน้าที่เลยครับพ่อ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะประณามันเทิงศิลป์ เรื่อง**พระสุธน มโนราห์** คำว่า “พาน้องพาน้อง, ดี ๆ” เป็นคำซ้ำสื่อความหมายเชิงขั้วสาว ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง การทำงานช่วยกันเป็นการสื่อถึงความห่วงใยลูกชาย แต่ใช้เสียงคำว่า “คุมเชิง” เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าวเพื่อส่งสารไปยังผู้ชมที่สื่อถึงการรวมเพศ คำว่า “คุมเชิง” เป็นภาษาท้องถิ่นอีสานซึ่งหมายถึง การหมายปองที่จะรวมเพศกับคนที่ตนเองชื่นชอบ

ส่วนหมอลำคณะรุ่งทิวา อำนาจศิลป์มีคำซ้ำสื่อความหมายเพื่อสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เซียงลี	“ลุงมนตรีมีหยังลีใช้ผม ใช้ได้เหมิดละครับ”	“คุณลุงมนตรีมีอะไรจะใช้ผมใช้ได้หมดทุกอย่างครับ”
มนตรี	“บ่ปานนั้นดอก มีหยังกะช่อยกันเห็ดกันทำคือเก่านั้นละ อ้าว ๆ ออย่ามาโคกเศร้ากันอยู่นิ”	“ไม่ขนาดนั้นเหอ มีอะไรก็ช่วยกันทำกันเห็ดกันทำคือเก่านั้นละ อ้าว ๆ เหมือนเดิมอ้าว ๆ อย่ามาโคกเศร้ากันอยู่นะ”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรุ่งทิวาอำนาจศิลป์ เรื่อง**พ่อเฒ่าทำเลย ลูกเขยคนหลวง** คำว่า “อ้าว ๆ” เป็นคำซ้ำสื่อความหมายเชิงขอความร่วมมือการทำงาน ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง การทำงานช่วยกันเป็นการสื่อถึงจำนวนหลายคนที่ช่วยกันทำงาน พอมาพูดคำว่า “อ้าว ๆ” ก็จะเน้นความตลกทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสารซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าวเพื่อสารกับผู้ชม

ส่วนหมอลำคณะสาวน้อยเพชรบ้านแพน มีคำซ้ำสื่อความหมายเพื่อสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
อ้วน	“สู ๆ กูไปจอบเบ้งมาแล้วจารย์ กับแม่มีหยังกัน”	“นี่ทุก ๆ คนเราไปแอบดูแล้วจารย์กับแม่แล้วรวมเพศกัน”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2556ก, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะสาวน้อยเพชรบ้านแพน เรื่อง**รักนี้มีกรรม** คำว่า “สู ๆ” เป็นคำซ้ำสื่อความหมายพหุพจน์ ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึงสู ๆ เป็นการสื่อถึงจำนวนหลายคน เพื่อบอกข่าวสารว่าไปทำอะไรมา ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

เพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าวเพื่อสารกับผู้ชมเพื่อบอกข่าวสารว่าไปแอบดูคนกำลังร่วมเพศมา

ตัวอย่างหมอลำคณะหนุมารวิเศษศิลป์ มีคำซ้ำสื่อความหมายเพื่อสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ใบสี	“อ้าวหมอลำซึ่งเด่นแสดง ๆ อ้าว ซ่อมแหว”	“อ้าวหมอลำซึ่งเด่นแสดง ๆ เชิญทุกคนเด่นซ่อมแหว”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ก, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะหนุมารวิเศษศิลป์ เรื่องกาสิมดงหงส์ลิ้มเผ่า คำว่า “แสดง ๆ” เป็นคำซ้ำสื่อความหมายเชิงขูสาวเรื่องเพศ ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึงเด่นแสดง ๆ เป็นการสื่อถึงจำนวนหลายคน เพื่อบอกข่าวสารว่าให้เด่นแสดงทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสารซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าวเพื่อสารกับผู้ชมเพื่อบอกข่าวสารว่าให้นักแสดงเด่นแสดง ๆ

ตัวอย่างหมอลำคณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ มีคำซ้ำสื่อความหมายเพื่อสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
จงกล	“หี ๆ แม่น หล่านางเอ๋ยส่วนว่า ทางฝ่ายน้องลิเว่ว่านนอฉันใด ชายสิไปวาจาเฒ่าแก่มานอชอน้อง”	“หี ๆ จริงนะทางพี่จะขอให้ผู้ใหญ่ไปสูชอน้อง”
นวลนวิ	“ละพี่เอ๋ยพี่”	“ละพี่เอ๋ยพี่”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่องชาวนอกลาน มารคนละทอง คำว่า “หี ๆ” เป็นคำซ้ำสื่อความหมายเชิงการจีบหนุ่มสาว ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง “หี ๆ” เป็นการสื่อถึงหลายคนที่ร้อง “หี ๆ” ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าวเพื่อสารกับผู้ชมเพื่อบอกข่าวสารว่าถึงการร้อง “หี ๆ” หลายคนแต่ผู้พูดแค่คนเดียว

และหมอลำคณะหนุมารวิเศษศิลป์ มีคำซ้ำสื่อความหมายเพื่อสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
โจ	“ไปลิ้นในถ้ำ ไปเร็ว ๆ องค์ชายกะ ไปลิ้นคือกัน”	“เร็ว ๆ รีบไปหลบในถ้ำกัน องค์ก็ไปหลบ เหมือนกัน”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2546, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะอนุการวิเศษศิลป์ คำว่า “เร็ว ๆ” เป็นคำซ้ำซึ่งสื่อความหมายพหูพจน์และเน้นความ เมื่อใช้ประกอบสร้างข้อความเพื่อแต่งหมอลำของคณะหมอลำอีสาน ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหวั่นไหวไปกับด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง ไปลิ้นในถ้ำไป “เร็ว ๆ” เป็นการสื่อถึงจำนวนหลายคน เพื่อบอกข่าวสารว่าถึงการไปหลบในถ้ำ ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียง “ลิ้น ๆ” และความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าวเพื่อสารกับผู้ชมเพื่อบอกส่งข่าวถึงการหลบในถ้ำ

5. คำประสม

วรวรรณ ศรียาภัย (2556, หน้า 127) ให้ความหมายของคำประสมไว้ว่า คือ คำที่ประกอบมาจากหน่วยคำ 2 หน่วยคำ โดยมีหน่วยหนึ่งหรือทั้งสองหน่วยคำเป็นหน่วยคำไม่อิสระดังโครงสร้าง เช่น หน่วยคำอิสระ + หน่วยคำไม่อิสระ หรือหน่วยคำไม่อิสระ + หน่วยคำไม่อิสระ ซึ่งตามหลักภาษาศาสตร์ คำประสมในภาษาไทยจำแนกได้เป็น 4 ประเภท คือ คำประสมไทย คำประสมสมาส คำประสมสนธิ คำประสมแผลง

จากการศึกษาพบว่าในคณะหมอลำมีคำประสมประเภทต่าง ๆ ดังนี้

คำประสมไทย เช่น ผู้บ่าว ผู้สาว ผู้ชาย ผู้หญิง ชาวบ้าน ชาวไร่ ชาวนา ชาวเมือง

คำประสมสมาส เช่น บรรดาศักดิ์ เบญจเพส ธรรมดา เพศสัมพันธ์ เอกลักษณ์สมรสมงคล พระวรกาย สุภาพบุรุษ กุลสตรี เกียรติยศ ประเพณี บริสุทธิ วัฒนธรรม สุภาพบุรุษ เกียรติยศ

คำประสมแผลง เช่น บังคม อำมาตย์ สรรพ

คำประสมกล่าว หากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำและออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างคำประสม ทั้งคำประสมไทย คำประสมสมาส และคำประสมแผลง หากปรากฏแต่เพียงลำพังจะไม่สื่ออารมณ์ขันแต่อย่างใด แต่เมื่อคณะหมอลำอีสานใช้ประกอบสร้างเรื่องราวที่ใช้แสดงหมอลำและออกเสียงคำดังกล่าวเป็นสำเนียงอีสาน ก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี มีดังนี้

ตาราง 6 ตัวอย่างคำประสมสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน

ลำดับที่	คณะหมอลำ	เรื่อง	รายการคำ
1.	ประมับันเทิงศิลป์	พระสุธน มโนราห์	สำราญ, พระวรกาย, สุภาพบุรุษ, กุลสตรี, เกียรติยศ, เอกลักษณ์, วัฒนธรรม
2.	เสียงอีสาน	เงินคือพระเจ้า ข้าวเลี้ยงชีวิต	กรรมพันธุ์, พระเอก, นางเอง, โทรศัพท์, ผู้ใด, ผู้ชาย, จริยธรรม, คุณธรรม, วัฒนธรรม
3.	ระเบียบวาทศิลป์	สายเลือดกตัญญู	ธรรมดา, ผู้ใด, อีหลี, ผู้สาว, ผู้บ่าว, ธรรมชาติ
4.	วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์	ขานนอกลาน มารคนละทอง	กังวาน, เพศสัมพันธ์, ธรรมชาติ, ผู้ชม, ชาวบ้าน
5.	รัตนศิลป์อินตาไทย ราษฎร์	4 ยอดกุมาร	เอกลักษณ์, สำราญ, อำมาตย์, ชาวบ้าน, ชาวเมือง, ผู้สาว, ผู้บ่าว, บักห้า, บักหล้า
6.	รุ่งทิวา อำนวยศิลป์	พอเฒ่าทำเลย ลูกเขยคนหลวง	บุญคุณ, บุญบั้งไฟ, บุญครอง, ผู้สาว, ผู้บ่าว, ผู้ชาย, ธรรมดา, ผู้ใด, ผู้เฒ่า, อีหลี
7.	สมจิตร บอทอง	แรงรักริษยา	ผู้ใด, ผู้หญิง, ผู้ชาย, อีหยัง, อีหลี
8.	หนุมการ วิเศษศิลป์	อิเหนา	วรรณคดี, พระปรีชา, ผู้มีเกียรติ, อิทธิกรรม, ราชโอรส, พระอนุชา, พระเชษฐา, พระบิดา, พระมารดา
9.	คำผุน รวมมิตร	กิงฟ้า กาหลงคอน	บังคม, พระโอรส, พระมเหสี, ราช รถ, พระเชษฐา
10.	สาวน้อย เพชรบ้าน แพง	รักทรमान, รักนี้มีกรรม	ผู้สาว, ผู้ชาย, อำมาตย์, วรพต, การ แต่งงาน, การเรียน, ชาวนา, ชาวไร่ พระราชวัง, พญาสิริราช

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำอีสานที่ปรากฏการใช้คำ
ประสมไทยเพื่อสื่ออารมณ์ชั้น มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เพ็ญญา	“จ่มเรื่อง ผู้บ่าว ”	“บ่นเรื่อง ผู้ชาย ”
เพ็ญใจ	“อืม”	แปลตรงตามข้อความในหมอลำ
เพ็ญฉาย	“ ผู้บ่าว มาทางไหน ผู้บ่าว หน้า ห่านนี้หรือป่าวพี่”	“ ผู้ชาย มาทางไหน ผู้ชาย หน้าเวทีหมอลำ หรือเปล่าพี่”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะประมณบันเทิงศิลป์ เรื่อง**พระสุพนมโนราห์** คำว่า “ผู้บ่าว” เป็นคำประสมที่ใช้ประกอบสร้างข้อความแล้วทำให้เกิดอารมณ์ขัน จากตัวอย่างผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึงแต่เป็นเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
อำมาตย์	“เป็นตาย่านแท้”	“ท่าทาง น่ากลัว ”
คำกอง	“ อำมาตย์ ยามคำกองออกลูก แล้วเห็นลูกของคำกองเป็นหมา หรือพี่อัคคีเขาวาอิหยั่งติ อำมาตย์ ”	“ อำมาตย์ เวลาที่คำกองคลอดลูกแล้ว หากเห็นลูกของคำกองเป็นสุนัขหรือพี่ อัคคีพูดว่าอะไรหรือ อำมาตย์ ”
อำมาตย์	“บ่ฮู้จักดอกแม่เฮ้ยหมวดผมมี ปากซำมีตุตพูดได้ ชาวบ้าน ชาวเมือง ล่ำกันเต็ม ๆ อยู่ หมวด ผมนี้บ่รู้เรื่องดอก”	“พวกผมไม่รู้เรื่องเลยมีปากเหมือนมีตุต พูดไม่ได้ ตอนนี้ ชาวบ้าน ชาวเมืองเขาสื่อ กันสนุกสนาน พวกผมไม่รู้เรื่องเลย”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ง, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง **4 ยอดกุมาร** คำว่า “อำมาตย์, ชาวบ้าน, ชาวเมือง” เป็นคำประสมไทยที่ใช้ประกอบสร้างข้อความสื่ออารมณ์ขัน ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึงแต่เป็นเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เหา	“อายมิดฮอด พระราชวัง แล้วได้คร้า ไปหาเสด็จพ่อเสด็จแม่แม่อายคือ มายืนอยู่จั่งซื่ออายมิดกะตาย”	“ที่มิดเดินทางมาถึง พระราชวัง แล้วรีบไป เข้าเฝ้าพระบิดา-มารดา จะมายืนเล่น อย่างนี้ทำไม”

มาลัยเพชร	“สวัสดีครับ”	“สวัสดีครับ”
มิตร	“ขอถวายบังคม พระบรมมະชีมะ”	“ขอถวายบังคม พระบรมมະชีมะ”
เหา	“อ้าย อ้ายมิดคือว่าจั่งสั้น เสด็จ พ่อสั้นตัวอ้ายมิด โอ้ยสมกับคน บ้านนอกเนาะ เสด็จพ่อเสด็จแม่ อย่าไปถือไปสาอ้ายมิดเถาะคร้า เพื่อนว่าล้อเล่นเสด็จแม่ซื่อ ๆ ดอก เพื่อนแม่เคยเห็นหุ่นงาม ๆ คือเสด็จแม่ เสด็จแม่อย่าถืออ้าย มิดเด้อคร้าเด้อ”	“พี่มิดทำไมพูดอย่างนั้น ต้องพูดว่าเสด็จ พ่อ โอ้ยซังสมกับเป็นคนบ้านนอก เสด็จ พ่อเสด็จแม่อย่าไปถือสาพี่มิดเลย เขา พูดจาล้อเล่นกับเสด็จแม่เฉย ๆ เขาเคย เห็นเสด็จแม่พระวรกายสง่างาม อย่าไป ถือพี่มิดเลยนะคะเสด็จแม่”
พญาสิริราช	“ลักษณะของมันพ่อบิงแล้วคือ คนบ่เต็มบาทพอบ่สามันดอก”	“พอดูแล้วเหมือนคนบ้า พ่อไม่ถือคนบ้า”
เหา	“เพื่อนบ่เต็มบาทอย่าไปสาเพื่อนแท้”	“เขาเป็นบ้าอย่าไปถือสาเขาเลย”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ข, ซีดี)

ตัวอย่างข้างต้นของคณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง **เรื่องรักทรมาณ** จะมีคำว่า “พระราชวัง, บังคับ, พระบรม” เป็นคำประสมที่ใช้ประกอบสร้างข้อความล้ออารมณ์ขันในการแสดงหมอลำเรื่องดังกล่าว ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึงแต่เป็นเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องตลกกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

6. คำทับศัพท์

การทับศัพท์ คือ วิธีการอย่างหนึ่งของการสร้างคำภาษาไทย เพื่อนำมาใช้ออกเสียงให้เหมือนหรือคล้ายกับคำเดิมมากที่สุด วรรณธรณ์ ศรียาภักย์ (2556, หน้า 130) กล่าวถึงหลักเกณฑ์การทับคำศัพท์ต่าง ๆ คือ ให้ถอดอักษรภาษาเดิมพอควรแก่การแสดงที่มาของรูปศัพท์ และให้เขียนในรูปที่อ่านได้สะดวกในภาษาไทย คำทับศัพท์ที่ใช้กันมานานแล้ว ให้ใช้ต่อตามเดิม เช่น ช็อกโกแลต ช็อกโกแลต เช็ต ก๊าซ แก๊ส คำวิสามานยนามที่ใช้กันมานานแล้ว อาจใช้ต่อไปตามเดิม และคำศัพท์วิชาการซึ่งใช้ในกลุ่ม ไม่ใช่ศัพท์ทั่วไป อาจเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ขึ้นตามความจำเป็น ซึ่งปัจจุบันนี้พบว่าคำทับศัพท์ใช้ในภาษาไทยมีมากหลายภาษา ที่พบมากที่สุดคือภาษาอังกฤษ ส่วนภาษาอื่น ๆ เช่น ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ภาษาฝรั่งเศส และนอกจากนี้ยังพบคำศัพท์ที่มาจากภาษาดั้งเดิม เช่น ภาษาเขมร ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตพิจารณาได้จากรายละเอียดดังต่อไปนี้

6.1 คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ คือ คำภาษาอังกฤษที่คณะหมอลำอีสานใช้ระหว่างทำการแสดงอยู่บนเวทีหมอลำเป็นการยืมคำภาษาและเลียนเสียงให้เป็นสำเนียงภาษาอีสานท้องถิ่น เมื่อออกเสียงคำดังกล่าวในการสร้างประโยคหรือข้อความในการแสดงหมอลำเป็นเรื่องราว ก็จะทำให้เกิดอารมณ์ขึ้น

ตาราง 7 ตัวอย่างคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษที่สื่ออารมณ์ขึ้นของคณะหมอลำอีสาน

ลำดับที่	คณะหมอลำ	เรื่อง	รายการคำ
1.	ประถมบันเทิงศิลป์	พระสุธน มโนราห์	เลิฟ (love)
2.	เสียงอีสาน	เงินคือพระเจ้าข้า เลี้ยงชีวิต	โชว์ (show), เซ็กซี (Sexy), ไฮโซ (High Society)
3.	ระเปียบวาทศิลป์	สายเลือดกตัญญู	เพอร์เฟ็ก (perfect)
4.	วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์	ช้วนอกลาน มารคน ละทอง	สปอร์ต (Sport)
5.	รัตนศิลป์อินตาไทย ราษฎร์	เจ้าหญิงแดงอ่อน	แอร์ (Air)
6.	รุ่งทิวา อำนวยศิลป์	บวงกรรม, หมากร พรวนหล่นแซง หมากร แดงหล่นค่าง	“เดอะคิงคอง (The Kingkong), ดริ๊อป (Drop)”
7.	สมจิตร บอทอง	ออมอกแม่	ฝรั่ง (France)
8.	หนูภาว วิเศษศิลป์	ลูกฮักลูกซัง	เปอร์เซ็นต์ (Percentage)
9.	คำพูน รวมมิตร	กิงฟ้ากาหลงคอน	เซ็น (Signature)
10.	สาวน้อย เพชรบ้าน แพง	รักนี้มีกรรม	เฮลโล (Hello), แชมป์ (Cham- pion) มายเฟรนด์ (My friend), บ็อกซิ่ง (Boxing)

คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ คำดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขึ้น แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำและออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสาน ก็จะสื่ออารมณ์ขึ้นได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำอีสานที่ปรากฏการใช้ คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษเพื่อสื่ออารมณ์ขึ้น มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เตือนใจ	“เจ้าเป็นธิดาหยิ่งเอื้อย”	“พี่สาวเป็นธิดาอะไร”
ธี	“เดอะคิงคอง”	“เป็นธิดาคิงคอง”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2552, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะรุ่งทิวาอำนวยศิลป์ เรื่อง **บ่วงกรรม** คำว่า “เดอะคิงคอง (The Kingkong)” เป็นคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึงแต่เป็นเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
จรัญ	“หล่านางเอย อ้ายจรัญอยากชิบอกเรื่องฮ้อน	“น้องสาวเอย พี่จรัญอยากเชิญเรื่องร้อน ๆ จะบอกเรื่องร้อน”
สายฝน	“โ้ยมาใกล้เหาะ”	“โ้ยมาใกล้จังเลย”
จรัญ	“มืออื่นบ่เห็นกันพี่ลีไปทำงาน บ่คืนมาบ้านพ่อ เพ็นยืมเงินเบี่ยบ่มี คีนลูกหนีไล่ การเรียนขอต้อบปยามเบ็ดหนีคอยสิมา”	“พู่นี่ไม่เห็นพี่ไปทำงาน ไม่คืนกลับมาบ้านพ่อ พ่อยืมเงินมาเจ้าหนี่จะให้ส่งคืนแล้ว การเรียนขอหยุดพักไว้ก่อนเมื่อหมดหนี่แล้วจะกลับมาเรียน”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรุ่งทิวา อำนวยศิลป์ เรื่อง **หมากพร้าวหล่นแซงหมากแดงหล่นค่าง** คำว่า “ต้อบ (Drop)” หมายถึง ลาหยุดพักการเรียน เป็นคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึงแต่เป็นเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

หรือตัวอย่างจากคณะเสียงอีสานต่อไปนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
	“อ้าวหานี้ลากลอนซึ่ง กลอนซึ่ง สะตงสะตังลำซึ่งลำยาว ลำยาว ลำยาว หนุ่มหรือสาวแห่ง ลูกกลอน ลูกกลอนละมาย้อนไล่ แพน เล่นแจ้น เล่นแจ้น เล่น	“เพื่อรักษาอัตลักษณ์กลอนลำผู้ศึกษาขออนุญาตไม่แปล กลอนลำ ให้อ่านทับคำศัพท์ภาษาท้องถิ่นอีสาน ยังคงไว้แบบดั้งเดิม แต่จะอธิบายความหมายโดยสรุป ซึ่งมีดังนี้เชิญหนุ่มหรือสาวมาเต้นลำกับ

แจ๋น แล่นแจ๋น แล่นแจ๋น แล่น
 แจ๋นที่ตึงที่ตึงที่ตึงที่ตึงที่ตึง
 ที่ตึงที่ตึงที่ตึงที่ตึงที่ตึง
 แนวนวน แนวนวน แนวนวน
 แนวนวน แนวนวน แนวนวน
 ตัวนางแมวมามาแล้ว
 คุณคามาเพิ่มชีวิตชีวา มาเพิ่ม
 ชีวิตชีवालวดลายสีลายยั่วตา
 ยั่วตาให้ชายยืนมองแมวมามา
 ค่นองทองยามราตรี อ้าวท่า
 มาเคอพี่ เคอท่านผู้ต้องการมา
 เต็มมาฮอน มาฮอน มาฮอน มา
 ฮอน มาฮอน ดาวเคอ ดาวเค
 อเคอ ๆ เฮาเคอ ตอนนางแมวมามา
 พอนละทั่ว หน้าตาแซนซากะสวย
 หน้าตาแซนซากะสวย ผิว
 ขาวอิมหมวยรอยยิ้มกะหวานมี
 ละไผ่น้อยต้องการ มีบะไผ่น้อย
 ต้องการขนาดเอวหยิ่งหวานมา
 ซิมเบ็งโลด หวานหลายจนแอวล
 โหยด หวานหลายจนแอวลโหยด
 บ่าวได้หยิ่งโลดทะลอมเบ็งดี
 ออกบ้านในยามราตรี ล่าเหยื่อใน
 ยามราตรี อาศัยแสงสีเช็กชีย้วน
 หน้าตากะสวยพอสมควร หน้าตา
 กะสวยพอสมควรลือชื่อชวนมว
 แมวโตผู้ แช่วแช่วแมวมแม่เจ้า
 แช่วแมวมแม่เจ้า บลองกะบลูว่า
 เจ้าชูชได้ ว่าเจ้าชูชได้ แมวม
 นางนี้มาจากอาเภอเวียง จังหวัด
 ขอนแก่นเคอเคอ เป็นตาจับตา
 ปีบเป็นตานาให้ตีบแล้วชวนปีบชวน

แพนนางแมวมามาแล้วเพื่อมาเพิ่มชีวิตชีวา
 ให้ผู้ชายยืนมองจนน้ำลายไหล ขอเชิญมา
 เต็มลำด้วยกัน ยามกลางคืนยิ่งสนุก
 สนาน นางแมวมามาแล้วซึ่งไม่สวຍธรรมดา
 สวยมากผิว หน้าตาขาวสวยมาก ๆ มา
 จากอำเภอเวียง จังหวัดขอนแก่น ขอ
 เชิญผู้ผู้ชายออกมายามค่ำคืน มาเต็ม
 ด้วยกัน เต็มจังหวัดเอวอ่อน เอวหวานยิ่ง
 สนุกสนาน”

ปิดให้ขวนมา อย่างหน้าอย่างน้องนี่
 หุ่นโอบอย่างกันแต่คุณภาพพับ
 หมอน พับที่นอนได้อาย น้องแจว
 หลาย บั๊ไช้ธรรมดา ฉายนางแมว
 ป่ามาออกสีลาทำท่าย มายั่วต่อม
 นาลาย ยั่วให้ผู้ชายอายนา เดออาย
 เดอเดออายเดอเดอเดอ อายเดอ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะเสียงอีสาน เรื่องเงินคือพระเจ้าชาวเลียงชีวิต คำว่า “โชว์ (Show)” แปลว่า แสดง, “เซ็กซี่ (Sexy)” แปลว่า ที่ดึงดูดทางเพศ มั่วโลภก็ยั กระตุ้นความรู้สึกทางเพศ คำที่กล่าวมาเป็นคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง เป็นเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าวและตัวอย่างจากคณะเสียงอีสานต่อไปนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บุญทัน	“ตายจั่งได้ยืนแท้อยู่นี้ เริ่มลำต่อกลอน มึงสา่งกล้าว่ามาว่าแนวกู”	“ยังไม่ตาย ก็มายืนอยู่ตรงนี้แหละ เริ่มลำดีกว่าอย่ามาพูดแบบนี้ละ”
บานเย็น	“เป็นหยัง”	“เป็นอะไร”
บุญทัน	“เปรียบใส่หมาใส่หมูมึงว่ากูนอนหลับดี”	“เปรียบใส่หมาใส่หมูมึงว่ากูนอนหลับ”
บานเย็น	“เออ”	“เออ”
บุญทัน	“มึงเป็นคนบ่ดี มึงไปหาเป็นหนี้ มาให้นายทุนมาจีโล่ อีแม่ไฮโซใหญ่”	“มึงเป็นคนบ่ดี มึงไปหาเป็นหนี้มาให้ให้นายทุนมาจีโล่ อีแม่ไฮโซใหญ่”
บานเย็น	“ไฮโซนั้นละกูมักไซ้”	“ไฮโซนั้นละกูมักไซ้”
บุญทัน	“เฮ้ย อีแม่ไฮโซใหญ่ อีจั่งไรแม่เลี้ยงบ้านให้เขาร่าน ให้เขาร่าน ให้เขารวนร้านอยู่สุแกอีตายไว้อัย”	“เฮ้ย อีคนชั้นสูง อีจัญไรโสเภณีให้เขารวมเพศทั่วหมู่บ้าน อีตายเร็วอัย”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะเสียงอีสาน เรื่องเงินคือพระเจ้าข้าเลี้ยงชีวิต คำว่า “ไฮโซๆ” มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “High Society” แปลว่า คนชั้นสูง เป็นคำทับศัพท์ ภาษาอังกฤษ ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง เป็นเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องตลกกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างจากคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษที่คณะคำผุน ร่มมิตร ใช้ประกอบสร้างเรื่องราวเพื่อแสดงหมอลำว่า

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
แม่นม	“บ่ได้พกเงินเข้าป่ามาจั่งสิ้นนะ”	“ไม่ได้พกเงินเข้ามาในป่า จริง ๆ นะ”
องค์ชาย	“จะขอเซ็นหลวงตาไว้ก่อนได้บ่”	“จะขอลงนามชื่อขอหลวงตาไว้ก่อนได้ไหม”
รตนา		
หลวงตา	“หา”	“หา”
องค์ชาย	“เซ็นไว้ก่อนได้บ่หลวงตา”	“ลงชื่อขอหลวงตาไว้ก่อนได้ไหมหลวงตา”
รตนา		

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะคำผุน ร่มมิตร เรื่องกิ้งฟ้ากาหลงคอน คำว่า “เซ็น” มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “To Sign” หรือ “Signature” แปลว่า ลงลายมือชื่อหรือลงชื่อ เป็นคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง เป็นเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องตลกกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารโดยใช้คำดังกล่าวประกอบการสร้างข้อความเป็นเรื่องราว

6.2 คำทับศัพท์ภาษาจีน คือ คำภาษาจีนที่คณะหมอลำอีสานใช้ระหว่างทำการแสดงอยู่บทเวทีหมอลำ เป็นการยืมคำในภาษาจีนในลักษณะของการทับศัพท์และเลียนเสียงให้เป็นสำเนียงภาษาอีสานท้องถิ่น เมื่อใช้สร้างเรื่องราวสื่อสารในการแสดงหมอลำ ก็จะช่วยให้เกิดอารมณ์ขัน

คำทับศัพท์ภาษาจีนมีใช้ทั่วไปในภาษาไทยภาคกลางและภาษาไทยถิ่นอีสาน เมื่อนำคำดังกล่าวมาใช้สร้างเรื่องราวของการแสดงหมอลำก็จะสื่อความหมายและสื่ออารมณ์ขันสำหรับตัวอย่างคำทับศัพท์ภาษาจีนที่สร้างอารมณ์ในการแสดงหมอลำแล้วสื่ออารมณ์ขันมีดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 8 ตัวอย่างคำทับศัพท์ภาษาจีนที่สื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน

ลำดับที่	คณะหมอลำ	เรื่อง	รายการคำ
1.	ประถมบันเทิงศิลป์	พระสุธน มโนราห์	ไม่พบคำภาษาจีนที่สื่ออารมณ์ชั้น
2.	เสียงอีสาน	เงินคือพระเจ้าขาว เสียงชีวิต	เจก
3.	ระเปียบวาทศิลป์	สายเลือดกตัญญู	ไม่พบคำภาษาจีนที่สื่ออารมณ์ชั้น
4.	วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์	ช้วนอกลานมาร คนละทอง	ไม่พบคำภาษาจีนที่สื่ออารมณ์ชั้น
5.	รัตนศิลป์ อินตาไทย ราษฎร์	แรงรักแรงแค้น	เสีย
6.	รุ่งทิวา อำนวยศิลป์	หมากพร้าวหล่น แข่ง หมากแดง หล่นค่าง	อาหยา, เฮีย, อ้าว
7.	สมจิตร บอทอง	แรงรักริษยา	ไม่พบคำภาษาจีนที่สื่ออารมณ์ชั้น
8.	หนุมาร วิเศษศิลป์	กาสิมดงหงส์ลิ้มเผ่า	เจก
9.	คำพูน รวมมิตร	กิงฟ้ากาหลงคอน	ไม่พบคำภาษาจีนที่สื่ออารมณ์ชั้น
10.	สวนอย เพชรบานแพน	รักนี้มีกรรม	ไม่พบคำภาษาจีนที่สื่ออารมณ์ชั้น

คำทับศัพท์ภาษาจีน คำดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ชั้น แต่
ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำและออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะ
สื่ออารมณ์ชั้นได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำอีสานที่ปรากฏการใช้ คำ
ทับศัพท์ภาษาจีน เพื่อสื่ออารมณ์ชั้น มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ใบซี้	“มีหนี่อยู่ ธ.ก.ส. อยู่แสนห้า ตา มาแสนสี่ ยายสี่สี่ร้อย ยายน้อย หมื่นสอง”	“มีหนี่อยู่ ธ.ก.ส. อยู่แสนห้า ตามาแสนสี่ ยายสี่สี่ร้อย ยายน้อยหมื่นสอง”
เจ้าหนี่จิ้น	“อาหยา”	“อาหยา”
ใบซี้	“แม่ปองพันเก้า อีเยาว์พันสี่ ยาย ดีหมื่นแปด บักแดกหมื่นสาม”	“แม่ปองพันเก้า อีเยาว์พันสี่ ยายดีหมื่น แปด บักแดกหมื่นสาม”

เจ้าหนี้จีน	“อิงามเจ็ดร้อย ยายลอยสามหมื่น แม่ชื่นพันห้า บักกล้าหมื่นสอง”	“อิงามเจ็ดร้อย ยายลอยสามหมื่น แม่ชื่น พันห้า บักกล้าหมื่นสอง”
ใบสี	“ป.ล. หนี้เสียหุยสองพันยังบ่จ่าย อีปอบเอ่ยสองพันกะบ่จ่ายเพิ่น”	“ป.ล. หนี้เสียหุยสองพันยังบ่จ่าย อีปอบ เอ่ยสองพันกะบ่จ่ายเพิ่น”
เจ้าหนี้จีน	“บ่จ่ายมือนี้อยึดบ้านอย่างเดียว”	“บ่จ่ายมือนี้อยึดบ้านอย่างเดียว”
นายเต็ง	“เจรจแม่เขายึดบ้านแล้ว ตอที่รัก”	“เจรจแม่เขายึดบ้านแล้ว ตอที่รัก”
เจ้าหนี้จีน	“ค้ำบได้มือนี้อยึดบ้านอย่างเดียว ยึดเอาเลย ะ”	“ค้ำไม่ได้แล้วพรงนี้เขาจะมายึดบ้าน แล้ว”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะรัฐวิภา อำนวยศิลป์ เรื่อง**หมากพร้าวหล่นแข่งหมากแดงหล่นค่าง** คำว่า “อาหยา, เฮีย” เป็นคำทับศัพท์ภาษาจีน ซึ่งมีความหมายถึง การอุทานที่บ่งบอกถึงการประหลาดใจ และแปลว่า พี่ชาย ตามลำดับ ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง เป็นเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เจ้าหนี้จีน	“เป็นอีหยั่งกัน”	“เป็นอะไรกัน”
นางตอ	“ที่เฮ็ดมือนี้อยึดบ้านคอกลิชวน กันไปเงี้ยว”	“ที่ทำไปเมื่อกี้นี้ไม่มีอะไรเหรอก แต่จะ ชวนกันไปปัสสวะ”
เจ้ลำ	“หยุดเดี๋ยวนี๋ เฒ่าตอโกบ่ต๋องไป ไล่ทั้งสิน มาพูดเรื่องหนี้สินกัน ก่อน เงินที่เจ้าเอาของข่อยมากะ ตั้งว่าหลายปีแล้ว ตั้งแต่สองแสน สามแสนเดี๋ยวนี๋มันเจ็ดแปดแสน แล้วหามาใช้อั่วชะเดี๋ยวนี๋”	“หยุดเดี๋ยวนี๋ เฒ่าตอโกบ่ต๋องไปไล่ทั้งสิน มาพูดเรื่องหนี้สินกันก่อน เงินที่เจ้าเอา ของข่อยมากะตั้งว่าหลายปีแล้ว ตั้งแต่ สองแสน สามแสนเดี๋ยวนี๋มันเจ็ดแปด แสนแล้วหามาใช้อั่วชะเดี๋ยวนี๋”
นายเต็ง	“คิดคอกจั่งได้กัน”	“คิดคอกอย่างไรกัน”
นางตอ	“เจ้ลำเอย ขอไถ้นำหลาย ะ ก่อน เถาะบ่ทันได้มีเงิน”	“เจ้ลำขอผิดผ่อนการจ่ายเงินไปก่อนเงิน ยังไม่มี”
เจ้ลำ	“บ่ได้ บ่ได้”	“ไม่ได้ ไม่ได้”

ใบตอง	“ฉันขอผ่อนผ่อนให้รอไปอีกสักเดือน ก่อนได้บ่ สงสารพ่อเฒ่า ๆ เอาแสงสู้ อยู่ทุกวัน แต่บั้นนั้นกะหย่งบ่พออยู่ บ่พอกิน ขอผัดไปอีกเดือนหนึ่งนะเจ ล้าละ”	ฉันขอผ่อนผ่อนการจ่ายเงินไปอีกสักเดือน ได้ไหม สงสารผู้ชายสูงอายุ สู้หาเงินทุก วัน ก็ยังไม่พออยู่พอกิน ขอผัดไปอีกหนึ่ง เดือน นะเจล้าละ”
เจ้าหนี้จีน เจ้ล้า	“บ่ได้ ๆ” “พ่อมึงไปเฮ็ดอีหย่งคือบอกว่าสิสู้ ต่อไป บ่แม่นบ่ไปเที่ยวทางใดตัว นี้ ลูกหลายปานนี้ รับรองว่ามัน อยู่แต่บ้าน อยู่แต่บ้านผลิตแต่ลูก หามาใช้อ้าวชะเดี๋ยวนี้ มาใช้ชะดี ๆ”	“ไม่ได้ ๆ” “พ่อพวกคุณไปทำอะไรอยู่ว่าจะสู้ต่อไป ไม่ใช่ว่าไปเที่ยวที่ไหน มีลูกเยอะขนาดนี้ มีแต่อยู่แต่บ้านเพื่อผลิตลูกให้หาเงินมาใช้ คืนฉันเดี๋ยวนี้”
นางตอ	“ขอชะก่อน เถาะเจ้ล้า”	“ขอผ่อนผ่อนไปก่อนนะเจ้ล้า”
เจ้ล้า	“ถ้าบ่ได้มีอันนี้อ้าวสิยิดเอาที่ไร ที่นา ที่เลื่อน ที่ซานของหมู่เจ้า”	“หากไม่เงินวันนี้ฉันจะยิดที่ไรที่นาที่บ้าน ของพวกคุณ”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะรุ่งทิวาอำนวยการศิลป์ เรื่อง **หมากพร้าวหล่นแขง**
หมากแดงหล่นค่าง คำว่า “อ้าว, เจ้” เป็นคำทับศัพท์ภาษาจีน หมายถึง ตัวผู้พูด และพี่สาว
ตามลำดับ ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง เป็นเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสาร
ระหว่างการแสดงลำเรื่องตลกกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสาร
ถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บุญทัน	“สร้างรักจี”	“สร้างรักจี”
พี่สาวบุญทัน	“เออ”	“เออ”
บุญทัน	“บริษัทเจ๊กอันเบาะเอื้อย”	“บริษัทจีนใช้ไหมพี่สาว”
พี่สาวบุญทัน	“เจ๊กกะได้ไทยกะดีฝรั่งแห่งคัก”	“จีนก็ได้ไปไทยยิ่งดีฝรั่งยิ่งสุดยอด”
บุญทัน	“ได้เงินเบาะ”	“ได้เงินไหม”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะเสียงอีสาน เรื่อง **เงินคือพระเจ้า ข้าวเลี้ยงชีวิต**
คำว่า “เจ๊ก” เป็นคำทับศัพท์ภาษาจีน หมายถึง ชาวจีนที่คนโดยทั่วไปเข้าใจ แต่ในบางบริบทอาจ
เป็นคำไม่สุภาพ หากไปเรียกแทนชาวจีนทั้งหมดว่าเป็นเจ๊ก ผู้ใช้ควรระมัดระวังในการใช้ ผู้ชมจะ

หัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงมอลำพูดถึง เป็นเสียงหัวเราะะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เลื้อฟ้า	“น้องจอย”	“น้องจอย”
น้องจอย	“เสียขา”	“เสียขา”
ธรรมบุญ	“โอ้ย...จอย มาพอดี”	“โอ้ย...จอย มาพอดี”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ค, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง**แรงรักแรงแค้น** คำว่า “เสีย” เป็นคำทับศัพท์ภาษาจีน หมายถึง ผู้ชายที่มีลักษณะร่ารวย อาจร่ารวยจริง หรือไม่จริงก็ได้ แต่ท่าทางหรือดูลักษณะภายนอกเหมือนเสีย ผู้ที่พบเห็นก็จะเหมาโดยรวมไว้ก่อนว่า เป็นผู้มีฐานะมีเงินทองมากมาย มีฐานะทางสังคมที่ดี ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงมอลำพูดถึง เป็นเสียงหัวเราะะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ผู้แสดงมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ภริยาคุณ	“ใบตองเป็นลูกเจ๊กบ้านอยู่ใน	“ใบตองเป็นลูกเจ๊กบ้านอยู่ในตลาดนั้น
หลวง	ตลาดนั้นละจ้”	ละจ้”
ภริยาคุณ	“เป็นลูกเจ๊ก”	“เป็นลูกเจ๊ก”
หลวง		
ไวพจน์	“ลูกคนรวยตัวแม่”	“เป็นลูกรายนะครับแม่”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ก, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะหนุมการ วิเศษศิลป์ เรื่อง**กาหลิมดงหงส์ลิ้มเฒ่า** คำว่า “เจ๊ก” เป็นคำทับศัพท์ภาษาจีนหมายถึงชาวจีนที่คนโดยทั่วไปเข้าใจ แต่ในบางบริบทอาจเป็นคำไม่สุภาพ หากไปเรียกแทนชาวจีนทั้งหมดว่าเป็นเจ๊ก ผู้ใช้ควรระมัดระวังในการใช้ คณะมอลำหลายคนนิยมใช้หากมีเรื่องที่ต้องการแสดงมีบทบาทของชาวจีนในเรื่องที่ต้องการแสดง ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงมอลำพูดถึง เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

6.3 คำทับศัพท์ภาษาญี่ปุ่น คือ คำภาษาญี่ปุ่นที่คณะมอลำอีสานใช้ระหว่างทำการแสดงอยู่บนเวทีมอลำเป็นการยืมคำภาษาและเลียนเสียงให้เป็นสำเนียงภาษาอีสานท้องถิ่น

ตาราง 9 ตัวอย่างคำทับศัพท์ภาษาญี่ปุ่นที่สื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน

ลำดับที่	คณะหมอลำ	เรื่อง	รายการคำ
1.	ประถมบันเทิงศิลป์	พระสุธน มโนราห์	ไม่พบคำภาษาญี่ปุ่นที่สื่ออารมณ์ชั้น
2.	เสียงอีสาน	เงินคือพระเจ้า ข้าวเลี้ยงชีวิต	ไม่พบคำภาษาญี่ปุ่นที่สื่ออารมณ์ชั้น
3.	ระเบียบวาทศิลป์	สายเลือดกตัญญู	ไม่พบคำภาษาญี่ปุ่นที่สื่ออารมณ์ชั้น
4.	วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์	ช้วนอกกลาน มารคนละทอง	อีโกโตะ, กะ, โกจิ, ฮีโกจิ
5.	รัตนศิลป์อินตาไทย ราษฎร์	4 ยอดกุมาร	ไม่พบคำภาษาญี่ปุ่นที่สื่ออารมณ์ชั้น
6.	รุ่งทิวา อำนวยศิลป์	หมากพร้าวหล่นแข่ง หมากแดงหล่นต่าง	ไม่พบคำภาษาญี่ปุ่นที่สื่ออารมณ์ชั้น
7.	สมจิตร บ่อทอง	อ้อมอกแม่	ไม่พบคำภาษาญี่ปุ่นที่สื่ออารมณ์ชั้น
8.	หนูการ วิเศษศิลป์	อิเหนา	ไม่พบคำภาษาญี่ปุ่นที่สื่ออารมณ์ชั้น
9.	คำพูน รวมนมิตร	กิงฟ้ากาหลงคอน	อนารุ
10.	สวนน้อย เพชรบัวแพ่ง	รักนี้มีกรรม	ไม่พบคำภาษาญี่ปุ่นที่สื่ออารมณ์ชั้น

คำทับศัพท์ภาษาญี่ปุ่น คำดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ชั้น แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำและออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสาน ก็จะสื่ออารมณ์ชั้นได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำอีสานที่ปรากฏการใช้คำทับศัพท์ภาษาญี่ปุ่นเพื่อสื่ออารมณ์ชั้นในคณะหมอลำอีสาน เช่น

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
โจ้	“สวัสดีครับท่านมหาเศรษฐีครับ”	“สวัสดีครับท่านมหาเศรษฐีครับ”
หนวย	“นั่น ยกมือแพ้ว่านพระประธาน อยู่ในโบสถ์ อีโกโตะ”	“นั่น ยกพระหัตถ์ยังกะพระประธานใน อุโบสถ อีโกโตะ”
หลอด	“ห่วย เป็นบ้าสิไปว่าจั่งสันได้จั่ง ได้เดียวสิ กะยังว่าให้ไปทำความ เคารพเพิ่น”	“ห่วย เป็นบ้าหรือจะไปพูดได้อย่างไร ก็ คือให้ทำความเคารพพระประธาน”

หนวย	“โอ้ยบักห่า อีโกโตะกะภาษาญี่ปุ่นเนาะ”	“โอ้ยบักห่า อีโกโตะกะ เป็นภาษาญี่ปุ่น”
โจ	“แม่นยูเบาะ มันแปลว่าจั่งได้”	“จริงหรือ คำว่า อีโกโตะกะ แปลว่าอะไร”
หนวย	“อีโกโตะ กะแปลว่าสวัสดิ์ครับ”	แปลตรงตามข้อความในหมอลำ
โจ	“โอ...ภาษาญี่ปุ่น แมยงว่าจั่งได้”	“โอ...ภาษาญี่ปุ่น คำว่าผู้หญิงใช้คำว่าอะไร”
หนวย	“แมยงกะว่าอีโกจิ”	“ผู้หญิงให้ใช้คำว่า อีโกจิ”
โจ	“โอ้ยมันแม่นยูเบาะมันแปลว่าจั่งได้”	“โอ้ย จริงหรือที่แปลว่าอย่างนั้น”
หนวย	“อีโกจิ กะสวัสดิ์คำ ตัว”	“อีโกจิ ก็แปลว่า สวัสดิ์คะ”
โจ	“โอ อันกะเทยเคะว่าจั่งได้”	“และคำว่ากะเทย ใช้คำว่าอะไร”
หนวย	“กะเทยกะว่าห่ากูแฝบ”	“กะเทย ใช้คำว่า ห่ากูแฝบ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่าคณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **ขำนอกกลาน มารคนละห้อง** คำว่า “อีโกโตะ, อีโกจิ, กูแฝบ” เป็นคำทับศัพท์ภาษาญี่ปุ่นคำว่า “**ありがとう** arigatou” อาริกาโตะ แปลว่า ขอขอบคุณ คณะหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ แปลว่า “สวัสดิ์” ใช้ผิดความหมาย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนเสียงให้เหมือนภาษาญี่ปุ่น คำว่าผู้หญิงคณะหมอลำวีระพงษ์ ใช้คำว่า “อีโกจิ” คำในภาษาญี่ปุ่นคำว่า ผู้หญิงใช้คำว่า “**女性** josei” โจเซส ใช้ผิดความหมาย เป็นการเปลี่ยนเสียงภาษาญี่ปุ่นเพื่อสื่ออารมณ์ขัน ในบางช่วงในบทสนทนาของผู้แสดงหมอลำยังไม่แน่ใจว่าที่มีความหมายว่า “สวัสดิ์” คู่สนทนาใช้คำว่า “อีโกจิ” จริง ๆ แล้วคำนี้จะเป็นคำพ้องเสียงกับคำภาษาท้องถิ่นอีสาน คำว่า “อี หรืออาจใช้อักษร ห แล้วเติมสระ อี ไวบนตัว ห ซึ่งแปลว่า อวัยวะเพศผู้หญิง

นอกจากนี้ในหมอลำยังใช้คำว่า “กะเทย” ใช้คำว่า “กูแฝบ” เป็นคำภาษาญี่ปุ่นที่ไม่ถูกต้อง คำว่า “กะเทย” ในภาษาญี่ปุ่นใช้คำว่า “**オカマ** okama” โอคาม่า แปลว่า “กะเทย” คณะหมอลำใช้ลักษณะคำพ้องเสียง คำว่า “กูแฝบ” อาจหมายถึง ลักษณะของอวัยวะเพศของผู้ชายที่ยังไม่แข็งตัวมีลักษณะแฟบ หรือ เรียบ ส่วนคำว่า “กู” อาจหมายถึง กู หรือ ผม หรือ ฉัน ก็อาจเป็นไปได้ โดยรวมแล้ว ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเป็นลักษณะของอวัยวะที่แฟบ คล้ายอวัยวะเพศของผู้หญิง ซึ่งมีลักษณะที่ตรงกันข้ามกับอวัยวะเพศผู้ชาย และคณะหมอลำคณะดังกล่าวยังแปลความหมายของคำว่า คำว่า “ห่ากูแฝบ” แปลว่า สวัสดิ์ หรือหากแปลเป็นคำภาษาไทยภาคกลาง คือ อวัยวะเพศชายแฟบ ซึ่งตรงกันข้ามกับคำว่า แข็งตัว ผู้รับสารหรือผู้ชมหากได้ยินคำเปลี่ยนเสียงภาษาญี่ปุ่นคำว่า “อีโกโตะ, อีโกจิ, กูแฝบ” จะมึอารมณ์ขันร่วมไปด้วย ขณะที่คณะหมอลำใช้คำดังกล่าวหรือตัวอย่างจากคณะรุ่งทิวาอำนวยการศิลป์ว่า

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
คนที่ 8	“ภาคใต้งามเลิศ ระเบิดมากมี ประเพณี เฝ้าโรงเรียน แวะเวียน ปล้นปืนสนามหลอยยิงครู แบก คลื่นปลาทุหนี่คลื่นขึ้นนามีค่า”	“ภาคใต้เป็นดินแดนมีสวยงามมากด้วย ระเบิด มีประเพณีคือการปล้นปืนทหาร บางครั้งก็ลักลอบสังหารครู ลำคัญอีกคือ ต้องรีบแบกปลาทุหนี่เวลาที่คลื่นขึ้นนามีค่า”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรุ่งทิวา อำนวยศิลป์ เรื่องหมากพร้าวหล่นแข่ง
หมากแดงหล่นค้าง คำว่า “ขึ้นนามี” เป็นคำทับศัพท์ภาษาญี่ปุ่น ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่
นักแสดงหมอลำพูดถึง เป็นเสียงหัวเราะเป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ทำให้เกิด
อารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

6.5 คำทับศัพท์ฝรั่งเศส คือ คำฝรั่งเศสที่คณะหมอลำอีสานใช้ระหว่างทำการ
แสดงอยู่บทเวทีหมอลำเป็นการยืมคำภาษาและเลียนเสียงให้เป็นสำเนียงภาษาอีสานท้องถิ่น

ตัวอย่างคำทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศสที่ใช้ประกอบสร้างเรื่องราวในหมอลำอีสานมี
ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 10 ตัวอย่างคำทับศัพท์ฝรั่งเศสที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน

ลำดับที่	คณะหมอลำ	เรื่อง	รายการคำ
1.	ประถมบันเทิงศิลป์	พระสุธน มโนราห์	ไม่พบคำทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศส ที่สื่ออารมณ์ขัน
2.	เสียงอีสาน	เงินคือพระเจ้า ข้าวเลี้ยง ชีวิต	ไม่พบคำทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศส ที่สื่ออารมณ์ขัน
3.	ระเบียบวาทศิลป์	สายเลือดกตัญญู	ไม่พบคำทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศส ที่สื่ออารมณ์ขัน
4.	วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ฯ	ข้าวนอกจาน มารคนละท้อง	ไม่พบคำทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศส ที่สื่ออารมณ์ขัน
5.	รัตนศิลป์อินตาไทย ราษฎร์	4 ยอดกุมาร	ไม่พบคำทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศส ที่สื่ออารมณ์ขัน
6.	รุ่งทิวา อำนวยศิลป์	บ่วงกรรม	คาร์ฟูร์ (Carrefour)
7.	สมจิตร บ่อทอง	แรงรักริษยา	ไม่พบคำทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศส ที่สื่ออารมณ์ขัน

ตาราง 10 (ต่อ)

8.	หนุมาร วิเศษศิลป์	อิเหนา	ไม่พบคำทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศส ที่สื่ออารมณ์ขัน
9.	คำพูน ร่มมิตร	กึ่งฟ้ากอลงคอน	ฝรั่ง (France)
10.	สาวน้อย เพชรบ้าน แพง	รักนี้มีกรรม	ไม่พบคำทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศส ที่สื่ออารมณ์ขัน

คำทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศสคำดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำและออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสาน ก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำอีสานที่ปรากฏการใช้ คำทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศสเพื่อสื่ออารมณ์ขัน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ศรีไฉ	“ไปเที่ยวโลดัลไปซื้อกางเกง อยู่บักซีมันหมายความว่าจั่งได๋”	“ไปเที่ยวห้างโลดัลไปซื้อกางเกงอยู่บักซี มันหมายความว่าอย่างไร”
คมลันต์	“เสื้อตัวนี้ได้มาจากคาร์ฟูร์นะนี่”	“เสื้อตัวนี้ได้มาจากห้างคาร์ฟูร์นะ”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2552, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรุ่งทิวา อำนาจศิลป์ เรื่อง **บ่วงกรรม** คำว่า “คาร์ฟูร์ (Carrefour)” เป็นคำทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศส หมายถึง ทางแยก ในที่นี้หมายถึงห้างสรรพสินค้าที่เป็นภาษาฝรั่งเศสที่เปิดทำการค้าขายในประเทศไทยและในอีกหลายประเทศทั่วโลก ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง เป็นเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าวหรือตัวอย่างจากคณะคำพูนร่มมิตรว่า

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
คนที่ 1	“ชะออนสร้อยอยู่คอ”	“ก็ชื่นชมสร้อยอยู่ที่คอเธอนั่น”
คนที่ 2	“จั่งซีละ ไต่ลูกเขยฝรั่ง”	“ไซลิ ไต่ลูกเขยฝรั่ง”
คนที่ 1	“เฝ็นคือไต่ลูกเขยฝรั่ง”	“เธอก็มีลูกเขยฝรั่งหรือ”
คนที่ 2	“ไต่กะไต่ลูกเขยฝรั่งดิ”	“คุณละไต่ลูกเขยฝรั่งไหม”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ง, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะคำพูนร่วมมิตร เรื่องกึ่งฟ้ากาหลงคอน คำว่า “ฝรั่ง (france)” เป็นคำทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศส หมายถึง ประเทศฝรั่งเศส ตัวอย่างบทหมอลำดังกล่าวมีการใช้คำว่า “ฝรั่ง (france)” เพื่อให้เกิดอารมณ์ขันผู้ชมโดยทั่วไปมีความเข้าใจว่าชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ประเทศไทยที่มีสีผมเป็นสีบรอนซ์ สีทอง สีน้ำตาล จะเรียกชาวต่างชาตินั้นว่า ฝรั่ง เมื่อผู้ผู้ชมได้ยินคำดังกล่าว จะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง เป็นเสียงหัวเราะไปด้วย เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องตลกกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

6.6 คำทับศัพท์เขมร คือ คำภาษาเขมรที่คณะหมอลำอีสานใช้ระหว่างทำการแสดงอยู่บนเวทีหมอลำเป็นการยืมคำภาษาและเลียนเสียงให้เป็นสำเนียงภาษาอีสานท้องถิ่น

ตัวอย่างคำทับศัพท์ภาษาเขมรที่ใช้สร้างเรื่องราวในการแสดงหมอลำอีสานแล้วเกิดอารมณ์ขัน มีดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 11 ตัวอย่างคำทับศัพท์เขมรที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน

ลำดับที่	คณะหมอลำ	เรื่อง	รายการคำ
1.	ประถมบันเทิงศิลป์	พระสุธน มโนราห์	บั้งคม
2.	เสียงอีสาน	เงินคือพระเจ้า ข้าวเลี้ยงชีวิต	ไม่พบคำทับศัพท์เขมรสื่ออารมณ์ขัน
3.	ระเบียบวาทศิลป์	สายเลือดดกตัญญู	ไม่พบคำทับศัพท์เขมรสื่ออารมณ์ขัน
4.	วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ฯ	ช้วนอกกลาน มารคนละท้อง	บั้งคม
5.	รัตนศิลป์อินตาไทย ราษฎร์	4 ยอดกุมาร	ไม่พบคำทับศัพท์เขมรสื่ออารมณ์ขัน
6.	รุ่งทิวา อำนวยศิลป์	บ่วงกรรม	ไม่พบคำทับศัพท์เขมรสื่ออารมณ์ขัน
7.	สมจิตร บอทอง	แรงรักริษยา	บั้งคม
8.	หนูถาวร วิเศษศิลป์	อิเหนา	ไม่พบคำทับศัพท์เขมรสื่ออารมณ์ขัน
9.	คำพูน ร่วมมิตร	กึ่งฟ้ากาหลงคอน	ไม่พบคำทับศัพท์เขมรสื่ออารมณ์ขัน
10.	สวนน้อย เพชรบ้านแพง	รักนี้มีกรรม	ไม่พบคำทับศัพท์เขมรสื่ออารมณ์ขัน

คำทับศัพท์ภาษาเขมร คำดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำและออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสาน

ก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำอีสานที่ปรากฏการใช้คำทับศัพท์ภาษาเขมรเพื่อสื่ออารมณ์ขัน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
พระสหาย	“ถวายบังคมองค์ชายพระเจ้าคะ”	“ถวายบังคมองค์ชายพระเจ้าคะ”
องค์ชาย	“ตอนนี้เรากีย่าง 21 พรธษาเข้าไป แล้ว เราก็คิดไ้วว่าอยากมีลูกมีเมีย”	“ตอนนี้เรากีย่าง 21 พรธษาเข้าไปแล้ว เราก็คิดไ้วว่าอยากมีลูกมีเมีย”
พระสหาย	“นี่ก็แสดงว่าองค์ชายอยากมีลูกมี เมียแมนแล้วไช่บ”	“นี่ก็แสดงว่าองค์ชายอยากมีพระราช โอรส พระธิดาและพระมเหสีแล้วไช่ไหม”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะประถมบันเทิงศิลป์ เรื่อง**พระสุธน มโนราห์** คำว่า “บังคม” เป็นคำทับศัพท์ภาษาเขมร หมายถึง การแสดงความเคารพพระมหากษัตริย์ พระราชา ชินีและเชื้อพระวงศ์ชั้นสูง ตัวอย่างบทหมอลำดังกล่าวมีการใช้คำว่า “บังคม” เพื่อให้เกิดอารมณ์ขัน ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง เป็นเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องตลกกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
หนวย	“กูจะเซาตัว แม่กูดำกูเลยเซา”	“กูเลิกการโกหกแล้วแม่กูดำก็เลยเลิก”
ใจ	“ลาวดำเฮ็ดหยัง”	“แกดำทำไม”
หนวย	“ด่าละเนาะด่าสู่มือด่าละด่าว่ากู เป็นกะเทยกูเลยเซา”	“แม่ดำทุกวัน ด่าว่ากูเป็นกะเทยกูก็เลย เลิกเป็นกะเทย”
ใจ	“เป็นหยัง”	“เป็นอะไร”
หนวย	“ตะกูชี้แก่นชื่อ ๆ กูจะน้ำตาแตก พอแสงแล้ว จั่งแมนสอกูปักทานิ ขอถวายบังคมพระบรมชี่ม้ากะ จอนคะนอย”	“ก็กูชี้แข็งเฉย ๆ กูก็น้ำตาแตกแล้ว ทำไม แกชอบถามดีนักไอ้ทานิ ขอถวายบังคม พระบรมชี่ม้ากะจอนพะยะคะ”
หลอด	“เฮา”	“เฮา”
หนวย	“ควรบควรแล้วแต่พระองค์ลิดัง ไฟนั้นเถาะผู้ข้า”	“ควรบควรแล้วแต่พระองค์ จะก่อไฟพะ ยะคะ”
วีระพงษ์	“อ้าว เฮาบ่แมนกษัตริย์เด้นิ”	“อ้าว เราไม่ใช่กษัตริย์นะ”
หนวย	“เฮาบ่แมนกษัตริย์ลั่นเปาะ”	“เฮาไม่ใช่กษัตริย์จริง ๆ หรือ”

วีระพงษ์ “เขาเป็นมหาเศรษฐีเป็นคนรวย ๆ” “เราเป็นมหาเศรษฐี เป็นคนรวย ๆ”
 รวย ๆ”
 หนวย “อ้อเป็นมหาเศรษฐี รวยหลาย” “อ้อเป็นมหาเศรษฐี รวยมาก”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง**ข่าวนอกจาน มารคน**
ละทอง คำว่า “บังคม” เป็นคำทับศัพท์ภาษาเขมร หมายถึง การแสดงความเคารพพระมหา
 ษัตริย์ พระราชาชนิและเชื้อพระวงศ์ชั้นสูง ตัวอย่างบทหมอลำดังกล่าวมีการใช้คำว่า “บังคม”
 เพื่อให้เกิดอารมณ์ขัน ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง เป็นเสียงหัวเราะ เป็น
 การสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและ
 ความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าวหรือตัวอย่างจากคณะ
 สมจิตร บ่อทอง

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
แม่ศรีไพร	“เว้าอียังกัน”	“พูดอะไรกัน”
พระโอรส	“ถวายบังคมเสด็จแม่ เสด็จแม่กะ	“ถวายบังคมเสด็จแม่ เสด็จแม่ลองดูพระ
ผีตาย	เบ่งหน้าผีตายแน่ บ่ให้จ๋มไต่จ้งไต่	พักตรผีตายด้วย ไม่ให้บ่นได้อย่างไรมีแต่
	มีแต่คนถูกผีตาย”	คนถูกผีตาย”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2552, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะสมจิตร บ่อทอง เรื่อง**แรงรักริษยา** คำว่า
 “บังคม” เป็นคำทับศัพท์ภาษาเขมร หมายถึง การแสดงความเคารพพระมหากษัตริย์ ตัวอย่าง
 บทหมอลำดังกล่าวมีการใช้คำว่า “บังคม” เพื่อให้เกิดอารมณ์ขัน ผู้แสดงตลก เวลาที่นักแสดง
 ตลกหมอลำพูดถึง จะได้ยินเสียงหัวเราะจากผู้รับสาร หรือผู้ชม เป็นการสื่อสารระหว่างการ
 แสดงลำเรื่องต่อกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร
 ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

6.7 คำทับศัพท์ภาษาบาลีและสันสกฤต คือ คำภาษาบาลีสันสกฤตที่คณะหมอลำ
 ลำอีสานใช้ระหว่างทำการแสดงอยู่บทเวทีหมอลำโดยออกเสียงคำนั้น ๆ ให้มีลักษณะใกล้เคียง
 กับคำเดิมในภาษาบาลีและสันสกฤตให้มากที่สุด อย่างไรก็ตาม ผู้แสดงหมอลำอาจไม่ทราบก็ได้
 ว่าคำที่ใช้เป็นคำในภาษาบาลีหรือสันสกฤต และไม่ทราบว่าคำดั้งเดิมออกเสียงกันอย่างไร แต่ที่
 ออกเสียงคำดังกล่าวในการแสดงหมอลำนั้นใช้ตามที่ได้เล่าเรียนและใช้ในชีวิตประจำวัน แต่คำ
 ดังกล่าวเป็นคำภาษาบาลีสันสกฤตโดยที่ผู้ไม่รู้ตัว

ตัวอย่างคำทับศัพท์ภาษาบาลีและสันสกฤตที่ใช้สร้างเรื่องราวในการแสดงหมอลำอีสาน แล้วสื่ออารมณ์ขัน มีดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 12 ตัวอย่างคำทับศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน

ลำดับที่	คณะหมอลำ	เรื่อง	รายการคำ
1.	ประถมบันเทิงศิลป์	พระสุธน มโนราห์	ไม่พบคำทับศัพท์ภาษาบาลีที่สื่อ อารมณ์ขัน
2.	เสียงอีสาน	เงินคือพระเจ้า ข้าวเลี้ยงชีวิต	ไม่พบคำทับศัพท์ภาษาบาลีที่สื่อ อารมณ์ขัน
3.	ระเปียบวาทศิลป์	สายเลือด กตัญญู	ไม่พบคำทับศัพท์ภาษาบาลีที่สื่อ อารมณ์ขัน
4.	วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ฯ	ช้วนอกกลาน มารคนละทอง	เศรษฐี
5.	รัตนศิลป์อินตาไทย ราษฎร์	4 ยอดกุมาร	ตัลสะกะคะวา ตัลสะกะคะวา ตัลสะ กะคะวา อิติปิโส กะคะวา อะระหัง สัมมา พุทโท เอหิภัสสิโก โอปานาริ โก ปัตตังเอหิภัสสิโก วินโยหิติ พุทฺธ เถอุกัมมัง อะระหังสัมพุทฺธ, เณร
6.	รุ่งทิวา อำนวยศิลป์	บ่วงกรรม	เณร
7.	สมจิตร บ่อทอง	อ่อมอกแม	ไม่พบคำทับศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤต ที่สื่ออารมณ์ขัน
8.	หนูถาวร วิเศษศิลป์	อิเหนา	ไม่พบคำทับศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤต ที่สื่ออารมณ์ขัน
9.	คำพูน รวมนิตร	กึ่งฟ้าก้างหลง คอน	ไม่พบคำทับศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤต ที่สื่ออารมณ์ขัน
10.	สาวน้อย เพชรบ้านแพง	รักนี้มีกรรม	ไม่พบคำทับศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤต ที่สื่ออารมณ์ขัน

	ลูกคอกมันไตน้อย กุ้งขี้ฝอยบ่อ ยากกิน ลาบวัวเอามาไลด กินมือ แล่งกะไคดอก แม่อกสาวให้เอา มา แม่อกชราให้เอาหนี อ้อ ละครน้อยไปไสวะ เณรน้อย เณรน้อย”	ชราให้เอาหนี อ้อ ละครน้อยไปไสวะ เณรน้อย เณรน้อย”
เณรน้อย	“หลวงพ่อกว่าหั้นหลวงพ่อกว่าผมมี ขี้กากติ หลวงพ่อนั้นมีขี้กาก”	“หลวงพ่อกว่าขี้กากจะกินหัวผม หลวงพ่ นั้นล่ะมีขี้กาก”
ฤๅษี	“อย่ามาเว้าช้อยบ่มีดอกขี้กาก”	“อย่ามาพูดอย่างนั้นนะ หลวงพ่ไม่มีขี้ กาก”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง **4 ยอดกุมาร** คำว่า “ตัสสะ ภาคะวา ตัสสะ ภาคะวา ตัสสะ ภาคะวา อิติปิโส ภควา อะระหัง สัมมาสัมมา พุทโธ เอภัสสิโก โอปานาริโก ปัตตังง เอยิ ปัตติโก วินโยหิติ พุทธ เถอุกัมมัง อะระหัง สัมพุทโธ, เณร” หมายถึง บทสวดที่ใช้ภาษาบาลีในกรณีนี้ผู้แสดงจะใช้บทสวดมาร้องลักษณะการร้องเพลง ซึ่งอาจจะไม่ตรงตามภาษาบาลีทั้งหมดแต่เน้นอารมณ์สนุกสนานและอารมณ์ขันเป็นหลัก ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่ใช้คณะหมอลำใช้คำบาลีและยังมีคำว่า “เณร” ซึ่งคำที่กล่าวมาเป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
หลวงพี่อ้วน	“เณรขอด่าแปด แม่นว่าหยิ่ง เกาะเตี๋ยวนิ”	“เณรขอดอ้วยวะเพศโผล่ออกมาจาก จิ๋วร พุดอะไรกันนะขณะนี้”
เณรขอ	“ท่องสัพพิจำ”	“ท่องสัพพิจำ”
หลวงพี่อ้วน	“เว้าท้าวที่ปั่วแดน อิติปิคือหยิ่งเกาะ”	“พุดไปท้าว อิติปิคืออะไรนะ”
เณรขอ	“อิตติปิ”	“อิตติปิ”
หลวงพี่อ้วน	“กอดคอกแม่มั่นหยิ่ง กอดคอปาน เสี๋ยว อิติปิหยิ่งคือเตี๋ยไก่น้อย”	“กอดคอกแม่ทำไม กอดคอยังกะเพื่อน สนิท อิติปิ คือเตี๋ยไก่น้อย”
เณรขอ	“เตี๋ยไก่น้อยมันคืออิตติปิ”	“เตี๋ยไก่น้อยอะไร คืออิตติปิ”
หลวงพี่อ้วน	“พุ่นสัพพิจำคือหยิ่งเกาะ”	“โน่นสัพพิจำคืออะไร”
เณรขอ	“สัพพิจำคือไก่อัดอึ้ง”	“สัพพิจำคือไก่อัดอึ้ง”

หลวงพี่อ้วน	“มาลิแปลคือโก่ตอดอั้งนี้เ้า”	“อ้าวทำไมแปลว่าโก่จิกอั้ง”
เณรชอด	“บ่เคยเห็นโก่ตอดอั้งตีเ้ามันสิ บ๊ีบ อั้งมันสิคิมคิมเรื่อย ๆ”	“ไม่เคยเห็นจิกอั้งหรือมันจะเอาปากจิก มันจะเอาปากคาบไปเรื่อย ๆ”
หลวงพี่อ้วน	“อ้าว (หลวงพี่เอาใบลานตีหัว เณรชอด) เ้านี้ตีหัวสะกะใด”	“อ้าวหลวงพี่เอาใบลานตีหัวเณรชอด) เ้านี้ตีหัวทำไม”
เณรชอด	“อ้าวบอกหลายเทื่อแล้วอย่าเอา ใบลานตีหัว ตีหัว เห็นบ่ชู้กากขึ้น เต็มหัวยุนี้ ฮู้เฮ็ดหยังบ่ฮู้หม่อม อ้วนนี้”	“อ้าวบอกหลายครั้งแล้วอย่าเอาใบลานตี หัว ตีหัว เห็นไหมชู้กากขึ้นเต็มหัวเลย ทำอะไรไม่รู้ที่รู้ทางหลวงพี่อ้วนเอย”
เณรชอด	“เ้าคือจ้งบวชพร้อมกันยุ”	“ยังเคยบวชพร้อมกัน”
หลวงพี่อ้วน	“พร้อมกะเจ้าของเป็นเณรเขาเป็น หลวงพี่เาะ เ้าอีกจักตุ่มบ่ชู้กากนิ”	“บวชพร้อมกันชอดเป็นเณร ส่วนข้าเป็น พระ รู้จักตุ่มชู้กากไหม”
คมสันต์	“เ้า ๆ หยอกแต่กันยุหันหละ เ้า มาเฮ็ดหยังใบลานหลวงตานะ”	“เ้า ๆ หยอกกันอยู่นั้นแหละ เ้าใบลาน มาทำอะไร”
หลวงพี่อ้วน	“เ้ามาท่องเาะท่องให้มันคล่อง”	“เ้ามาท่องให้ท่องได้คล่อง”
คมสันต์	“ท่องหยัง”	“ท่องอะไร”
หลวงพี่อ้วน	“เณรชอดห้าแปด แม่นว่าหยัง เกาะเดี๋ยวนี”	“เณรชอดอ้วยวะโผล่ออกมาจากจีวร กำลังพูดอะไรอยู่เดี๋ยวนี”
เณรชอด	“ท่องลัฟพีจำ”	“ท่องลัฟพีจำ”
หลวงพี่อ้วน	“เว้าทั่วที่บ่ท้าวแดนฮิตปีคือหยังเกาะ”	“พูดไปทั่ว ฮิตปี คืออะไร”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2552, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะรู่ทิวาอำนาจศิลป์ เรื่อง**บ่วงกรรม** คำว่า “เณร” หมายถึง สามเณร ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึงสามเณรที่มีอ้วยวะเพต โผล่ออกมาจากจีวร ผู้รับชมจะเห็นภาพไปด้วยและหัวเราะตามบริบทที่ผู้แสดงตลกหมอลำ กำลังดำเนินเรื่อง เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องตลกกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะ น้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
แม่กองลำลี	“แต่ตัวมึงนั้นหนาต่างหมู่ที่เคยเห็นไผ หันไปจ้งเพลพระเณรกะวายุ่นแนว ทำบุญเอาหน้าครัทธาหัวเต้า มี คนมา	“แต่ตัวมึงนั้นหนาต่างหมู่ที่เคยเห็น ไผหันไปจ้งเพลพระเณรกะวายุ่นแนว แนวทำบุญเอาหน้าครัทธาหัวเต้า มี

บอกเล่าบ้านเมืองเขาเว้าพื้นไปหาเล่น คนมาบอกเล่าบ้านเมืองเขาเว้าพื้น
พระเณร” ไปหาเล่นพระเณร”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2552, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรุ่งทิวา อำนวยการศิลป์ เรื่อง **บ่วงกรรม** คำว่า “เณร” หมายถึงสามเณร ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึงคำว่า “เณร” ผู้ชมจะส่งเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องตลกกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

1.7 คำย่อ คือ คำย่อที่คณะหมอลำอีสานใช้ระหว่างทำการแสดงอยู่บทเวทีหมอลำเป็นคำย่ออักษรภาษาไทยที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน

ตัวอย่างคำย่อที่ใช้ประกอบสร้างข้อความสื่ออารมณ์ขันในการแสดงหมอลำอีสานมีดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 13 ตัวอย่างคำย่อที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน

ลำดับที่	คณะหมอลำ	เรื่อง	รายการคำ
1.	ประถมบันเทิงศิลป์	พระสุธน มโนราห์	เต้จพี เต้จพี เต้จพีเพคะ
2.	เสียงอีสาน	เงินคือพระเจ้า ข้าวเลี้ยงชีวิต	สท., อ.บ.ต., พยบ.
3.	ระเบียบวาทศิลป์	สายเลือดกตัญญู	2 โล (9 ซีต)
4.	วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์	ขำนอกกลาน มารคนละทอง	หมาเศษฐี
5.	รัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์	4 ยอดกุมาร	น.ส.3
6.	รุ่งทิวา อำนวยการศิลป์	หมากพร้าวหล่น แข่ง หมากแดง หล่นคาง	ม.ที่ 1, ม.ที่ 2, ม.ที่ 3, ม.ที่ 4, ธ. ก.ส., ป.ล., ส.ท., ก. ข. ด., ส.ท., อ.ป.พ.ร.
7.	สมจิตร บ่อทอง	รักริษยา	ไม่พบคำย่อที่สื่ออารมณ์ขัน
8.	หนูถาวร วิเศษศิลป์	อิเหนา	EVS, บริษัท EVS, EVS
9.	คำพูน รวมมิตร	กิงฟ้ากาหลงคอน	5 เมษา
10.	สวณอย เพชรบานแพน	รักนี้มีกรรม	อ.บ.ต., ธันวา

คำยอคำดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบท การสื่อสารในการแสดงหมอลำและออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้ เป็นอย่างดี ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำอีสานที่ปรากฏการใช้คำยอเพื่อ สื่ออารมณ์ขัน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เพ็ญฉาย	“เต็จพี เต็จพี เต็จพีเพคะ หยิบมา นี้ดิคะ อย่าไปทางนั้นเพคะมันบ่ ฮ้าย เต็จพีเพคะของเต็จพีเกิดแล้ว ละเพคะ”	“เสด็จพี่เพคะ หยิบมานี้เลย อย่าเสด็จ ไปทางโน้นมันไม่ดี และของเสด็จพี่เกิด แล้วละเพคะ”
พระสุธน	“เป็นหยั่ง”	“เป็นอะไรหรือ”
เพ็ญฉาย	“เนื้อคู่”	“เนื้อคู่”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะประถมบันเทิงศิลป์ เรื่องพระสุธน มโนราห์ คำ ว่า “เต็จพี, เต็จพี, เต็จพี” หมายถึง พระสวามี หรือสามีของเชื้อพระวงศ์ เวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง ผู้ชมจะส่งเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ทำให้เกิด อารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำ ดังกล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เจ้าหนี้จิ้น	“ว่าจ้งได้นั่น”	“ว่าอย่างไรหรือ”
ใบชี้	“ม.ที่ 1 ไม่มี”	“ม.ที่ 1 ไม่มี”
เจ้าหนี้จิ้น	“แล้ว ม. ที่ 2 ละ”	“แล้ว ม. ที่ 2 ละ”
ใบชี้	“ไม่หนี”	“ไม่หนี”
นายเต็ง	“ระดับเต็งบ่มีหนีหนี”	“ระดับเต็งไม่หนีหนี”
เจ้าหนี้จิ้น	“ม. ที่ 3 ละ”	“ม. ที่ 3 ละ”
ใบชี้	“ไม่จ่าย”	“ไม่จ่าย”
เจ้าหนี้จิ้น	“แล้ว ม. ที่ 4 ละ”	“แล้ว ม. ที่ 4 ละ”
ใบชี้	“มีอะไรไหม”	“มีอะไรไหม”
เจ้าหนี้จิ้น	“แกเดียวกับข้าไหม”	“แกเดียวกับข้าไหม”

ใบชี้	“มีหน้อยอยู่ ธ.ก.ส. อยู่แสนห้า ตามา แสนสี่ ยายสี่สี่ร้อย ยายน้อยหมื่น สอง”	“มีหน้อยอยู่ ธ.ก.ส. อยู่แสนห้า ตามาแสน สี่ ยายสี่สี่ร้อย ยายน้อย หมื่นสอง”
เจ้าหนี้จีน	“อาหยา”	“อาหยา”
ใบชี้	“แม่ปองพันเก้า อีเยาว์พันสี่ ยายดี หมื่นแปด บักแคกหมื่นสาม”	“แม่ปองพันเก้า อีเยาว์พันสี่ ยายดีหมื่น แปด บักแคกหมื่นสาม”
เจ้าหนี้จีน	“อิงามเจ็ดร้อย ยายลอยสามหมื่น แม่ชื่นพันห้า บักกล้าหมื่นสอง”	“อิงามเจ็ดร้อย ยายลอยสามหมื่น แม่ชื่นพันห้า บักกล้าหมื่นสอง”
ใบชี้	“ป.ล. หนี่เฮียทวยสองพันยังบ่จ่าย อีปอบเอ๋ยสองพันกะบ่จ่ายเพิ่น”	“ป.ล. เป็นหนี่เฮียทวยสองพันยังไม่จ่าย เลย แคสองพันก็ยังไม่ยอมจ่าย”
เจ้าหนี้จีน	“บ่จ่ายมื่อนี้ยี้ดบ้านอย่างเดียว”	“หากไม่จ่ายจะยี้ดบ้านเลยนะ”
นายเต็ง	“เจรจามาเขาียดบ้านแล้ว ต่อที่รัก”	“เจรจามาเขาียดบ้านแล้ว ต่อที่รัก”
เจ้าหนี้จีน	“ค่างบ่ได้มื่อนี้ยี้ดบ้านอย่างเดียว ยี้ดเอาเลย ๆ”	“ค่างไม่ได้วันนี้ยี้ดบ้านอย่างเดียว ยี้ด เอาเลย”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรู่ทิวาอำนวยศิลป์ เรื่อง**หมากพร้าวหล่นแซง**
หมากแดงหล่นค่าง คำว่า “ม. ที่ 1, ม. ที่ 2, ม. ที่ 3, ม.ที่ 4, ธ.ก.ส., ป.ล.” หมายถึง ไม่มี ไม่
หนี่ ไม่จ่าย และมีอะไรใหม่ เรียงตามลำดับ ส่วนคำว่า “ธ.ก.ส.” ย่อมาจากคำว่า ธนาคารเพื่อ
การเกษตรและสหกรณ์ และคำว่า “ป.ล.” ย่อมาจากคำเต็มว่า ปัจจุบันลิติต เวลาที่ผู้แสดงหมอลำ
ลำพูดถึงคำที่กล่าวมา ผู้ชมจะส่งเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อ
กลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำ
ลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ม่อ	“ตกถึกขวยมดแดงให้ช้อยจักบาดแน เด้อ”	“ตกถึกขวยมดแดงน่าจะดี”
แหล	“ถึกของเฒ่าพ่อผู้ใหญ่แหลพูด คั่น วาบเอากะให้ไปถึกของ อ.บ.ต.”	“ถูกตามพ่อเฒ่าผู้ใหญ่แหลพูด หากไม่ เอากะให้ไปถูกของ อ.บ.ต.”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ก, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง เรื่อง**รักนี้มีกรรม** คำว่า
“อ.บ.ต.” หมายถึง องค์การบริหารส่วนตำบล เวลาที่ผู้แสดงหมอลำพูดถึงคำที่กล่าวมา ผู้ชมจะ

ส่งเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องตลกกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
แม่	“ถามโลดลูก”	“ถามเลยลูก”
ตอกแตก	“ตั้งแต่เกิดได้ใหญ่มาเคยได้ไม้ได้ไรกับเขาจักเทียบกะหล่อน”	“ตั้งแต่เล็กจนโตเคยได้เสียกับผู้ชายหรือยังกะหล่อน”
แม่	“กูอยากชี้หากันใส่มึงเอย ป้าตที่ไธ กูสิแจ่ง ส.ห. จับปากมึงเด”	“กูอยากอุจระหาใส่มึงจริง ๆ เลย ป้าตที่ไธ กูจะแจ่งให้ ส.ห. จับปากมึงนะ”
สี่คน	“เอา ส.ห. อ.ป.พ.ร. กะว่าแหมแม่ กูว่าลัด แจ่งโลดบ่ย่านดอก จั่งได้มาว่าแม่บ่ได้กินไม้กิน ไรลูก อันแม่เว้าไปสู้อย่างเครียดกันนะกะบ่เคยเครียดจักเทียบ”	“เอา ส.ห. อ.ป.พ.ร. ก็ดีแม่กูพูดได้ เขียวแจ่งความได้เลยไม่เคยกลัว พูดได้อย่างไรว่าไม่เคยได้เสียกับผู้ชาย เขียวแม่พูดเลย พวกเราไม่เคยเครียดเลย”
แม่	“บ่เครียดแมนบ่”	“ไม่เครียดใช้ไหม”
สี่คน	“บ่”	“ไม่เลย”
แม่	“หมูกะเทยทหารก็มีอวานพอฮีนี ฮีนี ฮีนี ฮีนี”	พวกกะเทยทหารแรกเกิด พ่อแก พ่อแก และพ่อแก”
ทั้งสี่คน	“เป็นฮียั้ง”	“เป็นอะไรหรือ”
แม่	“เป็นผัวเก่ากูเปิด”	“เคยเป็นผัวเก่าของกูทุกคน”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะรัฐวิद्याอำนวยการศิลป์ เรื่องหมากพร้าวหล่นแขงหมากแดงหล่นคาง คำว่า “ส.ห., อ.ป.พ.ร.” หมายถึง อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อ.ป.พ.ร. มาจาก “Civil Defense Volunteer” เวลาที่ผู้แสดงหมอลำพูดถึง ไม่แปลความหมายเต็มว่าหมายถึงอะไรแต่คำดังกล่าวเวลาที่ผู้แสดงคณะหมอลำพูดถึงจะตลกอยู่ในคำอยู่แล้วรวมทั้งคำว่า “ส.ห.” ย่อมาจาก สารวัตรทหาร หมายถึงทหารเหล่าหนึ่งในกองทัพบก เรือ และอากาศ มีหน้าที่ ถวายอารักขาพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ สอดส่อง ตรวจตราให้ทหาร ข้าราชการกล้าหาญพลเรือน และคนงานในสังกัดกระทรวงกลาโหม อยู่ในระเบียบวินัยความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี เป็นต้น ผู้ชมจะส่งเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องตลกกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
แสบ	“มันมีหมาอยู่ก็โต”	“มันมีหมาอยู่ก็ตัว”
ละไม	“โฮ้ย เว้าแบบหมา ๆ จังลิกะเว้าเป็น เนาะ”	“พูดแบบหมา ๆ ก็พูดไปเถอะ”
แสบ	“ละไม เว้าง่าย ๆ เจ้าลิมาเย็นเป็น ก. ข. ด. เขาหยั่งอยู่”	“ละไม พูดกันง่าย ๆ แกจะมาเย็นเป็น ก. ข. ด. เขาทำไมกัน”
ละไม	“เฮ้า ลีไปไล่สัน บรู๊จัก”	“เฮ้า จะไปไหน ไม่รู้จัก”
แสบ	“บรู๊จักอียัง”	“ไม่รู้อะไรหรือ”
ละไม	“ก. ข. ด. แปลว่าหยั่ง”	“ก. ข. ด. แปลว่าอะไรหรือ”
แสบ	“ก้าง ขวาง ดาก”	“ก้าง ขวาง กัน”
ละไม	“ชั้นเฮากะบ่ต้องขวางดากไปเถอะ อ้ายแสบ”	“ถ้าอย่างนั้นพวกเรา ต้องขวางกันไป กันเถอะพี่แสบ”
แสบ	“ไปเด้ออ้ายอ้วน”	“ไปนะพี่อ้วน”
อ้วน	“ไปแล้วบักห่านันกะตาย อุย อุย สู้ ไข่ง่าง ไข่ง่างหยั่งอยู่”	“ไปแล้วหรือไอ้หา อุย อุย แก ไข่มัง พักทำไมอยู่”
เพื่อนมนตรี	“ขอเลข อยากรได้ของดี”	“ขอเลข อยากรได้ของดี”
อ้วน	“ของเล่นสาวบ้อ”	“ขอคุยเล่นกับสาวไหม”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรุ่งทิพา อำนวยศิลป์ เรื่องพ่อเฒ่าทำเลย ลูกเขย
คนหลว่ง คำว่า “ก.ข.ด.” หมายถึง ก้าง ขวาง ดาก หรือ ก้างขวาง กัน ในภาษาภาคกลาง เวลา
ที่ผู้แสดงหมอลำพูดถึง แปลความหมายเต็มในเชิงตลกสนุกสนาน ผู้ชมจะส่งเสียงหัวเราะ เป็น
การสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและ
ความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

องค์ประกอบในระดับความหมาย

คำที่คณะหมอลำอีสานใช้ในการสื่อสารขณะทำการแสดงซึ่งประกอบด้วยเนื้อเรื่องใน
แต่ละครั้งที่คณะหมอลำทำการแสดงตั้งแต่เริ่มต้น เนื้อเรื่อง บทสรุป ในการแสดงหมอลำอีสาน
จะมีองค์ประกอบในระดับความหมายของคำที่ใช้แสดงสื่อสารระหว่างผู้แสดงและผู้รับสารหรือ
ผู้ชมมีความหมายสื่อสาร (Descriptive Meaning) ความหมายสอดสังคม (Social Meaning) ดังนี้

จากการศึกษาความหมายของคำที่ใช้ประกอบสร้างเรื่องราวสื่ออารมณ์ชั้นในการแสดงหมอลำของคณะหมอลำอีสานพบ 2 ลักษณะ คือ คำเน้นความหมายสื่อสาระ ความหมายสอดคล้อง และคำเน้นความหมายสอดคล้อง ดังนี้

1. คำเน้นความหมายสื่อสาระ

คำเน้นความหมายสื่อสาระ คือ คำเน้นความหมายสื่อสาระที่คณะหมอลำอีสานใช้ระหว่างทำการแสดงอยู่บนเวทีหมอลำ ผู้รับสารหรือผู้ชมได้รับความสุขความรู้จากคำที่เน้นความหมายสื่อสาระและมีอารมณ์ขัน

ตัวอย่างคำเน้นความหมายสื่อสาระที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานมีดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 14 ตัวอย่างคำเน้นความหมายสื่อสาระที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน

ลำดับที่	คณะหมอลำ	เรื่อง	คำ	ความหมายสื่อสาระ
1.	ประมณันเทิงศิลป์	พระสุธน มโนราห์	นางสาว พรานบุญ ผู้บ่าวหน้า หวาน	นางพุดึง นายพรานชื่อ “บุญ” เป็นตัวละครในเรื่องพระ สุธน มโนราห์ ชายหนุ่มที่มาเต้นหน้า เวทีหมอลำเวลาที่หมอลำ ทำการแสดง
2.	เสียงอีสาน	เงินคือพระเจ้า ข้าวเลี้ยงชีวิต	อีเฒ่า ฮู้ชี่ ข้อเสนอ จากเสียได้	ผู้หญิงสูงวัย รูทวานหนัก ข้อตกลงให้นวลจันทร์ เป็นภรรยาอย่าเสียสัว
3.	ระเปียบ วาทศิลป์	สายเลือดกตัญญู	ปลายคาง เว้าชื่อ ๆ ไขโป้ง	ไม่พอใจให้ต่อสู้ พูดตรง ๆ ไม่อ้อมค้อม ให้นำเงินไปอิงฝ่ายตรงข้าม
4.	วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์	ข้าวนอกลาน มารคนละทอง	ฟ้าว ก่ดีहीं ๆ ลูกหล่า	รีบ ๆ ผู้ชายรู้สึกว่ารวยจะเพต แข่งตัวตอนตื่นนอน ลูกคนสุดท้ายทอง

ตาราง 14 (ต่อ)

ลำดับที่	คณะหมอลำ	เรื่อง	คำ	ความหมายสื่อสาระ
5.	รัตนศิลป์อินตา ไทยราษฎร์	4 ยอดกุมาร	ซี้กาก อาตมา กองดากขึ้น ฟ้า	โรคผิวหนังที่เรียกว่า กลากเกลื้อนที่ขึ้นตาม ผิวหนังส่วนต่าง ๆ อายุที่บำเพ็ญศีลภาวนา ได้ 800 ปี อาการคันมากที่ที่ฤๅษีเภา และหั่นกันขึ้นฟ้าเพื่อเภา พอดิเณรเห็น
6.	รุ่งทิวาอำนวย ศิลป์	แม่ย่าจัญไร ลูกสะใภ้กะเริง	บักผีปอบ บักจารย์ ลิเว้าสู่ฟ้ง	คำคำผู้ชายเปรียบกับผี ชนิดหนึ่ง เรียกผู้ชายชาวอีสานที่ สีกจากการบวชพระแล้ว การไปขอลูกสะใภ้พูดถึง ส่วนดีของผู้ชาย
7.	สมจิตร บ่อทอง	อ้อมอกแม่	ผู้งาม เก็บ โพน	หญิงสาวหน้าตาดี รองเท่า เนินดินสูงในทุ่งนา
8.	หนุมาร วิเศษศิลป์	กาสิมดงหงส์ลิ้มเผา	ห้าใหญ่ หิดี้ ซ้อมแฉว	นายโจ ผู้ชายที่มีอวัยวะ เพศชายใหญ่เป็นพิเศษ สาวประเภทสองชื่อ “ใบ สี” เป็นผู้มีช่องอวัยวะ เพศบานเป็นพิเศษ การเด่นแรง ๆ
9.	คำคุณ รวมมิตร	กึ่งฟ้ากาหลงคอน	นมบูด คอ ลูกเขย	แม่นม ชื่อ “บูด” อวัยวะส่วนต่อจากศีรษะ ลงไปทางลำตัว ผู้ชายที่แต่งงานกับลูก สาวของผู้เป็นพ่อและแม่

ตาราง 14 (ต่อ)

ลำดับที่	คณะหมอลำ	เรื่อง	คำ	ความหมายสื่อสาระ
10.	สาวน้อย เพชรบ้านแพง	รักทรमान	เอื้อย สาบาน ดง	พี่สาว การจูงมือเพื่อบอกความ จริงใจต่อกันระหว่าง หญิง-ชาย ในป่ารก

คำเน้นความหมายสื่อสาระ คำดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ชั้น แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำและออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสาน ก็จะสื่ออารมณ์ชั้นได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำอีสานที่ปรากฏการใช้คำเน้นความหมายสื่อสาระเพื่อสื่ออารมณ์ชั้น มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เพ็ญฉาย	“พระสุธนฯ น้ำขึ้นให้รีบตักก่อน เถอะเดวจะลั่นก่อน พระสุธนฯ”	“พระสุธน น้ำขึ้นให้รีบตัก เดียวน้ำจะ ลั่นก่อนคะ”
พระสุธน	“เว้าอะไรละเพ็ญฉาย เว้าให้เราเบิ่ง”	“พูดอะไรหรือเพ็ญฉาย ลองให้เราฟัง หน่อย”
เพ็ญฉาย	“ถามซื้อแล้วไหมละเพ็ญโฉม”	“ถามซื้อหรือยังละ เพ็ญโฉม”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่าคณะประถมบันเทิงศิลป์ เรื่องพระสุธน มโนราห์ คำว่า “น้ำขึ้นให้รีบตัก” หมายถึง ให้รีบตั้งใจทำในสิ่งที่ต้องทำเป็นคำที่มีความหมายสื่อสาระที่สื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน สื่อให้รีบตักน้ำหากช้าแล้วน้ำจะล้น เวลาที่ผู้แสดงหมอลำพูดถึง แปลความหมายออกมาแล้วจะทำให้ผู้ฟังหรือผู้รับสารมีอารมณ์ชั้น สนุกสนาน สงสัย หัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อกลอนทำให้เกิดอารมณ์ชั้น

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บุญทัน	“บริษัทเจ๊กฮั่นเบาะเอื้อย”	“บริษัทจีนใช้ไหมพี่สาว”
พี่สาว	“เจ๊กกะได้ไทยกะดีฝรั่งแห่งคัก”	“จีนก็ได้ไทยก็ดีฝรั่งยิ่งดีใหญ่”
บุญทัน	“ได้เงินเบาะ”	“ได้เงินไหม”
พี่สาว	“บ่ค่อยปานได้ดอก”	“ไม่ค่อยได้เงินเท่าไร”

บุญทัน	“เป็นหยั่ง”	“เป็นอะไร”
พี่สาว	“ไปเห็ดมองได้กะมีแต่เช่นซี มื้อนี้บ่ ได้ฮอดค่าผงซุรล”	“ไปทำงานที่ไหนมีแต่ไปเซ็นเขาไว้ก่อน ไม่ได้แม้กระทั่งเงินค่าผงซุรล”
บุญทัน	“โอย จังแม่นค้อยฟังกายเว้ย”	“โอย ฟังลำบากเหลือเกิน”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะเสียงอีสาน เรื่องเงินคือพระเจ้า ข้าวเลี้ยงชีวิต คำว่า “เช่น” หมายถึง ลงบัญชีแสดงการเป็นหนี้เอาไว้ “ผงซุรล” หมายถึง ผงหรือเครื่องปรุงรสชาติอาหารให้อร่อยขึ้น เป็นคำที่มีความหมายสื่อสาระ เมื่อนำมาประกอบกับคำอื่นเป็นข้อความที่ใช้สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน สื่อให้เห็นสภาพสังคมอีสานถึงความแห้งแล้ง ต้องไปทำงานต่างถิ่น ต่างจังหวัดในบริษัทที่มีชาวต่างชาติเป็นเจ้าของแม่เงินเดือนจะน้อยนิดแต่ต้องทำงานจนเกิดกรณีว่าเงินเดือนน้อยมาไม่พอแม่จะซื้อผงซุรล การใช้เงินเกินไม่ประหยัดต้องชักหน้าไม่ถึงหลังต้องต้องเซ็นเอาเงินออกมาก่อนแล้วใช้แรงงานแลกกับเงิน แม่จะเกิดการเปรียบเทียบแต่ชาวอีสานก็ต้องอดทน เวลาที่ผู้แสดงหมอลำพูดถึง แปลความหมายออกมาแล้วจะทำให้ผู้ฟังหรือผู้รับสารมีอารมณ์ขัน สนุกสนาน ส่งเสียงหัวเราะ แม้จะสะท้อนสาระความอดอยากก็ตามก็หัวเราะได้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
หนอย	“ว่าสิพามึงหมกใส่หยวกกล้วยไป ขายตลาดเช้าค่ำวง”	“ว่าจะนำแกไปทำอาหารหมกใส่หยวก กล้วยแล้วนำไปขายที่ตลาดเช้าค่ำวง”
ใจ	“ไวยเว้าไปทั่วทึบทั่วแดนคักเนาะ สิ มีคนซื้อนำเฮาติเตียดเด็กน้อยมันกู เว้าซื้อ ๆ เถาะ”	“ไวยพูดไปทั่วจริง จะมีคนซื้อเราหรือ กู พูดเล่นเฉย ๆ”
หนอย	“เอากะตัวตัวเนาะ ตัวว่าหมกตุ่น”	“ก็โกหก โกหกกว่าหมกตุ่น”
ใจ	“ตัวว่าหมกตุ่น”	“โกหกกว่าหมกตุ่น”
หนอย	“เอ้อ”	“เอ้อ”
ใจ	“อ้าว สิไปตัวว่าหมกตุ่นจังได้นะ คะเจ้ากะลิดมกลิ่น”	“อ้าว จะไปโกหกกว่าหมกตุ่นได้อย่างไร แกก็ดมกลิ่น”
หนอย	“นี่ละกูซังเด็กน้อย กูบ่อยากเลี้ยง เด็กน้อยกูซังเตียดเด็กน้อยมันกูเว้า ซื้อ ๆ เถาะ”	“นี่ละที่กูเกลียดเด็กน้อย กูไม่อยาก เลี้ยงเด็กน้อยกูไม่ชอบ กูพูดเฉย ๆ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่าคณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **ข้าวนอกจาน มารคนละทอง** คำว่า “หยวกกล้วย” หมายถึง สีส่อนของต้นกล้วยซึ่งนำมาทำอาหาร เมื่อนำคำดังกล่าวไปรวมกับคำอื่นก็จะสื่อความถึงการจะเอาเด็กไปทำอาหารหมกใส่หยวกกล้วยแล้วนำไปขายที่ตลาดเช้าค่ำม่วง เป็นคำที่มีความหมายสื่อสาระ ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน สื่อให้เห็นวิถีชีวิตคนอีสานเรียบง่าย อาหารการกินก็หาได้จากธรรมชาติ เช่น หยวกกล้วยก็สามารถมาหมกเป็นอาหารได้ประกอบกับเนื้อสัตว์ต่าง ๆ ได้ กรณีนี้พูดให้ตลกการเอาเด็กมาหมกใส่หยวกกล้วยเป็นไปไม่ได้แต่พูดในเชิงผู้ฟังหรือผู้จะมีอารมณ์ขันไปด้วยเวลาได้ยิน

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ท้าวอิฐราช	“คุยหยังละแม่ใหญ่”	“คุยหรือยังแม่ใหญ่”
ยาย	“มาเลย สุนีเห็นผู้เห็นคนอยาก กอดไผะกอดติ !”	“มาเลยพวกคุณเห็นใครอยากกอดก็ เลยหรือ”
ท้าวทั้งสี่	“ให้กอดแน่”	“ให้กอดด้วย”
ยาย	“สู้อยากบายไผะบายติ !”	“พวกคุณอยากแตะเนื้อตัวก็แตะเลยหรือ”
ท้าวอิฐราช	“ให้บายแน่”	“ขอจับด้วย”
ยาย	“กูบอกแล้วว่ากูมีผัวแล้วสุเข้าใจบ่”	“กูบอกแล้วว่ากูมีผัวแล้วพวกคุณเข้าใจไหม”
ท้าวสุวรรณราช	“คำกะผัว สองคำกะผัว ผัวเพ็ดผุ ล่ำได้น้อ”	“คำก็ผัว สองคำก็ผัว ผัวคุณรูปร่าง หน้าตาเป็นอย่างไร”
ยาย	“ล่ำกู เป็นหยัง”	“เท่ากับกูเป็นอย่างไรดูได้ไหม”
ท้าวเชษฐราช	“ล่ำเจ้า กำปั้นจุ่มเต็มปากเลย”	“หากเท่าคุณ กำปั้นชกปากเลย”
ยาย	“ผู้ใดสติปากผัวกู”	“ใครจะตีปากสามี (ผัว) กู”
ท้าวเชษฐราช	“ผมนิละครับ”	“ผมครับ”
ยาย	“ซ่นล่ำหมูลูนี เอาไปเผาไฟเลย”	“หากหน้าตาเท่ากับพวกคุณเอาไปเผาไฟได้ เลย”
ท้าวอิฐราช	“ปาด !”	“ปาด !”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ง, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง **4 ยอดกุมาร** คำว่า “บาย” หมายถึง จับหรือกอด เมื่อนำไปรวมกับคำอื่นแล้วสื่อความว่า พวกคุณอยากแตะเนื้อต้องตัวก็แตะเลยหรือ และหากหน้าตาเท่ากับพวกคุณเอาไปเผาไฟได้เลย เป็นคำที่มีความหมายสื่อสาระ ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน สื่อให้เห็นวิถีชีวิตคนอีสานเรียบง่ายยึดถือ

ประเพณีการจับเนื้อจับตัวยังถือว่าเป็นข้อห้าม ห้ามจับเนื้อผู้หญิงที่ไม่ใช่ภรรยาตน และการเปรียบเทียบหน้าตา กรณีนี้ผู้พูดให้ตลกผู้ฟังก็รู้สึกได้ในความหมายที่ผู้แสดงสื่อออกมา

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
สายฝน	“บ่ไปเช่าหนังจิ้งจอกแม่ป้ากะไปเช่า แต่หนังโป้เต ฝนใจแตกพอแสง แล้ว”	“ไม่ไปเช่าหนังอย่างโน้น คุณป้าก็ชอบ ไปเช่าแต่หนังโป้มา ทำให้หลานฝนใจ แตกแล้ว”
ป้าที่	“แม่ป้า เช่าแต่หนังโป้ฝนใจแตก พอแสงแล้ว ยามกูเปิดกะมืงนั้น ตัวอยู่หน้า (ป้าที่พูดไปพร้อมกับ เอานิ้วชี้ไล่หลานสายฝน) จอแม่”	“คุณป้า เช่าแต่หนังโป้จนฝนใจแตกแล้ว เวลาที่กูเปิดมืงก็นั่งแต่ด้านจอหน้า ตลอด”
สายฝน	“เจ้าเปิดให้เบิ่งแฉ่แฉ่”	“คุณป้าเปิดให้ดูด้วยนะ”
ป้าที่	“รีแน รีแน แม่ป้าร้องเพลงดีกว่า คาราโอเกะ เหนอะ กะร้องคารา โอเกะ กัน เอโค”	“รีแน รีแน แม่ป้าร้องเพลงดีกว่า คารา โอเกะ เหนอะ กะร้องคาราโอเกะ กัน เอโค”
สายฝน	“แม่ฮ้อย่งเกาะ เอโค”	“คืออะไรนะ เอโค”
ป้าที่	“เอโคกะโอเคนั้นละ”	“เอโคก็คือโอเคนั้นละ”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะรุ่งทิวา อำนวยศิลป์ เรื่องหมากพร้าวลั่นแหลง
หมากแตงหลั่นค่าง คำว่า “หนังโป้” หมายถึง หนังที่มีเรื่องราวการร่วมเพศของผู้แสดง เมื่อนำ
คำดังกล่าวไปรวมกับอื่นรวมเป็นข้อความที่มีใจความตามท้องเรื่องว่า ไปเช่าหนังอย่างโน้น คุณ
ป้าก็ชอบไปเช่าแต่หนังโป้มา ทำให้หลานฝนใจแตกแล้ว และคุณป้าเปิดให้ดูด้วยนะ เป็นคำที่มี
ความหมายสื่อสาระ ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน สื่อให้เห็นวิถีชีวิตคนอีสานมีความ
เปลี่ยนแปลงมีการแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรมกันระหว่างในประเทศหรือนานาชาติ กรณีพูดการ
ที่ได้ดูภาพเกี่ยวกับเรื่องเพศที่ผู้ใหญ่ไม่ค่อยได้พูดเปิดเผยนักเด็ก ๆ จึงอยากรู้อยากเห็น ยิ่งมีการ
นำภาพนำเสนอมาถ่ายทอดเรื่องเกี่ยวกับเพศ หรือหนังโป้ทำให้เด็กสาวหรือคนที่ถูกกีดกันสนใจ
ใคร่รู้ ยิ่งห้ามเหมือนยิ่งยุยงให้อยากทำให้สิ่งตรงกันข้าม ขอดูหนังโป้ด้วย ผู้ฟังก็รู้สึกได้ใน
ความหมายที่ผู้แสดงสื่อออกมากลายเป็นอารมณ์ขันขณะที่ผู้รับชมหรือฟังได้ยินคำดังกล่าว

2. คำเน้นความหมายสอดสังคัม

คำเน้นความหมายสอดสังคัม คือ คำที่มีความหมายสะท้อนให้เห็นลักษณะสังคม
อย่างใดอย่างหนึ่งในท้องถิ่นอีสาน ไม่ว่าจะเป็นชีวิตความเป็นอยู่ในแต่ละวัน การประกอบอาชีพ

ความเชื่อ เมื่อใช้ในการสร้างเรื่องราวจะเน้นความหมายสอดคล้องกับที่คณะหมอลำอีสานใช้ระหว่างทำการแสดงอยู่บทเวทีหมอลำ ผู้รับสารหรือผู้ชมเกิดอารมณ์ขึ้นจากคำที่เน้นความหมายสอดคล้องกันในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งที่สะท้อนจากการนำเสนอของคณะหมอลำอีสาน

ตัวอย่างคำเน้นความหมายสอดคล้องกับที่สื่ออารมณ์ขึ้นของคณะหมอลำอีสานมีดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 15 ตัวอย่างคำเน้นความหมายสอดคล้องกับที่สื่ออารมณ์ขึ้นของคณะหมอลำอีสาน

ลำดับที่	คณะหมอลำ	เรื่อง	คำ	ความหมายสอดคล้องกับ
1.	ประถมบันเทิงศิลป์	พระสุธน มโนราห์	ลี	การซ่อนแอบเป็นการ เล่นชนิดหนึ่งในภาคอีสาน
			เก็บงาม	รองเท้านารีสงขลาที่เคยใช้มาก่อนในชีวิต
			เป็ง	การมองหรือการดูแล
2.	เสียงอีสาน	เงินคือพระเจ้า ข้าวเลี้ยงชีวิต	ผู้ยาย	ชายหรือหญิงที่หน้าตาไม่ดี
			หน้าเหียน	ชายหญิงหน้าตาสั้น ๆ
			ของฮ้าง	สิ่งที่ชำรุด หรือของเก่า
3.	ระเปียบวาทศิลป์	สายเลือดกตัญญู	กน	ส่วนร่างของร่างกาย
			หมองตาย	สถานที่เสียชีวิต
			ป็น	อาวุธที่ใช้ยิงคู่ต่อสู้
4.	วีระพงษ์วงศ์ศิลป์	ชาวนอกจาน มารคนละทอง	อาย	ความระอายต่อการกระทำสิ่งไม่ดี
			คาตอง	คาสินสอดทองมันที่ฝ่ายชายเตรียมให้ฝ่ายหญิง
			หนวย	อาการรำคาญต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว
5.	รัตนศิลป์อินตา ไทยราษฎร์	4 ยอดกุมาร	ตายาน	อาการกลัวต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว
			ตูด	ส่วนก้นทั้งหมด
			สา	การล้อเลียนเกี่ยวกับชาวสารต่าง ๆ

ตาราง 15 (ต่อ)

ลำดับที่	คณะหมอลำ	เรื่อง	คำ	ความหมายสอดสังคัม
6.	รุ่งทิวา อำนวยศิลป์	หมากพร้าวหล่น แข่งหมากแดง หล่นแดง	ยืมเงิน	การยืมเงินจากผู้ให้ยืม
			ค้าง	การยืมเงินยังไม่คืนให้ เจ้าของ
			ระเบิด	ระเบิดที่ภาคใต้ของไทย
7.	สมจิตร บ่อทอง	อ่อมอกแม่	เวา	การพูดอธิบาย
			ยาสตรี	ยาสำหรับผู้หญิง
			ผิดไป	ขอผิดพลาดจากกินยาผิด
8.	หนูถาวร วิเศษศิลป์	ลูกฮักลูกซัง	รูปหล่อ	ผู้ชายหน้าตาดี
			ฮัก	ความรัก
			ซัง	ความเกลียด
9.	คำพูน ร่วมมิตร	กึ่งฟ้ากึ่งหล่นคอน	ชะออน	อาการชื่นชม
			ซี้เดียวด	อาการรังเกียจหรือไม่ชอบ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง
			เอ็น	การเรียก
10.	สวนน้อย เพชรบ้านแพง	รักทรมาณ	แลง	เวลาค่าแล้ว
			กราบ	การทักทายกับผู้ชมที่มา ชมหมอลำ
			เฮ็ดจังได้	ทำอย่างไร

คำเน้นความหมายสอดสังคัม คำดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขันและไม่แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางสังคัมที่เด่นชัด แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำและออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดีและแสดงให้เห็นถึงลักษณะทางสังคัมด้วย

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำอีสานที่ปรากฏการใช้ คำเน้นความหมายสอดสังคัมเพื่อสื่ออารมณ์ขัน มีดังนี้

ผู้แสดง เพ็ญฉาย	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
	“ผู้บ่าวมาทางไหน ผู้บ่าวหน้า ห้านี้หรือป่าวพี่”	“ชายหนุ่มมาทางไหน ชายหนุ่มที่หน้า เวที่หมอลำหรือเปล่า”

เพ็ญโฉม	“ใช่”	“ใช่”
เพ็ญฉาย	“อย่ามาผู้บ่าวหน้าห้านตัว จงรอ พระสุธนตัว”	“อย่ามาชายหนุ่มหน้าเวทิมอลำ ให้รอ พระสุธน”
เพ็ญโฉม	“เรื่องพระสุธนเป็น ไปจมเรื่อง เพิ่นทำหยังเพิ่นคิดฮอดตัวอหยัง”	“อย่าไปบ่นเรื่องพระสุธนเลย ไม่คิดถึง ตัวใช้ไหม”
เพ็ญฉาย	“เค้าบ่คิดฮอดกู กูคิดฮอดเค้าก็ พอ”	“เขาไม่คิดถึงกู กูก็คิดถึงเขาก็พอ”
เพ็ญโฉม	“พี แต่ว่าสายป่านนี้ชวนน้องมา เล่นกันหว่า”	“พี สายแล้วชวนน้องมาเล่นสนุกกัน ดีกว่า”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะประมณบันเทิงศิลป์ เรื่อง**พระสุธน มโนราห์** คำว่า “ผู้บ่าว” โดยทั่วไป ชายหนุ่มที่แต่งงานมีครอบครัวแล้วหรือไม่ก็ได้ ในสังคมอีสานจะรับรู้กันในความหมายนี้ เมื่อนำคำดังกล่าวมารวมกับข้อความอื่นเพื่อสื่อสารทำให้เกิดอารมณ์ขัน สื่อให้เห็นวิถีชีวิตคนอีสานชอบไปดูหมอลำกันในเวลากลางคืน ยิ่งในปัจจุบันนิยมไปชมหมอลำแล้วชายหนุ่มหญิงสาวชอบเต้นอยู่บริเวณด้านหน้าเวทีหมอลำภาษาอีสานเรียกว่าหน้าห้านหมอลำ รวมกันการที่คนจะมีความรักบางครั้งมีการรักเขาข้างเดียว ผู้รับสารหรือผู้ชมจะมีอารมณ์ร่วมไปด้วยรู้สึกสนุกสนานเวลาที่ได้ยินคำ และประโยคที่มีความหมายสอดคล้องคล้อยเป็นการสื่อสารสองทิศทางกับผู้รับสาร ผู้รับสารจะมีปฏิกิริยาตอบกลับคือเสียงหัวเราะ รอยยิ้มและอารมณ์ขัน

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ยายลำลี	“โอ้ยลูกหล่าเอ๋ย มาครบหน้า เพี้ยงตากันจังซี่แล้ว สาวิตรี นวล ฉวี เทิงจงกล อานนท์ นั้นละ ให้ แม่ถามดูบ้างทางในใจลูกทั้ง 4 แม้มีเรื่องสิเว้าสู่่มเจ้าสิว่าได้ ระหว่างนวลฉวีกับสาวิตรีผู้ใดสิ ไปเลี้ยงปู่เลี้ยงย่าลูกหล่าเอ๋ย แม่ เคยรับปากรับคอไว้ตั้งแต่โดน ๆ พุ่นละ อันนวลว่าจังได้ละลูก	“โอ้ยลูกทั้ง 4 สาวิตรี นวลฉวี เทิงจงกล อานนท์ มาครบกันแล้วแม่ ขอถาม หน่อย ระหว่างนวลฉวีกับสาวิตรีใครจะ ไปเลี้ยงปู่เลี้ยงย่า แม่เคยรับปากไว้ ตั้งนานแล้วนวลว่าอย่างไรลูก ใครจะไป เลี้ยงปู่เลี้ยงย่า”

หล่าละไผ่ลิโปเลี้ยงปู่เลี้ยงย่าละ
นวลเอ๋ย”

- นวลฉวี “นวลฉวีบ่อยากไปดอกแม่ ลุงนิ พล่นะมันเคยม็กเคยฮักนวล ถ้าสิ
ให้นวลไปอยู่เฮือนหลังเดียวกัน
กับเพิ่นนะ นวลคือสิทำใจลำบาก
อย่าให้นวลไปเถาะเนาะแม่เนาะ”
- ยายลำลี “ลูกหล่าตะเก่ากะลูกไ้หล่าเดไป “ลูกสาวเอ๋ยหากได้เป็นสะใ้เล็กควรไป
เลี้ยงปู่เลี้ยงย่ากะตาย คือสิว่าจ้ง ดูแลปู่และย่า นะนวล ทำพุดอย่างนั้น
สิ้นนวล บไปอิหสิบ่เดียนิลูกห ไม่ไปหรือนวล”
ล่า”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **ข่าวนอกกลานมารคนละ**
ทอง คำว่า “ลูกหล่า” หมายถึง ลูกคนสุดท้าย คำดังกล่าวแสดงถึงความเป็นวิถีชีวิตของชาว
อีสานที่สืบทอดต่อกันมา เมื่อนำคำว่า “ลูกหล่า” ไปรวมกับคำอื่นเป็นข้อความสื่ออารมณ์ขัน
สื่อให้เห็นวิถีชีวิตคนอีสาน ที่ตลกหรือสื่ออารมณ์ขันขึ้นอยู่กับบริบทที่ผู้เป็นแม่ พุดกับลูกในการ
ขึ้นประโยคเพื่อสื่อสารกับลูกทั้ง 4 คน ผู้รับสารจะมีปฏิกิริยาตอบกลับคือเสียงหัวเราะ รอยยิ้ม
และอารมณ์ขัน

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
จักรีมหาวงศ์	“เสด็จพ่อเสด็จแม่พะยะคะ ลูก ขึ้นมาเมื่อนี้พร้อมทั้ง ขุนเครือฝั้น ขุนชา และเท้ากึ่งอีกทั้งเฒ่าชมพู คนกล้าในกิงหาร คิคจะออกจาก ไปหาเทียะชมไพรในหลวงใน หยวกเยายวนกวน ลูกเลยได้เลย ตัวขึ้นกราบพระองค์เจ้าพ่อเนีย ແหละพะยะคะ เสด็จพ่อ เสด็จแม่ หม่อมฉันออกไปหนวกไม้เป็นอัน อยู่พระเจ้าคะเสด็จพ่อ”	“เสด็จพ่อเสด็จแม่พะยะคะ ลูกขึ้นมา พร้อมกับ ขุนเครือฝั้น ขุนชา และเท้า กึ่ง เฒ่าชมพู จะมาทูลขออนุญาต เพื่อ ออกไปชมป่าเขาลำเนาไพรจึงมาทูลขอ พระราชทานอนุญาต”

พระยาโกศรี	“แสดงว่าเจ้านะออกฮ้อนหัวออกฮ้อนกาย”	“แสดงว่าเจ้าออกกร้อนเนื้อร้อนตัวหรือ”
จักรีมหาวงศ์	“เป็นความจริงพระเจ้าค่ะ”	“เป็นความจริงพระเจ้าค่ะ”
พระยาโกศรี	“จะออกหาประพาสป่าแม่นับลูก”	“จะออกประพาสป่าใช้ไหมลูก”
จักรีมหาวงศ์	“ถูกต้องพระเจ้าค่ะเสด็จพ่อ”	แปลตรงตามข้อความในหมอลำ
พระยาโกศรี	“เจ้าขุนเอ๋ย เฮ็ดจั่งได้ถึงมาหาลูกชายเราจะเอาฮายฮ้อมฮ้อนกันละเฮ้อ”	“เจ้าขุนเอ๋ย ทำอย่างไรลูกชายเราจะหายออกกร้อนเนื้อร้อนตัว”
ขุนเสื้อสีชมพู	“คือว่าต้องไปเที่ยวห้างตากแอร์เย็น ๆ”	“คือว่าต้องไปเที่ยวห้างตากแอร์เย็น ๆ”
ขุนเสื้อกั๊ก	“ไปเที่ยวห้างมันเปลืองเงิน เข้าป่าอย่างเดียวหาเก็บดอกกระเจียว”	“ไปเที่ยวห้างมันเปลืองเงิน เข้าป่าอย่างเดียวหาเก็บดอกกระเจียว”
พระยาโกศรี	“ว่าจั่งได้ละแม่ศรีสุพรรณ”	“ว่าอย่างไรนะแม่ศรีสุพรรณ”

(ปริยัติวิเทศ เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2556จ, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง**เจ้าหญิงแดงอ่อน** คำว่า “ไพร” หมายถึง ป่าไม้ที่ค่อนข้างรกทึบ เมื่อนำคำดังกล่าวมารวมกับอื่นก็จะสื่อความหมายที่สมบูรณ์และแสดงถึงอารมณ์ขัน สำหรับใจความตามตัวอย่าง หมายถึง อาการออกกร้อนเนื้อตัว ที่สำคัญคือต้องเข้าห้าง หรือร้านค้าที่มีเครื่องปรับอากาศหรือแอร์เย็น ๆ เป็นความหมายสอดสังคัม ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน สื่อให้เห็นการไปลามาไหว้หรือการขออนุญาตผู้ใหญ่ก่อนการลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และปัจจุบันคนอาจไม่ต้องเดินทางไปป่าเพื่อให้คลายร้อนแล้ว วิธีคลายร้อนได้สะดวกรวดเร็วและมีความสุข คือการเข้าห้างหรือร้านค้าที่มีเครื่องปรับอากาศหรือแอร์ เย็น ๆ ผู้รับสารหรือผู้ชมจะมีอารมณ์ร่วมไปด้วยรู้สึกสนุกสนานเวลาที่ได้ยินคำ และประโยคที่มีความหมายสอดสังคัมคล้ายเป็นการสื่อสารสองทิศทางกับผู้รับสาร ผู้รับสารจะมีปฏิกิริยาตอบกลับคือเสียงหัวเราะ รอยยิ้มและอารมณ์ขัน

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
จารอ้วน	“กูซังมันคอยาว กูปคือบักป๊อบอาย กูปคือแมงคามดอก”	“กูเกียจมันคอยาว กูไม่เหมือนป๊อบอาย กูไม่เหมือนแมงคามดอก”
ทองใบ	“เจ้าคือหยังสั้น”	“ทำไมคือพุดอย่างนั้น”
จารอ้วน	“กูคือชีอิ้วชาวตราดักสมบุรณ์”	แปลตรงตามข้อความในหมอลำ

โสภา	“โอ้ มาคือหาแนวเปรียบคือแท้ ละอายอัน”	“ทำไมหาสิ่งเปรียบเทียบได้เหมือนจริง ละพ้ออัน”
จารอัน	“สุลีไปไส”	“พวกแกจะไปไหน”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะรุ่งทิวา อำนวยศิลป์ เรื่อง**แมงกั่วจัญไรลูกสะไ**
กะเร็ง คำว่า “แมงคาม” หมายถึง แมลงชนิดหนึ่งอาศัยอยู่บนต้นไม้ กินพืชเป็นอาหาร เมื่อนำ
แมลงชนิดนี้มาเปรียบเทียบกับคน คนในสังคมอีสานจึงเห็นว่าเป็นเรื่องที่ชวนให้เกิดอารมณ์ขัน
และเมื่อนำคำ “แมงคาม” มาประกอบกับอื่นเพื่อสื่อสารก็จะได้เรื่องราวที่ตลกขบขัน ในเรื่อง
เป็นการเปรียบเทียบคนกับสัตว์ ตัวละครการ์ตูนที่มีชื่อเสียง แม้กระทั่งแมงคามหรือแมงกั่ว
ภาษาอังกฤษ ใช้คำว่า “Rhinceros beetle” เป็นความหมายสอดสังคัมที่สื่ออารมณ์ขันของคณะ
หมอลำอีสาน สื่อให้เห็นวิถีชีวิตคนอีสานชอบไปดูหมอลำกันในเวลากลางคืน ยิ่งในปัจจุบันนี้
นิยมไปชมหมอลำแล้วขายหนุ่มหญิงสาวชอบเต้นอยู่บริเวณด้านหน้าเวทีหมอลำภาษาอีสาน
เรียกว่าหน้าห้านหมอลำ รวมกันการที่คนจะมีความรักบางครั้งมีการรักเขาข้างเดียว ผู้รับสาร
หรือผู้ชมจะมีอารมณ์ร่วมไปด้วยรู้สึกสนุกสนานเวลาที่ได้ยินคำ และประโยคที่มีความหมายสอด
สังคัมคล้ายเป็นการสื่อสารสองทิศทางกับผู้รับสาร ผู้รับสารจะมีปฏิกิริยาตอบกลับคือเสียง
หัวเราะ รอยยิ้มและอารมณ์ขัน

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
น้ำเซียง	“แต่เมื่อคืนกะกินยาผิดไปซื้อยา ธาตุมากิน ซื้อมาธาตุตราแม่ ชิป้าทีป็นโพน”	“เมื่อคืนก็กินยาผิดขนาดไปซื้อยาธาตุ มากิน ซื้อมาธาตุตราแม่ชีเปลือยอ้วยวะ เพตป็นโพน”
โหม	“น้ำเซียงมือนี้มันค่าแล้วอย่าพา กันมาจากหูกตากันเถาะกลับ บ้านกันเถาะโหมว่า”	“น้ำเซียงวันนี้มันค่าแล้วอย่า กันมาจากหูกตากันเถาะกลับ บ้านกันเถาะโหมว่า”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ข, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะสมจิตร บ่อทอง เรื่อง**อ้อมอกแม่** คำว่า “แม่ชิป้าที
ป็นโพน” หมายถึง แม่ชีแก่ป็นเนินดิน ในสังคมอีสานแม่ชีแก่ผ้าป็นเนินดินนั้นเป็นเรื่องที่หากเป็น
ความจริง ก็จะเป็นของแปลก ชวนตลกขบขัน เมื่อนำคำดังกล่าวมารวมกับคำอื่น ก็จะสื่อ
ความหมายที่ตลกขบขัน ในข้อความมีเนื้อหาว่า ความนิยมในการซื้อขายรับประทานกันเอง
ชาวอีสานชอบซื้อยาเองไม่ไปพบแพทย์จนอาการหนักถึงจะไปพบแพทย์ เครื่องหมายการค้า
หรือตรานิยมเป็นชื่อที่เรียกง่าย จดจำง่าย ในกรณีนี้เป็นตราแม่ชีเปลือยฟังดูแล้วจะทำให้เกิด

อารมณ์ขัน เป็นความหมายสอดสัคคม ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน สอดสัคคมคล้าย เป็นการสื่อสารสองทิศทางกับผู้รับสาร ผู้รับสารจะมีปฏิกิริยาตอบกลับคือเสียงหัวเราะ รอยยิ้ม และอารมณ์ขัน

องค์ประกอบในระดับสัมพันธสาร

สัมพันธสาร หมายถึง วาทกรรมที่กล่าวถึงวัจนภาษาและอวัจนภาษาที่ร้อยเรียงกันขึ้น เป็นเรื่องราวซึ่งผู้ส่งสารต้องการสื่อความรู้ ความคิด ความรู้สึก ไปยังผู้รับสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบในระดับสัมพันธสารของภาษาสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน จำแนกองค์ประกอบของสัมพันธสารได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การเริ่มต้นและการลงท้าย และ 2) การแสดงหัวเรื่องและการเปลี่ยนหัวเรื่อง ในงานวิจัยนี้ขอเสนอตามลำดับดังนี้

1. การเริ่มต้นและการลงท้าย

การเริ่มต้นและการลงท้ายใช้สำหรับสัมพันธสารในการแสดงหมอลำของคณะหมอลำภาคอีสาน ซึ่งอาจมีลักษณะที่เหมือนและไม่เหมือนกันระหว่างการเริ่มต้นและการลงท้ายของภาษาพูดและภาษาเขียนซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทหรือเหตุการณ์ จากการวิเคราะห์การเริ่มต้นและการลงท้ายองค์ประกอบในระดับสัมพันธสาร รูปภาษาที่ใช้เริ่มต้นสนทนาเพื่อสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน

การเริ่มต้นและลงท้าย คำดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำและออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำอีสานที่ปรากฏการใช้การเริ่มต้นและลงท้ายเพื่อสื่ออารมณ์ขันมีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
สหายอำมาตย์	“ถวายเป็นบั้งบองค์ชาย”	“ถวายเป็นบั้งบองค์ชาย”
พระสุธน	“เป็นจั่งโตเนี้ยท่านอำมาตย์ยืน อำมาตย์แหลม อำมาตย์ไผ่”	“เป็นอย่างไบบ้างอำมาตย์ยืน อำมาตย์ แหลม อำมาตย์ไผ่”
บักยีน	“มาสวนดอกไม้มื่อนี้ข้างทางงาม แท้องค์ชาย ว่าดอกอิหย่งหว่า”	“มาสวนดอกไม้วันนี้ ข้างทางมีแต่ ดอกไม้สวย องค์ชายคิดว่าเป็นดอกอะไร”
พระสุธน	“แม่นอยู่งาม ๆ”	“ใช้แล้วมีแต่งาม ๆ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะประถมบัณฑิต เรื่อง **พระสุธน มโนราห์** คำเริ่มต้นที่สื่ออารมณ์ขัน คือ “ถวายเป็นคำของคชชาย...” เพราะคำขึ้นต้นใช้คำว่า “ถวายเป็นคำของคชชาย” คำดังกล่าวใช้ผิด ควรใช้คำว่า “ถวายเป็นคช” การใช้คำดังกล่าวอำมาตย์ใช้สื่อสารกับพระสุธนเมื่อผู้รับชมหมอลำจะเกิดอารมณ์ขันร่วมด้วยขณะที่ได้ยิน ในขณะที่ดูการแสดงหมอลำ จนกระทั่งถึงช่วงที่ใช้คำลงท้ายจะสื่ออารมณ์ขันสอดคล้องกับคำขึ้นต้นจากตัวอย่างคำลงท้ายใช้คำว่า “แม่นอยู่ยาม ๆ” คำนี้พระสุธนเป็นคนพูดสื่อสารกับบักยีนคำลงท้ายดังกล่าว ทำให้ผู้รับสารหัวเราะไปด้วยเวลาที่ได้น้ำเสียงและความหมายที่ผู้กำลังพูดอยู่ซึ่งขณะที่พระสุธนกำลังพูดกับบักยีนกับคำลงท้ายดังกล่าวจะสื่ออารมณ์ไปในตัวตามบริบทที่คณะหมอลำกำลังทำการแสดงอยู่บนเวที

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เพื่อนบานเย็น	“จั่งแม่นมันเว้ามันจ่มอหยัง”	“ไม่รู้ว่ามันพูดหรือว่ามันบ่นอะไร”
บานเย็น	“ห่วยลูกน้องเราเนาะกะลิดคือกัน นั่นตัว บ่แม่นมาถามคำนี้เปาะน้อ ข้อยสิหลืออยู่ใสบาด หนิต้ายกูละว่า แม่นผู้ใด”	“ก็ลูกน้องของเราก็คงเหมือนกัน ไม่ใช่ คนมาถามหนี้หรือ ฉันจะไปหลบอยู่ไหน ตายแน่ ฉันนึกว่าใคร”
เพื่อนบานเย็น	“ไผ่เอดเปต”	“ไผ่เอดเปต”
บานเย็น	“มิ่งนั้นละ”	“มิ่งนั้นละ”
เพื่อนบานเย็น	“อ้วยถอนคำเว้าเดี๋ยวนี”	“ถอนคำพูดเดี๋ยวนี”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะเสียงอีสาน เรื่อง **เงินคือพระเจ้า ข้าวเลี้ยงชีวิต** คำว่า “จั่งแม่นมันเว้ามันจ่มอหยัง” หมายถึง การเริ่มต้นในการสนทนาที่สื่ออารมณ์ขัน จากที่กล่าวมาคำขึ้นต้นใช้คำว่า “จั่งแม่น” เป็นการเน้นคำที่เพื่อนบานเย็นกำลังสนทนากับบาน ผู้รับสารจะมีอารมณ์ขันในขณะที่ดูการแสดงหมอลำที่ใช้คำขึ้นต้นดังกล่าวต่อจากนั้นจะเป็นเรื่องราวที่สนทนา จนกระทั่งถึงช่วงที่ใช้คำลงท้ายด้วยว่า “อ้วยถอนคำเว้าเดี๋ยวนี” คำลงท้ายดังกล่าวเป็นคำที่เพื่อนบานเย็นสื่อสารกับบานเย็น คำดังกล่าวจะสื่ออารมณ์ขันสอดคล้องกับคำขึ้นต้น ผู้รับสารจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่ได้น้ำเสียงและคำลงท้ายดังกล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
หนหวย	“เฮ้านี้ นัวจิม ๆ นิ แสดงว่ามู เจ้าสองคนบ่เซิงกันแม่นบ่”	“หากเฮ้านี้ว้จิม ๆ แสดงว่าทั้งสองคนไม่ รวมเพศกันจริงหรือ”

หลอด	“เฮ้ย เอา ๆ เอา ๆ ฮี๊ ๆ มึงกะ ช่างเว้าช่างว่าแท้พิวกับเมียยุ่นา กันนอนนำกันมันลิเป็นไปได๋บ่”	“เฮ้ย เอา ๆ เอา ๆ ฮี๊ ๆ มึงก็ช่างพูดนะ ว่าพิวเมียอยู่ด้วยกันนอนด้วยกันมันจะ เป็นไปได๋หรือ”
หนวย	“เชิงอิหลีติ”	“รวมเพศกันจริง ๆ หรือ”
หลอด	“เชิง”	“รวมเพศ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะวิระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **ข่าวนอกสถาน มารคนละ
ทอง** จากที่กล่าวมาคำขึ้นต้นใช้หน่วยภาษาว่า “เอานี้ นี๊ จั๊ม ๆ นิ แสดงว่ามูเจ้าสองคนบ่เชิงกัน
แม่นบ่” เป็นการเน้นข้อความ ผู้รับสารจะมีอารมณ์ขันไปในขณะที่ดูการแสดงหมอลำที่ใช้คำ
ขึ้นต้นดังกล่าวต่อจากนั้นจะเป็นเรื่องราวที่สนทนา จนกระทั่งถึงช่วงที่ใช้คำลงท้ายจะสื่ออารมณ์
ขันสอดคล้องกับคำขึ้นต้นจากตัวอย่างคำลงท้ายใช้คำว่า “เชิง” ซึ่งคำนี้ หลอด เป็นคนพูด ผู้รับ
สารจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่ได้ยินน้ำเสียงและความหมายที่นายหลอดพูดถึงคนอีสานจะและผู้
เข้าภาษาท้องถิ่นอีสานจะหัวเราะในเรื่องเพศ กรณีการรวมเพศ ภาษาอีสานท้องถิ่นใช้คำว่า
“เชิง” แต่คำเดียวก็เกิดอารมณ์ผู้ชมจะหัวเราะตามไปด้วยขณะที่ได้ติดตามเรื่องราวที่กำลังทำการ
แสดงหมอลำอยู่

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
อำมาตย์ทุม	“โอ้ยพระองค์ไปเชื่อความผัน จั่งสั้น โบราณท่านว่าผันนี้บ่เป็น ตาฟรุ้งเลื้อ ตั้งแต่ตอนกับเมียอยู่ ทุกเมื่อ ยังผันว่าได้ตอกควย”	“โอ้ยพระองค์ไปเชื่อความผันจั่งสั้น โบราณท่านว่าผันนี้บ่เป็นตาฟรุ้งเลื้อ ตั้งแต่ตอนกับเมียอยู่ทุกเมื่อ ยังผันว่าได้ ตอกควย”
จักรีมหาวงค์	“อันนั้นมันแม่นผู้อื่นเค้าผันกัน ข้าพเจ้าว่าความผันของข้าพเจ้า เนียต้องเป็นความจริงแน่อน”	“อันนั้นมันแม่นผู้อื่นเค้าผันกัน ข้าพเจ้า ว่าความผันของข้าพเจ้านี้ต้องเป็น ความจริงแน่อน”
อำมาตย์ทุม	“ความจริงจั่งได้”	“ความจริงอะไรคนจะอยู่ในน้ำนั้นมันจะ เป็นไปได้อย่างไร”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556จ, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง **เจ้าหญิงแดงอ่อน**
หน่วยภาษาว่า “โอ้ยพระองค์ไปเชื่อความ ผันจั่งสั้น” คำดังกล่าวเป็นการเริ่มต้นที่สื่ออารมณ์ขัน
เพราะอำมาตย์ทุมกำลังสนทนากับจักรีมหาวงค์ คำดังกล่าวเป็นขึ้นต้นด้วยเสียงสูง เน้นเนื้อหา
สำคัญการเริ่มต้นด้วยคำดังที่กล่าวมาจะสื่ออารมณ์ขัน จากที่กล่าวมา ผู้รับสารจะมีอารมณ์ขัน

ไปในขณะที่ดูการแสดงหมอลำที่ใช้คำขึ้นต้นดังกล่าวต่อนั้นจะเป็นเรื่องราวที่สนทนาจนกระทั่งถึงช่วงที่ใช้คำลงท้ายจะสื่ออารมณ์ขันสอดคล้องกับคำขึ้นต้นจากตัวอย่างคำลงท้ายใช้คำว่า “ความจริงจังได้” ซึ่งคำนี้ อำมาตย์ทุมเป็นคนพูดสื่อสารกับจักรีมหาวงศ์ ซึ่งหมายถึงความจริงหรือเปล่า ผู้รับสารจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่ได้ยินน้ำเสียงและความหมายที่อำมาตย์ทุมพูดถึงคนอีสาน และผู้เข้าภาษาท้องถิ่นอีสานจะหัวเราะไปด้วยขณะที่ได้ติดตามเรื่องราวที่กำลังทำการแสดงหมอลำอยู่ กรณีนี้คำลงท้ายจะเป็นการยืนยันในเรื่องความผันเหมือนเป็นการตอกย้ำว่าเป็นจริงได้อย่างไรความผัน

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ต้า	“โอ้ย ชิตาดีได้ตี ชะแตกตายตะ ยามเมื่อเวน”	“โอ้ย จะตายตีได้หรือ กินแต่ตอน กลางวัน”
โจ	“เอากะกินของยามเมื่อเวนบ่แม่น แนวดีต้า”	“ก็กินเวลากลางวันไม่ถูกต้องตาม ประเพณีหรือ”
ต้า	“เหว่ยสายตาสั่นแล้ว”	“เหว่ยสายตาสั่นแล้ว”
กูเรปัน	“หาเว้าไปทั่ว”	“พูดไปทั่ว”
ต้า	“แม่นแต่บ้านหนองบัว”	“ที่บ้านหนองบัว”
กูเรปัน	“อ่านให้ฟังแน่ใจ”	“อ่านให้ฟังแน่ใจ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2546, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะอนุการวิเศษศิลป์ เรื่องอิเหนา หน่วยภาษาว่า “โอ้ยชิตาดีได้ตีชะแตกตายตะยามเมื่อเวน” หมายถึง การเริ่มต้นในการสนทนา ที่ต้าสนทนากับโจ คำดังกล่าวจะสื่ออารมณ์ขัน ต่อจากการขึ้นต้นที่สื่ออารมณ์ขันเป็นช่วงระหว่างบทสนทนาจนกระทั่งถึงช่วงที่ใช้คำลงท้ายจะสื่ออารมณ์ขันสอดคล้องกับคำขึ้นต้นจากตัวอย่างคำลงท้ายใช้คำว่า “อ่านให้ฟังแน่ใจ” ซึ่งประโยคผู้พูด คือ กูเรปัน จะสื่ออารมณ์ขันผู้รับสารจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่ได้ยินคำดังที่กล่าวมาและน้ำเสียง พร้อมความหมายที่ โจพูดถึงคนอีสาน และผู้เข้าใจภาษาท้องถิ่นอีสานจะหัวเราะไปด้วยขณะที่ได้ติดตามเรื่องราวที่กำลังทำการแสดงหมอลำดังกล่าว

2. การแสดงหัวเรื่องและการเปลี่ยนหัวเรื่อง

การแสดงหัวเรื่องและการเปลี่ยนหัวเรื่องที่คณะหมอลำอีสานใช้ระหว่างทำการแสดงอยู่บนเวทีหมอลำ ผู้รับสารหรือผู้ชมได้รับความสุข มีอารมณ์ขัน

การแสดงหัวเรื่องและการเปลี่ยนหัวเรื่อง คำดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขึ้น แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำและออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขึ้นได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำอีสานที่ปรากฏการใช้การแสดงหัวเรื่องและการเปลี่ยนหัวเรื่องเพื่อสื่ออารมณ์ขึ้น มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เพ็ญฉาย	“ฮอดนานแล้วน้องจะเตี๊ยพ็อยากได้เมียหรือเปล่าเพคะ”	“ถึงนานแล้ว เสด็จพ็อย่าได้แต่งงานหรือเปล่าเพคะ”
บักไผ่	“โอ้ยสุดยอด”	“โอ้ยสุดยอด”
เพ็ญฉาย	“เตี๊ยพ็ไม่ต้องเขินนะเพคะ ผู้สาวหลายก็ไม่ต้องอายหรือกนะเพคะ น้องฉายขอจูบมัดจำก่อนนะเพคะ”	“เสด็จพ็ไม่ต้องเขินนะเพคะ สาว ๆ มีจำนวนมากไม่ต้องอายหรือกเพคะ น้องฉายขอจูบมัดจำก่อนนะเพคะ”
บักไผ่	“โอ้ย ได้เลย”	“โอ้ย ได้เลย”
เพ็ญฉาย	“ทำใจดีนะเพคะ ว้าย สันดานเอ้ย”	“ทำใจดีนะเพคะ ว้าย สันดานเอ้ย”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะประจวบบันเทิงศิลป์ เรื่องพระสุธน มโนราห์ หน่วยภาษาว่า “ฮอดนานแล้วน้องจะเตี๊ยพ็อยากได้เมียหรือเปล่าเพคะ” ดังกล่าว หมายถึง คือการแสดงหัวเรื่อง ที่สื่ออารมณ์ขึ้นของคณะหมอลำอีสาน จากที่กล่าวมาหากผู้ชมได้ยินคำดังกล่าวมาจะมีอารมณ์ขึ้นร่วมด้วยขณะที่เพ็ญฉายสนทนากับไผ่

ส่วนคำว่า “ทำใจดีนะเพคะ ว้าย สันดาน” แสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องที่เพ็ญฉายสนทนากับบักไผ่ คำดังกล่าวจะทำให้ผู้รับสารจะมีอารมณ์ขึ้นไปด้วยในขณะที่ได้ดูการแสดงหมอลำที่ใช้คำแสดงหัวเรื่องดังกล่าวต่อจากนั้นจะเป็นเรื่องราวที่สนทนา จนกระทั่งถึงช่วงที่ใช้คำเปลี่ยนหัวเรื่องจะสื่ออารมณ์ขึ้น คือ หน่วยภาษาว่า “ทำใจดีนะเพคะ ว้าย สันดาน” เป็นการสื่อสารที่เพ็ญฉายสนทนากับไผ่คำดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนหัวเรื่องทำให้เกิดอารมณ์ขึ้นร่วมด้วยขณะที่ผู้ชมกำลังชมการแสดงหมอลำ

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บานเย็น	“โอ้ยเอตเปตมันผู้ดีตัวหล่า”	“โอ้ยเอตเปตมันผู้ดีนะเธอ”
เพื่อนบานเย็น	“แม่นบ่”	“จริงหรือ”
บานเย็น	“จ๋า”	“จ๋า”
เพื่อนบานเย็น	“ซันซ้อยบ่ให้ยืมเงินไปเล่นเด้”	“ถ้านั้นฉันไม่ให้ยืมเงินไปเล่นนะ”

บานเย็น	“อุ๊ยสู เพลงได้ละค่า ผัวกะเทย สาวบ้านเดียวกัน อาเภอกูเวียง จังหวัดขอนแก่น”	“อุ๊ยทุกคน เพลงอะไร ผัวกะเทย สาว บ้านเดียวกัน อาเภอกูเวียง จังหวัด ขอนแก่น”
เพื่อนบานเย็น	“เจ้าเว้าใหม่เด้อ”	“เธอพูดใหม่นะ”
บานเย็น	“มาพ้อบ้านเดียวกันมาคือกัน แท่นอ”	“มาพบบ้านเดียวกันเหมือนกันจริง”
เพื่อนบานเย็น	“ซมพู เอาเพลงหยังก่อเอื้อย”	“เอาเพลงอะไรหรือพี่”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะเสียงอีสาน เรื่องเงินคือพระเจ้าข้าเลี้ยงชีวิต
ข้อความว่า “โอ๊ยเอตเปตมันผู้ดีตัวหล่า” ดังกล่าวเป็นการสนนาระหว่างเพื่อนบานเย็นกับบานเย็น
การแสดงหัวเรื่องดังกล่าวทำให้เกิดอารมณ์ขัน

ส่วนการแสดงการเปลี่ยนหัวเรื่องคือคำว่า “ยืมเงิน” ที่เพื่อนบานเย็นสนทนากับ
บานเย็นเพื่อขอยืมเงินกับบานเย็น ขณะที่ผู้แสดงหมอลำอยู่บทเวทีกำลังสนทนากับผู้รับสารจะมี
อารมณ์ขันไปด้วยในขณะที่ดูการแสดงหมอลำที่ใช้คำแสดงคำเปลี่ยนหัวเรื่องดังกล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
หนอย	“มะซ่างว้าแท้ เชิงอิหลีติ”	“พูดจริงหรือ ว่าร่วมเพศกันจริง”
หลอด	“เชิง”	“ร่วมเพศ”
หนอย	“แสดงว่าเจ้าบ่เฮ็ดทำนั้น”	“แสดงว่าคุณไม่ทำทำนั้น”
แม่ราตรี	“มันลิหัวใจวายก่อนได้ลูกยุคอก”	“มันจะหัวใจวายก่อนได้ลูก”
วีระพงษ์	“โอ้ยตกใจเปิด”	“ตกใจหมดเลย”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าว ของคณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่องข้าวนอกจาน มารคนละ
ทอง หน่วยภาษาวา “มะซ่างว้าแท้เชิงอิหลี ติ” หมายถึง การแสดงหัวเรื่องที่สื่ออารมณ์ขันของ
คณะหมอลำอีสาน จากที่กล่าวมา หน่วยภาษาวา “มะซ่างว้าแท้ เชิงอิหลีติ” ความหมายเชิงลึก
ที่หนอยสนทนากับหลอด คือ พูดจริง ๆ หรือว่าร่วมเพศกันจริง ๆ หน่วยภาษาดังที่กล่าวมา
แสดงหัวเรื่องผู้รับสารจะมีอารมณ์ขันไปด้วยในขณะที่ดูการแสดงหมอลำที่ใช้คำดังกล่าว
ต่อจากนั้นจะเป็นเรื่องราวที่สนทนา

เมื่อถึงช่วงที่ใช้คำเปลี่ยนหัวเรื่องจะสื่ออารมณ์ขัน คือ หน่วยภาษาวา “โอ้ยตกใจ
เปิด” เป็นการพยายามพูดถึงเรื่องอื่น ๆ แบบสนุกเป็นการเปลี่ยนหัวเรื่องจากคำว่า ตกใจหมอ

เลย ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่ผู้แสดงหมอลำพูดถึงคำดังกล่าวเน้นถึงการเปลี่ยนหัวเรื่องที่อารมณ์ขัน

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
คำวี	“ว่าจ้างได้น้องหล้า”	“ว่าอย่างหรือน้อง”
มนตรี	“คั่นเว้าเรื่องนี้มายามได้อีพ่อกะ ว่าแต่บ่มีเงินได้”	“ถ้าพูดเรื่องนี้มาครั้งใดพ่อของพวกเรา ก็บอกว่าไม่มีเงิน”
คำวี	“แม่นอีหลีดอก”	“เป็นความจริง”
มนตรี	“อ้ายชอยเว้าอีพ่ให้ผมแน้ว”	“พี่ช่วยพูดกับพ่อให้ผมด้วย”
คำวี	“อูย ชอยเว้าอ้ายชอยเว้าได้อยู่ดอก น้องหล้า แม่นเว้าได้กะคือเกาอีพ่มี เงินบัดได้เราแต่บ่มีเงิน”	“อูย ช่วยผมพูดได้อยู่ะน้องสุดทอง หากพูดได้ก็เหมือนเดิมคือบ่มีเงิน”
มนตรี	“เฮ็ดจังได”	“ทำอย่างไร”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรุ่งทิวา อำนวยศิลป์ เรื่องพ่อเฒ่าทำเลย ลูกเขยคน
หลวง หน่วยงานว่า “ว่าจ้างได้น้องหล้า” ดังกล่าว หมายถึง การแสดงหัวเรื่องสื่ออารมณ์ขัน
จากการสนทนาระหว่างคำวีกับมนตรี หน่วยงานที่กล่าวมาจะทำให้เกิดอารมณ์ขัน

และต่อมาเป็นการสนทนาระหว่างบทจนกระทั่งเปลี่ยนหัวเรื่องคือคำว่า “เฮ็ดจังได”
เป็นคำที่มนตรีสนทนากับคำวี หน่วยงานดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนหัวเรื่องเพื่อสื่ออารมณ์ขัน
ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่ผู้แสดงหมอลำใช้หน่วยงานดังกล่าวทำให้เกิดอารมณ์ขัน

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
อารีย์เชียงแดง	“อย่าเป็นฮ้ายหลาย”	“อย่าเป็นคนลืมหี้มน”
จันทร์แดง	“ลักเงินผัวได้ 120 บาทมาเล่น ไพร่นำกัน”	“ขโมยเงินสามีมาได้ 120 บาทมาเล่น ไพร่ด้วยกัน”
จันทร์แดง	“ลูกเต่ากะอยู่เฮือน ถามหาสิแตก เฮ็ดหยั่ง มาแล้วกะดี”	“ลูกเต่าก็อยู่บ้าน จะถามหาทำไม มาแล้วก็ดีแล้ว”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ข, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะสมจิตต์บ่อทอง เรื่องอ้อมอกแม่ หน่วยงานว่า “อย่า
เป็นฮ้ายหลาย” หมายถึง การแสดงหัวเรื่องที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน จากที่กล่าว
มา หน่วยงาน “อย่าเป็นฮ้ายหลาย” หมายถึง หน่วยงานแสดงหัวเรื่องที่สื่ออารมณ์ขันที่
อาจารย์เชียงแดงสนทนากับจันทร์แดง หน่วยงานดังกล่าว เมื่อผู้รับสารได้ยินจะมีอารมณ์ขันไป

ด้วยในขณะที่ดูการแสดงหมอลำที่ใช้คำแสดงหัวเรื่องดังกล่าวต่อจากนั้นจะเป็นเรื่องราวที่สนทนา

เมื่อถึงช่วงที่ใช้คำเปลี่ยนหัวเรื่องจะสื่ออารมณ์ขึ้น คือ หน่วยภาษาวา “ลักเงินผัว” ที่จันทร์แดงสนทนากับอาจารย์เชียงแดง หน่วยภาษาดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนหัวเรื่องเพื่อสื่ออารมณ์ขึ้นเป็นกลวิธีการเปลี่ยนหัวเรื่อง ที่การพยายามพูดถึงเรื่องอื่น ๆ แบบสนุกๆ ก่อนแล้วจึงมาเปลี่ยนเรื่องลักเงินหรือขโมยเงินสามี ฟังดูตลก ๆ ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่ผู้แสดงหมอลำพูดถึงคำดังกล่าว

โดยสรุป การประกอบสร้างวัจนภาษาสื่ออารมณ์ขึ้นของคณะหมอลำอีสานเมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบของระดับในภาษา คือ คำ ความหมาย และข้อความ จึงพบองค์ประกอบของวัจนภาษาสื่ออารมณ์ขึ้นของคณะหมอลำอีสานมี 3 ลักษณะสำคัญ คือ องค์ประกอบในระดับคำ องค์ประกอบในระดับความหมาย และองค์ประกอบในระดับสัมพันธสาร โดยองค์ประกอบในระดับคำจะมีลักษณะของคำที่ใช้ประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ขึ้น 7 ลักษณะ คำมูล คำประสม คำซ้อน คำซ้ำ คำประสาน คำทับศัพท์ และคำย่อ ส่วนองค์ประกอบในระดับความหมายจะพบคำที่ประกอบสร้างขึ้นเพื่อใช้สื่อเรื่องราวและให้อารมณ์ขึ้นในการแสดงหมอลำมี 2 ลักษณะ คือ คำเน้นความหมายสื่อสาร และคำเน้นความหมายสอดสังคัม ส่วนองค์ประกอบในระดับสัมพันธสาร มีลักษณะของการสื่อสารแล้วก่อให้เกิดอารมณ์ขึ้น 2 ลักษณะ คือ การเริ่มต้นและการลงท้าย และการแสดงหัวเรื่องและการเปลี่ยนหัวเรื่อง

อย่างไรก็ตาม หากมีการศึกษาลักษณะการประกอบสร้างภาษาในระดับคำ ความหมาย และสัมพันธสารของการแสดงหมอลำที่นอกเหนือจาก 10 คณะ 20 เรื่องหมอลำนี้ ก็อาจมีลักษณะการประกอบสร้างทางภาษาเพื่อสื่ออารมณ์ขึ้นที่แตกต่างออกไป

สำหรับการประกอบสร้างอวัจนภาษาเพื่อสื่ออารมณ์ขึ้นในการแสดงหมอลำของคณะหมอลำอีสาน จะกล่าวอย่างละเอียดในผลการวิจัยบทต่อไป คือ บทที่ 6

บทที่ 6

การประกอบสร้างอวัจนภาษาสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน

ในบทที่ 6 นี้ เป็นผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1. โดยมุ่งศึกษากลวิธีการประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน การศึกษาในประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยใช้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ได้จากการถอดเทปการแสดงหมอลำของคณะหมอลำอีสาน จำนวน 10 คณะ ได้ข้อมูลสัมภาษณ์ รวมเป็น 20 เรื่อง หรือ 20 สัมภาษณ์ แล้วจึงวิเคราะห์การประกอบสร้างอวัจนภาษา

ในประเด็นการประกอบสร้างอวัจนภาษาสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสานนี้ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดของสวณิต ยมาภัย (2549, หน้า 32-37) และกาญจนา โชคเหรียญสุขชัย (2550, หน้า 1-19) โดยอวัจนภาษา หมายถึง ภาษาท่าทางที่มนุษย์ใช้สื่อสารระหว่างกัน เพื่อสื่อถึงความรู้ ความคิด อุดมการณ์ในบริบทต่าง ๆ

จากการศึกษาองค์ประกอบของอวัจนภาษาในภาษาสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสานพบอวัจนภาษา 7 ลักษณะ ดังนี้

1. เทศภาษา
2. กาลภาษา
3. เนตรภาษา
4. สัมผัสภาษา
5. อากาณภาษา
6. วัตถุภาษา
7. ปริภาษา

เทศภาษา

เทศภาษา คือ ระยะห่างของของผู้แสดงขณะที่สื่อสารของคณะหมอลำอีสานจะแบ่งบอกถึงอารมณ์ชั้นของผู้กำลังแสดงส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดเกิดอารมณ์ร่วมของผู้รับสารหรือผู้ชมทำให้เกิดอารมณ์ชั้น

เทศภาษานี้หากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ชั้น แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำและออกระยะห่างท่าทางต่าง ๆ ในการแสดงหมอลำอยู่บนเวที ก็จะมี

สื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำอีสาน เทศภาษาเพื่อสื่ออารมณ์ขัน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
พระสหาย	“ถวายเป็นมงคลชัยพระเจ้าคะ”	“ถวายเป็นมงคลชัยพระเจ้าคะ”
องค์ชาย	“ตอนนี้เรากีย่าง 21 พรรษา เข้าไปแล้ว เราก็คิดไ้วว่าอยากมีลูกมีเมีย”	“ตอนนี้เรากีย่าง 21 พรรษา เข้าไปแล้ว เราก็คิดไ้วว่าอยากมีลูกมีเมีย”
พระสหาย	“นี่ก็แสดงว่าองค์ชายอยากมีลูกมีเมียแมนแล้วไซ้บ่”	“นี่ก็แสดงว่าองค์ชายอยากมีลูกมีเมียแมนแล้วไซ้บ่”
องค์ชาย	“ก็คิดว่าอยู่นั้นแหละ”	“ก็คิดว่าอยู่นั้นแหละ”
พระสหาย	“แล้วสาว ๆ ในรั้วในวังเนี่ย องค์ชายพอสิมมองเห็นไผ่มั่งบ่พระเจ้าคะ”	“แล้วสาว ๆ ในรั้วในวังเนี่ย องค์ชายพอสิมมองเห็นไผ่มั่งบ่พระเจ้าคะ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะประถมบันเทิงศิลป์ เรื่อง**พระสุธน มโนราห์** เทศภาษาที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนาระหว่างพระสหายกับองค์ชาย กล่าวไว้ขึ้นต้นประโยคบอกเล่าข้อความว่า

“ถวายเป็นมงคลชัยพระเจ้าคะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าระยะห่างกล่าวคือพระสหายเข้ามาใกล้พระองค์ชายแล้วทำท่าทางถวายเป็นมงคล

“ตอนนี้เรากีย่าง 21 พรรษา เข้าไปแล้วเราก็คิดไ้วว่าอยากมี ลูกมีเมีย” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าระยะห่างที่องค์ชายตรัสกับพระสหายและท่าทางดีใจ

“นี่ก็แสดงว่าองค์ชายอยากมีลูกมีเมียแมนแล้วไซ้บ่” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะการเดินเข้ามาใกล้ของพระสหายแล้วกล่าวคำดังกล่าวประกอบท่าทางความเป็นห่วงขององค์ชาย

“ก็คิดว่าอยู่นั้นแหละ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงดังความใกล้ชิดที่องค์ชายตรัสกับพระสหาย

“แล้วสาว ๆ ในรั้วในวังเนี่ยองค์ชายพอสิมมองเห็นไผ มั่งบ่พระเจ้าคะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะคำพูดและระยะที่พระสหายพยายามพูดเน้นถึงบริเวณในรั้วในวังว่าน่าจะมีเจ้าหญิงที่พระสิริโฉมงดงามเหมาะกับองค์ชาย จากที่กล่าวมา เทศภาษาที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ศัพท์ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบทในตัวอย่างที่กล่าวมาจะเป็นการซ้ำความวันเวลาที่กล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เพื่อนบ้านเย็น	“จั่งแมนมันว่้ามั่นจ่มอิหยัง”	“ไม่รู้พูดหรือบ่นอะไร”

บานเย็น	“ห่วยลูกน้องเราเนาะกะลือคือกัน นั่นตัว บ่แม่นมาถามค่าหนี้เบาะ น้อ ข้อยสิหลี่อยู่ใสบาดหนีตายกู ละว่าแม่นผู้ใด”	“ลูกน้องเราเนาะก็เหมือนกันนั่นแหละ ไม่ใช่ถามเรื่องหนี้เนาะ ฉันจะไปหลบอยู่ที่ ไหน ตายแล้วนี่กว่าใคร”
เพื่อนบานเย็น	“ไผ่เอดเปต”	“ใคร เอดเปต”
บานเย็น	“มึงนั่นละ”	“มึงนั่นละ”
เพื่อนบานเย็น	“อ้วยถอนคำเว้าเดี๋ยวนี”	“ถอนคำพูดเดี๋ยวนี”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่าคณะเสียงอีสาน เรื่องเงินคือพระเจ้าชาวเลียงชีวิต เทศภาษา
ที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนาระหว่างเพื่อนบานเย็นกับบานเย็น กล่าวประโยคบอกว่า

“จ้งแม่นมันเว้ามันจ่มอียังห่วย ลูกน้องเราเนาะกะลือคือกันนั่นตัวบ่แม่นมาถามค่าหนี้
เบาะน้อ ข้อยสิหลี่อยู่ใสบาดหนีตายกูละว่าแม่นผู้ใด” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่า
น้ำเสียงเน้นคำแรกของการขึ้นต้น

“ไผ่เอดเปต” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงเน้นคำแรกของการ
ขึ้นต้นและการเดินเข้ามาใกล้ ๆ ของเพื่อนบานเย็นขณะที่สนทนากับบานเย็น

“มึงนั่น ละ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงและการเข้ามาใกล้ชัด
แล้วพูดกระแทก

“อ้วยถอนคำเว้าเดี๋ยวนี” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงและระยะ
ความใกล้ที่เพื่อนบานเย็นเดินเข้ามาใกล้ ๆ จากที่กล่าวมาเทศภาษาที่สื่ออารมณ์ขันของคณะ
หมอลำอีสาน ศัพท์ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หาก
ถูกใช้ในคนละบริบทในตัวอย่างที่กล่าวมาจะเป็นการซ้ำความวันเวลาที่กล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
อาจารย์ใหญ่	“อ้วยตายตายมีโรคประจำตัวหรือ เปล่าคะเนี่ย”	“อ้วยตายตายมีโรคประจำตัวหรือเปล่า คะเนี่ย”
น้ำหวาน	“มีคะ”	“มีคะ”
อาจารย์ใหญ่	“มีเป็นโรคหยังคะ”	“มีเป็นโรคหยังคะ”
น้ำหวาน	“โรคหัวใจคะ”	“โรคหัวใจคะ”
อาจารย์ใหญ่	“อ้วยเป็นโรคหัวใจ อ้วยตายตายมียา กินบ่ปะคะ”	“อ้วยเป็นโรคหัวใจ อ้วยตายตายมียากิน บ่ปะคะ”
น้ำหวาน	“บ่มี”	“บ่มี”

อาจารย์ใหญ่ “อุ๊ยบ่มียากินอันตรรายแท้คะ เอายา “อุ๊ยบ่มียากินอันตรรายแท้คะเอายา
 เปาหวานฉันไปกินซักก่อนคะ” เปาหวานฉันไปกินซักก่อนคะ”
 ครู “อุ๊ยบ่มียากินอันตรรายแท้คะ เอา “อุ๊ยบ่มียากินอันตรรายแท้คะเอายา
 ยาเปาหวานฉันไปกินซักก่อนคะ” เปาหวานฉันไปกินซักก่อนคะ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ค, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง**แรงรักแรงแค้น**
 เทศภาษาที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนาระหว่างอาจารย์ใหญ่กับนำหวานและครู กล่าวประโยค
 ข้อความว่า

“อุ๊ยตายตายมีโรคประจำตัวหรือเปล่าคะเนี่ย” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะ
 ระยะห่างที่อาจารย์ใหญ่สนทนากับนำหวานยืนอยู่ห่างเหมือนรังเกียจ

“มีคะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะการเดินเข้ามาใกล้ของนำหวานเข้ามา
 ใกล้ ๆ ครู

“มีเป็นโรคหยังคะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่า ระยะที่ครูยืนอยู่เหมือน
 กล้า ๆ กลัว ๆ กลัวที่จะเข้าใกล้ “โรคหัวใจคะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะนำหวานเดินเข้า
 มาใกล้เหมือนผู้ใส่หู

“อุ๊ย เป็นโรคหัวใจอุ๊ยตายตายมียากินบ่ปะคะบ่มีอุ๊ยบ่มียากิน อันตรรายแท้คะเอายา
 เปาหวานฉันไปกินซักก่อนคะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าอาจารย์ใหญ่เดินเข้ามา
 สลับถ้อยกับเพื่อสื่อสารกับคู่สนทนา

จากที่กล่าวมา เทศภาษาที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ศัพท์ที่กล่าวมาจะมี
 ความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบทในตัวอย่างที่
 กล่าวมาจะเป็นการซ้ำความวันเวลาที่กล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
แม่บัวทอง	“อ้วนเอ้ย จารมานี่”	“อ้วนเอ้ย จารมานี่”
จารอ้วน	“หยังถั่ว”	“อะไรถั่ว”
แม่บัวทอง	“เขาบ่มีเงินมีคำเฮา เพิ่นลีเอาอีบัว ไปเป็นลูกไก่แม่ ไปเป็นน้องไก่โต”	“เขาไม่มีเงินมีคำเรา เขาจะเอาอีบัวไป เป็นลูกสะไภ่แม่ ไปเป็นน้องสะไภ่แก”
จารอ้วน	“โอ้ย ปานเปลี่ยนเสียเปลี่ยนผ้าแท้ เปลี่ยนลูกไถ้นั้นนะ”	“โอ้ย เหมือนกับเปลี่ยนเสื้อเปลี่ยนผ้า จริงเปลี่ยนลูกสะไภ้นั้นนะ”

- แม่บัวทอง “อ้าว มึงลียอมเสียเปรียบตนเฮด “อ้าว มึงจะยอมเสียเปรียบทำไม อย่า
 หยั่ง อย่ายอมเสียเปรียบคน เอา ยอมเสียเปรียบคน เอาเถอะ เอาเลย”
 โลดเนาะ เอาโลด”
- จารย์อ้วน “อีแพงคนล่าวว่ามันดี เจ้ากะว่ามัน “อีแพงคนลิวว่ามันดี แกก็ว่ามันไม่ดี”
 บ่ดี”
- แม่บัวทอง “เอ้า มันบ่ดีก็กะว่ามันบ่ดี อีนี่มันดี” “เอ้า มันไม่ดีก็กะว่ามันไม่ดี อีนี่มันดี”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะรัฐทิวา อำนวยศิลป์ เรื่องแม่ย่าจัญไรลูกสะใภ้กระเจิง
 เทศภาษาที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนาระหว่างแม่บัวทองและจารย์อ้วน กล่าวประโยคข้อความว่า

“อ้วนเอ้ยจารย์มานี่” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าแม่บัวทองเดินเข้ามาใกล้ ๆ
 จารย์อ้วนพร้อมบทสนทนา

“หยั่งถ้วย” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าการเดินเข้ามาใกล้ ๆ ของจารย์อ้วน
 และสนทนาตอบกลับแม่บัวทอง

“เขาบ่มีเงินมีคำเฮาเพิ่นลียอ้อบ๊วไปเป็นลูกไก่แม่ไปเป็นน้องไก่โต” ประโยคดังกล่าว
 สื่ออารมณ์ขันเพราะการเดินไปมาแล้วพูดและสีหน้าท่าทางสงสัยยกมือสูงขึ้นประกอบการสนทนา

“โอ้ยปานเปลี่ยนเสียเปลี่ยนผ้าแท้เปลี่ยนลูกไก่ฉันนะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขัน
 เพราะว่าการเดินเข้ามาใกล้แล้วกล่าวเสียงดัง

“อ้าวมึงลียอมเสียเปรียบตนเฮดหยั่งอย่ายอมเสียเปรียบคนเอาโลดเนาะเอาโลด”
 ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าการเดินเข้ามาใกล้ ๆ แล้วพูดกระแทกใส่คู่สนทนา

“อีแพงคนล่าวว่ามันดีเจ้ากะว่ามันบ่ดี” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าการเดิน
 เข้ามาใกล้ และมองหน้าตรงแล้วพูด

“เอ้ามันบ่ดีก็กะว่ามันบ่ดีอีนี่มันดี” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าการเดินเข้า
 มาใกล้แล้วพูดพร้อมใช้มือชี้ไปยังคู่สนทนา

จากที่กล่าวมา เทศภาษาที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ศัพท์ที่กล่าวมาจะมี
 ความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบทในตัวอย่างที่
 กล่าวมาจะเป็นการซ้ำความวันเวลาที่กล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
แหล่	“สิไปจั่งได๋ เอื้อยลียอ้อพัวมืออีนี่ ไปนำบได้ ฮ่า ๆ”	“จะไปอย่างไร พี่จะเอาพัววันพรุ่งนี้ ไป ด้วยไม่ได้ ฮ่า ๆ”
เตี้ย	“จักพุได้ลิมาเอาเพิ่นเนาะ”	“ไม่รู้ว่าใครจะมาแต่งงานด้วยนะ”

แหล่ง “บ่มีพู่เอาถูกะบั้งเด้อ กุสิฬนมีด “ไม่มีใครมาแต่งงานด้วยถูกก็ไม่สน กุจะ
 เข้าๆ มาปาดเป็นตอน ๆ ปาดอิปิ ปาด ลับมิดให้มันคม เชื่อนเป็นขึ้น ๆ เชื่อน
 มาแล้วเตะใส่ฟ้าแล้วแต่ลีโปตกลไ” จิมมาแล้ว เตะขึ้นฟ้าแล้วแต่จะตกที่ใด”
 เตี้ย “สาธุอิพ้ออแม่เอ้ย ตกถึกขวยมด “สาธุคุณพ้อคุณแม่ ขอให้ตกถูกรังมด
 แดงให้ช้อยจักบาดแน่เด้อ” แดงให้ถูกสักครั้งด้วยนะ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2556ก, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง เรื่อง**รักนี้มีกรรม** เทศภาษาที่สื่อ
 อารมณ์ขันจากบทสนทนาระหว่างแหล่ง กับเตี้ยกล่าวประโยคว่า

“ลีไปจั่งได้เอื้อยลีเอาผัว มี่ออื่นนี่ไปนាប់ได้ฮ่า ๆ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขัน
 เพราะว่าเอื้อยแหล่งเดินเข้ามาใกล้ ๆ แล้วพูดพร้อมยกมือชี้มายังเอื้อยเตี้ย

“จักพูได้สิมาเอาเฟิ่นเนาะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะการที่เตี้ยหยุดอยู่กับ
 ที่แล้วสนทนาตอบกลับ

“บ่มีพู่เอาถูกะบั้งเด้อกุสิฬนมีดเข้า ๆ มาปาดเป็นตอน ๆ ปาดอิปิปาดมาแล้วเตะใส่ฟ้า
 แล้วแต่ลีโปตกลไ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะการเดินไปมาแล้วพูดตอบกลับ

“สาธุอิพ้ออแม่เอ้ยตกถึกขวยมดแดงให้ช้อยจักบาดแน่เด้อ” ประโยคดังกล่าวสื่อ
 อารมณ์ขันเพราะว่าเตี้ยมองหน้าและเข้ามาใกล้ ๆ เหมือนการเข้าหาพระพร้อมยกมือสาธุ
 เหมือนการไปไหว้พระที่วัด

จากที่กล่าวมาเทศภาษาที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ศัพท์ที่กล่าวมาจะมี
 ความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบทในตัวอย่างที่
 กล่าวมาจะเป็นการซ้ำความวันเวลาที่กล่าว

กาลภาษา

กาล หรือเวลาที่ผู้แสดงหมอลำอีสานใช้ระหว่างการสื่อสาร ขึ้นอยู่เนื้อเรื่องที่กำลังดำ
 การแสดงอยู่ อาจกลางถึงช่วงเวลา เข้า สาย บ่ายหรือค่ำ ขึ้นอยู่บริบทเรื่องที่กำลังดำเนินไป
 กาล และช่วงระยะเวลาต่าง ๆ ก็สามารถทำให้เกิดอารมณ์ขันได้

กาลภาษาหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการ
 สื่อสารในการแสดงหมอลำและกาล และช่วงเวลาที่ประกอบกับท่าทาง ประกอบกับการออก
 เสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำอีสานซึ่งมีกาลภาษาเป็นองค์ประกอบใน
 การสื่ออารมณ์ขัน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บักไผ่	“จั่งหามันจะเป็นตาร้อนจั่งเด้อเว้า ค่อย ๆ ก็ได้แหละ องค์ชายเป็นโรค หัวใจหยุดเนี่ย”	“จั่งหามันจะเป็นตาร้อนจั่งเด้อเว้า ค่อย ๆ ก็ได้แหละ องค์ชายเป็นโรคหัวใจ หยุดเนี่ย”
แหลม	“มันฮ้อนใส่ฤดูหนาว”	“มันฮ้อนใส่ฤดูหนาว”
พระสุธน	“แล้วเค้าเป็นคนในนครเดียวกันชื้อ ว่าจั่งไคละเพี้ยนายบอกเรา”	“แล้วเค้าเป็นคนในนครเดียวกัน ชื้อว่า จั่งไคละเพี้ยนายบอกเรา”
เพี้ยนาย	“เค้าชาวปัญจาลนครนี้แหละเพคะ”	“เค้าชาวปัญจาลนครนี้แหละเพคะ”
พระสุธน	“เป็นคนเมืองเรานี้เอง”	“เป็นคนเมืองเรานี้เอง”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะประมณบันเทิงศิลป์ เรื่อง**พระสุธน มโนราห์** กาลภาษาที่สื่ออารมณ์ขึ้นจากบทสนทนาระหว่างบักไผ่กับแหลม กล่าวประโยคว่า

“จั่งหามันจะเป็นตาร้อนจั่งเด้อเว้าค่อย ๆ ก็ได้แหละ องค์ชายเป็นโรคหัวใจหยุดเนี่ย” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขึ้นเพราะว่าคำพูดบักไผ่ไม่ตรงกับเวลาว่าหนัาร้อนจริง ๆ อากาศไม่ร้อนเป็นเป็นความหมายเชิงแฝงว่าพระสุธนคงอยากพบคนที่ถูกใจสักคน

“มันฮ้อนใส่ฤดูหนาว” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขึ้นเพราะว่าช่วงที่กล่าวถึงเป็นฤดูหนาวว่าอากาศมันร้อนจริง ๆ มันไม่ร้อนที่อากาศร้อนเกิดจากความรักที่พระสุธนต้องการหาใครสักคนมาเป็นคนรัก

“แล้วเค้าเป็นคนในนครเดียวกันชื้อว่าจั่งไคละเพี้ยนายบอกเรา” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขึ้นเพราะว่าน้ำเสียงที่พูดออกมาไม่ตรงกับฤดูกาลขณะดังกล่าวเป็นความหมายตรงข้ามที่คนเกิดความรักมักتابอดมองฤดูหนาวเป็นฤดูร้อนมองฤดูร้อนเป็นฤดูหนาว

“เค้าชาวปัญจาลนครนี้แหละเพคะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขึ้นเพราะว่าเวลาที่กล่าวถึงทำให้มองถึงจุดมุ่งหมายไม่ไกลเกินเอื้อมของพระสุธนที่พบบุคคลที่ตนรักได้ง่ายยิ่งขึ้น

“เป็นคนเมืองเรานี้เอง” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขึ้นเพราะว่าน้ำเสียงที่เน้นประกอบกับเวลาที่พูดเน้นความเป็นปัจจุบัน

จากที่กล่าวมากาลภาษาที่สื่ออารมณ์ขึ้นของคณะหมอลำอีสาน ศัพท์ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบทในตัวอย่างที่กล่าวมาจะเป็นการซ้ำความวันเวลาที่กล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เพื่อนบานเย็น	“ติดหนึ่ออมบ้านอ้อมเมือง”	“ติดหนึ่ออมบ้านอ้อมเมือง”

บานเย็น “ผู้ใดจะเปิดละละ” “ใครจะให้หมด”
 เพื่อนบานเย็น “คือว่ามีเงินเอาหยังใช้” “ไหนบอกว่าไม่มีเงินเอาอะไรใช้เขา”
 บานเย็น “ในบักแต่ไซ้มัน มีบักเดียวมันบ่” “มีจิมต้องใช้ มีจิมอันเดียวมันไม่เอากู”
 เอากูนั้นนะ”
 เพื่อนบานเย็น “ผู้ใด” “ใครหรือ”
 บานเย็น “บักเสียสัว” “บักเสียสัว”
 เพื่อนบานเย็น “เสียสัว โอ้ยเลากะบ่เอาละนะ” “เสียสัว โอ้ย แกไม่เอาอยู่แล้ว แกชอบ
 เลามากเด็กน้อยเออะ ๆ อะ ๆ ตัว” เด็กวัยรุ่น ๆ”
 บานเย็น “ชะดี มันว่าในบักแต่กูดำมัน” “จริง มันว่าจิมกูดำมันเลยไม่เอา”
 เลยบ่เอา”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะเสียงอีสาน เรื่องเงินคือพระเจ้าข้าเลี้ยงชีวิต กาล
 ภาษาที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนายระหว่างเพื่อนบานเย็นกับบานเย็นกล่าวประโยคว่า

“ติดหนึ่ออ้มบ้านอ้อมเมือง” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าเวลาที่เพื่อนบ้าน
 เย็นสนทนากับบานเย็นซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่คนจะติดหนึ่ทั่วบ้านทั้งเมืองเป็นการเปรียบเทียบ

“ผู้ใด” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าคำถามดัง ๆ ที่ถามว่าใครถามแบบ
 รวดเร็วทันใจ

“กูจะไซ้เปิดละละ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าเวลากระชับที่ตอบกับของ
 บานเย็น

“คือว่ามีเงินเอาหยังใช้” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าเวลาตอบกลับที่เร็ว
 อย่างไม่รู้ไม่มีเงินที่จะใช้คืนให้กับลูกหนี้

“ในบักแต่ไซ้มันมีบัก เดียวมันบ่เอากูนั้นนะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่า
 การเน้นถึงสิ่งที่อยู่ภายใน คืออวัยวะเพศของผู้หญิง ณ กาลเวลาดังกล่าวไม่น่าพูดถึง

“ผู้ใด” ประโยคดังกล่าวเวลาที่ต้องใช้เงินคืนอาจใช้ในบักแต่ เป็นความหมายแฝงที่
 หมายถึงอวัยวะเพศหญิง กล่าวเน้นต้องการการยืนยันที่แน่นอน

“บักเสียสัวเสียสัวโอ้ยเลากะบ่เอา ละนะเลามากเด็กน้อยเออะ ๆ ตัว” ประโยค
 ดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าระยะเวลาที่ตอบกลับเร็วประกอบกับความหมายของประโยคว่า
 อย่างไม่เสียสัวเสียสัวไม่ยอมรับแน่นอน เพราะในความเป็นจริงแล้วเสียสัวชอบกินเด็ก (ชอบเด็กที่มี
 อายุรุ่นลูกหลานมาเป็นภรรยา)

“ชะตี่มันว่าในบักแต่กูดำมัน เลียบเอา” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะเวลาที่ตอบกลับเร็วแสดงความไม่พอใจกับบทสนทนาเหมือนถูกกล่าวหาในเชิงรบที่ผู้ชายบ้านพูดในทำนองว่าบ้านเย็นมือวัยอะเพศไม่สวยเหมือนสาวแรกรุ่ง และเน้นถึงอวัยวะเพศของบ้านเย็นดำคล้ำไม่สวย

จากที่กล่าวมาภาษาที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ศัพท์ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบทในตัวอย่างที่กล่าวมาจะเป็นการซ้ำความวันเวลาที่กล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
หลอด	“มหาเศรษฐี”	“มหาเศรษฐี”
หนวย	“จักละนี้กว่าหมาเศษฐีดีลั่นดอก”	“จักละนี้กว่าหมาเศษฐีดีลั่นดอก”
หลอด	“คือว่ามหาเศรษฐีมีเมียมาหลายปี บได้ลูกได้เต้ามาเกิดฮ่วม”	“คือว่ามหาเศรษฐีมีเมียมาหลายปีได้ ลูกได้เต้ามาเกิดฮ่วม”
หนวย	“ซ่างว่าแท้”	“ซ่างว่าแท้”
หลอด	“กะเลยอยากได้ลูก กะเลยพาเพื่อนมา ขอลูกยุนี้ เด็กน้อยยุนี้ยังบ่คับ”	“กะเลยอยากได้ลูก กะเลยพาเพื่อนมาขอ ลูกยุนี้ เด็กน้อยยุนี้ยังบ่คับ”
หนวย	“ยังอยู่สองคน”	“ยังอยู่สองคน”
หลอด	“ผุยิงหรือผุชาย”	“ผู้หญิงหรือผู้ชาย”
หนวย	“ผุยิงเปิด”	“ผู้หญิงทุกคน”
หลอด	“ข่อยไปเรียนเพื่อนจักดาวเค้อ”	“ผมไปบอกท่านก่อนนะครับ”
หนวย	“เอ้อ ๆ ไป ๆ”	“เอ้อ ๆ ไป ๆ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่องข่าวนอกจานมารคนละท้องถิ่น ภาษากล่าวที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนายระหว่างหลอดกับหนวย กล่าวประโยคว่า

“มหาเศรษฐี” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงและการเน้นความเป็นปัจจุบันที่ระบุถึงบุคคลที่มีเงินมีทอง

“จักละนี้กว่าหมาเศษฐีดีลั่นดอก” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันความเร็วของบทสนทนาตอบกลับอย่างรวดเร็วของหนวย

“คือว่ามหาเศรษฐีมีเมียมาหลายปีได้ลูกได้เต้ามาเกิดฮ่วม” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าระยะเวลาที่สื่อสารที่กล่าวถึงระยะเวลานานที่แต่งงานมาแล้วยังไม่มีลูกและทำทางที่ยกมือขึ้นพร้อมกับคำพูด

“ช่างว่าแท้” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะความต่อเนื่องที่ทวนหวนตอบกลับมาทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“กะเลยอยากได้ลูกกะเลยพาเพื่อนมาขอลูกยูนีได้ก้อยูนียังบ่คับ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าเวลาที่พูดถึงนั้นเป็นไปได้ยากกับอายุของผู้พูดอายุอาจเกินการตั้งครรภ์แล้วอาจเป็นไปได้

“ยังยูลสองคน” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะกาลเวลาที่พูดกับความเป็นจริงแตกต่างกัน

“ผุ่ยหรือผุช่าย” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าเวลาที่กล่าวถึงนั้นเป็นไปได้ไม่ได้สามีภรรยาอายุเยอะแล้ว

“ผุ่ยเปิด” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงดังประกอบกับกาลเวลาที่กล่าวถึงความเป็นไปได้ของอายุสามีภรรยา

“ข่อยไปเรียนเพื่อนจักดาวเด้อ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงดังกาลเวลาก็คงเป็นไปได้ที่สามีภรรยาจะมีลูกเอง

“เอ้อ ๆ ไป ๆ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าบริบทที่กล่าวถึงเวลาที่เหมาะสมความสูงอายุก็ไม่ได้

จากที่กล่าวมาภาษาที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ศัพท์ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบทในตัวอย่างที่กล่าวมาจะเป็นการซ้ำความวันเวลาที่กล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เจ้าหญิงแดง อ่อน	“เพคะเสด็จแม่หม่อมฉันจะพื่อนำเพคะ”	“เพคะเสด็จแม่หม่อมฉันจะพื่อนำเพคะ”
พระนาง ทองแดง	“แดงอ่อน เจ้าจะไปเที่ยงจั่งได้พื่อแม่กับขอห้ามเจ้า แต่ขอให้เจ้าเอาพี่กุมภา น่องกรกันต์ แล้วนางสนมพวกนี้ไปเป็นหมู่เด้อหล้า”	“แดงอ่อน เจ้าจะไปเที่ยงจั่งได้พื่อแม่กับขอห้ามเจ้า แต่ขอให้เจ้าเอาพี่กุมภา น่องกรกันต์ แล้วนางสนมพวกนี้ไปเป็นหมู่เด้อหล้า”
เจ้าหญิงแดง อ่อน	“ขอบพระทัยเพคะเสด็จแม่”	“ขอบพระทัยเพคะเสด็จแม่”
พระยาคุมพล	“แล้วพวกเจ้าซิพื่อนำน้องแดงอ่อนหรือเปล่าลูกกุมภา”	“แล้วพวกเจ้าซิพื่อนำน้องแดงอ่อนหรือเปล่าลูกกุมภา”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556จ, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่องเจ้าหญิงแดงอ่อน กาลภาษาที่สื่ออารมณ์ขึ้นจากบทสนทนาระหว่างพระนางแดงอ่อน พระนางทองแดง และพระยาคุมพล กล่าวประโยคว่า

“เพคะเสด็จแม่หม่อมฉันจะไปนำเพคะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขึ้นเพราะว่ากาลเวลาที่สนทนาเร็วและก้มหน้าก้มตาเวลาที่พูด

“แดงอ่อน เจ้าจะไปเที่ยงจังได้พ่อแม่กับขอห้ามเจ้า แต่ขอให้เจ้าเอาฟีกุมภา น้องกรกันต์ แล้วนางสนมพวกนี้ไปเป็นหมู่เด้อหล้า” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขึ้นเพราะว่าเวลาที่พูดเร็วและน้ำเสียงรวมทั้งสายตามองตรงไปยังคู่สนทนา

“ขอบพระทัยเพคะเสด็จแม่” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขึ้นเพราะว่าการพูดขอบคุณน้ำเสียงหวานและช้าและท่าทางที่ตลก

“แล้วพวกเจ้าซิไปนำน้องแดงอ่อนหรือเปล่าลูกกุมภา” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขึ้นและความเร็วและเวลาที่พูดไม่เหมาะสมที่จะเดินทางไกล ณ เวลาที่พูดถึง

จากที่กล่าวมากาลภาษาที่สื่ออารมณ์ขึ้นของคณะหมอลำอีสาน ศัพท์ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบทในตัวอย่างที่กล่าวมาจะเป็นการซ้ำความวันเวลาที่กล่าวรวมทั้งท่าทางประกอบเวลาที่สนทนากัน

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ใบซี้	“โ้ย หนี่สินทว่มหัว ข้าวน้ำบ่มีสิ กิน บ่ให้เอ็นว่าหนี่ บ่ให้เอ็นว่าทุกซ์ ให้เอ็นว่าคนมีมูล”	“โ้ย หนี่สินทว่มหัว ข้าวน้ำบ่มีสิกิน บ่ ให้เอ็นว่าหนี่ บ่ให้เอ็นว่าทุกซ์ ให้เอ็นว่า คนมีมูล”
นายเต็ง	“ให้เอ็นว่าคนมีมูล”	“ให้เอ็นว่าคนมีมูล”
ใบซี้	“อยู่หม่องใดแน่มุนเจ้า”	“อยู่หม่องใดแน่มุนเจ้า”
นายเต็ง	“อยู่ นำเฮื่อน กับเฮียทุยอีวีเอส หลายอยู่กว่าหมู”	“อยู่ นำเฮื่อน กับเฮียทุยอีวีเอส หลายอยู่ กว่าหมู”
ใบซี้	“ฮ่า ๆ”	“ฮ่า ๆ”
นายเต็ง	“ปีได้กะได้ใช้ตั้งแต่หนี่เพิ่นนั้นละ เอจั่งซี้ชะพ่อว่า”	“ปีได้กะได้ใช้ตั้งแต่หนี่เพิ่นนั้นละ เอจั่ง ซี้ชะพ่อว่า”
ใบซี้	“เอจั่งได้ละพ่อ”	“เอจั่งได้ละพ่อ”
นายเต็ง	“เอ็นลูกเอ็นเต้าของพ่อสุคนชะ ลูก สาวหลายพ่อสิปั้นมุนให้เขา”	“เอ็นลูกเอ็นเต้าของพ่อสุคนชะ ลูกสาว หลายพ่อสิปั้นมุนให้เขา”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2555ก, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะอนุภาควิเศษศิลป์ เรื่องการสืมดงหงส์ลิมเผ่า กาลภาษาที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนาระหว่างใบชื่กับนายเต็ง ดังประโยค

“โอ้ยหนี่สินท่อมหิวข้าวน้ำบ่มีลิกินบ่ให้เอ็นว่าหนึบ่ให้เอ็นว่าทุกซ์ให้เอ็นว่าคนมีมูล” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงและความเร็วที่พูดไม่สอดคล้องกับเวลาที่ว่าหนี่มากมาย

“ให้เอ็นว่าคนมีมูล” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงดังความเร็วที่พูดตอบกลับการหลับตาและท่าทางที่ตลก

“อยู่หม่องไต่แน่มูนเจ้า” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตาและน้ำเสียงตอบกลับเร็วจนคู่สนทนาเกือบฟังไม่ทัน

“อยู่น้ำเื้อนกับเฮียทุยอีวีเฮสหลายอยู่กว่าหมู” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าเวลาไม่เหมาะสมกับประโยคที่สื่อสาร

“ฮ่า ๆ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะความเร็วและเสียงหัวเราะดัง ๆ รวมทั้งท่าทางที่ตลก

“ปี ไต่กะไต่ใช้ตั้งแต่หนี่เพิ่นนั้นละเอาจ้ง ซี้เซ่พ่อว่า” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่ากาลเวลาที่กล่าวถึงกาลเวลาเป็นปีว่ายังใช้หนี่ไม่หมด

“เอาจ้งไต่ละพ่อ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าเวลาที่ตอบกลับเร็วของเสียงตอบกลับ

“เอ็นลูกเอ็นเต้าของพ่อสูคนชะลูกสาวหลายพ่อสิบ้นมูนให้เขา” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงที่ตอบกลับช้า ๆ และซ้ำคำเดิม

จากที่กล่าวมาภาษาที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ศัพท์ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบทในตัวอย่างที่กล่าวมาจะเป็นการซ้ำความวันเวลาที่กล่าว

เนตรภาษา

เนตรภาษาเป็นการใช้สายตาหรือดวงตาของผู้พูดและผู้ฟังสื่อความหมายในลักษณะต่าง ๆ การสื่อสารที่ใช้สายตาที่สื่ออารมณ์ขันขณะที่ผู้แสดงหมอลำแสดงอยู่บนเวทีหมอลำผู้ชมจะรู้สึกมีความสุขสนุกสนาน หัวเราะไปด้วยขณะที่รับชมการแสดง

เนตรภาษา หากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำและประกอบกับท่าทางต่าง ๆ ก็จะสามารถสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำอีสานซึ่งมีเนตรภาษาเป็นองค์ประกอบในการสื่ออารมณ์ขัน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
พระสหาย	“นี่ก็แสดงว่าองค์ชายอยากมีลูกมีเมียแมนแล้วไซ้บ่”	“นี่ก็แสดงว่าองค์ชายอยากมีลูกมีเมียแมนแล้วไซ้บ่”
องค์ชาย	“ก็คิดว่าอยู่นั้นแหละ”	“ก็คิดว่าอยู่นั้นแหละ”
พระสหาย	“แล้วสาว ๆ ในรั้วในวังเนี่ย องค์ชายพอสิมมองเห็นไผ่มั่งบ่พระเจ้าคะ”	“แล้วสาว ๆ ในรั้วในวังเนี่ย องค์ชายพอสิมมองเห็นไผ่มั่งบ่พระเจ้าคะ”
องค์ชาย	“เราก็เห็นแต่เพี้ยญาคนเดียวน้องสายของโปโรหิตที่มากำกะแนะกะแหนอยู่กะเรา แต่เฮากับเคยคิดยิงตียิงร้ายกะนางแม่ลักครึ่งเลี้ยวหัวใจเลย เราคิดว่ามือนี่เราจะขึ้นเฝ้าเสด็จพ่อเสด็จแม่ แล้วเราก็ไปหาเบ็งมองที่จั่งไคพวกท่านซิจะไปกะเราบ่” เราก็เห็นแต่ “เพี้ยญายน้องสายของโปโรหิตที่มากำกะแนะกะแหนอยู่กะเรา แต่เฮากับเคยคิดยิงตียิงร้ายกะนางแม่ลักครึ่งเลี้ยวหัวใจเลย เราคิดว่ามือนี่เราจะขึ้น”	“เพี้ยญายน้องสายของโปโรหิตที่มากำกะแนะกะแหนอยู่กะเรา แต่เฮากับเคยคิดยิงตียิงร้ายกะนางแม่ลักครึ่งเลี้ยวหัวใจเลย เราคิดว่ามือนี่เราจะขึ้นเฝ้าเสด็จพ่อเสด็จแม่ แล้วเราก็ไปหาเบ็งมองที่จั่งไคพวกท่านซิจะไปกะเราบ่” เราก็เห็นแต่ “เพี้ยญายน้องสายของโปโรหิตที่มากำกะแนะกะแหนอยู่กะเรา แต่เฮากับเคยคิดยิงตียิงร้ายกะนางแม่ลักครึ่งเลี้ยวหัวใจเลย เราคิดว่ามือนี่เราจะขึ้น”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะประณมบันเทิงศิลป์ เรื่อง**พระสุธน มโนราห์** เนตรภาษาที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนาระหว่างพระสหายกับองค์ชาย กล่าวสนทนาโดยมีประโยคว่า

“นี่ก็แสดงว่าองค์ชาย อยากมีลูกมีเมียแมนแล้วไซ้บ่” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะสายตามองจงของพระสหายที่มององค์ชายท่าทางตลกดูแล้วท่าทางเอาจริงเอาจัง

“ก็คิดว่าอยู่นั้นแหละ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตาจอมองทำตาโตขององค์ชาย และท่าทางที่ทำหน้าตาสงสัย

“แล้วสาว ๆ ในรั้วในวังเนี่ยองค์ชายพอสิมมองเห็นไผ่มั่งบ่พระเจ้าคะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตาที่มอกรอบ ๆ ไปมาของพระสหายมององค์ชาย

“เราก็เห็นแต่ เพี้ยญาคนเดียวน้องสายของโปโรหิตที่มากำกะแนะกะแหนอยู่กะ เรา แต่เฮากับเคยคิดยิงตียิงร้ายกะนางแม่ลักครึ่งเลี้ยวหัวใจเลยเราคิดว่ามือนี่เราจะขึ้นเฝ้าเสด็จพ่อ

เสด็จมาแล้วเราก็ไปหาเบ๊ มองที่จิ้งโศภกท่านซิจะไปกะเราบ่” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขัน เพราะว่าองค์ทำตาจ้องไปมาและส่งสายตาจ้องมองมาที่องค์ชาย

จากที่กล่าวมา เนตรภาษาที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ข้อความที่กล่าวมา จะมีความหมายอยู่ในตัว และความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากใช้ในคนละบริบทในตัวอย่างที่ กล่าวมาจะเป็นการซ้ำความวันเวลาที่กล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บานเย็น	“อู๋ย ๆ เฮาบได้เลี้ยวเห็นไผ่ได้เธอ เฮาเลี้ยวเห็นเธอขาวกว่าหมู่สวย กว่าหมู่เหม่เฮ้ย”	“อู๋ย ๆ เฮาบได้เลี้ยวเห็นไผ่ได้เธอ เฮา เลี้ยวเห็นเธอขาวกว่าหมู่สวยกว่าหมู่ เหม่เฮ้ย”
จิรวรรณ	“อิหลีตีวะ เฮ้ย”	“อิหลีตีวะ เฮ้ย”
บานเย็น	“เออ ให้เฮายืมเงินแนจักสองแสน”	“เออ ให้เฮายืมเงินแนจักสองแสน”
จิรวรรณ	“ป้าต! คือลียืมหลายคักแท้”	“ป้าต ! คือลียืมหลายคักแท้”
บานเย็น	“เอ้าเฮาสีไปเล่นเหม คั่นบ่หลาย มันสิได้ทุนคินตึเนาะ”	“เอ้าเฮาสีไปเล่นเหม คั่นบ่หลายมันสิได้ ทุนคินตึเนาะ”
จิรวรรณ	“เออจั่งสิเฮาสีให้อยู่เงินสองแสน แต่ว่าไปเซ็นสัญญากันซะก่อน”	“เออจั่งสิเฮาสีให้อยู่เงินสองแสนแต่ว่า ไปเซ็นสัญญากันซะก่อน”
บานเย็น	“เซ็นสัญญา”	“เซ็นสัญญา”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะเสียงอีสาน เรื่องเงินคือพระเจ้า ข้าวเลี้ยงชีวิต เนตร ภาษาที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนาระหว่างบานเย็นกับจิรวรรณ กล่าวประโยคว่า

“อู๋ย ๆ เฮาบได้เลี้ยวเห็นไผ่ได้เธอเฮาเลี้ยวเห็นเธอขาวกว่าหมู่สวยกว่าหมู่เหม่เฮ้ย” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะการทำตาโตจ้องมองของบานเย็นจ้องมองมาที่จิรวรรณ และบานเย็น

“อิหลีตีวะเฮ้ย” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตาที่มองจ้องตรงมาที่คู่ สนทนา

“เออให้เฮายืมเงินแนจักสองแสน” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าการทำตา ให้น่าสงสารทำให้ดวงตาลดต่ำลงน่าสงสารของบานเย็น

“ป้าต! คือ ลียืมหลายคักแท้” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตาโตที่ มองตรงไปพร้อมกับเสียงอุทานคำว่า “ป้าต !”

“เอาเฮาสีไปเล่นหมัดคันบ่หลายมันสิได้ทุนคืนดิเนาะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตาทำเหมือนให้ตัวจตุกันเหมือนสงสัย

“เอาจั่งสิเฮาสี ให้อยู่เงินสองแสนแต่ไปเซ็นสัญญากันซะก่อน” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตาที่มองจ้องตรงมายังคู่สนทนาและยกมือไปมา

“เซ็นสัญญา” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตาที่เจาะจงมองไปที่สนทนาเพื่อยืนยันความมั่นใจ

จากที่กล่าวมา เนตรภาษาที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ศัพท์ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบทในตัวอย่างที่กล่าวมาจะเป็นการซ้ำความวันเวลาที่กล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
แม่ราตรี	“ไปช่องเบ็งกะนะมีคนยุบไป”	“ไปมองดูว่ามีคนอยู่ไหม”
หลอด	“คับแม่อ้าวผมสิเข้าไปช่องเบ็ง พ่อมีคนยุคับ”	“ครับแม่ อ้าวผมจะเข้าไปแอบดู พ่อมีคนอยู่ครับ”
วีระพงษ์	“ฮ้วยมียุติ”	“มีอยู่หรือ”
หลอด	“คับ”	“ครับ”
หนวย	“คับ”	“ครับ”
หลอด	“ฮ้วยแม่นคนยุติ บ่คับนิ”	“ใช่คนอยู่หรือครับนี่ ”
หนวย	“แม่นตัวเนาะ”	“แม่นตัวเนาะ”
หลอด	“คนจั่งได้มะคือสอบถ่านยันแน่น ๆ แท้”	“คนอะไรทำไมเหมือนกระสอบถ่านยันแน่น ๆ จริง”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **ข่าวนอกกลานมารคนละห้อง** เนตรภาษาที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนาย่นางแม่ราตรี หลอด หนวย และวีระพงษ์ กล่าวประโยค ข้อความว่า

“ไปช่องเบ็งกะนะมีคนยุบไป” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตา มองไปยังคู่สนทนาพร้อมยกมือขึ้นสูงเหมือนลักษณะการมองหรือการสังเกต

“คับแม่อ้าวผมสิเข้าไปช่องเบ็งพ่อมีคนยุคับ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตาของหลอดที่มองไปที่แม่ราตรีเหมือนคำพูดไม่ตรงกับใจ

“ฮ้วยมียุติ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตา มองมูมรอบไปมาประกอบกับน้ำเสียงสูง

“คับ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะสายตาทิ่มมองตรงมายังคู่สนทนา

“คับ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตาทิ่มมองคล้ายสงสัยคู่สนทนา

“ฮ่วย แม่นคนยุตึบคับนิ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตาสงสัยที่มองไปยังคู่สนทนา

“แม่นตัวเนาะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าการทำตาโตประกอบกับคำพูดที่สื่อสารกับคู่สนทนาของหนอย

“คนจั่งได้มะคือสอบถ่านยัดแน่น ๆ เท” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตาดตก ๆ ที่มองกลับของหลอด

จากที่กล่าวมาคำที่ประกอบกับการใช้เนตรภาษาที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ศัพท์ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบทในตัวอย่างที่กล่าวมาจะเป็นการซ้ำความวันเวลาที่กล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
อำมาต	“วาบ ๆ วูป ๆ ตะเวนลิตกดินมีดซ้ำ”	“วาบ ๆ วูป ๆ ตะเวนลิตกดินมีดซ้ำ”
ขุนนาง	“อ้ายเอน อ้ายจั่งซี้ละบ่พากันเล่น เพลินมันคำมีดจั่งได้ลิกกลับได้ละที่ เนี้ย”	“อ้ายเอน อ้ายจั่งซี้ละบ่พากันเล่นเพลิน มันคำมีดจั่งได้ลิกกลับได้ละที่เนี้ย”
อำมาต	“เออจั่งซี้เออจั่งซี้ แมอิงไปนอนนำ พระองค์ไปนอนไกล ๆ พระองค์”	“เออจั่งซี้เออจั่งซี้ แมอิงไปนอนนำ พระองค์ไปนอนไกล ๆ พระองค์”
ขุนนาง	“ชั้นจั่งลั่นดอกไม้ที่หมู่เฮาหอบป่า แล้ว หมู่เฮาสิเอาไปหอบน้ำต๋อเด้อ”	“ชั้นจั่งลั่นดอกไม้ที่หมู่เฮาหอบป่าแล้ว หมู่เฮาสิเอาไปหอบน้ำต๋อเด้อ”
อำมาต	“เอ้อ”	“เอ้อ”
ขุนนาง	“ปะ ๆ เฮาไปฮอบดอกไม้อ่ต๋อ”	“ปะ ๆ เฮาไปฮอบดอกไม้อ่ต๋อ”
อำมาต	“ไป ไป ไปนอนนำพระองค์เด้อ เอ้อ ผู้ชายห้ามนอนเด้อ”	“ไป ไป ไปนอนนำพระองค์เด้อ เอ้อ ผู้ชายห้ามนอนเด้อ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ง, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง 4 ยอดกุมาร เนตรภาษาที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนาระหว่างอำมาต และขุนนาง กล่าวประโยคว่า

“วาบ ๆ วูป ๆ ตะเวนลิตกดินมีดซ้ำ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตาทิ่มตาโตของอำมาตย์พร้อมกับการสนทนากับคู่สนทนา

“อ้ายเอนอ้ายจั่งซีละบ่พากันเล่นเพลินมันคำมิดจั่ง โตลิกลับได้ละทีเนี้ย” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตาที่มองแบบลู่กวาว ตาโตทำให้สื่ออารมณ์ได้ชัดได้ชัดเจนขึ้น

“เออจั่งซีเออจั่งซีแม่อิงไปนอนนำพระองค์ไป ไปนอนใกล้ ๆ พระองค์” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตาที่จ้องจ้องของอำมาตย์ที่มองมายังคู่สนทนา

“ขึ้นจั่งสันดอไม้ที่หมู่เฮาหอบป่าแล้วหมู่เฮาสี เออไปหอบน้ำต๋อเด้อ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตาที่มองต่ำคล้ายความเออจริงเออจั่งของคู่สนทนา

“เอ้อ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตาที่มองของความเข้าใจแต่มองแบบตลก ๆ

“ปะ ๆ เฮาไปฮอบดอไม้ต๋อ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตาที่รอบ ๆ ไปมาของขุนนางมองไปรอบ ๆ

“ไป ไป ไปนอนนำพระองค์เด้อเอื้อผู้ชายห้ามนอนเด้อ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตาที่มองไปยังหลาย ๆ บุคคลพร้อมคำพูดเน้นของอำมาตย์

จากที่กล่าวมาคำที่ประกอบกับการใช้เนตรภาษาที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ศัพท์ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบทในตัวอย่างที่กล่าวมาจะเป็นการซ้ำความวันเวลาที่กล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
นายเต็ง	“ปีได้กะได้ใช้ตั้งแต่หนีพื้นนั้นละ เออจั่งซีชะพ่อว่า”	“ปีได้กะได้ใช้ตั้งแต่หนีพื้นนั้นละ เออจั่ง ซีชะพ่อว่า”
ใบชี	“เออจั่งได้ละพ่อเดือนร้อนติหล่า”	“เออจั่งได้ละพ่อเดือนร้อนติหล่า”
นายเต็ง	“เอิ้นลูกเอิ้นเต้าของพ่อสุคนชะ ลูก สาวหลายพ่อสิป็นมุนให้เขา”	“เอิ้นลูกเอิ้นเต้าของพ่อสุคนชะ ลูกสาว หลายพ่อสิป็นมุนให้เขา”
ใบชี	“ฝั้นชะขอยบ่เอาเงินคนทุกซ์ดอ”	“ฝั้นชะขอยบ่เอาเงินคนทุกซ์ดอ”
นายเต็ง	“ฝั้นชะขอยบ่เอาเงินคนทุกซ์ดอ”	“ฝั้นชะขอยบ่เอาเงินคนทุกซ์ดอ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเม้นท์ จำกัด, 2555ก, ซีดี)

ตัวอย่างข้างต้นของคณะหมอลำาริเศษศิลป์ เรื่องกาสิมดงหงส์สิมเผ่า เนตรภาษาที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนายหว่างนายเต็งและใบชี กล่าวชี้ประโยคข้อความว่า

“ปีได้กะได้ใช้ตั้งแต่หนีพื้นนั้นละเออจั่งซีชะพ่อว่า” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตาที่มองทำตาโตเหมือนสงสัยคู่สนทนา

“เออจั่งได้ละพ่อเดือนร้อนติหล่า” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตาลู่กวาวมองมาที่คู่สนทนาเหมือนไม่ค่อยเชื่อคำพูดของคู่สนทนาเท่าที่ควร

“เอ็นลูกเอ็นเตาของพ่อสูคนชะลูกสาวสวยพ่อลิบ้นมุนให้เขา” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะสายตาที่นายเต็งมองรอบ ๆ และมองมายังผู้ชมที่ด้านล่างเวที

“ผันชะขอยบ่เอาเงินคนทุกซ์ดอก” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตาที่เจาะจงมองไปยังคู่สนทนาแม้ว่าจะพูดประโยคเดิม

จากที่กล่าวมาคำที่ประกอบกับการใช้เนตรภาษาที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน คำศัพท์ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบทในตัวอย่างที่กล่าวมาจะเป็นการซ้ำความวันเวลาที่กล่าว

สัมผัสภาษา

การสัมผัส จำต้องที่ผู้แสดงหมอลำอีสานใช้ขณะที่ทำการแสดงบนเวทีหมอลำอีสาน ผู้ชมหรือผู้รับสาร มีความรู้สึกสนุก มีอารมณ์ขณะที่ชมการแสดงคณะหมอลำอีสาน

สัมผัสภาษา หากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำและ การสัมผัส จำต้อง ทำทางต่าง ๆ ประกอบการออกเสียงด้วย สำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำอีสาน สัมผัสภาษาเพื่อสื่ออารมณ์ขัน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
หลอด	“เอากันมาเก่าปีสิบปีบ่มีลูกพ่อเอ๋ย”	“เอากันมาเก่าปีสิบปีบ่มีลูกพ่อเอ๋ย”
แม่ราตรี	“ลาวเอากันมากะบ่ได้ลูกคือเฮานีละ”	“ลาวเอากันมากะบ่ได้ลูกคือเฮานีละ”
วีระพงษ์	“ดี”	“ดี”
หลอด	“ข่อยอุ้มโกไปซ้อมมือเข้านี้อุ้มเด็กน้อยตอดซอด”	“ข่อยอุ้มโกไปซ้อมมือเข้านี้อุ้มเด็กน้อยตอดซอด”
วีระพงษ์	“ห่วย มะช่างว่าแท้”	“ห่วย มะช่างว่าแท้”
หลอด	“คะเจ้าไปขอเด็กน้อยสถานเด็กกำพร้าเลยขึ้นเห็นหน้าพ่อ พ่อใหญ่ชาญ ๆ ผมว่าเด็กน้อยยุหั้นยังหลายบ่”	“คะเจ้าไปขอเด็กน้อยสถานเด็กกำพร้าเลยขึ้นเห็นหน้าพ่อ พ่อใหญ่ชาญ ๆ ผมว่าเด็กน้อยยุหั้นยังหลายบ่”
วีระพงษ์	“เอ้อ”	“เอ้อ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะวีระพงษ์ วงศิลป์ฯ เรื่องชาวนอกลานมารคนละท้องถิ่น สัมผัสภาษาที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนาระหว่างหลอด วีระพงษ์และแม่ราตรี กล่าวประโยคข้อความว่า

“เอากันมาเก่าปีสิบปีบ่มี ลูกพ่อเอ๋ย” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าการสนทนาเหมือนเข้ามาใกล้ ๆ จะกอดของหลุด

“ลาวเอากันมากะบ่ได้ลูกคือเฮานีละ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าการเข้ามาใกล้ของคุณสนทนาพร้อมบทสนทนา

“ติ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าการพูดที่เดินเข้ามาใกล้ ๆ เหมือนอยากยืนยันให้แน่ชัดลงไป

“ข่อยอุ้มโกไป ข้อมมือเข้านี้อุ้มเด็กน้อยต้อตอด” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าคำว่าอุ้มโกเหมือนได้เห็นภาพของผู้พูดกำลังอุ้มโกทำทางและมือที่ทำลักษณะการอุ้มโกสื่ออารมณ์ขัน

“ห้วยมะช่างว่าแท้” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันการเข้ามาใกล้ของคุณสนทนา

“ตะเจ้าไปขอ เด็กน้อยสถานเด็กกำพร้าเลยขึ้นเห็นหน้าพ่อพ่อใหญ่ชาญ ๆ ผมว่าเด็กน้อยยุห็นยังหลายบ่” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะการเดินมารอบ ๆ แล้วพูดของคุณสนทนา

“เอ้อ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าการพูดเหมือนตกลงและเข้ามาใกล้จะพ้องกับคุณสนทนารวมทั้งการยกไม้ยกมือทำให้สื่ออารมณ์ขัน

จากที่กล่าวมา คำที่ใช้ประกอบกับสัมผัสภาษาที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานศัพท์ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบท

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
องค์ชายดำชา	“แม่นแล้วเสด็จพ่อ เ้าจะย่องลงจะเอาตากมาใส่ลูกแท้เล้ามันจะซีเดียวด”	“แม่นแล้วเสด็จพ่อ เ้าจะย่องลงจะเอาตากมาใส่ลูกแท้เล้ามันจะซีเดียวด”
พรหมทัส	“ดำชา ไผ่เป็นคนฝึกสอนแม่นมเนี้ย”	“ดำชา ไผ่เป็นคนฝึกสอนแม่นมเนี้ย”
แม่นม	“ข่อยสิเป็นคนฝึกสอนองค์ชายเพคะ”	“ข่อยสิเป็นคนฝึกสอนองค์ชายเพคะ”
องค์ชายดำชา	“แม่นเสด็จพ่อ”	“แม่นเสด็จพ่อ”
พรหมทัส	“แม่นแม่นมบูด”	“แม่นแม่นมบูด”
แม่นม	“เพคะ อย่าเอ็นบุญดนำแท้เพคะ เอ็นแต่เอ็นแต่แม่นมก็พอแล้วคะ”	“เพคะ อย่าเอ็นบุญดนำแท้เพคะ เอ็นแต่เอ็นแต่แม่นมก็พอแล้วคะ”
องค์ชายดำชา	“เอ็นแม่นมบูดมันเป็นหยั่งละแม่นม”	“เอ็นแม่นมบูดมันเป็นหยั่งละแม่นม”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ก, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะอนุการ วิเศษศิลป์ เรื่องกา^๑ลิมดงหงส์ลิมเฝ้า สัมผัส ภาษาที่สื่ออารมณ์ขึ้นจากบทสนทนาระหว่างองค์ชายดำชา พรหมทัส และแม่นม กล่าวประโยค ข้อความว่า

“แม่นแล้วเสด็จพ่อเอ้าจะ ย่องลงจะเอาตากมาใส่ลูกแท้เล่ามันจะชี้เด็ด” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขึ้นว่าผู้พูดเดินเข้ามาใกล้พร้อมทำท่าทางเหมือนเอากันลงต่ำ

“ดำชาไฟเป็นคนฝึกสอนแม่นม เนีย” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขึ้นเพราะว่ายากมือเหมือนจะสัมผัสของคู่สนทนา

“ข้อยสิเป็นคนฝึกสอนองค์ชายเพคะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขึ้นเพราะว่าการสนทนาเหมือนจะสัมผัสกับองค์ชาย

“แม่นเสด็จพ่อ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขึ้นเพราะว่าน้ำเสียงดังและมือที่ยื่นไปเหมือนจะสัมผัสกับคู่สนทนา

“แม่นแม่นมบูต” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขึ้นเพราะว่ามือที่ยกขึ้นสูงลักษณะเหมือนการให้นมที่แม่ให้นมลูก

“เพคะ อย่าเอิ้นบูตนำแท้เพคะเอ็นแต่แม่นมก็พอแล้วคะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขึ้นเพราะว่าการใช้ภาษาท่าทางยกมือขึ้นสูงเหมือนไหว้แบบรวดเร็ว

“เอ็นแม่นมบูตมันเป็นหยั่งละแม่นม” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขึ้นเพราะว่าการยกมือทำท่าทางของแม่นมที่เหมือนการดูแลลูก ๆ ทำท่าเหมือนให้เด็กดื่มนมจากเต้าของแม่นม

จากที่กล่าวมา คำที่ใช้ประกอบกับสัมผัสภาษาที่สื่ออารมณ์ขึ้นของคณะหมอลำอีสาน คัพท์ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบท

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
อ้ายมาน	“ปากหมาน้อย”	“ปากหมาน้อย”
อามาศย์ชัย	“ปากหวาน เอ้าหันตากมาให้อ้ายถีบ”	“ปากหวาน เอ้าหันตากมาให้อ้ายถีบ”
อ้ายมาน	“พี่ขอร้อง ๆ อย่ามาเตะตากหนู”	“พี่ขอร้อง ๆ อย่ามาเตะตากหนู”
องค์ชาย	“ไอน้องเอ๋ย ตั้งแต่เป็นหนุ่มน้อย	“ไอน้องเอ๋ย ตั้งแต่เป็นหนุ่มน้อย จนโต
เมฆา	มาโตจนทำให้ใหญ่ ยังหาบ่องเกี้ยวบ่	มา อวัยวะเพศชายใหญ่ ยังหาที่ที่ชี้ไม่
	มี มาเจอกันมือนี่พอดีกับปวดเฉียว	เจอ มาพบกันวันนี้พอดีกับปวดฉี่ แล้ว
	หล้านางเอ๋ย”	น้องสาว”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะคำคุณรว่มมิตร เรื่องกึ่งฟ้ากาหลงคอน สัมผัสภาษาที่สื่ออารมณ์ขึ้นจากบทสนทนาระหว่างอ้ายมาน อามาศัยชัยและองค์ชายเมฆากล่าวประโยคข้อความว่า

“ปากหมาน้อย” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขึ้นเพราะว่าการสัมผัสที่เข้ามาใกล้กับคู่สนทนาแต่ไม่ได้สัมผัสกัน

“ปากหวานเข้าหันทาก มาให้อ้ายถีบ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขึ้นเพราะว่าการหันกลับมาให้คู่สนทนาถีบ

“พี่ขอร้อง ๆ อย่ามาเตะตากหนู” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขึ้นเพราะว่าการพูดเชิงสัมผัสเหมือนการถูกเตะที่ก้น

“ไอน้องเอ๋ยตั้งแต่เป็นหนุ่มน้อยมาโตจนทำให้หญิงหาบ้องเกี่ยวบ่มีมาเจอกันมือนี้ออ ดีกับปวดเสียวหล้านางเอ๋ย” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขึ้นเพราะว่าการยกมือเหมือนจะสัมผัสกับอวัยวะเพศ

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
สายไหม	“ฮู้ไว้กะดีแล้ว มึงกะคือกันอี เตือนใจจำใส่กบาลมึงไว้แนอ้ายวี ระศักดิ์นะผู้บ่าวกู ผู้บ่าวกู”	“ฮู้ไว้กะดีแล้ว มึงกะคือกันอีเตือนใจจำ ใส่กบาลมึงไว้แนอ้ายวีระศักดิ์นะผู้บ่าวกู ผู้บ่าวกู”
ธี	“อูยอ อีสายไหม ผู้บ่าวมึง มึงกะเอา ไปโลด ปะสาวาบักรั้วระศักดิ์ลูกพ่อ ใหญ่กำนันซิมอไชค์แปดไปแปดมามีแต่ ผู้เฒ่าผู้เฒ่าดำนากันมันหรีน ๆ นั้นละ เอาโลดมึงผู้เดียว”	“อูยอ อีสายไหม ผู้บ่าวมึง มึงกะเอาไป โลด ปะสาวาบักรั้วระศักดิ์ลูกพ่อใหญ่ กำนันซิมอไชค์แปดไปแปดมามีแต่ผู้ เฒ่าผู้เฒ่าดำนากันมันหรีน ๆ นั้นละเอา โลดมึงผู้เดียว”
สายไหม	“อิจฉาเขาละชี้ว่าได้ผู้บ่าวรวบ บ่ ต้องไปหมอนนะเอาไปไหวปิ่นโตกะ คือกัน”	“อิจฉาเขาละชี้ว่าได้ผู้บ่าวรวบ บ่ต้องไป หมอนนะเอาไปไหวปิ่นโตกะคือกัน”
เตือนใจ	“พี่สายไหมความมุ่งหวังไปทาง พุ่น โสมกองบุญใจตั้งต่อ”	“พี่สายไหมความมุ่งหวังไปทางพุ่นโสม กองบุญใจตั้งต่อ”
ธี	“แม่น”	“แม่น”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2552, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะรุ่งทิวา อำนวนศิลป์ เรื่องบ่วงกรรม สัมผัสภาษาที่สื่ออารมณ์ขึ้นจากบทสนทนาระหว่างธี สายไหม และเตือนใจ กล่าวประโยคข้อความว่า

“ฮู้ไวกะดีแล้วมึงกะคือกันอีเตือนใจจำใส่กบาลมึงไว้แนอ้ายวีระศักดิ์นี่ผู้บ่าวกู ผู้บ่าวกู” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่ายกมือจะสัมผัสส่วนบนของศีรษะประกอบกับการสนทนา

“อูยฮีสายไหมผู้บ่าวมึงมึงกะเอาไปโลดปะสาวว่าบักวีระศักดิ์ลูกพ่อใหญ่กำนันซีมอเตอร์ไซค์แปดไปแปดมาแต่ผู้เฒ่าผู้เฒ่าดำนากันมันหริน ๆ นั้น ละเอาโลดมึงผู้เดียว” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงดังและยกมือเหมือนสัมผัสการขับขี่รถมอเตอร์ไซค์ทำลักษณะการปิดชั้นเร่งความเร็วของรถ

“อิจฉาเขาละชี้ว่าได้ผู้บ่าวรยบต้องไปหมอนนะเอาไปไหว้ปิ่นโตกะคือกัน” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าการยกมือขึ้นสูงไปมาประกอบการพูดเหมือนการสัมผัสคู่สนทนา

“พี่สายไหมความมุ่งหวังไปทางพุ่นโฮมกองบุญใจตั้งต่อ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงดังและยกมือขึ้นไปมาเหมือนสัมผัสกับคู่สนทนา

“แม่น” จากที่กล่าวมา ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงดังที่เน้นคำพร้อมการยกมือเหมือนสัมผัสไปมา

จากที่กล่าวมาคำที่ใช้ประกอบกับสัมผัสภาษาที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานศัพท์ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากใช้ในคนละบริบท

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
สมศรี	“บ่ ๆ ข้อยบ่เชื่อใจเจ้า จั่งได้ข้อยกะไปให้ไ้วัดมือนี่”	“บ่ ๆ ข้อยบ่เชื่อใจเจ้า จั่งได้ข้อยกะไปให้ไ้วัดมือนี่”
กำนันจ้อย	“เอาละเฒ่าเอ้ย เดียวนี้เฮาสีมัวเถียงกันบ่ทันได้ ลูกสาวเฮาไปไล่ละเฒ่าหา อินางหล้าบัวลี ไปอยู่ไล่หล้าหือ ลองเียนมาจักบาทดู”	“เอาละเฒ่าเอ้ย เดียวนี้เฮาสีมัวเถียงกันบ่ทันได้ ลูกสาวเฮาไปไล่ละเฒ่าหา อินางหล้าบัวลี ไปอยู่ไล่หล้าหือ ลองเียนมาจักบาทดู”
สมศรี	“บัวลีแต่งโตแล้วไปลูกหล้า มาหาแม่แนลูก มั่นลิเด็ก”	“บัวลีแต่งโตแล้วไปลูกหล้า มาหาแม่แนลูก มั่นลิเด็ก”
บัวลี	“จ้แม่”	“จ้แม่”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ก, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะสวาน้อยเพชรบ้านแพง เรื่องรักนี้มีกรรมอาสัมผัสภาษาที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนายระหว่างสมศรี กำนันจ้อย และบัวลี กล่าวประโยคว่า

“บ่ ๆ ข้อยบ่เชื่อใจเจ้าจั่งได้ข้อยกะไปให้ไ้วัดมือนี่” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าคำพูดปฏิเสธและสายหัวไปมาคล้าย ๆ จะสัมผัสกับคู่สนทนา

“เอาละเดมาเอ๋ยเดยวนี้เฮาสีมัวเถียงกันบ่ทันได้ลูกสาวเฮาไปไสละเดมาทำอินางหล้าบัวลี ไปอยู่ไสหล้าหือลองเอิ้นมาจักบาทคู่” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงดังเหมือนสงสัยพอลูกออกมาก็อยากเข้าไปใกล้ ๆ สัมผัสแต่ไม่สัมผัสกับคู่สนทนา

“บัวลีแต่งโตแล้วไปลูกหล้ามาหาแม่แน่ ลูกมันลี เด็ก” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงที่สมศรีพยายามตอบกลับไปยังคู่สนทนา

“จ๊แม่” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าการใช้น้ำเสียงแหลมประกอบการทำมือเหมือนจะสัมผัสกับกับแม่สมศรีซึ่งบัวลีเคารพรัก

จากที่กล่าวมาคำประเภอบกับการใช้สัมผัสภาษาที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ศัพท์ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบท

อาการภาษา

อาการแสดงอาการต่าง ๆ ที่ผู้แสดงหมอลำอีสานใช้ขณะที่ทำการแสดงบนเวทีหมอลำอีสานผู้ชมหรือผู้รับสาร มีความรู้สึกสนุก มีอารมณ์ขันขณะที่ชมการแสดงคณะหมอลำอีสาน

อาการภาษา หากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำและ อาการ ท่าต่าง ๆ จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำอีสานซึ่งมีอาการภาษาเพื่อสื่ออารมณ์ขันมีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เพ็ญฉาย	“เสียงจิ้งโด้มันจะหล่อแท้เพคะ”	“เสียงจิ้งโด้มันจะหล่อแท้เพคะ”
บั๊กไผ	“โอยมันก็หล่อคือคนนั้นแหละ”	“โอยมันก็หล่อคือคนนั้นแหละ”
เพ็ญฉาย	“เด็จพี”	“เด็จพี”
บั๊กไผ	“หา”	“หา”
เพ็ญฉาย	“อิหยั่งนี้เพคะ”	“อิหยั่งนี้เพคะ”
บั๊กไผ	“อ้วยอย่าแก”	“อ้วยอย่าแก”
เพ็ญฉาย	“อิหยั่งเพคะ”	“อิหยั่งเพคะ”
บั๊กไผ	“หมา”	“หมา”
เพ็ญฉาย	“เด็จพี”	“เด็จพี”
บั๊กไผ	“หา”	“หา”
เพ็ญฉาย	“เว้าบังหันมันจะอ้วนปานนี้เพคะ”	“เว้าบังหันมันจะอ้วนปานนี้เพคะ”

บักไผ่ “อ้อ มื้อนี้กินข้าวกับปลาละเอียด อ้อ มื้อนี้กินข้าวกับปลาละเอียดอิม
อิมโลด” โลด”
แหลม “เอ้ ปลาละเอียดเนี่ยเป็นตัวจิ้งโตะ “เอ้ ปลาละเอียดเนี่ยเป็นตัวจิ้งโตะ มันมี
มันมีเงี่ยงบ่หี” เงี่ยงบ่หี”
บักไผ่ “อ้าวปนปลามันจิ้งหามันเด้อ น้อ” “อ้าว ปนปลามันจิ้งหามันเด้อน้อ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะประณมบันเทิงศิลป์ เรื่อง**พระสุธน มโนราห์** อากาภาษา
ที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนาระหว่างเพี้ยฉาย บักไผ่ กล่าวประโยคว่า

“เสียงจิ้งโตะมันจะหล่อแท้เพคะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่า การทำตาโต
ประกอบยกมือขึ้นของเพี้ยฉายกับคู่สนทนา

“โอ้ยมันก็หล่อคือคนนั้นแหละ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าการยกมือ
ประกอบการทำสายตามองตรงไปยังคู่สนทนา

“เดี๋ยพี” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าทำปากเหมือนยิ้มกับคู่สนทนา

“อิหย่งนี้เพคะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าทำท่าเหมือนสงสัยกับคู่
สนทนา

“อ้วยอย่าแก้” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าทำท่าทางเหมือนเดินไปมาและ
สั่นศีรษะ

“อิหย่งเพคะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าทำหน้าตามองตรงไปยังคู่
สนทนาและยกมือขึ้นสูง

“หม่า” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าทำท่าทางเหมือนจะรับประทานอาหาร

“เดี๋ยพี” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าการทำท่าทางเหมือนสงสัย

“หา” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าการทำท่าทางเหมือนตกลงและยกมือ
ส่ายไปมา

“เว้าบังหันมันจะอ้วนปานนี้เพคะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าทำท่าทาง
เหมือนอ้วนแต่จริง ๆ แล้วไม่ได้อ้วนขนาดนั้น

“อ้อมื้อนี้ กินข้าวกับปลาละเอียดอิมโลด” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าการ
ทำท่าทางเหมือนสงสัยยกมือขึ้นสูง

“เอ...ปลาละเอียดเนี่ยเป็นตัวจิ้งโตะมันมี เงี่ยงบ่หี” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขัน
เพราะว่าทำท่าทางยกมือสูงและมองไปรอบ ๆ

“อ้าวปนปลามันจิ้งหามันเดื่อน้อ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าท่าทางที่ทำเหมือนสงสัย

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
พ่อ	“โอ้ย ๆ พอ ๆ พังแม่เว้าอึเย็นกะด่าย บักง้อยกะด่าย ลูกสามคนเนี่ยสูตต้องเป็นแบบอย่างที่ดี สิ่งที่ดีให้ลูกเห็นเพิ่นว่าต้องเริ่มที่ครอบครัวเฮาเป็นหนี้เป็นสินหาเงินใช้หนี้ใช้สินปรึกษาหารือกัน”	“โอ้ย ๆ พอ ๆ พังแม่เว้าอึเย็นกะด่าย บักง้อยกะด่าย ลูกสามคนเนี่ยสูตต้องเป็นแบบอย่างที่ดี สิ่งที่ดีให้ลูกเห็นเพิ่นว่าต้องเริ่มที่ครอบครัวเฮาเป็นหนี้เป็นสินหาเงินใช้หนี้ใช้สินปรึกษาหารือกัน”
แม่	“ฮู้ชู้กูนิดเฒ่า”	“ฮู้ชู้กูนิดเฒ่า”
พ่อ	“อ้าวเย็น กะอย่าเว้าโพดเว้าโพหลายลูก แม่เด่เนี่ย”	“อ้าวเย็น กะอย่าเว้าโพดเว้าโพหลายลูก แม่เด่เนี่ย”
เย็น	“เออ มึงบ่แม่นแม่กู มึงเป็นย่ากูอึเฒ่า กูบ่หาใช้หนี้มันผิดไผฮะสูมีปัญญากะหาใช้เอาดี”	“เออ มึงบ่แม่นแม่กู มึงเป็นย่ากูอึเฒ่า กูบ่หาใช้หนี้มันผิดไผฮะสูมีปัญญากะหาใช้เอาดี”
แม่	“กะบ่ผิดละมึงเป็นผู้ไปยืมมึงกะต้องหาใช้ต้องรับผิดชอบ แม่ว่าสิ่งที่แล้วมากะให้ผ่านไประเริ่มต้นใหม่กะได้เด่ลูก”	“กะบ่ผิดละมึงเป็นผู้ไปยืมมึงกะต้องหาใช้ต้องรับผิดชอบ แม่ว่าสิ่งที่แล้วมากะให้ผ่านไประเริ่มต้นใหม่กะได้เด่ลูก”
เย็น	“ฮู้ชู้กูนิด”	“ฮู้ชู้กูนิด”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะเสียงอีสาน เรื่องเงินคือพระเจ้าข้าเลี้ยงชีวิต อารมณ์ภาษาที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนาระหว่างพ่อ แม่และเย็น กล่าวประโยคว่า

“โอ้ย ๆ พอ ๆ พังแม่เว้าอึเย็นกะด่าย บักง้อยกะด่าย ลูกสามคนเนี่ยสูตต้องเป็นแบบอย่างที่ดี สิ่งที่ดีให้ลูก เห็นเพิ่นว่าต้องเริ่มที่ครอบครัวเฮาเป็นหนี้เป็นสินหาเงินใช้หนี้ใช้สินปรึกษาหารือกัน” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงดังและท่าทางยกมือส่ายไปมาอย่างลูก ๆ ของพ่อผู้กำลังพูด

“ฮู้ชู้กูนิดเฒ่า” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงดังของแม่ประกอบท่าทางสีหน้าที่เอจจริงเอจจัง

เหลือใฝ่ลิมาจนเจือเบ่งแยงพระนางน้องแหวนหัวพลอยมารดาเอ๋ยอดทนเอาเด้อลูกอ่อนแม่ขอ
วอนคุณพระเจ้าให้นำป้อมให้ช้อยชูลูกแม่เอ๋ย” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียง
เศร้า ๆ ของนางจันทาเทวีประกอบกับการใช้มือสูงลงมาต่ำของนาง

“เหลืออีกวันเดียวหนึ่ง” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าท่าทางที่หันหน้าหมุน
ไปมาเหมือนไถลวันเวลาที่เกิดเรื่องราวที่ไม่ดีแล้ว

“ปะลูก พญาฮ้างมาท” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงตามองมายัง
คู่สนทนาและสีของเสื้อผ้าท่าทางที่ไม่หยุดนิ่ง

“ว้าย” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงเน้นคำและสายตาและท่าทางตกใจ

จากที่กล่าวมา อากาษาที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน คำศัพท์ที่กล่าวมาจะ
มีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบท

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เหา	“เหาบ่มีดอกอ้าย เบิร์ดนั้นนะ”	“เหาบ่มีดอกอ้าย เบิร์ดนั้นนะ”
หมี	“มือได้ลิตายนอ”	“มือได้ลิตายนอ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ข, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง เรื่องรักทรมาณ อากาษาที่
สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนาระหว่างเหากับหมี กล่าวประโยคว่า

“เหาบ่มีดอกอ้าย เบิร์ดนั้นนะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงสูงและ
ตีสระสั้นไปมาที่เหามองมายังหมี

“มือได้ลิตายนอ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าการพูดพร้อมกับหมียกมือ
ขึ้นไหวพร้อมคำพูด

จากที่กล่าวมาอากาษาที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน คำศัพท์ที่กล่าวมาจะ
มีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบท

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
นายเต็ง	“ทุกซ้อยนี้มันบ่ได้เป็นน้ำเต็ง”	“ทุกซ้อยนี้มันบ่ได้เป็นน้ำเต็ง”
ไบซี้	“ไผ่”	“ใคร”
นายเต็ง	“นี่มันเป็นน้ำอันนี้ ตอนี้”	“นี่มันเป็นน้ำอันนี้ ตอนี้”
นางตอ	“เออ เออ”	“เออ เออ”
นายเต็ง	“ล้อกูแล่นนำวานเอย ชั่วลิได้สุฟ่อ ลีเล้าสุฟ่งไปอยู่ นำตอไปอยู่ นำตอ บ่ ต้องรอฟรงนี้ รวยแท้แน่นอน”	“ล้อกูแล่นนำวานเอย ชั่วลิได้สุฟ่อลีเล้า สุฟ่งไปอยู่ นำตอไปอยู่ นำตอ บ่ต้องรอ ฟรงนี้ รวยแท้แน่นอน”

ใบชี้	“เห็นว่า”	“เห็นว่า”
นายเต็ง	“ออนซอนหลายกว่าแมนมีนาปรัง ห้าสิบบร้อยไร่”	“ออนซอนหลายกว่าแมนมีนาปรังห้า สิบบร้อยไร่”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะรัฐทิวาอำนวยการศิลป์ เรื่อง **หมากพร้าวหล่นแข่ง หมาก
แดงหล่นค้าง** อากาภาษาที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนายหว่างนายเต็ง ใบชี้ และนางตอ
ประโยคข้อความว่า

“ทุกข์อยู่นี้มันบ่ได้เป็นนา เต็ง” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าอาการสายตืระ
เหมือนคร้าของผู้พูด

“ไผ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าทำทางที่ใบชี้ทำหน้าตาาง ๆ

“นี่มันเป็นนำอันนี้ตอ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าการยกมือขึ้นและส่าย
ส่ายตาไปมาแบบสงสัย

“เออเออ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงดัง ๆ และส่ายส่ายตาไป รอบ ๆ

“ล้อกูแลนน่านเอยชั่วลิ ได้สูฟ้อสิเล้าสูฟ้งไปอยู่นำตอปออยู่นำตอบต้องรอฟุ้งนี้รว
แท้แน่นอนเห็นว่า” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าทำทางเหมือนการถูกล้อเล่นไม่เชื่อ
คำพูดของคุณสนทนา

“ออนซอนหลายกว่าแมนมีนาปรังห้าสิบบร้อยไร่” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขัน
เพราะว่าทำทางตลกยกมือส่ายหัวไปมา

จากที่กล่าวมาอาการภาษาที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ศัพท์ที่กล่าวมาจะ
มีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบท

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์นั้นเป็นการใช้วัตถุประสงค์ของมาใช้ในการสื่อความหมาย วัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่ผู้
แสดงหมอลำใช้ประกอบกับการสื่อสารช่วงที่ทำการแสดงอยู่บนเวทีหมอลำ เพื่อสื่ออารมณ์ขัน
ดังตัวอย่างดังนี้

วัตถุประสงค์หากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการ
สื่อสารในการแสดงหมอลำและวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่ใช้ระหว่างการแสดงหมอลำอยู่บนเวที
ประกอบการสื่อสารซึ่งอาจจะออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสาน หรือภาษาอื่น ๆ ก็จะมี
อารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำอีสานซึ่งมีวัตถุประสงค์ประกอบในการสื่อสารอารมณ์ขัน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เสียว	“มึงเอาถึมเดียวนี้ถ้ามึงเอาข้าวนี้ไปให้สาธุชนได้รับรู้ว่ากูเป็นคนจ้งได๋ มึงระวังให้ดี มึงตาย จำไว้ แล้วบอกสองคนนี้น่ากูแค่สังสอน”	“มึงเอาถึมเดียวนี้ถ้ามึงเอาข้าวนี้ไปให้สาธุชนได้รับรู้ว่ากูเป็นคนจ้งได๋ มึงระวังให้ดี มึงตาย จำไว้ แล้วบอกสองคนนี้น่ากูแค่สังสอน”
วันเพ็ญ	“บ้านเมืองเอ๋ย...จักเวรกรรมหยั่งน้อคอยชำระกำตีม หนีแม่บ่ได้ ยืมแต่ต้องเป็นผู้รับใช้เฮ็ดจ้งได๋ได้แมนกรรม”	“บ้านเมืองเอ๋ย...จักเวรกรรมหยั่งน้อคอยชำระกำตีม หนีแม่บ่ได้ ยืมแต่ต้องเป็นผู้รับใช้เฮ็ดจ้งได๋ได้แมนกรรม”
จิ้น	“เว้าหยั่งเว้ามาแม่ช้อยถ่ายแล้ว”	“เว้าหยั่งเว้ามาแม่ช้อยถ่ายแล้ว”
วันเพ็ญ	“เสียวมาตอกย้า ทำร้ายแม่จนแป้ตาย”	“เสียวมาตอกย้า ทำร้ายแม่จนแป้ตาย”
ชาลี	“ทิดเอ๋ยทิด”	“ทิดเอ๋ยทิด”
วันเพ็ญ	“เอาหลานชายแม่ไปนำ ดีลูกชายแม่สลบ มันตีข้ามันเอาหลานแม่ไปนำ มันทองดีเทิงฆ่า ลากไป”	“เอาหลานชายแม่ไปนำ ดีลูกชายแม่สลบ มันตีข้ามันเอาหลานแม่ไปนำ มันทองดีเทิงฆ่า ลากไป”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะเสียวอีสาน เรื่องเงินคือพระเจ้า ข้าวคือชีวิต วัดภูภาษาที่สื่อสารอารมณ์ขันจากบทสนทนาระหว่างเสียว วันเพ็ญ ชาลี และจิ้น กล่าวประโยคข้อความว่า

“มึงเอาถึมเดียวนี้ถ้ามึงเอาข้าวนี้ไปให้สาธุชนได้รับรู้ว่ากูเป็นคนจ้งได๋มึงระวังให้ดี มึงตายจำไว้แล้วบอกสองคนนี้น่ากูแค่สังสอน” ประโยคดังกล่าวสื่อสารอารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงน้ำเสียงที่ดังและสีเสื่อที่เป็นวัดภูสีจนคู่สนทนาสับสน

“บ้านเมืองเอ๋ยจักเวรกรรมหยั่งน้อคอยชำระกำตีมหนีแม่บ่ได้ ยืมแต่ต้องเป็นผู้รับใช้เฮ็ดจ้งได๋ได้แมนกรรม” ประโยคดังกล่าวสื่อสารอารมณ์ขันเพราะว่าวัดภูที่ผู้สนทนาเหมือนยกขึ้นมาสื่อสารอยู่กับคู่สนทนา

“เว้าหยั่งเว้ามาแม่ช้อยถ่ายแล้ว” ประโยคดังกล่าวสื่อสารอารมณ์ขันเพราะว่าสิ่งที่ปรากฏที่หน้าตาของผู้สื่อสาร

“เสียสัวมาตอกย่ำทำร้ายแม่จนแป้นตาย” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสีเข้มที่หน้าตาของคุณสนทนาประกอบบริบทที่พูด

“ทิดเอ๊ยทิด” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสีที่ทาหน้าของผู้พูดเข้มข้นกับท่าทางที่กำลังสื่อสารกับคุณสนทนา

“เอาหลานชายแม่ไปนำดี ลูกชายแม่สลับมันดีข้ามันเอาหลานแม่ไปนำมันทองดีเท่งสาละวกไป” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะสีเขียวแดงเข้มที่ปรากฏอยู่หน้าผู้พูดประกอบบทสนทนา

จากที่กล่าวมาคำที่ใช้ประกอบกับวัตุภาษา เพื่อสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน คำที่ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบทที่แตกต่างกัน

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เชียงคำไล	“ผู้บักใหญ่หุ่งเลื้อตัวน้อย ๆ มันกะ ลิแตกดูกันนั่นตัวอ้าย”	“ผู้บักใหญ่หุ่งเลื้อตัวน้อย ๆ มันกะ ลิแตกดูกันนั่นตัวอ้าย”
จารอ้วน	“ผู้บักใหญ่หุ่งเลื้อตัวน้อย ๆ มันกะ ลิแตกดูกันนั่นตัวอ้าย”	“ผู้บักใหญ่หุ่งเลื้อตัวน้อย ๆ มันกะ ลิแตกดูกันนั่นตัวอ้าย”
เชียงคำไล	“นั่น แต่เว้าซื่อ ๆ มันกะแตกแล้วเนาะ”	“นั่น แต่เว้าซื่อ ๆ มันกะแตกแล้วเนาะ”
จารอ้วน	“ดิ่งขึ้นชอยกูแน”	“ดิ่งขึ้นชอยกูแน”
เชียงคำไล	“ไอย่น้อ ถอดมาให้ผมชะเด้ออ้าย เด้อ”	“ไอย่น้อ ถอดมาให้ผมชะเด้ออ้ายเด้อ”
จารอ้วน	“กูบ่ปลอยให้มันแตกดอก”	“กูบ่ปลอยให้มันแตกดอก”
เชียงคำไล	“ไล่เบิ่งคู้ บ่แม่นมันแตกฮอดพีแล้ว ติ ป้าต แตกฮอดซี้ตะแร”	“ไล่เบิ่งคู้ บ่แม่นมันแตกฮอดพีแล้ว ติ ป้าต แตกฮอดซี้ตะแร”
จารอ้วน	“ข้างนี้กะแตกชะได้บู”	“ข้างนี้กะแตกชะได้บู”
ทองใบ	“เสียโตน้อย ๆ นึงแมะเนาะ”	“เสียโตน้อย ๆ นึงแมะเนาะ”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะรุ่งทิวา อำนวยการศิลป์ เรื่องแม่ย่าจัญไร ลูกสะใภ้กะเรื่อง วัตุภาษาที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนายระหว่างเชียงคำไล จารอ้วน และทองใบ กล่าวประโยคข้อความว่า

“ผู้บักใหญ่หุ่งเลื้อตัวน้อย ๆ มันกะลิแตกดูกันนั่นตัวอ้าย” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าเสื้อผ้าที่อยู่ในมือผู้พูดซึ่งเล็กมากไม่เหมาะสมกับผู้ใส่

“ผู้บักใหญ่nungเลื้อตัวน้อย ๆ มันกะลิแตกดูกันนั่นตัวอ้าย” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าเลื้อตัวเล็กที่เล็กเกินไป

“นั่น แต่เว้าชื่อ ๆ มันกะแตกแล้วเนาะประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าเลื้อตัวเล็กมันจะขาดแล้วมองดูแล้วทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“ตั้งขึ้นชอยกูแน” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าลักษณะการตั้งเลื้อให้ขึ้นตามลำตัวของผู้พูด

“โอ้ยน้อย ถอดมาให้ผมชะเค้ออ้ายเค้อ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะเลื้อที่ไล่เล็กมากจะถอดก็ถอดยากเพราะตัวเล็กไปไม่เหมาะสมกับผู้ไล่

“กูบ่ปล่อยให้มันแตกดอก” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าเลื้อตัวเล็กกว่าผู้สวมใส่

“ไล่เบิ่งคู้ บ่แม่นมันแตกฮอดพีแล้วติ ป้าตแตกฮอดซี่ตะแร” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าเลื้อที่ไล่เล็กกว่าผู้สวมใส่

“ข้างนี้กะแตกชะโคปุ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าเลื้อที่ไล่เล็กและขาด

“เสียตีน้อย ๆ นึงแมะเนาะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะเลื้อตัวเล็กไม่เหมาะสมกับผู้สวมใส่จากที่กล่าวมา คำที่ใช้ประกอบกับวัตถุภาษาเพื่อสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ศัพท์ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบทที่แตกต่างกัน

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
สร้อย	“เฮ้า อันนี้มันขึ้นอยู่กับบุญวาสนา”	“เฮ้า อันนี้มันขึ้นอยู่กับบุญวาสนา”
ชี	“เป็นจังได้”	“เป็นจังได้”
สร้อย	“ขึ้นเทียนใหญ่ ของคงจะ”	“ขึ้นเทียนใหญ่ ของคงจะ”
ชี	“ใหญ่ ... ขึ้นเทียนน้อย”	“ใหญ่ ... ขึ้นเทียนน้อย”
สร้อย	“ของคงจะ”	“ของคงจะ”
ชี	“น้อย”	“น้อย”
สร้อย	“แต่ว่าของชีกับสร้อย”	“แต่ว่าของชีกับสร้อย”
ชี	“เทิ่งน้อย เทิ่งยาว”	“เทิ่งน้อย เทิ่งยาว”
สร้อย	“เทิ่งน้อย เทิ่งยาว”	“เทิ่งน้อย เทิ่งยาว”
ชี	“อันนี้เทียนมาใหม่”	“อันนี้เทียนมาใหม่”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2546, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะอนุภาควิเศษศิลป์ เรื่องอิเหนา วัตถุประสงค์ที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนานระหว่างสร้อย และซีกกล่าวประโยคว่า

“เอ้าอันนี้มันขึ้นอยู่กับบุญวาสนา” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าวัตถุของเทียนที่ผู้แสดงกำลังกล่าวถึงซึ่งมีความแฝงเชิงลึกคือหากใครได้เทียนใหญ่ก็จะมีอวัยวะเพศใหญ่ หากได้เทียนเล็กก็จะมีอวัยวะที่เล็ก

“เป็นจังได้” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงที่คู่สนทนากลับที่สื่อถึงเทียนเล็กเทียนใหญ่

“ขึ้นเทียนใหญ่ของคงจะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าความหมายเชิงลึกที่กล่าวถึงอวัยวะจะใหญ่ตามแท่งของเทียนที่เลี้ยงได้

“ใหญ่ขึ้นเทียนน้อย” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะความหมายแฝงที่เปรียบเทียบเทียนกับขนาดของอวัยวะเพศ

“ของคงจะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงสงสัยที่มีความหมายเชิงลึกถึงเทียนเล็กและเทียนใหญ่ที่หมายถึงขนาดของอวัยวะเพศใหญ่และเล็ก

“น้อย” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะความหมายแฝงที่เปรียบเทียบเทียนเล็กกับอวัยวะเพศขนาดเล็ก

“แต่ว่าของซีกกับสร้อย” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงดังและมีความหมายแฝงถึงวัตถุคืออวัยวะเพศว่าจะมีขนาดใหญ่หรือขนาดเล็กขึ้นอยู่กับขนาดของเทียน

“เท็งน้อยเท็งยาว” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงที่เน้นและความหมายแฝงที่กล่าวถึงถึงขนาดของเทียนเปรียบเทียบกับอวัยวะว่าทั้งเล็กทั้งยาว

“เท็งน้อยเท็งยาว” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงที่เน้นและความหมายแฝงที่กล่าวถึงถึงขนาดของเทียนเปรียบเทียบกับอวัยวะว่าทั้งเล็กทั้งยาว

“อันนี้เทียนมาใหม่” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าเทียนเป็นวัตถุที่มาใหม่อาจมีขนาดที่อาจคาดไม่ถึงว่าจะเล็กหรือใหญ่

จากที่กล่าวมาคำที่ใช้ประกอบกับวัตถุประสงค์ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานศัพท์ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบทที่แตกต่างกัน

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
อ้ายมาน	“ไอน้ออ้ายเอ เจ้าพุดจาจิบจั่ว อยากขอควยไปต้มป่น ต้มลัก 3, 4 น้ำ ก็จะได้น้ออ้าย”	“ไอน้ออ้ายเอ๋ย เจ้าพุดจาจิบจั่ว อยาก ขอกระดอ ไปต้มป่น ต้มลัก 3, 4 น้ำ ก็ จะได้น่ะพี่ชาย”

องค์ชาย	“โื่อนน้อย น้องเอ๋ย อ้ายอยากกินที่ปีใส่	“โื่อนน้อย น้องเอ๋ย อ้ายอยากกินจิมปี ใส่
เมฆา	เอี้ยวเหี้ยงอ้อยหอย คำเข้า น้อย ๆ	เอี้ยวเหี้ยงอ้อยหอย คำเข้าน้อย ๆ ใส่จิม
	ใส่ที่ปีงหลาย ๆ นางเอ๋ย”	ปีงหลาย ๆ นางเอ๋ย”
อ้ายมาน	“โื่อนน้อย น้องเอ๋ย อ้ายอยากกินที่ปี	“โื่อนน้อย น้องเอ๋ย อ้ายอยากกินจิมปี ใส่
	ใส่เอี้ยวเหี้ยงอ้อยหอย คำเข้า น้อย ๆ	เอี้ยวเหี้ยงอ้อยหอย คำเข้าน้อย ๆ ใส่จิม
	ใส่ที่ปีงหลาย ๆ นางเอ๋ย”	ปีงหลาย ๆ นางเอ๋ย”
อำมาตย์ชัย	“แม่คำ คราวหลังเอาที่ปีงมาขายอีก”	“แม่คำ คราวหลังเอาจิมปีงมาขายอีก
ดาว	“โอ้ยอ้ายเอ๋ย บักเหี้ยงูเหี้ยงกับปาน”	“โอ้ยอ้ายเอ๋ย บักเหี้ยงูเหี้ยงกับปาน”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555, ซีดี)

ตัวอย่างข้างต้นของคณะคำผุน ร่วมมิตร เรื่องกึ่งฟ้ากาหลงคอน วัตถุประสงค์เพื่ออธิบายถึงลักษณะของคำผุนที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นระหว่างอ้ายมาน องค์ชายเมฆา อำมาตย์ชัย และดาวกล่าวประโยคว่า

“โื่อนน้อยอ้ายเอ๋ยเจ้าพูดจาจับจู้ อยากรอดวัยไปต้มป่นต้มลัก 3, 4 น้ำก็จะ ดีนะอ้าย” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าความหมายแฝงที่สื่อถึงอวัยวะเพศชายที่ฝ่ายหญิงกล่าวถึงว่าอยากได้อวัยวะเพศชายไปต้มป่น 3 ถึง 4 น้ำ คงอรรถสมใจอยากดี (ต้มป่น หมายถึง อาหารรสชาติอร่อยของชาวพื้นถิ่นอีสาน)

“โื่อนน้อยน้องเอ๋ยอ้ายอยากกินที่ปีใส่เอี้ยวเหี้ยงอ้อยหอยคำเข้าน้อย ๆ ใส่ที่ปีงหลาย ๆ นางเอ๋ย” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าความหมายแฝงที่ฝ่ายชายกล่าวถึงว่าอยากได้มาก ๆ คือ อวัยวะเพศหญิงมาปิ้งย่างคงอรรถดีเกินกับข้าวเหนียวคำเล็ก รสชาติอร่อยจริง ๆ ซึ่งองค์ชายเมฆากำลังพูดอยู่

“แม่คำคราวหลังเอาที่ปีงมา ขายอีกนะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าผู้พูดขอให้แม่นำอวัยวะเพศหญิงปิ้งย่าง มาขายอีกในอนาคต

“โอ้ยอ้ายเอ๋ยบักเหี้ยงูเหี้ยงกับปาน” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าดาวพูดเชิงดูถูกฝ่ายชายว่ามีอวัยวะเพศเหี้ยงูเหี้ยงไม่ต้องมาสนทนากับเขาอวัยวะเพศเหี้ยงูเหี้ยงและใหญ่จริง

จากที่กล่าวมาคำที่ใช้ประกอบกับวัตถุประสงค์เพื่อสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน คำศัพท์ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบทแตกต่างกัน

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
มิตร	“ผมไปหาว่านหายาผมบ่ได้ดอก กุหลาบมาฝากพ่อดอก ผมได้แต่ ห่อส้ม มาฝากพ่อนั่นละ”	“ผมไปหาว่านหายาผมบ่ได้ดอกกุหลาบ มาฝากพ่อดอก ผมได้แต่ห่อส้ม มาฝาก พ่อนั่นละ”

เหา	“โอ้ได้ห่อส้มมาฝากเสด็จพ่อว่าสิ้น วิชาวพร โอ้ยมาเป็นตาแซ่บแท้”	“โอ้ได้ห่อส้มมาฝากเสด็จพ่อว่าสิ้นวิวา พร โอ้ยมาเป็นตาแซ่บแท้”
พญาลีลราช	“ส้มอี้ยังมากลิ่นแสงแท้นายมิตรแล้ว หันไปพูดกับบรรพต บรรพตเคยกินบ่ส้ม ฟานบ้านโคกบ้านป่า เออละเออละ บ่ด ต้องซื้อมต้องซื้อมดอกพอลิจัดการเอง พ้อเฮงฮายากินยุส้มฟาน”	“ส้มอี้ยังมากลิ่นแสงแท้นายมิตรแล้ว หันไปพูดกับบรรพต บรรพตเคยกินบ่ส้ม ฟานบ้านโคกบ้านป่า เออละเออละ บ่ด ต้องซื้อมต้องซื้อมดอกพอลิจัดการเองพ้อ เฮงฮายากินยุส้มฟาน”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ข, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง **เรื่องรักทรمان** วัตถุประสงค์ที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนาระหว่างมิตร เหาและพญาลีลราช กล่าวประโยคว่า

“ผมไปหาว่านหาขายผมบ่ได้ดอกกุหลาบมาฝากพ้อดอกผมได้แต่ห่อส้มมาฝากพ่อนั่นละ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะวัตถุประสงค์ที่สื่ออารมณ์ขันมาว่าคือดอกกุหลาบแต่ที่จริงเป็นห่อส้ม (อาหารอีสาน) มาฝาก

“โอ้ได้ห่อส้มมาฝากเสด็จพ่อว่าสิ้นวิชาวพรโอ้ยมาเป็นตาแซ่บแท้” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าที่ว่าเป็นดอกกุหลาบแท้จริงเป็นห่อส้มที่แฝงอารมณ์ขัน

“ส้มอี้ยังมากลิ่นแสงแท้นาย มิตรบรรพตเคยกินบ่ส้มฟานบ้านโคกบ้านป่าเออละเออละ บ่ต้องซื้อมต้องซื้อมดอกพอลิจัดการเองพ้อเฮงฮายากินยุส้มฟาน” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าที่จริงที่ว่าเป็นดอกกุหลาบจะมีกลิ่นที่หอมแต่มีกลิ่นเหม็นเพราะเป็นห่อส้มของฟาน (เป็นสัตว์ตัวใหญ่กว่าสุนัขปัจจุบันไม่ค่อยพบเห็นที่ภาคอีสาน)

ปริภาษ

การใช้น้ำเสียงในการสื่อสารเพื่อสื่อความหมายตามระดับเสียง ความทุ้มแหลม ความเร็ว จังหวะ ความชัดเจน เพื่อสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน

ปริภาษหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำและประกอบกับน้ำเสียง ความดังของระดับเสียง และภาษาถิ่นด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างบริบทการสื่อสารของคณะหมอลำอีสาน ปริภาษเพื่อสื่ออารมณ์ขัน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เพ็ญฉาย	“อ้าวพี่ เอ็นคนกับเหลิยวเบ็งคนว่า ไปทางไหนมาทางไหน”	“อ้าวพี่ เอ็นคนกับเหลิยวเบ็งคนว่าไป ทางไหนมาทางไหน”

เพ็ญโฉม	“ก๊วซือออกมาทางนี้”	“ก๊วซือออกมาทางนี้”
เพ็ญฉาย	“บได้มาผู้เดียวเค้อพี่”	“บได้มาผู้เดียวเค้อพี่”
เพ็ญโฉม	“เอามันมานำด้วยหรือ”	“เอามันมานำด้วยหรือ”
เพ็ญฉาย	“มवलสนมมานั่งมาต่อไปพี่มายืน จั่งได้ผู้เดียว ชาวแต่เช้าละพี่”	“มवलสนมมานั่งมาต่อไปพี่มายืนจั่งได้ผู้ เดียว ชาวแต่เช้าละพี่”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะประณบบันเทิงศิลป์ เรื่อง**พระสุธน มโนราห์** ปรากฏาที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนาระหว่างเพ็ญฉายกับเพ็ญโฉม กล่าวขึ้นต้นประโยคบอกเล่าของเพ็ญฉายสนทนากับเพ็ญโฉมว่า

“อ้าวพี่เอ็นคณกับเปลี่ยวเบ๊งคนว่าไปทางไหนมาทางไหน” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงลากยาวและสายที่จอมองที่เพ็ญฉายจอมองพร้อมกับการสนทนากับเพ็ญโฉม

“ก๊วซือออกมาทางนี้” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะความน้ำเสียงแข็งเสียงดสีและแหลมที่เพ็ญโฉมตอบเพ็ญฉาย

“บได้มาผู้เดียวเค้อพี่” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะคำปฏิเสธเสียงทุ้มแหลมที่เพ็ญฉายสนทนากับเพ็ญโฉม

“เอามันมานำด้วยหรือ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงดังกระแทกที่เพ็ญโฉมสนทนากับเพ็ญฉาย

“มवलสนมมานั่งมาต่อไปพี่มายืน จั่งได้ผู้เดียวชาวแต่เช้าละพี่” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงทุ้มดังที่เพ็ญฉายสนทนากับเพ็ญโฉมขณะที่สนทนาก็ใช้มือชี้ไปยังสนมทำให้สื่ออารมณ์ขัน

จากที่กล่าวมาคำที่ประกอบกับภาษาที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ศัพท์ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบทในตัวอย่างที่กล่าวมาจะเป็นการซ้ำความวันเวลาที่กล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
โจ้	“สวัสดีครับท่านมหาเศรษฐีคับ”	“สวัสดีครับท่านมหาเศรษฐีคับ”
หนวย	“นั่ง ยกมือแพ้วปานพระประธานยุ ในโบสถ์ ฮีโกโตะ”	“นั่ง ยกมือแพ้วปานพระประธานยุใน โบสถ์ ฮีโกโตะ”
หลอด	“ห่วย ! เป็นบ๊าลิไปว่าจั่งสันได้จั่ง ไต่เตยวนิ กะยังว่าให้ไปทำความ เคารพเพิ่น”	“ห่วย ! เป็นบ๊าลิไปว่าจั่งสันได้จั่งไต่ เตยวนิ กะยังว่าให้ไปทำความเคารพ เพิ่น”

หนวย	“โอ้ยบักห่า อีโกโตะกะภาษาญี่ปุ่นนะ”	“โอ้ยบักห่า อีโกโตะกะภาษาญี่ปุ่นนะ”
โจ	“แม่นยูเบาะ มันแปลว่าจั่งได้”	“แม่นยูเบาะ มันแปลว่าจั่งได้”
หนวย	“อีโกโตะ กะแปลว่าสวัสดีครับ”	“อีโกโตะ กะแปลว่าสวัสดีครับ”
โจ	“โอ...ภาษา แม่ยิงว่าจั่งได้”	“โอ...ภาษา แม่ยิงว่าจั่งได้”
หนวย	“แม่ยิงกะว่าอีโกจิ”	“แม่ยิงกะว่าอีโกจิ”
โจ	“โอ้ย มันแม่นยูเบาะมันแปลว่าจั่งได้”	“โอ้ย มันแม่นยูเบาะมันแปลว่าจั่งได้”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **ข่าวนอกลานมารคนละทอง** ปรินายาที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนาระหว่างโจ หลอดและหนวย กล่าวประโยคว่า

“สวัสดีครับท่านมหาเศรษฐีครับ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่า คำทักทาย การเลี้ยงก่องดังซึ่งเป็นประโยคบอกเล่าที่โจพูดกับมหาเศรษฐี

“นั่งยกมือแพ้วปานพระประธานยูโนโบสถ์อีโกโตะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขัน เพราะว่ามีเสียงที่ทุ้มดังที่หนวยพูดสื่อสารกับเพื่อน ๆ พร้อมกับสีหน้าท่าทางการยกมือขึ้น ประกอบการพูด

“ห่วย ! เป็นบ้าสิไปว่าจั่งสันดจั่งได้เดียวนิกะยังว่าให้ไปทำความเคารพเฟ้น” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่ามีเสียงทุ้มดังที่หลอดอุทาน และคำพูด สีหน้าที่มองไปยังเพื่อน แสดงความไม่พอใจกับเพื่อน ๆ

“โอ้ยบักห่าอีโกโตะกะภาษาญี่ปุ่นนะ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่า น้ำเสียงดังสูงดังที่หนวยกำลังพูด

“แม่นยูเบาะมันแปลว่าจั่งได้” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าสายตาและ น้ำเสียงที่ดังและการเน้นคำ

“อีโก โตะกะแปลว่าสวัสดีครับ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงสูงขึ้น ประโยคที่หนวยกำลังสื่อสารกับคู่สนทนา

“โอภาษาแม่ยิงว่าจั่งได้” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าการใช้น้ำเสียงทุ้มดัง เสียงสูงที่โจกำลังสื่อสารกับคู่สนทนา

“แม่ยิงกะว่าอีโกจิ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงที่ส่วนท้ายของ ประโยคที่หนวยใช้เลียนเสียงภาษาญี่ปุ่น

“โอ้ยมันแม่นยูเบาะมันแปลว่าจั่งได้” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าเสียงสูง ดังที่โจใช้สื่อสารกับคู่สนทนา

จากที่กล่าวมาคำประเภอบกับปริภาษาทำทางเพื่อสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ศัพท์ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในคนละบริบทต่าง ๆ

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เชียงคำไล	“มานี้แน่เปียง”	“มานี้แน่เปียง”
จารอ้วน	“บไปดอก ญ่านมึงดำกู”	“บไปดอก ญ่านมึงดำกู”
เชียงคำไล	“ผมลิดาเจ้าหยั่งหยับ มานี้อาย มา นี่เร็ว”	“ผมลิดาเจ้าหยั่งหยับ มานี้อาย มานี้เร็ว”
จารอ้วน	“คันกูบอก มึงอย่าดำกูดำ”	“คันกูบอก มึงอย่าดำกูดำ”
เชียงคำไล	“ผมลิดาเจ้าเฮ็ดหยั่งเดียวนี้อาย”	“ผมลิดาเจ้าเฮ็ดหยั่งเดียวนี้อาย”
จารอ้วน	“กูลักนุ่งเสื้อมึง”	“กูลักนุ่งเสื้อมึง”
เชียงคำไล	“เฮ้า ปาดโธ !”	“เฮ้า ปาดโธ !”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรุ่งทิวา อำนวยศิลป์ เรื่องแม่ย่าจัญไร ลูกสะใภ้ กระเริงปริภาษาที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนาระหว่างเชียงคำไลกับจารอ้วน กล่าวประโยคด้วยประโยคคำสั่งของเชียงคำไลใช้สนทนากับจารอ้วนว่า

“มานี้แน่เปียง” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงเน้นคำแรกของการขึ้นต้นประโยคและสายตาที่มองไปยังจารอ้วน

“บไปดอก ญ่านมึงดำกู” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงสูง และท่าของจารอ้วนตอบกลับและสายตาที่มองไปยังเชียงคำไล

“ผมลิดาเจ้าหยั่งหยับมานี้อายมานี้เร็ว” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงสูงต่ำมือที่ชี้ยกสูงขึ้นมาที่เชียงคำไลขึ้นมาที่จารอ้วน

“คันกูบอกมึงอย่าดำกูดำ” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงต่ำนำสงสารเป็นประโยคตอบกลับของจารอ้วนที่ตอบเชียงคำไล

“ผมลิดาเจ้าเฮ็ดหยั่งเดียวนี้อาย” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงต่ำขึ้นประโยคตอบกลับและสายตาที่มองไปยังจารอ้วน

“กูลักนุ่งเสื้อมึง” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงขึ้นต้นประโยคสูงที่จารอ้วนสนทนากับเชียงคำไลและมือที่ยกขึ้นพร้อมคำพูดและบริบทของเนื้อหาและความหมายของประโยค

“เอ้าปวดโธ !” ประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงสูงที่เซียงคำไสอุทานเสียงสูงตอบกลับจารอ้วนและสีหน้าตาเอาจริงเอาจังของเซียงคำไสที่แสดงความไม่พอใจเป็นอย่างมาก

จากที่กล่าวมาคำที่ประกอบปริภาษ เพื่อสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ศัพท์ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากใช้ในคนละบริบทต่าง ๆ

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ต้า	“กูว่าเฮาถึกตัว คัก ๆ”	“กูว่าเฮาถึกตัว คัก ๆ”
โจ	“ถึกตัวแนวได้เห้ย”	“ถึกตัวแนวได้เห้ย”
ต้า	“ถูกตัวคืออะเจ้าซาปีกายละ ซาฮอดออกหนังสือพิมพ์”	“ถูกตัวคืออะเจ้าซาปีกายละ ซาฮอดออกหนังสือพิมพ์”
โจ	“อูว ซ่าอิหยัง”	“อูว ซ่าอิหยัง”
ต้า	“ออกฮอดเตารีด”	“ออกฮอดเตารีด”
โจ	“โอย ไทรทัศน์”	“โอย ไทรทัศน์”
ต้า	“เอ้าบ้านกูออกเตารีดเนาะไทรทัศน์ มันฮ้างเนาะ”	“เอ้าบ้านกูออกเตารีดเนาะไทรทัศน์ มันฮ้างเนาะ”
โจ	“ซ่าว่าอิหยัง”	“ซ่าว่าอิหยัง”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2546, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะหนุมาร วิเศษศิลป์ เรื่องอิเหนา ปริภาษที่สื่ออารมณ์ขันจากบทสนทนาระหว่างต้ากับโจ กล่าวประโยคด้วยการถามของต้าถามโจว่า

“กูว่าเฮาถึกตัวคัก ๆ” จากประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงสูงประกอบท่าทางของต้าที่ถามโจ

“ถึกตัวแนวได้เห้ย” เป็นประโยคสนทนาตอบกลับของโจตอบต้าที่สื่ออารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงสูงและต่ำและสายตาทำให้สื่ออารมณ์ขัน

“ถูกตัวคืออะเจ้าซาปีกายละซาฮอดออกหนังสือพิมพ์” เป็นประโยคสนทนาตอบกลับของต้าตอบโจที่สื่ออารมณ์ขันเพราะว่าน้ำเสียงสูงประกอบท่าทางยกมือทำให้สื่ออารมณ์ขัน

“อูวซ่าอิหยัง” เป็นประโยคสนทนาตอบกลับของโจตอบต้า น้ำเสียงสูงสลับและการทำตาของโจทำสื่ออารมณ์ขัน

“ออกฮอดเตารีด” เป็นประโยคสนทนาตอบกลับของต้าตอบโจ น้ำเสียงลากยาวยาวทำให้เกิดอารมณ์ขันร่วมกับความหมายของประโยคที่พูดถึงการออกข่าวสามารถออกได้ทาง

หนังสือ พิมพ์วิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์แต่ไม่สามารถออกทางเตารีดด้วยสีลาและน้ำเสียงลากยาวทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“โอโยโทรทัศน์” เป็นประโยคสนทนาตอบกลับของใจตอบต้า น้ำเสียงสูงของใจที่กล่าวถึงโทรทัศน์ทำให้เกิดอารมณ์ขันซึ่งตามของเท็จจริงข่าวสามารถนำเสนอผ่านโทรทัศน์ได้อยู่แล้วและน้ำเสียงสีลาการตอบทำให้เกิดอารมณ์ขัน

“เอ๋บ้านกูออกเตารีดเนาะมโทรทัศน์มันฮ้างเนาะ” เป็นประโยคสนทนาตอบกลับของต้าตอบใจสีอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงเน้นคำแรกที่ออกเสียงและบริบทของประโยคประกอบกับสีลาการยกมือของผู้พูดทำให้สื่ออารมณ์ขัน

“ซ่าวาอิหยัง” เป็นประโยคสนทนาตอบกลับของใจตอบต้าสื่ออารมณ์ขันเพราะการเน้นน้ำเสียงสูงตอบกลับบทสนทนาของใจตอบต้า

จากที่ที่กล่าวมาอาจกล่าวได้ว่าคำที่ประกอบกับปริภาษาที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน คำที่ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในบริบทต่าง ๆ

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เซียงคำมี	“กินแล้งแล้วหมูเ็นไปเวียนเทียน ทอผ้าว่า มื้อนี้ 15 ค่ำ เดือน 11 ออกพรรษาคิดอยากหาผู้เว้าสู่ หนาวมาแล้วอยู่บ่เป็น นีละทิดคำว ทิดพลูเอ้ย มื้อนี้ 15 ค่ำ เดือนเต็ม ดวง ออกพรรษาลาพระเจ้า”	“เซียงคำมีกินแล้งแล้วหมูเ็นไปเวียน เทียนทอผ้าว่า มื้อนี้ 15 ค่ำ เดือน 11 ออกพรรษาคิดอยากหาผู้เว้าสู่ หนาว มาแล้วอยู่บ่เป็น นีละทิดคำวทิดพลูเอ้ย มื้อนี้ 15 ค่ำ เดือนเต็มดวง ออกพรรษา ลาพระเจ้า”
ทิดคำว	“กะหย่อน วงคราวแล้วได้ยินเสียง ญาคุตีกลองตรึม ๆ”	“กะหย่อน วงคราวแล้วได้ยินเสียง ญา คุตีกลองตรึม ๆ”
เซียงคำมี	“เพิ่นมีการเวียนเทียนทางวัดคุ้ม ใต้ตัวอ้ายทิดมือนีว่าสิชวนทิดพลู ทิดขาว พรอมน้อง ๆ เยวชนไป เวียนเทียนนำเพิ่น ชันดอกมือนี”	“เพิ่นมีการเวียนเทียนทางวัดคุ้มใต้ตัว อ้ายทิดมือนีว่าสิชวนทิดพลู ทิดขาว พรอมน้อง ๆ เยวชนไปเวียนเทียนนำ เพิ่น ชันดอกมือนี”
ทิดคำว	“แต่ว่าสิไปเวียนเทียนมีพุลาวไป เดี๋ยวนี”	“แต่ว่าสิไปเวียนเทียนมีพุลาวไปเดี๋ยวนี”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ก, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะสาวน้อย เพชรบ้านแพง เรื่อง**รักนี้มีกรรม** ปรากฏาที่สื่ออารมณ์ชั้นจากบทสนทนาระหว่างเชียงคำมีกับทิดคำวประโยคด้วยการถามของเชียงคำมีถามทิดคำวว่า “กินแล้งแล้วหมู เอ็นไปเวียนเทียนทอดผ้าวันนี้ 15 ค่ำ เดือน 11 ออกพรรษาคิดอยากหาผู้เว้าสู่หนาวมาแล้วอยู่ บ่เป็นนี่ละทิดดาวทิดพลูเอ๋ยวันนี้ 15 ค่ำ เดือนเต็มดวงออกพรรษาลาพระเจ้า” จากประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ชั้นเพราะการเน้นเสียงสูงจากคำถามเน้นหาคำตอบของเชียงคำมีที่ถามเพื่อน ๆ ว่ารับประทานอาหารเย็นเสร็จจะชักชวนไปทำบุญ ด้วยน้ำเสียงที่เน้นหนักทำให้เกิดอารมณ์ชั้นร่วมกับภาษาทางท่าท่าตาเปิดกว้างประกอบกับน้ำเสียงพูด

“กะหย่อนวังคราว แล้วได้ยินเสียงญาคูตึกกลองตรึม ๆ” จากที่กล่าวมาเกิดอารมณ์ชั้นเพราะว่าน้ำเสียงสูงที่เชียงคำมีถามทิดคำวและการเน้นคำทำให้น้ำเสียงสูงต่ำทำให้เกิดอารมณ์ชั้น

“เพิ่นมีการเวียนเทียนทางวัดคุ้มใต้ตัวอายทิดมือนี่ว่าลิชวนทิดพลูทิดขาวพร้อม น่อง ๆ เยวชุนไปเวียนเทียนนำเพิ่นชั้นดอกมือนี่” จากประโยคดังกล่าวสื่ออารมณ์ชั้นเพราะว่า เพิ่นด้วยน้ำเสียงสูงทำให้เกิดอารมณ์ชั้นร่วมกับบริบทของการใช้คำประกอบในประโยค

“แต่ว่าลิไปเวียนเทียนมีพุ สาวไปเดี๋ยวนี” จากประโยคดังกล่าวที่ทิดคำวถามกลับเพื่อให้เชียงคำมีตอบน้ำเสียงสูง ๆ ทำให้เกิดอารมณ์ชั้นร่วมกับความหมายของประโยคเหมือนเน้นย้ำว่าไปเวียนมีความสามารถนำผู้หญิงไปเป็นเพื่อนด้วยหรือเปล่า ซึ่งคำถามเน้นตอบกลับและน้ำเสียงจะสื่ออารมณ์ชั้น ซึ่งกล่าวได้ว่าคำที่ประกอบกับภาษาที่ใช้เพื่อสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน ปรากฏาที่สื่ออารมณ์ชั้น บทสนทนาศัพท์ที่กล่าวมาจะมีความหมายอยู่ในตัวและความหมายอาจเปลี่ยนแปลงได้หากถูกใช้ในบริบทต่าง ๆ

โดยสรุป การประกอบสร้างอวัจนภาษา ซึ่งเป็นภาษาที่ไม่ใช่ภาษาพูด หรือภาษาเขียน ผลการค้นพบ มี 7 ประการ คือ เทศภาษา กาลภาษา เนตรภาษา สัมผัสภาษา อาการภาษา วัตถุภาษา และปริภาษา อวัจนภาษาดังกล่าวบางครั้งผู้ใช้ภาษา ซึ่งในที่นี้ก็คือผู้แสดงหมอลำไซประกอบกับวัจนภาษา ซึ่งทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษาเมื่อประกอบกันสร้างเป็นความหมายก็จะสื่ออารมณ์ชั้น บางครั้งอวัจนภาษาอย่างเดียวก็สื่ออารมณ์ชั้นได้เช่นกัน

บทที่ 7

กลวิธีสื่อสารเพื่อสร้างอารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน: ภาษาไม่เป็นทางการ ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศ ภาษาอุทาน และภาษาเฉพาะกิจ

ในบทที่ 7 นี้ เป็นผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2. โดยมุ่งศึกษาการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน การศึกษาในประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยใช้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ได้จากการถอดเทปการแสดงหมอลำของคณะหมอลำอีสาน จำนวน 10 คณะ ได้ข้อมูลสัมภาษณ์รวมเป็น 20 เรื่อง หรือ 20 สัมภาษณ์ แล้วจึงวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ขัน

ในประเด็นการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานนี้ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดกลวิธีการใช้ภาษาในระดับคำ วลีและประโยค ความหมาย และสัมภาษณ์ของ จันทิมา อังคพณิชกิจ (2557, หน้า 133-171), วรวรรณ์ ศรียาภัย (2557, หน้า 137-171) และ กัลยา กุลสุวรรณ (2553, หน้า 82-115) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์

จากการศึกษาการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานพบกลวิธีที่ใช้ภาษา 8 กลวิธี คือ การใช้ภาษาไม่เป็นทางการ การใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศ การใช้ภาษาอุทาน ภาษาเฉพาะกิจ การขยายความ การสมมุติ การอ้างอิง และการหักมุม แต่ผลการวิจัยที่นำเสนอในบทนี้มี 4 ประเด็น ได้แก่

1. กลวิธีที่ใช้ภาษาไม่เป็นทางการ
2. กลวิธีที่ใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศ
3. กลวิธีที่ใช้ภาษาอุทาน
4. กลวิธีที่ใช้ภาษาเฉพาะกิจ

กลวิธีที่ใช้ภาษาไม่เป็นทางการ

กลวิธีที่ใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการในการสื่อสารเชิงวัจนภาษาที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน กลวิธีที่พบขณะที่ทำการแสดงอยู่บทเวทีหมอลำ คือ การใช้ภาษาเลียนเสียงเพื่อให้เกิดอารมณ์เป็นกลวิธีที่คณะหมอลำใช้สื่อสารระหว่างผู้แสดงกับผู้ชม

กลวิธีที่ใช้ภาษาไม่เป็นทางการใช้ภาษาเลียนเสียงที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ อาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่น

อีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารภาษาเลียนเสียงที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ไ้มาน	“อปลิงควาย”	แปลตรงตามข้อความในหมอลำ
จ้อย	“ไ้ยก็ว่าจ้งสันลิเว้าเฮ้อ”	“ไ้ย ก็เรียกว่าอย่างนั้นละ”
ไ้มาน	“กว่าภาษาฝรั่งว่าปลิงค้อยเด้อ”	“เราคิดว่าภาษาต่างประเทศเรียกว่า ปลิงค้อย”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่าคุณสมบัติบันเทิงศิลป์ เรื่อง**พระสุธน มโนราห์** จากบทสนทนาระหว่างไ้มานกับจ้อยจากประโยคสนทนาพบคำหรือวลีที่เลียนเสียงคือ “...ปลิงควาย ไ้ยก็ว่าจ้งสันลิเว้าเฮ้อกว่าภาษาฝรั่งว่าปลิงค้อย...” เป็นภาษาเลียนเสียง ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง เวลานักแสดงหมอลำสื่อสารบนเวทีขณะทำการแสดง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นคำที่สื่ออารมณ์ขันถึง น้ำเสียงที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวอีสานในนา หรือตามคลองหรือแม่น้ำบางสายมีปลิงอาศัยอยู่ คำที่กล่าวมามีความหมายตามบริบท คำว่า “ปลิงควาย” และ “ปลิงค้อย” เป็นกลวิธีการใช้ภาษาไม่เป็นทางการ ใช้การเลียนเสียงซึ่งสื่ออารมณ์ขัน เน้นความหมายแฝง หมายถึง อวัยวะเพศชายของภาษาถิ่นอีสาน ผู้ชมหรือผู้รับสารหากได้ยินคำดังกล่าวแล้วส่วนมากจะมีอารมณ์ขันร่วมด้วยขณะที่ได้ยินคำหรือวลีดังกล่าว

ส่วนหมอลำคณะเสียงอีสานมีกลวิธีการใช้ภาษาไม่เป็นทางการ คือ ภาษาเลียนเสียงที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
วันเพ็ญ	“เห็นหน้าลูกหน้าหลานละมันแค้น หัวใจเด้อพี่น้องเอ๋ย ไ้ย ๆ เกิดมา บ่เคยเห็น สามคนแม่มัน ไปหา เลาะแล่งแท่ง แม่เห็ดสวนหลายกะ ลิตาย ขาวน้ำซามปลามันกะบ่มา หัวซำหัวซา เป็นจ้งไ้ลูกมึงคือทรง เมื่อยแท้มื้อนี้”	“เห็นหน้าลูกหน้าหลาน มันแค้นหัวใจ นะพี่น้อง เกิดมาไม่เคยเห็น มันชอบไป เทียวจนเย็น แม่ลำบากไปทำสวน ขาวอาหารมันก็ไม่สนใจ ทำไมวันนี้ลูกมึงอดู แล้วเหมือนเหนื่อยมากวันนี้”
บุญทัน	“เมื่อยแม่”	“เหนื่อยแม่”
วันเพ็ญ	“กินข้าวไป”	“กินข้าวหรือยัง”

บุญทัน “ข้าวกะบ่ทันได้กิน ไปหาหมอ หมอ” “ข้าวยังไม่ได้กินไปหาหมอ หมอก็ให้ยา
กะให้เอายามาทาผิวหนังให้กะคัน ๆ มาทาผิวหนังยังคัน ๆ นอนก็ยาก”
นอนกะยาก”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะเสียงอีสาน เรื่อง**เงินคือพระเจ้าข้าวเลี้ยงชีวิต** คำว่า
“...หน้าลูกหน้าหลานละมันแค้นหัวใจเด้อพี่น้องเอี่ยม โอ้ย ๆ เกิดมาไม่เคยเห็น ลูกนก้นสามคน
แม่มันไปหาเลาะแลงแท่งแม่เฮ็ดสวนหลายกะสิตายข้าวน้ำซามปลามันกะบ่ มาหัวซ่าหัวซาเป็น
จ้งได้ลูกมึงคือทรงเมื่อยแท่มื้อนี้เมื่อยแม่กินข้าวไปข้าวกะบ่ทันได้กินไปหาหมอหมอกะให้เอายามา
ทาผิวหนังให้ กะคัน ๆ นอน...” เป็นกลวิธีการใช้ภาษาไม่เป็นทางการ คือ การใช้ภาษาเลียน
เสียง ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง เวลานั้นนักแสดงหมอลำ
สื่อสารบนเวทีขณะทำการแสดง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นคำหรือวลีสื่ออารมณ์ขันในบริบทที่กำลัง
สื่อสาร น้ำเสียงสะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวอีสาน คำว่า “โอ้ย ๆ เกิดมาไม่เคยเห็น” และ “หมอ
หมอ” เป็นการเลียนเสียงคำแรกบ่งบอกถึงอาการเจ็บปวดหรือมีความหมายแฝงแสดงถึง
ความหมายตรงกันข้ามที่บุญทันและวันเพ็ญสื่อสารกันว่าตั้งแต่เกิดมายังไม่เห็นได้เห็นเลย และ
คำหรือวลี ต่อมาหมายถึงอาชีพที่รักษาคนไข้ แต่ผู้แสดงใช้คำ “หมอ” หมายถึง “หมอ” เป็นภาษา
เลียนเสียงเพื่อสื่อให้เกิดอารมณ์ขัน

ส่วนหมอลำคณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ มีกลวิธีการใช้ภาษาไม่เป็นทางการ คือ ภาษา
เลียนเสียงที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
หลอด	“ฮ่า ฮ่า ฮ่า ฮ่า โอ้ย”	“ฮ่า ฮ่า ฮ่า ฮ่า โอ้ย”
แม่ราตรี	“มานั่งซุ่มเฮาเว้ากันให้มันพังยุ ตะเหิงบู”	“มานั่งพวกเราพูดกันให้มันพังตั้งแต่ตอน ไหน”
วีระพงษ์	“หัวหยังเดียวนิ”	“หัวเราะอะไร”
หลอด	“เฒ่าพอแสงแล้วมาคุยกัน อิมซิม ๆ คือ เด็กน้อยบ่อยากอายบ้านอยาก อายเมืองเพิ่นเนาะ”	“แก่แล้วมาคุยกันเงิบ ๆ เหมือนเด็ก ๆ ไม่อายบ้านอายเมืองอื่น”
วีระพงษ์	“เอากะคนบ่มีลูกเนาะ”	“เอาก็คคนไม่มีลูกนี่”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าว คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง**ข้าวนอกจานมารคนละท้อง** คำ
ว่า “...ฮ่า ฮ่า ฮ่า โอ้ย มานั่งซุ่มเฮาเว้ากันให้มันพังยุตะเหิงบูหัวหยังเดียวนิเฒ่าพอแสงแล้วมาคุย

กันอิมซิม ๆ คือ เด็กน้อยบ่อยากอายบ้านอยากอายเมืองเพิ่นเนาะ เอากะคนบ่มีลูก...” คือภาษาเลียนเสียง ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง เวลานั้นนักแสดงหมอลำสื่อสารบนเวทีขณะทำการแสดง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นคำที่สื่ออารมณ์ขัน น้ำเสียงสะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวอีสาน คำว่า “ฮ่า ฮ่า ฮ่า ฮ่า โอ้ย” และ “อิมซิม ๆ” เป็นการเลียนเสียงการหัวเราะที่มีอารมณ์สนุกสนานเพิ่มอารมณ์ความสนุกสนานและเลียนเสียงลักษณะเบา ๆ ตามลำดับ ทำให้เกิดอารมณ์ขันเมื่อวิระพงษ์และหลอดสนทนากันผู้รับสาร หรือผู้ชมที่เข้าใจความหมายแฝงการเลียนเสียงจะมีอารมณ์ขันร่วมขณะที่ชมการแสดง

หมอลำคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์มีกลวิธีการใช้ภาษาไม่เป็นทางการ คือภาษาเลียนเสียงที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
องค์จุลมนิ	“อิหยังกันวะ ฮี”	“อะไรกันวะ”
ขุนเอน	“มันห่วงไซ้”	“มันห่วงไซ้”
องค์จุลมนิ	“ช่วยมันมีไซ้อยู่ติวะ”	“ช่วยมันมีไซ้จริงหรือวะ”
ขุนเอน	“มี”	“มี”
องค์จุลมนิ	“เจ้าฮู้แม่นบ่ แม่นหยังกัน”	“แกรู้ไซ้ไหม มันคืออะไร”
ขุนเอน	“ฮู้จัก”	“รู้จัก”
องค์จุลมนิ	“มองอัน กุดจีชี...”	“จงไปที่กุดจีชี” (แมลงที่อาศัยอยู่ใต้มูลวัว, ควาย”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ง, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น ของคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง 4 ยอดกุมาร คำว่า “...หยังกันวะฮีมันห่วงไซ้ ช่วยมันมีไซ้อยู่ติวะมีเจ้าฮู้แม่นบ่ แม่นหยังกันฮู้จักมองอันกุดจีชี...” คือภาษาเลียนเสียง ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง เวลานั้นนักแสดงหมอลำสื่อสารบนเวทีขณะทำการแสดง คำว่า “ฮี” เป็นการเลียนเสียงที่มีความหมายถึงการตั้งคำถามมีความหมายถึง อะไร ส่วนคำว่า “กุดจีชี” หมายถึง แมลงที่อาศัยอยู่ใต้มูลวัวและควาย “ชี” หมายถึง อุจจาระ ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึงคำหรือวลีดังกล่าว อาจเป็นเพราะคำดังกล่าวสื่อความหมายถึงความน่าขยะแขยง หรือเป็นสิ่งที่รังเกียจ

หมอลำคณะหนุมารวิเศษศิลป์ จากเรื่องอิเหนา มีกลวิธีการใช้ภาษาไม่เป็นทางการ คือ ภาษาเลียนเสียง เมื่อผู้รับชมได้ยินภาษาเลียนเสียงดังกล่าวก็จะเกิดอารมณ์ขัน เนื่องจากภาษานั้นเชื่อมโยงถึงความคิดอย่างใดอย่างหนึ่งที่อยู่ในใจ ตัวอย่างข้อความภาษาสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานมีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
สร้อย	“ปะดูปะดูบับปุปะดัดบาศดา ปะ ดูปะดูบับปุปะดัดบาศดา ลา ลาลา ฮูวีสูวีสูวีสูฮา”	“ปะดูปะดูบับปุปะดัดบาศดา ปะดูปะ ดูบับปุปะดัดบาศดา ลาลาลา ฮูวีสู วีสูวีสูฮา”
คู่	“หยุดนะสร้อย มึงอย่าฮามาทางนี้ เด็ดขาด”	“หยุดนะสร้อยแกอย่าหัวเราะมาทางนี้ เด็ดขาด”
สร้อย	“มันเป็นหยั่งอี”	“มันเป็นอะไรหรือซี”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2546, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่าคณะหมอลำารวิเศษศิลป์ เรื่อง*อิเหนา* คำว่า “...ดูปะดูบับปุปะดัดบาศดา ปะดูปะดูบับปุปะดัดบาศดา ลาลาลา ฮูวีสูวีสูวีสูฮา หยุดนะสร้อย มึงอย่าฮามาทางนี้เด็ดขาด มันเป็นหยั่งอี...” เป็นภาษาเลียนเสียงเพลง ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึงเวลานักแสดงหมอลำสื่อสารบนเวทีขณะทำการแสดง อาจกล่าวได้ว่าเป็นคำที่สื่ออารมณ์ขันสื่อถึงการเลียนเสียงดนตรี ผู้รับสารจะรู้สึกมีอารมณ์ร่วมไปด้วย และมีอารมณ์ขัน เหมือนว่าเป็นเสียงดนตรีที่สนุก ๆ รวมไปถึงผู้แสดงใช้ภาษาแฝงเรื่องเพศในในคำลงท้ายที่ว่า “ฮูวีสูวีสูวีสูฮา” ความหมายเชิงลึก ๆ ในบางมุกอาจหมายถึงอวัยวะเพศชายหรือหญิงก็ได้ขึ้นอยู่กับผู้พูดกำลังเน้นอะไร ผู้รับสารหรือผู้ชมจะเป็นผู้ที่ตีความหมายสารคือการใช้กลวิธีภาษาที่ไม่เป็นทางการ เมื่อผู้ชมได้ยินจะหัวเราะและมีอารมณ์ขันร่วมไปด้วยขณะที่ชมการแสดงดังกล่าว

กลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศ

คำภาษาต่างประเทศที่คณะหมอลำอีสาน นำมาใช้เพื่อแสดงหมอลำเรื่องตลกอลวน และแสดงเพื่อให้เกิดอารมณ์ขัน เกิดจากการยืมคำภาษาต่างประเทศหลายภาษา ซึ่งผู้วิจัยแบ่งประเด็นการศึกษาเรียงตามลำดับ คือ คำยืมภาษาอังกฤษ คำยืมภาษาฝรั่งเศส คำยืมภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต คำยืมภาษาจีน และคำยืมภาษาญี่ปุ่น ดังต่อไปนี้

1. คำยืมภาษาอังกฤษ

คำยืมภาษาอังกฤษที่คณะหมอลำอีสานนำมาใช้เลียนเสียงเพื่อให้เกิดอารมณ์ขันซึ่งการออกเสียงภาษาอังกฤษอาจไม่ตรงกับเจ้าของภาษาแต่เป็นนำมาใช้เพื่อเลียนเสียงหรือสำเนียงท้องถิ่นอีสานเพื่อให้เกิดอารมณ์ขันขณะที่ผู้แสดงหมอลำอีสานแสดงอยู่บนเวที

ตัวอย่างกลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศใช้คำยืมภาษาอังกฤษที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการ

ออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี กลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศคำยืมภาษาอังกฤษที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
โอมาน	“ไอ้จ้อย”	“ไอ้จ้อย”
ไอ้จ้อย	“ฮาไหล กูตนิสะอิง แอดเตอเจน เทนแมน”	“ฮาไหล กูตนิสะอิง แอดเตอเจน เทนแมน”
โอมาน	“ไอ้จ้อยเจ้าเว้าอียังนั้น”	“จ้อยแกพูดอะไรนะ”
จ้อย	“ขอยกะบ่ฮู้”	“ฉันก็ไม่รู้”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวคณะประมณบันเทิงศิลป์ เรื่อง**พระสุธน มโนราห์** กลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศเป็นการยืมคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษทับศัพท์โดยการเลียนเสียงเพื่อให้คำหรือวลีที่นำมาใช้ทับศัพท์มีความหมายที่เข้าใจง่ายระหว่างที่ผู้แสดงหมอลำกำลังแสดงอยู่บนเวทีหมอลำ คำว่า “ฮาไหล กูตนิสะอิง แอดเตอเจน เทนแมน” คำภาษาอังกฤษ คือ คำว่า “Hello Good evening Ladies and Gentlemen” ความหมายเป็นการทักทายเวลากลางคืน สวัสดิตอนเย็น ท่านสุภาพสตรีและสุภาพบุรุษ ซึ่งเวลาที่ไอ้จ้อยสนทนากับอ้ายมานกัน ใช้คำยืมภาษาอังกฤษใช้คำทับศัพท์จากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยสำเนียงอีสาน ผู้ชมหรือผู้ฟังคณะหมอลำ จะรู้สึกแปลกใหม่และตลกในเสียงที่พูด บางคนอาจเข้าใจความหมาย หรือไม่เข้าใจความหมาย ในช่วงเวลาที่คณะหมอลำอีสานใช้คำดังกล่าว แต่ผู้ชมส่วนมากจะเกิดอารมณ์ขันร่วมกันระหว่างผู้แสดงและผู้รับสารหรือผู้ชมที่กำลังดูการแสดงหมอลำ

ส่วนคณะเสียงอีสานใช้กลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศคำยืมภาษาอังกฤษที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
แหลม	“เว้าพื้นลูกสู๊กูบได้ดอกออกเทื่อเดียวได้ห้าได้หกพุ้น”	“หากพูดถึงลูกสู๊กูไม่ได้เหรอก คลอดทีเดียวได้ตั้งห้า หก โน้น”
เย็น	“แมนแหลวมีงออกเทื่อละคอก”	“ใช้แล้วมีงคลอดลูกทีละคอก”
ชาลี	“อีเย็นมันไปไสละผัวมีงบักไฮโซใหญ่”	“เย็นผัวแกไปไหนละ ไอ้คนชั้นสูง”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นคณะเสียงอีสาน เรื่อง**เงินคือพระเจ้า ข้าวเลี้ยงชีวิต** เป็นการยืมคำทับศัพท์คำภาษาอังกฤษทับคำศัพท์เสียง แต่เปลี่ยนไปโดยการนำ คำว่า “ไฮโซ” ซึ่งมา

จากคำภาษาอังกฤษ คำว่า “High society” หมายถึง สังคมชั้นสูง ผู้ชมหรือผู้ฟังคณะหมอลำเมื่อได้ยินจะรู้สึกมีอารมณ์ขันและหัวเราะไปด้วยเพราะแหลมพุดถึงกรณีตัวเองคลอคลึงที่เดียวได้ตั้ง 6 คน ซึ่งนางเย็นก็ตอบสวนขึ้นมาว่า “ใช่แล้วเพราะคุณออกลูกที่ละคอก” ส่วนชาลีถามถึงสามีนางเย็นว่า “ไปไหนคนที่ไม่เหมือนใครเป็นบุคคลชั้นสูง” แต่บริบททั้งหมดเป็นความหมายแฝงที่เปรียบเทียบคนกับสุนัขว่าคนโดยปกติคงไม่ออกลูกหลายตัว (คน) เหมือนสุนัขหรือหมาผู้ชมส่วนมากจะหัวเราะและมีอารมณ์ขันร่วมไปด้วยเวลาที่ได้ยินคำดังกล่าว

ส่วนคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ใช้กลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศ คำยืมภาษาอังกฤษที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
พระยาโกศศรี	“เ้าขุนเอย เอ็ดจั่งได้ถึงมาหาลูกชาย”	“เจ้าขุนเอยเป็นอย่างไรรถึงได้มาเยี่ยมลูกชาย”
ขุนเสื้อสีชมพู	“คือว่าต้องไปเที่ยวห้างตากแอร์เย็น ๆ”	“คือว่าต้องไปเที่ยวห้างตากแอร์เย็น ๆ”
ขุนเสื้อกัก	“ไปเที่ยวห้างมันเปลืองเงิน เข้าป่าอย่างเดียวหาเก็บดอกกระเจียว”	“ไปเที่ยวห้างมันเปลืองเงิน เข้าป่าอย่างเดียวหาเก็บดอกกระเจียว”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556จ, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่องเจ้าหญิงแดงอ่อน คือ ยืมคำทับศัพท์คำภาษาอังกฤษทับศัพท์เสียงเปลี่ยนไปโดยการตัดพยางค์ อาจตัดพยางค์หน้าหรือพยางค์หลังก็ได้สำหรับคำที่มีสองพยางค์ขึ้นไป บางคำอาจตัดเกินกว่าหนึ่งพยางค์ และยังเข้าความหมาย (ทองสุก เกตุโรจน์, 2557, หน้า 97) คำว่า “แอร์” มาจากภาษาอังกฤษ คำว่า “Air-Conditioner” แปลว่า เครื่องปรับอากาศ หรืออาจมาจากคำว่า “Air-Hostess” ซึ่งแปลว่า พนักงานที่ทำหน้าที่ต้อนรับบนเครื่องบิน ในงานวิจัยนี้หมายถึง อากาศเย็น ๆ ที่ในห้างสรรพสินค้าผู้ชมหรือผู้ฟังคณะหมอลำจะรู้สึกสนุกและหัวเราะไปด้วยเมื่อผู้แสดงพูดคำภาษาต่างประเทศผสมคำภาษาท้องถิ่น ความหมายแฝงที่ขุนเสื้อสีชมพูต้องการสื่อสารไปยังผู้ชมหรือผู้รับสารขณะชมการแสดงหมอลำ คือขุนเสื้อสีชมพูกล่าวถึง การไปท่องเที่ยวที่ห้างสรรพสินค้าไม่ได้ไปซื้อของเหมือนคนทั่ว ๆ ไป ที่มีจุดประสงค์หลักของขุนเสื้อสีชมพูคือเข้าไปในห้างสรรพสินค้า เพราะในห้างฯ มีอากาศเย็น ไม่จำเป็นต้องเข้าป่าก็ได้ ผู้รับสารหรือผู้ฟังส่วนมากจะรู้สึกตลกมีอารมณ์ขันเมื่อได้ยินบทสนทนาดังกล่าว

ส่วนของคณะรุ่งทิวาอำนวยศิลป์ใช้กลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศคำยืมภาษาอังกฤษที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
คนที่ 1	“สามเียว หกสูง โอเค เอ้า ! ปู่”	“สามเียว หกสูง โอเค เอ้า ! ปู่”
คนที่ 2	“ไอ้เหี้ยเอ้ย”	“ไอ้เหี้ยเอ้ย”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นคณะรุ่งทิวาอำนวยการศิลป์ เรื่องหมากพร้าวหล่นแข่ง หมากแดงหล่นค้าง เป็นการทับศัพท์คำภาษาอังกฤษ ทับศัพท์คำยืมภาษาอังกฤษโดยคู่สนทนา ใช้ในบริบทการเล่นการพนัน มีคำศัพท์ภาษาอังกฤษคือคำว่า “โอเค” คำภาษาอังกฤษคือ “Ok” หมายถึง ใช้ หรือตอบตกลง แต่ในบทสนทนาดังกล่าวตัวตลกได้เชิญชวนพระสงฆ์ ให้มาเล่นการพนันด้วย เลยถูกเพื่อนอีกคนตำหนิตัวตลกคนนั้นว่าไม่เหมาะสมที่จะให้พระสงฆ์มาเล่นการพนันด้วย ผู้ชมหรือผู้ฟังคณะหมอลำเมื่อได้ยินคำดังกล่าวจะรู้สึกมีอารมณ์ขันตลกไปด้วยเพราะการเชิญชวนพระหรือสามเณรมาเล่นการพนันในมุมมองของศาสนาก็ถือว่าเป็นการผิดศีลแล้ว แต่ในฉากพระไม่ได้เล่นการพนันมีสามเณรมานั่งเล่นการพนันกับนักพนันที่กำลังตั้งวงเล่นอยู่ในฉากงานสวดอภิธรรมงานศพ ซึ่งในความหมายลึก ๆ เป็นการล้อเลียนพระสงฆ์หรือนักบวชที่ยังมีวิถีชีวิตเหมือนชาวบ้านทั่วไปไม่ยอมปฏิบัติธรรมชอบเล่นการพนันสิ่งโดยนิสัยส่วนลึกๆ ของชาวไทย การเล่นการพนันมีมานานแล้วตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และปัจจุบันสมัยรัตนโกสินทร์ชาวไทยภาคอีสานหรือภาคอื่นยังนิยมเล่นการพนันอยู่สะท้อนนิสัยส่วนลึก ๆ ของชาวอีสานที่คณะหมอลำนำเสนอผ่านตัวละครต่าง ๆ

และคณะอนุภาารวิเศษศิลป์ใช้กลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศคำยืมภาษาอังกฤษที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
โจ	“อ้าว 1...2...3”	“อ้าว 1...2...3”
สมรักษ์	“เป่าเป็นบทเพลง”	“เป่าเป็นบทเพลง”
โจ	“กูเอาไม้คอกบ่ทันขอโทษหลาย ๆ ไม้คาคาคอติ บักปอบอาจารย์”	“กูเอาไม้คอกไม่ทันขอโทษมาก ๆ ไม้ค ติดคอหรือไอ้ปอบอาจารย์”
สมรักษ์	“มึงไปลักเป่าแซกซิโฟนเป็น ตั้งแต่มีโอได้เป่าคีย์หมอลำกลอน ให้จักบาดเน่ กูลีก็บสาว”	“มึงไปลักเป่าแซกซิโฟนเป็นตั้งแต่มี โอได้เป่าคีย์หมอลำกลอนให้จักบาดเน่ กู ลิกีบสาว”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2546, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวคณะอนุภาารวิเศษศิลป์เรื่องอิเหนาเป็นการทับศัพท์คำภาษาอังกฤษทับศัพท์เสียงเปลี่ยนโดยการดัดพยางค์คำว่า “ไม้ค” มาจากคำภาษาอังกฤษ คำว่า

“Microphone” หมายถึง อุปกรณ์ที่ช่วยให้มีเสียงดังเวลาพูด ผู้ชมหรือผู้ฟังคณะหมอลำเมื่อได้ยิน จะรู้สึกหัวเราะไปด้วยเพราะผู้แสดงกล่าวถึง “ไมโครโฟน” ติดอยู่ในคอเลย คือ คนพูดล้อเลียน คนที่ตชอบพูดจริง ๆ แล้วไมโครโฟน จะติดหรืออยู่ในลำคอมนุษย์ไม่ได้หากมนุษย์สามารถเอา ไมโครโฟนเข้าในลำคอได้คงไม่ใช่คนปกติ คงเป็นผู้ที่มีลักษณะคล้ายคน แผลศอกในสมัยโบราณ หรือตัวโตใหญ่เหมือนยักษ์ ส่วนคำว่า “แซกโซโฟน” เป็นเครื่องเป่า ส่วนอีกคำ คือ คำว่า “คีย์” มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Key” หมายถึงกุญแจในบทสนทนาี้ หมายถึง ระดับหรือบันไดเสียง ประกอบสำหรับเล่น การลำต่อกลอน ผู้รับสารเวลาชมการแสดงหมอลำจะมีอารมณ์ขันไปด้วย พอได้ยินคำศัพท์ที่เป็นภาษาต่างประเทศดังกล่าว

2. ภาษาฝรั่งเศส

คำยืมภาษาฝรั่งเศสที่คณะหมอลำอีสานนำมาใช้เลียนเสียงเพื่อให้เกิดอารมณ์ขัน ซึ่งการออกเสียงภาษาฝรั่งเศส อาจไม่ตรงกับเจ้าของภาษาแต่เป็นนำมาใช้เพื่อเลียนเสียงหรือ สำเนียงท้องถิ่นอีสานเพื่อให้เกิดอารมณ์ขัน

กลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศคำยืมภาษาฝรั่งเศสที่สื่ออารมณ์ขันของ คณะหมอลำอีสาน คือ คำภาษาฝรั่งเศสที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังกล่าวหาก ปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำใน บริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่อ อารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างคำหรือวลีภาษาฝรั่งเศสที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ตีใหญ่	“เฮาจังซี่เบาะ... นวลเอ้ยชั้นแมนพี ได้น้องลิพาซี่ชิตองให้ใส่ทองเต็ม คอทองแขนของอ้าย”	“เฮานี้ใหม่...นวลหากพีได้แต่งงานกับ น้องพีจะพาน้องไปนั่งรถชิตองและให้ ใส่ทองเต็มคอเส้นใหญ่ขนาดเท่าแขน ของพี”
นวลจันทร์	“เป็นตาอีใจแท้เอ้อยจิ้น.. อ้ายติดตามใน น้องลิให้ซี่ชิตองลิซื้อทองให้น้องใส่”	“น่าดีใหม่ พี่จิ้น พี่ติดตามใจนวลมากจะ ซื้ออ้อยให้ชิตองและซื้อทองให้น้องใส่อีก”
ตีใหญ่	“แมนแล้วน้อง”	“ใช่แล้วน้อง”
นวลจันทร์	“ลิซื้อทองท่อนั้นบ๊อ”	“จะซื้อทองเส้นเท่าแขนใช่ไหมพี่ชาย”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่าคณะเสียงอีสาน เรื่องเงินคือพระเจ้า ขาวเลี้ยงชีวิต เป็น การทับศัพท์คำภาษาฝรั่งเศสทับเลียนเสียงและเปลี่ยนไปโดยการตัดพยางค์ คำว่า “ชิตอง” คน

อีสานจะพูดไม่มีอักษรควบกล้ำหากคนภาคกลางพูดจะพูดว่า “รถซีตรอง” จริงซึ่งมาจากคำภาษาฝรั่งเศส คำว่า “Citroen” หมายถึงรถยนต์ยี่ห้อดังของประเทศฝรั่งเศส ผู้ชมหรือผู้ฟังคณะหมอลำเมื่อได้ยินจะรู้สึกตลกมีอารมณ์ขันหัวเราะไปด้วยเพราะผู้แสดงกล่าวถึงรถยนต์ยี่ห้อดังและทองคำ หากนวนลจันทร์แต่งงานกับตี๋ใหญ่ก็มีสิทธิ์ได้นั่งรถยี่ห้อดังจากประเทศฝรั่งเศสและจะใส่ทองคำเส้นใหญ่มาขนาดเท่าแขน จากที่กล่าวมาเป็นการยืมคำภาษาต่างประเทศแล้วนำมาล้อเลียน

ส่วนคณะรุ่งทิวาอำเภวนายศิลป์ใช้กลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศคำยืมภาษาฝรั่งเศส ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ศรีไ	“ไปเที่ยวโลดัลไปซื้อกางเกงอยู่ปัก ซีมันหมายความว่าจ้งได้”	“ไปเที่ยวห้างโลดัลไปซื้อกางเกงอยู่ปัก ซีมันหมายความว่าอย่างไร”
คมสันต์	“เสื้อตัวนี้ได้มาจากคาร์ฟูร์นะ”	“เสื้อตัวนี้ได้มาจากห้างคาร์ฟูร์นะ”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2552, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะรุ่งทิวาอำเภวนายศิลป์ เรื่อง **บ่วงกรรม** คำว่า “คาร์ฟูร์” เป็นคำทับศัพท์ภาษาฝรั่งเศส คำว่า “Carrefour” หมายถึง ทางแยก ในที่นี้หมายถึงห้างสรรพสินค้าที่เป็นภาษาฝรั่งเศสที่เปิดทำการค้าขายในประเทศไทยและในอีกหลายประเทศทั่วโลก ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง เป็นเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

คณะคำพูนร่วมมิตรใช้กลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศคำยืมภาษาฝรั่งเศสที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
คนที่ 1	“ชะออนสร้อยอยู่คอ”	“ก็ชื่นชมสร้อยอยู่ที่คอเธอนั้น”
คนที่ 2	“จ้งซีละ ไ้ลูกเขยฝรั่ง”	“ไซ้ลิ ไ้ลูกเขยฝรั่ง”
คนที่ 1	“เผ็นคือไ้ลูกเขยฝรั่ง”	“เธอก็มีลูกเขยฝรั่งหรือ”
คนที่ 2	“โตกะไ้ลูกเขยฝรั่งดิ”	“คุณละไ้ลูกเขยฝรั่งไหม”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะคำพูนร่วมมิตร เรื่อง **กึ่งฟ้ากอลงคอน** บทหมอลำดังกล่าวมีการใช้คำว่า “ฝรั่ง” มาจากคำภาษาฝรั่งเศส การใช้เพื่อให้เกิดอารมณ์ขัน ซึ่งคำดังกล่าวเป็นคำที่คนไทยนิยมใช้กันมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งคำนี้

มาจากคำภาษาฝรั่งเศส คำว่า “France” แปลว่า ประเทศฝรั่งเศส ในบางกรณีอนุโลมให้หมายถึงชาวต่างชาติที่เป็นชาวยุโรปทั้งหมดที่มีลักษณะเส้นผมสีที่แตกต่างจากชาวไทยโดยส่วนมากที่เป็นสีทอง สีน้ำตาล เป็นการยืมคำภาษาต่างประเทศแล้วนำมาล้อเลียนให้เข้ากับวิถีชีวิตของคนอีสาน ผู้รับสารส่วนมากเมื่อได้ยินคำดังที่กล่าวมา จะมีอารมณ์ขันและตลกกร่วมไปด้วยขณะที่ชมการแสดงหมอลำ

3. ภาษาบาลีและสันสกฤต

คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่คณะหมอลำอีสานนำมาใช้เลียนเสียงเพื่อให้เกิดอารมณ์ขันซึ่ง การออกเสียงภาษาบาลีสันสกฤต อาจไม่ตรงกับเจ้าของภาษาแต่เป็นนำมาใช้เพื่อเลียนเสียงหรือสำเนียงท้องถิ่นอีสานเพื่อให้เกิดอารมณ์ขัน

การใช้กลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ภาษาบาลีสันสกฤตที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังกล่าว หากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารภาษาภาษาบาลีสันสกฤตที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
วีระพงษ์	“เศรษฐี”	“เศรษฐี”
หนวย	“เป็นเศรษฐีนั้นละ ขอยเห็นคนรวย เจ้าชื่อ ๆ ขอยเลยมันไ้”	“เป็นเศรษฐีนั้นละ ผมเห็นคนรวยพูด เล่นผมก็เลยมันไ้เฉย ๆ”
หลอด	“มันไ้หยัง”	“มันไ้อะไร”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่าคณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **ขำนอกกลอน มารคนละท้อง** คำว่า “เศรษฐี” หมายถึง คนร่ำรวย ผู้ชมจะรู้สึกมีอารมณ์ขัน หัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึงคำว่า “เศรษฐี” และคำอื่น ๆ ในบริบทที่ก่อให้เกิดอารมณ์ขัน ซึ่งจากที่กล่าวมาเป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องตลกกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายของผู้ส่งสาร สื่อสารถึงผู้รับสาร ที่ผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

ส่วนคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ใช้กลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ฤๅษี	“อาตมานี้คือพระฤๅษีบำเพ็ญศีล ภาวนาอยู่ได้ 800 ปี แล้วฉันตะ หมากไม้ มีเณรน้อยบวชอยู่นำผ หนึ่งเกิดชู้กากกินอยู่เทิงหัวจนว่า หัวขาวอ้อกลอกหายาหยังมาใส่ให้ กะบ่เซาจักเพื่อแหล่วว่ามีอนี้บ่ทัน โตภาวนาอยู่ว่าแล้วกะภาวนาก่อน ตัสสะ ะคะคะวา ตัสสะ ะคะคะวา ตัสสะ ะคะคะวา อิติปิโส ภควา อะ ระหัง สัมมาสัมพุทโธ เอภัสสิโก โอบานาริโก ปัตตัง เอหิปัตติโก วินโยหิตี พุทธเชอุกัมมัง อะ ระหังสัมพุทโธ แดงโมมีบ่น้อ แดง กินก็เอาดอก ปลาสุกคอกมันโต น้อย กุ้งฝอยบ่อยากกิน ลาบวัวเอามา โลด กินมือแล่งกะไต่ดอก แม่อกสาว ให้เอามา แม่อกชราให้เอานี้ อ้อ ละณรน้อยไปไสวะ เณรนอน เณรน้อย”	“อาตมานี้ คือพระฤๅษีบำเพ็ญศีล ภาวนาอยู่ได้ 800 ปีแล้วฉันตะหมาก ไม้ มีเณรน้อยบวชอยู่นำผหนึ่งเกิดชู้กาก กินอยู่เทิงหัวจนว่าหัวขาวอ้อกลอกหา ยาหยังมาใส่ให้กะบ่เซาจักเพื่อแหล่วว่า มีอนี้บ่ทันโตภาวนาอยู่ว่าแล้วกะภาวนา ก่อน ตัสสะ ะคะคะวา ตัสสะ ะคะคะวา ตัสสะ ะคะคะวา อิติปิโส ภควา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ เอภัสสิโก โอบานาริโก ปัตตัง เอหิปัตติโก วินโยหิตี พุทธเช อุกัมมัง อะระหังสัมพุทโธ แดงโมมีบ่น้อ แดงกินก็เอาดอก ปลาสุกคอกมันโต น้อย กุ้งฝอยบ่อยากกิน ลาบวัวเอามา โลด กินมือแล่งกะไต่ดอก แม่อกสาว ให้เอามา แม่อกชราให้เอานี้ อ้อ ละณรน้อยไปไสวะ เณรนอน เณรน้อย”
เณรน้อย	“หลวงพ่อกว่าหั้นหลวงพ่อกว่าผมมีชู้ กากติ หลวงพ่อนั้นมีชู้กาก”	“หลวงพ่อกว่าชู้กากจะกินหัวผม หลวง พ่อนั้นละมีชู้กาก”
ฤๅษี	“อย่ามาเว้าช้อยบ่มีดอกชู้กาก”	“อย่ามาพูดอย่างนั้นนะ หลวงพ่อไม่มีชู้กาก”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง 4 ยอดกุมาร คำว่า “ตัสสะ ะคะคะวา ตัสสะ ะคะคะวา ตัสสะ ะคะคะวา อิติปิโส ะคะคะวา อะระหัง สัมมา สัมมาพุทโธเอภัสสิโก โอบานาริโก ปัตตัง เอหิปัตติโก วินโยหิตี พุทธเช อุกัมมัง อะระหังสัม พุทโธ” หมายถึง บทสวดมนต์พระสงฆ์ใช้สวดมนต์ ในกรณีนี้ผู้แสดงจะใช้บทสวดมาร้องลักษณะการร้องเพลง ซึ่งอาจจะไม่ตรงตามภาษาบาลีทั้งหมดแต่นั่นอารมณ์สนุกสนานและอารมณ์ขันเป็นหลัก ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่คณะหมอลำใช้คำบาลี และยังมีคำว่า “เณร” ซึ่งคำที่กล่าวมา

เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

ส่วนคณะรุ่งทิวาอำนวยศิลป์ใช้กลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
หลวงพี่อ้วน	“เอามาท่องเนาะท่องให้มันคล่อง”	“เอามาท่องให้ท่องได้คล่อง”
คมสันต์	“ท่องหยั่ง”	“ท่องอะไร”
หลวงพี่อ้วน	“เณรขอจดห้าแปด แม่นว่าหยั่ง เกาะเดี๋ยวนี”	“เณรขอจดอวัยวะไหล่ออกมาจากจิ๋ว กำลังพูดอะไรอยู่เดี๋ยวนี”
เณรขอ	“ท่องลัฟฟี่”	“ท่องลัฟฟี่”
หลวงพี่อ้วน	“เว้าทั่วที่ปั่วแดน อิติปิคือหยั่งเกาะ”	“พูดไปทั่ว อิติปิ คือ อะไร”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2552, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรุ่งทิวาอำนวยศิลป์ เรื่อง**บ่วงกรรม** คำว่า “เณร” หมายถึง สามเณร ผู้ชมจะหัวเราะและมีอารมณ์ขันร่วมด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึงสามเณร ที่มีอวัยวะไหล่ออกมาจากจิ๋ว ผู้รับชมจะเห็นภาพไปด้วยและหัวเราะตามบริบทที่ผู้แสดงตลกหมอลำกำลังดำเนินเรื่องเป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขัน

และในเนื้อเรื่องอีกช่วงหนึ่งของคณะรุ่งทิวาอำนวยศิลป์มีการใช้กลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
แม่กองลำลี	“แต่ตัวมึงนั้นหนาต่างหมู่ที่เคยเห็น ไผหันไปจั่งเพลพระเณรกะวายวุ่น แนวทำบุญเอาหน้าศรัทธาหัวเต่า มี คนมาบอกเล่าบ้านเมืองเขาว่า พินไปหาเล่นพระเณร”	“แต่ตัวมึงนั้นหนาต่างหมู่ที่เคยเห็นไผ หันไปจั่งเพลพระเณรกะวายวุ่นแนว ทำบุญเอาหน้าศรัทธาหัวเต่า มี คนมา บอกเล่าบ้านเมืองเขาว่าพินไปหาเล่น พระเณร”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2552, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะรุ่งทิวาอำนวยศิลป์ เรื่อง**บ่วงกรรม** คำว่า “เณร” หมายถึง สามเณร ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึงคำว่า “เณร” ผู้ชมจะสังเกตเห็นหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าวที่อยู่ใน

บริบทสังคมชาวอีสานเป็นการล้อเลียนเรื่องเกี่ยวกับศาสนากับวิถีชีวิตชาวบ้าน จากที่กล่าวมาเป็นการที่ผู้หญิงไปทำบุญเข้าวัดโดยมีวัตถุประสงค์แฝงลึก ๆ ที่ว่าทำบุญเอาหน้าจะไม่เกิดศรัทธาไม่ได้บุญ และมีคนนินทาอีกว่าที่เข้าวัดเพราะชอบพระสงฆ์หรือสามเณร อยากเป็นภรรยาพระเณร เป็นการล้อเลียนสังคมอีสานในปัจจุบันที่บางคนชอบทำบุญเอาหน้าเอาตาและผู้หญิงบางคนไม่คิดถึงบาปบุญคุณโทษยอมเป็นภรรยาของพระหรือสามเณร ตามข่าวที่นำเสนอบางครั้งทางสื่อมวลชน

4. ภาษาจีน

คำยืมภาษาจีนที่คณะหมอลำอีสานนำมาใช้เลียนเสียงเพื่อให้เกิดอารมณ์ขันซึ่งการออกเสียงภาษาจีนอาจไม่ตรงกับเจ้าของภาษาแต่เป็นนำมาใช้เพื่อเลียนเสียงหรือสำเนียงท้องถิ่นอีสานเพื่อให้เกิดอารมณ์ขัน

คำยืมภาษาจีนที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารภาษาจีน ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานมีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ใบซี้	“มีหน้อยอยู่ ๕.๖.๗ อยู่แสนห้า ตามาแสนสี่ ยายลีสี่ร้อย ยายน้อยหมื่นสอง”	“มีหน้อยอยู่ ๕.๖.๗ อยู่แสนห้า ตามาแสนสี่ ยายลีสี่ร้อย ยายน้อยหมื่นสอง”
เจ้าหนี้จีน	“อาหยา”	“อาหยา”
ใบซี้	“แม่ปองพันเก้า อีเยาว์พันสี่ ยายดีหมื่นแปด บักแคกหมื่นสาม”	“แม่ปองพันเก้า อีเยาว์พันสี่ ยายดีหมื่นแปด บักแคกหมื่นสาม”
เจ้าหนี้จีน	“อีงามเจ็ดร้อย ยายลอยสามหมื่น แม่ชื่นพันห้า บักกล้าหมื่นสอง”	“อีงามเจ็ดร้อย ยายลอยสามหมื่น แม่ชื่นพันห้า บักกล้าหมื่นสอง”
ใบซี้	“ป.ล.หนี่เฮียทุยสองพันยังบ่จ่าย อีปอบเอ่ยสองพันกะบ่จ่ายเพิ่น”	“ป.ล.หนี่เฮียทุยสองพันยังบ่จ่าย อีปอบเอ่ยสองพันกะบ่จ่ายเพิ่น”
เจ้าหนี้จีน	“บ่จ่ายมือนี่ยึดบ้านอย่างเดียว”	“บ่จ่ายมือนี่ยึดบ้านอย่างเดียว”
นายเต็ง	“เจรจามาเขายึดบ้านแล้ว ตอนที่รัก”	“เจรจามาเขายึดบ้านแล้ว ตอนที่รัก”
เจ้าหนี้จีน	“ค้ำบ่ได้มือนี่ยึดบ้านอย่างเดียวยึดเอาเลย ๆ”	“ค้ำบ่ได้แล้วพรงนี้เขาจะมายึดบ้านแล้ว”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะรุ่มทิวาอำนวยการศิลป์ เรื่องหมากพร้าวหล่นแซง หมาก
 แดงหล่นคาง คำว่า “อาหยา, เฮีย” เป็นคำทับศัพท์ภาษาจีน ซึ่งมีความหมายถึง การอุทานที่บ่ง
 บอกถึงการประหลาดใจและแปลว่า พี่ชาย ตามลำดับ ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดง
 หมอลำพูดถึง เป็นเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ทำให้เกิด
 อารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

ส่วนคณะรุ่มทิวาอำนวยการศิลป์ใช้กลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศคำยืม
 ภาษาจีนที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เจ้าหนี้จีน	“เป็นอีหยั่งกัน”	“เป็นอะไรกัน”
นางตอ	“ที่เฮ็ดมือก็บ่เป็นหยั่งดอกลิชวน กันไปเงี้ยว”	“ที่ทำไปเมื่อไหร่ไม่มีอะไรหรอก แต่จะ ชวนกันไปปัสสวะ”
เจ้าลำ	“หยุดเดี๋ยวนี้ เฒ่าตอโกบ่ต้องไปไล่ ทั้งสิน มาพูดเรื่องหนี้สินกันก่อน เงินที่เจ้าเออาของข่อยมากะตั้งว่า หลายปีแล้ว ตั้งแต่สองแสน สาม แสนเดี๋ยวนี้มันเจ็ดแปดแสนแล้ว (พูดแบบไม่ชัดเหมือน คนจีนพูด ไทย) หามาใช้ฮั่วชะเดี๋ยวนี้”	“หยุดเดี๋ยวนี้ เฒ่าตอโกบ่ต้องไปไล่ทั้ง สิน มาพูดเรื่องหนี้สินกันก่อน เงินที่เจ้า เออาของข่อยมากะตั้งว่าหลายปีแล้ว ตั้งแต่สองแสน สามแสนเดี๋ยวนี้มันเจ็ด แปดแสนแล้ว (พูดแบบไม่ชัดเหมือน คน จีนพูดไทย) หามาใช้ฮั่วชะเดี๋ยวนี้”
นายเต็ง	“คิดดอกจั่งได้กัน”	“คิดดอกอย่างไรกัน”
นางตอ	“เจ้าลำเออย ขอไวน้ำหลาย ๆ ก่อน เถาะบ่ทันได้มีเงิน”	“เจ้าลำขอผัดผ่อนการจ่ายเงินไปก่อนเงิน ยังไม่มี”
เจ้าลำ	“บ่ได้ บ่ได้” (พูดและสั่นศีรษะไป พร้อม ๆ กัน)	“ไม่ได้ ไม่ได้”
ใบตอง	“ฉันขอผัดผ่อนให้รอไปอีกสักเดือน ก่อนได้บ่ สงสารพ่อเฒ่า ๆ เออาแสง สู้อยู่ทุกวัน แต่บั้นนั้นกะหยั่งบ่พอ อยู่บ่พอกิน ขอผัดไปอีกเดือนหนึ่ง นะเจ้าลำนะ”	“ฉันขอผัดผ่อนการจ่ายเงินไปอีกสัก เดือนได้ไหม สงสารผู้ชายสูงอายุ สู้หา เงินทุกวัน ก็ยังไม่พออยู่พอกิน ขอผัดไป อีกหนึ่งเดือน นะเจ้าลำนะ”
เจ้าหนี้จีน	“บ่ได้ ๆ”	“ไม่ได้ ๆ”

- เจ๋ล้า “พ่อมึงไปเฮ็ดอีหยังคือบอกว่าสิู้” “พ่อพวกคุณไปทำอะไรอยู่ว่าจะสู้ต่อไป
ต่อไป บ่แม่นบ่ไปเที่ยวทางใต้ตัวนี้ ไม่ใช่ไปเที่ยวที่ไหน มีลูกเยอะขนาดนี้
ลูกหลายปานนี้ รับรองว่ามันอยู่แต่ มีแต่อยู่แต่บ้านเพื่อผลิตลูกให้หาเงินมา
บ้าน อยู่แต่บ้านผลิตแต่ลูก หามา ใช้คืนฉันเดี๋ยวนี้”
ใช้อ้วชะเดี๋ยวนี้ มาใช้ชะดี ๆ”
- นางตอ “ขอชะก่อน เถาะเจ๋ล้า” “ขอผัดผ่อนไปก่อนนะเจ๋ล้า”
- เจ๋ล้า “ถ้าบ่ได้มือนี้อ้วลียิดเอาที่ไร ที่นา “หากไม่เงินวันนี้ฉันจะยึดที่ไรที่นาที่บ้าน
ที่เฮื่อน ที่ซานของหมู่เจ้า” ของพวกคุณ”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรัฐทิวาอำนวยศิลป์ เรื่อง**หมากพร้าวหล่นแข่ง**
หมากแดงหล่นค้าง คำว่า “อ้ว, เจ้” เป็นคำทับศัพท์ภาษาจีน หมายถึง ตัวผู้พูด และพี่สาว
ตามลำดับ ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง เป็นเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสาร
ระหว่างการแสดงลำเรื่องตลกกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสาร
ถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

ส่วนคณะเสียงอีสานใช้กลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศคำยืมภาษาจีนที่
สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บุญทัน	“สร้างรักจี”	“สร้างรักจี”
พี่สาวบุญทัน	“เออ”	“เออ”
บุญทัน	“บริษัทเจ๊กอันเบาะเอื้อย”	“บริษัทจีนใช้ไหมพี่สาว”
พี่สาวบุญทัน	“เจ๊กกะได้ไทยกะดีฝรั่งแห่งคัก”	“จีนก็ได้ไปไทยยิ่งดีฝรั่งยิ่งสุดยอด”
บุญทัน	“ได้เงินเบาะ”	“ได้เงินไหม”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าว คณะเสียงอีสาน เรื่อง**เงินคือพระเจ้าขัวเลี้ยงชีวิต** คำว่า
“เจ๊ก” เป็นคำทับศัพท์ภาษาจีน หมายถึง ชาวจีนที่คนโดยทั่วไปเข้าใจ แต่ในบางบริบทอาจเป็นคำ
ไม่สุภาพ หากไปเรียกแทนชาวจีนทั้งหมดว่าเป็นเจ๊ก ผู้ใช้ควรระมัดระวังในการใช้ ผู้ชมจะหัวเราะ
ไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง เป็นเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่อง
ตลกกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดง
หมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

ส่วนคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ใช้กลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศคำยืมภาษาจีนที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เลื้อฟ้า	“น้องจอย”	“น้องจอย”
น้องจอย	“เลื้อขา”	“เลื้อขา”
ธรรมบุญ	“โอ้ย..จอย มาพอดี”	“โอ้ย..จอย มาพอดี”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ค, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง**แรงรักแรงแค้น** คำว่า “เลื้อ” เป็นคำทับศัพท์ภาษาจีน หมายถึง ผู้ชายที่มีลักษณะร่ารวย อาจร่ารวยจริง หรือไม่จริงก็ได้ แต่ท่าทางหรือคุณลักษณะภายนอกเหมือนเลื้อ ผู้ที่พบเห็นก็จะเหมาโดยรวมไว้ก่อนว่าเป็นผู้มีฐานะมีเงินทองมากมาย มีฐานะทางสังคมที่ดี ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง เป็นเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องตลกอลวน ทำให้เกิดอารมณ์ขัน เพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว ซึ่งตรงกับประสบการณ์ทางภาษาในชีวิตของผู้ชม

คณะหนุมาร วิเศษศิลป์ ใช้กลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศคำยืมภาษาจีนที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ภริยาคุณหลวง	“ใบตองเป็นลูกเจ๊กบ้านอยู่ในตลาดนั้นละจ้”	“ใบตองเป็นลูกเจ๊กบ้านอยู่ในตลาดนั้นละจ้”
ภริยาคุณหลวง	“เป็นลูกเจ๊ก”	“เป็นลูกเจ๊ก”
ไวพจน์	“ลูกคนรวยตัวแม่”	“เป็นลูกรวยนะครับแม่”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ก, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าว คณะหนุมารวิเศษศิลป์ เรื่อง**กาสิมดงหงส์ลิ้มเฒ่า** คำว่า “เจ๊ก” เป็นคำทับศัพท์ภาษาจีน หมายถึง ชาวจีนที่คนโดยทั่วไปเข้าใจ แต่ในบางบริบทอาจเป็นคำไม่สุภาพ หากไปเรียกแทนชาวจีนทั้งหมดว่าเป็นเจ๊ก ผู้ใช้ควรระมัดระวังในการใช้ คณะหมอลำหลายคนนิยมใช้หากมีเรื่องที่ทำการแสดงมีบทบาทของชาวจีนในเรื่อง ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องตลกอลวน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับประสบการณ์ทางภาษาของผู้ชม

5. ภาษาญี่ปุ่น

คำยืมภาษาญี่ปุ่นที่คณะหมอลำอีสานนำมาใช้เลียนเสียงเพื่อให้เกิดอารมณ์ขันซึ่งการออกเสียงภาษาญี่ปุ่นอาจไม่ตรงกับเจ้าของภาษาแต่เป็นนำมาใช้เพื่อเลียนเสียงหรือสำเนียงท้องถิ่นอีสานเพื่อให้เกิดอารมณ์ขัน

กลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศคำยืมภาษาญี่ปุ่นที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ภาษาญี่ปุ่นที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังกล่าว หากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างบริบทการสื่อสารภาษาญี่ปุ่นที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
โจ้	“สวัสดีครับท่านมหาเศรษฐีครับ”	“สวัสดีครับท่านมหาเศรษฐีครับ”
หนวย	“นั่น ยกมือแพ้วบ้านพระประธานในโบสถ์ อิโกโตะ ”	“นั่น ยกพระหัตถ์ยังกะพระประธานในอุโบสถ อิโกโตะ ”
หลอด	“ห่วย เป็นบ้าสิบว่าจั่งสันได้จั่งได้เดียว นิ กะยังว่าให้ไปทำความเคารพเพิ่น”	“ห่วย เป็นบ้าหรือจะไปพูดได้อย่างไร ก็คือให้ทำความเคารพพระประธาน”
หนวย	“โอ้ยบักห่า อิโกโตะกะภาษาญี่ปุ่น เนาะ”	“โอ้ยบักห่า อิโกโตะกะ เป็นภาษาญี่ปุ่น”
โจ้	“แม่นยุเบาะ มันแปลว่าจั่งได้”	“จริงหรือ คำว่า อิโกโตะกะ แปลว่าอะไร”
หนวย	“ อิโกโตะ กะแปลว่าสวัสดีครับ”	แปลตรงตามข้อความในหมอลำ
โจ้	“โอ...ภาษาญี่ปุ่น แมยยังว่าจั่งได้”	“โอ...ภาษาญี่ปุ่น คำว่าผู้หญิงใช้คำว่าอะไร”
หนวย	“แมยยังกะว่า อิโกจิ ”	“ผู้หญิงให้ใช้คำว่า อิโกจิ ”
โจ้	“โอ้ย มันแม่นยุเบาะมันแปลว่าจั่งได้”	“โอ้ย จริงหรือที่แปลว่าอย่างนั้น”
หนวย	“ อิโกจิ กะสวัสดีคำ ตัว”	“ อิโกจิ ก็แปลว่า สวัสดีคะ ”
โจ้	“โอ อันกะเทยเดะว่าจั่งได้”	“และคำว่ากะเทย ใช้คำว่าอะไร”
หนวย	“กะเทยกะว่าห่ากูแฝบ”	“กะเทย ใช้คำว่า ห่ากูแฝบ ”
หนวย	“เฮ้า ห่ากูแฝบกะสวัสดีชะ นั้นตัว”	“เฮ้า คำว่า ห่ากูแฝบ จริง ๆ แล้วก็แปลว่า สวัสดี ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง**ขำวนอกกลาน มารคนละท้อง** คำว่า “อิโกโตะอิโกจิกูแฝบ” เป็นคำทับศัพท์ภาษาญี่ปุ่นคำว่า “arigatou” แปลว่า ขอบคุณ

คณะหมอลำวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ แปลว่า “สวัสดิ” ใช้ผิดความหมาย ซึ่งเป็นการเลียนเสียงให้เหมือนภาษาญี่ปุ่น คำว่า “ผู้หญิง” คณะหมอลำวีระพงษ์ ใช้คำว่า “ฮิโกจิ” คำในภาษาญี่ปุ่นคำว่า ผู้หญิงใช้คำว่า “josei” โจเซส ใช้ผิดความหมาย เป็นการเลียนเสียงภาษาญี่ปุ่นเพื่อสื่ออารมณ์ขัน ในบางช่วงในบทสนทนาของผู้แสดงหมอลำยังไม่แน่ใจว่ามีความหมายว่า “สวัสดิ” คู่สนทนาใช้คำว่า “ฮิโกจิ” จริง ๆ แล้วคำนี้จะเป็นคำพ้องเสียงกับคำภาษาท้องถิ่นอีสาน คำว่า “ฮิ” หรืออาจใช้อักษร ห แล้วเติมสระ อี ไว้บนตัว ห แปลว่า อวัยวะเพศผู้หญิง นอกจากนี้ในหมอลำยังใช้คำว่า กะเทย ใช้คำว่า “กูแฝบ” เป็นคำภาษาญี่ปุ่นที่ไม่ถูกต้อง คำว่า กะเทยในภาษาญี่ปุ่นใช้คำว่า “okama” โอกามา แปลว่า “กะเทย” คณะหมอลำใช้ลักษณะคำพ้องเสียง คำว่า “กูแฝบ” อาจหมายถึง ลักษณะของอวัยวะเพศของผู้ชายที่ยังไม่แข็งตัวมีลักษณะแฟบ หรือเรียกส่วนคำว่า “กู” อาจหมายถึง กู ผมหรือฉัน ก็อาจเป็นไปได้โดยรวมแล้ว ผู้วิจัยวิเคราะห์หว่านเป็นลักษณะของอวัยวะที่แฟบ คล้ายอวัยวะเพศของผู้หญิง ซึ่งมีลักษณะที่ตรงกันข้ามกับอวัยวะเพศผู้ชาย และคณะหมอลำคณะดังกล่าวยังแปลความหมายของคำว่า คำว่า “ทำกูแฝบ” แปลว่า สวัสดิ หรือหากแปลเป็นคำภาษาไทยภาคกลาง คือ อวัยวะเพศชายแฟบ ซึ่งตรงกันข้ามกับคำว่า “แข็งตัว” ผู้รับสารหรือผู้ชมหากได้ยินคำเลียนเสียงภาษาญี่ปุ่นคำว่า “ฮิโกโตะ ฮิโก จิกูแฝบ” จะมึอารมณ์ขันร่วมไปด้วย ขณะที่คณะหมอลำใช้คำดังกล่าว

ส่วนหมอลำคณะรุ่งทิวาอำเภอยศศิลป์ใช้กลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศ คำยืมภาษาญี่ปุ่นที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
คนที่ 8	“ภาคใต้งามเลิศ ระเบิดมากมี ประเพณี เผาโรงเรียน แวะเวียน ปล้นปืนสนามหลอยยิงครู แบก คลื่นปลาทุหนี่คลื่น ซึ้นนามิ ค้ำ”	“ภาคใต้เป็นดินแดนมีสวยงามมากด้วย ระเบิด มีประเพณีคือการปล้นปืนทหาร บางครั้งก็ลักลอบสังหารครูสำคัญอีกคือ ต้องรีบแบกปลาทุหนี่เวลาที่คลื่น สึนามิ คะ”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าว คณะรุ่งทิวาอำเภอยศศิลป์ **เรื่องหมากพร้าวหล่นแซง หมากแดงหล่นค่าง** คำว่า “ซึ้นนามิ” เป็นคำทับศัพท์ภาษาญี่ปุ่น ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึง เป็นเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว ความหมายที่แท้จริงของคำดังกล่าวคือ คลื่นที่ทำเรือหรือชายฝั่ง เป็นลักษณะคลื่นยักษ์มีความสูงหลายสิบเมตร ผู้แสดงหมอลำนำความตายที่ล้อเลียนเป็นเรื่องสนุกสนานเพราะคลื่นดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 เกิดขึ้นใน 14 ประเทศที่ติดกับมหาสมุทรอินเดีย

มีผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์ดังกล่าวประมาณ 230,000 คน ผู้วิจัยก็มีเพื่อนและบุคคลที่รู้จักเสียชีวิตในเหตุการณ์ดังกล่าวและผู้วิจัยเคยได้เป็นอาสาสมัครเข้าไปช่วยเหลือชาวต่างชาติที่ประสบภัย ดังกล่าวจาก เหตุการณ์ประวัติศาสตร์คลื่น “ซินนามิ” ถล่มภาคใต้ของประเทศไทย คณะหมอลำก็นำมาล้อเลียนเป็นเรื่องสนุกสนาน แต่ในความเป็นจริงผู้ที่สูญเสียหรือญาติ ๆ พี่น้องของผู้เสียชีวิตอาจไม่ตลกหรือมีอารมณ์ขันร่วมด้วย แต่ในกรณีนี้คณะหมอลำนำมาเล่นให้สนุกสนาน ผู้รับสารหรือผู้ชมจะมีอารมณ์สนุกสนานเวลาที่ได้ชมการแสดง

ส่วนหมอลำคณะคำผ่นร่วมมิตรใช้กลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศคำยืมภาษาญี่ปุ่นที่สื่ออารมณ์ขันมาใช้ในการประกอบสร้างเรื่องราวเป็นบทหมอลำสาน มีตัวอย่างข้อความดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
คนที่ 1	“เว้าเป็นอยู่ พุดเป็นอยู่”	“พุดเป็นอยู่”
คนที่ 2	“มาเก่งแท้”	“ทำไมเก่งจังเลย”
คนที่ 1	“สูเว้าให้ฟังแน...อีอันนี่”	เธอพุดให้ฟังหน่อย”
คนที่ 2	“ฮู้ฮู้กุนีคะ ฮู้ฮู้กุนี”	“รูฮู้ฉันนี่... รูฮู้ฉันนี่”
คนที่ 1	“ถามอีหลีได้ว่าเป็นภาษาอีหยั่งแน”	“ถามจริง ๆ เอะว่าเป็นภาษาอะไรกันแน”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2555, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะคำผ่นร่วมมิตร เรื่องกึ่งฟ้ากาหลงคอน มีการใช้คำภาษาไทยถิ่นอีสานที่ออกเสียงให้ใกล้เคียงกับสำเนียงในภาษาญี่ปุ่น โดยใช้ประโยคว่า “ฮู้ฮู้กุนีคะ ฮู้ฮู้กุนี” เป็นคำทับศัพท์ภาษาญี่ปุ่น หมายถึง รูทวาร “anaru” ภาษาในการแสดงหมอลำใช้คำว่า “รูฮู้” ตัวอย่างบทหมอลำดังกล่าวมีการใช้คำดังกล่าว เพื่อให้เกิดอารมณ์ขัน ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพุดถึง เป็นเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะน้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว แต่ในความเป็นจริงแล้วผู้แสดงหมอลำชาวอีสานไม่สามารถภาษาญี่ปุ่นได้แต่อาศัยทำนองให้มีลักษณะใกล้เคียงกับสำเนียงภาษาญี่ปุ่น แต่นั่นสำเนียงภาษาญี่ปุ่นที่มีความหมายภาษาท้องถิ่นอีสานอยู่ในคำนั้น คนภาคอื่น ๆ ที่ไม่เข้าใจภาษาอีสานอาจไม่รู้สึกละกหรือมีอารมณ์ขันเพราะไม่เข้าใจภาษาเชิงลึกหากคนในท้องถิ่นอีสานที่เข้าใจภาษาท้องถิ่นอีสานเมื่อได้ยินคำว่า “ฮู้ฮู้กุนีคะ ฮู้ฮู้กุนี” จะมีอารมณ์ขันรู้สึกละกยิ้มไปด้วยเวลาที่ได้ยินคำดังกล่าว เพราะคำว่า “ฮู้ฮู้กุนีคะ ฮู้ฮู้กุนี” หากแปลตรงตัว คือ รูฮู้ฉันนี่คะ รูฮู้ฉันนี่คะ” เป็นการตำหรือบิภาษาเชิงประชดประชันด้วย

กลวิธีการใช้ภาษาอุทาน

ภาษาอุทาน คือ ภาษาที่คณะหมอลำใช้สื่อสารแสดงอาการตกใจ เสียใจ ดีใจ เพื่อใช้สื่อสารระหว่างกันช่วงที่กำการแสดงลำเรื่องต่อกลอนบนที่หมอลำเพื่อสื่อสารและส่งผลให้ผู้รับสารหรือผู้ชมมีอารมณ์ขันร่วมด้วยช่วงที่ชมการแสดง

จากการวิจัยพบคำอุทานที่น่าสนใจที่ผู้แสดงหมอลำอุทานขณะที่กำลังทำการแสดง แบ่งประเด็นการศึกษาเรียงตามลำดับ คือ คำอุทานแสดงความน้อยใจ คำอุทานแสดงความดีใจ คำอุทานแสดงความเสียใจ คำอุทานแสดงความกังวลใจ คำอุทานแสดงความตกใจหรือประหลาดใจ คำอุทานแสดงความสงสารปลอบโยน คำอุทานแสดงความรับรู้หรือเข้าใจ คำอุทานแสดงความโกรธเคือง คำอุทานแสดงความเรียกร้อง คำและอุทานแสดงความเสริมบท ดังนี้

1. คำอุทานแสดงความน้อยใจ

คำอุทานที่ผู้แสดงคณะหมอลำใช้เมื่อเนื้อเรื่องของหมอลำกำหนดให้ตัวแสดงต้องแสดงความน้อยใจ ตัวแสดงก็จะใช้คำอุทานเพื่อแสดงความน้อยใจ จะเกิดอารมณ์ขัน คำอุทานที่มักใช้ เช่น บ้าติดิโ !, โอ้ย, ฮือ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาอุทานแสดงความน้อยใจที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารภาษาอุทานแสดงความน้อยใจที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานมีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
พิมพิรา	“โอ้ย ! บักหมาเอ๋ย โถมึงข้างหัก หลักกูไต้ ๆ หาบักธรรมนุญ เว้าจ้ง สันมึงจะไม่รับลูกในท้องกูดิหา”	“โอ้ย ! บักหมาเอ๋ย โถมึงข้างหักหลัก กูไต้ ๆ หาบักธรรมนุญ เว้าจ้งสันมึงจะ ไม่รับลูกในท้องกูดิหา”
ธรรมนุญ	“มันแน่นนอนอยู่แล้วพิมพิรา”	“มันแน่นนอนอยู่แล้วพิมพิรา”
พิมพิรา	“โอ้ย! บักชีเอ๋ย โธ”	“โอ้ย! บักชีเอ๋ย โธ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ค, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าว คณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง**แรงรักแรงแค้น** คำว่า “โอ้ย !” เป็นการใช้คำอุทานบอกอาการ คู่สนทนาแสดงความไม่พอใจระหว่างพิมพิรา กับ ธรรมนุญ แสดงความไม่พอใจกรณีการหักหลังกันน้ำเสียงที่บอกถึงความไม่พอใจพอสื่อออกมา ผู้รับสารจะรู้สึกสนุกสนานมีอารมณ์ขันร่วมกับนักแสดง

ส่วนหมอลำคณะคำผูน่วมมิตรใช้กลวิธีการใช้คำอุทานบอกอาการที่สื่ออารมณ์
 ชั้นของคณะหมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
แม่นม	“ถวายเป็นมงคลชัยทั้ง 2 เพคะ”	“ถวายเป็นมงคลชัยทั้ง 2 เพคะ”
องค์ชายเมฆา	“ตามสบายเถอะแม่นมบุตร”	“ตามสบายเถอะแม่นมบุตร”
แม่นม	“โอย ! อย่าเอ็นไส้กันเถาะ”	“โอย ! อย่าเอ็นไส้กันเถาะ”
องค์ชายเมฆา	“ให้เอ็นจั่งได้สั่งมา”	“ให้เอ็นจั่งได้สั่งมา”
แม่นม	“เอ็นแม่นมซื่อ ๆ ก็ได้บ่ เพคะ”	“เอ็นแม่นมซื่อ ๆ ก็ได้บ่ เพคะ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ง, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะคำผูน่วมมิตร เรื่องกึ่งฟ้ากาสงคอง คำว่า “โอย !”
 เป็นการใช้คำอุทานบอกอาการ คู่สนทนาแสดงความไม่พอใจระหว่างองค์ชายเมฆาและแม่นม
 แสดงความไม่พอใจที่องค์ชายเรียกชื่อแม่นมแล้วเติมคำต่อว่า แม่นมบุตร โดยรวมความหมาย
 อาจหมายถึงแม่นมมีชื่อที่สื่ออารมณ์ขันนบุด เมื่อคณะหมอลำอุทานและบริบทนบุด ผู้รับสารจะ
 รู้สึกสนุกสนานมีอารมณ์ขันร่วมกับนักแสดง ส่วนหมอลำคณะสาวน้อยเพชรบ้านแพ่ง ใช้กล
 วิธีการใช้คำอุทานบอกอาการที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
กำนันจ้อย	“ปาดติโก ! เจ้าเป็นแม่บ้านแม่ เรือนควรลิเ็ดโตให้หน้าหน้าถือดา ข้อยอยู่น่าเจ้าข้อยบอกเจ้าบ่ข้อย บ่เจ้าบ่หิ”	“ปาดติโก ! คุณเป็นภรรยาเจ้าของบ้าน ควรทำตัวเองให้ผู้คนหน้าหน้าถือดา เรา อยู่ด้วยกัน”
สมศรี	“ปาด ! ติโก ! เจ้าคือมาเคียดคัก เคียดแ่นแทะ เคียดแทนเมียเก่า เจ้าลิป่าข้อยกะบ่ว่าเคียดเจ้าจ้อย”	“ปาด ! ติโก ! คุณทำไมมาโกรธมาก มาขนาดนั้น โกรธแทนภรรยาเก่าหรือ ฉันก็ไม่ได้ว่าคุณนะคุณจ้อย”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ก, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าว คณะสาวน้อยเพชรบ้านแพ่ง เรื่องรักนี้มีกรรม คำว่า “ปาด
 ติโก !” เป็นการใช้คำอุทานบอกอาการ คู่สนทนาแสดงความไม่พอใจระหว่างสามี-ภรรยาแต่ทั้ง
 สองได้อุทานคำเดียวกันเป็นการสื่อสารโต้ตอบกันทั้งสองพูดถึงการแยกทางกันอยู่ด้วยกันมา
 นานแล้วแยกกันดีกว่าหากภรรยาทำตัวไม่ดี ด้วยบทบาทของการแสดงบนเวที น้ำเสียงที่บอกถึง
 ความไม่พอใจพอสื่อออกมา ผู้รับสารจะรู้สึกตรงกันข้ามกับนักแสดง ผู้ชมจะรู้สึกตลกเสียดสีอุท
 และสนุกสนานจากน้ำเสียงที่ได้ยิน

2. คำอุทานแสดงความดีใจ

คำอุทานที่ผู้แสดงหมอลำอีสานใช้สื่อสารระหว่างผู้ร่วมแสดง ช่วงที่เนื้อเรื่องแสดงอาการดีใจ ตัวแสดงก็จะใช้คำอุทานเพื่อแสดงความดีใจ และคำอุทานที่ใช้นั้นก็สื่ออารมณ์เช่น พระเจ้า จอด!, ปาด, บุย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำอุทานแสดงความดีใจที่สื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน ดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ชั้น แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ชั้นได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสาร คำอุทานแสดงความดีใจที่สื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บักไผ่	“ว้าว! เท่าไหรเนี้ยแมกั๊งเบ็ง ช้างล่าง เค้าก็ว่ากูคือพอร์ดคือหยั่งอยู่นะเนี้ย”	“ว้าว ! เท่าไหรเนี้ยแมกั๊งเบ็ง ช้างล่าง เค้าก็ว่ากูคือพอร์ดคือหยั่งอยู่นะเนี้ย”
บักยีน	“ไฟพอดิ ๆ เมื่ออื่นไปไถไรให้แม่ม่า”	“ไฟพอดิ ๆ เมื่ออื่นไปไถไรให้แม่ม่า”
บักไผ่	“บ่แม่พอร์ดรถไถอย่างนี้”	“บ่แม่พอร์ดรถไถอย่างนี้”
บักแหลม	“พอร์ดจั่งสัน”	“พอร์ดจั่งสัน”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะประณมบันเทิงศิลป์ เรื่องพระสุนทรนรินทร์ คำว่า “ว้าว !” เป็นการใช้คำอุทานบอกอาการดีใจซึ่งใช้ควบคู่กับอีกหลายคำที่อยู่ในบริบทที่บ่งถึงความดีใจ ซึ่งกรณีดังกล่าวบักไผ่แสดงความดีใจที่มีคนชมเชยว่าตัวเองหน้าตาดีคล้ายนักร้องหน้าตาหล่อชื่อพอร์ด ผู้ชมจะรู้สึกมีอารมณ์ชั้นร่วมด้วยเพราะผู้แสดงหน้าตาดีหล่อไม่ได้แต่เป็นการล้อเลียนให้เกิดอารมณ์ชั้น

ส่วนหมอลำคณะรุ่งทิวาอำเภวนายศิลป์ใช้กลวิธีการใช้คำอุทานบอกอาการที่สื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
แม่ลำ	“แม่นฮี่ลสิ ๆ”	“จริง ๆ นะ”
พ่อกองสี	“จะนั่นแล้วต้องถามมันเบ็ง โอ้ย !”	“เพราะฉะนั้นต้องถามดูดีกว่า”
อ้วน	“พระเจ้าจอด ! มาเค้อบักหล่ากูตื่น”	“พระเจ้าจอด! มานะลุกตื่นๆ”
พ่อกองสี	“บักสี่เต๋ นอนตื่นแล้วบ่”	“บักสี่เต๋ นอนตื่นแล้วหรือ”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าว คณะรัฐทิวาอำนวยการศิลป์ เรื่องพ่อเฒ่าทำเลย ลูกเขยคนหลวง ข้อความว่า “แม่นี่หีลี้ ๆ ะนั่นแล้วต้องถามมัน เบิงโอย ! พระเจ้าจ้อด ! มาเด้อบักหล่ากู ตื่นบักสิดั่นอนตั้นแล้วบ” จากที่กล่าวมาจะพบคำว่า “พระเจ้าจ้อด !” เป็นการใช้คำอุทานบอกอาการดีใจซึ่งใช้ควบคู่กับอีกหลายคำที่อยู่ในบริบทที่บ่งถึงความดีใจ ซึ่งเป็นคำอุทานที่แสดงถึงความดีใจ กรณีนี้กำลังกล่าวถึงลูกชายให้ตื่น แล้วก็มาร่วมสนุกกัน คำนี้ได้รับอิทธิพลจากสื่อมวลชนเวลาที่รับชมโทรทัศน์จากต่างประเทศที่แปลเป็นภาษาไทยจะได้ยินอุทานคำนี้ จนในปัจจุบันนี้คำดังกล่าวเป็นที่นิยมใช้โดยทั่วไป หากนำมาใช้ในคณะหมอลำผู้ชมจะมีอารมณ์ขันร่วมด้วยขณะที่รับชมการแสดง

3. คำอุทานแสดงความเสียใจ

คำอุทานที่ใช้เมื่อตัวแสดงแสดงความเสียใจในการแสดงหมอลำเพื่อต้องการสื่ออารมณ์ขัน เช่น ว้าย ว้าย, โอย, หีย สืบได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

คำอุทานแสดงความเสียใจ ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังกล่าวหาปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารคำอุทานที่แสดงความเสียใจที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานมี ดังนี้

ผู้แสดง ดีใหญ่	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
	“บ่ต้องเอาพ่อกะได้ดอกเป็น คุณนาย มานี้”	“ไม่จำเป็นต้องแต่งงานกับพ่อหรือจะ ได้เป็นคุณนายแต่งงานกับผมก็ได้เป็น คุณนายเหมือนกัน”
นวลจันทร์ จิ้น	“ว้าย ! ว้าย !” “คุณนายชา”	“ว้าย ! ว้าย!” “คุณนายชา”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างข้าง ต้นคณะเสียงอีสาน เรื่องเงินคือพระเจ้า ข้าวเลี้ยงชีวิต คำว่า “ว้าย ! ว้าย !” เป็นการใช้คำอุทานบอกอาการเสียใจ คู่สนทนาสื่อสารกันระหว่างลูกจ้างกับนายจ้าง นายจ้างตำหนิลูกจ้างสาวสวยว่าอยากเป็นคุณนาย อยากร่ำรวยหรือถึงจะหาวิธีรวยทางลัด คือการเป็นภรรยาเจ้าของบ้านไม่ต้องเป็นภรรยาเจ้าของบ้านมาเป็นภรรยาลูกชายเจ้าของบ้านก็ได้ดีกว่าอีก และลูกจ้างสาวก็ถูกลูกชายเจ้าของบ้านทอด คำอุทานที่เปล่งออกมา

คือคำว่า “ว้าย ว้าย !” ผู้ชมแคได้ยินก็ยิ้มหัวเราะไปกับบทบาทการแสดงจะรู้สึกตรงกันข้ามกับนักแสดงที่กำลังแสดงอยู่บนเวทีซึ่งเป็นคำอุทานที่แสดงถึงความเสียใจ

และหอคณะสาวน้อยเพชรบ้านแพ่ง ใช้กลวิธีการใช้คำอุทานบอกอาการเสียใจ ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
วิภาพร	“เพราะว่ามันบ่รักบ่รักหนึ่เอื้อย เฮ็ดจังได้ลิหาหวานหายามาใส่”	“เพราะว่ามันไม่รักไม่ชอบ ทำอย่างไรที่ จะหาหวานหายามาใส่”
เหา	“ตาย ! เว้าอยู่เดียววะ น้องวิภาพร บ่มีใจกับคู่มัน แม่แต่หน้อยเดียว เลยดิน้องหล่าอายเปิร์ตนั้นนะ”	“ตาย ! พูดอยู่คนเดียววะน้องวิภาพร ไม่มีใจให้คู่มัน แม่แต่นิดเดียวเลยหรือ คุณเปิร์ตนั้นนะ”
วิภาพร	“จ๋า เอื้อยเหากะพอใจอยู่ดี”	“จ๋า พี่เหาก็พอใจหรือ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ข, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าว คณะเสียงอีสาน เรื่องรักทรมาณ คำว่า “ตาย !” เป็นการใช้คำอุทานบอกอาการเสียใจ คู่สนทนาสื่อสารกันระหว่าง คำอุทานที่เปล่งออกมา คือ คำว่า “ตาย !” ผู้ชมแคได้ยินก็ยิ้มหัวเราะซึ่งเป็นคำอุทานที่แสดงถึงความเสียใจ กรณีการหมั่นกันไว้ก่อนแต่ไม่มีใจที่จะสานต่อในโอกาสต่อไป ผู้รับสารหรือผู้ชมจะรู้สึกสนุกสนานในขณะที่ผู้แสดงเสียใจในบริบทที่กำลังแสดงอยู่

4. คำอุทานแสดงความกังวลใจ

คำอุทานที่ใช้เมื่อเนื้อเรื่องกำหนดให้ต้องแสดงความกังวลใจ ตัวแสดงในหมอลำก็จะใช้คำอุทานแสดงความกังวลใจ เช่น ป้าด, โอ้ย, โสย สังเกตได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

คำอุทานที่แสดงความกังวลใจที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหอลำอีสาน ดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารคำอุทานที่แสดงความกังวลใจที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
คนที่ 1	“ผู้ชายละครับ”	“ผู้ชายละครับ”
คนที่ 2	“อายุประมาณ 3 เดือนละ”	“อายุประมาณ 3 เดือนละ”
คนที่ 1	“โอ้ย ! ขเจ้าเฮาลูกกินนม”	“โอ้ย ! ขเจ้าเฮาลูกกินนม”

คนที่ 2

“จ๊กแล้วผู้ชายดูดแม่ะ”

“จ๊กแล้วผู้ชายดูดแม่ะ”

(วิวัฒน์ ไทวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะรัฐทิวาอำนาจศิลป์ เรื่องหมากพร้าวหล่นแข่งหมากแดงหล่นคาง คำว่า “โอ๊ย !” เป็นการใช้อำนาจทางแสดงความรู้สึกกังวลใจ คู่สนทนากำลังพูดถึงการที่มีผู้ชายตีเมียคนผู้หญิงตอนแรกกังวลใจนึกว่าถูกลวนลามหรือข่มขืน แต่ความจริงก็คือการที่ผู้หญิงให้ลูกตีมันนั่นเองผู้ฟังจะรู้สึกตลกมีอารมณ์ขันร่วมไปด้วยขณะที่ได้ยินและชมการแสดง ส่วนหมอลำคณะหนุมารวิเศษศิลป์ใช้กลวิธีการใช้อำนาจทางแสดงความรู้สึกกังวลใจ ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
จรรกา	“ปาด ! ใช้ผัดเอ็นท้องเตะนิ”	“ปาด! เป็นไข้ผัดส่วนเอ็นของท้องนะนี่”
อิเหนา	“เอ็นท้องพี่ขึ้นดิน้อง”	“เอ็นของน้องของพี่มันขยายตัวหรือน้อง”
จรรกา	“พี่ พี่ใช้ไปได้เด๋ น้องลิแต่งงานอยู่ มีอื่นเนีย”	“พี่จะเป็นไข้ไม่ได้นะ พรุ่งนี้จะแต่งงานงานแล้วนะ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2546, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าว คณะหนุมารวิเศษศิลป์ เรื่องอิเหนา คำว่า “ปาด !” เป็นการใช้อำนาจทางบอกอาการ คู่สนทนากำลังพูดถึงอาการไข้ แต่ในบริบทนี้ผู้ชมจะรู้สึกถึงอาการไข้ แต่จะมีรอยยิ้มรู้สึกตลกตั้งแต่ได้ยินคำว่า “ปาด !” แล้ว อาการไข้ผัดเอ็นก็ไม่มีโรคนี้ทางการแพทย์ แต่นักแสดงหมอลำตั้งโรคชนิดขึ้นมาเอง อาการไข้หากจะไข้ก็ไม่มีใครห้ามเป็นไข้ได้ แต่ในบริบทนี้ห้ามเป็นไข้เพราะจะแต่งงานแล้วห้ามไข้เด็ดขาด

5. คำอุทานแสดงความตกใจหรือประหลาดใจ

คำอุทานที่คณะหมอลำอีสานใช้เมื่อมีความตกใจหรือประหลาดใจเกิดขึ้น และตัวแสดงจะต้องแสดงความตกใจหรือประหลาดใจนั้น ก็จะใช้คำอุทานแสดงความตกใจหรือประหลาดใจ เช่น อู๋ !, เฮ้ย!, ปาด !

คำอุทานแสดงความตกใจหรือประหลาดใจ ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารคำอุทานแสดงความตกใจหรือประหลาดใจที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บานเย็น	“ไหน ๆ สุกะมาหาเฮาแล้ว จีรวรรณ พรวิเศษ”	“มาพบพวกเราแล้ว จีรวรรณ พรวิเศษ”
จีรวรรณ	“อิหยัง”	“อะไร”
บานเย็น	“อู๋ ! ๆ เฮาบได้เลี้ยวเห็นไผ่เต้เธอ เฮาเลี้ยวเห็นเธอขาวกว่าหมู่สวย กว่าหมู่เหม่เฮ้ย”	“อู๋ ๆ ฉันไม่ได้มองเห็นใครนะ ฉันเห็น แต่เธอเพราะว่าขาวกว่า สวยกว่าคนอื่น”
จีรวรรณ	“อิหสิตีวะ เฮ้ย !”	“จริง ๆ นะ”
บานเย็น	“เออ ให้เฮายืมเงินแนจักสองแสน”	“เออใช่ ถ้าอย่างนั้นขอให้เรายืมเงินลัก สองแสนหนอย”
จีรวรรณ	“ปาด ! คือสิยืมหลายคักแท้”	“ปาด ! ทำไมจะยืมเงินเอะจั่ง”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะเสียงอีสาน เรื่องเงินคือพระเจ้าข้าเลี้ยงชีวิต คำว่า “ปาด ! อู๋ ! ๆ เฮ้ย ! ปาด !” เป็นการใช้คำอุทานบอกอาการตกใจหรือประหลาดใจว่า ในการสนทนาเพื่อต้องการจะยืมเงิน โดยใช้วิธีการชมก่อน แล้วจึงเอ่ยยืมเงิน อีกฝ่ายจึงเกิดความตกใจหรือประหลาดใจผู้ชมจะมีความรู้สึกสนุกสนานมีอารมณ์ขันร่วมด้วยขณะที่ชมการแสดงของหมอลำอีสาน

ส่วนหมอลำคณะรุ่งทิวาอำเภอยศศิลป์ใช้กลวิธีการใช้คำอุทานแสดงความกังวลใจที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ธี	“อะไรสิเตือนใจ เตือนใจว่าลิขวนเจ้ากับ น้องวันเอาไปหมอนโสมกองบุญกอง บวชชั้นเต้พันบ่ดีเอื้อยสิไปแต่งแก้”	“อะไรสิเตือนใจ เตือนใจว่าลิขวนเจ้ากับ น้องวันเอาไปหมอนโสมกองบุญกอง บวชชั้นเต้พันบ่ดีเอื้อยสิไปแต่งแก้”
ธี	“อ้าว ! บักโตมันลิบวชอีกเดี๋ยวนี” เตือนใจอ้ายคมสันต์”	“อ้าว ! บักโตมันลิบวชอีกเดี๋ยวนี” เตือนใจอ้ายคมสันต์”
ธี	“บักคมสันต์ผู้บ่าวมิ่งนันติ ปาด บุญพลามันหลายละเนาะ ขนาด มันเป็นคนพอแม่โสที่มกะยังได้บวช นำเขาอยู่ พอดีละมือคีนเอื้อย”	“บักคมสันต์ผู้บ่าวมิ่งนันติ ปาดบุญพลา มันหลายละเนาะ ขนาดมันเป็นคนพอ แม่โสที่มกะยังได้บวชนำเขาอยู่ พอดีละ มือคีนเอื้อย”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2552, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรุ่งทิวาอำนวยศิลป์ เรื่อง**บ่วงกรรม** คำว่า “อ้าว !” เป็นการใช้คำอุทานบอกอาการตกใจหรือประหลาดใจ บ่งบอกถึงการบวชว่าจริงหรือไม่ที่นายคมสันต์จะบวช น้ำเสียงที่ผู้รับสารได้ยินหรือกำลังรับชมอยู่จะหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมด้วยขณะที่ชมการแสดง

6. คำอุทานแสดงความสงสารปลอบโยน

คำอุทานที่คณะหมอลำอีสานใช้เมื่อเนื้อเรื่องที่ต้องแสดงจะต้องมีการปลอบโยนกัน ก็จะใช้คำอุทานแสดงความสงสารปลอบโยน โดย เช่น เอ้า !, ป้าตปัดโ !, อู๋ ! แล้วก็จะเกิดเป็นอารมณ์ขันขึ้น

คำอุทานแสดงความสงสารปลอบโยนที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารคำอุทานแสดงความสงสารปลอบโยนที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ขอ	“เอ้า ! ชื่อจิ้งได้เกาะครับ”	“เอ้า ! คุณชื่ออะไรนะครับ”
คมสันต์	“น้องสาว”	“น้องสาว”
ศรีไ้	“น้องสาวชื่อว่าศรีแพร คุณนายศรีแพรคะ”	“น้องสาวชื่อว่าศรีแพร คุณนายศรีแพรคะ”
ขอ	“ป้าตปัดโ ! ชื่ออุบาทอีกแล้ว”	“ป้าตปัดโ ! ชื่อไม่เป็นมงคลเลย”
คมสันต์	“อันน้องหยั่งมาใหญ่กว่าเอื้อยหนอ”	“ทำไมน้องสาวจึงร่างใหญ่กว่าพี่สาวนะ”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2552, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าว คณะรุ่งทิวาอำนวยศิลป์ เรื่อง**บ่วงกรรม** เป็นการใช้คำอุทานเสริมบท คำว่า “เอ้า !” เป็นการแสดงความสงสัยและ “ป้าตปัดโ !” คู่สนทนาคูยกกันเรื่องถามชื่อว่าชื่อว่าอะไรบอกชื่อแล้ว ผู้ถามอุทานออก ว่า “ป้าตปัดโ !” กรณีความสงสาร ผู้รับสารหรือผู้ฟังจะรู้สึกตลกกับคำอุทาน กรณีชื่อไม่เป็นมงคลชื่อไม่ตีความหมายไม่ดี ผู้รับสารจะรู้สึกตลกมีอารมณ์ขันไปด้วย

7. คำอุทานแสดงความรับรู้หรือเข้าใจ

คำอุทานที่คณะหมอลำอีสานใช้เมื่อเนื้อเรื่องของหมอลำที่จะแสดงนั้นต้องแสดงอารมณ์รับรู้หรือเข้าใจนั้น ผู้แสดงก็จะใช้คำอุทานแสดงความรับรู้หรือเข้าใจ เช่น วาย !, ปาด !

คำอุทานแสดงความรับรู้หรือเข้าใจที่สื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน ดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ชั้น แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ชั้นได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารคำอุทานแสดงความรับรู้หรือเข้าใจที่สื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
หนวย	“วาย ! สัมพอแม่นหละแหะกะญ เป็นรางวัลสร้อยอยู่ วังกอนหลับญ ห่มเหี้ยขึ้นญมีความรู้สีกว่าส่วนได้ ส่วนหนึ่งร่างกายญมันเป็นก็อดื้อ ก็ดีที ๆ”	“วาย ! วาแล้ว มันเป็นรางวัลสร้อยช่วง ที่นอนหลับอยู่พอรู้สึกตัวตื่นขึ้นมา มี ความรู้สีกว่ามีส่วนหนึ่งส่วนใดของ ร่างกายแข็งตัวขึ้น”
คม	“ปาด !”	“ปาด !”
หนวย	“ก็อดื้อก็ดีวะลัน ขึ้นมันเป็นจั่งซี แสดงว่า เขาเอ็นว่าญมีความต้อง การทางเพศ”	“สิ่งที่พูดว่ามันขึ้นและแข็งตัวนะแสดง ว่าฉันมีความต้องการทางเพศ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **ขำวนอกลาน มารคนละทอง** คำว่า “ปาด !” เป็นการใช้คำอุทานบอกอาการ คู่สนทนาพูดในเชิงอารมณ์ชั้นที่เกี่ยวกับเรื่องทางเพศ ช่วงที่นอนหลับอยู่นั้นจะมีบางส่วนไม่หลับด้วย นักแสดงพูดคำว่า “ปาด !” เสริมบทให้ทำให้ทราบเกี่ยววัยวะเพศกำลังแข็งตัว แต่บริบทที่ผู้ฟังจะรู้สึกสนุกสนาน อมยิ้มไปด้วย

8. คำอุทานแสดงความโกรธเคือง

คำอุทานที่คณะหมอลำอีสานใช้เมื่อเนื้อเรื่องที่แสดงในหมอลำกำหนดให้ต้องแสดงอารมณ์โกรธ ตัวแสดงก็จะใช้คำอุทานแสดงความโกรธเคือง เช่น อ้าย ! ๆ, ช่วย !

คำอุทานแสดงความโกรธเคืองที่สื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน ดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ชั้น แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ชั้นได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารคำอุทานแสดงความโกรธเคืองที่สื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

9. คำอุทานแสดงความเรีกร้อง

คำอุทานที่เป็นกลุ่มคำอุทานที่ที่คณะหมอลำอีสานใช้เมื่อต้องการแสดงความเรีกร้องที่ผู้แสดงหมอลำใช้พูดเพื่อต้องการเรีกร้องสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ป้ำดโธ ! ป้ำดโธ !, ป้ำด

คำอุทานแสดงความเรีกร้อง ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารคำอุทานแสดงความเรีกร้องที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
จารย์วัน	“คันกุบอก อย่าด่ากุด่าให้มันแตกดอก”	“คันกุบอก อย่าด่ากุด่าให้มันแตกดอก”
เซียงคำไล	“ผมลิดาเจ้าเฮ็ดหยังเดียวนี้อาย”	“ผมลิดาเจ้าเฮ็ดหยังเดียวนี้อาย”
จารย์วัน	“กุดักนุ่งเสื้อมึง”	“กุดักนุ่งเสื้อมึง”
เซียงคำไล	“เฮ้า ! ป้ำดโธ !”	“เฮ้า ! ป้ำดโธ !”
เซียงคำไล	“ผู้บักใหญ่นุ่งเสื้อตัวน้อย ๆ มันกะ ลิดากูนั้นตัวอาย”	“ผู้บักใหญ่นุ่งเสื้อตัวน้อย ๆ มันกะ ลิดากูนั้นตัวอาย”
จารย์วัน	“กูปปล่อย”	“กูปปล่อย”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะรุ่งทิวาอำเภอนายศิลป์ เรื่องแม่ย่าจัญไร ลูกสะใภ้กะเรีงคำว่า “ป้ำดโธ !” เป็นการใช้คำอุทานแสดงการเรีกร้องคู่สนทนา กำลังแสดงอาการไม่พอใจแต่นั้นคือบทบาทของนักแสดงหมอลำ แต่ผลลัพธ์คือผู้รับสารหรือผู้ชมหัวเราะ ตลกกับน้ำเสียงสูง ต่ำของนักแสดงหมอลำ ที่เน้นเสียง “ป้ำดโธ !”

ส่วนหมอลำคณะอนุภาารวิเศษศิลป์ใช้กลวิธีการใช้คำอุทานแสดงการเรีกร้องที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
คุณหญิงเฟื้อฟ้า	“ชุดใหญ่ จ๊ะ คุณหลวงต้อง จัดการให้ฉันนะคะ”	“ชุดใหญ่นะ คุณหลวงต้องการให้ฉันให้ ดิฉันนะคะ”
คุณหลวงปัติ ใจ	“ป้ำดโธ ! ป้ำดโธ !” “คุณหลวง”	“ป้ำดโธ ! ป้ำดโธ !” “คุณหลวง”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ก, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าว คณะอนุกรรมการวิเศษศิลป์ เรื่องกาฬิมตงหงส์ลิมเฝ้า คำว่า “ปาดโ ! ปาดโ !” เป็นการใช้คำอุทานบอกอาการ คู่สนทนา กำลังแสดงอาการไม่พอใจแต่นั้น คือบทบาทของนักแสดงหมอลำ แต่ผลลัพธ์คือผู้รับสารหรือผู้ชมหัวเราะ ตลกกับน้ำเสียงสูง ต่ำ ของนักแสดงหมอลำ ที่เน้นเสียง ปาดโ ! ปาดโ !

10. การใช้คำอุทานเสริมบท

คำอุทานที่คณะหมอลำอีสานใช้เสริมบทช่วงที่ทำการแสดงอยู่บนเวที นอกจากช่วยให้เกิดอารมณ์ขันแล้ว ยังช่วยเสริมความหมายของคำพูดให้ชัดเจนอีกด้วย คำอุทานเสริมบทดังกล่าว เช่น ปาด !, ปาดโ !, เอ้อ !

การใช้คำอุทานเสริมบทที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังกล่าว หากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสาร การใช้คำอุทานเสริมบทที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
แม่นม	“ปาด ! เค้ากอด เค้าจับก็บ่ว่า อีหยัง”	“ปาด ! เขาทั้งกอดและจับก็ไม่พูดว่าอะไรเขา”
องค์ชาร์ตนา	“แม่น”	“ใช่แล้ว”
แม่นม	“ปาด !”	“ปาด !”
องค์ชายดำชา	“เฮ็ดอีหยังต่อรัตน”	“ทำอะไรต่ออีกหรือรัตน”
องค์ชายรัตน	“รัตนากำลังจะเข้าด้ายเข้าเข็ม เลยละเด้อ แต่พี่ดำชาก็มาปลุก รัตนาก่อน”	“รัตนากำลังจะเข้าด้ายเข้าเข็มเลยนะ ค่ะ แต่พี่ดำชาก็มาปลุกรัตนาก่อน”
องค์ชายดำชา	“ฮ่า ๆ ฮ่า ๆ ฮ่า ๆ”	“ฮ่า ๆ ฮ่า ๆ ฮ่า ๆ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ง, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะผู้ร่วมมิตร เรื่องกิงฟ้ากาหลงคอน คำว่า “ปาด !” เป็นการใช้คำอุทานเสริมบท คู่สนทนากล่าวถึงการกอดในความฝันว่าองค์ชายรัตนสามารถกอดได้ฝ่ายหญิงก็ไม่ตำหนิแต่ดีใจที่มีคนมากอด แต่แค่ความฝันเป็นลักษณะคำอุทานเชิงตำหนิแต่น้ำเสียงที่แม่เปล่งออกมา ผู้ชมหรือผู้รับสารจะรู้สึกสนุกตลกและมีอารมณ์ขันร่วมกับนักแสดงที่กำลังแสดงอยู่บนเวทีหมอลำ

ส่วนหมอลำคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ใช้กลวิธีการใช้คำอุทานแสดงเสริมบท ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
อภิชาติ	“ผมคิดไว้แล้วว่าผมจะซื้อนาฬิกา ไปฝากหลาน อภิเชตละ”	“ผมคิดไว้แล้วว่าผมจะซื้อนาฬิกาไป ฝากหลาน อภิเชตละ”
อภิเชต	“ผมคิดว่าจะซื้อสร้อยคอสวย ๆ ไป ฝากหลานเย็นใจครับ ไก่ดละครับ”	“ผมคิดว่าจะซื้อสร้อยคอสวย ๆ ไปฝาก หลานเย็นใจครับ ไก่ดละครับ”
ไก่อัด	“ไอย์ ! ที่ท่านเอาไปฝากหลานมันกิน บได้เลยนะ นี่กินได้ส่งเสริมสุขภาพ”	“ไอย์ ! ที่ท่านเอาไปฝากหลานมันกินบ ได้เลยนะ นี่กินได้ส่งเสริมสุขภาพ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ค, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง**แรงรักแรงแค้น** คำว่า “ไอย์ !” เป็นการใช้คำอุทานเสริมบท คู่สนทนากำลังคุยกันว่าซื้ออะไรกันดีไปฝากอภิเชตกับเย็นใจ คู่สนทนาที่ซื้อกดอุทาน คำว่า “ไอย์ !” ออกมาไม่สื่อเป็นเชิงลักษณะคำถามคำตอบเชิงตกลงด้วยว่าหากซื้อนาฬิกา

ส่วนหมอลำคณะรุ่งทิวาอำเภอนายศิลป์ใช้กลวิธีการใช้คำอุทานแสดงเสริมบท ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
พระรูปที่ 1	“พระก็มีหัวใจนะคะ มึงซิเอาอิหยังกับ กู มึงซิตีวอลเลย์แข่งกับกูบมืออื่น”	“พระก็มีหัวใจนะคะ มึงจะเอาอะไรกับกู มึงจะตีวอลเลย์แข่งกับกูในวันพรุ่งนี้ไหม”
คนที่ 8	“ว้าย ! ฉันพ้อหลวงแม่...”	“ว้าย ! ฉันพ้อหลวงแม่”
พระรูปที่ 2	“ปาด ! หลวงปู่คือเป็นกระเทยคือแท้”	“ปาด ! หลวงปู่ก็เป็นกระเทยเหมือนจ้งเลย”
พระรูปที่ 1	“ฮ่า ๆ”	“ฮ่า ๆ”
พระรูปที่ 2	“จบเอกแล้วดิแม่”	“จบแล้วหรือครับแม่”

(วิวัฒน์ ไทยวิฒนานนท์, 2549, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าว คณะรุ่งทิวาอำเภอนายศิลป์ เรื่อง**หมากพร้าวหล่นแข่ง หมากแดงหล่นค้าง** คำว่า “ว้าย !, ปาด” เป็นการใช้คำอุทานเสริมบท คู่สนทนาสื่อสารถึงความประหลาดใจหรือสงสัยแต่น้ำเสียงที่เปล่งออกมาเป็นเสียงสูง ผู้รับสารหรือผู้ชมจะมีรอยยิ้มและมีอารมณ์ขันร่วมด้วยจากการได้ฟังคู่สนทนาพูดคุยกัน เป็นการสงสัยแต่อย่างไรก็ตามน้ำเสียงยังทำให้ผู้รับสารมีอารมณ์ขันร่วมด้วยกับผู้แสดงบทเวทีหมอลำ

กลวิธีใช้คำอุทานสื่ออารมณ์ของคณะหมอลำอีสานที่พบในการศึกษาคั้งนี้ มี 2 ประการ คือ คำอุทานบอกอาการเพื่อสื่ออารมณ์ชั้น เช่น “ปาด ! ปาดโ ! โ้ย ! ว้าย !” และคำอุทานเสริมบทเพื่อสื่ออารมณ์ชั้น เช่น ปาดทีโ ! ปาด ! ปาดติโ ! ฮ่วย ! อ้าว ! โ้ย ! ปาดปัดโ ! ปาดติโ !” จากการศึกษาคำอุทานบางคำใช้ได้ทั้งเป็นคำอุทานเสริมบทและคำอุทานบอกอาการ เช่น คำว่า “ปาด” ขึ้นอยู่บริบทหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เพราะคำอุทานของนักแสดงหมอลำของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะอุทานเป็นภาษาถิ่นอีสาน ไม่เหมือนคำอุทานภาคกลาง ภาคใต้ ภาคเหนือ หรือภาคอื่น ๆ ของประเทศไทยมีลักษณะเฉพาะท้องถิ่น อาจเกิดจากความเคยชินหรือคุ้นเคยกับคำภาษาท้องถิ่นที่ใช้เป็นประจำ ระหว่างนักแสดงตลกหมอลำและผู้ชม อาจมองคนละมุมจากนักแสดงมองคำอุทานที่เปล่งออกมาขึ้นอยู่กับสถานการณ์หรือเหตุการณ์ ส่วนมุมมองของผู้รับสาร ผู้ชมชอบความบันเทิงเลยมองคำอุทานต่าง ๆ เป็นเรื่องอารมณ์ขันตลก และหัวเราะไปด้วยขณะที่ได้ยินเสียงอุทานจากนักแสดง ขณะที่แสดงลำเรื่องต่อกลอนแต่ละเรื่อง จะเน้นหลากหลายอารมณ์ความรู้สึกของผู้แสดง

กลวิธีการใช้ภาษาเฉพาะกิจ

ภาษาเฉพาะกิจ หมายถึง ภาษาเฉพาะลักษณะ อาชีพ หรือกลุ่มสังคม การใช้ภาษาลักษณะนี้ในการแสดงหมอลำ นอกจากช่วยให้ผู้ชมเข้าใจเนื้อเรื่องแล้ว ยังทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ขันอีกด้วย

ตามที่ได้ศึกษากลวิธีการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในแสดงหมอลำของคณะหมอลำอีสาน จำนวน 10 คณะ จากข้อมูลสัมภาษณ์ 20 เรื่อง หรือ 20 สัมภาษณ์ พบกลวิธีการใช้ภาษาเฉพาะกิจ 10 ลักษณะ คือ ภาษาพวน ภาษาหยาบ ภาษาผิดกลุ่มสังคม ภาษาแก้งผิด ภาษาการประพันธ์ ภาษาโฆษณาและประชาสัมพันธ์ ภาษาแสดงอารมณ์ ภาษาล้อ และสำนวน และคำขวัญ ดังนี้

1. ภาษาพวน

ภาษาคำพวนที่คณะหมอลำอีสานใช้เวลาสื่อความหมายขณะที่ทำการแสดงหมอลำอยู่บนเวทีเพื่อสื่ออารมณ์

ภาษาพวนที่สื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน ดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ชั้น แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ชั้นได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารด้วยภาษาพวนที่สื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
คนชายยา	“มันปลาจ๋อม มันใจอันได้เลือกเลย นา หรือจะเอาวิมามินละ โปรตีน”	“มันปลาจ๋อม มันใจอันได้เลือกเลยนา หรือจะเอาวิมามินละ โปรตีน”
ตาเฒ่า	“แม่นหยังนิ”	“แม่นหยังนิ”
คนชายยา	“โปรตีน”	“โปรตีน”
ยายย่าอัยกา	“โปรตีนหยังละลูกหล่า”	โปรตีนหยังละลูกหล่า”
คนชายยา	“ป็นโต”	“ป็นโต”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ง, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง 4 ยอดกุมาร ข้อความว่า “...มันปลาจ๋อมมันใจอันได้เลือกเลยนาหรือจะเอาวิมามินละโปรตีนแม่นหยังนิ โปรตีนโปรตีนหยังละลูกหล่าป็นโต...” คำว่า “โปรตีน กับ ป็นโต” ต่างมีความหมายในตัว โปรตีนคือสารอาหารที่มีความสำคัญต่อร่างกาย ส่วนป็นโตคือการชนะที่บรรจอาหารไปถวาย พระสงฆ์และสามเณรที่วัด ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึงคำดังกล่าว เป็นเสียงหัวเราะ เป็นการสื่อสารระหว่างการแสดงลำเรื่องตลกอลวน ทำให้เกิดอารมณ์ขันเพราะ น้ำเสียงและความหมายที่สื่อสารถึงผู้รับสารซึ่งผู้แสดงหมอลำสื่อสารใช้คำดังกล่าว

ส่วนหมอลำคณะรุ่งทิวาอำเภอนายศิลป์ใช้กลวิธีการใช้ภาษาพวนที่สื่ออารมณ์ขันของ คณะหมอลำอีสาน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
สายฝน	“เจ้าเปิดให้เบิ่งแนเค้อ”	“เจ้าเปิดให้เบิ่งแนเค้อ”
ป้าที่	“รีแน นีแน แม่ป้าร้องเพลงดีกว่า คาราโอเกะ เหนอะ กะร้องเพลงคา ราโอเกะกัน เอโค”	“รีแน นีแน แม่ป้าร้องเพลงดีกว่า คารา โอเกะ เหนอะ กะร้องเพลงคาราโอเกะ กัน เอโค”
สายฝน	“แม่ฮี้ยังเกาะ เอโค”	“แม่ฮี้ยังเกาะ เอโค”
ป้าที่	“เอโคกะโอเคนั้นละ”	“เอโคกะโอเคนั้นละ”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าว คณะรุ่งทิวาอำเภอนายศิลป์ เรื่องหมากพร้าวหล่นแข่ง หมากแดง หล่นค้าง ข้อความว่า “...เจ้าเปิดให้เบิ่งแนเค้อรีแนนีแน แม่ป้าร้องเพลงดีกว่าคาราโอเกะเหนอะ กะร้องเพลงคาราโอเกะกัน เอโคแม่ฮี้ยังเกาะ เอโค...” เป็นคำภาษาพวนสื่ออารมณ์ขันซึ่งคำว่า “เอโค คือ เอโค” เป็นคำพวนที่เข้าใจผิดกันเพราะสายฝนกับป้าที่สนทนากันว่าคำว่าคาราโอเกะเป็นคำที่มีความหมายว่าสำหรับการร้องเพลงตามเนื้อร้องมาจากภาษาญี่ปุ่น และคำว่า

“เอโค” คือ “โอเค” ในภาษาญี่ปุ่นพวนเป็นภาษาอังกฤษ ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึงคำดังกล่าว

ส่วนหมอลำคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ใช้กลวิธีการใช้ ภาษาพวนที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
วัลลี	“ป้าชู่คะ จัดการเลยคะ”	“ป้าชู่คะ จัดการเลยคะ”
ป้าชู่	“คนอย่างอีคุณพิมพิราจะต้องให้นมชุกุยกับมัน มันจะรู้เรื่อง แต่ละมือแต่ละวันลอยหน้าลอยตา สาระแน สวดเรื่องชาวบ้านเค้าดี มึงนี่ก็สาระแน ส่วนอีลูกที่อยู่ตรงกลางนั่นก็อี สาระนอ ส่วนส่วนข้างหลังนั่นก็อี สอรอ ”	“คนอย่างอีคุณพิมพิราจะต้องให้นมชุกุยกับมัน มันจะรู้เรื่อง แต่ละมือแต่ละวันลอยหน้าลอยตา สาระแนสวดเรื่องชาวบ้านเค้าดี มึงนี่ก็สาระแน ส่วนอีลูกที่อยู่ตรงกลางนั่นก็อี สาระนอ ส่วนส่วนข้างหลังนั่นก็อี สอรอ ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ค, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง**แรงรักแรงแค้น** คำว่า “...มึงนี่ก็**สาระแน**ส่วนอีลูกที่อยู่ตรงกลางนั่นก็อี**สาระนอ**ส่วนส่วนข้างหลังนั่นก็อี**สอรอ**...” เป็นคำภาษาพวน สื่ออารมณ์ขันซึ่งคำว่า “สาระแน” และ “สาระนอ” เป็นคำพวนที่ใช้ในขณะหมอลำเวลาที่ทำให้ความหมายคนที่กำลังพูดด้วยเป็นคนที่ชอบรู้เรื่องของชาวบ้านศัพท์ภาษาภาคกลางใช้คำว่า สอดรู้สอดเห็นนั้น ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึงคำดังกล่าว

2. ภาษาหยาบ

ภาษาที่ไม่สุภาพที่คณะหมอลำอีสานใช้สื่อสารและด่ากันบนเวทีขณะที่ทำการแสดงอยู่บนเวทีที่สื่ออารมณ์ขัน

ภาษาหยาบที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังกล่าว หากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารด้วยภาษาหยาบที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บักไผ่	“เล่นหัวเค้าเต๋อ ถึงว่านี่วกูถึงเสียศูนย์เต๋อว่า เคี้ยวมันคมคือหยั่ง”	“เล่นหัวเค้าเต๋อ ถึงว่านี่วกูถึงเสียศูนย์เต๋อว่า เคี้ยวมันคมคือหยั่ง”

พระสุธน	“จริงๆ พวกเธอเป็นผู้หญิงที่ต่ำทราม”	“จริง ๆ พวกเธอเป็นผู้หญิงที่ต่ำทราม”
บั๊กแหลม	“ต่ำถ้วน้อ”	“ต่ำถ้วน้อ”
บั๊กไผ่	“จริงไอ้แหลม อีนี่ต่ำทัพพี อีหน้า เบ็ดนะต่ำกะมัง 2 คน มันต่ำเอี้ยว”	“จริงไอ้แหลม อีนี่ต่ำทัพพี อีหน้าเบ็ดนะต่ำกะมัง 2 คนมันต่ำเอี้ยว”
บั๊กแหลม	“ไอ้เนี้ยแหละกุเสีย 2200”	“ไอ้เนี้ยแหละกุเสีย 2200”
บั๊กจืด	“รวมกับมึง 3 คนเป็น 11”	“รวมกับมึง 3 คนเป็น 11”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะประณามบันเทิง เรื่อง**พระสุธนมโนราห์** ข้อความว่า “...เล่นหัวเค้าเต๋อถึงว่านัวกถึงเสียศูนย์เต๋ว่า เคี้ยวมันคมคือหยั่งจริง ๆ พวกเธอเป็นผู้หญิงที่ต่ำทรามต่ำถ้วน้อ จริงไอ้แหลมอีนี่ต่ำทัพพีอีหน้าเบ็ดนะต่ำกะมัง 2 คนมันต่ำเอี้ยวไอ้เนี้ย...” เป็นคำภาษาหยาบสื่ออารมณ์ขันซึ่งคำว่า “ผู้หญิงที่ต่ำทราม” เป็นคำหยาบใช้เวลาที่ผู้แสดงด่ากันเวลาที่ทำการแสดงหมอลำ แต่จะออกมาในรูปอารมณ์ขัน เพราะการเปรียบเทียบคำว่าผู้หญิงต่ำทรามในภาษาอีสานแปลว่าเข้าใจว่าเป็นขาม บั๊กไผ่ก็ด่ากลับว่าอีกคนหน้าทัพพี หน้าเบ็ดต่ำกะมัง (อุปกรณ์ที่ชาวอีสานใช้ซักผ้า) ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึงคำดังกล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
คนที่ 2	“อีหานี้ หน้าคือปีศาจ ปากหมาคืออีก”	“อีหานี้ หน้า คือ ปีศาจ ปากหมา คืออีก”
คนที่ 8	“แมนหยั่ง”	“แมนหยั่ง”
คนที่ 2	“อีหาดากใหญ่ ๆ ให้มันเซียงไว้ในดากเทียละ 10 ใบพุ้น”	“อีหาดากใหญ่ ๆ ให้มันเซียงไว้ในดากเทียละ 10 ใบพุ้น”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะรุ่งทิวาอำนวยการศิลป์ เรื่อง**หมากพร้าวหล่นแข่งหมากแดงหล่นค่าง** มีการใช้ข้อความภาษาที่ใช้คำหยาบหรือคำต้องห้ามมาใช้สร้างเรื่องราวซึ่งคำดังกล่าวในความรับรู้ของผู้ชมได้เกิดความรู้สึกว่าหยายแต่อย่างใด ข้อความว่า “...อีหานี้ หน้าคือปีศาจ ปากหมา คือ อีกแมนหยั่งอีหาดากใหญ่ ๆ ให้ มัน เซียงไว้ในดากเทียละ 10 ใบ พุ้น เป็นคำภาษาหยาบ สื่ออารมณ์ขันซึ่งคำว่า “อีฮา, ปีศาจ, ปากหมา, ดากใหญ่ ๆ” เป็นคำหยาบใช้เวลาที่ผู้แสดงหมอลำด่ากันเวลาที่ทำการแสดงหมอลำ แต่จะออกมาในรูปอารมณ์ขัน เพราะการเปรียบเทียบคำคำว่า “อีฮา” ปากหมาเหมือนสุนัขหรือหมา และยังมีการเปรียบเทียบว่า “ดากใหญ่” หรือกันใหญ่มาก ๆ สามารถนำไฟร์เข้าไปซ่อนใน ดากหรือรูทวารได้จำ 10 ใบ ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วยเวลาที่นักแสดงหมอลำพูดถึงคำดังกล่าวในบริบทที่แสดงจริง ๆ และสามารถสื่อสารทางตรงกับผู้ชมที่ได้ยินเสียงและเห็นด้วยตาจึงทำให้เกิดอารมณ์ขันเพิ่มมากขึ้น

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ตาเฒ่า	“มันชื่อว่าจั่งได้ละยาเนี้ย”	“มันชื่อว่าจั่งได้ละยาเนี้ย”
คนขายยา	“เอ็นคารู”	“เอ็นคารู”
ยายย่าอัยกา	“ลูกเหล่กินจั่งได้ลูก”	“ลูกเหล่กินจั่งได้ลูก”
คนขายยา	“กินไม่ได้ใช้เห็นบเอา”	“กินไม่ได้ใช้เห็นบเอา”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ง, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง 4 ยอดกุมาร ข้อความว่า “...มันชื่อว่าจั่งได้ละยา เนี้ยเอ็นคารูลูกเหล่กินจั่งได้ลูกกินไม่ได้ใช้เห็นบ...” เป็นคำหยาบ สื่ออารมณ์ขันซึ่งคำว่า “เอ็นคารูลูกเหล่” เป็นคำคำหยาบใช้เวลาที่ผู้แสดงหมอลำเวลาทำการแสดงหมอลำ แต่จะออกมาในรูปอารมณ์ขัน เพราะการเปรียบเทียบคำว่าเอ็นคารู แปลว่า อวัยวะผู้ชายอยู่ภายในอวัยวะเพศผู้หญิง เป็นการใช้คำศัพท์คำว่า เอ็นหรือท่อนเอ็น หมายถึงอวัยวะเพศชาย ส่วนรูหมายถึงอวัยวะเพศหญิงมีลักษณะเป็นรู เวลาที่ผู้แสดงใช้สื่อสารเวลาที่ทำการแสดงผู้ชมที่เข้าใจภาษาอีสานจะรู้สึกสนุกสนานจากการได้ยินคำหยาบดังกล่าวที่มีเรื่องเพศแฝงอยู่ภายใต้คำดังกล่าว แต่กรณีนี้ใช้ในกรณีการขายยาตามหมู่บ้าน

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
โจ	“ห่ามึงเอ๋ยได้ลูก ลูกกะเป็นกระเทย ห่ากินไส้มึงเอ๋ย ชากได้ลูกกะได้ลูกกระเทย สะแตกตั้งแต่ผงชูรสหลายยามมีลูก หล่าเอ๋ยตองอ้ายเหลือโตนชาตอยู่เคยตีเคยด่ากะชาง อ้าวอีห่านั้นมาเป็นกระเทยเคียมแท้ สู้ บัดอีนี้มาเป็นกระเทยออกแวกแท้ แต่ว่าอ้ายตัดสินใจให้อยู่บ่ได้ดอก ถึงว่าอ้ายสิรวยแล้วอ้ายกะเป็นขี้ข้าเขาคือเก่า พุ้นผู้ที่ตัดสินในได้ หัวแหลม ๆ หน้าขาว ๆ พุ้นละ ไปถามเพิ่นเบิ่งเด้อหล่าว่าเพิ่นสิให้อยู่บ่ไป”	“ห่ามึงเอ๋ยได้ลูก ลูกกะเป็นกระเทย ห่ากินไส้มึงเอ๋ย ชากได้ลูกกะได้ลูกกระเทย สะแตกตั้งแต่ผงชูรสหลายยามมีลูก หล่าเอ๋ยตองอ้ายเหลือโตนชาตอยู่เคยตีเคยด่ากะชาง อ้าวอีห่านั้นมาเป็นกระเทยเคียมแท้ สู้ บัดอีนี้มาเป็นกระเทยออกแวกแท้ แต่ว่าอ้ายตัดสินใจให้อยู่บ่ได้ดอก ถึงว่าอ้ายสิรวยแล้วอ้ายกะเป็นขี้ข้าเขาคือเก่า พุ้นผู้ที่ตัดสินในได้ หัวแหลม ๆ หน้าขาว ๆ พุ้นละ ไปถามเพิ่นเบิ่งเด้อหล่าว่าเพิ่นสิให้อยู่บ่ไป”
ใบชี	“มึงอย่าอย่างมาใกล้กู”	“มึงอย่าอย่างมาใกล้กู”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ก, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะอนุการพิเศษศิลป์ เรื่องกา^๑ลิมตงหงส์ลิมเฝ้า ข้อความว่า “... เอ้ยได้ลูกลูกกะเป็นกระเทยท่ากินไส้มึงเอ้ยซากได้ลูกกะได้ลูกกระเทยสะแตก ตั้งแต่ผงซุรหลายยาม...” เป็นคำภาษาหยาบ สื่ออารมณ์ขัน ซึ่งคำว่า “ท่ากินไส้มึงเอ้ย” เป็นคำหยาบใช้เวลาที่ผู้แสดงหมอลำเวลาทำการแสดงหมอลำด่ากันแต่จะออกมาในรูปอารมณ์ขัน เพราะการเปรียบเทียบคำด่าท่ากินไส้มึงเอ้ย “ท่า” เป็น ผี ตามความเชื่อท้องถิ่นอีสาน จะกินอาหารทุกอย่างกรณีนี้กินไส้คน และใช้คำด่าที่เปรียบเปรยเพศที่สาม เรื่องการรับประทานผงซุรไม่ดีเพราะจะทำให้ลูกชายกลายเป็นกระเทยได้ เป็นกระเทยไม่ดีสาเหตุเกิดจากรับประทานผงซุรของแม่เวลาตั้งครุ^๒ ผู้แสดงหมอลำพยายามโยงคำด่าถึงอาหารการกินถึงสาเหตุและผลจริง ๆ แล้วทางการแพทย์วิจัยแล้วอาจไม่เหมือนกับคณะหมอลำก็เป็นได้แต่เนี่ยเป็นการเน้นอารมณ์ขันไม่ได้เกี่ยวกับวิชาการการบริโภคอาหาร ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะและมีอารมณ์ขันร่วมด้วยเวลาที่ได้อ่านคำดังกล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ต้า	“สะแตกเข้าจ้าวซ้นเดียวมาส่อหล่อเว้าไทยตัวนี้กะตาย”	“สะแตกเข้าจ้าวซ้นเดียวมาส่อหล่อเว้าไทยตัวนี้กะตาย”
โจ	“คือจั่งซัดอก เฮมาฮอดเขตเมืองดาหาแล้วกองทัพเมืองกะหมังกุหนิงสูมว่าลิมาตีเมืองดาหาชิงองค์หญิงบุษบากระบเห็นมาจักเทือเลย เราจะทำฉันได้เรอ”	“คือจั่งซัดอก เฮมาฮอดเขตเมืองดาหาแล้วกองทัพเมืองกะหมังกุหนิงสูมว่าลิมาตีเมืองดาหาชิงองค์หญิงบุษบากระบเห็นมาจักเทือเลย เราจะทำฉันได้เรอ”
แม่ทัพ	“กลับ”	“กลับ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2546, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะอนุการพิเศษศิลป์ เรื่องอิ^๓เหนา ประโยคข้อความว่า “... สะแตก เข้าจ้าวซ้นเดียวมาส่อหล่อ เว้าไทยตัวนี้...” มีการใช้ภาษาหยาบมาประกอบสร้างเรื่องราวสื่อความหมาย แต่ภาษาหยาบดังกล่าวเป็นคำภาษาหยาบสื่ออารมณ์ขัน ซึ่งคำว่า “สะแตกเข้าจ้าว” เป็นคำหยาบใช้เวลาที่ผู้แสดงหมอลำเวลาทำการแสดงหมอลำด่ากันแต่จะออกมาในรูปอารมณ์ขัน เพราะการเปรียบเทียบคำด่า สะแตกเข้าจ้าว ก็คือการรับประทานอาหาร สะแตกเป็นคำด่า คำไม่สุภาพใช้ด่าหรือใช้ในกรณีไม่พอใจได้ กรณีพูดด่าว่าเพียงรับประทานข้าวจ้าวก็ไม่สามารถพูดอีสานได้ แต่สามารถพูดภาษาภาคกลางได้เป็นการด่าแบบล้อเลียน ผู้ชมจะมีอารมณ์ขันร่วมไปด้วยเวลาที่ได้อ่านคำดังกล่าว อย่างไรก็ตามภาษาหยาบดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงอารมณ์ขันเป็นสำคัญ มิได้มุ่งให้เกิดความหยาบคายแต่อย่างใด

3. ภาษาผิวดระดับ

ภาษาต่างระดับบุคคล ภาษาต่างระดับฐานะที่คณะหมอลำใช้เพื่อนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งสื่ออารมณ์ขันเมื่อผู้รับสารหรือผู้ชมได้ยิน

ภาษาผิวดระดับที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารภาษาผิวดระดับที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เนรชอด	“ศรัทธาแน่นขึ้นควายกะเกือบตกเกือบแล้วย่านถูกต้นล้มมอ”	“ศรัทธาแน่นขึ้นควายกะเกือบตกเกือบแล้วย่านถูกต้นล้มมอ”
หลวงพี่อ้วน	“เนรชอดห้าแปดแม่นว่าหยังเกาะเดียนนิ”	“เนรชอดห้าแปดแม่นว่าหยังเกาะเดียนนิ”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2552, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าว คณะรุ่งทิวาอำเภอนายศิลป์ เรื่อง**บ่วงกรรม** คำว่า “เนรชอดห้าแปด” เป็นคำภาษาผิวดระดับ สื่ออารมณ์ขันซึ่งคำว่า “คำว่าเนรชอดห้าแปด” เป็นคำผิวดระดับต้องใช้คำว่าสามเนร “ชอด” ชาวบ้านจะไม่ถูกต้องอาศัยความเคยชินเวลาที่ผู้แสดงหมอลำนำคำต่าง ๆ มาใช้เหมือนกับสามเนรและชาวบ้านนับถือศีล 5 เหมือนกัน ชาวบ้านใช้คำศัพท์ที่จะใช้กับพระภิกษุสงฆ์หรือสามเนรเหมือนเป็นชาวบ้าน เป็นการล้อเลียนศาสนาพุทธแม้กระทั่งการเล่นไพร่ของสามเนรเวลาที่ไปสวดพระอภิศพ ผู้ชมหรือผู้รับสารจะรู้สึกและมีอารมณ์ขันร่วมด้วยเวลาที่ได้ยินและเห็นฉากดังกล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
คนที่ 1	“อีปอปปี้แจกไพร่อยู่เหลืองเออเห่อยู่แจกไพร่กะบ่เป้ง”	“อีปอปปี้แจกไพร่อยู่เหลืองเออเห่อยู่แจกไพร่กะบ่เป้ง”
สามเนร	“พระเนรกะมีเงินคือกันเด้อ”	“พระเนรกะมีเงินคือกันเด้อ”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าว คณะรุ่งทิวาอำเภอนายศิลป์ เรื่อง**หมากพร้าวหล่นแซง หมากแดงหล่นค้าง** ข้อความว่า “อีปอปปี้แจกไพร่อยู่เหลืองเออเห่อยู่แจกไพร่กะบ่เป้งพระเนรกะมีเงินคือกันเด้อ” เป็นคำภาษาผิวดระดับสื่ออารมณ์ขันซึ่งคำว่า “คำว่าเหลืองเออเห่แจกไพร่” เป็น

คำผิวดระดับที่นำพระสงฆ์มาเล่นการพนันกับชาวบ้านคำที่ใช้ผิวดระดับแต่สื่ออารมณ์ขัน คำว่า “เหลือเออเหลือ” หมายถึง พระสงฆ์หรือสามเณรที่ชาวบ้านพูดถึงว่าท่านไม่สามารถเล่นไพ่หรือการพนันได้แต่คำตอบที่ได้รับคือท่านก็มีเงินสามารถเล่นด้วย ทำให้เกิดอารมณ์ขันเวลาที่ผู้ชมเห็นฉากดังกล่าว

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ต้า	“เฮากระทรงพระซ่มเมาะ”	“เฮากระทรงพระซ่มเมาะ”
อิเหนา	“ฟังเด้ออ้าย โอะอะโฮะโฮะ... อะชิโป”	“ฟังเด้ออ้าย โอะอะโฮะโฮะ... อะชิโป”
โจ	“ครางไข่มออะชิโป อะชิบา”	“ครางไข่มออะชิโป อะชิบา”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2546, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะอนุกรรมการวิเศษศิลป์ เรื่องอิเหนา ข้อความว่า “เฮากระทรงพระซ่มเมาะเป็น” เป็นภาษาผิวดระดับสื่ออารมณ์ขันซึ่งคำว่า “ทรงพระซ่ม” เป็นคำผิวดระดับที่นำคำราชาศัพท์มาผสมกับคำท้องถิ่นอีสาน คำว่า “ทรงพระซ่ม” คำว่า “ซ่ม” หมายถึง การมอง หรือการกำลังมองดู ทำให้เกิดความต่างของภาษาผู้ชมจะรู้มีอารมณ์ขันร่วมด้วยเวลาที่ได้ชมฉากนี้แต่จะเกิดอารมณ์ขันได้ก็คือคนอีสานหรือผู้ที่เข้าใจภาษาอีสาน หากเป็นชาวต่างชาติหรือภาคอื่นอาจไม่เข้าใจภาษาแต่อาจหัวเราะหรือเกิดอารมณ์ขันได้หากมองท่าทางและนำเสียงของผู้แสดงหมอลำที่กำลังทำการแสดงอยู่บทเวที

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
มาลัยเพชร	“พวกเฮาสีถาบหีนี”	“พวกเฮาสีถาบหีนี”
มิตร	“เอจ้งซี่ เฮานั่งพักหำจักคราว”	“เอจ้งซี่ เฮานั่งพักหำจักคราว”
มาลัยเพชร	“จนว่าสิได้ยากะเหงื่อตกเหงื่อแตนหมดเอาโลด”	“จนว่าสิได้ยากะเหงื่อตกเหงื่อแตนหมดเอาโลด”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ข, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง เรื่องรักทรมาณ ข้อความว่า “เอจ้งซี่เฮานั่งพักหำจักคราว” เป็นคำภาษาผิวดระดับสื่ออารมณ์ขันซึ่งคำว่า “เอจ้งซี่ เฮานั่งพักหำจักคราว” เป็นคำผิวดระดับที่นำคำมาใช้ คำดังกล่าวคือการกล่าวถึงการพักผ่อนแต่มุ่งเน้นนำเรื่องเพศเข้ามาเกี่ยวข้องว่า ความหมาย คือ พวกเราควรนั่งพักผ่อน แต่ในบทสนทนาบอกว่า พวกเราควรนั่งพักหำ (อวัยวะเพศชาย) เป็นการเล่นคำให้เกิดอารมณ์ขัน ซึ่งคณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่ การจงใจใช้ภาษาผิวดระดับมรประกอบสร้างเรื่องราวเป็นเรื่องหมอลำนั้น มิได้

หมายความว่าผู้แสดงมิได้มีความรู้ในเรื่องการใช้ภาษาแต่อย่างใด เป็นการจงใจใช้ภาษาเช่นนั้น เพื่อให้เกิดอารมณ์ขันเป็นสำคัญ

4. ภาษาผิดกลุ่มสังคม

ภาษาที่ผิดกลุ่มสังคมที่คณะหมอลำใช้สื่อสารร่วมกันทำให้เกิดความแตกต่างระดับกลุ่มสังคม ทำให้เกิดอารมณ์ขันเมื่อผู้แสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนใช้ภาษาผิดกลุ่มสังคมบนเวทีหมอลำช่วงที่ทำการแสดง

ภาษาผิดกลุ่มสังคมที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังกล่าว หากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารภาษาผิดกลุ่มสังคมที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บักไผ่	“เล่นหัวเค้าเด้อ ถึงว่านั้วกูถึง เสียศูนย์เด่วา เคี้ยวมันคมคือหย่ง”	“เล่นหัวเค้าเด้อ ถึงว่านั้วกูถึงเสียศูนย์ เด่วา เคี้ยวมันคมคือหย่ง”
พระสุธน	“จริง ๆ พวกเธอเป็นผู้หญิงต่ำทราม”	“จริง ๆ พวกเธอเป็นผู้หญิงต่ำทราม”
บักแหลม	“ต่ำถ้วน้อ”	“ต่ำถ้วน้อ”
บักไผ่	“จริงไอ้แหลม อีนี่ต่ำทัฟฟี่ อีหน้า เบ็ดนะต่ำกะมัง 2 คน มันต่ำเอี้ยว”	“จริงไอ้แหลม อีนี่ต่ำทัฟฟี่ อีหน้าเบ็ดนะ ต่ำกะมัง 2 คน มันต่ำเอี้ยว”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะประณมนั้เหิงศิลป์ เรื่อง**พระสุธนโมราห์** ข้อความว่า “จริง ๆ พวกเธอเป็นผู้หญิงที่ต่ำทรามต่ำถ้วน้อ” เป็นภาษาผิดกลุ่มสังคม เพราะคำดังกล่าวพระสุธนใช้สื่อสารกับบักแหลมบักไผ่ ซึ่งมียศต่ำกว่า และคำตอบของทั้งสองยังใช้คำเหมือนเป็นเพื่อนเล่น หรือเพื่อนสนิท ทำให้เกิดสื่ออารมณ์ขัน ซึ่งคณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบนเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
องค์จุลมนี	“อ้าวประสูตินี้เป็นความจริงว่าเถอะ”	“อ้าวประสูตินี้เป็นความจริงว่าเถอะ”
อัครี	“เพคะ”	“เพคะ”
องค์จุลมนี	“โอ้ ๆ โอ้ ลูกของพี่และคำกอนนี่ เป็นราชรสหรือราชิตา”	“โอ้ ๆ โอ้ ลูกของพี่และคำกอนนี่เป็นราช รสหรือราชิตา”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าว คณะประณามันเทิงศิลป์ เรื่อง 4 ยอดกุมาร ประโยคว่า “ประสูติลูกของพี่” เป็นภาษาผิดกลุ่มสังคม เพราะคำดังกล่าวเป็นคำราชาศัพท์ คำว่า “ประสูติ” แต่ต่อมาใช้คำว่า “ลูกของพี่” คำที่ควรใช้ คือ “พระราชโอรส” หรือ “พระราชธิดา” ทำให้เกิดอารมณ์ขัน ซึ่งคณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
พระรูปที่ 1	“จ่ายอียิ่งที่นี่ จ่ายอียิ่ง”	“จ่ายอียิ่งที่นี่ จ่ายอียิ่ง”
คนที่ 1	“หลวงปู่เป็นเจ้ามือแม่”	“หลวงปู่เป็นเจ้ามือแม่”
พระรูปที่ 1	“หนีกลับวัดดีกว่าถูกไต่เป็นเจ้ามือ”	“หนีกลับวัดดีกว่าถูกไต่เป็นเจ้ามือ”
คนที่ 1	“กลับบ่ทันไต่หลวงปู่ทันไต่จ่ายเงิน”	“กลับบ่ทันไต่หลวงปู่ทันไต่จ่ายเงิน”
พระรูปที่ 1	“ไอ้ตู้นวาย กลับวัดดีกว่า เอาอียิ่งมาเป็นหลักฐานว่าขอยเล่นให้โล”	“ไอ้ตู้นวาย กลับวัดดีกว่า เอาอียิ่งมาเป็นหลักฐานว่าขอยเล่นให้โล”
คนที่ 1	“บ่ไต่เล่นแท้ตัว เจ้าถืออียิ่งชั้น”	“บ่ไต่เล่นแท้ตัว เจ้าถืออียิ่งชั้น”
พระรูปที่ 1	(ในมือมีอุปกรณ์การเล่นให้โลติดมาด้วย) “ว้าย ! แล้วโยนทิ้งไป”	(ในมือมีอุปกรณ์การเล่นให้โลติดมาด้วย) “ว้าย ! แล้วโยนทิ้งไป”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะรุ่งทิวาอำนวยศิลป์ เรื่องหมากพร้าวหล่นแข่ง หมากแตงหล่นค้าง ประโยคว่า “หลวงปู่เป็นเจ้ามือแม่” เป็นภาษาผิดกลุ่มสังคม เพราะคำดังกล่าวเป็นการสื่อให้ทราบ ว่า พระสงฆ์หรือหลวงปู่เป็นเจ้ามือการพนัน จริง ๆ แล้วการพนันไม่ใช่กิจของสงฆ์ที่จะไปทำหน้าที่เป็นเจ้ามือห่วย หรือเจ้ามือสิ่งที่เป็นอบายมุขทั้งปวง เวลาที่ผู้แสดงอยู่บทเวทีหมอลำจะทำให้เกิดอารมณ์ขัน ซึ่งคณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
โจ	“เป็นหยัง”	“เป็นอะไร”
หนววย	“กะกูชี้แก่นซื่อ ๆ กูกะน้ำตาแตกพอแสงแล้ว จั่งแม่นสอกูบักห่านี ขอถวายบังคมพระบรมชี่มำกะจอนคน้อย”	“กูชี้เล่นเฉย ๆ กูก็น้ำตาแตกแล้ว ทำไมแกชอบสอตรูสอเห็นกูนัก ขอถวายบังคมพระบรมชี่มำกะจอนคน้อย”
หลอด	“เฮา”	“เฮา”
หนววย	“ควรบ่ควรแล้วแต่พระองค์ลิดังไฟนุ่นเกาะผู้ข้า”	“ควรบ่ควรแล้วแต่พระองค์ลิดังไฟนุ่นเกาะผู้ข้า”

วีระพงษ์	“อ้าว ! เฮาบ่แม่นกษัตริย์เดี๋ย”	“อ้าว ! เราไม่ใช่กษัตริย์นะ”
หนหวย	“เฮาบ่แม่นกษัตริย์สั้นปะ”	“เฮา ! ไม่ใช่กษัตริย์จริงหรือ”
วีระพงษ์	“เฮาเป็นมหาเศรษฐี เป็นคนรวย ๆ ”	“เราเป็นมหาเศรษฐี เป็นคนรวย ๆ”
หนหวย	“อ้อเป็นมหาเศรษฐี รวยหลาย”	“อ้อเป็นมหาเศรษฐี รวยมาก”
วีระพงษ์	“แม่น”	“ใช่แล้ว”
หนหวย	“โอ ! เป็นคนรวย”	“โอ ! เป็นคนรวย”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

ตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **ข่าวนอกกลาน มารคนละท้อง** ประโยคว่า “ขอถวายบังคมพระบรมชี่ม้่าจะจ๋อนค่น้อย” เป็นภาษาผิดกลุ่มสังคม เพราะคำดังกล่าวเป็นการสื่อให้ทราบว่า การสื่อสื่อระหว่างข้าทาสบริวารกับเจ้านายชั้นสูง ผู้แสดงใช้คำที่ไม่ใช่คำระดับเดียวกัน ทำให้เกิดอารมณ์ขัน เวลาที่ผู้แสดงอยู่บทเวทีหมอลำจะทำให้เกิดอารมณ์ขัน ซึ่งคณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
พระอำภา	“เดี๋ยว ๆ ข้อยถามเจ้าจ๊กคราว บวชมาฮอดพรรษาแล้ว หนังสือได้ พอโตบ่เจ้า”	“เดี๋ยว ๆ ข้อยถามเจ้าจ๊กคราว บวชมา ฮอดพรรษาแล้ว หนังสือได้พอโตบ่เจ้า”
ทิดขาว	“บ่มีเวลาทองมีแต่เวลาหาปลาซ่อน”	“บ่มีเวลาทองมีแต่เวลาหาปลาซ่อน”
ทิดภู	“พี่ทิดขาวอ้วน บวชอยู่วัดจั่งซี่คือสิ พันธ์เมาะงวอดนี้สองโตได้โตได้นอน”	“พี่ทิดขาวอ้วน บวชอยู่วัดจั่งซี่คือสิพันธ์ เมาะงวอดนี้สองโตได้โตได้นอน”
ทิดขาว	“สองเจ็ด”	“สองเจ็ด”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ก, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง เรื่อง **รักนี้มีกรรม** ข้อความว่า “เดี๋ยว ๆ ข้อยถามเจ้าจ๊กคราว บวชมาฮอดพรรษาแล้ว หนังสือได้พอโตบ่เจ้า” เป็นภาษาผิดกลุ่มสังคม เพราะคำดังกล่าวเป็นการสื่อสารระหว่างชาวบ้านกับพระสงฆ์ ซึ่งชาวบ้านใช้คำว่า “เดี๋ยว ๆ ข้อยถามเจ้าจ๊กคราว” ผู้แสดงใช้คำผิดระดับคำ “เดี๋ยว ๆ” ใช้กับพระสงฆ์หรือสามเณร ไม่ได้ต้องขึ้นต้นด้วยคำว่า “นิมนต์” ก่อนถึงจะสื่อสารกับพระสงฆ์หรือสามเณร ได้ถูกต้องตามหลักธรรมเนียมประเพณีของชาวพุทธ จากบทสนทนาดังกล่าวทำให้เกิดอารมณ์ขันซึ่งคณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

5. ภาษาแก้งผิด

ภาษาแก้งผิดที่คณะหมอลำใช้สื่อสารร่วมกันทำให้เกิดความแตกต่างระดับกลุ่มสังคม ทำให้เกิดอารมณ์ขันเมื่อผู้แสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนใช้ภาษาแก้งผิดบนเวทีหมอลำช่วงที่ทำการแสดง ดังตัวอย่าง

ภาษาแก้งผิดที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารภาษาแก้งผิดที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
นวลจันทร์	“เอื้อยจิ้นข่อยถามเจ้าแน่ แต่ก็เจ้า ไปเฮ็ดงานอีหยัง เจ้าจึงได้มาฮอดนี้”	“พี่จิ้นฉันถามหน่อย พี่ไปทำงานอะไร จึงได้มาถึงที่นี่”
จิ้น	“งานบ่ดีปานได้ดอกหล่างงานสร้างรับจี้”	“งานไม่ดีทำไร แ่่งงานรับจ้างจี้”
นวลจันทร์	“มันแปลว่าหยัง”	“มันแปลว่าอะไร”
จิ้น	“งาน 455”	“งาน 455”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าว คณะเสียงอีสาน เรื่องเงินคือพระเจ้า ข้าวเลี้ยงชีวิต ประโยคว่า “งานบ่ดีปานได้ดอกหล่าง งานสร้างรับจี้” เป็นภาษาแก้งผิดให้ความหมายเชิงลามก เรื่องเพศ หากพูดความหมายหนึ่ง จากคำดังกล่าว หมายถึง สี่รับจ้าง ภาษาอีสานแปลเป็นภาษาภาคกลาง คือ งานรับจ้างร่วมเพศนั่นเอง และยังตีความหมายจากจิ้นอีกว่า 455 เป็นบ่งบอกเจาะจงถึงเรื่องเพศ “สี่ห้าห้า” รับจ้างร่วมเพศแล้วมีเสียงหัวเราะแฉ่ง นี่ คือ เสน่ห์ของภาษาอีสานที่เข้าใจง่ายและสนุกสนานหากกล่าวถึงเรื่องเพศ หรือเรื่องการร่วมเพศ จากบทสนทนาดังกล่าวทำให้เกิดอารมณ์ขันซึ่งคณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสารทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบนเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
นายเต็ง	“แมนผู้ใดมา ลำเรื่องนี้ อีหยัง คือ ลำยากกว่าหมู่แท้ เขาเ็นว่ารับบท หนัก รับบทหนักเอ้ามันแล้วตัวห ล่าได้รับบทหนัก”	“แมนผู้ใดมา ลำเรื่องนี้ อีหยังคือลำยาก กว่าหมู่แท้ เขาเ็นว่ารับบทหนัก รับบท หนักเอ้ามันแล้วตัวหล่าได้รับบทหนัก”
นางตอ	“หนักว่าบทนางเอกอี”	“หนักว่าบทนางเอกอี”

- นายเตียง “มือสลิปนิ้วของผู้ข้าขอขมาผู้มาเป้ง นั้งโต๊ะก่อนตอข้าน้อย เอากันมานานแล้วกับยายตอ ปานันก็ยั้งจนอยู่ จน ๆ จน แต่ว่าจนในที่บ่แมนโจรปล้นคน แต่เป็นจน บ่มีเงินทั้งลำปากทั้งกลุ่ม หนี่มารุ่มสุมกลุ่มหลายอีหลี เลี้ยงลูกสาวกะหลายคน หลายคนบ่มีคู เพราะครอบครัวลำปากยากจนคิดขึ้นมาแล้วมันกลุ่มหลาย เอามือจับแต่เต้าตอง”
- ตัวตลก “อย่าฟาวรุ่มแต่เต้าตอง มาเอาเงินชะก่อนพ่อใหญ่ (เดินมาเอาทิปจากผู้ชม หมอลำ)ขอบคุณหลาย ๆ ครับ ขอให้เจ้าภาพจงเจริญ มาน ๆ ครับ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ก, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะอนุการวิเศษศิลป์ เรื่องการสืบทอดของสลิมนักร้อง ข้อมความว่า “นานแล้วกับยายตอ ปานันก็ยั้งจนอยู่ จน ๆ จน แต่ว่าจนในที่บ่แมนโจรปล้นคน แต่เป็นจน” เป็นภาษาแก่งตืดให้ความหมายเชิงการเป็นคนจนไม่มีเงินแต่เป็นการเล่นเสียงจนมากแต่ไม่ใช่เป็นโจรผู้ร้ายที่มีอาชีพปล้นชาวบ้าน จากบทสนทนาดังกล่าวทำให้เกิดอารมณ์ขันซึ่งคณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
โจ้	“โอ... ภาษา แม่ยิงว่าจั่งได้”	“ภาษา คำว่าผู้หญิงคือคำว่าอะไร”
หนนวย	“แม่ยิงกะว่าอีโกจิ”	“ผู้หญิงใช้คำว่า อีโกจิ”
โจ้	“โอโย ! มันแม่นยุเบาะมันแปลว่าจั่งได้”	“มันจริงหรือที่แปลว่าอย่างนั้น”
หนนวย	“อีโกจิกะสวัสดีคำ ตัว”	“คำว่า อีโกจิ แปลว่า สวัสดีนะ”
โจ้	“โอ ! อันกะเทยเดาะว่าจั่งได้”	“โอ ! คำว่า กะเทย เขาเรียกว่าอย่างไร”
หนนวย	“กะเทยกะว่าห้ากู่แฝบ”	“กะเทยเรียกว่า กะดอ กุยุบ”
โจ้	“จั่งได้จั่งว่าจั่งสั้น”	“ทำไมเรียกอย่างนั้น”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **ขำวนอกกลาน มารคนละทอง** ข้อความว่า “ฮิโกจิกะสวัสดีคำ ตัว โอ อันกะเทยเดะว่าจั่งได้ ห่ากุแปบ” เป็นภาษาแกล้งผิด ให้ความหมายเกี่ยวกับคำทักทายภาษาญี่ปุ่นที่แปลเป็นภาษาไทยฮิโกจิ แปลว่า สวัสดี เทยใช้คำว่าห่ากุแปบ เป็นการสื่อถึงเรื่องเพศ “ฮิ” แทนอวัยวะเพศหญิง ส่วน “ห่า” แทนอวัยวะเพศชาย ส่วนกระเทยใช้คำว่า “ห่ากุแปบ” คือ อวัยวะเพศที่ราบเรียบไม่แข็งตัวแทนเพศที่สาม หรือกระเทย และจากบทสนทนาดังกล่าวทำให้เกิดอารมณ์ขันซึ่งคณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
หลอด	“คือว่าเดี๋ยวนีผมพาท่านมหาเศรษฐี วีระพงษ์มาสั่งเด้”	“คือว่าเดี๋ยวนีผมพาท่านมหาเศรษฐี วีระพงษ์มาสั่งเด้”
หนวย	“โอ ! มหาเศรษฐี ว้าย !”	“โอ ! มหาเศรษฐี ว้าย !”
หลอด	“มหาเศรษฐี”	“มหาเศรษฐี”
หนวย	“จักละนึกว่ามหาเศรษฐีดีลั่นดอก”	“จักละนึกว่ามหาเศรษฐีดีลั่นดอก”
หลอด	“คือว่ามหาเศรษฐีมีเมียมาหลายปี บ่ได้ลูกได้เต้ามาเกิดฮ่วม”	“คือว่ามหาเศรษฐีมีเมียมาหลายปี บ่ได้ลูกได้เต้ามาเกิดฮ่วม”
หนวย	“ช่างว่าแท้”	“ช่างว่าแท้”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **ขำวนอกกลาน มารคนละทอง** ข้อความว่า “มหาเศรษฐีมหาเศรษฐีดีลั่นดอก” เป็นภาษาแกล้งผิดให้ความหมายเกี่ยวกับคำว่า “มหาเศรษฐี” เป็นคำว่า “มหาเศรษฐี” เป็นการพูดแกล้งผิดเชิงล้อเลียน จากบทสนทนาดังกล่าวทำให้เกิดอารมณ์ขันซึ่งคณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ใบชี้	“แม่ถอยไปข่อยเจรจากัน เรื่องหนี่ ข่อยถนัดข่อยเจรจาเอง ข่อยเป็นคนที่มี มีความฮู้ ถามหนี่ถามสินเขาอย่ามา แต่เช้าหลายให้มาสาย ๆ ก็นี้ดอก ใ้อี้ฮี้”	“แม่ถอยไปข่อยเจรจากัน เรื่องหนี่ข่อย ถนัดข่อยเจรจาเอง ข่อยเป็นคนที่มี ความฮู้ ถามหนี่ถามสินเขาอย่ามาแต่เช้า หลาย ให้มาสาย ๆ ก็นี้ดอก ใ้อี้ฮี้”
เจ้าหนี่จิ้น	“อาเหีย บ่แม่นใ้อี้ฮี้”	“อาเหีย บ่แม่นใ้อี้ฮี้”

นายเตียง “อีหาซุบคองมึงเอย อันนั้นเถาแกเหี้ยมันบ่” “อีหาซุบคองมึงเอย อันนั้นเถาแกเหี้ย
 แม่นไ้เอี้ย มึงอย่าไปเว้าซ้าหลาย” มันบ่แม่นไ้เอี้ย มึงอย่าไปเว้าซ้าหลาย”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ก, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าว คณะวิระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **กาลิมาตงหงส์ลิ้มเผ่า** ข้อความว่า “อาเหี้ย บ่แม่นไ้เอี้ย ไ้เอี้ยอาเหี้ย บ่แม่นไ้เอี้ย” เป็นภาษาแก่งผิให้ความหมายเกี่ยวกับคำว่า “อาเหี้ย” คือ การเรียกชื่อชาวจีนผู้ชายที่มีอายุมากกว่า แต่ในคณะหมอลำเรียกว่า “ไ้เอี้ย” ซึ่งคำคำที่ไม่สุภาพ เป็นการพูดแก่งผิเชิงล้อเลียน จากบทสนทนาดังกล่าวทำให้เกิดอารมณ์ขันซึ่งคณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

6. ภาษาการประพันธ์

ภาษาการประพันธ์ที่คณะหมอลำใช้สื่อสารร่วมกันทำให้เกิดความแตกต่างระดับกลุ่มสังคม ทำให้เกิดอารมณ์ขันเมื่อผู้แสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนใช้ภาษาแก่งผิบนเวทีหมอลำช่วงที่ทำการแสดง

ภาษาการประพันธ์ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารของการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารภาษาการประพันธ์ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บุโรหิต	“พระองค์ผันเช่นใดละพระเจ้าคะ”	“พระองค์ผันเช่นใดละพระเจ้าคะ”
พระราช	“เรานะผันว่า อันตาไสไหลมาเคียงหอม สุดกระเบื้องเมืองกำฝายเฮา แล้วจึงวนเวียนกับอยู่ในท้อง ความผันเราเป็นจิ้งจี่แหละ มันเป็นผันดีหรือผันร้ายละบุโรหิต”	“เรานะผันว่า อันตาไสไหลมาเคียงหอม สุดกระเบื้องเมืองกำฝายเฮา แล้วจึงวนเวียนกับอยู่ในท้อง ความผันเราเป็นจิ้งจี่แหละ มันเป็นผันดีหรือผันร้ายละบุโรหิต”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะประถมบัณฑิต เรื่อง **พระสุธน มโนราห์** ข้อความว่า “อันตาไสไหลมาเคียงหอม สุดกระเบื้องเมืองกำฝายเฮา แล้วจึงวนเวียนกับอยู่ในท้อง” เป็นภาษาการประพันธ์ที่พูดถึงความผัน บ้านเมืองใหญ่โตสุดกระเบื้องเป็นแล้วมาวนเวียนอยู่ในท้อง

ให้ความหมาย ที่เข้าใจในบริบทตก จากบทสนทนาดังกล่าวทำให้เกิดอารมณ์ขันซึ่งคณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสารทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
อัคคี	“กล่าวถึงอัคคีแก้ว ปาป้างคนถ้อย นางนอนหลับแชบสร้อย ช้าน้อย กะบ่ผันนอนแต่เว็นจนซอดแจ้ง จน สว่างคาตา เลียบผันพอเม็ด เอ็ดจั่ง ได้น้อยป้าง นับตั้งแต่อัคคี ไปขอลูก จากพ่อพระอินทรามานอนเปิดคีน ละ บ่ผันพอเม็ด อัคคินะสิได้ลูก บ่น้อย อ้าวสนมาพอดิ เป็นจั่งได้แม่ ให้ไปสืบเบ็งตำหนักนางค่างอง ได้ เรื่องได้ลาวว่าจั่งได้ละสนม”	“กล่าวถึงอัคคีแก้ว ปาป้างคนถ้อย นาง นอนหลับแชบสร้อย ช้าน้อยกะบ่ผัน นอนแต่เว็นจนซอดแจ้ง จนสว่างคาตา เลียบผันพอเม็ด เอ็ดจั่งได้น้อยป้าง นับตั้งแต่อัคคี ไปขอลูกจากพ่อพระ อินทรามานอนเปิดคีนละ บ่ผันพอเม็ด อัคคินะสิได้ลูกบ่น้อย อ้าวสนมาพอดิ เป็นจั่งได้แม่ให้ไปสืบเบ็งตำหนักนางค่างอง ได้เรื่องได้ลาวว่าจั่งได้ละสนม”
สนม	“ได้เรื่องอยู่เจ้าข้า ญาแม่เจ้าชา ผู้ขานี้ ไปตำหนักแม่ค่างอง พวกสนมนางใน เขาคุยกันว่า มื้อคีนนี้แม่ค่างองผันว่า ได้แก้วสีหน่วยผูนะเจ้าข้า”	“ได้เรื่องอยู่เจ้าข้า ญาแม่เจ้าชา ผู้ขานี้ ไปตำหนักแม่ค่างอง พวกสนมนางใน เขาคุยกันว่า มื้อคีนนี้แม่ค่างองผันว่า ได้แก้วสีหน่วยผูนะเจ้าข้า”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ง, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง 4 ยอดกุมาร ข้อความว่า “กล่าวถึงอัคคีแก้ว ปาป้างคนถ้อย นางนอนหลับแชบสร้อย ช้าน้อยกะบ่ผันนอนแต่เว็นจนซอดแจ้ง จนสว่างคาตา เลียบผันพอเม็ด เอ็ดจั่งได้น้อยป้าง” เป็นภาษาการประพันธ์ที่พูดถึงความฝันการนอนหลับที่อโรยเหมือนกาชอบเล่นกาพนัน หากได้ฝันหรือนอนหลับพักผ่อนนอนนานมากจนสว่างก็ยังไม่ฝัน เพราะคนอีสานหลายจังหวัดชอบเล่นการพนัน ชอบซื้อหวยตีความหมายจากการฝันเป็นตัวเลข จากบทสนทนาดังกล่าวทำให้เกิดอารมณ์ขันซึ่งคณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ฤาษี	“อาตมานี้ คือพระฤาษีบำเพ็ญฤคิ ภาวนาอยู่นี้ไต่ 800 ปี แล้วฉันทะ ทะ	“อาตมานี้คือพระฤาษีบำเพ็ญฤคิภาวนาอยู่ นี้ไต่ 800 ปี แล้วฉันตะหมากไม้ มีเถรน้อย

	หมากไม้ มีเถรน้อยบวชอยู่นำพุหนึ่ง เกิดขึ้นกากินอยู่เหิงหัวจนว่าหัวขาว อ้อกลอกหยาหยังมาใส่ให้กะบ่เขา จักเทื่อแหล่วว่ามีอนี่บ่ทันใดภาวนา อยู่ว่าแล้วกะภาวนาก่อน”	บวชอยู่นำพุหนึ่งเกิดขึ้นกากินอยู่เหิงหัวจน ว่าหัวขาวอ้อกลอกหยาหยังมาใส่ให้กะบ่ เขาจักเทื่อแหล่วว่ามีอนี่บ่ทันใดภาวนาอยู่ ว่าแล้วกะภาวนาก่อน”
เพลง	“ตัสสะ ณะคะวา ตัสสะ ณะคะวา ตัสสะ ณะคะวา อิติปิโส ภควา อะ ระหังสัมมาสัมพุทธโธ เอปัสสิโก โอบานาริโก ปัตตัง เอิหิปตสิโก วินโยหิติ พุทธเชอุกัมมังอะ ระหังสัมพุทธโธ แดงโมมีบ่น้อ กึ่งก็เอาดอก ปลาสุคคอกมันโต น้อย กุ้งฝอยบ่อยากกิน ลาบวัว เอามาไลด กินมือแล่งกะไต่ดอก แม่ออกสาวให้เอามา แม่ออกชรา ให้เอาน้อยละเถรน้อยไปไสวะ เถรน้อย เถรน้อย”	“ตัสสะ ณะคะวา ตัสสะ ณะคะวา ตัสสะ ณะคะวา อิติปิโส ภควา อะระหังสัมมา สัมพุทธโธ เอปัสสิโก โอบานาริโก ปัตต ตัง เอิหิปตสิโก วินโยหิติ พุทธเช อุกัมมังอะระหังสัมพุทธโธ แดงโมมีบ่น้อ แต่งกึ่งก็เอาดอก ปลาสุคคอกมันโต น้อย กุ้งฝอยบ่อยากกิน ลาบวัวเอามา ไลด กินมือแล่งกะไต่ดอก แม่ออกสาว ให้เอามา แม่ออกชราให้เอาน้อย ละเถรน้อยไปไสวะเถรน้อย เถรน้อย”
เถรน้อย	“หลวงพ่อกว่าหั้นหลวงพ่อกว่าผมมีขึ้น กากติ หลวงพ่อนั้นมีขึ้นกาก”	“หลวงพ่อกว่าหั้นหลวงพ่อกว่าผมมีขึ้น กากติ หลวงพ่อนั้นมีขึ้นกาก”
ฤาษี	“อย่ามาเว้าช้อยบ่มีดอกขึ้นกาก”	“อย่ามาเว้าช้อยบ่มีดอกขึ้นกาก”
เถรน้อย	“อย่าว่าจะของบ่มีขึ้นกากเถอะ ผม ส่องเบิ่งหลวงพ่อกเห็นตะกองตาก ขึ้นฟ้าเกาหยัง”	“อย่าว่าจะของบ่มีขึ้นกากเถอะ ผมส่อง เบิ่งหลวงพ่อกเห็นตะกองตากขึ้นฟ้าเกา หยัง”
ฤาษี	“เกามดหมานตัวนั้น”	“เกามดหมานตัวนั้น”
เถรน้อย	“มดมานอิหยังเป็นตุ้มจ้งจ้ง”	“มดมานอิหยังเป็นตุ้มจ้งจ้ง”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง**4ยอดกุมาร**
ข้อความว่า “พุทธเชอุกัมมังอะระหังสัมพุทธโธ แดงโมมีบ่น้อ แต่งกึ่งก็เอาดอก ปลาสุคคอกมันโต
น้อย กุ้งฝอยบ่อยากกิน ลาบวัวเอามาไลด กินมือแล่งกะไต่ดอก แม่ออกสาวให้เอามา” เป็นคำ
ที่กล่าวมาเป็นภาษาการประพันธ์ที่พูดพระสงฆ์และสามเณรอยากรับประทานหรือฉันอาหารที่

อรรถยสามารถทานอะไรได้หลายอย่าง ลาบวัว กุ้งฝอย (กุ้งตัวเล็ก ๆ) และบุคคลที่ไม่นับถือ ก้มกราบพ่อแม่จากบทสนทนาดังกล่าวทำให้เกิดอารมณ์ขันซึ่งคณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
แหล่	“ละจั่งหว่าเดือนหงายแจ้ แงงเงาปลากระเดิดเปิดผู้บ่าวบ้านนี้ คุณเสียบแต่กระเทยฮา ๆ”	“ละจั่งหว่าเดือนหงายแจ้ แงงเงาปลากระเดิดเปิดผู้บ่าวบ้านนี้ คุณเสียบแต่กระเทยฮา ๆ”
เตี้ย	“เขาบ่เอ็นกระเทยแล้ว เขาเอ็นว่าหน่วยให้ความสุขยามฉุกเฉิน”	“เขาบ่เอ็นกระเทยแล้ว เขาเอ็นว่าหน่วยให้ความสุขยามฉุกเฉิน”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ก, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะสว่นน้อยเพชรบ้านแพง เรื่องรักนี้มีกรรม ข้อความว่า “ละจั่งหว่าเดือนหงายแจ้ แงงเงาปลากระเดิดเปิดผู้บ่าวบ้านนี้ คุณเสียบแต่กระเทยฮา ๆ คำ” ที่กล่าวมาเป็นภาษาการประพันธ์เป็นที่พูดถึงผู้ชายในหมู่บ้านนี้เวลาเห็นแสงสว่างจากเดือนหงาย จะเห็นชายหนุ่มในหมู่บ้านชอบไปร่วมเพศกับกระเทย หรือคนเพศที่ 3 จากบทสนทนาที่เป็นคำประพันธ์ดังกล่าวทำให้เกิดอารมณ์ขันซึ่งคณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

7. ภาษาโฆษณาและประชาสัมพันธ์

ภาษาโฆษณาและประชาสัมพันธ์ที่คณะหมอลำใช้สื่อสารร่วมกันทำให้เกิดความแตกต่างระดับกลุ่มสังคม ทำให้เกิดอารมณ์ขันเมื่อผู้แสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน

การใช้ภาษาโฆษณาและประชาสัมพันธ์ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารการใช้ภาษาโฆษณาและประชาสัมพันธ์ของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
หนวย	“บ่ว่าแต่การแต่งโตละ แนวแต่งโตดี ชื่อ ๆ มาหาต้อเอาลูกตุ๋นข่อยไปเฮ็ดหัว”	“บ่ว่าแต่การแต่งโตละ แนวแต่งโตดีชื่อ ๆ มาหาต้อเอาลูกตุ๋นข่อยไปเฮ็ดหัวที่ปั่ว

	ที่ปัว้วนแดนนีจะเขว่าสวอยอย่างมีคุณค่าแต่ราคาแค่น้ำอัดลม”	แดนนีจะเขว่าสวอยอย่างมีคุณค่าแต่ราคาแค่น้ำอัดลม”
แม่ราตรี	“มันบ่แม่นจั่งสั้นดอกฟ้า”	“มันบ่แม่นจั่งสั้นดอกฟ้า”
วีระพงษ์	“เฮ้อ”	“เฮ้อ”
แม่ราตรี	“คือเดี๋ยวนีนะพวกช้อยต้องการอยากได้ลูกไปเลี้ยงกะเลยวาสีมาขอไปเลี้ยง ไปเลี้ยงแทนมูนแทนมั่ง ลีฮักคือลูก ลีฮักคือลูกเจ้าของอีหลี”	“คือเดี๋ยวนีนะพวกช้อยต้องการอยากได้ลูกไปเลี้ยงกะเลยวาสีมาขอไปเลี้ยง ไปเลี้ยงแทนมูนแทนมั่ง ลีฮักคือลูก เจ้าของอีหลี”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

ตัวอย่างคณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **ขำวนอกกลาน มารคนละห้อง** ประโยคว่า “นี่ละเขว่าสวอยอย่างมีคุณค่าแต่ราคาแค่น้ำอัดลม” คือ กลวิธีการใช้ภาษาโฆษณาและประชาสัมพันธ์ที่สื่ออารมณ์ขัน ที่คณะวีระพงษ์วงศ์ศิลป์ คู่สนทนาใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน กล่าวถึงความสวอยอย่างมีคุณค่านำมาเปรียบเทียบกับน้ำอัดลม ซึ่งน้ำอัดลมผู้ชมอาจเคยดื่มมาแล้วบ้าง ซึ่งการกล่าวถึงน้ำอัดลมเป็นกลวิธีการใช้ภาษาโฆษณาและประชาสัมพันธ์ที่สื่ออารมณ์ขันที่คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ใช้แสดงอยู่บนเวที

ส่วนคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ มีกลวิธีใช้ภาษาโฆษณาและประชาสัมพันธ์ที่สื่ออารมณ์ขันเพื่อสื่ออารมณ์ขันดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เพลง	“ไอ้สตรีนารีที่ว่าเลิศไม่ประเสริฐ เหมือนเหล่าชาวหรรณพุดกับชายล้วนมีแต่มารยา ดูไรค่ากว่านี้ มันชื้อตรง หลงนารีมีแต่ชำระกำหนดหักอกกับรักไม่อภัย ไม่ประสงค์ เกลียดน้ำหน้านารีพวกชีโก่ง ปล่อยให้หลงแล้วหลอกไม่บอกเรา สู้ขวดเหล้า 40 ดีกรี ไม่ได้หรรณพุด มันไม่นอกจริงใจเช่นดังสาวพอดี้มัน มันก็ชื้อกับตัวเรา เล่นกับสาวถูกหลอกอยู่เบ็ดปี ดีกรีเหล่าพามาได้ที่ บ่มีในโลกนี้ลืคือ	“ไอ้สตรีนารีที่ว่าเลิศไม่ประเสริฐเหมือนเหล่าชาวหรรณพุดกับชายล้วนมีแต่มารยา ดูไรค่ากว่านี้มันชื้อตรง หลงนารีมีแต่ชำระกำหนดหักอกกับรักไม่อภัย ไม่ประสงค์ เกลียดน้ำหน้านารีพวกชีโก่ง ปล่อยให้หลงแล้วหลอกไม่บอกเรา สู้ขวดเหล้า 40 ดีกรี ไม่ได้หรรณพุด มันไม่นอกจริงใจเช่นดังสาวพอดี้มัน มันก็ชื้อกับตัวเรา เล่นกับสาวถูกหลอกอยู่เบ็ดปี ดีกรีเหล่าพามาได้ที่ บ่มีในโลกนี้ลืคือเจ้าชื้อตรง บ่ได้ไค้งได้อวยไปไส กินยามได้กะยังเมายังเซ

เจ้าชื่อนตรง บ่ได้ไค้งไค้อ้วยไปไส
 กินยามได้กะยังเมายังเซชวนลัม
 หลงคารมสตรีนี้มันปวด หลงใน
 ขวदनินทาให้สุขสม เอามาตั้งวาง
 ไว้ได้เป็นกลม ลิ่นคารมหลอกหลวง
 ก็ไม่มี ที่เราจนนั้นก็คือต้นเหตุ น่ำ
 สมเพศใจคนจนด้วยคักดีศรี ถ้า
 ชย้นด้วยกันคงมั่งมี แคร่คักดีศรีว่า
 จน จนลืมเรา ขอเอาเหล่าที่มัน
 ลัตย์มันซื้อ อ้ายสิจ่าจื่อไว้ว่านาง
 น่องบ่เอา ลาจากเจ้าถอนหญ้ายอยู่
 กะมีสุข ไปโลดเด้อจากความทุกข์
 อ้ายบ่มีคักดีศรีแล้ว เออ”

อำมาตย์ “เชิญพระองค์พระองค์ขึ้นหลังมา
 ได้เลย”

“เชิญพระองค์พระองค์ขึ้นหลังมาได้
 เลย”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ง, ซีดี)

ตัวอย่างละครรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง **4 ยอดกุมาร** ข้อความว่า “โอสตรี
 นารีที่ว่เลศไม่ประเสริฐเหมือนเหล่าชาวหรรษาพุดกับชายล้วนมีแต่มารยา เกลียดน้ำหน้า
 นารีพวกขี้โกง ปลอ่ยให้หลงแล้วหลอกไม่บอกเรา สู้ขวดเหล่า 40 ดิกรี ไม่ได้หรรษา” คือ
 กลวิธีการใช้ภาษาโฆษณาและประชาสัมพันธ์ที่สื่ออารมณ์ขัน ที่ละครรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์
 คู่สนทนาใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน กล่าวถึง สภาพสตรีหรือผู้หญิงอาจไม่โดดเด่นเท่าเหล่าชาว และ
 เหล่า 40 ดิกรี เป็นกลวิธีการใช้ภาษาโฆษณาและประชาสัมพันธ์ที่สื่ออารมณ์ขันที่ละครรัตนศิลป์
 อินตาไทยราษฎร์ ใช้แสดงอยู่บนเวที

ส่วนคณะรุ่นทิวา อำนวนศิลป์ มีกลวิธีใช้ภาษาโฆษณาและประชาสัมพันธ์ที่สื่อ
 อารมณ์ขัน เพื่อสื่ออารมณ์ขันดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ใบชี้	“ขอบคุณร้านตัดผมคุณนาย น้อย หน้าตลาดบ้านโคกสี พี่ น่องมีการมิงาน เข้าชุดตัดผมที่ ร้านยายน้อยนะเด้อ”	“ขอบคุณร้านตัดผมคุณนายน้อย หน้า ตลาดบ้านโคกสี พี่น่องมีการมิงาน เข้า ชุดตัดผมที่ร้านยายน้อยนะเด้อ”

ใบทอง “ผู้นำขอเป็นแหวนหน้า อาสาขอเอา ก่อน เสียงกลองแห่ดังคั่นเห็น ก่อน เสียงกลองแห่ดังคั่นเห็นข่อยพ้อน ข่อยพ้อน บ่ย่อนบัดแห่งวัง ทุกงาน บ่ย่อนบัดแห่งวัง ทุกงานซึ่งขอเป็นแหวน ซึ่งขอเป็นแหวนหน้า เห็นกลองแห่มา หน้า เห็นกลองแห่มาเป็นไฟพวอว ดี เป็นไฟพวอว ดีกลองจนยอมม มือ กลองจนยอมม มือกลองจนยอมม ข่อยมา กลองจนยอมม ข่อยมาซึ่งเออย ๆ” ซึ่งเออย ๆ”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะรุ่งทิวาอำเภวนายศิลป์ เรื่อง**หมากพร้าวหล่นแข่ง หมากแดงหล่นคาง** ข้อความว่า “ขอบคุณร้านตัดผมคุณนายน้อย หน้าตลาดบ้านโคกสี พี่น้องมีการมืงาน เช่าชุด ตัดผมที่ร้านยายน้อยนะเค้อ” คือ กลวิธีการใช้ภาษาโฆษณาและประชาสัมพันธ์ที่สื่ออารมณ์ขันที่คณะรุ่งทิวาอำเภวนายศิลป์ใช้โดยคู่สนทนาใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน กล่าวถึงร้านตัดผมที่มีชื่อที่หน้าตลาดบ้านโคกสี หากผู้ชมหรือผู้ฟังได้ยินไปเช่าชุด ไปตัดผมที่ร้านชื่อยายน้อยได้ ยินดีต้อนรับ เป็นกลวิธีการใช้ภาษาโฆษณาและประชาสัมพันธ์ที่สื่ออารมณ์ขันที่คณะรัตนศิลป์ อินตาไทยราษฎร์ ใช้แสดงอยู่บนเวที

ส่วนคณะสมจิตร บ่อทอง มีกลวิธีใช้ภาษาโฆษณาและประชาสัมพันธ์ที่สื่ออารมณ์ขัน เพื่อสื่ออารมณ์ขันดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
คนที่ 1	“เลี้ยวเบิ่งหน้ากว่าแม่นปลา กระป๋องตราสามแม่ครัว”	“มองดูหน้ากว่าปลากระป๋องตรา สามแม่ครัว”
คนที่ 2	“ถวายเป็นคณลพเคอะ”	“ถวายเป็นคณลพเคอะ”
คนที่ 1	“พวกพี่บ้างสูสีไปถวายเป็นคณลพ”	“พวกพี่บ้างสูสีไปถวายเป็นคณลพ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2552, ซีดี)

ตัวอย่างคณะสมจิตร บ่อทอง เรื่อง**แรงรักภริยา** ประโยคว่า “เลี้ยวเบิ่งหน้ากว่าแม่นปลากระป๋องตราสามแม่ครัว” คือ กลวิธีการใช้ภาษาโฆษณาและประชาสัมพันธ์ที่สื่ออารมณ์ขัน ที่คณะสมจิตร บ่อทอง ใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน กล่าวถึงคู่สนทนาที่กำลังคุยกันและกล่าวถึงใบหน้าของคู่สนทนาว่าหน้าตาเหมือนปลากระป๋องตราสามแม่ครัว ซึ่งหมอลำคณะสมจิตร บ่อทองใช้เป็นกลวิธีการนำภาษาโฆษณาและประชาสัมพันธ์ที่สื่ออารมณ์ขัน

นอกจากนี้คณะสาวน้อยเพชรบ้านแพน จากเรื่อง**รักนี้มีกรรม** มีกลวิธีใช้ภาษาโฆษณาและประชาสัมพันธ์ที่สื่ออารมณ์ขันเพื่อสื่ออารมณ์ขัน โดยภาษาดังกล่าวเชื่อมโยงกับ

โฆษณาที่ผู้ชมรับรู้อยู่แล้วในชีวิตประจำวัน แต่เมื่อนำมาใช้ในการแสดงหมอลำจึงเกิดอารมณ์ขัน ตัวอย่างข้อความสื่ออารมณ์ขันมีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เชียงคำมี	“วันวานพี่ไต่ยีนขาว ว่าเดือน น้องเจ้าไปอยู่สุขสำราญ มีแฟน เป็นผู้จัดการ อยู่แถวนคราญ ย่านพระประแดง”	“วันวานพี่ไต่ยีนขาว ว่าเดือนน้องเจ้าไป อยู่สุขสำราญ มีแฟนเป็นผู้จัดการ อยู่ แถวนคราญย่านพระประแดง”
ทิดขาว	“สองเจ็ด”	“สองเจ็ด”
ทิดภู	“แล้วสามโตเต้”	“แล้วสามโตเต้”
ทิดขาว	“สองเจ็ดสาม”	“สองเจ็ดสาม”
ทิดหมวก	“เก้าโตเต้”	“เก้าโตเต้”
ทิดขาว	“เอาบ่ปอป”	“เอาบ่ปอป”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ก, ซีดี)

คณะสว่น้อยเพชรบ้านแพง เรื่องรักนี้มีกรรม ข้อความว่า “วันวานพี่ไต่ยีนขาว ว่าเดือนน้องเจ้าไปอยู่สุขสำราญ มีแฟนเป็นผู้จัดการ อยู่แถวนคราญย่านพระประแดง สองเจ็ดสองเจ็ดสาม เก้าโตเต้” คือ กลวิธีการใช้ภาษาโฆษณาและประชาสัมพันธ์ที่สื่ออารมณ์ขัน ที่คณะสว่น้อยเพชรบ้านแพงใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน กล่าวถึงคู่สนทนาที่กำลังคุยกันและกล่าวถึงแฟนที่ตนเคยรักไปมีแฟนใหม่ และการกล่าวถึงตัวเลขโฆษณาและประชาสัมพันธ์ให้คนเชื่อ ซึ่งหมอลำคณะสว่น้อยเพชรบ้านแพง ใช้เป็นกลวิธีการนำภาษาโฆษณาและประชาสัมพันธ์ที่สื่ออารมณ์ขันเพื่อสื่ออารมณ์ขันกับผู้ชมหรือผู้รับสาร

8. ภาษาแสดงอารมณ์

การใช้ภาษาแสดงอารมณ์ที่คณะหมอลำใช้สื่อสารร่วมกัน ทำให้เกิดความแตกต่างระดับกลุ่มสังคม เมื่อผู้ชมได้รับชมการแสดงหมอลำแต่ละเรื่องแล้วทำให้เกิดอารมณ์ขันจากที่ผู้แสดงได้ใช้ภาษาแสดงอารมณ์แสดงเนื้อหาซึ่งเป็นไปตามโครงเรื่องที่วางไว้บนเวทีหมอลำช่วงที่ทำการแสดง

ตัวอย่างการใช้ภาษาแสดงอารมณ์ในการสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานนั้นพิจารณาได้จากเรื่องพระสุธน มโนราห์ ของคณะประถมบันเทิงศิลป์ ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ไอ้มาน	“อย่ามาชี้ฉันนะ ฉันไม่ชอบคนชี้ นะบอกให้”	“อย่ามาชี้ฉันนะ ฉันไม่ชอบคนชี้จะบอก ให้”

เพ็ญฉาย “อีชาติหมา หมามันสิมาเกิด สู “อีชาติหมา หมามันสิมาเกิด สู 3 ตัว
3 ตัวดันมาเกิดก่อนหมา” ดันมาเกิดก่อนหมา”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะประถมบันเทิงศิลป์ เรื่อง**พระสุธน มโนราห์** ข้อความว่า “อย่ามาชี้ฉันนะ ฉันไม่ชอบคนขึ้นะบอกให้ อีชาติหมา หมามันสิมาเกิด สู 3 ตัว ดันมาเกิดก่อนหมา” คือ กลวิธีการใช้ภาษาแสดงอารมณ์ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานที่คณะประถมบันเทิงศิลป์ใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน กล่าวถึงคู่สนทนาที่กำลังสนทนากัน บริบทกำลังแสดงถึงอารมณ์โกรธที่โหมมานบอกเพ็ญฉายอย่ามาชี้เขา ส่วนเพ็ญฉายก็เกิดอารมณ์ไม่พอใจเลยด่าโดยใช้คำไม่สุภาพ ที่กล่าวมาเป็นกลวิธีการใช้ภาษาแสดงอารมณ์เพื่อสื่ออารมณ์ขัน

ส่วนคณะเสียงอีสานมีกลวิธีการใช้ภาษาแสดงอารมณ์ที่สื่ออารมณ์ขันเพื่อสื่ออารมณ์ขันดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
หลง	“ก่อนเจ้าสิมาวังหนึ่งฮั่นนิ”	“ก่อนบ้านเย็นจะมาถึงไม่นาน”
บานเย็น	“ผู้ใดตาย”	“ใครตาย”
หลง	“บ่แม่นฟังผมเว้าก่อน ก่อนเจ้าสิมาวังหนึ่งฮั่น พอกับย่าพากันเว้าพื้นเจ้า”	“ไม่ใช่ฟังผมพูดก่อน ก่อนบ้านเย็นจะมาถึงไม่นาน พอกับยานินทราบแก้ว”
บานเย็น	“เว้าพื้นญู”	“นินทรากู”
หลง	“แม่นแม่”	“ถูกต้อง”
บานเย็น	“ปาดอิหสิติบักหลง”	“ปาด จริง ๆ หรือบักหลง”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างของคณะเสียงอีสาน เรื่อง**เงินคือพระเจ้าข้าเลี้ยงชีวิต** ข้อความว่า “ก่อนเจ้าสิมาวังหนึ่งฮั่น พอกับย่าพากันเว้าพื้นเจ้า เว้าพื้นญู” คือ กลวิธีการใช้ภาษาแสดงอารมณ์ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานที่คณะเสียงอีสานใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน คู่สนทนาที่กำลังสนทนากัน บริบทกำลังแสดงถึงอารมณ์ไม่พอใจที่หลงบอกว่าบานเย็นกำลังถูกนินทรากูที่กล่าวมาเป็นกลวิธีการใช้ภาษาแสดงอารมณ์เพื่อสื่ออารมณ์ขันขณะที่ผู้แสดงอยู่บนเวที

ส่วนคณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ มีกลวิธีการใช้ภาษาแสดงอารมณ์ที่สื่ออารมณ์ขันที่น่าสนใจ ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
หนนวย	“เขาคืนหยัง”	“เขาเรียกว่าอะไร”

หลอด	“เขาเอ็นคนซีไผ่ใหญ่”	“เขาเรียกว่าคนผุ่ใหญ่”
หนวย	“นั่นหละ”	“นั่นหละ”
หลอด	“ประธานโทษเถาะครับชีวิตนี้เคย เก็บแฉวบ”	“ขอประธานโทษครับชีวิตนี้เคยปวดแหว โหม”
หนวย	“ช่างหาว่าเนาะคนทั้งคนเนาะ แหวมีกะลิเก็บดอกเว่ย”	“ช่างพูดจริงคนทั้งคนที่มีเอวกก็ปวด แหวนะ”
หลอด	“จักยู่ไสดอกแหวเพิ่น”	“แหวแกไม่รู้ยู่ไไหน”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

ตัวอย่างคณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **ข่าวนอกกลานมารคนละห้อง** ข้อความว่า “เขาเอ็นคนซีไผ่ใหญ่ จักยู่ไสดอกแหวเพิ่น” คือ กลวิธีการใช้ภาษาแสดงอารมณ์ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ที่คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน คู่สนทนาระหว่างหนวยกับหลอดกำลังสนทนากัน บริบทกำลังแสดงถึงอารมณ์ไม่พอใจที่ผู้ถูกว่าเป็นคนผุ่ใหญ่ และเกิดคำถามว่าอย่างนี้เขาเรียกว่าผุ่ใหญ่หรือเข้าข้างตนเองไม่ยากให้ใครมาตมุ่นไม่สมส่วนที่กล่าวมาเป็นกลวิธีการใช้ภาษาแสดงอารมณ์เพื่อสื่ออารมณ์ขัน ขณะที่ผู้แสดงอยู่บนเวที

สำหรับคณะรุ่งทิวงานวยศิลป์มีกลวิธีการใช้ภาษาแสดงอารมณ์ที่สื่ออารมณ์ขันดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
พระรูปที่ 1	“ฮ่าฮ่า”	“ฮ่าฮ่า”
พระรูปที่ 2	“จบเอกแล้วติแม่”	“จบเอกแล้วติแม่”
พระรูปที่ 1	“ฮ่า...ฮ่า”	“ฮ่า...ฮ่า”
พระรูปที่ 2	“พูดกับญาติโยม นี่ละญาติโยมเอ๋ย”	“พูดกับญาติโยม นี่ละญาติโยมเอ๋ย”
พระรูปที่ 1	“เหมือนกับมีผมอยู่เต็มหัว...ฮ่า...ฮ่า”	“เหมือนกับมีผมอยู่เต็มหัว...ฮ่า...ฮ่า”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

ตัวอย่างคณะรุ่งทิวงานวยศิลป์ เรื่อง **หมากพร้าวหล่นแข่ง หมากแดงหล่นค้าง** ประโยคว่า “ฮ่า ฮ่า จบเอกแล้วติแม่” คือ กลวิธีการใช้ภาษาแสดงอารมณ์ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ที่คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน คู่สนทนาระหว่างพระ 2 รูปกำลังสนทนาขณะที่ไปบ้านญาติโยมพิธีสวดศพในเวลากลางคืนพระรูปที่หนึ่ง และรูปที่ 2 สนทนากันเกิดอารมณ์มีความสุขที่ได้ปฏิบัติกิจสงฆ์ และพระแซงกันเองกรณีเป็นหลวงปู่ว่าต้องจบการศึกษาระดับเอก น่าจะหมายถึงปริญญาเอกในทางโลก หรือนักธรรมเอก ก็อาจเป็นไปได้ที่กล่าวมาเป็นกลวิธีการใช้ภาษาแสดงอารมณ์เพื่อสื่ออารมณ์ขันที่ผู้แสดงบนเวทีแสดงและสื่อสารกับผู้ชมหรือรับสาร

และคณะคำพูด ร่วมมิตรมีกลวิธีการใช้ภาษาแสดงอารมณ์ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
อายมาน	“เนี่ยเพื่อนว่า โบราณว่าถ้าเจ้า ฝั้นเห็นงูเจ้าจะได้เปิดบริสุทธิ์ ตอนอายุ 60 ปี”	“นี่ท่านว่า โบราณว่าถ้าเจ้าฝั้นเห็นงูเจ้า จะได้เปิดบริสุทธิ์ตอนอายุ 60 ปี”
อายดาว	“แม่นอีหลีลิมาน”	“จริง ๆ หรือมาน”
อายมาน	“แม่น”	“ใช่”
อายดาว	“พี่ อ้ายดีใจแทนพี่อยู่นะเนี่ย แต่ว่า คู่ของเจ้าเนี่ยเป้งไวแล้วนะพี่เน้อ”	“พี่ อ้ายดีใจแทนพี่อยู่นะเนี่ย แต่ว่าคู่ ของเจ้าเนี่ยเป้งไวแล้วนะพี่เน้อ”
อายมาน	“ใคร”	“ใคร”
อายดาว	“บักกีวีนะอายมาน”	“บักกีวีนะอายมาน”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ง, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะคำพูดร่วมมิตร เรื่องกึ่งฟ้ากาหลงคอน ข้อความว่า “เนี่ยเพื่อนว่า โบราณว่าถ้าเจ้าฝั้นเห็นงูเจ้าจะได้เปิดบริสุทธิ์ตอนอายุ 60 ปี” คือ กลวิธีการใช้ภาษาแสดงอารมณ์ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานที่คณะคำพูด ร่วมมิตรใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน คู่สนทนาระหว่างอายมานกับอายดาวสนทนากัน ความฝันที่กล่าวถึงทำให้เกิดอารมณ์มีความสุข มีความหวังที่จะได้แต่งงานตอนอายุ 60 ปี คือ วายังไม่สาย ที่กล่าวมาเป็นกลวิธีการใช้ภาษาแสดงอารมณ์เพื่อสื่ออารมณ์ขันที่ผู้แสดงบนเวทีแสดงและสื่อสารกับผู้ชมหรือรับสารนั่นเอง

9. ภาษาล้อ

การใช้ภาษาล้อของคณะหมอลำใช้สื่อสารร่วมกันทำให้เกิดความแตกต่างระดับกลุ่มสังคม ทำให้เกิดอารมณ์ขันเมื่อผู้แสดงหมอลำเรื่องตลกกลอน การใช้ภาษาล้อบนเวทีหมอลำช่วงที่ทำการแสดง

ภาษาล้อที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานใช้หากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสาร การใช้ภาษาล้อของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ทุกคน	“ดอกอิหยั่ง”	“ดอกอิหยั่ง”
บักยีน	“ดอกซ็อน”	“ดอกซ็อน”

บักไผ่	“ว่าจั่งลั่นเด่”	“ว่าจั่งลั่นเด่”
บักยี่น	“จนได้ไผ่ได้เขยแล้วได้จัก”	“จนได้ไผ่ได้เขยแล้วได้จัก”
บักไผ่	“คนเห็นกูแล้วเลิฟจั่งซี่”	“คนเห็นกูแล้วเลิฟจั่งซี่”
พระสุธน	“ผู้ใดละเป็นผู้ลี”	“ผู้ใดละเป็นผู้ลี”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะประณมบันเทิงศิลป์ เรื่อง**พระสุธน มโนราห์** ข้อความว่า “ดอกอิหยั่ง ดอกซ็อน ผู้ใดละเป็นผู้ลี” คือ กลวิธีการใช้ภาษาล้อใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน คู่สนทนาสนทนากัน ตามเรื่องดอกไม้้นั้นคือดอกอะไร คำตอบคือคือดอกซ็อน เป็นการตอบภาษาล้อเลียนถึงความรักที่แฝงอยู่ของผู้ตอบ ดอกซ็อนก็คือความรักที่มีต่อผู้ถาม ที่กล่าวมาเป็นกลวิธีการใช้ภาษาล้อสื่ออารมณ์ขันที่ผู้แสดงบนเวทีแสดงและสื่อสารกับผู้ชมหรือรับสาร

ส่วนคณะรุ่งทิวา อำนวยศิลป์ ใช้กลวิธีภาษาล้อเพื่อสื่ออารมณ์ขัน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
คนที่ 8	“ภาคใต้งามเลิศ ระเบิดมากมี ประเพณีเผาโรงเรียน แวะ เวียนปั่นปันทหาร สนุก. ..สนาม หลอยยิงครู แบกคลื่นปลาทุหนี คลื่นขึ้นนามิค้า”	“ภาคใต้งามเลิศ ระเบิดมากมีประเพณี เผาโรงเรียน แวะเวียนปั่นปันทหาร สนุกสนามหลอยยิงครู แบกคลื่นปลาทุ หนีคลื่นขึ้นนามิค้า”
คนที่ 8	“จะแม่หน่ายกะหยั่งว่า”	“จะแม่หน่ายกะหยั่งว่า”
คนที่ 1	“หน่ายอิหยั่งอีก”	“หน่ายอิหยั่งอีก”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะรุ่งทิวา อำนวยศิลป์ เรื่อง**หมากพร้าวหล่นแข่ง หมากแดงหล่นค้าง** ข้อความว่า “ภาคใต้งามเลิศ ระเบิดมากมีประเพณีเผาโรงเรียน แวะเวียนปั่นปันทหาร สนุกสนามหลอยยิงครู แบกคลื่นปลาทุหนีคลื่นขึ้นนามิค้า” คือ กลวิธีการใช้ภาษาล้อใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน คู่สนทนาสนทนากันเป็นการล้อภาคใต้ของประเทศไทยเชิญชวนให้คนไปท่องเที่ยวแต่เป็นการล้อเลียนเชิงลบ ภาคใต้งาม มีการเผาโรงเรียน ปล้นปันทหาร ยิงครูที่โรงเรียน รังแกคลื่นขึ้นนามิ ที่กล่าวมาเป็นกลวิธีการใช้ภาษาล้อสื่ออารมณ์ขันที่ผู้แสดงบนเวทีแสดงและสื่อสารกับผู้ชมหรือรับสารแม้จะเป็นภาพลบผู้รับสารอาจมีอารมณ์ขันหัวเราะร่วมไปด้วย แต่บุคคลที่สูญเสียหรือคนที่อยู่ในท้องถิ่นภาคใต้ที่ประสบเหตุการณ์อันตรายต่าง ๆ จะไม่รู้สึกลกหรืออารมณ์ขันด้วย

ส่วนคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ ใช้กลวิธีภาษาล้อเพื่อสื่ออารมณ์ขันดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
อำมาตย์คนที่ 1	“ถ้าเราจำทิศได้เราจำทางเมืองได้”	“ถ้าเราจำทิศได้เราจำทางเมืองได้”
จักรีมหาวงศ์	“แล้วมันมีทิศยังแน่น”	“แล้วมันมีทิศยังแน่น”
อำมาตย์คนที่ 1	“ทิศใหญ่ ๆ มีอยู่ 4 ทิศคือ 1 ทิศอาจ 2 ทิศเยี่ยม 3 ทิศหนูเพียง 4 ทิศเอ็น”	“ทิศใหญ่มีอยู่ 4 ทิศคือ 1 ทิศอาจ 2 ทิศเยี่ยม 3 ทิศหนูเพียง 4 ทิศเอ็น”
จักรีมหาวงศ์	“มันคนละทิศแล้วอำมาตย์เอ๋ย”	“มันคนละทิศแล้วอำมาตย์เอ๋ย”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556จ, ซีดี)

จากตัวอย่างในข้างต้นของคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง**เจ้าหญิงแต่งอ่อน** ข้อความว่า “ถ้าเราจำทิศได้เราจำทางเมืองได้ ทิศใหญ่มีอยู่ 4 ทิศ คือ 1 ทิศอาจ 2 ทิศเยี่ยม 3 ทิศหนูเพียง 4 ทิศเอ็น” คือ กลวิธีการใช้ภาษาล้อใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน คู่สนทนาสนทนากันเป็นการล้อ โดยการนำทิศทางมาล้ออำมาตย์ ล้อชื่อบุคคลแทนทิศทางต่าง ๆ ที่บอกว่าทิศใหญ่ ๆ มีอยู่ 4 ทิศ คือ 1 ทิศอาจ 2 ทิศเยี่ยม 3 ทิศหนูเพียง 4 ทิศเอ็นที่กล่าวมาเป็นกลวิธีการใช้ภาษาล้อสื่ออารมณ์ขันที่ผู้แสดงบนเวทีแสดงและสื่อสารกับผู้ชมจะรู้สึกมีอารมณ์ขันร่วมไปด้วยขณะที่ได้ยินคำดังกล่าว

นอกจากนี้คณะรุ่งทิวา อำนวยศิลป์ใช้กลวิธีภาษาล้อเพื่อสื่ออารมณ์ขัน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
หลวงพี่อ้วน	“แม่ออกธ้อยากไปไส”	“แม่ออกธ้อยากไปที่ไหน”
ธี	“อยากไป กก บักตาลผู้พุ่นนะ”	“อยากไปที่ต้นตาลไกล ๆ ไน้”
หลวงพี่อ้วน	“ไปเฮ็ดหยัง กก บักตาลผู้”	“ไปทำอะไรที่ต้นตาลตัวผู้”
ธี	“จั่งมีครวย ๆ”	“จั่งมีครวยๆ (หมายถึงอวัยวะเพศชาย)”
ณรรชอด	“โอ้ย”	“โอ้ย”
หลวงพี่อ้วน	“ข่อยบ่ไปดอกข่อยสิไปปูลาดเล่นได้หมบักแต่”	“ฉันไม่ไปเหรอก ฉันจะไปปูลาดนั่งเล่นได้หมบักแต่”
ธี	“หีย จักสิไปเฮ็ดหยังหมบักแต่”	“หีย จักสิไปเฮ็ดหยังหมบักแต่”
หลวงพี่อ้วน	“ไปส่องเบ็งแตรด ๆ”	“ไปส่องเบ็งแตรด ๆ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2552, ซีดี)

ตัวอย่างข้างต้นของคณะรุ่งทิวาอำนวยศิลป์ เรื่อง**บ่วงกรรม** ข้อความว่า “อยากไป กก บักตาลผู้พุ่นนะไปเฮ็ดหยัง กก บักตาลผู้ จั่งมีครวย ๆ ปูลาดเล่นได้หมบักแต่” คือ กล

วิธีการใช้ภาษาล้อใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน คู่สนทนาสนทนากันเป็นการล้อ โดยการนำ ลักษณะ ต้นไม้มาล้อกับมนุษย์ว่าต้นตาลผู้ล่อว่ามีอวัยวะเพศชาย ส่วนต้นบากแต่ หรือหากแต่ กระทงลาย กระทงลาย ล้อว่าเหมือนอวัยวะเพศหญิง ที่กล่าวมาเป็นกลวิธีการใช้ภาษาล้อสื่ออารมณ์ขันที่ผู้แสดงบนเวทีแสดงและสื่อสารกับผู้ชมจะรู้สึกมีอารมณ์ขันร่วมไปด้วยขณะที่ได้ยินคำดังกล่าว

และคณะคำพูด ร่วมมิตรใช้กลวิธีภาษาล้อเพื่อสื่ออารมณ์ขัน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
แม่นม	“องค์ชายทั้งสองเพคะ”	“องค์ชายทั้งสองเพคะ”
องค์ชาย	“แม่นมบุตร”	“แม่นมบุตร”
แม่นม	“อย่าเอ็นไส้กันเพคะ”	“อย่าเรียกอย่างนั้นเพคะ”
องค์ชาย	“ให้เอ็นจิ้งได้ ลังมา”	“ให้เรียกอย่างโรบอมา”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะคำพูด ร่วมมิตร เรื่องกึ่งฟ้ากาหลงดอน ประโยคว่า “แม่นมบุตร อย่าเอ็นไส้กันเพคะ” คือ กลวิธีการใช้ภาษาล้อใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน โดยการนำชื่อจริงมาต่อกับตำแหน่งหน้าที่ในการปฏิบัติงาน คือ ตำแหน่งแม่นม ต้องดูแลพระราชโอรส แต่ชื่อจริงแม่นมคือ บุตร พอมาเรียกต่อกับตำแหน่งแล้ว คือ แม่นมบุตร ที่กล่าวมาเป็นกลวิธีการใช้ภาษาล้อสื่ออารมณ์ขันที่ผู้แสดงบนเวทีแสดงและสื่อสารกับผู้ชมจะรู้สึกมีอารมณ์ขันร่วมไปด้วยขณะที่ได้ยินคำดังกล่าว

10. สำนวนและคำขวัญ

การใช้สำนวนและคำขวัญที่คณะหมอลำใช้สื่อสารร่วมกันทำให้เกิดความแตกต่างระดับกลุ่มสังคม ทำให้เกิดอารมณ์ขันเมื่อผู้แสดงหมอลำเรื่องตลกอลอน การใช้สำนวนและคำขวัญบนเวทีหมอลำช่วงที่ทำการแสดง

การใช้สำนวนและคำขวัญที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารโดยใช้สำนวนและคำขวัญของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เพ็ญฉาย	“พระสุธนขา น้ำขึ้นให้รีบตักก่อน เถอะเดวจะลั่นก่อน พระสุธนขา”	“พระสุธนขา น้ำขึ้นให้รีบตักก่อน เถอะเดวจะลั่นก่อน พระสุธนขา”

พระสุน “เว้าอะไรละเพี้ยนาย เว้าให้เราม “เว้าอะไรละเพี้ยนาย เว้าให้เรามเบิ่ง”
เบิ่ง”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะประมณบัณฑิต เรื่อง**พระสุนมโนราห์** ประโยค
ว่า “น้ำขึ้นให้รีบตักก่อนเถอะเดวจะล้นก่อน” คือ กลวิธีการใช้สำนวนและคำขวัญเพื่อสื่อ
อารมณ์ขัน คู่สนทนาสนทนากัน โดยการนำสำนวนที่ว่า “น้ำขึ้นให้รีบตัก” และต่อสำนวนว่า
“เดียนน้ำจะล้น” ที่กล่าวมาเป็นกลวิธีการใช้สำนวนและคำขวัญ สื่ออารมณ์ขันที่ผู้แสดงบนเวที
แสดงและสื่อสารกันผู้ชมจะรู้สึกมีอารมณ์ขันร่วมไปด้วยขณะที่ได้ยินคำดังกล่าว

ส่วนคณะรุ่งทิวาอำนวยศิลป์ มีกลวิธีใช้สำนวนและคำขวัญเพื่อสื่ออารมณ์ขันดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
แม่ลำ	“ชาวสูงอาจร่าด นีกะได้แม่”	“ชาวสูงชะลูด นีก็ได้แม่”
พี่ต้น	“หิเคียนนั้นกะได้แม่”	“หิเคียนนั้นกะได้แม่”
พ่อใหญ่ลี	“มึงซางเว้าถูกใจพ่อฮิหลีเนาะ”	“แกก็ ก็พูดมากไป”
แม่ลำ	“คั่นข่อยบ่เคียวกะบ่ได้เจ้าดอก”	“คั่นข่อยบ่เคียวกะบ่ได้เจ้าดอก”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2553, ซีดี)

ตัวอย่างข้างต้นของคณะรุ่งทิวาอำนวยศิลป์ เรื่อง**พ่อเฒ่าทำเลย ลูกเขยคนหลวง**
ประโยคว่า “ชาวสูงอาจร่าด หิเคียนนั้นกะได้แม่” คือ กลวิธีการใช้สำนวนและคำขวัญเพื่อสื่อ
อารมณ์ขัน คู่สนทนาสนทนากันโดยการนำสำนวนอีสานคำว่า “ชาวสูงอาจร่าด หิเคียนนั้นกะได้
แม่” เป็นการพูดถึงในเชิงล้อถึงผู้หญิงสาวสวยที่สูงอาจมีนิสัย “หิเคียนนั้นกะได้แม่” คำดังกล่าว
หมายถึงผู้หญิงที่มีนิสัยเหมือนแม่แต่ในบริบทดังกล่าวหมายถึงผู้หญิงกร้านที่ไม่กลัวผู้ชายจะได้
สามี หรือได้เร็วกว่าปกติ” ที่กล่าวมาเป็นกลวิธีการใช้สำนวนและคำขวัญ สื่ออารมณ์ขันที่ผู้
แสดงบนเวทีแสดงและสื่อสารกันผู้ชมจะรู้สึกมีอารมณ์ขันร่วมไปด้วยขณะที่ได้ยินคำดังกล่าว

ส่วนคณะรุ่งทิวาอำนวยศิลป์ยังมีกลวิธีใช้สำนวนและคำขวัญเพื่อสื่ออารมณ์ขัน
ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
คนที่ 8	“ภาคใต้งามเลิศ ระเบิดมากมี ประเพณีเผาโรงเรียน แวะ เวียนปั่นปั่นทหาร สนุก... สนานหลอยยิงครู แบกคัส ปลาทุหนิคสิ้นชื่อนามิด้า”	“ภาคใต้งามเลิศ ระเบิดมากมีประเพณี เผาโรงเรียน แวะเวียนปล้นปืนทหาร สนุกสนานหลอยยิงครู แบกคัสปลาทู หนิคสิ้นชื่อนามิด้า”

คนที่ 8 “จะแม่หน่วยกะหย่งว่า” “จะแม่หน่วยกะหย่งว่า”
 คนที่ 1 “หน่วยอีหย่งอีก” “หน่วยอีหย่งอีก”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะรุ่มทิวาอำนวยศิลป์ เรื่อง**หมากพร้าวหล่นแข่ง หมากแดงหล่นค้าง** ข้อความว่า “ภาคใต้งามเลิศ ระเบิดมากมีประเพณีเผาโรงเรียน แวะเวียนปั่นปันทหาร สนุก...สนานหลอยยิ่งครู แบกคลื่นปลาทุหนึ่คลื่นขึ้นนามีค้ำ” คือ กลวิธีการใช้สำนวนและคำขวัญเพื่อสื่ออารมณ์ขัน คู่สนทนาสนทนากัน โดยการนำคำขวัญเชิญชวนไปท่องเที่ยวภาคใต้ มีประเพณีเผาโรงเรียน การปั่นปันทหาร ยิ่งครู แบกคลื่นปลาทุหนึ่คลื่นขึ้นนามี ที่กล่าวมาเป็น กลวิธีการใช้สำนวนและคำขวัญ สื่ออารมณ์ขันที่ผู้แสดงบนเวทีแสดงและสื่อสารกันผู้ชมจะรู้สึกมีอารมณ์ขันร่วมไปด้วยขณะที่ได้ยินคำดังกล่าว

ส่วนคณะคำผูน ร่มมิตร มีกลวิธีใช้สำนวนและคำขวัญเพื่อสื่ออารมณ์ขันดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
องค์ชายดำชา	“เฮ็ดอีหย่งต่อรัตนา”	“ทำอะไรต่ออีรัตนา”
องค์ชายรัตนา	“รัตนากำลังจะเข้าด้ายเข้าเข็ม เลยละเด้อ แต่พี่ดำชาก็มาปลุก รัตนาก่อน”	“รัตนากำลังจะเข้าด้ายเข้าเข็มเลย ละเด้อ แต่พี่ดำชาก็มาปลุกรัตนาก่อน”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2555ง, ซีดี)

จากข้อความตัวอย่างของคณะคำผูนร่มมิตร เรื่อง**กึ่งฟ้ากาสหลงคอน** สำนวนว่า “เข้าด้ายเข้าเข็ม” คือ กลวิธีการใช้สำนวนและคำขวัญเพื่อสื่ออารมณ์ขัน คู่สนทนาสนทนากัน โดยการนำสำนวนที่ว่า “เข้าด้ายเข้าเข็ม” มาประกอบการสนทนา ความหมายเชิงลึกคือกำลังได้ร่วมเพศกันในความฝันแต่ต้องตื่นก่อนเพราะมีคนมาปลุกทำให้เสียตายเป็นโอกาสทองน่าจะได้ทำก่อนตื่นที่กล่าวมาเป็นกลวิธีการใช้สำนวนและคำขวัญ สื่ออารมณ์ขันที่ผู้แสดงบนเวทีแสดงและสื่อสารกันผู้ชมจะรู้สึกมีอารมณ์ขันร่วมไปด้วยขณะที่ได้ยินคำดังกล่าว

ในส่วนของคณะหนุมการ วิเศษศิลป์ ใช้กลวิธีใช้สำนวนและคำขวัญเพื่อสื่ออารมณ์ขันที่น่าสนใจว่า

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
โจ	“อ้าว...องค์ชายอะ...ผมบ่อยากไป เมืองหมั่นหย่า บ่อยากเห็นหน้าอีชี ตัวเบเบ้”	“อ้าว...องค์ชายอะ...ผมบ่อยากไปเมือง หมั่นหย่า บ่อยากเห็นหน้าอีชีตัวเบเบ้”

ต้า “มาเด้อ...พี่น้องมาเบิ่งซี่ไ้เดือน “มาเด้อ...พี่น้องมาเบิ่งซี่ไ้เดือนถือน้ำ
ถือน้ำฮ้อน มึงซิว่ามึงเป็นตาฮัก ถือน้ำฮ้อน มึงซิว่ามึงเป็นตาฮักติ เฒ่าชิตาย”
ติ เฒ่าชิตาย”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2546, ซีดี)

จากตัวอย่างของคณะอนุกรรมการ วิเศษศิลป์ เรื่องอิเหนา ข้อความว่า “ซี่ไ้เดือนถือน้ำ
น้ำฮ้อน มึงซิว่ามึงเป็นตาฮักติ เฒ่าชิตาย” คือ กลวิธีการใช้สำนวนและคำขวัญ

เพื่อสื่ออารมณ์ขันของคู่สนทนาสนทนากัน โดยการนำสำนวนที่ว่า “ซี่ไ้เดือนถือน้ำฮ้อน
มึงซิว่ามึงเป็นตาฮักติ เฒ่าชิตาย” เป็นการแต่งสำนวนขึ้นมาใหม่ที่ว่าเห็นไ้เดือนถือน้ำฮ้อน นึก
ว่าน่ารักหรือ แก่จะตายแล้ว กล่าวมาเป็นกลวิธีการใช้สำนวนและคำขวัญ สื่ออารมณ์ขันที่ผู้
แสดงบนเวทีแสดงและสื่อสารกันผู้ชมจะรู้สึกมีอารมณ์ขันร่วมไปด้วยขณะที่ได้ยินคำดังกล่าว

โดยสรุป กล่าวได้ว่ากลวิธีการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานนั้น เป็น
การนำเสนอผลการศึกษาใน 4 ประเด็นแรก คือ การใช้ภาษาไม่เป็นทางการ การใช้ท่วงทำนอง
ภาษาต่างประเทศ การใช้ภาษาอุทาน ภาษาเฉพาะกิจ โดยประเด็นที่มีกลวิธีปลีกย่อยหรือ
ซับซ้อน คือ กลวิธีการใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศ ที่ใช้คำยืมภาษา ต่างประเทศ 5 ภาษา
คือ คำยืมภาษาอังกฤษ คำยืมภาษาฝรั่งเศส คำยืมภาษาบาลีภาษาสันสกฤต คำยืมภาษาจีน และ
คำยืมภาษาญี่ปุ่น รวมถึงกลวิธีการใช้ภาษาอุทานที่ใช้คำอุทานถึง 10 ลักษณะ อันได้แก่
คำอุทานแสดงความน้อยใจ คำอุทานแสดงความดีใจ คำอุทานแสดงความเสียใจ คำอุทานแสดง
ความกังวลใจ คำอุทานแสดงความตกใจหรือประหลาดใจ คำอุทานแสดงความสงสาร
ปลอบโยน คำอุทานแสดงความรับรู้หรือเข้าใจ คำอุทานแสดงความโกรธเคือง คำอุทานแสดง
ความเรียกร้อง คำและอุทานแสดงความเสริมบท

ในส่วนของกลวิธีการใช้ภาษาเฉพาะกิจที่ใช้ภาษา 10 กลวิธีย่อย คือ ภาษาพวน ภาษา
หยาบ ภาษาผิดกลุ่มสังคม ภาษาแก๊งผิด ภาษาการประพันธ์ ภาษาโฆษณาและประชาสัมพันธ์
ภาษาแสดงอารมณ์ ภาษาล้อ และสำนวนและคำขวัญ อันเป็นการแสดงถึงความซับซ้อนใน
ระบบคิดและการใช้ภาษาของผู้แสดงหมอลำ ซึ่งนอกจากสื่อความหมายครบถ้วนตามเรื่องราว
แล้ว ยังทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ขันอีกด้วย

ส่วนกลวิธีการใช้ภาษาขยายความ สมมุติ อ้างอิง และหักมุมเพื่อสื่ออารมณ์ขันใน
การแสดงหมอลำอีสานจะกล่าวถึงในบทต่อไป คือ บทที่ 8

บทที่ 8

กลวิธีสื่อสารเพื่อสร้างอารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน: การขยายความ การสมมุติ การอ้างอิง และการหักมุม

ในบทที่ 8 นี้ เป็นผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2. โดยมุ่งศึกษากลวิธีการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน การศึกษาในประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยใช้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ได้จากการถอดเทปการแสดงหมอลำของคณะหมอลำอีสาน จำนวน 10 คณะ ได้ข้อมูลสัมภาษณ์ รวมเป็น 20 เรื่อง หรือ 20 สัมภาษณ์ แล้วจึงวิเคราะห์กลวิธีที่ใช้ภาษาสื่ออารมณ์ชั้น

ในประเด็นกลวิธีที่ใช้ภาษาสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสานนี้ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดกลวิธีที่ใช้วัจนภาษาในระดับคำ วลีและประโยค ความหมาย และสัมภาษณ์ของ จันทิมา อังคพณิชกิจ (2557, หน้า 133-171), วรวรรณ ศรียาภัย (2557, หน้า 137-171) และ กัลยา กุลสุวรรณ (2553, หน้า 82-115) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์

จากการศึกษากลวิธีที่ใช้ภาษาสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสานพบกลวิธีที่ใช้ภาษา 8 กลวิธี คือ การใช้ภาษาไม่เป็นทางการ การใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศ การใช้ภาษาอุทาน ภาษาเฉพาะกิจ การขยายความ การสมมุติ การอ้างอิง และการหักมุม ซึ่งได้นำเสนอผลการวิจัยไปแล้วในบทที่ 7 จำนวน 4 ประเด็น คือ การใช้ภาษาไม่เป็นทางการ การใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศ การใช้ภาษาอุทาน ภาษาเฉพาะกิจ และจะนำเสนอในบทนี้อีก 4 ประเด็น ได้แก่

1. กลวิธีขยายความ
2. กลวิธีสมมุติ
3. กลวิธีอ้างอิง
4. กลวิธีหักมุม

กลวิธีขยายความ

การใช้ภาษาคณะหมอลำอีสานใช้เพื่อขยายความหมายให้ชัดเจนเพิ่มมากขึ้น เมื่อขยายความแล้วเนื้อหาจะก่อให้เกิดอารมณ์ชั้นเมื่อรวมกับบริบทต่าง ๆ ที่คณะหมอลำกำลังใช้เพื่อสื่ออารมณ์ระหว่างทำการแสดงอยู่บนเวที

กลวิธีการขยายความเพื่อสื่ออารมณ์ชั้นในการแสดงหมอลำอีสาน จากการศึกษาตัวบทหมอลำทั้ง 20 เรื่อง จากหมอลำจำนวน 10 คณะ พบกลวิธีการขยายความเพื่อสื่ออารมณ์ชั้น 4 กลวิธี คือ การไขความ การใช้ตัวอย่าง การให้เหตุผล และการสรุป มีรายละเอียดและตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. การไขความ

การไขความที่คณะหมอลำใช้สื่อสารร่วมกันทำให้เกิดความแตกต่างระดับกลุ่มสังคม ทำให้เกิดอารมณ์ชั้นเมื่อผู้แสดงหมอลำเรื่องต่อก่อน การไขความบนเวทีหมอลำช่วงที่ทำการแสดง

การไขความที่สื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน ดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ชั้น แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ชั้นได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารการไขความที่สื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ขุนเณร	“มันห่วงไซ้”	“มันห่วงไซ้”
องค์จุลมนี	“ช่วยมันมีไซ้อยู่ดิอะ”	“ช่วยมันมีไซ้อยู่ดิอะ”
ขุนเณร	“มี”	“มี”
องค์จุลมนี	“เจ้าฮู้แม่นบ่ แม่นหยั่งกัน”	“เจ้าฮู้แม่นบ่ แม่นหยั่งกัน”
ขุนเณร	“ฮู้จัก”	“ฮู้จัก”
องค์จุลมนี	“มองอัน กุดจีชี”	“มองอัน กุดจีชี”
ขุนเณร	“แม่นบ่ช้านอย”	“แม่นบ่ช้านอย”
องค์จุลมนี	“มันบ่แม่น อันนี้เขาเรียนว่ากวางทอง ข้าพเจ้าต้องการอยากได้ กวางตัวนี้ไปเป็นมิ่งบ้านขวัญเมือง เพราะฉะนั้นอยากให้พวกเจ้าตีวงล้อมเป็นวงแถวถี่ให้กวางนี้อยู่ในชั้นนี้พาดเต้นดอกทางได้ เราสิปกเต้าปาดคอให้ตายเมียนวาเถอะขึ้น	“มันบ่แม่น อันนี้เขาเรียนว่ากวางทอง ข้าพเจ้าต้องการอยากได้กวางตัวนี้ไปเป็นมิ่งบ้านขวัญเมือง เพราะฉะนั้นอยากให้พวกเจ้าตีวงล้อมเป็นวงแถวถี่ให้กวางนี้อยู่ในชั้นนี้พาดเต้นดอกทางได้ เราสิปกเต้าปาดคอให้ตายเมียนวาเถอะขึ้นมันเวียนมากำภูธรมหานาทเรานี้ลิขึ้นขึ้นมาตามกันเอง”

มันเวียนมากำภูธรมหานาพเรานี้ลิ

ขึ้นขี่ม้าตามกันเอง”

อำมาตย์

“ออกคอกไฟฟู้้นั้นต้องคอกขาด”

“ออกคอกไฟฟู้้นั้นต้องคอกขาด”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ง, ซีดี)

จากตัวอย่างเห็นได้ว่า คณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง 4 ยอดกุมาร ข้อความว่า “ม่องอัน กุดจีขี่ม้นบ่แม่น อันนี้เขาเรียนว่ากวางทอง ข้าพเจ้าต้องการอยากได้กวางตัวนี้ไปเป็นมิ่งบ้านขวัญเมือง” ที่กล่าวมาเป็นการใช้ภาษาขยายความ ว่าสิ่งที่เห็นไม่ใช่กุดจีขี่ (แมลงชีควายที่อาศัยอยู่ใต้กองชีควายขี้วัว ชาวอีสานบางคนชอบนำมาทำเป็นอาหาร) คำตอบที่ได้ คือ เขาเรียกว่ากวางทองคำที่ขยายความต่อจากคำแรกจะทำให้เกิดอารมณ์ขันซึ่งคณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
สมมาตร	“จัยเล่ เจลลย จัยเล่ไวย ไอย เอื่อนนี้ มันไปตายกันไสเบิดวะ ไปตายไส เบิด”	“จัยเล่ เจลลย จัยเล่ไวย ไอย เอื่อนนี้มัน ไปตายกันไสเบิดวะ ไปตายไสเบิด”
บัวลย์	“สมมาตรน้อง อย่าส่งเสียงดัง อี แม่เฮาบ่ซำบาย อย่าเสียงดังกัน หลาย”	“สมมาตรน้อง อย่าส่งเสียงดัง อีแม่เฮา บ่ซำบาย อย่าเสียงดังกันหลาย”
สมมาตร	“กูเว้าแวง มั่นผิดไผวะ มั่นผิดไผ”	“กูพูดเสียงดังมันผิดใครวะ มันผิดใคร”
บัวลย์	“สมมาตรเอื้อยเว้าแล้ว บ่ได้ยินบ่ เอื้อยบอกว่าอย่าเสียงดังหลายอี แม่ เฮาเราบ่ซำบาย อยู่่นนั้นนา”	“สมมาตรเอื้อยเว้าแล้ว บ่ได้ยินบ่ เอื้อย บอกว่าอย่าเสียงดังหลายอีแม่ เฮาเรา บ่ซำบาย อยู่่นนั้นนา”
สมมาตร	“ปาด ! มันคือนานตายกันเบิดแท้ แท้คนป่วยแม่ ให้มันเหลือแต่คน เมานี้แม่ โลกซังโลภาะเหลือเกิน เอื้อยครับ มือนี่เจ้าคือผู้งามแท้แม่ มือนี่เจ้าคือผู้ดีแท้หือ”	“ปาด ! มันคือนานตายกันเบิดแท้ แท้ คนป่วยแม่ ให้มันเหลือแต่คนเมานี้แม่ โลกซังโลภาะเหลือเกิน เอื้อยครับ มือนี่ นี่เจ้าคือผู้งามแท้แม่ มือนี่เจ้า คือ ผู้ดี แท้หือ”
บัวลย์	“มือนี่ คือ มาถามเอื้อยแปลก ๆ แท้ หนอ”	“มือนี่ คือ มาถามเอื้อยแปลก ๆ แท้หนอ”

สมมาด	“มีอันนี้ คือ มาผู้ดีแท้เอื้อย เอื้อยครับ สมมาดขอเงินจัก 500 แนนเอื้อย”	“วันนี้พี่สาวสวยมากครับ พี่ครับสมมา ดขอเงิน 500 บาท นะครับพี่”
บัวล้วย	“แมนหยั่งเกาะสมมาด”	“อะไรนะสมมาด”
สมมาด	“ขอเงินแน”	“ขอเงินด้วย”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2554, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะอนุกรรมการวิเศษศิลป์ เรื่อง**ลูกฮักลูกซัง** ข้อความว่า “กูว่า
แสง มันผิดไผวะ มันผิดไผ” ที่กล่าวมาเป็นการใช้ภาษาขยายความที่สมมาดพูดเสียงดังพี่สาวไม่
พอใจแต่สมมาดก็พูดเสียงดังเพิ่มขึ้นอีก คำที่ขยายความต่อจากคำแรก “มันผิดไผ” (มันผิดใคร
หรือใครใหญ่) จะทำให้เกิดอารมณ์ขันซึ่งคณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียง
หัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ธรรมบุญญ	“ขอเดชะเถอะพระองค์ ก็ผม ก็คือ ผัวของอีพิมพิราคนี่ละพระองค์”	“ขอเดชะเถอะพระองค์ ก็ผม ก็คือ ผัว ของอีพิมพิราคนี่ละพระองค์”
พิมพิรา	“บ่จริงนะ ๆ”	“บ่จริงนะ ๆ”
ธรรมบุญญ	“บ่จริงได้จั่งได้ละพิมพิรา มึงยังจำ วันนั้นได้บ่เมื่อ 20 ปี คีนหลักวันที่ มึงกระสือกระสนขึ้นมาหากูแล้วมึง ก็บอกกับกูว่ามึงได้ตั้งท้องกับกูได้ 3 เดือน แล้วก็ขอให้กูรับผิดชอบ ลูกในท้องของมึง แต่ตอนนั้นกู ปฏิเสธคำขอร้องของมึงแล้วมึงก็ ได้ขึ้นว่ามึงซิจะก้าวขึ้นที่สูงกว่านี้ พิมพิราที่สูงสำหรับคนอย่างมึงนะ ก็คือการจับองค์ชายเชิดชัยมาเป็น ผัวของมึงยังไถ่พิมพิรา”	“บ่จริงได้จั่งได้ละพิมพิรา มึงยังจำวัน นั้นได้บ่เมื่อ 20 ปี คีนหลัก วันที่มึง กระสือกระสนขึ้นมาหากู แล้วมึงก็บอก กับกูว่ามึงได้ตั้งท้องกับกูได้ 3 เดือน แล้วก็ขอให้กูรับผิดชอบลูกในท้องของ มึง แต่ตอนนั้นกูปฏิเสธคำขอร้องของมึง แล้วมึงก็ได้ขึ้นว่ามึงซิจะก้าวขึ้นที่สูงกว่า นี้ พิมพิราที่สูงสำหรับคนอย่างมึงนะก็ คือการจับองค์ชายเชิดชัยมาเป็นผัวของ มึงยังไถ่พิมพิรา”
เชิดชัย	“จริงหรือเปล่าพิมพิรา”	“จริงหรือเปล่าพิมพิรา”
พิมพิรา	“บ่จริงเพคะ”	“บ่จริงเพคะ”
ธรรมบุญญ	“แล้วก็ที่สำคัญ พิสมัย ก็คือ ลูก ของกระผมนั่นเอง”	“แล้วก็ที่สำคัญ พิสมัย ก็คือ ลูกของ กระผมนั่นเอง”

พิสมัย	“หุบปากเดี๋ยวนี้นะไอ้ชาติชั่ว น้ำหน้าอย่างมึงนะสิจะมาเป็นพ่อของพิสมัย มึงบ่ต้องมาว่าเลยบ่จริงนะเพคะแม่ชา บ่จริงนะเสด็จพ่อ”	“หุบปากเดี๋ยวนี้นะไอ้ชาติชั่ว น้ำหน้าอย่างมึงนะสิจะมาเป็นพ่อของพิสมัย มึงบ่ต้องมาว่าเลยบ่จริงนะเพคะแม่ชา บ่จริงนะเสด็จพ่อ”
ตำรวจ	“จริงครบสมเด็เจ้านี่ คือ หมายถึงจากกรมตำรวจให้มาจับคุณพิมพิรา ข้อหาสมรู้ร่วมคิดค้าประเวณีหญิงสาวกับไอ้เสี่ยธรรมบุญคนนี้ครับ ผมขอนำตัวคุณพิมพิราไปกับผมเดี๋ยวนี้นะครับ”	“จริงครบสมเด็เจ้านี่ คือ หมายถึงจากกรมตำรวจให้มาจับคุณพิมพิรา ข้อหาสมรู้ร่วมคิดค้าประเวณีหญิงสาวกับไอ้เสี่ยธรรมบุญคนนี้ครับ ผมขอนำตัวคุณพิมพิราไปกับผมเดี๋ยวนี้นะครับ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ค, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง**แรงรักแรงแค้น** ข้อความว่า “คนอย่างมึงนะก็คือการจับองค์ชายเซดชัยมาเป็นพ่อของมึงยังงี้ละพิมพิรา” ที่กล่าวมาเป็นการใช้ภาษาขยายความถึงผู้หญิงที่พยายามจับผู้ชายหรือองค์ชายเป็นพ่อ จะทำให้เกิดอารมณ์ขันซึ่งคณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
พ่อวีรพงษ์	“กุสิเหยียบค่อมึงเตะห้วยมูตา เหลี่ยมมาเม้ามี่มะ ลูกกุเสียนคน ย่อนสูนิตัว บุญยามได้ตักันบาดนั้น หยุด...พลลูกหล่า ฟังพ่อว่าลูกเอ๋ย เลิกชะ เลิกกินเหล้าเมายาเลิกคบมู ชั่ว ๆ แบบนี้ เริ่มต้นใหม่ หาเอาลูกเอาเมีย มักไผชอบไผนี้เนี้ยเนี้ย เนี้ยเนี้ยนั่งยุนี้ลูกมีตะคนงาม ๆ พ่อสิ แต่งให้เลยค่าตองทอได้พ่อบ่เกียงเอา”	“กุสิเหยียบค่อมึงเตะห้วยมูตาเหลี่ยมมาเหลี่ยมมาเม้ามี่มะ ลูกกุเสียนคนย่อนสูนิตัว บุญยามได้ตักันบาดนั้น หยุด...พลลูกหล่า ฟังพ่อว่าลูกเอ๋ย เลิกชะ เลิกกินเหล้าเมายาเลิกคบมูชั่ว ๆ แบบนี้ เริ่มต้นใหม่ หาเอาลูกเอาเมีย มักไผชอบไผนี้เนี้ยเนี้ย เนี้ยเนี้ยนั่งยุนี้ลูกมีตะคนงาม ๆ พ่อสิ แต่งให้เลยค่าตองทอได้พ่อบ่เกียงเอา”
แม่ราตรี	“แมนคือความพ่อเจ้าว่าลูกหล่า เลิกคบสา เขาอายหยัด เขาอายสกล เขาอายคนนั้น”	“แมนคือความพ่อเจ้าว่าลูกหล่า เลิกคบสา เขาอายหยัด เขาอายสกล เขาอายคนนั้น”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **ข่าวนอกกลาน มารคนละทอง** ข้อความว่า “กุลีเหียบคอมีงคะห้วยมูตาเหลียมมาแม้มิแมะ ลูกกุเลียบคนย่อนสนิตัว” ที่กล่าวมาเป็นการใช้ภาษาขยายความ แสดงความไม่พอใจที่ลูกของผู้พูดไปคบเพื่อนที่เป็นคนไม่ดี ทำให้เลียบคน จะทำให้เกิดอารมณ์ขัน คำว่า “ห้วยมูตาเหลียม” เป็นการขยายความเพื่อให้เข้าใจเชิงลึกกลุ่มเพื่อนที่ดี เป็นกลวิธีหนึ่งที่คณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

2. การให้ตัวอย่าง

การให้ตัวอย่างที่คณะหมอลำใช้สื่อสารร่วมกันทำให้เกิดความแตกต่างระดับกลุ่มสังคม ทำให้เกิดอารมณ์ขันเมื่อผู้แสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน การให้ตัวอย่างบนเวทีหมอลำช่วงที่ทำการแสดง

การให้ตัวอย่างที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังกล่าว หากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารการให้ตัวอย่างที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานมีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บักไผ่	“ว้าย...อีนี้มันว่าหน้าบักแหลมมันน่าให้เอา”	“ว้าย...อีนี้มันว่าหน้าบักแหลมมันน่าให้เอา”
เพี้ยฉาย	“เดีจพี่ ยีนยืมหาสิแต่ดอะไรเพคะ เดีจพี่”	“เดีจพี่ ยีนยืมหาสิแต่ดอะไรเพคะ เดีจพี่”
พระสุธ	“เป็นหยังอีก”	“เป็นอะไรอีก”
เพี้ยฉาย	“น้องฉายนี้”	“น้องฉายนี้”
บักไผ่	“อย่าว่าน้องฉายเลยว้าย”	“อย่าว่าน้องฉายเลยว้าย”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น ของคณะประถมบันเทิงศิลป์ เรื่อง **พระสุธนมโนราห์** ข้อความว่า “ว้าย ! อีนี้มันว่าหน้าบักแหลมมันน่าให้เอาเดีจพี่ ยีนยืมหาสิแต่ดอะไรเพคะ เดีจพี่” ที่กล่าวมาเป็นการใช้ภาษายกตัวอย่างที่ว่าเสด็จยืมทำไมเป็นยืมแล้วก็ไม่ทำให้อะไรดีขึ้น ผู้ฟังเมื่อได้ยินประโยค “ยีนยืมหาสิแต่ดอะไรเพคะ” จะทำให้เกิดอารมณ์ขัน คำดังกล่าวเป็นการยกตัวอย่างยืมทำไม ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งที่คณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ทั้งสี่คน	“เป็นอีหยั่ง”	“เป็นอีหยั่ง”
แม่	“เป็นผัวเก่ากูเปิด”	“เป็นผัวเก่ากูเปิด”
ทั้งสี่คน	“ปาด ! มาแสงแทลู่”	“ปาด ! มาแสงแทลู่”
ปู่ลูก	“ถ้ารู้ว่าน่าตนเป็นแบบนี้กูผูกคอตาย ตั้งแต่อยู่ในท้องนะคะมีนั้กแสดงเดิน ออกมาเพิ่มหนึ่งคนแม่วิ่งหนี”	“ถ้ารู้ว่าน่าตนเป็นแบบนี้กูผูกคอตาย ตั้งแต่อยู่ในท้องนะคะมีนั้กแสดงเดิน ออกมาเพิ่มหนึ่งคนแม่วิ่งหนี”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะรุ่งทิวา อำนวยศิลป์ เรื่องหมากพร้าวหล่นแข่ง
หมากแตงหล่นค่าง ประโยคว่า “เป็นอีหยั่งเป็นผัวเก่ากูเปิด” ที่กล่าวมาเป็นการใช้ภาษา
ยกตัวอย่างที่ตัวละครสื่อสารกัน ประโยคดังกล่าว หมายถึง ผู้ชายที่เป็นพ่อของทั้งสี่คนนั้นเป็น
ผัวเก่าหรือสามีของคนพูดทั้งหมด ผู้ฟังเมื่อได้ยินคำว่า “ผัวเก่ากูเปิด” จะทำให้เกิดอารมณ์ขัน
ซึ่งคำดังกล่าวมาเป็น ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งที่คณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียง
หัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
นิพน	“มึงเป็นหยั่งคือมั่งอีต้อย”	“มึงเป็นหยั่งคือมั่งอีต้อย”
หนวย	“กูบ่มั่งอีต้อยแต่ว่ามันด่ากูแบบ แบบแบบแบบ กูอยากไปข่มขืนมันกู อยากสู้จักว่าตอมนมันสำเร็จความ ใครอยู่กับกูเสียงคางมันลิเป็นจั่งได้ มันลิคือเสียงป้อยบ่ แสดงว่ากูเอา นีสัยหมาหมาสูมาใช้แล้วแม่นเบาะ”	“กูบ่มั่งอีต้อยแต่ว่ามันด่ากูแบบแบบ แบบแบบ กูอยากไปข่มขืนมันกูอยากสู้ จักว่าตอมนมันสำเร็จความใครอยู่กับกู เสียงคางมันลิเป็นจั่งได้มันลิคือเสียง ป้อยบ่ แสดงว่ากูเอานีสัยหมาหมาสูมา ใช้แล้วแม่นเบาะ”
นิพน	“บ่ต้องห่วง ออกน่านักเลงนักเลงพา เฮ็ดจั่งได้กะเฮ็ดจั่งลั่น”	“บ่ต้องห่วง ออกน่านักเลงนักเลงพา เฮ็ดจั่งได้กะเฮ็ดจั่งลั่น”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่องขำวนอกลาน มารคนละ
ทอง ข้อความว่า “กูอยากไปข่มขืนมันกูอยากสู้จักว่าตอมนมันสำเร็จ” ที่กล่าวมาเป็นการใช้ภาษา
ยกตัวอย่างที่หมอลำนิยมใช้ คำดังกล่าวหมายถึงผู้ชายอยากไปข่มขืนผู้หญิงและอยากได้ยิน
ผู้หญิงร้องเวลาถูกข่มขืน ผู้ฟังเมื่อได้ยินคำว่า “ข่มขืน” จะทำให้เกิดอารมณ์ขัน คำดังกล่าวมา

เป็นคำที่ยกตัวอย่างจากประโยคแรก คณะหมอลำอีสานใช้เป็นกลวิธีหนึ่งเพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบาทเวทีและผู้ชมที่กำลังชมอยู่

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เซียงคำมี	“เซียงคำมีกินแล้งแล้วหมู่เอ็นไป เวียนเทียนทอดว่า มื้อนี้ 15 ค่ำ เดือน 11 ออกพรรษาคิดอยากหาผู้ เฝ้าสู หนาวมาแล้วอยู่บ่เป็น นีละ ทิดคร่าวทิดพลูเอ้ย มื้อนี้ 15 ค่ำ เดือนเต็มดวง ออกพรรษาลาพระเจ้า”	“เซียงคำมีกินแล้งแล้วหมู่เอ็นไปเวียน เทียนทอดว่า มื้อนี้ 15 ค่ำ เดือน 11 ออกพรรษาคิดอยากหาผู้เฝ้าสู หนาว มาแล้วอยู่บ่เป็น นีละทิดคร่าวทิดพลู เอ้ย มื้อนี้ 15 ค่ำเดือนเต็มดวง ออก พรรษาลาพระเจ้า”
ทิดคร่าว	“กะหย่อน วงคร่าวแล้วได้ยินเสียง ญาติกลองตรึม ู”	“กะหย่อน วงคร่าวแล้วได้ยินเสียง ญาติ กลองตรึม ู”
เซียงคำมี	“เพิ่นมีการเวียนเทียนทางวัดคุ้ม ใต้ตัวอายทิดมือนีว่าสิชวนทิดพลู ทิดขาว พร้อมน้อง ู เยาวชนไป เวียนเทียนนำเพิ่น ชันดอกมือนี”	“เพิ่นมีการเวียนเทียนทางวัดคุ้มใต้ตัว อายทิดมือนีว่าสิชวนทิดพลู ทิดขาว พร้อมน้อง ู เยาวชนไปเวียนเทียนนำ เพิ่น ชันดอกมือนี”
ทิดคร่าว	“แต่ว่าลิไปเวียนเทียนมีพุสาวไป เดี๋ยวนี”	“แต่ว่าลิไปเวียนเทียนมีพุสาวไปเดี๋ยวนี”
เซียงคำมี	“มีแล้วนัดกับสาวทองจันทร์ วงคำ แล้วเพราะฉะนั้นถ้าหมู่เขาไปสูผู้ คนแล้ว ว่าลิไปชวนสาวทองจันทร์ จั่งค่อยแวะไปเวียนเทียนกันเนาะ เฮา เฮามาฟ้าวเดินทางกันเถาะไป”	“มีแล้วนัดกับสาวทองจันทร์ วงคำแล้ว เพราะฉะนั้นถ้าหมู่เขาไปสูผู้คนแล้ว ว่าลิไปชวนสาวทองจันทร์ จั่งค่อยแวะ จั่งค่อยแวะไปเวียนเทียนกันเนาะ เฮา เฮามาฟ้าวเดินทางกันเถาะไป”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ก, ซีดี)

จากตัวอย่างดังกล่าวของคณะสวน้อยเพชรบ้านแพง เรื่องรักนี้มีกรรม ข้อความว่า “กะหย่อน วงคร่าวแล้วได้ยินเสียง ญาติกลองตรึม ู” ที่กล่าวมาเป็นการใช้ภาษายกตัวอย่างที่หมอลำนิยมใช้ ข้อความดังกล่าวเป็นการกล่าวถึงเวลาที่คนไปทำบุญเนื่องในวันออกพรรษานิยมไปกัน มีคำที่ยกตัวอย่าง คือ “ติกลองตรึม ู” ดังกล่าวมาเป็นคำที่ยกตัวอย่างจากประโยคแรกเมื่อคนได้ยินเสียงกลองแล้วจะไปวัด ซึ่งคณะหมอลำอีสานใช้เป็นกลวิธีหนึ่งเพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบาทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เตี้ย	“สาธุอิพ่ออิแม่เอ๋ย ตกถึกขวยมด แดงให้ช้อยจักบาดแน่นเด้อ”	“สาธุอิพ่ออิแม่เอ๋ย ตกถึกขวยมดแดง ให้ช้อยจักบาดแน่นเด้อ”
แหล่	“ถึกของเฒ่าพ่อผู้ใหญ่แหล่พูด คั่น ว่าบ่เอากะให้ไปถึกของ อบต.”	“ถึกของเฒ่าพ่อผู้ใหญ่แหล่พูด คั่นว่าบ่ เอากะให้ไปถึกของ อบต.”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ก, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะสาวน้อยเพชรบ้านแพน เรื่อง **รักนี้มีกรรม** ข้อความ “ถึกของเฒ่าพ่อผู้ใหญ่แหล่พูด คั่นว่าบ่เอากะให้ไปถึกของ อบต.” ตามที่กล่าวมาเป็นการใช้ภาษายกตัวอย่าง โดยมีสาระกล่าวถึงหากได้ร่วมเพศกับพ่อเฒ่าผู้ใหญ่ว่าจะติดใจ การนำเรื่องเพศเป็นกลวิธีที่คณะหมอลำอีสานใช้เป็นกลวิธีหนึ่งเพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่ ซึ่งการสื่อสารดังกล่าวเป็นการมุ่งให้เกิดอารมณ์ขัน มิได้มุ่งให้ผู้รับชมเกิดความรู้สึกทางเพศแต่อย่างใด เนื่องจากเรื่องเกี่ยวกับเพศนั้นเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
มเหสีลาวาลย์	“ห้วงมันเฮ็ดหยัง”	“ห้วงมันทำไม”
พญาสิลราช	“ไปปีนภูปีนผาดกลงมาหาเพื่อ ท้องแตกเปาะสิเฮ็ดจั่งได้มันแสงบ่ คือบ้านคือเมืองเขา โอ้ยช้อยย่าน มันตายช้อยสิบมีผู้ด่ายามมือ เซ้ามือแลงนั้นนา ไปชนมันบ่ตาย มันกะสิคีนมาดอก มือนี้รอกคอย ลองเบิ่งว่าผู้ใดสิมีบุญวาสนาหา มาได้ปะ”	“ไปปีนภูปีนผาดกลงมาหาเพื่อท้องแตก เปาะสิเฮ็ดจั่งได้มันแสงบ่คือบ้านคือ เมืองเขา โอ้ยช้อยย่าน มันตายช้อยสิบมี ผู้ด่ายามมือเซ้ามือแลงนั้นนา ไปชนมัน บ่ตายมันกะสิคีนมาดอก มือนี้รอกคอย ลองเบิ่งว่าผู้ใดสิมีบุญวาสนาหา ได้ปะ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ข, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะสาวน้อยเพชรบ้านแพน เรื่อง **รักทรมาณ** ข้อความว่า “ไปปีนภูปีนผาดกลงมาหาเพื่อท้องแตกเปาะ” ที่กล่าวมาเป็นการใช้ภาษายกตัวอย่างเป็นความห้วนโยหากไปปีนภูผากลับอันตรายตกลงมาท้องอาจแตกได้ที่กล่าวมาเป็นกลวิธีที่คณะหมอลำอีสานใช้เป็นกลวิธีหนึ่งเพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

3. การให้เหตุผล

การให้เหตุผลที่คณะหมอลำใช้สื่อสารร่วมกันทำให้เกิดความแตกต่างระดับกลุ่มสังคม ทำให้เกิดอารมณ์ขันเมื่อผู้แสดงหมอลำเรื่องตลกกลอน การให้เหตุผลบนเวทีหมอลำช่วงที่ทำการแสดง ดังตัวอย่าง

การให้เหตุผลที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารการให้เหตุผลที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
นวลจันทร์	“เจ้ารูปต้องมาเฝ้าเลย”	“คุณไม่รู้ไม่ต้องมาพูดเลย”
ตีใหญ่	“อยากเป็นแสงดีคุณนาย”	“อยากเป็นมากหรือคุณนาย”
นวลจันทร์	“เจ้าบ่ต้องมาดูถูกข่อย เป็นเทิงพ่อ เทิงลูกเอาโลดเจ้า”	“คุณไม่ต้องมาดูถูกฉัน เป็นทั้งพ่อทั้งลูก เชิญเอาไปเลย”
ตีใหญ่	“บ่ต้องเอาพ่อกะได้ดอกเป็น คุณนาย มานี้”	“ไม่ต้องแต่งงานกับพ่อก็ได้เป็นคุณนาย มานี้”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้นของคณะเสียงอีสาน เรื่องเงินคือพระเจ้า ข้าวเลี้ยงชีวิต ข้อความว่า “เจ้ารูปต้องมาเฝ้าเลยอยากเป็นแสงดีคุณนายเจ้าบ่ต้องมาดูถูกข่อยเป็นเทิงพ่อเทิงลูกเอาโลดเจ้าบ่ต้องเอาพ่อกะได้ดอกเป็นคุณนายมา” ที่กล่าวมาเป็นการให้เหตุผลที่ว่า “นวลจันทร์อยากเป็นคุณนาย” ตามความคิดของพ่อของตีใหญ่และตีใหญ่ ผู้ฟังเมื่อได้ยินข้อความว่า “เจ้าบ่ต้องมาดูถูกข่อย เป็นเทิงพ่อเทิงลูกเอาโลดเจ้า” จะทำให้เกิดอารมณ์ขัน กลวิธีหนึ่งที่คณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบนเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
หลอด	“คนจั่งได้มะ คือ สบถ่านยันแน่นๆ แท้”	“คนจั่งได้มะ คือ สบถ่านยันแน่นๆ แท้”
หนวย	“ฮ่วย ! คนสมบุญ”	“ฮ่วย ! คนสมบุญ”
หลอด	“คนสมบุญ บ่่านข่อยบ่เอ็นคน สมบุญเดะ”	“คนสมบุญ บ่่านฉันไม่เรียกว่าเป็นคน สมบุญนะ”

หนวย	“เขาอินหยั่ง”	“เขาเรียกว่าอะไร”
หลอด	“เขาเอ็นคนซีไฟใหญ่”	“เขาเรียกว่าคนผุ้งใหญ่”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะวิระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **ขำวนอกกลาน มารคนละห้อง** ข้อความว่า “คนจั่งได้มะคือสอบถ่านยัดแน่น ๆ แท้ฮ่วย ! คนสมบุนคนสมบุนบ้านข่อยบ่เอ็นคนสมบุนเดะเขาอินหยั่งเขาเอ็นคนซีไฟใหญ่” ที่กล่าวมาเป็นการให้เหตุผลที่ว่าคนอะไรดูเหมือนกระสอบถ่าน แต่พอฟังประโยคต่อไปอีกจะทราบเหตุผลที่เป็นคนลักษณะดังกล่าว ผู้ฟังเมื่อได้ยินประโยคว่า “เขาเอ็นคนซีไฟใหญ่” ไม่ใช่เป็นคนอ้วนใหญ่เหมือนกระสอบถ่าน จากที่กล่าวมาจะทำให้เกิดอารมณ์ขัน ซึ่งกลวิธีหนึ่งที่คณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ขุนนาง	“ปะ ๆ เขาไปสอบดอกไม้ต๋อ”	“ปะ ๆ เขาไปสอบดอกไม้ต๋อ”
อำมาต	“ไป ไป ไปนอนนำพระองค์เด้อ เอ้อ ผู้ชายห้ามนอนเด้อ”	“ไป ไป ไปนอนนำพระองค์เด้อ เอ้อ ผู้ชายห้ามนอนเด้อ”
ขุนเณ	“บ่นอนจั่งได้เนาะ”	“บ่นอนจั่งได้เนาะ”
อำมาต	“นอนบ่ได้ เขาต้องอยู่ยามรักษา เวรยาม”	“นอนบ่ได้ เขาต้องอยู่ยามรักษาเวร ยาม”
ขุนเณ	“เฮารับราชการเป็นผ่านค่าน มื้อนี้ บักคักเลย”	“เฮารับราชการเป็นผ่านค่าน มื้อนี้บัก คักเลย”
อำมาต	“แมนหยั่งอะ”	“แมนหยั่งอะ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ง, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง **4 ยอดกุมาร** ข้อความว่า “ปะ ๆ เขาไปสอบดอกไม้ต๋อไปไปนอนนำพระองค์เด้อ เอ้อผู้ชายห้ามนอนเด้อบ่นอนจั่งได้เนาะ นอนบ่ได้เขาต้องอยู่ยามรักษาเวรยามเฮารับราชการเป็นผ่านค่านมื้อนี้บักคักเลยแมนหยั่งอะ” ที่กล่าวมาเป็นการให้เหตุผลที่ทุกคนต้องรักษาเวรยามจะนอนไม่ได้ แต่พอฟังประโยคต่อไปอีกจะทราบเหตุผลที่เป็นที่ว่าทำไมนอนไม่ได้ ผู้ฟังเมื่อได้ยินขุนเณพูดว่า “เฮารับราชการเป็นผ่านค่าน มื้อนี้บักคักเลย” ซึ่งเหตุผลดังกล่าวไม่เกี่ยวข้องกันแต่โยงถึงเหตุผลเกี่ยวกับการเมืองไทยที่มีฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายค้าน จากที่กล่าวมาจะทำให้เกิดอารมณ์ขัน ซึ่งกลวิธีหนึ่งที่คณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
อ้วน	“โอ้ย ! ขอดเอ้ย พ่อชินชะแล้วมาแต่ปี 34 อยู่ตั้งแต่ก่อนพ่อ เป็นนักดนตรีนั่งตีฉิ่ง อยู่พุ้นสุดสาครเป็นจิ้งโด้ทางหัวหน้าบอกย้ายตำแหน่งให้มาล่า สกูกเอาเงินทูปซำค่าโตอย่าไปง้อ”	“โอ้ย ! ขอดเอ้ย พ่อชินชะแล้วมาแต่ปี 34 อยู่ตั้งแต่ก่อนพ่อ เป็นนักดนตรีนั่งตีฉิ่ง อยู่พุ้นสุดสาครเป็นจิ้งโด้ทางหัวหน้าบอกย้ายตำแหน่งให้มาล่า สกูกเอาเงินทูปซำค่าโตอย่าไปง้อ”
ขอด	“เจ้าคือลิโด้หลายน้อพ่อ”	“เจ้าคือลิโด้หลายน้อพ่อ”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะรัฐทิวาอำนวยการศิลป์ เรื่องหมากพร้าวหล่นแข่ง หมากแดงหล่นค้าง ข้อความว่า “โอ้ยขอดเอ้ยพ่อชินชะแล้วมา แต่ปี 34 อยู่ตั้งแต่ก่อนพ่อเป็นนักดนตรีนั่งตีฉิ่งอยู่พุ้นสุดสาครเป็นจิ้งโด้ทาง หัวหน้าบอกย้ายตำแหน่งให้มาล่าสกูกเอาเงินทูปซำค่าโตอย่าไปง้อโกฎิ อยากเห็นตอนมึงเซ็งไก่อัดอเนาะขามันกะลึบควดทำกูเอาควดทำกูเอา ตินาะะ” ที่กล่าวมาเป็นการให้เหตุผลทำไมอ้วนไม่ต้งฉิ่งต่อไปอีกทั้ง ๆ ที่เริ่มทำงานตั้งแต่ พ.ศ. 2534 เป็นต้นเจ้าของคณะหมอลำบอกว่าให้ออกมาล่าดีกว่าได้เงินทูปมากกว่าค่าจ้างที่เป็นนักดนตรีลายเท่า ผู้ฟังเมื่อได้ยินขอดถามถามคำถามว่า “เจ้าคือลิโด้หลายน้อพ่อ” ผู้ฟังจะหัวเราะเมื่อได้ยินการแสดงเหตุผลจากการเป็นนักดนตรี มาแสดงเป็นตลก จะทำให้เกิดอารมณ์ขัน ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งที่คณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่

4. การสรุป

การสรุปที่คณะหมอลำใช้สื่อสารร่วมกันทำให้เกิดความแตกต่างระดับกลุ่มสังคมทำให้เกิดอารมณ์ขันเมื่อผู้แสดงหมอลำเรื่องตลกกลอน การสรุปบนเวทีหมอลำช่วงที่ทำการแสดงดังตัวอย่าง

การสรุปที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารการสรุปที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ไ้มาน	“อ้อสระอนิดาต พวกตัวไประวังกันดี ๆ เด้อ”	“อ้อสระอนิดาต พวกตัวไประวังกันดี ๆ เด้อ”
มนิราห์	“ระวังอิหยังเฮ้อย”	“ระวังอะไรคะพี่”

ไอ้มาน	“ระวังปลิง”	“ระวังปลิง”
มโนราห์	“อ้าว ! มีปลิงสิเอื้อย”	“อ้าว ! มีปลิงหรือพี่”
ไอ้มาน	“อ้าว ! อีห่านี่สิไหลยไหลยแท้ว่า เล่น น้ำก็มีปลิงจะให้มิไดโนเสาได้จั่งซี่”	“อ้าว ! อีห่านี่สิไหลยไหลยแท้ว่า เล่น น้ำก็มีปลิงจะให้มิไดโนเสาได้จั่งซี่”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะประณมบันเทิงศิลป์ เรื่อง**พระสุธน มโนราห์** ข้อความ “อ้อสรระอนดาตพวกตัวไป ระวังกันดี ๆ เดี้อระวังอิหยังเอื้อยระวังปลิงอ้าวมีปลิงสิเอื้อยอ้าวอีห่านี่สิไหลยไหลยแท้ว่าเล่นน้ำก็มีปลิงจะให้มิไดโนเสาได้จั่งซี่” ที่กล่าวมาเป็นการสรุป จากประโยค “อ้าว ! อีห่านี่สิไหลยไหลยแท้ว่า เล่นน้ำก็มีปลิงจะให้มิไดโนเสาได้จั่งซี่” ผู้ฟังจะหวัระะเมื่อได้ยินไอ้มานสรุปว่าการมาเล่นน้ำแม่ในสระอนดาตก็มีปลิงจะมีไดโนเสาได้อย่างไร เมื่อผู้ชมด้านล่างเวทีได้ยินคำดังกล่าวจะเกิดอารมณ์ขัน ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งที่คณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่ด้านล่างเวทีหมอลำ

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บานเย็น	“หลูโตนแม่มั่นหยั่ง ให้มันตายโลด ผัวนั้นมันป่วยมะ เอ็ดหยั่งให้กูกะ บได้กูคือมาลิสะออนแมนเปาะ”	“สงสารมันทำไม ให้มันตายไปเลย ผัวกู ทำอะไรก็ได้ ไม่ต้องไปสนใจมัน”
เพื่อนบานเย็น	“เขาเดี๋ยวนี เขาเว้าเรื่องลูกเรื่องย่า เดี๋ยวลีพาไปเล่นไปเที่ยว ไปบ่อน”	“หยุดเดี๋ยวนี หยุดพูดเรื่องลูกเรื่องย่า จะพาไปเที่ยวที่บ่อน”
บานเย็น	“ไปบ่อน เสียสิ่ว”	“ไปบ่อน เสียสิ่ว”
เพื่อนบานเย็น	“ผู้ชายคืออาหารว่างของเรา”	“ผู้ชายคืออาหารว่างของเรา”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะเสียดสีสาน เรื่อง**เงินคือพระเจ้าชาวเลี้ยงชีวิต** ข้อความว่า “หลูโตนแม่มั่นหยั่ง ให้มันตายโลดผัวนั้นมันป่วยมะเอ็ดหยั่งให้กูกะบได้กูคือมาลิสะออนแมนเปาะเขาเดี๋ยวนีเขาเว้าเรื่องลูกเรื่องย่าเดี๋ยวลีพาไปเล่นไปเที่ยวไปบ่อนไปบ่อนเสียสิ่วผู้ชาย คืออาหารว่างของเรา” ที่กล่าวมาเป็นการสรุปจากประโยค “ผู้ชาย คืออาหารว่างของเรา” ผู้ฟังจะหวัระะเมื่อได้ยินบานเย็นและเพื่อนของบานเย็นคุยกันที่พูดถึงการไปบ่อนเล่นการพนันแถมได้เสียกับผู้ชายอีก เมื่อผู้ชมได้ยินคำดังกล่าวจะเกิดอารมณ์ขัน ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งที่คณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่ด้านล่างเวที

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
หนหวย	“ท่าช้างลิกไม้”	“ท่าช้างลิกไม้”
หลอด	“มันเป็นจั่งได้ช้างลิกไม้”	“มันเป็นอย่างไรท่าช้างลิกไม้”
หนหวย	“ช้างลิกไม้กะลิกควก ๆ”	“ช้างลิกไม้กะลิกควก ๆ”
วีระพงษ์	“เฮ็ดแล้วกะบ่มีคือเกา”	“เฮ็ดแล้วกะบ่มีคือเกา”
หลอด	“นั่นลาวว่าเฮ็ดแล้ว”	“นั่นลาวว่าเฮ็ดแล้ว”
หนหวย	“อันนี้กะเฮ็ดแล้วเบาะ”	“อันนี้กะเฮ็ดแล้วเบาะ”
วีระพงษ์	“อ้อ”	“อ้อ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **ขำนอกลาน มารคนละทอง** ข้อความว่า “ท่าช้างลิกไม้มันเป็นจั่งได้ช้างลิกไม้ช้างลิกไม้กะลิกควก ๆ เฮ็ดแล้วกะบ่มีคือเกานั่น ลาวว่าเฮ็ดแล้ว อันนี้กะเฮ็ดแล้วเบาะ” ที่กล่าวมาเป็นการสรุป จากประโยค “อันนี้กะเฮ็ดแล้วเบาะ” ผู้ฟังจะหวัหระเมื่อได้ยินวีระพงษ์พูด คำว่า “อ้อ” ที่พูดถึงความหมายที่แฝงถึงการรวมเพศของขำมาเปรียบเทียบกับคน เมื่อผู้ชมได้ยินคำดังกล่าวจะเกิดอารมณ์ขัน ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งที่คณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบาทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่ด้านล่างเวที

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ขุนเอน	“เหม็นแล้ว”	“เหม็นแล้ว”
อัคคี	“อ้าว ! คนตายคาเวียเป็นหยั่ง คือสิเหม็นไว้แท้”	“อ้าว ! คนตายคาเวียเป็นหยั่งคือสิเหม็นไว้แท้”
ขุนเอน	“พระองค์ตกลองทางกันขี้แตกไล่แตก เลยเหม็น”	“พระองค์ตกลองทางกันขี้แตกไล่แตก เลยเหม็น”
อัคคี	“หี...มันแมนอิหสิติขุนเอน”	“หี...มันแมนอิหสิติขุนเอน”
ขุนเอน	“แม่น แม่เอ้ยไล่แตกเหม็นคือสิตายนิ มันแล้วมันแห้ง หาน้ำล้างกะบ่มีแม่เอ้ย เหม็น เหม็น หามาได้เคิงทางบ่ไหวดอกสันดอก ถิ่นนี้ ละเฮาฝังนี้ละแมคืดเบึงแทนเป็นหยั่ง หามาคนขี้แตกมะแม”	“แม่น แม่เอ้ยไล่แตกเหม็นคือสิตายนิ มันแล้วมันแห้ง หาน้ำล้างกะบ่มีแม่เอ้ย เหม็น เหม็น หามาได้เคิงทางบ่ไหวดอกสันดอก ถิ่นนี้ ละเฮาฝังนี้ละแมคืดเบึงแทนเป็นหยั่ง หามาคนขี้แตกมะแม”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ง, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง 4 ยอดกุมาร ข้อความว่า “เหม็นแล้วอ้าว ! คนตาย คาวเดียวเป็นหยั่งคือสิเหม็นไว้แท้พระองค์ตกลงทางกันชี้แตกไล่แตกเลย เหม็นแม่แม่เอ๋ยไล่แตกเหม็นคือสิตายนิมันแล้วมันแห้งหาน้ำล้างกะบ่มีแม่เอ๋ย เหม็นเหม็นหามาได้เค็งทางบ่ไหวดอกสั้นดอกถิมนี่ละเฮาผั่งนี่ละแม่คิด เบ็งแหม่นเป็นหยั่งหามาคนชี้แตกมะแม่” ที่กล่าวมาเป็นการสรุปจากประโยค “ห้ามคนชี้แตกมะแม่” ผู้ฟังจะหัวเราะเมื่อได้ยินการพูดถึงคนตายแล้วจะมีกลิ่นเหม็นแต่มีคนชี้แตกเหม็นเหมือนคนที่ตายแล้ว เมื่อผู้ชมได้ยินคำดังกล่าวจะเกิดอารมณ์ขัน ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งที่คณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่ด้านล่างเวที

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
พระรูปที่ 1	“แม่นเสียงอีหยั่งคือให้เพิ่นฉาย หนังเร็วแท้”	“แม่นเสียงอีหยั่งคือให้เพิ่นฉายหนังเร็ว แท้”
ตลกคนที่ 1	“แม่นเสียงอีหยั่ง พี่เงรแม่นเฮ็ดอี หยั่งเป็นตามีแสงแท้”	“แม่นเสียงอีหยั่ง พี่เงรแม่นเฮ็ดอีหยั่ง เป็นตามีแสงแท้”
พระรูปที่ 1	“บักปอบมึงเอยเงรน้อยเบ็งหนังโป้”	“บักปอบมึงเอยเงรน้อยเบ็งหนังโป้”
พระรูปที่ 2	“มานี้ มาหลอยเบ็งคลิพหนังโป้ใน โทรศัพท์ เจ้านิสิบบ่ดี บวชกะได้ บวชถือศีลกะได้ถือศีล นิสิบบ่ดี คิดถึงคุณข้าวคุณน้ำเอากับาท ชะน้อ ใช้การบ่ได้จักเรื่อง เอายุทูต ให้จักเรื่องแน”	“มานี้ มาหลอยเบ็งคลิพหนังโป้ใน โทรศัพท์ เจ้านิสิบบ่ดี บวชกะได้บวช ถือศีลกะได้ถือศีล นิสิบบ่ดีคิดถึงคุณ ข้าวคุณน้ำเอากับาทชะน้อ ใช้การบ่ได้ จักเรื่อง เอายุทูตให้จักเรื่องแน”
ตลกคนที่ 1	“เดี๋ยว ๆ ขเจ้าบ่เอ็นยุทูตเพิ่น เอ็นบูลทูต”	“เดี๋ยว ๆ ขเจ้าบ่เอ็นยุทูตเพิ่นเอ็นบูลทูต”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะรุ่งทิวาอำนวยศิลป์ เรื่องหมากพร้าวหล่นแข่ง หมาก
แดงหล่นค้าง ข้อความว่า “แม่นเสียงอีหยั่งคือให้เพิ่นฉาย หนังเร็วแท้แม่นเสียงอีหยั่งพี่เงรแม่น
เฮ็ดอีหยั่งเป็นตามีแสงแท้บักปอบมึง เอยเงรน้อยเบ็งหนังโป้มานี้มาหลอยเบ็งคลิพหนังโป้ใน
โทรศัพท์เจ้านิสิบบ่ดีบวชกะได้บวชถือศีลกะได้ถือศีลนิสิบบ่ดีคิดถึงคุณข้าวคุณน้ำเอากับาท
ชะน้อใช้การบ่ได้จักเรื่องเอายุทูตให้จักเรื่องแน” ที่กล่าวมาเป็นการสรุปจากประโยค “เดี๋ยว ๆ
ขเจ้าบ่เอ็นยุทูตเพิ่นเอ็นบูลทูต” ผู้ฟังจะหัวเราะเมื่อได้ยินการพูดถึงการสนทนาของพระสงฆ์
นินทาสามเณรว่าเอาโทรศัพท์มือถือมาดูหนังโป้ในยุทูบ แต่พระสงฆ์สรุปว่าอยู่ในบูลทูต เมื่อผู้ชม

ได้ยินคำดังกล่าวจะเกิดอารมณ์ขัน ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งที่คณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่ด้านล่างเวทีนำเรื่องศาสนามาแสดงเพื่อให้เข้าถึงผู้รับสารหรือผู้ชมได้ง่ายขึ้น

กลวิธีการสมมุติ

การสมมุติเป็นวิธีการทำให้สิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง กระบวนการดังกล่าวเมื่อผู้แสดงหมอลำนำมาใช้ในการสร้างเรื่องราวเพื่อแสดงความคิดหรืออารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งในการแสดงหมอลำ ทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ขันเมื่อได้รับชม

จากการศึกษากลวิธีการสื่อสารเพื่อให้เกิดอารมณ์ขันในการแสดงหมอลำอีสานทั้ง 20 เรื่อง จากหมอลำ 10 คณะ พบกลวิธีการสมมุติเพื่อให้เกิดอารมณ์ขัน 3 กลวิธี คือ การสมมุติคนเป็นยาสีฟันและสินค้าอื่น ๆ ทางสื่อมวลชน การตั้งฉายา ตำแหน่งหรือหน้าที่ และสมมุติฟ้าเป็นมุ้ง มีรายละเอียดและตัวอย่างดังนี้

1. การสมมุติคนเป็นยาสีฟันและสินค้าอื่น ๆ ทางสื่อมวลชน

การสมมุติวิธีหนึ่งที่คณะหมอลำอีสานนิยม คือ สมมุติให้คนเป็นยาสีฟัน และสินค้าอื่น ๆ ทางสื่อมวลชนเพื่อให้เกิดความสนุกสนานและเกิดอารมณ์ขันขณะที่คณะหมอลำอีสานแสดงอยู่บนเวทีหมอลำ

การสมมุติคนเป็นยาสีฟัน และสินค้าอื่น ๆ ทางสื่อมวลชน ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสาร การสมมุติคนเป็นยาสีฟัน และสินค้าอื่น ๆ ทางสื่อมวลชนที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
วีระพงษ์	“ชื่อเก็บ”	“ชื่อรองเท้า”
หนวย	“อ้อ”	“อ้อ”
โจ้	“อันนี้ชื่อเล่นชื่อ ๆ เตะนิ”	“อันนี้ชื่อเล่นชื่อ ๆ เตะนิ”
หนวย	“อันนี้ชื่อเล่นชื่อ ๆ ชื่อเข้าโรงเรียน ชื่อนาน้นยาง”	“อันนี้ชื่อเล่นเฉย ๆ ชื่อเข้าโรงเรียนชื่อนาน้นยาง”
วีระพงษ์	“โอ้ย !”	“โอ้ย !”
แม่ราตรี	“หวย”	“หวย”

โจ	“เอ็นรวมกันเด๋บาดนิ”	“เรียกรวมกันเรียกว่าอะไร”
หนวย	“เกิบนันยาง”	“รองเท้านันยาง”
วีระพงษ์	“โอ้ย ! ชื่อชื้อร้ายคักอุบาท”	“โอ้ย ! ชื่อไม่สวดยเลยอุบาท”
แม่ราตรี	“คือสิชื่อชื้อร้ายคักแท่เปลี่ยนใหม่ได้ บ่”	“คือสิชื่อชื้อร้ายคักแท่เปลี่ยนใหม่ได้บ่”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **ขำวนอกกลาน มารคนละทอง** ข้อความว่า “ชื่อเกิบนันนี่ชื่อเล่นชื่อ ๆ เตะนินนี่ชื่อเล่นชื่อ ๆ ชื่อเข้าโรงเรียนชื้อว่านันยางเอ็นรวมกันเด๋บาดนิโอ้ย ! ชื่อชื้อร้ายคักอุบาทคือสิชื่อชื้อร้ายคักแท่เปลี่ยนใหม่ได้บ่” ที่กล่าวมาเป็นการสมมุติคนเป็นยาสีฟันและสินค้าอื่น ๆ ทางสื่อมวลชนจากคำว่า “เกิบนันยาง” ผู้ฟังจะหัวเราะเมื่อได้ยินการพูดถึงคนที่มีชื่อเข้าโรงเรียนชื้อว่ารองเท้านันยาง หรือคำว่า “เกิบนันยาง” ในภาษาถิ่นอีสานแปลว่า “รองเท้า” เมื่อผู้ชมได้ยินคำดังกล่าวจะเกิดอารมณ์ขันที่ระบุว่าคนชื่อ “เกิบนันยาง” จากที่กล่าวมาเป็นกลวิธีหนึ่งที่คณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่ด้านล่างเวทีนำเรื่องทางสื่อสารมวลชนเพื่อให้เข้าถึงผู้รับสารหรือผู้ชมได้ง่ายขึ้น

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ต้า	“อันผมนี้เป็นอำมาตย์ผู้ใกล้ชิด”	“อันผมนี้เป็นอำมาตย์ผู้ใกล้ชิด”
กูเรปัน	“แม่นแล้ว”	“แม่นแล้ว”
ต้า	“แสดงว่าบักโจกับบักแก้ว ต้องเป็นอำมาตย์คอลเกต ชื้อผมเป็นอำมาตย์คือว่าตำมะหงเป็นอำมาตย์”	“แสดงว่าบักโจกับบักแก้ว ต้องเป็นอำมาตย์คอลเกต ชื้อผมเป็นอำมาตย์คือว่าตำมะหงเป็นอำมาตย์”
กูเรปัน	“แม่นแล้ว”	“แม่นแล้ว”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2546, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะหนุการวิเศษศิลป์ เรื่อง **อิเหนา** ข้อความว่า “อันผมนี้เป็นอำมาตย์ผู้ใกล้ชิดแม่นแล้วแสดงว่าบักโจกับบักแก้วต้องเป็นอำมาตย์คอลเกตชื้อผมเป็นอำมาตย์คือว่าตำมะหงเป็นอำมาตย์แม่นแล้ว” ที่กล่าวมาเป็นการสมมุติคนเป็นยาสีฟัน และสินค้าอื่น ๆ ทางสื่อมวลชนจากประโยคที่ว่า “แสดงว่าบักโจกับบักแก้ว ต้องเป็นอำมาตย์คอลเกต” ผู้ฟังจะหัวเราะเมื่อได้ยินการพูดถึงการที่คนหนึ่งเป็นอำมาตย์ใกล้ชิดอีกคนหนึ่งเป็นอำมาตย์คอลเกต เมื่อผู้ชมได้ยินคำดังกล่าวจะเกิดอารมณ์ขัน ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งที่คณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับ

สาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่ด้านล่างเวทีนำเรื่องทางสื่อสารมวลชนเพื่อให้เข้าถึงผู้รับสารหรือผู้ชมได้ง่ายขึ้น

2. การตั้งฉายา ตำแหน่งหรือหน้าที่

การตั้งฉายาที่คณะหมอลำใช้สื่อสารร่วมกันทำให้เกิดความแตกต่างระดับกลุ่มสังคม ทำให้เกิดอารมณ์ขันเมื่อผู้แสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน การตั้งฉายา ตำแหน่ง หรือหน้าที่บนเวทีหมอลำช่วงที่ทำการแสดง

การตั้งฉายา ตำแหน่งหรือหน้าที่ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารตั้งฉายา ตำแหน่งหรือหน้าที่ที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
จันทร์	“กล่าวจั่งสั้นละเพี้ยฉายา”	“กล่าวจั่งสั้นละเพี้ยฉายา”
เพี้ยฉายา	“บ่ชอบนี้เพคะ มึงอย่ามาเหลียวมองหน้ากูนะอีสัตว์ประหลาดอีสัตว์เดรัจฉานตัวนี้คือกัน มึงเว้าสิแปลกว่ามีปีกกับหาง ถ้าหากมึงมีปีกกับหางมันบ่บินหนีอย่าให้เค้าจับหาสวรรค์วิหารละหะอีสันดาน มารยาสาไถกุสิตอบชะนิ มึงก็ยังบ่เส้าวเถียงกูนิ	“บ่ชอบนี้เพคะ มึงอย่ามาเหลียวมองหน้ากูนะอีสัตว์ประหลาด อีสัตว์เดรัจฉานตัวนี้คือกัน มึงเว้าสิแปลกว่ามีปีกกับหาง ถ้าหากมึงมีปีกกับหางมันบ่บินหนีอย่าให้เค้าจับหาสวรรค์วิหารละหะอีสันดาน มารยาสาไถกุสิตอบชะนิ มึงก็ยังบ่เส้าวเถียงกูนิ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะประณมบันเทิงศิลป์ เรื่องพระสุธน มโนราห์ ข้อความว่า “...กล่าวจั่งสั้นละเพี้ยฉายาบ่ชอบนี้เพคะมึงอย่ามาเหลียวมองหน้ากูนะอีสัตว์ประหลาดอีสัตว์เดรัจฉานตัวนี้คือกันมึงเว้าสิแปลกว่ามีปีกกับหางถ้าหากมึงมีปีกกับหางมันบ่บินหนีอย่าให้เค้าจับหาสวรรค์วิหารละหะอีสันดานมารยาสาไถกุสิตอบชะนิมึงก็ยังบ่เส้าวเถียงกูนิ...” ที่กล่าวมาเป็น การ ตั้งฉายา ตำแหน่ง หรือหน้าที่จากประโยคว่า “อีสัตว์ประหลาด อีสัตว์เดรัจฉาน” ผู้ฟังจะหัวเราะเมื่อได้ยินคำดังกล่าว เมื่อผู้ชมได้ยินคำดังกล่าวจะเกิดอารมณ์ขัน ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งที่คณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดง

หมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่ด้านล่างเวทีนำเรื่องที่สนุกเห็นภาพได้ง่ายเพื่อให้เข้าถึงผู้รับสารได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บานเย็น	“ไปบ่อน เสียแล้ว”	“ไปบ่อน เสียแล้ว”
เพื่อนบานเย็น	“ผู้ชายคืออาหารว่างของเรา”	“ผู้ชายคืออาหารว่างของเรา”
บานเย็น	“ฮ่า ฮ่า ฮ่า”	“ฮ่า ฮ่า ฮ่า”
เพื่อนบานเย็น	“โอ้ย ๆ นี่ละเพื่อนว่าเบิ่งแต่ภายนอก บ่ได้ได้ เรียบร้อย ๆ”	“โอ้ย ๆ นี่ละเพื่อนว่าเบิ่งแต่ภายนอกบ่ได้ ได้ เรียบร้อย ๆ”
บานเย็น	“เฮ้คนมันเรียบร้อยเนาะ”	“เฮ้คนมันเรียบร้อยเนาะ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะเสียงอีสาน เรื่องเงินคือพระเจ้าชาวเลียงชีวิต ข้อความว่า “...ไปบ่อนเสียแล้วผู้ชายคืออาหารว่างของเราโอ้ย ๆ นี่ละเพื่อนว่าเบิ่งแต่ภายนอกบ่ได้ได้ เรียบร้อยเรียบร้อยเฮ้คนมันเรียบร้อยเนาะ...” ที่กล่าวมา เป็นการ ตั้งฉายา ตำแหน่ง หรือหน้าที่จากประโยค “ผู้ชายคืออาหารว่างของเรา” ผู้ฟังจะหัวเราะเมื่อได้ยินคำดังกล่าวเปรียบให้ผู้ชายเป็นอาหารว่างต้องรับประทานเมื่อหิวหรือเมื่อต้องการบริโภค เมื่อผู้ชมได้ยินคำดังกล่าวจะเกิดอารมณ์ขัน เป็นกลวิธีหนึ่งที่คณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะ มีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่ด้านล่างเวทีนำเรื่องที่สนุกเห็นภาพได้ง่ายเพื่อให้เข้าถึงผู้รับสารได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
โจ	“หีย ! อุ้ยเว้าแต่ปานเป็นบ่าวเจ้า หน้าตาดีปานนี้หลายเถาะอ้าย หลุด”	“หีย ! อุ้ยเว้าแต่ปานเป็นบ่าวเจ้าหน้าตา ดีปานนี้หลายเถาะอ้ายหลุด”
หลุด	“บ๊วย ! เว้าสิว่าเว้าโจ แต่ดาวกูเป็น บ่าวเว้าสิว่ากูเคยหนาโจเขามาติด ตอกูไปเดินแบบ”	“บ๊วย ! เว้าสิว่าเว้าโจ แต่ดาวกูเป็นบ่าว เว้าสิว่ากูเคยหนาโจเขามาติดตอกูไปเดิน แบบ”
โจ	“เดินแบบแฟชั่นโชว์ยูกรุงเทพฯ พุน ตี”	“เดินแบบแฟชั่นโชว์ยูกรุงเทพฯพุนตี”
หลุด	“มันบ่แม่น แบบอันนั้นแหละ”	“มันบ่แม่น แบบอันนั้นแหละ”
โจ	“แบบหยั่ง”	“แบบหยั่ง”
หลุด	“แบบเขาเทอาคารปุนชั้นเก๊า”	“แบบเขาเทอาคารปุนชั้นเก๊า”

ใจ	“โอ้ย ! จังซี้กะหาว่าคุย เจ้านี่มัน เฒ่าพอแสงแล้วลีไปหาเดินแบบจัง ได้ เจ้านิยามได้เจ้าลีเอาลูกเอาเมีย เจ้าลีมาเฒ่ายุนี้ติ ลูกเมียกะบ่มีเล่น ส่ำเล่นสาวเป็นน้ำเซาบ่เจ้า เจ้าลี มาเป็นหัวหน้าเด็กเล็กเด็กน้อยยุ นำบ้านตินิ”	“โอ้ย ! จังซี้กะหาว่าคุย เจ้านี่มันเฒ่า พอแสงแล้วลีไปหาเดินแบบจังได้ เจ้า นิยามได้เจ้าลีเอาลูกเอาเมียเจ้าลีมา เฒ่ายุนี้ติ ลูกเมียกะบ่มีเล่นส่ำเล่นสาว เป็นน้ำเซาบ่เจ้า เจ้าลีมาเป็นหัวหน้าเด็ก เล็กเด็กน้อยยุนำบ้านตินิ”
หลอด	“กุกะอยากมีฉายาเนาะ”	“กุกะอยากมีฉายาเนาะ”
ใจ	“ฉายาหยัง”	“ฉายาหยัง”
หลอด	“หัวหน้าเด็กน้อย”	“หัวหน้าเด็กน้อย”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะวีระพงศ์ วงศ์ศิลป์ เรื่อง **ข่าวนอกสถาน มารคนละทอง** ข้อความว่า “หีย ! อุ้ยเว้าแต่ปานเป็น บ่าวเจ้าหน้าตาดีปานนี้หลายเถาะอ้ายหลอดบู้ ! เว้าลิวเว้าใจแต่ดาวกูเป็นบ่าวเว้าลิวว่ากุกุยหนาใจเข้ามาติดต่อกูไปเดินแบบเดินแบบแฟชั่นโชว์ ยุกรุงเทพฯ พุนติพีมันบ่แม่นแบบอันนั้นเหมะโอ้ย ! จังซี้กะหาว่าคุย เจ้านี่มันเฒ่าพอแสงแล้วลีไปหาเดินแบบจังได้เจ้านิยามได้เจ้าลีเอาลูกเอาเมียเจ้าลีมาเฒ่ายุนี้ติลูกเมียกะบ่มีเล่นส่ำเล่นสาวเป็นน้ำเซาบ่เจ้าเจ้าลีมาเป็นหัวหน้าเด็กเล็กเด็กน้อยยุนำบ้านตินิ กุกะอยากมีฉายา เนาะฉายาหยังหัวหน้าเด็กน้อย” ที่กล่าวมาเป็นการตั้งฉายา ตำแหน่งหรือหน้าที่จากประโยคว่า “แบบเขาเทอาคารปุนชั้นเก้า” ผู้ฟังจะหัวเราะเมื่อได้ยินคำดังกล่าวเปรียบให้ผู้สนทนาบอกว่าตัวเองหน้าดีได้ไปเดินแบบที่กรุงเทพฯ แต่เอาเข้าจริง ๆ แล้วไปเดินแบบเขาเทปูน เมื่อผู้ชมได้ยินคำดังกล่าวจะเกิดอารมณ์ขัน ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งที่คณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่ด้านล่างเวทีนำเรื่องที่สนุกเห็นภาพได้ง่ายเพื่อให้เข้าถึงผู้รับสารได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

3. สมมุติฟ้าเป็นมั่ง

การสมมุติฟ้าเป็นมั่งที่คณะหมอลำใช้สื่อสารร่วมกันทำให้เกิดความแตกต่างระดับกลุ่มสังคม ทำให้เกิดอารมณ์ขันเมื่อผู้แสดงหมอลำเรื่องตลกกลอน การสมมุติฟ้าเป็นมั่ง บนเวทีหมอลำช่วงที่ทำการแสดง

การสมมุติเป็นฟ้าเป็นมั่งที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังกล่าว หากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำใน

บริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารสมมุติเป็นฟ้าเป็นมุ้งที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ขอ	“ฉันมีฟ้าเป็นมุ้ง ฉันมียุ้งกินเรียบ”	“ฉันมีฟ้าเป็นมุ้ง ฉันมียุ้งกินเรียบ”
เซียงลี	“ค่านหลายคือบ่ตาย”	“ค่านหลายคือบ่ตาย”
ขอ	“ค่านตาย มันบ่แม่นเว้าบ่ถึก”	“ค่านตาย มันบ่แม่นเว้าบ่ถึก”
เซียงลี	“เป็นหยัง”	“เป็นหยัง”
ขอ	“มือนี่ว่าลิพาไปคุยสาว”	“มือนี่ว่าลิพาไปคุยสาว”
เซียงลี	“ไปคุยสาว”	“ไปคุยสาว”
ขอ	“แม่น”	“แม่น”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2553, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะรุ่งทิวาอำเภอยศศิลป์ เรื่องพ่อเฒ่าทำเลย ลูกเขยคนหลวง ข้อความว่า “ฉันมีฟ้าเป็นมุ้งฉันมียุ้งกินเรียบค่านหลายคือบ่ตายค่านตายมันบ่แม่นเว้าบ่ถึกมือนี่ว่าลิพาไปคุยสาวแม่น” ที่กล่าวมาเป็นการสมมุติเป็นฟ้าเป็นมุ้งจากประโยคที่ว่า “ฉันมีฟ้าเป็นมุ้งฉันมียุ้งกินเรียบ” ผู้ฟังจะหัวเราะเมื่อได้ยินคำดังกล่าวเปรียบให้ตนเองมีฟ้าเป็นมุ้งและมียุ้งกินเรียบ เมื่อผู้ชมได้ยินคำดังกล่าวจะเกิดอารมณ์ขัน ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งที่คณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำบทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่ด้านล่างเวทีนำเรื่องที่สนุกเห็นภาพได้ง่ายเพื่อให้เข้าถึงผู้รับสารได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุดซึ่งพบในคณะรุ่งทิวาอำเภอยศศิลป์ คณะเดียวที่ให้ตนเองเป็นมุ้ง

กลวิธีการอ้างอิง

การอ้างอิงเป็นกระบวนการกล่าวอ้างถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งปรากฏอยู่จริงในสังคม อาจเป็นสิ่งของ เหตุการณ์บ้านเมือง เพื่อให้เกิดการรับรู้และเข้าใจร่วมกัน ซึ่งการอ้างอิงในการแสดงหมอลำอีสานนั้น นอกจากสื่อเรื่องราวให้เนื้อเรื่องของหมอลำดำเนินไปตามโครงเรื่องแล้ว ยังทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ขันด้วย

จากการศึกษากลวิธีการอ้างอิงที่ทำให้เกิดอารมณ์ขันเมื่อผู้แสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนมี 3 กลวิธี คือ อ้างอิงรายการทางสื่อมวลชน สัตว์มงคลในเทพนิยาย และอ้างอิงภูมิปัญญาไทย มีรายละเอียดและตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. อ้างอิงรายการทางสื่อมวลชน

การอ้างอิงรายการทางสื่อมวลชน ที่คณะหมอลำใช้สื่อสารร่วมกันทำให้เกิดความแตกต่างระดับกลุ่มสังคม ทำให้เกิดอารมณ์ขันเมื่อผู้แสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน การใช้ความบันเทิงที่หมอลำช่วงที่ทำการแสดง

การอ้างอิงที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังกล่าว หากปรากฏโดยลำพัง อาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารการอ้างอิงที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ท้าวทุมราชา	“อยากไปเล่นน้ำลิไปเล่นน้ำแล้วบักจ้อยไปไหนนั่น”	“อยากไปเล่นน้ำลิไปเล่นน้ำแล้วบักจ้อยไปไหนนั่น”
ไอ้มาน	“จ้อยมันซี้ค่านซี้ค่าน ไอ้จ้อยข้อยสิไปเล่นน้ำไปกะพวกข้อยบ่เนี้ย”	“จ้อยมันซี้ค่านซี้ค่าน ไอ้จ้อยข้อยสิไปเล่นน้ำไปกะพวกข้อยบ่เนี้ย”
ไอ้จ้อย	“กุดมอร์นิงฟาเตอร์ โอ้ยไ้ตาตำเอ๋ย มึงจะเว้าสิถามกับเบ้งการแต่งตัวเลยเน้อ”	“กุดมอร์นิงฟาเตอร์ โอ้ยไ้ตาตำเอ๋ย มึงจะเว้าสิถามกับเบ้งการแต่งตัวเลยเน้อ”
ไอ้มาน	“ไอ้จ้อยแต่ว่าไปเล่นน้ำเนี้ยข้อยว่าน้ำไม่เป้นเด้อเนี้ย”	“ไอ้จ้อยแต่ว่าไปเล่นน้ำเนี้ยข้อยว่าน้ำไม่เป้นเด้อเนี้ย”
ไอ้จ้อย	“บ่เคยว่ายนน้ำลิ”	“บ่เคยว่ายนน้ำลิ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างข้างต้น คณะประถมนบันเทิงศิลป์ เรื่อง**พระสุธนมโนราห์** ข้อความว่า “...อยากไปเล่นน้ำลิไปเล่นน้ำแล้วบักจ้อยไปไหนนั่นจ้อยมันซี้ค่านซี้ค่านไอ้จ้อยข้อยสิไปเล่นน้ำไปกะพวกข้อยบ่เนี้ยกุดมอร์นิงฟาเตอร์ โอ้ยไ้ตาตำเอ๋ยมึงจะเว้าสิถามกับเบ้งการแต่งตัว เลยเน้อ ไอ้จ้อยแต่ว่าไปเล่นน้ำเนี้ยข้อยว่าน้ำไม่เป้นเด้อเนี้ยบ่เคยว่ายนน้ำลิ...” ที่กล่าวมา จากประโยคว่า “กุดมอร์นิงฟาเตอร์” ผู้ฟังจะหัวเราะเมื่อได้ยินคำดังกล่าวเปรียบให้ ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งที่คณะหมอลำใช้เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ทำให้เกิดเสียงหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมระหว่างผู้แสดงหมอลำ บทเวทีและผู้ชมที่กำลังรับชมอยู่ด้านล่างเวทีนำเรื่องที่สนุกเห็นภาพได้ง่ายเพื่อให้เข้าถึงผู้รับสารได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุดซึ่งพบในคณะประถมนบันเทิงศิลป์

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เตือนใจ	“อ้อย เจ้าของละธิดาวานร”	“อ้อย เจ้าของละธิดาวานร”
ธี	“อ้อยกูบ่แม่นธิดาวานรเด้อ”	“อ้อยกูบ่แม่นธิดาวานรเด้อ”
เตือนใจ	“เจ้าเป็นธิดาหยั่งเอื้อย”	“เจ้าเป็นธิดาหยั่งเอื้อย”
ธี	“เดอะคิงคอง”	“เดอะคิงคอง”
เตือนใจ	“ปาดเป็นตายนกว่าวานรอีกตัวนิ คนสวย”	“ปาดเป็นตายนกว่าวานรอีกตัวนิ คนสวย”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2552, ซีดี)

จากตัวอย่างคณะรุ่งทิวาอำนวยศิลป์ เรื่อง **บ่วงกรรม** คำว่า “ธิดาวานร (Jungle Girls)” (วิกิพีเดีย, ออนไลน์) เป็นละครโทรทัศน์ผลิตโดย ดีต้าวิดีโอ โปรดักชั่น บทประพันธ์และบทโทรทัศน์ โดยวรพันธ์ รวี ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 มีทั้งหมด 3 ภาค เริ่มออกอากาศ 1 กันยายน 2551–16 สิงหาคม 2554 “คิงคอง” เป็นภาพยนตร์ต่างประเทศ อำนวยการสร้างโดยนายปีเตอร์แจกสัน ชาวนิวซีแลนด์ (Peter Jackson) เป็นกลวิธีที่คณะหมอลำใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขึ้นกับผู้ชม ผู้ชมจะหัวเราะไปด้วย และมีอารมณ์ขัน

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
มิตร	“โอย ๆ กูว่าแม่นซิงเกอร์วิลด์แมะ ถ้ามคนไปจั่งได้มาจั่งได้หิเหนีย”	“โอย ๆ กูว่าแม่นซิงเกอร์วิลด์แมะถ้าคนไปจั่งได้มาจั่งได้หิเหนีย”
เบิร์ด	“บ่ให้ว่าหิเหนีย”	“บ่ให้ว่าหิเหนีย”
มิตร	“บ่ให้ว่าหิเหนีย สิให้ว่าหิหยั่ง”	“บ่ให้ว่าหิเหนีย สิให้ว่าหิหยั่ง”
เบิร์ด	“หิซิ่นลั่นตัว”	“หิซิ่นลั่นตัว”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556ข, ซีดี)

จากตัวอย่างคณะสาวน้อยเพชรบ้านแพง เรื่อง **รักทรมาณ** คำว่า “ซิงเกอร์เวอร์” (วิกิพีเดีย, ออนไลน์) ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ระหว่าง พ.ศ. 2526–2543 เป็นรายการสารคดีสั้น 1 นาที ของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าในนาม ซิงเกอร์ ออกอากาศก่อนข่าวภาคค่ำ รายการทางสื่อมวลชนที่กล่าวมาเป็น กลวิธีการอ้างอิงที่คณะหมอลำสาวน้อยเพชรบ้านแพงใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขึ้น ผู้ชมหรือรับสารจะมีอารมณ์ขันร่วมเวลาที่ได้ยิน ผู้แสดงกล่าวถึงคำดังกล่าว เนื่องจากได้อ้างถึงสิ่งที่ทั้งผู้ชมและผู้แสดงมีประสบการณ์การรับรู้ร่วมกัน

2. สัตว์มงคลในเทพนิยาย

การใช้สัตว์มงคลในเทพนิยายที่คณะหมอลำใช้สื่อสารร่วมกันทำให้เกิดความแตกต่างระดับกลุ่มสังคม ทำให้เกิดอารมณ์ขันเมื่อผู้แสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน การใช้สัตว์มงคลในเทพนิยาย บนเวทีหมอลำช่วงที่ทำการแสดง

สัตว์มงคลในเทพนิยายที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังกล่าว หากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสาร สัตว์มงคลในเทพนิยายที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
พระราช	“สัตว์ประเสริฐมีปีกและมีหาง เดินดินและบินบนได้”	“สัตว์ประเสริฐมีปีกและมีหาง เดินดิน และบินบนได้”
จันทรา	“เสด็จที่บ้านเมืองเฮาบ่เคยมีสัตว์ ประเภทนี้”	“เสด็จที่บ้านเมืองเฮาบ่เคยมีสัตว์ ประเภทนี้”
พระราช	“แล้วเราจะไปหาที่ใด”	“แล้วเราจะไปหาที่ใด”
จันทรา	“นั่นสิละ มีปีกและก็มีหาง สามารถ เดินดินและบินบนได้ บ้านเมืองเรามี เพียงคนเดียวเท่านั้น”	“นั่นสิละ มีปีกและก็มีหาง สามารถเดิน ดินและบินบนได้ บ้านเมืองเรามีเพียง คนเดียวเท่านั้น”
พระราช	“ไผ่กัน”	“ไผ่กัน”
จันทรา	“นี่ท่านปุโรหิต หมายถึง มโนราห์ ลูกสะใภ้เราแม่นบ่”	“นี่ท่านปุโรหิต หมายถึง มโนราห์ ลูกสะใภ้เราแม่นบ่”
ปุโรหิต	“องค์มเหสีตรัสถูกต้องแล้ว”	“องค์มเหสีตรัสถูกต้องแล้ว”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2543, ซีดี)

จากตัวอย่างคณะประถมบันเทิงศิลป์ เรื่อง **พระสุธนมโนราห์** ประโยคว่า “สัตว์ประเสริฐมีปีกและมีหาง เดินดินและบินบนได้” กลวิธีการอ้างอิงใช้สัตว์มงคลในเทพนิยาย คณะประถมบันเทิงศิลป์ใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน ผู้ชมหรือรับสารจะมีอารมณ์ขันร่วมเวลาที่ได้ยินผู้แสดงกล่าวถึงคำดังกล่าวที่เกี่ยวกับสัตว์ประเสริฐมีปีกและมีหางและเดินดินและสามารถบินได้ ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมด้วยขณะที่ได้ยินคำดังกล่าว

3. อ่างอิงภูมิปัญญาไทย

การอ่างอิงภูมิปัญญาไทยที่คณะหมอลำใช้สื่อสารร่วมกันทำให้เกิดความแตกต่างระดับกลุ่มสังคม ทำให้เกิดอารมณ์ขันเมื่อผู้แสดงหมอลำเรื่องต่อกอลอน การอ่างอิงภูมิปัญญาไทย บนเวทีหมอลำช่วงที่ทำการแสดง

อ่างอิงภูมิปัญญาไทยที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ดังกล่าวหากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารอ่างอิงภูมิปัญญาไทยของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
บรรยาย	“ฝันว่าได้กอดเกี่ยว แล้วก็ล่อยหายไป จักรีมหาวงศ์สะดุ้งตื่น”	“ฝันว่าได้กอดเกี่ยว แล้วก็ล่อยหายไป จ้อย จักรีมหาวงศ์สะดุ้งตื่น”
อำมาตย์ทุม	“ผีเข้าพระองค์ดี”	“ผีเข้าพระองค์ดี”
จักรีมหาวงศ์	“ขอยเห็นผู้สาวงาม... อำมาตย์เอ๋ย”	“ขอยเห็นผู้สาวงาม... อำมาตย์เอ๋ย”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2556จ, ซีดี)

จากตัวอย่างคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่องเจ้าหญิงแดงอ่อน ประโยคว่า ฝันว่าได้กอดเกี่ยว แล้วก็ล่อยหายไป” เป็นกลวิธีการอ่างอิงภูมิปัญญาไทยที่สื่ออารมณ์ขัน คณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน ผู้ชมหรือรับสารจะอารมณ์ขันร่วมเวลาที่ได้ยินผู้แสดงกล่าวถึงคำดังกล่าว ที่เกี่ยวกับความฝันการได้กอด อาจมีความหมายถึง ผู้ใดจะได้แต่งงานหรือมีคนที่เข้าใจที่จะแต่งงานกันในอนาคต เป็นความเชื่อเกี่ยวกับความเชื่อและประเพณีไทยการแต่งงาน ที่สืบเนื่องจากความฝัน ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะอารมณ์ขันร่วมด้วยขณะที่ได้ยินคำดังกล่าว

ส่วนคณะรุ่งทิวาอำเภอนายศิลป์ใช้กลวิธีสื่ออารมณ์ขันอ่างอิงภูมิปัญญาไทยมีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
จารย์อ้วน	“เสียงคนฮ้องแซว ๆ ลีไปไล ลีไปขอลูก โกให้บักคำไลเอาคือบเว้าละแม่”	“เสียงคนฮ้องแซว ๆ ลีไปไล ลีไปขอลูก โกให้บักคำไลเอาคือบเว้าละแม่”
แม่สาย	“เอาเฒ่าบัวมานั่ง ๆ”	“เอาเฒ่าบัวมานั่ง ๆ”
จารย์อ้วน	“เอาขี้บพันตาย”	“เอาขี้บพันตาย”
พ่อธง	“เอาตายจิ้งไต้”	“เอาตายจิ้งไต้”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างคณะรุ่งทิวาอำนวยศิลป์ เรื่องแม่ย่าจัญไร ลูกสะใภ้กะเริง ข้อความว่า “สิไปขอลูกโกให้บักคำไสเฝ้าคือบ่เว้าละแม่” คือกลวิธีการอ้างอิงภูมิปัญญาไทยที่สื่ออารมณ์ขัน คณะรุ่งทิวาอำนวยศิลป์ใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน ผู้ชมหรือรับสารจะมีอารมณ์ขันร่วมเวลาที่ไดยินผู้แสดงกล่าวถึงคำดังกล่าวที่เกี่ยวกับการไปขอลูกสะใภ้ หมายถึง การหมายปองเพื่อสู่ขอเพื่อขอแต่งงาน เป็นความเชื่อและประเพณีไทยการสู่ขอ ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมด้วยขณะที่ไดยินคำดังกล่าว

ส่วนคณะสาวน้อยเพชรบ้านแพนใช้กลวิธีสื่ออารมณ์ขันอ้างอิงภูมิปัญญาไทยดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
เหา	“ฝนไว้แล้วดีแม่สิให้ทดลองสันติ เดียวหนี”	“ฝนไว้แล้วดีแม่สิให้ทดลองสันติเดียวหนี”
พญาลิลราช	“เอาใส่ละวิวาพรมากินหวานกิน ยากะหนะลูกเร็ว”	“เอาใส่ละวิวาพรมากินหวานกินยากะ หนะลูกเร็ว”
เหา	“วิวาพรมาแหมะน้องหล่าเร็ว หวานยากะได้มาแล้ว เสด็จพอ บอกว่าลองกินเบ็งฮ่าเทือมันส่งเซา สันตะ เอื้อยว่านั่นนะ”	“วิวาพรมาแหมะน้องหล่าเร็ว หวานยากะ ได้มาแล้ว เสด็จพอบอกว่าลองกินเบ็งฮ่า เทือมันส่งเซาสันตะ เอื้อยว่านั่นนะ”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด, 2556ข, ซีดี)

จากตัวอย่างคณะสาวน้อยเพชรบ้านแพน เรื่องรักทรมาณ ข้อความว่า “เอาใส่ละวิวาพรมากินหวานกินยากะหนะลูกเร็ว” คือ กลวิธีการอ้างอิงภูมิปัญญาไทยที่สื่ออารมณ์ขัน คณะสาวน้อยเพชรบ้านแพน ใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน ผู้ชมหรือรับสารจะมีอารมณ์ขันร่วมเวลาที่ไดยินผู้แสดงกล่าวถึงคำดังกล่าวที่เกี่ยวกับการกินยากินหวานกินซึ่งเป็นภูมิปัญญาด้านสมุนไพรไทย ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมด้วยขณะที่ไดยินคำดังกล่าว

กลวิธีการหักมุม

การหักมุมที่คณะหมอลำใช้สื่อสารร่วมกันทำให้เกิดความแตกต่างระดับกลุ่มสังคม ทำให้เกิดอารมณ์ขันเมื่อผู้แสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน การหักมุมบนเวทีหมอลำช่วงที่ทำการแสดง การหักมุมที่สื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานดังกล่าว หากปรากฏโดยลำพังอาจไม่สื่ออารมณ์ขัน แต่ถ้าปรากฏในบริบทการสื่อสารในการแสดงหมอลำในบริบทต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวเนื่องถึงการออกเสียงด้วยสำเนียงภาษาถิ่นอีสานก็จะสื่ออารมณ์ขันได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างข้อความบริบทการสื่อสารการหักมุมของคณะหมอลำอีสาน มีดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
นวลจันทร์	“เจ้ารูปต้องมาเว้าเลย”	“เจ้ารูปต้องมาเว้าเลย”
ตีใหญ่	“อยากเป็นแสงดีคุณนาย”	“อยากเป็นแสงดีคุณนาย”
นวลจันทร์	“เจ้าบ่ต้องมาดูถูกข่อย เป็นเทิงพ่อ เทิงลูกเอาโลดเจ้า”	“เจ้าบ่ต้องมาดูถูกข่อย เป็นเทิงพ่อเทิง ลูกเอาโลดเจ้า”
ตีใหญ่	“บ่ต้องเอาพ่อกะได้ดอกเป็น คุณนาย มานี้”	“บ่ต้องเอาพ่อกะได้ดอกเป็นคุณนาย มานี้”
นวลจันทร์	“ว้าย ว้าย”	“ว้าย ว้าย”
จิ้น	“คุณนายขา”	“คุณนายขา”
ตีใหญ่	“มึงมาหยังยามนี้”	“มึงมาหยังยามนี้”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2550, ซีดี)

จากตัวอย่างคณะเสียงอีสาน เรื่องเงินคือพระเจ้า ข้าวเลี้ยงชีวิต ประโยคว่า “อยากเป็นแสงดีคุณนาย” คือ กลวิธีการหักมุมที่สื่ออารมณ์ขันซึ่งคณะเสียงอีสานใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน ผู้ชมหรือรับสารจะมีอารมณ์ขันร่วมเวลาที่ได้ยินผู้แสดงกล่าวถึงคำดังกล่าวที่เกี่ยวกับความต้องการของผู้หญิงคนหนึ่งจากเป็นคุณนาย หมายถึง การที่คนรับใช้ได้แต่งงานหรือเป็นภริยาของเจ้าของบ้าน เป็นการเปลี่ยนสถานะ ซึ่งเป็นการใช้กลวิธีหักมุม ทั้งที่ผู้ไปเป็นคนใช้บ้านเศษฐิคนดังกล่าวไม่อยากร่ำรวยหรือต้องการที่จะแต่งงานกับคนที่หญิงสาวคนดังกล่าวไม่ได้รัก ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะมีอารมณ์ขันร่วมด้วยขณะที่ได้ยินคำดังกล่าว

ส่วนคณะรุ่งทิวา อำนวนศิลป์ใช้กลวิธีการหักมุมเพื่อสื่ออารมณ์ ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
อ้ายบรรจง	“หล่ากำลังจ้มอี้ยยัง”	“น้องมาบ่นอะไรทางนี้”
จรัญ	“พี่พากันไปยังมามี้อนี้”	“พี่พากันไปที่ไหนวันนี้”
อ้ายบรรจง	“บ่ไปใสม้อนี้พี่สิมาชวนโตไป หวานแหว เลยม้อนี้”	“ไม่ไปไหนวันนี้ พี่จะมาชวนน้องไป ทอดแห”

(วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์, 2549, ซีดี)

จากตัวอย่างคณะรุ่งทิวา อำนวนศิลป์ เรื่องหมากพร้าวหล่นแสง หมากแดงหล่นค้าง ข้อความว่า “หล่ากำลังจ้มอี้ยยัง บ่ไปใสม้อนี้พี่สิมาชวนโตไปหวานแหว เลยม้อนี้” คือ กลวิธีการหักมุมที่สื่ออารมณ์ขันของคณะรุ่งทิวา อำนวนศิลป์ คู่สนทนาใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน ผู้ชมหรือรับสารจะมีอารมณ์ขันร่วมเวลาที่ได้ยินผู้แสดงกล่าวถึงคำดังกล่าวที่เกี่ยวกับการพูดคุยกันถึงการบ่น แต่จริง ๆ แล้วคู่สนทนาพูดอีกเรื่องหนึ่งเป็นการหักมุม ผู้รับสารหรือผู้ชมจะหัวเราะมี

อารมณ์ขันร่วมด้วยขณะที่ได้อ่านคำดังกล่าว ซึ่งคณะรุ่มทิวา อำนวยศิลป์ใช้กลวิธีการหักมุมเพื่อสื่ออารมณ์ขณะที่ทำการแสดงอยู่บนเวที

ส่วนคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์มีกลวิธีหักมุมเพื่อสื่ออารมณ์ ชั้นดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
สมเด็จย่า	“มันเกิดเรื่องจิ้งจี้ได้จิ้งได้กัน นี่เซตชัย แม่เคยบอกเจ้าแล้วแม่นบ่อย่าไปคว่าเอาผู้หญิงที่มีหัวนอนปลายตีนมาเป็นลูกเป็นเมียทำงานหน้าแบบนี้ มีความรู้สึกกว่าจิ้งได้”	“มันเกิดเรื่องจิ้งจี้ได้จิ้งได้กัน นี่เซตชัย แม่เคยบอกเจ้าแล้วแม่นบ่ อย่าไปคว่าเอาผู้หญิงที่มีหัวนอนปลายตีนมาเป็นลูกเป็นเมียทำงานหน้าแบบนี้ มีความรู้สึกกว่าจิ้งได้”
อภิชาติ	“เสด็จย่าเพคะ มีของขวัญชิ้นพิเศษ มามอบให้กับหนูเย็นใจพระเจ้าค่ะ สมเด็จย่า”	“เสด็จย่าเพคะ มีของขวัญชิ้นพิเศษ มามอบให้กับหนูเย็นใจพระเจ้าค่ะ สมเด็จย่า”
สมเด็จย่า	“มีหยั่งอีกหรืออภิชาติ”	“มีหยั่งอีกหรืออภิชาติ”
อภิชาติ	“นี่จิ้งได้ละเพคะขอขวัญชิ้นพิเศษเสด็จย่า”	“นี่จิ้งได้ละเพคะขอขวัญชิ้นพิเศษเสด็จย่า”
สมเด็จย่า	“อ้าว...น้ำหวาน เอ็งไพร น้ำหวาน มันหมายความว่าจิ้งได้เนี่ยอะ”	“อ้าว...น้ำหวาน เอ็งไพร น้ำหวาน มันหมายความว่าจิ้งได้เนี่ยอะ”
อภิชาติ	“เย็นใจพอคิดถึงเจ้าแท้ลูก”	“เย็นใจพอคิดถึงเจ้าแท้ลูก”
สมเด็จย่า	“น้ำหวานมาหาเร็ว ๆ ลูก”	“น้ำหวานมาหาเร็ว ๆ ลูก”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ค, ซีดี)

จากตัวอย่างคณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ เรื่อง**แรงรักแรงแค้น** ข้อความว่า “อย่าไปคว่าเอาผู้หญิงที่มีหัวนอนปลายตีนมาเป็นลูกเป็นเมีย น้ำหวานมาหาเร็ว ๆ ลูก” คือ กลวิธีการหักมุมที่สื่ออารมณ์ขัน ที่คณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์ คุุสนทนาใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน กล่าวถึงการที่ไปนำผู้หญิงไม่รู้หัวนอนปลายตีนมาแต่งงาน แต่พอรู้ความจริงแล้วก็เป็นผู้หญิงที่ฝ่ายชายให้การยอมรับ การพูดกรณียดังกล่าวเป็นการหักมุม ขณะที่ทำการแสดงอยู่บนเวที

ส่วนคณะสมจิตร บ่อทอง มีกลวิธีหักมุมเพื่อสื่ออารมณ์ชั้นดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
ชัย	“ลูกในอุ้งคางหิวนม แม่ในทรงคือบ่มา ชายมาใจหดหู่ ไปหาเล่นบ่ตาวคืน”	ลูกที่อยู่ในอุ้งคางหิวนม แม่ก็ไม่ยอมมา ทำให้รู้สึกไม่สบายใจ

แม่ “ยากนำลูกบ่พอมายากนำหลาน ลำบากลูกแล้วยังต้องลำบากมาดูแล
น้อย ๆ อีก” หลานอีก

ชัย “มันมีแซ่วหย่าข้าวบ่ละ” ไม่แน่ใจว่าเด็กจะมีฟันเคี้ยวอาหารหรือ
เปล่า

แม่ “มีอยู่ฟันเดียวกะเลยให้มันไปเปิด” มีเงินอยู่ หนึ่งพันบาทก็ให้ไปใช้ทั้งหมด
เลยไม่เหลือเก็บ

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ข, ซีดี)

จากตัวอย่างคณะสมจิตร บ่อทอง เรื่อง **อ้อมอกแม่** ข้อความว่า “ลูกในอุ้งคงหิวนม แม่
ในทรวงคือบ่มา มันมีแซ่วหย่าข้าวบ่ละ” คือ กลวิธีการหักมุมที่สื่ออารมณ์ขันของคณะสมจิตร
บ่อทอง คุณสนทนาใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน กล่าวลูกเด็ก ๆ ที่แม่ไม่ได้ดูแลคงหิวนมมาก บทสนทนา
ดำเนินต่อไปที่ชัยไม่ห่วงเด็กหรือลูกเรื่องหิวหรือตีนม แต่เป็นห่วงเรื่องฟันของเด็กยังไม่ออก
ออกมา การพูดกระนี้ดังกล่าวกว่เป็นกลวิธีการหักมุมมีคณะสมจิตร บ่อทอง ใช้แสดงอยู่บนเวที

ส่วนคณะคำพูนร่วมมิตร มีกลวิธีหักมุมเพื่อสื่ออารมณ์ขัน ดังนี้

ผู้แสดง	ข้อความในหมอลำ	ข้อความแปลภาษาไทยมาตรฐาน
แม่นม	“ปาด ! เค้กกอด เค้กจับก็บ่ว่า อีหยั่ง”	“ปาด ! เค้กกอด เค้กจับไม่บ่นไม่ว่า อะไรเขา”
องค์ชายรัตนา	“แม่น”	“แม่น”
แม่นม	“ปาด !”	“ปาด !”
องค์ชายดำชา	“เฮ็ดอีหยั่งต่อรัตนา”	“เฮ็ดอีหยั่งต่อรัตนา”
องค์ชายรัตนา	“รัตนากำลังจะเข้าด้ายเข้าเข็ม เลยละเด้อ แต่พี่ดำชาก็มาปลุก รัตนาก่อน”	“รัตนากำลังจะเข้าด้ายเข้าเข็มเลย ละเด้อ แต่พี่ดำชาก็มาปลุกรัตนาก่อน”
องค์ชายดำชา	“ฮ่า ฮ่า ฮ่า”	“ฮ่า ฮ่า ฮ่า”

(บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด, 2555ง, ซีดี)

ตัวอย่างดังกล่าวของคณะคำพูนร่วมมิตร เรื่อง **กิ้งฟ้ากาหลงคอน** ข้อความว่า “ปาด !
เค้กกอด เค้กจับก็บ่ว่าอีหยั่ง รัตนากำลังจะเข้าด้ายเข้าเข็มเลยละเด้อ แต่พี่ดำชาก็มาปลุกรัตนาก่อน” คือ กลวิธีการหักมุมที่สื่ออารมณ์ขันที่คณะคำพูนร่วมมิตรที่คุณสนทนาใช้เพื่อสื่ออารมณ์ขัน
กล่าวถึงการกอดกันเป็นการแสดงความรัก แต่จริง ๆ แล้วเป็นความฝัน ความฝันเป็นกลวิธีการ
หักมุมมีคณะคำพูนร่วมมิตรใช้แสดงอยู่บนเวที

โดยสรุป กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารที่แสดงอารมณ์ขันของหมอลำอีสานที่นำเสนออีก 4 วิธี ในบทที่ 8 นี้มีอีก 4 วิธี คือ การขยายความ ซึ่งมี 4 กลวิธีย่อย ได้แก่ การไขความ การให้ตัวอย่าง การให้เหตุผล และการสรุป การสมมุติ การอ้างอิง และการหักมุม

ตามที่กล่าวมาทั้งหมดเกี่ยวกับกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานทั้ง 8 กลวิธี คือ การใช้ภาษาไม่เป็นทางการ การใช้ท้องถิ่นของภาษาต่างประเทศ การใช้ภาษาอุทาน ภาษาเฉพาะกิจ การขยายความ การสมมุติ การอ้างอิง และการหักมุม เป็นกลวิธีทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพของการแสดงหมอลำ เพราะเมื่อใช้กลวิธีดังกล่าว ประกอบการสร้างเรื่องราวแสดงหมอลำ ซึ่งต้องแสดงกันทั้งคืนแล้ว ทำให้เรื่องที่แสดงนั้นมีความน่าสนใจและชวนติดตามด้วยความสนุกสนาน

บทที่ 9

บทสรุป

การวิจัยเรื่อง **กลวิธีสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน** มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษา กลวิธีสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสานใน 2 ประเด็น คือ การประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน และกลวิธีการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน โดยเก็บข้อมูลจากบทแสดงหมอลำอีสาน จำนวน 10 คณะ ได้แก่ คณะประจักษ์ศิลปาคม, คณะเสียงอีสาน, คณะระเปี้ยบวาทศิลป์, คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์, คณะรัตนศิลป์อินตาไทยราษฎร์, คณะรุ่งทิวา อำนวยศิลป์, คณะสมจิตร บ่อทอง, คณะอนุภากร วิเศษศิลป์, คณะสาวน้อย เพชรบ้านแพง และคณะคำคูณ รวมมิตร เรื่องที่หมอลำแสดงและนำมาใช้ในการวิจัยจำนวน 20 เรื่อง เช่น **อิเหนา, กิ่งฟ้า กาหลงคอน, พระสุธนมนิราห์ และแม่ย่าจัญไรลูสะไภ้กระเรง** โดยผู้วิจัยได้ถ่ายทอดตัวบทการแสดงจากแผ่นซีดีตามที่กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และส่วนหนึ่งก็ไปชมการแสดงจริง ๆ ของหมอลำบางเรื่อง ตลอดจนสัมภาษณ์ผู้แสดงหมอลำด้วยตนเอง เพื่อให้เห็นและซาบซึ้งเกี่ยวกับการแสดงหมอลำ

สำหรับแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยมี 2 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดการประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ชั้นว่าด้วยการประกอบสร้างวัจนภาษา ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดของพระยาอุปกิตศิลปสาร (2511, หน้า 59-63), พระยาอนุมานราชธน (2522, หน้า 127-128), บรรจบ พันธุเมธา (2545, หน้า 169-179), กัลยา กุลสุวรรณ (2553, หน้า 82-115), วรวรรณ์ ศรียาภัย (2556, หน้า 137-171) เป็นการประกอบสร้างคำ วลี ประโยค ความหมายและสัมพันธสาร และการประกอบสร้างอวัจนภาษา ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดของสวณิต ยมาภัย (2549, หน้า 32-37) และกาญจนา โชคเหรียญสุขชัย (2550, หน้า 1-19) มี 7 ประเภท คือ เทศภาษา กาลภาษา เนตรภาษา สัมผัสภาษา อากาษา วัตถุภาษา และปริภาษา และแนวคิดกลวิธีสื่อสารเพื่อสร้างอารมณ์ชั้น ว่าด้วยการวิเคราะห์กลวิธีสื่อสารเชิงวัจนภาษาโดยประยุกต์ใช้แนวคิดของจันทิมา อังคพณิกิจ (2557, หน้า 133-171), วรวรรณ์ ศรียาภัย (2557, หน้า 137-171) และกัลยา กุลสุวรรณ (2553, หน้า 82-115) เป็นการวิเคราะห์กลวิธีใช้ภาษาในระดับสัมพันธสาร

สาระสำคัญที่จะกล่าวถึงในบทสรุปนี้มี 3 ประเด็น ได้แก่

1. สรุปผลการวิจัย
2. อภิปรายผลการวิจัย
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยโดยสรุป มี 2 ประการ ดังนี้

1. การประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน

คณะหมอลำอีสานมีการประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ชั้น 3 ประการหลัก ได้แก่ ประการแรก องค์ประกอบทางเนื้อเรื่องของการสื่ออารมณ์ชั้น โดยคณะหมอลำอีสานจะมีเนื้อหาที่ก่อให้เกิดอารมณ์ชั้น 3 ตอน ได้แก่ ตอนเปิดเรื่อง ระหว่างเสนอเนื้อเรื่อง และตอนจบเรื่อง โดยในตอนเปิดเรื่องนั้น จะใช้กลวิธีการเปิดเรื่อง 3 ลักษณะ คือ การสนทนา การขับเพลง และการแสดงท่าทาง สำหรับระหว่างการดำเนินเรื่องนั้น จะใช้กลวิธีทางเนื้อหา 2 ลักษณะ คือ เนื้อหาขัดแย้งกัน และเนื้อหาคล้อยตาม และตอนจบเรื่อง จะมีกลวิธีสื่ออารมณ์ชั้น 3 ลักษณะ คือ การสนทนา บทบรรยาย และเพลงกลอนลำ

ประการต่อมา การประกอบสร้างวัจนภาษาสื่ออารมณ์ชั้น เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบของระดับในภาษา คือ คำ ความหมาย และภาษาระดับข้อความ พบองค์ประกอบของวัจนภาษาสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน 3 ลักษณะสำคัญ คือ องค์ประกอบในระดับคำ องค์ประกอบในระดับความหมาย และองค์ประกอบในระดับสัมพันธสาร โดยองค์ประกอบในระดับคำจะมีลักษณะของคำที่ใช้ประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ชั้น 7 ลักษณะ คำมูล คำประสม คำซ้อน คำซ้ำ คำประสม คำทับศัพท์ และคำย่อ ส่วนองค์ประกอบในระดับความหมาย จะพบคำที่ประกอบสร้างขึ้นเพื่อใช้สื่อเรื่องราวและให้อารมณ์ชั้นในการแสดงหมอลำมี 2 ลักษณะ คือ คำเน้นความหมายสื่อสาระ และคำเน้นความหมายสอดสังคัม ส่วนองค์ประกอบในระดับสัมพันธสาร มีลักษณะของการสื่อสารแล้วก่อให้เกิดอารมณ์ชั้น 2 ลักษณะ คือ การเริ่มต้นและการลงท้าย และการแสดงหัวเรื่องและการเปลี่ยนหัวเรื่อง

ประการสุดท้าย การประกอบสร้างอวัจนภาษาสื่ออารมณ์ชั้น คณะหมอลำอีสานใช้อวัจนภาษา 7 ลักษณะ คือ เทศภาษา กาลภาษา เนตรภาษา สัมผัสภาษา อากาษา วัตถุภาษา และปริภาษาในการประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ชั้น โดยอวัจนภาษาดังกล่าวบางครั้งผู้ใช้ภาษา ในที่นี้ก็คือผู้แสดงหมอลำใช้ประกอบกับวัจนภาษา ซึ่งทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษาเมื่อประกอบกันสร้างเป็นความหมายก็จะสื่ออารมณ์ชั้น บางครั้งอวัจนภาษาอย่างเดียวก็สื่ออารมณ์ชั้นได้เช่นกัน

2. กลวิธีการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ชั้นของคณะหมอลำอีสาน

คณะหมอลำอีสานมีกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่ออารมณ์ชั้นในการแสดงหมอลำ 8 กลวิธี ได้แก่

ประการแรก กลวิธีการใช้ภาษาไม่เป็นทางการ เป็นภาษาพูดในชีวิตประจำวัน ส่วนมากมักจะเป็นภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นหลัก

ประการที่สอง กลวิธีการใช้ท่วงทำนองและภาษาต่างประเทศ มีจำนวน 5 ภาษา โดยท่วงทำนองภาษาต่างประเทศ คือ ภาษาไทยถิ่นอีสานที่ออกเสียงให้มีท่วงทำนองเป็นภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาญี่ปุ่น ภาษาจีน และภาษาอังกฤษ ส่วนคำยืมภาษาต่างประเทศนั้น เป็นการยืมคำในภาษาต่างประเทศ ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาจีน และภาษาญี่ปุ่น มาใช้ในการแสดงหมอลำ โดยคำที่ยืมมานั้นอาจเป็นคำยืมภาษาต่างประเทศที่มีอยู่แล้วในภาษาไทยถิ่นอีสาน หรือคำยืมภาษาต่างประเทศที่ใช้เฉพาะการแสดงครั้งนั้น

ประการที่สาม กลวิธีการใช้ภาษาอุทาน มี 10 ลักษณะ ประกอบด้วย คำอุทานแสดงความน้อยใจ คำอุทานแสดงความดีใจ คำอุทานแสดงความเสียใจ คำอุทานแสดงความกังวลใจ คำอุทานแสดงความตกใจหรือประหลาดใจ คำอุทานแสดงความสงสารปลอบโยน คำอุทานแสดงความรับรู้หรือเข้าใจ คำอุทานแสดงความโกรธเคือง คำอุทานแสดงความเรียกร้อง คำและอุทานแสดงความเสริมบท จากการศึกษาพบการใช้ภาษาอุทานเป็นจำนวนมากและหลากหลาย ทั้งนี้เนื่องจากการแสดงหมอลำเป็นการพูดโต้ตอบระหว่างผู้แสดงหลายคนและใช้เวลาในการแสดงนานก็เป็นได้

ประการที่สี่ กลวิธีการใช้ภาษาเฉพาะกิจ มี 10 กลวิธี คือ ภาษาพวน ภาษาหยาบ ภาษาผิดกลุ่มสังคม ภาษาแก่งผิ ด ภาษาการประพันธ์ ภาษาโฆษณาและประชาสัมพันธ์ ภาษาแสดงอารมณ์ ภาษาล้อ และสำนวนและคำขวัญ

ประการที่ห้า การขยายความ เป็นการขยายความของคำ วลี หรือประโยคที่พูดเมื่อแสดงหมอลำ แล้วมีการขยายความของคำ วลี หรือประโยคนั้น โดยมีกลวิธีการขยายความ 4 กลวิธี ได้แก่ การไขความ การให้ตัวอย่าง การให้เหตุผล และการสรุป

ประการที่หกการสมมุติ เป็นวิธีการทำให้สิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ขันเมื่อได้รับชม มีกลวิธีการสมมุติ 3 กลวิธี คือ การสมมุติคนเป็นยาสีฟันและสินค้าอื่นทางสื่อมวลชน การตั้งฉายา ตำแหน่งหรือหน้าที่ และสมมุติฟ้าเป็นมุ้ง

ประการที่เจ็ดการอ้างอิง เป็นกระบวนการกล่าวอ้างถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อให้เกิดการรับรู้และเข้าใจร่วมกัน นอกจากสื่อเรื่องราวให้เนื้อเรื่องของหมอลำดำเนินไปตามโครงเรื่องแล้วยังทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ขันด้วย มี 3 กลวิธี คือ อ้างอิงรายการทางสื่อมวลชน สัตว์มงคลในทพนิยาย และอ้างอิงภูมิปัญญาไทย

ประการสุดท้าย การหักมุม เป็นกระบวนการดำเนินเรื่องในลักษณะที่ผู้ชมคาดไม่ถึง กล่าวคือ ผู้ชมคาดเดาว่าผู้แสดงจะต้องพูดเช่นนี้ในใจตน แต่ผู้แสดงพูดหรือแสดงเป็นอย่างอื่นโดยที่ผู้ชมไม่คาดคิด เป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้เกิดอารมณ์ขันเมื่อผู้แสดงหมอลำเรื่องตลกกลอนบนเวที

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะอภิปรายผลการวิจัยใน 2 ประเด็น คือ ความสอดคล้องประสาณกับผลงานการศึกษาอื่น และข้อค้นพบใหม่ ดังนี้

1. ความสอดคล้องประสาณกับผลงานการศึกษาอื่น

ในประเด็นการประกอบสร้างภาษาสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน ซึ่งได้ศึกษา 3 ประการหลัก ในประเด็นองค์ประกอบทางเนื้อเรื่องของการสื่ออารมณ์ขัน โดยคณะหมอลำอีสานจะมีเนื้อหาที่ก่อให้เกิดอารมณ์ขัน 3 ตอน ได้แก่ ตอนเปิดเรื่อง ระหว่างเสนอเนื้อเรื่อง และตอนจบเรื่อง ในตอนเปิดเรื่องซึ่งกัลยา กุลสุวรรณ (2553, หน้า 92-101) เรียกว่า “การนำเรื่อง” โดยกัลยา กุลสุวรรณ ศึกษาการนำเรื่องหรือเปิดเรื่องในวาทกรรมคำสอนของพุทธทาสภิกขุ พบการเปิดเรื่อง 2 ลักษณะ คือ เปิดเรื่องโดยเสนอแก่นความ และเปิดเรื่องโดยการเกริ่นนำ มี 8 ลักษณะ เช่น ตั้งคำถามและเสนอคำถาม นำด้วยพุทธภาษิต พระบาลี คัมภีร์ และพุทธพจน์ และอ้างถึงเหตุการณ์ ข้อความและการสนทนา แต่การวิจัยครั้งนี้พบการเปิดเรื่อง 3 ลักษณะ คือ การสนทนา การใช้บทเพลง และการแสดงท่าทาง และในตอนปิดเรื่องซึ่งกัลยา กุลสุวรรณ เรียกกว่าการปิดความ มี 8 วิธี เช่น สรุปความ แสดงความคิดเห็นและฝากข้อคิด โน้มน้าวและเน้นย้ำ และให้พร แต่การปิดเรื่องในการศึกษาครั้งนี้พบเพียง 3 ลักษณะ คือ ปิดเรื่องด้วยการสนทนา บทบรรยาย และเพลงกลอนลำ สาเหตุที่กัลยา กุลสุวรรณจำแนกการเปิดเรื่องและปิดเรื่องได้หลากหลายมากกว่านั้น อาจเนื่องมาจากข้อมูลที่น่ามาศึกษาแตกต่างกัน โดยกัลยาใช้ผลงานที่เป็นงานเขียนของท่านพุทธทาสภิกขุ ซึ่งเป็นพระเถระที่เป็นนักปราชญ์ระดับโลก จึงย่อมที่จะมีกลวิธีการเปิดเรื่องที่หลากหลายมากกว่าการแสดงหมอลำ นอกจากนี้ การแสดงหมอลำมุ่งความบันเทิงในวิถีของความเป็นพื้นถิ่นอีสาน แต่งานของท่านพุทธทาสภิกขุมุ่งให้เกิดความซาบซึ้งในรสพระธรรม จึงมีกลวิธีการเปิดเรื่องที่หลากหลายและกว้างขวางมากกว่า อย่างไรก็ตามการศึกษานี้ได้ศึกษาที่นอกเหนือไปจากที่กัลยา กุลสุวรรณ ศึกษาคือ องค์ประกอบระหว่างการดำเนินเรื่อง ซึ่งการที่ศึกษาในประเด็นดังกล่าวนี้ได้ อาจเนื่องมาจากข้อมูลที่นำมาศึกษานั้นเป็นเรื่องเล่าที่มีตัวละครในการดำเนินเรื่อง จึงศึกษาองค์ประกอบระหว่างการดำเนินเรื่องได้

ส่วนในประเด็นการประกอบสร้างวาทะภาษาสื่ออารมณ์ขัน การศึกษาครั้งนี้ศึกษาตามองค์ประกอบของระดับคำ ความหมาย และข้อความ โดยองค์ประกอบในระดับคำพบคำที่ประกอบสร้างขึ้นซึ่งมีลักษณะเด่นเพื่อสื่ออารมณ์ขัน 7 ประการ คือ คำมูล คำประสม คำซ้อน คำซ้ำ คำประสม คำทับศัพท์ และคำย่อ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดการสร้างคำในภาษาไทยของ สุนันท์ อัญชลินกุล (2556, หน้า 23-85) และวรรณรัตน์ ศรียาภัย (2557, หน้า 2-6-8) ทั้งนี้เพราะการแสดงหมอลำเป็นการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ซึ่งเมื่อเป็นการใช้ภาษาแล้ว ด้วยองค์ประกอบของภาษาที่ต้องประกอบด้วยเสียง คำ กลุ่มคำ และความหมาย จึงมีลักษณะเป็นอย่างเดียวกัน ส่วนองค์ประกอบในระดับความหมายของคำสอดคล้องกับแนวคิดของบุญพานุญทิพย์ (2555, หน้า 114-115) เรื่องความหมายตรง (Denotation) และความหมายแฝง (Connotation) ซึ่งการศึกษาครั้งนี้จะเรียกความหมายตรงว่าความหมายสื่อสาระ แต่ความหมายสอดคล้องซึ่งก็คือความหมายแฝงนั่นเอง แต่แฝงหรือสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคม ซึ่งเป็นสังคมภาคอีสาน เพราะหมอลำเป็นวัฒนธรรมการแสดงของพื้นที่อีสาน ส่วนองค์ประกอบในระดับสัมพันธ์สาร การศึกษาครั้งนี้จะศึกษาเกี่ยวกับการเริ่มต้นและการลงท้าย และการแสดงหัวเรื่องและการเปลี่ยนหัวเรื่อง ซึ่งนอกจากเป็นไปตามแนวคิดของจันทิมา เอี่ยมมานนท์ (2557, หน้า 64) และสมทรง บุรุษพัฒน์ (2537, หน้า 78) แล้ว ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยบางส่วนของกัลยา กุลสุวรรณ (2553, หน้า 92-101) ด้วย ทั้งนี้เพราะแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดสำหรับการศึกษาสัมพันธ์สารเรื่องเล่า (Narrative Discourse) และข้อมูลที่น่ามาศึกษาวิจัยในครั้งนี้ก็เป็นสัมพันธ์สารเรื่องเล่า แม้จะเป็นหมอลำหรือกลอนลำเรื่อง แต่ก็ยังมีลักษณะการดำเนินเรื่องที่เหมือนกับสัมพันธ์สารเรื่องเล่าในองค์รวม

สำหรับการประกอบสร้างวาทะภาษาเพื่อสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานที่พบทั้ง 7 ประเภท คือ เทศภาษา กาลภาษา เนตรภาษา สัมผัสภาษา อากาษา วัตถุภาษา และปริภาษา เป็นไปตามแนวคิดของสวณิต ยมาภัย (2549, หน้า 32-37) และกาญจนา โชคเหรียญสุขชัย (2550, หน้า 1-19) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการแสดงหมอลำอีสานเป็นการแสดงที่ต้องใช้เวลายาวนาน 2-8 ชั่วโมง และก็ต้องให้ผู้ชมติดตามเรื่องโดยตลอดด้วย การสร้างเรื่องราวเพื่อสื่อความหมายให้เป็นไปตามเค้าโครงเรื่องที่กำหนดไว้แล้ว ยังต้องให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ขันในขณะรับชมนั้น การใช้ภาษาพูดซึ่งเป็นวาทะภาษาเพียงอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอที่จะสื่อสารให้ครบถ้วนได้ จึงใช้วาทะภาษาตามความเหมาะสมกับเนื้อหาประกอบการสื่อสาร อันจะทำให้การแสดงหมอลำเป็นการสื่อสารที่สัมฤทธิ์ผล

ในประเด็นกลวิธีการใช้ภาษาสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานทั้ง 8 ประเด็น คือ กลวิธีการใช้ภาษาไม่เป็นทางการ กลวิธีการใช้ท่วงทำนองและภาษาต่างประเทศ กลวิธีการ

ใช้ภาษาอุทาน กลวิธีการใช้ภาษาเฉพาะกิจ การขยายความ การสมมุติ การอ้างอิง การหักมุม ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดกลวิธีการสื่อสารเชิงวัจนภาษาในภาษาระดับข้อความของจันทิมา อังคพนิชกิจ (2557, หน้า 133-171), วรวรรณ์ ศรียาภัย (2557, หน้า 137-171) และกัลยา กุลสุวรรณ (2553, หน้า 82-115) เพียงแต่ในองค์รวม เพราะแนวคิดดังกล่าวของจันทิมา และวรวรรณ์ เป็นแนวคิดกว้าง ๆ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ภาษาระดับข้อความได้โดยทั่วไป แต่จะแตกต่างจากผลการวิจัยของกัลยา เนื่องจากสัมพันธสารหมอลำที่วิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้เป็นสัมพันธสารเรื่องเล่าที่เป็นภาษาพูด แต่สัมพันธสารที่กัลยานำมาวิเคราะห์เป็นงานเขียนประเภทธรรมะ อีกทั้งกัลยามุ่งวิเคราะห์ไปในประเด็นที่มีลักษณะโดดเด่นเป็นพิเศษในงานเขียนของท่านพุทธทาสภิกขุ คือ การเชื่อมโยงคำศัพท์ การเชื่อมโยงคำ การอ้างอิง และการใช้ความนึกเปรียบเทียบ การศึกษาครั้งนี้ได้มุ่งศึกษาในประเด็นดังกล่าวเนื่องจากสัมพันธสารเรื่องเล่าประเภทหมอลำเรื่องนั้นมีได้มีลักษณะเด่นเช่นงานเขียนของท่านพุทธทาสภิกขุ

อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาในประเด็นกลวิธีการใช้ภาษาสื่อสารมณีนชั้นของคณะหมอลำอีสานกับผลงานการศึกษาของเถกิง พันธุ์เถกิงอมร (2559, 107-262) เรื่อง **อารมณ์ชั้นในงานเขียนสารคดี: การวิเคราะห์วิจารณ์เชิงสร้างสรรค์** เป็นการศึกษาเชิงวิจารณ์งานเขียนสารคดีที่สื่ออารมณ์ชั้น พบว่าเถกิงได้ศึกษาถึงกลวิธีการแสดงอารมณ์ชั้นในแก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร และบทสนทนาด้วย เพราะงานที่ศึกษานั้นเป็นงานที่เป็นข้อเขียน อีกทั้งจุดประสงค์ในการศึกษาของเถกิงมุ่งไปในด้านการวิเคราะห์วิจารณ์ตามแนวทางของวรรณกรรมวิจารณ์ ซึ่งเป็นคนละแนวทางกับการศึกษาของผู้วิจัย

ในด้านกลวิธีทางภาษาที่เถกิง พันธุ์เถกิงอมร (2559) กล่าวถึงในการศึกษานั้น เป็นการกล่าวถึงน้ำเสียง ซึ่งก็คือน้ำเสียงหรือความหมายแฝงความรู้สึกของคำ การใช้ภาษาที่เป็น การล้อเลียน เสียดสี ประชดประชันและเหน็บแนม เยาะเย้ยและเย้ยหยัน ล้อเลียน ประชดประชันและเยาะเย้ยตนเอง การแก้ลำ ย้อนคำ และศอกกลับ ในส่วนการใช้ภาษาจะกล่าวถึงการ เล่นเสียง การเล่นกับพยัญชนะหรือตัวอักษร การเล่นคำการเล่นภาพพจน์ และการใช้สัญลักษณ์ จะเห็นได้ว่าในการวิจัยครั้งนี้พบกลวิธีการหักมุม ซึ่งเป็นกระบวนการดำเนินเรื่องในลักษณะที่ผู้ชมคาดไม่ถึง กล่าวคือ ผู้ชมคาดเดาว่าผู้แสดงจะต้องพูดเช่นนี้ในใจตน แต่ผู้แสดงพูดหรือแสดงเป็นอีกอย่างหนึ่งโดยที่ผู้ชมไม่คาดคิด เป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้เกิดอารมณ์ขันเมื่อผู้แสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนบนเวที ซึ่งสอดคล้องกับที่เถกิงเรียกว่าการแก้ลำ ย้อนคำและศอกกลับนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า กลวิธีการใช้ภาษาไม่เป็นทางการ กลวิธีการใช้ท่วงทำนองและภาษาต่างประเทศ และกลวิธีการใช้ภาษาอุทานมีลักษณะโดดเด่นที่ไม่

เหมือนกับที่เถกิง พันธุ์เถกิงอมร (2559) ศึกษา เนื่องจากเถกิงศึกษาจากตัวบทวรรณกรรมหรือภาษาเขียน แต่การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาจากตัวบทภาษาพูด ในประเด็นที่ต่างกัน คือ การศึกษาครั้งนี้มีขอบเขตการศึกษาครอบคลุมทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษาซึ่งกว้างกว่าที่เถกิง พันธุ์เถกิงอมร ศึกษาไว้ เพราะเถกิงศึกษาจากงานเขียน จึงไม่อาจจะศึกษาอวัจนภาษาได้

ส่วนประเด็นการขยายความของคำ วลี หรือประโยค การใช้คำขวัญ และการอ้างอิงที่พบในการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของจันทิมา อังคพณิกิจ (2557, หน้า 133-171) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแนวคิดดังกล่าวของจันทิมาเป็นแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาลัมพันธ์สาร ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ก็เป็นการศึกษาภาษาในระดับลัมพันธ์สารหรือภาษาระดับข้อความนั่นเอง

นอกจากนี้ ในประเด็นการใช้ภาษาเฉพาะกิจที่เป็นภาษาพวนหรือคำพวนนั้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของเถกิง พันธุ์เถกิงอมร (2559, หน้า 248-252) ที่กล่าวว่าการพวนคำเป็นกลวิธีที่นิยมกันในการใช้ภาษาเพื่อสื่ออารมณ์ขันในภาษาไทย ทั้งภาษาไทยมาตรฐานและภาษาไทยถิ่น และคำพวนที่สร้างอารมณ์ขันได้อย่างเด่นชัด คือ คำพวนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอวัยวะเพศและกิจกรรมทางเพศ เถกิงได้ยังตัวอย่างวรรณกรรมคำพวนของท้องถิ่นภาคใต้เรื่อง **สรรพสิทธิ์** ซึ่งเป็นเรื่องอุตมไปด้วยคำพวนที่มีลักษณะดังกล่าว เช่น ตัวละครเจ้าเมืองชื่อ “ท้าวโคตวย” มีเมียชื่อ “นางหิ้นป्ली” มีลูกชายชื่อ “โคตญอ” ซึ่งหมอลำของภาคอีสานก็เป็นวัฒนธรรมการแสดงที่ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นเครื่องมือในการแสดง จึงใช้คำพวนส่วนหนึ่งที่สอดคล้องกับที่เถกิงกล่าวไว้ เพื่อสร้างอารมณ์ขันแก่ผู้ชมเช่นเดียวกัน

3. ข้อค้นพบใหม่

การศึกษาครั้งนี้มีข้อค้นพบใหม่ที่แตกต่างจากผลงานการศึกษาอื่น ๆ คือ การใช้ท่วงทำนองภาษาต่างประเทศออกเสียงคำพูดในภาษาไทยถิ่นอีสานในการแสดงหมอลำ เช่น ท่วงทำนองภาษาญี่ปุ่นที่ว่า “ฮุชิคุนิคะ” “เซมากูเตะ” “ฮิโกจิ” “กูแพบ” “เอ็นคารุ” ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในสังคมอีสานมีความคุ้นเคยกับภาษาญี่ปุ่นหรือสังคมญี่ปุ่น คนอีสานส่วนหนึ่งนิยมไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่น และส่วนหนึ่งก็ได้สามีญี่ปุ่น หรืออาหารบางอย่าง เครื่องใช้ไฟฟ้า บางอย่าง รถบางยี่ห้อ ได้รับแบบอย่างมาจากประเทศญี่ปุ่น

นอกจากนี้ในเรื่องการใช้ภาษาอุทานเพื่อประกอบสร้างวัจนภาษาเพื่อสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสานนั้น จะมีรายละเอียดย่อยถึง 10 ลักษณะ เช่น คำอุทานแสดงความน้อยใจ คำอุทานแสดงความดีใจ และคำอุทานแสดงความเสียใจ เนื่องจากการแสดงหมอลำนั้นเป็นการใช้ภาษาเพื่อการแสดง มีการพูดโต้ตอบกันระหว่างคู่สนทนาจึงใช้ภาษาอุทานแสดงอาการต่าง ๆ กันอย่างหลากหลาย

อย่างไรก็ตาม การใช้ภาษาต้องห้ามที่คนทั่วไปเข้าใจว่าเป็นคำคำ หรือคำเรียก อวัยวะเพศลักษณะต่าง ๆ ของผู้ชายและผู้หญิง ตลอดจนคำที่หมายถึงการกระทำความผิดทาง เพศในการแสดงหมอลำนั้น จะมีการใช้กันเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เนื่องจากการกล่าวคำต้องห้ามที่ เป็นคำเรียกอวัยวะเพศและกิจกรรมทางเพศนั้น สามารถทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ขันได้อย่าง รวดเร็ว แต่การกล่าวคำดังกล่าวก็มีได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดอารมณ์ทางเพศในขณะชมการ แสดงหมอลำแต่อย่างใด หากเป็นการมุ่งให้เกิดอารมณ์ขันเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะ 2 ประการ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 เสนอแนะให้ครูผู้สอนในระดับต่าง ๆ นำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้ประโยชน์ใน การเรียนการสอน กล่าวคือ ในระดับอนุบาลศึกษา นำกลวิธีไปปรับประยุกต์ใช้ประกอบการพูด หรือเล่านิทานให้เด็กฟัง ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา นอกจากจะประยุกต์ใช้เช่นเดียวกับ ระดับอนุบาลศึกษาแล้ว ยังสามารถตัดตอนข้อความสื่ออารมณ์ขันที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์นี้ หรือในตัวอย่างหมอลำเรื่องดังที่กล่าวไว้ในข้อมูลการวิจัยไปเป็นกรณีศึกษาหรือเป็นตัวอย่างให้ ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์ในแง่มุมที่เหมาะสม และระดับอุดมศึกษา นอกจากใช้วิธีการ เช่นเดียวกับ 2 ระดับดังกล่าวแล้ว ยังอาจจัดให้กลวิธีการสื่ออารมณ์ขันเป็นส่วนใดส่วนหนึ่งของ รายวิชา หรือเป็นรายวิชาเฉพาะไปเลย ก็จะทำให้เรื่องอารมณ์ขันมีประโยชน์อย่างกว้างขวางใน เชิงวิชาการต่อไป

1.2 เสนอแนะให้แวดวงวิชาชีพ กล่าวคือ กลุ่มวิชาชีพทั่วไปสามารถที่จะนำกลวิธี การสื่ออารมณ์ขันแบบใดแบบหนึ่งในวิทยานิพนธ์นี้ไปประยุกต์เพื่อการสื่อสารในชีวิตการทำงาน จะช่วยให้ตนเองและผู้อื่นผ่อนคลายจากความตึงเครียด แต่อย่างไรก็ตาม ควรใช้ให้เหมาะสมกับ กาลและเทศะด้วย ส่วนกลุ่มวิชาชีพที่ทำงานสืบเนื่องจากอารมณ์ขันโดยเฉพาะ เช่น รายการ เกมโชว์ นักประพันธ์ นักแต่งเพลง นักแสดง สามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ในการ สื่อสารเพื่อการแสดงของตน จะช่วยให้งานที่ทำมีทางออกหรือโอกาสที่จะพัฒนาไปได้ในอีก แง่มุมหนึ่ง

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 เสนอแนะให้ศึกษาวิจัยกลวิธีการสื่ออารมณ์ขันในข้อมูลภาษาระดับข้อความที่เป็น ภาษาไทยถิ่นอีสาน เช่น นิทาน เพลง และบทร้องประกอบการละเล่นหรือแสดงอื่น อาทิ เซิ้ง บั้งไฟ เซิ้งแห่นางแมว และบทสวดชัยมงคลต่าง ๆ

2.2 เสนอแนะให้ศึกษาวิจัยกลวิธีการสื่ออารมณ์ชั้นในภาษาพูดระดับข้อความ เช่น นิทาน หรือเพลงของท้องถิ่นต่าง ๆ ของไทย เช่น ของภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้ แล้วนำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยครั้งนี้ เพื่อจะได้กลวิธีการสื่ออารมณ์ชั้นที่เป็นพื้นถิ่นในองค์รวมของไทย

2.3 เสนอแนะให้ศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการสื่ออารมณ์ชั้นของการแสดงหมอลำภาคอีสานกับข้อเขียนประเภทหัตถคดี หรือการแสดงตลกคาเฟ่ทางวิทยุโทรทัศน์ที่แสดงโดยใช้ภาษาไทยมาตรฐานเป็นเครื่องมือ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กฤษฎา ศรีธรรมมา. (2534). **วิเคราะห์องค์ประกอบทางวรรณกรรมของเพลงหมอลำในรอบทศวรรษ (2522-2531)**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, มหาสารคาม.
- กฤษฎา ศรีธรรมมา. (2552). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน**. มหาสารคาม: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- กัลยา กุลสุวรรณ. (2553). **วาทกรรมคำสอนของพุทธทาสภิกขุ**. วิทยานิพนธ์ ปร.ด., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- กาญจนา เจริญเกียรติบรร. (2548). **การวิเคราะห์วาทกรรมเรื่องตลกภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์ อ.ด., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- กาญจนา โชคเหรียญสุขชัย. (2550). **การสื่อสารเชิงอวัจนภาษา: รูปแบบและการใช้**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัญญา นาคสิทธิวงษ์. (2533). **วิเคราะห์เนื้อหาและกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในบทกวีชั้นนิยายสารขายหัวเราะฉบับกระเป๋ และตัวตลกฉบับพ็อกเก็ตบุ๊ก ปี พ.ศ. 2530**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- กนกพร แสนแก้ว. (2547). **อารมณ์ขันในความเรียงเชิงสร้างสรรค์ของศิริมล**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.
- แก้วตา จันทนุสรณ์. (2546). **การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ในกลอนลำเรื่องร่วมสมัย (พ.ศ. 2537-2543)**. วิทยานิพนธ์. ศศ.ด., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- ไกล่รุ่ง อามระดิษ. (2553). **ร้อยแก้วแนวขบขันของไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7**. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- คงฤทธิ แข็งแรง. (2537). **กลอนลำของหมอลำสุทธิสมพงษ์ สะท้อน**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, มหาสารคาม.
- จันทิมา เอี่ยมมานนท์. (2549). **การศึกษาวาทกรรมเกี่ยวกับผู้ติดเชื้อเอดส์ในสังคมไทยตามแนวปฏิพันธ์วิเคราะห์**. วิทยานิพนธ์ อ.ด., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- จันทิมา อังคพณิกิจ. (2557). **การวิเคราะห์ข้อความ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- จันทิมา หวังสมโชค. (2549). **กลวิธีสื่ออารมณ์ชั้นในละครสถานการณ์ของไทย**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- จิราวัลย์ ซาเหลา. (2546). **กระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดศิลปะการแสดงของหมอลำอาชีพ**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- ชนิดา พันธุ์โสภณ. (2555). **วาทกรรมความรักในชุมชนออนไลน์**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, กรุงเทพฯ.
- ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. (2527). **อักขรวิธีและการใช้ภาษาของฮิวเมอริสต์**. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชำนาญ รอดเหตุภัย. (2517). **วรรณกรรมไทยลือ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดเชียงราย**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- ฐานิตย์ เอี่ยมอุดมมะ. (2551). **กลวิธีและการใช้ภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ชั้นในละครคั่นรายการวไรตี้เกมโชว์ “ชิงร้อยชิงล้าน”**. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- เถกิง พันธุ์เถกิงอมร. (2559). **อารมณ์ชั้นในงานเขียนสารคดี: การวิเคราะห์วิจารณ์เชิงสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทัศนีย์ กระต่ายอินทร์. (2521). **อารมณ์ชั้นในวรรณกรรมร้อยแก้วของไทย ระหว่าง พ.ศ. 2453-2516**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, กรุงเทพฯ.
- ทองสุข เกตุโรจน์. (2557). **ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธวัช ปุณณทก. (2537). **วรรณกรรมภาคอีสาน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธวัช ปุณณทก. (2546). **วิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นเปรียบเทียบ**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธิติสรณ์ ศรีธาดา. (2542). **การใช้ภาษาในการแสดงตลก: การศึกษาวิเคราะห์**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- ธีรยุทธ์ เกณบุตร. (2555). **การใช้ภาษาแสดงอารมณ์ชั้นในการ์ตูนล้อการเมืองไทย**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.
- นงคราญ อนุกุล. (2538). **การสร้างบทเรียนภาษาอังกฤษเพื่อจรรโลงวัฒนธรรมและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Eco-Tourism) ในจังหวัดมหาสารคามเน้นเนื้อหาด้านการแสดงหมอลำหมู่บ้านโนนค้อ**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

นงลักษณ์ แซ่มโซติ. (2521). **หสาบรสในวรรณกรรมร้อยกรองไทยสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ.**

2325-2475. วิทยานิพนธ์. ศศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

นำใจ อุกรักษ์. (2552). **ศึกษาการศึกษาและแนวทางการพัฒนาหมอลำเรื่องตอกกลอนในภาคอีสาน.** วิทยานิพนธ์ ปริญญาตรี, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

บรรจบ พันธุเมธา. (2545). **ลักษณะภาษาไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (อำนวยการผลิต). (2543). **พระสุธนมนิราห์** [แผ่นซีดี]. กรุงเทพฯ: อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์.

บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (อำนวยการผลิต). (2546). **อิเหนา** [แผ่นซีดี]. กรุงเทพฯ: อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์.

บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (อำนวยการผลิต). (2550). **เงินคือพระเจ้าข้าเลี้ยงชีวิต** [แผ่นซีดี]. กรุงเทพฯ: อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์.

บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (อำนวยการผลิต). (2552). **แรงรักริษยา** [แผ่นซีดี]. กรุงเทพฯ: อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด.

บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (อำนวยการผลิต). (2553). **ข้าวนอกจานมารคนละห้อง** [แผ่นซีดี]. กรุงเทพฯ: เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด.

บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (อำนวยการผลิต). (2554ก). **สายเลือดกตัญญู** [แผ่นซีดี]. กรุงเทพฯ: อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์.

บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (อำนวยการผลิต). (2554ข). **ลูกฮักลูกซัง** [แผ่นซีดี]. กรุงเทพฯ: อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์.

บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (อำนวยการผลิต). (2555ก). **กาสิมดงหงส์ลิ้มเฝ้า** [แผ่นซีดี]. กรุงเทพฯ: อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์.

บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (อำนวยการผลิต). (2555ข). **อ้อมอกแม่** [แผ่นซีดี]. กรุงเทพฯ: อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์.

บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (อำนวยการผลิต). (2555ค). **แรงรักแรงแค้น**. [แผ่นซีดี]. กรุงเทพฯ: อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์.

บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (อำนวยการผลิต). (2555ง). **กิ้งฟ้ากาหลงคอน** [แผ่นซีดี]. กรุงเทพฯ: อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์.

บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (อำนวยการผลิต). (2556ก). **รักนี้มีกรรม** [แผ่นซีดี]. กรุงเทพฯ: อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์.

- บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (อำนาจการผลิต). (2556ข). **รักทรمان** [แผ่นซีดี].
กรุงเทพฯ: อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์.
- บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (อำนาจการผลิต). (2556ค). **น้ำตาเมีย** [แผ่นซีดี].
กรุงเทพฯ: อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์.
- บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (อำนาจการผลิต). (2556ง). **4 ยอดกุมาร** [แผ่นซีดี].
กรุงเทพฯ: อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์.
- บริษัท อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (อำนาจการผลิต). (2556จ). **เจ้าหญิงแดงอ่อน** [แผ่นซีดี]. กรุงเทพฯ: อีวีเอส เอ็นเตอร์เทนเมนต์.
- บุญจันทร์ เพชรเมืองเลย. (2557). การวิเคราะห์วรรณกรรมลำเรื่องต่อกลอนทำนองซอนแก่น:
กรณีศึกษาหมอลำอร่าม มุ่งคำภา. **วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏกาฬสินธุ์**. 2(3), 15-22.
- บุปผา บุญทิพย์. (2555). หน่วยที่ 3 หลักการใช้คำเพื่อการสื่อสาร. **ประมวลสาระชุดวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร หน่วยที่ 1-7** (หน้า 101-142). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช.
- บุษกร ปิณฑสันต์ และข้าคม พระประสิทธิ์. (2553). **หมอลำตัวอย่างลำกลอนชนิดต่าง ๆ**.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- บุษดี อรสิริวรรณ (ผู้บรรยาย). (5-7 ธันวาคม 2555). กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในการ์ตูนสามก๊ก
ฉบับบันลือสาส์น. ใน **การประชุมวิชาการแห่งชาติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วิทยาเขตกำแพงแสน ครั้งที่ 9** (หน้า 140-155). นครปฐม: มหาวิทยาลัยเกษตร-
ศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.
- ปริญญา ป่องรอด. (2544). **การวิเคราะห์บทเพลงลำเรื่องต่อกลอน**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.,
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- ปราชญา กล้าพจัญ. (2553). **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ: มิตรภาพ.
- พงศกร บัวทอง. (2545). **การแปลเรื่องข้ามชั้นในนิยายสารสารสาร**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.,
มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- พร ยงดี. (2555). **อัตลักษณ์การลำของศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ) ใน
ประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ ศป.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

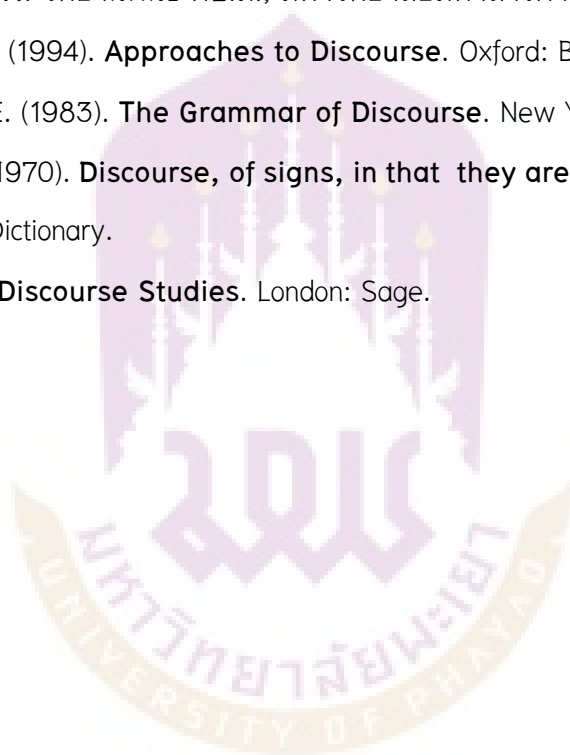
- พรนิภา ลีละธนาฤกษ์. (2542). ผลการใช้สื่ออารมณ์ขันที่มีต่อความเจ็บปวดและความเครียดของ
ผู้ป่วยหลังผ่าตัดระบบทางเดินอาหาร. วิทยานิพนธ์ พย.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
กรุงเทพฯ.
- พรสวรรค์ พรตอนกอ. (2551). การพัฒนาจัดการศิลปะการแสดงหมอลำกลอนในจังหวัด
อุดรธานี. วิทยานิพนธ์ ปร.ด., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- พรเทพ วีระพูล. (2535). การแสดงทางเครื่องหมอลำหมู่. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, มหาสารคาม.
- พระยาอุปกิตศิลปสาร. (2511). หลักภาษาไทย: อักษรวิธี วจีวิภาค วากยสัมพันธ์ จัลลักษ์ณ.
กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- พระยาอนุমানราชชน. (2522). นิรุกติศาสตร์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์.
- พระอริยานุวัตรเขมจารี. (2515). ประเพณีและวรรณคดีเก่าของอีสาน. มหาสารคาม: โรง
พิมพ์ศักดิ์โสภณ.
- พุ่มพวง อภินันท์. (2550). คติชนกับการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทลื้อ บ้าน
ห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- เพ็ญภา คล้ายสิงห์โต. (2553). อุดมการณ์ทางเพศสภาพในพาดหัวข่าวอาชญากรรมใน
หนังสือพิมพ์ไทย: การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์. วิทยานิพนธ์ อ.ด.,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ไพบุลย์ แสงเงิน. (2532). กลอนลำอีสาน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ไพบุลย์ แสงเงิน. (2534). กลอนลำ-ภูมิปัญญาของอีสาน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ภารดี ตั้งแตง. (2545). การศึกษากลวิธีการแปรमुखตลกอเมริกันเป็นภาษาไทย: กรณีศึกษา
ละครโทรทัศน์เรื่อง Friends. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- มัณชูลา อังคะนาวัน. (2547). ปริศนาคติท้องถิ่นในอนุสาร อ.ส.ท. วิทยานิพนธ์ อ.ม.,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- มานิช ชุ่มเมืองปัก. (2547). การเล่าเรื่องของภาพยนตร์ตลกไทยยอดนิยม ชุด บุญชู” กับ
การสร้างสรรคของผู้กำกับภาพยนตร์. วิทยานิพนธ์ นศ.ม., จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- มูลนิธิวิกิมีเดีย. (2558). หมอลำ. วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2558,
จาก www.th.m.wikipedia.org.

- ราชบัณฑิตสถาน. (2553). **พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ประยุกต์) ฉบับราชบัณฑิตสถาน**. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- ราชบัณฑิตสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- ราเชษฐ ไตรยสุทธิ. (2555). **การประยุกต์กิจกรรมนันทนาการหมอลำโบราณและกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เพื่อลดภาวะโลกซึมเศร้าในผู้สูงอายุ อำเภอ姑ตูม จังหวัดยโสธร**. วิทยานิพนธ์ ส.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- ราตรีศรีวิไล บงลิตพิพร, เจริญชัย ชนไพโรจน์ และสุภณ สมจิตศรีปัญญา. (2554). สุนทรียภาพในกลอนลำของหมอลำกลอน: องค์ประกอบและปัจจัยเกื้อหนุน. **วารสารศิลปกรรม**. 3(2), 41-53.
- ราชันต์ เจริญแก่นทราย. (2554). **กลวิธีการลำกลอนของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ**. วิทยานิพนธ์ รศ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- วนิดา ตาลอำไพ. (2551). **กระบวนการสร้างวาทกรรมกษัตริย์ประชาธิปไตย**. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ร.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- วรรณรินทร์ วินิจกิจเจริญ. (2547). **การใช้ภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ขันในเพลงตลกคำเมือง การศึกษาตามแนววรรณศาสตร์และวัฒนธรรมปฏิบัติศาสตร์**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- วรรณวิภา นาโสก. (2556). หมอลำกลอนดั้งเดิม: บรรจง นิตะอินทร์. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี**. 4(2), 70-81.
- วรรณรัตน์ ศรียาภัย. (2551). **วาทกรรมเครื่องเพศชาวไทยทรงดำ**. **วารสารบรรจบวิชาการ**, 2(2), 35-47.
- วรรณรัตน์ ศรียาภัย. (2552). **รูปภาษาที่ใช้อ้างถึงตัวแสดงบทบาทในวรรณคดีร้อยกรองของไทย**. วิทยานิพนธ์ ปรัช.ด., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- วรรณรัตน์ ศรียาภัย. (2556). **ภาษาศาสตร์ภาษาไทย**. นนทบุรี: สัมปชัญญะ.
- วรรณรัตน์ ศรียาภัย. (2557). หน่วยที่ 2 หลักการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร. **เอกสารประกอบการเรียนวิชา 001201 ทักษะภาษาไทย หน่วยที่ 1-4** (หน้า 2-1-2-59). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วรพร แก้วใส. (2544). **ลักษณะการแสดงของตัวตลกหมอลำหมู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น**. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

- วรารัณดา ศรีภูวงค์. (2556). **ผลของโปรแกรมการประยุกต์ระบบเผ้าระวังพฤติกรรมสุขภาพ**ร่วมกับการใช้สื่อหมอลำพื้นบ้านต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การป้องกันภาวะความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุของกลุ่มเสี่ยง ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ สส.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์ (อำนวยการผลิต). (2549). **หมากพร้าวหล่นแข่งหมากแดงหล่นค้ำ** [แผ่นซีดี]. กรุงเทพฯ: โกโปรดักชั่น.
- วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์ (อำนวยการผลิต). (2550). **แม่ย่าจัญไรลูกสะใภ้กะเริง** [แผ่นซีดี]. กรุงเทพฯ: โกโปรดักชั่น.
- วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์ (อำนวยการผลิต). (2552). **บ่วงกรรม** [แผ่นซีดี]. กรุงเทพฯ: โกโปรดักชั่น.
- วิวัฒน์ ไทยวัฒนานนท์ (อำนวยการผลิต). (2553). **พ่อเฒ่าทำ เลยลูกเขยคนหล่ง** [แผ่นซีดี]. กรุงเทพฯ: โกโปรดักชั่น.
- ศิริพร ศรีวรรณ. (2542). **การศึกษาเปรียบเทียบทิลล์ออยเลนชะปีเกลกับศรีธัญชัยในฐานนิทานมุขตลก**. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ศิลปศุภา แฉ่งสว่าง และอาทิตย์ ชีวณิชย์กุล (ผู้บรรยาย). (11-12 กรกฎาคม 2559). กลวิธีและบทบาทของการสร้างบทตลกในการ์ตูนรวมเกียรติ์ ฉบับรามาวตาร. ใน **การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 6**. หน้า 506-516. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิริพงษ์ ประยูรหาญ. (2555). **พัฒนาการบรรเลงดนตรีประกอบการแสดงหมอลำหมู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วิทยานิพนธ์ ศป.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- สุดใจ สุนทรส. (2535). **ลำเต้ย**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, มหาสารคาม.
- สวณิต ยมาภัย. (2549). หน่วยที่ 1 การสื่อสารด้วยภาษา. **ประมวลสาระชุดวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร หน่วยที่ 1-7** (หน้า 1-52). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหจักร์สิรินธร สยามบรมราชกุมารี. (2529). **นวัตกรรมการสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย**. วิทยานิพนธ์ กศ.ด., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2537). **วจนะวิเคราะห์: การวิเคราะห์ภาษาระดับข้อความ**. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล นครปฐม.
- สบัน ตันโสภณ. (2538). **วิเคราะห์เนื้อหาและกลวิธีการสร้างอารมณ์ชั้นในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งแนวชาชน**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- สาวิตรี คทวณิช. (2553). **วาทกรรมวิทยาศาสตร์สำหรับบุคคลทั่วไป: กรณีศึกษาการสื่อสารวิทยาศาสตร์สุขภาพในประเทศไทย (ระยะที่ 2)**. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: คณะภาษาและการสื่อสาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สิทธา พินิจภูวดล. (2530). หน่วยที่ 7 ภาษาบันเทิงคดี. **ประมวลสาระชุดวิชาภาษาเพื่อการสื่อสาร หน่วยที่ 1-7** (หน้า 257-330). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สิทธิศักดิ์ จำปาแดง. (2548). **บทบาทของหมอลำในการแก้ปัญหาสังคม**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- สุภาพร โพธิ์แก้ว. (2544). **การแสดงตลกและการสื่อสารอารมณ์ชั้นนักแสดงตลกในรายการก่อนบ่ายคลายเครียด**. วิทยานิพนธ์ นศ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สุภาพรรณ ฤกษ์กำลัง. (2554). **วาทกรรมการสร้างอุดมการณ์ทางสังคมในสื่อโฆษณาสิ่งพิมพ์เพื่อสุขภาพ**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- สุรพล บันฑูเศรษฐี. (2539). **อารมณ์ชั้นในพล นิกร กิมหงวนของ ป. อินทรปาลิต**. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สมคิด สุขเอิบ. (2554). **ตลกอีสาน: การดำรงอยู่และการจัดการเชิงพานิชย์**. วิทยานิพนธ์ ปร.ด., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- สุภาพ ตินรัตน์. (2553). **การสื่อสารทางการเมือง: กรณีศึกษาบทบาทหมอลำต่อการเลือกตั้งทางการเมืองระหว่างปี พ.ศ. 2544-2552 เขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดร้อยเอ็ด**. วิทยานิพนธ์ ร.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- สุนันท์ อัญชลีกุล. (2556). **ระบบคำภาษาไทย**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรียกานต์ ยี่เก็งเอี่ยม และรังสรรค์ นัยพรม. (2556). **กลวิธีทางภาษาและการประกอบสร้างอำนาจของวาทกรรมในรายการภาษา PLAZA**. อุบลราชธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

- หนึ่งฤทัย ชวนะลิขิกร. (2556). **กลวิธีทางภาษาที่สร้างอารมณ์ขันในข้อความท่ายรถ**.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- อภิสิทธิ์ เปื่องบน. (2555). **การพัฒนาหมอลำกลอนในยุคโลกาภิวัตน์**. วิทยานิพนธ์. ศป.ม.,
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- อธิมาศ ศรีโพนทอง. (2557). **กระบวนการถ่ายทอดการแสดงด้านหมอลำของหมอลำสมลี
อาจวิชัย**. วิทยานิพนธ์ ศป.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- อาทิตย์ คำหงส์ศา. (2555). **การศึกษาทำนองของหมอลำเรื่องต่อกลอนในภาคอีสาน
ตอนกลาง**. วิทยานิพนธ์ ศป.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- Deborah Schiffrin. (1994). **Approaches to Discourse**. Oxford: Blackwell.
- Longacre Robert E. (1983). **The Grammar of Discourse**. New York: Plenum.
- Michel Foucault. (1970). **Discourse, of signs, in that they are enouncements**. Compact
Oxford Dictionary.
- Van Dijk. (2011). **Discourse Studies**. London: Sage.

ภาคผนวก ก ตัวอย่างแผ่นซีดีและการสัมภาษณ์ผู้แสดงหมอลำ

ภาพ 5 แสดงตัวอย่างแผ่นซีดี เรื่อง “พ่อเฒ่าทำเลขลูกเขยคนหล่ง” ของคณะรุ่งทิวาอันวยศิลป์

ภาพ 6 แสดงตัวอย่างแผ่นซีดี เรื่อง “พระสุธน มโนราห์” ของคณะประถมบัณฑิตศิลป์

ภาพ 7 แสดงตัวอย่างแผ่นซีดี เรื่อง “เงินคือพระเจ้า...ข้าวเลี้ยงชีวิต”
ของคณะเลียงอีสาน

ภาพ 8 แสดงตัวอย่างแผ่นซีดี เรื่อง “อิเหนา” ของหนุมการ วิเศษศิลป์

ภาพ 9 แสดงการสัมภาษณ์ผู้แสดงหมอลำเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยเพิ่มเติม 1

ภาพ 10 แสดงการสัมภาษณ์ผู้แสดงหมอลำเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยเพิ่มเติม 2

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นามสกุล	พยงค์ มุลวาปี
วัน เดือน ปี เกิด	5 ธันวาคม 2513
ที่อยู่ปัจจุบัน	73 หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านเม็ง อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น 40210
ที่ทำงานปัจจุบัน	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ประสบการณ์ทำงาน	
พ.ศ. 2556-ปัจจุบัน	อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2553	อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2551	มัคคุเทศก์ บริษัท ITC Bangkok
พ.ศ. 2548	มัคคุเทศก์ บริษัท Royal Andaman
พ.ศ. 2547	สมาคมนักวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
พ.ศ. 2546	วิทยากรและอาจารย์พิเศษ โรงเรียนสตรีรัตนบุรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
พ.ศ. 2545	นักจัดรายการวิทยุ สถานีวิทยุเอฟเอฟ นนทบุรี
พ.ศ. 2542	ผู้สื่อข่าวภาคประชาชน CnniReport, Ok Nation ฟรีเซ็นเตอร์สารคดีท่องเที่ยวประเทศไทยภาคภาษาอังกฤษ-ภาษาไทยโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
พ.ศ. 2537	มัคคุเทศก์นำเที่ยวชาวต่างชาติ บริษัท Diethem Travel
พ.ศ. 2536	มัคคุเทศก์นำเที่ยวชาวต่างชาติ บริษัท Sonne Tours
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2548	ศศ.ม. (ไทยศึกษา), มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2535	ศศ.บ. (การสื่อสารมวลชน), มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ

ผลงานตีพิมพ์

ที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์

พยางค์ มูลวาปี, วรวรรณ ศรียาภัย, กัลยา กุลสุวรรณ และจารุวรรณ เบญจาทิกุล.
(อยู่ระหว่างการตีพิมพ์). กลวิธีการใช้คำและท่วงทำนองของภาษาต่างประเทศเพื่อสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน, **วารสารรมยสาร**. 15(2).

พยางค์ มูลวาปี, วรวรรณ ศรียาภัย, กัลยา กุลสุวรรณ และจารุวรรณ เบญจาทิกุล.
(อยู่ระหว่างการตีพิมพ์). กลวิธีการใช้คำอุทานเพื่อสื่ออารมณ์ขันของคณะหมอลำอีสาน, **วารสารรมยสาร**. 15(3).

ผลงานตีพิมพ์อื่น ๆ

ชมพูนุท เมฆเมืองทอง, รัตน์ดา อาจวิชัย, พยางค์ มูลวาปี และดลนภา ไชยหันขวา.
(2554). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

